

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Pavao Krmpotić

**POVIJESNA TVORBA PREZENTSKE OSNOVE U
PRASLAVENSKOM JEZIKU:
INDOEUROPSKO NASLJEĐE I RAZVOJ**

DOKTORSKI RAD

Rijeka, 2022.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Pavao Krmpotić

**POVIJESNA TVORBA PREZENTSKE OSNOVE U
PRASLAVENSKOM JEZIKU:
INDOEUROPSKO NASLJEĐE I RAZVOJ**

DOKTORSKI RAD

Mentor: akademik Ranko Matasović

Komentor: prof. dr. Diana Stolac

Rijeka, 2022.

UNIVERSITY OF RIJEKA
FACULTY OF PHILOSOPHY

Pavao Krmpotić

**HISTORICAL DERIVATION OF THE PROTO-SLAVIC
PRESENT STEM. THE INDO-EUROPEAN HERITAGE AND
DEVELOPMENT**

DOCTORAL THESIS

SAŽETAK

U radu se donose rezultati istraživanja povijesne tvorbe prezentske glagolske osnove u praslavenskome jeziku. Rad se zasniva na suvremenoj indoeuropeističkoj i slavističkoj literaturi te na vlastitoj interpretaciji pojedinih primjera prezentskih osnova ekscerpiranih iz prikupljene građe. Za svaki primjer praslavenske prezentske osnove navode se najvažniji podatci: etimologija, akcentuacija te potvrde iz slavenskih jezika s posebnim naglaskom na građu iz hrvatskih dijalekata.

Na istraživačka pitanja postavljena u uvodnome dijelu rada pokušava se odgovoriti u zaključku nakon što smo u središnjem dijelu rada analizirali tvorbu pojedinačnih praslavenskih prezentskih osnova. Istraživačka pitanja vezana su uz baltoslavensko nasljeđe praslavenskih prezentskih osnova i posebnosti u razvoju hrvatskih dijalekata.

KLJUČNE RIJEČI

praslavenski, povijesna tvorba riječi, prezentska osnova, akcentuacija, etimologija

KEY WORDS

Proto-Slavic, diachronic word formation, present stem, accentology, etymology

Kratice i simboli

Glotonimi

bug. bugarski

csl. crkvenoslavenski

čak. čakavski

češ. češki

got. gotski

grč. grčki

het. hetitski

hom. grč. homerski grčki

hrv. hrvatski

kajk. kajkavski

kaš. kašupski

lat. latinski

latv. latvijski

lit. litavski

njem. njemački

psl. praslavenski

polj. poljski

prus. pruski

rpsl. ranopraslavenski

rus. ruski

slč. slovački

slovin. slovinski

sln. slovenski

srbug. srednjobugarski

srp. srpski

stind. staroindijski

stir. staroirski

stlit. starolitavski

stnord. staronordijski

stperz. staroperzijski

stsl. staroslavenski

tal. talijanski
toh. B. toharski B
ukr. ukrajinski
velš. velški

Jezikoslovno nazivlje i simboli

akt. aktiv

aor. aorist

arh. arhaično

dijal. dijalektno

fut. futur

jd. jednina

l. lice

med. medij

mn. množina

pas. pasiv

perf. perfekt

prez. prezent

stand. standardno

> odraženo kao

< postalo od

→ tvoreno kao

← tvoreno od

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1.
1.1. Tema rada.....	1.
1.2. Istraživački ciljevi i znanstveni doprinos rada.....	2.
1.3. Struktura rada.....	3.
1.4. Metodologija rada.....	4.
1.5. Izvori i građa.....	5.
1.6. O rekonstrukciji i bilježenju praslavenskih primjera u radu.....	7.
1.7. Pregled dosadašnjih istraživanja i postojeća literatura.....	9.
1.8. Tekst disertacije prema postojećoj literaturi.....	15.
2. TEORIJSKI OKVIR I POREDBENOPOVIJESNI KONTEKST RADA.....	16.
2.1. Glagolska tvorba u indoeuropskome prajeziku.....	17.
2.1.1. Glagolski morfemi u indoeuropskome prajeziku.....	17.
2.1.2. Prijevoj u indoeuropskoj glagolskoj morfologiji.....	23.
2.2. Glagolske kategorije u indoeuropskome prajeziku.....	24.
2.3. Glagolske osnove u indoeuropskome prajeziku.....	31.
2.3.1. Tvorbeni tipovi prezentske osnove u indoeuropskome prajeziku.....	35.
2.4. Glagolska tvorba u baltoslavenskome prajeziku.....	37.
2.4.1. Glagolski morfemi u baltoslavenskome prajeziku.....	39.
2.4.2. Prijevoj u baltoslavenskoj glagolskoj morfologiji.....	42.
2.4.3. Naglasni sustav baltoslavenskoga prajezika.....	43.
2.5. Gramatičke kategorije u baltoslavenskome prajeziku.....	47.
2.6. Glagolske osnove u baltoslavenskome prajeziku.....	47.
2.6.1. Tvorbeni tipovi prezentske osnove u baltoslavenskome prajeziku.....	48.
3. PREZENTSKE OSNOVE U PRASLAVENSKOME JEZIKU.....	51.
3.1. Atematska prezentska osnova.....	51.
3.1.1. Indoeuropsko nasljeđe.....	52.
3.1.2. Akcentuacija.....	54.
3.1.3. Pregled praslavenskih atematskih prezentskih osnova.....	55.

3.2. Tematska neizvedena prezentska osnova.....	63.
3.2.1. Indoeuropsko nasljeđe.....	64.
3.2.2. Akcentuacija.....	68.
3.2.3. Pregled praslavenskih tematskih neizvedenih osnova.....	71.
3.3. Polutematska prezentska osnova.....	107.
3.3.1. Problem praslavenske polutematske fleksije.....	107.
3.3.2. Polutematski <i>-ě/-i-</i> glagoli.....	110.
3.3.2.1. Indoeuropsko nasljeđe.....	112.
3.3.2.2. Akcentuacija.....	114.
3.3.2.3. Pregled praslavenskih polutematskih <i>-ě/-i-</i> glagola.....	115.
3.3.3. Polutematski <i>i-</i> glagoli.....	132.
3.3.3.1. Indoeuropsko nasljeđe.....	132.
3.3.3.2. Akcentuacija.....	135.
3.3.3.3. Pregled praslavenskih polutematskih <i>-i-</i> glagola.....	138.
3.4. Tematska prezentska osnova izvedena sufiksom <i>*-j-</i>.....	188.
3.4.1. Indoeuropsko nasljeđe.....	188.
3.4.2. Akcentuacija.....	190.
3.4.3. Pregled praslavenskih tematskih osnova izvedenih sufiksom <i>*-j-</i>	191.
3.5. Tematska prezentska osnova izvedena sufiksom <i>*-aj-</i>.....	225.
3.5.1. Indoeuropsko nasljeđe.....	227.
3.5.2. Akcentuacija.....	228.
3.5.3. Pregled praslavenskih tematskih osnova izvedenih sufiksom <i>*-aj-</i>	229.
3.6. Tematska prezentska osnova izvedena sufiksom <i>*-ěj-</i>.....	255.
3.6.1. Indoeuropsko nasljeđe.....	255.
3.6.2. Akcentuacija.....	256.
3.6.3. Pregled praslavenskih tematskih osnova izvedenih sufiksom <i>*-ěj-</i>	257.
3.7. Tematska prezentska osnova izvedena sufiksom <i>*-uj-</i>.....	264.
3.7.1. Indoeuropsko nasljeđe.....	265.
3.7.2. Akcentuacija.....	266.
3.7.3. Pregled praslavenskih tematskih osnova izvedenih sufiksom <i>*-uj-</i>	267.
3.8. Tematska prezentska osnova izvedena sufiksom <i>*-n-</i>.....	274.
3.8.1. Indoeuropsko nasljeđe.....	275.

3.8.2. Akcentuacija.....	278.
3.8.3. Pregled praslavenskih tematskih osnova izvedenih sufiksom *-n-.....	280.
3.9. Tematske prezentske osnove izvedene neplodnim afiksima.....	310.
3.9.1. Infiks *-n-.....	311.
3.9.1.1. Indoeuropsko nasljeđe.....	311.
3.9.1.2. Pregled praslavenskih tematskih osnova izvedenih infiksom *-n-.....	312.
3.9.2. Sufiks *-d ^h -.....	317.
3.9.2.1. Indoeuropsko nasljeđe.....	318.
3.9.2.2. Pregled praslavenskih tematskih osnova izvedenih sufiksom *-d ^h -.....	318.
3.9.3. Sufiks *-t-.....	320.
3.9.3.1. Indoeuropsko nasljeđe.....	321.
3.9.3.2. Pregled praslavenskih tematskih osnova izvedenih sufiksom *-t-.....	321.
3.9.4. Sufiks *-sk'-.....	322.
3.9.4.1. Indoeuropsko nasljeđe.....	323.
3.9.4.2. Pregled praslavenskih tematskih osnova izvedenih sufiksom *-sk'-.....	324.
4. BALTOSLAVENSKE INOVACIJE U TVORBI PREZENTSKE OSNOVE: RASPRAVA I ZAKLJUČAK RADA.....	326.
4.1. Opći razvoj od indoeuropskoga prema praslavenskome glagolskom sustavu	326.
4.2. Baltoslavenske inovacije u tvorbi prezentske osnove.....	330.
4.3. Posebnosti u tvorbi prezentske osnove u hrvatskim dijalektima.....	335.
5. LITERATURA.....	335.
5.1. Izvori i građa.....	337.
5.2. Bibliografija.....	331.

1. UVOD

1.1. Tema rada

Doktorska disertacija *Povijesna tvorba prezentske osnove u praslavenskome jeziku* sadrži povijesnu analizu i pojedinačni opis prezentskih osnova za koje je moguće utvrditi da su postojali u praslavenskome jezičnom razdoblju.

U radu se polazi od rekonstrukcije indoeuropskoga fonološkoga i morfološkoga sustava kakav se rekonstruira posljednjih dvadesetak godina u relevantnim radovima navedenima u literaturi. U dijakronijskome opisu glagolskoga sustava razlikujemo tri razdoblja jezične povijesti: indoeuropsko, baltoslavensko i praslavensko, zbog čega u radu koristimo termine *indoeuropski*, *baltoslavenski* i *praslavenski* kao nazivlje u periodizaciji jezične povijesti.

Nijedno od triju navedenih jezičnopovijesnih razdoblja nije posvjedočeno pisanim tekstovima, pa se naše znanje o jezičnim obilježjima indoeuropskoga, baltoslavenskoga i praslavenskoga prajezika zasniva na jezičnoj rekonstrukciji, odnosno teorijskim konstruktima koji se uspostavljaju uspoređivanjem podataka iz potvrđenih jezika i njihovom logičkom organizacijom uz poštivanje zakonitosti opće fonologije i morfologije.

Indoeuropsko razdoblje jezične povijesti rekonstruira se na osnovi podataka iz ranopotvrđenih indoeuropskih jezika, u prvome redu staroindijskoga i grčkoga, kojima se potom pridružuju latinski, staroslavenski, litavski i gotski te, prema potrebi, predstavnici ostalih indoeuropskih grana. Za rekonstrukciju indoeuropskoga glagolskog sustava važan izvor, uz nezaobilazni staroindijski i grčki, čine predstavnici dvije najkasnije otkrivene grane, anatolijske (hetitski) i toharske (toharski A i toharski B).

Baltoslavensko razdoblje jezične povijesti slijedi nakon indoeuropskoga, a prije praslavenskoga. Premda *baltoslavenski prajezik* kao lingvistički termin i naziv za razdoblje jezične pretpovijesti još uvijek nije općeprihvaćen¹, smatramo da postoji i više nego dovoljno dokaza o njegovu postojanju te da je *baltoslavenski* znanstvena činjenica kao što su to termini *indoeuropski* i *praslavenski*. Za rekonstrukciju baltoslavenskoga jezičnoga sustava relevantni su podatci iz triju baltijskih jezika (litavskoga, latvijskoga, pruskoga) i rekonstruirani sustav praslavenskoga jezika.

Konačno, glagolski sustav i tvorba prezentskih osnova u razdoblju praslavenske jezične zajednice nalazi se u središtu ovoga rada. Nepotvrđeni praslavenski jezik rekonstruira

¹ Većina referentnih priručnika baltijski i slavenski promatraju kao dvije zasebne grane. Ipak, u najnovijoj literaturi (npr. Jasanoff 2017; Young 2017.) baltoslavenski se spominje kao činjenica jezične povijesti.

se na osnovi potvrda iz pojedinih slavenskih jezika, a u radu navodimo podatke iz gotovo svih poznatih slavenskih izvora. Tvorba prezentske osnove u praslavenskome jeziku ne razlikuje se bitno od tvorbe koju možemo pretpostaviti za baltoslavensko razdoblje; razlike koje postoje na sinkronijskoj razini uglavnom su uzrokovane glasovnim promjenama provedenima nakon raspada baltoslavenske jezične zajednice.

Iz navedenoga je vidljivo da temom i sadržajem rad pripada poredbenopovijesnome jezikoslovlju naslanjajući se na druge srodne discipline poput dijalektologije i povijesti jezika. S obzirom da je istraživanje na osnovi kojega je nastao tekst disertacije provedeno na doktorskome studiju kroatistike, u radu se navodi mnogo podataka iz hrvatskih dijalekata i povijesnih izvora hrvatskoga jezika.

Dakle, rad se tematski može definirati kao istraživanje pretpovijesti jednoga dijela glagolske morfologije hrvatskoga, a potom i ostalih slavenskih jezika, pri čemu jezična povijest koja se u radu tematizira većim dijelom nadilazi interese suvremenih nacionalnih filologija.

1.2. Istraživački ciljevi i znanstveni doprinos rada

Na početku istraživanja postavili smo tri osnovna istraživačka cilja koja slijede prethodno spomenutu podjelu na indoeuropeističku, slavističku i kroatističku sastavnicu rada.

- a) Na osnovi spoznaja suvremene indoeuropske lingvistike istražiti i protumačiti naslijeđene tvorbene mehanizme (afiksacija, prijetoj), utvrditi morfološke i semantičke posebnosti tvorbenih morfema praslavenske prezentske osnove prema odgovarajućim usporednicama u drugim granama indoeuropskoga prajezika, kao i njihovu zastupljenost unutar praslavenskoga jezičnog sustava.
- b) Istražiti podudarnosti u tvorbi prezentske osnove između praslavenskoga i baltijskih jezika te pokušati odgovoriti jesu li postojeće podudarnosti rezultat zajedničkih inovacija ili su nastale usporednim razvojem iz zajedničkoga razdoblja jezične pretpovijesti. Naime, većina dokaza o užoj genetskoj srodnosti slavenskih i baltijskih jezika zasniva se na sustavnim fonološkim i, posebno, akcentološkim podudarnostima. Podatci iz glagolske morfologije se prilikom pokušaja rekonstrukcije baltoslavenskoga prajezika uglavnom nisu uzimali u razmatranje, djelomično zato što su se istraživači uglavnom usmjeravali na usporedbu flektivnih nastavaka, a mnogo manje na podudarnosti u tvorbi.

- c) Na primjerima hrvatskih odraza pojedinih praslavenskih prezentskih tipova prikazati njihov razvoj u hrvatskim govorima nakon raspada praslavenskoga jezika, odnosno objasniti što je arhaično, a što inovativno u prezentskim osnovama hrvatskih narječja i dijalekata. Inovacije se odnose na tvorbene, akcentološke i semantičke promjene u hrvatskim odrazima praslavenskih prezentskih osnova.

1.3. Struktura rada

Rad čine tri osnovna dijela: teorijski dio, analiza prezentskih osnova praslavenskoga jezika i zaključni dio u kojemu se raspravlja o prethodno navedenim ciljevima istraživanja.

U teorijskome dijelu iznose se osnovni podatci o tvorbi glagolskih riječi u indoeuropskome prajeziku nužni za razumijevanje teme rada. Pregled indoeuropskih glagolskih kategorija i oblika preuzet je iz suvremene relevantne literature posvećene indoeuropskome i baltoslavenskom glagolskom sustavu. Teorijski dio započinje pregledom raspada i dijalektne diferencijacije indoeuropskoga prajezika iz kojega je prvotno nastalo deset grana: keltska, italska, germanska, albanska, grčka, armenska, baltoslavenska, indoiranska, anatolijska i toharska.

Drugi, središnji dio rada sadrži opširan pregled tvorbenih modela prezentske osnove u praslavenskome jeziku prema ranije uspostavljenoj klasifikaciji. Imajući na umu blisku srodnost slavenskoga i baltijskoga, uz slavenske oblike redovito navodimo i njihove baltijske usporednice te primjere iz ostalih grana indoeuropskoga prajezika koji sadrže podatke bitne za prapovijest primjera o kojemu se raspravlja. Sve prezentske osnove razvrstavamo u neki od četiriju tvorbenih tipova: atematski prezent, tematski neizvedeni prezent, polutematski prezent i tematski izvedeni prezent. Većina od navedenih tvorbenih tipova dijeli se na više podtipova ovisno o vrsti sufiksa ili prijevojnim obrascima potvrđenima u pojedinačnim primjerima. Pritom se za svaki tip i podtip prezentske tvorbe navode dostupni primjeri ekscerpirani iz navedenih izvora. Ovakva klasifikacija, zasnovana na strogo povijesnim kriterijima, ne postoji u dosadašnjoj slavističkoj literaturi. Cilj joj je razlučiti povijesne slojeve u tvorbi prezentske osnove kako bi se dobio pravovaljan uvid u povijesni razvoj od indoeuropskoga preko baltoslavenskoga do praslavenskoga.

U zaključnome dijelu nalazi se pregled svih podataka prikupljenih analizom pojedinačnih primjera s odgovorima na istraživačka pitanja.

1.4. Metodologija rada

Nakon teorijskoga dijela u kojemu se nalazi interpretacija indoeuropskoga glagolskog sustava i tvorbe prezentskih osnova, u središnjem dijelu rada nalazi se pojedinačna analiza praslavenskih osnova koje smo izdvojili tako što smo iz izvora ekscerpitali sve glagole za koje pretpostavljamo praslavensko podrijetlo. Za određivanje praslavenskoga podrijetla nekoga glagola koristili smo se dvama kriterijima: *kriterijem posvjedočenosti* i *kriterijem arhaičnosti*.

Prema kriteriju posvjedočenosti rekonstruirani glagol smatramo praslavenskim na temelju njegovih odraza na cijelome slavenskom govornom području, odnosno u barem jednome istočnoslavenskom, zapadnoslavenskom i južnoslavenskom jeziku.

Prema kriteriju arhaičnosti rekonstruirani glagol smatramo praslavenskim ako njegova tvorba i usporednice nedvojbeno upućuju da je riječ o jezičnome nasljeđu, a ne mlađoj novotvorenici. Kriterij arhaičnosti nadređen je kriteriju posvjedočenosti, što znači da praslavenskim nasljeđem smatramo i primjere koji nisu posvjedočeni na cijelome praslavenskom području ako njihova tvorba i usporednice upućuju na njegovu starinu.

Primjenom dvaju spomenutih kriterija pronašli smo relevantne primjere isključivši pritom brojne neologizme nastale nakon raspada praslavenske jezične zajednice. Ipak, radi sustavnosti i dosljednosti u radu navodimo i primjere koje izostavljamo iz analize.

Sve primjere za koje smo pretpostavili praslavensko podrijetlo razvrstali smo u skupine i podskupine prema teorijskim postavkama objašnjenima u teorijskome dijelu rada (v. dalje).

U središnjem dijelu rada u kojemu se svaki primjer zasebno raspravlja sustavno navodimo sljedeće: a) rekonstruiranu infinitivnu i prezentsku osnovu s naglasnom paradigmom prezentske osnove; b) dostupne slavenske izvore na osnovi kojih se rekonstruira praslavenski primjer; c) podatke iz hrvatskih povijesnih i dijalektnih izvora; d) etimologiju; e) komentar povijesne tvorbe.

Samim time ovakav rad empirijske je naravi te obuhvaća vrlo mnogo podataka čije izvore, radi preglednosti i provjerljivosti, sustavno i dosljedno navodimo, a za svaki pojedinačni primjer upućujemo na literaturu u kojoj se taj primjer obrađuje.

1.5. Izvori i građa

S obzirom da u radu prilikom rekonstrukcije praslavenskih prezentskih osnova navodimo podatke iz slavenskih i drugih indoeuropskih jezika, potrebno je navesti izvore iz kojih crpimo građu.

Za početak valja napomenuti da još uvijek ne postoji cjelokupan rječnik ili popis leksema praslavenskoga jezika. Najbliže tome su izdanja *Etimološkoga rječnika slavenskih jezika* (rus. *Этимологический словарь славянских языков*; kratica *ESSJa*), najopsežnijega izvora slavenske leksičke građe koji se kontinuirano izrađuje na slavističkom institutu u Moskvi od kraja šezdesetih godina prošloga stoljeća. Ipak, taj osnovni izvor ima nekoliko ozbiljnih nedostataka: prije svega, riječ je o višedesetljetnom projektu koji je još u tijeku (aktualni 41. svezak izašao je 2018. godine), zbog čega jedan dio građe u radu nema referencu *ESSJa*. Osim toga, *ESSJa* ne donosi podatke o akcentuaciji kao ni različite oblike prezentske osnove, pa je za potpuni uvid potrebno konzultirati i druge priručnike.

Od korištenih leksikografskih priručnika na ovome mjestu navest ćemo one najvažnije. Za staroslavenski jezik najvažniji leksikografski izvor je *Slovník jazyka staroslověnského* (kratica *SJS*) u kojemu se nalazi sav leksik kanonskih staroslavenskih tekstova, uključujući obje glagolske osnove sa svim postojećim jezičnim i ortografskim inačicama.

Za ruski smo se koristili dvama izvorima: standardni ruski nalazi se u velikome rječniku ruskoga jezika (*Большой академический словарь русского языка*; 2004-2019.), a dijalektna građa u *Словарь русских народных говоров* (1965-2016.) urednika Fjodora Filina. Za starorusku građu postoje dva leksikografska priručnika. Stariji *Словарь древнерусского языка* (1894-1912.) Izmaila Sreznjevskog i noviji, opsežniji rječnik *Словарь древнерусского языка в 10 томах* (1988-) Rubena Avanesova. Akcentološke podatke u starijim istočnoslavenskim dijalektima navodimo građu iz radova ruskoga lingvиста Andreja Zaliznjaka: *Ot praslavjanskoj akcenuaciji k russkoj* (1985.)², odnosno *Drevnerusskoe udarenie: Obščie svedenija i slovar'* (2019²).

Za standardni poljski jezik koristili smo opsežni *Słownik języka polskiego* Witolda Doroszewskog (1950-1969.), odnosno za dijalektnu građu *Słownik gwar polskich* (1906-1911.) urednika Jana Karłowicza. **Opsežna građa iz staropoljskih tekstova obuhvaćena je u**

² Pretisnuto u Zaliznjak, Andrej. *Trudy po akcentologii. Tom 1. Jazyki slavjanskih kul'tur*. Moskva 2010. U radu citirano prema pretisku.

jedanaest svezaka rječnika *Słownik staropolski* (1953-2002.), a građa iz šesnaestoga stoljeća u rječniku *Słownik polszczyzny XVI wieku*³ (1966-).

Slovačka građa nalazi se u radu *Slovník slovenského jazyka* (1959-1968.); suvremeni češki jezik zastupljen je u rječniku *Slovník spisovného jazyka českého* (1960-1971.), a leksik staročeških tekstova u priručniku *Slovník staročeský* (1903-1913.) Jana Gebauera. Lužička građa zastupljena je u *Wörterbuch der nieder-wendischen Sprache und ihrer Dialekte* (1911-1915.) Arnošta Muke, a kašupska u *Słowniku gwar kaszubskich* (1967-1973.) Bernarda Sychte. Pored novije kašupske građe radu se citiraju i podatci iz izumrlag slovenskog dijalekta prema rječniku Friedricha Lorentza *Slovinzisches Wörterbuch* (1908-1912.).

Osnovni izvor građe slovenskoga jezika je *Slovensko-nemški slovar* (1894-1895.)⁴ Maksa Pleteršnika koji se dosljedno citira u svim lemmama. U radu ga se navodi u svim lemmama s minimalnom modifikacijom jer se umjesto kratkoga naglasaka kakav je koristio autor (´) koristi tonski kratki naglasak (˘) koji se susreće u suvremenim slovenističkim radovima poput etimološkoga rječnika slovenskoga jezika Marka Snoja.

Izvor za suvremenu i povijesnu srpsku građu koja se ne nalazi u Akademijinu rječniku bio je *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika* (1959-), a za bugarski jezik *Речникъ на бълъгарскый языкъ* (1895-1904.) Najdena Gerova.

Za hrvatski jezik, odnosno za njegovu štokavsku sastavnicu, koristili smo *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* (1880-1976.), dok za narječnu građu hrvatskoga jezika postoji iznimno mnogo novih leksikografskih radova koji se navode prema lokalitetu. U radu dosljedno navodimo dva čakavska rječnika, *Rječnik bračkih čakavskih govora* (2006.) Petra Šimunovića i *Grobnički govor XX. Stoljeća* (2007.) Ive Lukežić i Sanje Zubčić, te jedan kajkavski rječnik, *Rječnik varaždinskog kajkavskog govora* (2013².) Tomislava Lipljina. Pored tri navedena rječnika u radu se prema potrebi navode podatci iz još dvadesetak drugih dijalektnih izvora (v. popis izvora).

Osim navedenih slavenskih jezika u radu se prilikom rekonstrukcije i rasprave dosljedno navode primjeri iz baltijskih izvora. Za litavski jezik (uključujući narječnu građu) koristili smo opsežni rječnik litavske Akademije (*Lietuvių kalbos žodynas*; 1950-2002.), a za latvijski dvojezični latvijsko-njemački rječnik Karla Mühlenbacha i Jānisa Endzelinsa (*Latviešu valodas vārdnīca*; 1923-1925.). Pruska građa nalazi se u (nedovršenome) pruskom rječniku Vladimira Toporova (*Прусский словарь*) i etimološkom rječniku Vytautasa Mažiulisa (*Prūsų kalbos etimologijos žodynas*; 2013²).

³ Digitalna verzija rječnika dostupna je na adresi: <http://spxvi.edu.pl/>

⁴ Digitalna verzija dostupna je na adresi: <http://bos.zrc-sazu.si/pletersnik.html>

U posljednjih desetak godina pojavilo se više slavenskih etimoloških rječnika s kojima smo se redovito konzultirali. Unatoč pojedinim nedostacima za naslovnu tematiku najkorisniji je *Etymological Dictionary of Slavic Inherited Lexicon* Ricka Derksena (2008.), kao i njegova baltijska nadopuna pod nazivom *Etymological Dictionary of Baltic Inherited Lexicon* (2014.) koja sustavno navodi i praslavenske usporednice baltijskih primjera.

Od novijih jednosveščanih etimoloških rječnika pojedinih slavenskih jezika redovito citiramo *Słownik etymologiczny języka polskiego* Wiesława Boryśa (2005.), *Slovenski etimologični slovar* Marka Snoja (2003².) i prvi svezak *Etimološkoga rječnika hrvatskoga jezika* (2016.) urednika Ranka Matasovića, dok najpoznatiji etimološki priručnik hrvatskoga jezika, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* Petra Skoka (1971.) sustavno ne navodimo. Osim toga, prema potrebi navode se još *Russisches etymologisches Wörterbuch* Maxa Vasmera (1950-1958.) i *Etymologický slovník jazyka českého* Václava Macheka (1969.).

Za indoeuropski prajezik još uvijek se citira *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch* (1959.) Juliusa Pokornog kojemu je u novije vrijeme pridruženo nekoliko korisnih priručnika. Za glagolsku morfologiju najvažniji je *Lexikon der indogermanischen Verben* (kratica *LIV*; 2003².) urednika Helmuta Rixa. U radu oba ova izvora dosljedno citiramo prilikom navođenja praslavenskih glagola uključujući i slučajeve kada se ne slažemo s tumačenjem koje se u njima nalazi.

1.6. O rekonstrukciji i bilježenju praslavenskih primjera

Za rekonstrukciju praslavenskih osnova koristili smo podatke iz staroslavenskoga kao najranije posvjedočenoga slavenskog jezika, te po jednoga predstavnika svake slavenske grane: ruskoga za istočnoslavenski, poljskoga za zapadnoslavenski i hrvatskoga za južnoslavenski. Osim ta četiri izvora koji se navode u svakoj natuknici, prema potrebi smo koristili i podatke iz ostalih slavenskih jezika kada je za to postojao opravdan razlog.

Nadalje, važno je napomenuti da su se u dosadašnjoj slavističkoj literaturi ustalila dva načina pisanja rekonstruiranih praslavenskih oblika. Prvi i češći tip bilježenja polazi od rekonstrukcije naziva se rekonstrukcijom kasne faze praslavenskoga jezika⁵. **Takav nepotvrđeni i rekonstruirani sustav minimalno se razlikuje od sustava potvrđenoga u**

⁵ Terminologija „rane“ i „kasne“ faze praslavenskoga jezika poprilično se razlikuje ovisno o autorima, ali uvijek obuhvaća iste razlike. U bibliografiji njemačkoga govornog područja obično se razlikuje *praslavenski* (njem. *urslavisch*) i *ranoslavenski* (njem. *frühslavisch*) ili općeslavenski (njem. *gemeinslavisch*), dok se u engleskim izvorima uglavnom razlikuje praslavenski (eng. *Proto-Slavic*) i općeslavenski (eng. *Common Slavic*).

staroslavenskim tekstovima. Vokalizam takvoga sustava odražava stanje nakon provođenja većine praslavenskih glasovnih promjena, poput monoftongizacije diftonga i promjene vokalske kvantitete u vokalsku kvalitetu (psl. **ǫ* > **o*; psl. **ē*, > **ě*; psl. **ū* > **y*) Također, praslavenski nazalni samoglasnici **ę* i **ǫ* te poluglasovi *ь* i *ѣ* bilježe se kao zasebni fonemi.

Razlika između rekonstrukcije takvoga kasnopraslavenskog sustava i potvrđenoga sustava staroslavenskoga jezika je u pojedinim obilježjima konsonantizma poput izostanka metateze likvida: npr. psl. **zolto* prema stsl. *zlato*; izostanka specifičnoga razvoja pojedinih suglasničkih skupova: psl. **pekti* prema stsl. *pešti*. Ovakav tip bilježenja nalazi se u većini slavističkih priručnika koje u radu citiramo: npr. ESSJa; LIV; Derksen 2008.

Nasuprot takvome bilježenju postoji i alternativni, fonetski način bilježenja praslavenskoga jezika koji odražava ranopraslavenski sustav kakav se, na osnovi onomastičkih podataka i posuđenica, može datirati u razdoblje 600. godine naše ere⁶. Takav *ranopraslavenski* sustav, u kojemu još uvijek postoje diftonzi i pertinentna opreka prema vokalskoj kvantiteti, glasovno je sličniji baltijskim jezicima nego kasnopraslavenskome sustavu i staroslavenskome kao najstarijem potvrđenom slavenskom jeziku. Ovakav tip bilježenja u slavistici je slabije zastupljen, pojavljuje se u uglavnom u radovima bečkih slavista (František Mareš, Georg Holzer) te u pojedinim priručnicima poput Lamprecht (1987.) i Matasović (2008.).

Prema tome, praslavenske oblike iz kojih su nastali hrvatski primjeri *bdjeti*; *lizati*; *gledati* možemo pisati kao **bǫdēti*; **lizati*; **ględati* (*kasnopraslavenski*) ili kao **budētēj*; **lejzātēj*; **glendātēj* (*ranopraslavenski*)⁷.

Razlika među dvama tipovima bilježenja odražava različita razdoblja praslavenskoga jezika, zbog čega spomenuti načini bilježenja nisu suprotstavljeni nego komplementarni; ovisno o razdoblju jezične pretpovijesti koji imamo u vidu, moguće je koristiti jedan ili drugi način bilježenja. Premda smo u radu dosljedno koristili standardniji (konzervativniji) način pisanja kakav se koristi u većini citiranih izvora, u pojedinim primjerima potrebno je bilo navesti i stariji oblik (primjerice prilikom obrade diftonških osnova tematskoga prezenta) te tada pored standardnoga navodimo i ranopraslavenski oblik kao stariju inačicu navedenoga primjera.

⁶ Za metodologiju i izvore rekonstrukcije ranopraslavenskoga v. Holzer (1995: 55-89; 2020:43ff.).

⁷ Usp. baltijske usporednice navedenih primjera koji potvrđuju ranopraslavensku rekonstrukciju: lit. *budėti* „biti budan, bdjeti“; *liežti* „lizati“; latv. *glendēt* „promatrati“.

1.7. Pregled dosadašnjih istraživanja i postojeća literatura

Poredbenopovijesna istraživanja praslavenske morfologije imaju dugu povijest i sežu u devetnaesto stoljeće. Ipak, podrijetlo i razvoj flektivnih nastavaka privuklo je mnogo veću pažnju istraživača nego tvorbeni obrasci i morfemi imenske i glagolske morfologije, a s obzirom da su slavistička istraživanja u devetnaestome stoljeću bila uglavnom vezana isključivo uz staroslavenski jezik, većina ranijih radova primjere preuzima iz kanonskih tekstova staroslavenskoga jezika.

Premda od polovice prošloga stoljeća postoji opsežna literatura o baltijskome i praslavenskom glagolskom sustavu, većina autora uglavnom je izolirano promatrala baltoslavenski glagolski sustav uz površne, ponekad neosnovane usporedbe s razvojem potvrđenim u drugim indoeuropskim granama, zbog čega takvi radovi uglavnom ni ne pokušavaju ponuditi odgovore na ranije postavljena istraživačka pitanja. Literatura o praslavenskome glagolskom sustavu bogata je i iscrpna, ali se uglavnom zasniva na sinkronijskome opisu glagolskih osnova staroslavenskoga jezika (npr. Vondrak 1928, Koch 1990.), dok je mnogo manje radova koji praslavenski glagol promatraju iz šire indoeuropske perspektive (npr. Vaillant 1966, Arumaa 1985.).

Ponekad su od slavističkih radova korisniji naslovi posvećeni pojedinim aspektima indoeuropskoga glagolskoga sustava jer se u njima raspravlja o razvoju pojedine glagolske kategorije u različitim granama indoeuropskoga prajezika, što može dati uvid u posebnosti zajedničkoga baltoslavenskog razvoja.

S obzirom da u disertaciji polazimo od starije prema novijoj jezičnoj povijesti pokušali smo uspostaviti povijesno utemeljenu klasifikaciju praslavenskih glagolskih (prezentskih) osnova koja u obzir uzima sudbinu starijih glagolskih oblika u praslavenskome jeziku. Samim time umjesto tradicionalnih podjela na glagolske razrede i vrste koje je još polovicom pretprošloga stoljeća uveo August Schleicher (1821-1868.⁸), u ovome radu slijedimo povijesnu klasifikaciju zasnovanu na naslijeđenim tvorbenim obrascima iz indoeuropskoga razdoblja. Na narednim stranicama navest ćemo ukratko najpoznatije radove relevantne za naslovnu temu.

⁸ U radu *Laut- Und Formenlehre der polabischen Sprache* objavljenom 1871. godine (v. dalje).

Schleicher (1871.)

U gramatičkome opisu polapskoga jezika njemački lingvist August Schleicher (1821-1868.) ponudio je opis glagolskih osnova koji će kasnije, u ponešto razrađenijem obliku, poslužiti kao osnova za daljnje klasifikacije. Schleicher glagole u polapskome i ostalim slavenskim jezicima dijeli u desetak tipova prema završnome glasu prezentske osnove (v. Schleicher 1871: 269-299.). Schleicherov model klasifikacije, pogodan prije svega za sinkronijske opise glagolskih osnova, u ponešto razvijenijem obliku zadržao se sve do danas. Ipak, Schleicherov rad danas ima tek povijesni značaj kao prvi sustavniji opis tvorbenih obrazaca prezentske osnove u slavenskim jezicima.

Vondrák (1928².)

U poredbenoj slavenskoj gramatici Václava Vondráka (Vondrak 1928.) slavenske se prezentske osnove klasificiraju u *sedam glagolskih vrsta*. Vondrák preuzima Schleicherovu klasifikaciju na glagolske vrste proširujući je različitim podvrstama (rezredima).

Druga, četvrta, šesta i sedma vrsta Vondrákove klasifikacije su jedinstvene, dok se prva, treća i peta dijele na više podvrsta ili razreda. Vondrákovo djelo nalazi unutar sinkronijskoga opisa potvrđenih slavenskih jezika tek s usputnim povijesnim komentarima, a svi primjeri koje navodi u radu preuzeti su iz kanonskih staroslavenskih tekstova.

U glagole prve vrste Vondrák ubraja glagole čija prezentska osnova završava suglasnikom. Ovisno o fonetskoj kvaliteti suglasnika glagole prve vrste moguće je podijeliti na sedam razreda: 1. razred čine prezentske osnove čiji korijen završava dentalnim suglasnicima *d* ili *t* (stsl. *plesti: pletǫ*); 2. razred čine prezentske osnove čiji korijen završava frikativima *s* ili *z* (stsl. *nesti: nesǫ*); 3. razred čine prezentske osnove čiji korijen završava labijalima *b*, *p* ili *v* (stsl. *greti: grebǫ*); 4. razred čine prezentske osnove čiji korijen završava velarima *k*, *g* ili *h* (stsl. *lešti: lęǫ*); 5. razred čine prezentske osnove čiji korijen završava nazalima *m* ili *n* (stsl. *pęti: pǫnǫ*); 6. razred čine prezentske osnove čiji korijen završava likvidama *r* ili *l* (stsl. *mręti: mǫrǫ*); 7. razred čine prezentske osnove čiji korijen završava skupinom: *bj* (stsl. *biti: bǫjǫ*).

U glagole druge vrste Vondrák ubraja glagole čija prezentska osnova završava sufiksom *-ne-*, a infinitivna osnova sufiksom *-nǫ-* (stsl. *dvignǫti: dvignǫ*).

U glagole treće vrste Vondrák ubraja glagole čija infinitivna osnova završava sufiksom *-ě-* razlikujući pritom dva razreda. Prvi razred čine glagoli čija prezentska osnova završava

sufiksom *-ěj-* (stsl. *uměti: umějō*); drugi razred čine glagoli čija prezentska osnova završava sufiksom *-j/-i-* (stsl. *vrětěti: vrětjō*).

U glagole četvrte vrste Vondrák ubraja glagole čija infinitivna osnova završava nastavkom *-i-*, a prezentska nastavkom *-j/-i-* (stsl. *nositi: nošō*) ne raščlanjujući dalje njihove tvorbene i semantičke različitosti.

U glagole pete vrste Vondrák ubraja glagole čija infinitivna osnova završava nastavkom *-a-*. Ovisno o nastavku prezentske osnove glagole ove vrste dijeli u četiri razreda. U glagole prvoga razreda Vondrák ubraja glagole čija infinitivna osnova završava nastavkom *-a-*, a prezentska osnova sufiksom *-aj-* (stsl. *dělati: dělajō*). U glagole drugoga razreda Vondrák ubraja glagole čija infinitivna osnova završava nastavkom *-a-*, a prezentska osnova sufiksom *-j-* (stsl. *orati: orjō*). U glagole trećega razreda Vondrák ubraja glagole čija infinitivna osnova završava nastavkom *-a-*, a prezentska osnova tvori se bez sufiksa (stsl. *brěti: berō*). U glagole četvrtoga razreda Vondrák ubraja glagole čije se obje osnove tvore sufiksom *-aj-* (stsl. *dajati: dajō*).

U glagole šeste vrste Vondrák ubraja glagole čija infinitivna osnova završava nastavkom *-ova-*, a prezentska nastavkom *-uj-* (stsl. *věrovati: věrujō*).

U glagole sedme vrste Vondrák ubraja pet atematskih glagola: stsl. *jamь; věmь; imamь; jesmь; damь*.

Vondrákova klasifikacija u ponešto pojednostavljenijoj verziji koristi se i danas prilikom sinkronijskoga opisa pojedinih slavenskih jezika⁹. Zbog toga u središnjem dijelu disertacije na početku svakoga poglavlja za svaki tvorbeni tip upućujemo na vrstu i razred prema Vondrákovoju klasifikaciji. Premda je riječ o najpreciznijoj klasifikaciji glagolskih osnova u slavenskim jezicima, za povijesnu analizu Vondrákova je klasifikacija tek djelomično korisna jer ne pokušava razlučiti povijesni razvoj navedenih glagolskih vrsta i razreda, zbog čega je ne možemo dosljedno slijediti prilikom analize pojedinih tvorbenih tipova u radu.

Stang (1942.)

Monografija o glagolskome sustavu baltijskih i slavenskih jezika Christiana Stanga (Stang 1942.) bitan je doprinos u istraživanju baltoslavenske jezične prošlosti.

Upravo se u ovome radu ustaljuje naziv polutematski (njem. *halbthematisch*) za glagole druge konjugacije (četvrta vrsta prema Vondrákovoju klasifikaciji) i uvode kriteriji za

⁹ U suvremenoj hrvatskoj gramatikografiji nalazi se u Barić (1995: 248-273.).

povijesnu klasifikaciju praslavenskih prezentskih osnova. Za razliku od Vondráka Stang nastoji razraditi povijesnu klasifikaciju zasnovanu na odrazima indoeuropskih tvorbenih obrazaca u praslavenskom jeziku razlikujući pritom tri osnovne skupine glagola: atematske, polutematske i tematske glagole.

Atematske glagole Stang razdvaja na korijenske atematske glagole i glagol **jьmать* tvoren sufiksom **-a-*.

U polutematske glagole uvrštava sve primjere Vondrákove četvrte vrste, dok tematske glagole dijeli na šest razreda ovisno o završetku prezentske osnove: u prvome razredu su primjeri čija prezentska osnova završava samoglasnikom **-e-/ *-o-*; drugi razred čine primjeri čija prezentska osnova završava nastavkom **-je- / *-jo-*; treći razred su primjeri čija prezentska osnova završava nastavkom **-de- / *-do-*; četvrti razred su primjeri čija prezentska osnova završava nastavkom **-ve- / *-vo-*; peti razred su primjeri čija je prezentska osnova tvorena nazalnim infiksom; šesti razred su primjeri čija prezentska osnova završava nastavkom **-ne- / *-no-*.

Mikkola (1950.)

U poglavlju o glagolskoj morfologiji unutar posthumno objavljenoga trećega sveska praslavenske gramatike finski lingvist Julius Mikkola (1866-1946.) citira Stangovu klasifikaciju praslavenskih prezentskih osnova. Nakon objašnjenja podrijetla prezentskih nastavaka na tridesetak se stranica nevelikoga formata zasebno obrađuje svaki tip praslavenskih prezentskih osnova. U svojem dijakronijskom pristupu Mikkola praslavenske osnove uspoređuje s tvorbama u drugim indoeuropskim granama uz navođenje relevantnih primjera. S obzirom na sažetost Mikkolina rada, autorski komentari relevantni za našu temu vrlo su oskudni.

Vaillant (1966.)

Treći svezak poredbene slavenske gramatike francuskoga lingvista Andréa Vaillanta (1890-1977.) najvažnije je referentno djelo za naslovnu temu. Vaillantov rad, monumentalno djelo u kojemu su navedeni svi glagolski oblici potvrđeni u korpusu staroslavenskoga jezika, nalazi se između sinkronijskoga i povijesnog prikaza.

Autor sve slavenske prezentske osnove dijeli na glagole *-e-* prezenta (*verbes à présent en -e-*); glagole *-ne-* prezenta (*verbes à présent en -ne-*); glagole *-je-* prezenta (*verbes à*

présent en -ye-); glagole *-i-* prezenta (*verbes à présent en -i-*) i atematske glagole (*les présents athématiques*).

Prezentske osnove glagola e-prezenta¹⁰ autor razvrstava u četiri skupine: A) prezenti iz korijena koji završavaju suglasnikom (*radicaux à consonne finale*) klasificiraju se prema fonetskoj kvaliteti završnoga suglasnika (velari, dentali, labijali...); B) sufigirani prezenti (*présents suffixaux*) klasificiraju se prema nekom od četiri prezentska sufiksa (*-v-; *-sk-, *-t-d-) i jednog prezentskog infiksa (*-n-); C) prezenti iz korijena koji završavaju sonantom (*radicaux à sonante finale*); D) glagoli s infinitivnim nastavkom *-ati (*verbes à infinitiv en -ati*).

Prezentske osnove glagola *-ne-* prezenta navodi prema njihovu izvornome korijenu, dok prezentske osnove glagola *-ye-* prezenta razvrstava prema fonetskoj kvaliteti završetka osnove na: A) prezente iz korijena koji završavaju samoglasnikom (*les types radicaux vocaliques*); B) prezente iz korijena koji završavaju suglasnikom (*les types radicaux consonantiques*) C) sufigirane prezentske osnove (*les types suffixaux*).

Vaillantova klasifikacija vrlo je složena i nestručnjaku uglavnom nerazumljiva. U njoj su isprepleteni sinkronijski i povijesni kriteriji te različite razine jezične povijesti u tolikoj mjeri da ih ponekad nije moguće jednoznačno razlučiti. Ulozi prijevoja u tvorbi prezentske osnove u tom je radu posvećeno malo pozornosti, dok se o akcentuaciji uglavnom ne govori. Samim time Vaillantov priručnik pola stoljeća nakon objavljivanja, unatoč iscrpnosti i metodološkoj minucioznosti, zahtijeva nadopunu u skladu sa suvremenim jezikoslovnim spoznajama.

Ivanov (1981.)

Monografija o glagolskoj morfologiji ruskoga filologa Vjačeslava Ivanova (1929-2017.) obrađuje odraze indoeuropskih tvorbenih obrazaca u glagolskome sustavu slavenskih, baltijskih i paleobalkanskih jezika, u prvome redu albanskoga.

U suvremenoj literaturi Ivanovljev rad rijetko se spominje, premda sadrži značajan autorski doprinos nastao kao rezultat autorovih istraživanja. Ivanov je tako iz različitih povijesnih i dijalektoloških izvora nastojao pronaći što više primjera koje je potom popratio vlastitim komentarima. Ipak, njegov rad nevelikoga je opsega zbog čega ga citiramo na svega nekoliko mjesta u središnjem dijelu disertacije.

¹⁰ U našoj klasifikaciji to su tematski prezenti.

Arumaa (1985.)

Treći svezak praslavenske gramatike čiji je autor estonski slavist Peeter Arumaa (1900-1986.) u novije se vrijeme redovito navodi kao referentan rad za naslovnu temu. Autor iz poredbene indoeuropske perspektive opisuje imenske i glagolske oblike praslavenskoga jezika i pritom u glagolskoj morfologiji razlikuje *atematski prezent*; *tematski prezent*; *nazalni prezent*; *ye-prezent*; *ve-prezent*; *sk'-prezent*; *i-prezent* i *a-prezent* (Arumaa 1985: 206-262.).

Premda je tvorbi prezentske osnove u radu posvećeno svega četrdesetak stranica nevelikoga formata, autorovi komentari potkrepljeni citatima iz suvremene literature u uglavnom su i danas relevantni, zbog čega ih u središnjem dijelu rada nerijetko citiramo. O akcentuaciji praslavenskih oblika Arumaa uglavnom ne govori ništa, što je najveći nedostatak njegova rada.

Koch (1990.)

Monografija o glagolskome sustavu staroslavenskoga jezika Christoha Kocha redovito se navodi u paleoslavističkoj literaturi kao neizostavan rad iz područja glagolske morfologije, zbog čega smatramo da je u ovome prikazu nužno osvrnuti se i na njega unatoč tome što za naslovnu temu nije relevantan.

Riječ je o sinkronijskome i, prije svega, strogo formalističkome opisu staroslavenskih glagolskih osnova koji, za tip istraživanja kakav nas zanima, nije od značajne koristi, zbog čega ga u radu ne spominjemo.

Derksen (2008.)

Za razliku od svih ranije navedenih priručnika ovaj rad je etimološki rječnik praslavenskoga jezika. Glagolski leksemi često su popraćeni komentarima o tvorbi, zbog čega je rad relevantan ne samo za etimologiju nego i za povijesnu tvorbu praslavenskoga jezika. U središnjem dijelu disertacije navodimo mnogo primjera koji nisu zabilježeni u Derksenovu rječniku; za sve ostale primjere sustavno se navodi referenca na uporednice u rječniku.

1.8. Tekst disertacije prema navedenoj literaturi

Od navedenih autora i naslova koncepcijom i metodologijom tekst disertacije najviše se oslanja na poredbenu gramatiku Andréa Vaillanta. Ipak, u odnosu na taj pola stoljeća star rad u disertaciji smo pokušali obraditi više podataka o naslovnoj temi.

Prije svega, za svaki primjer naveden u radu donosimo podatke o akcentuaciji i, gdje god je moguće, rekonstruiramo naglasnu paradigmu. Potom redovito navodimo prihvaćenu indoeuropsku etimologiju, a u dvojbenim primjerima pokušavamo ponuditi vlastitu interpretaciju. Za razliku od nekih autora koji su svoja istraživanja zasnivali na ograničenome korpusu staroslavenskoga jezika i taksativnome navođenju nekoliko primjera za svaki tvorbeni tip, tekst disertacije pisan je na temelju obilne leksičke građe preuzete iz prethodno navedenih izvora kako iz završne verzije teksta ne bi bio izostavljen ni jedan relevantan primjer.

To, dakako, ne znači da se u radu navode sve osnove praslavenskoga jezika; pojedini plodni tvorbeni tipovi poput denominativnih polutematskih glagola ili denominativnih glagola tvorenih sufiksom **-aj-* vrlo se teško mogu svi navesti. Ipak, opseg odabrane građe jamči da su svi tvorbeni tipovi prezentskih osnova praslavenskoga jezika u radu zadovoljavajuće zastupljeni.

Konačno, za razliku od svih navedenih djela, u disertaciji ćemo pokušati izdvojiti sva zajednička obilježja u tvorbi prezentske osnove baltoslavenskih jezika i objasniti koja od tih obilježja odražavaju zajednički razvoj tijekom baltoslavenskoga razdoblja. O rezultatima tih nastojanja raspravlja se u zaključnome dijelu rada.

2. TEORIJSKI OKVIR I POREDBENOPOVIJESNI KONTEKST RADA

U ovome poglavlju prikazat će teorijski okvir unutar kojega nastaje tekst disertacije. Istraživanje na osnovi kojega je nastao ovaj rad zasnivalo se na suvremenoj verziji teorije poredbenoga indoeuropskog jezikoslovlja¹¹.

Prikazat ćemo glagolski sustav indoeuropskoga prajezika, tvorbene morfeme, primarne i sekundarne glagolske osnove te mehanizme kojima se tvorila prezentska osnova¹². Potom će se govoriti o raspadu indoeuropskoga prajezika na pojedine grana od kojih je za našu temu bitna *baltoslavenska grana*. Nakon objašnjenja nastanka baltoslavenskoga prajezika, analogno će se prikazati glagolski sustav baltoslavenskoga prajezika, tvorbeni morfemi te mehanizmi kojima se moglo tvoriti prezentske osnove u baltoslavenskome prajeziku. Posebno će se raspraviti baltoslavenska akcentologija, odnosno dva postojeća pristupa tumačenju naglasnih podudarnosti i razlika u baltoslavenskim jezicima.

Konačno, na kraju poglavlja će se, analogno *indoeuropskom* i *baltoslavenskom*, definirati praslavenski jezik. U našem teorijskom okviru praslavenski¹³ je tek jedan od četiriju baltoslavenskih dijalekata koji se spletom povijesnih okolnosti tijekom ranoga srednjeg vijeka proširio na veliki dio srednje i istočne Europe istisnuvši pritom više drugih autohtonih jezika.

Također, naš teorijski pristup podrazumijeva da se prije ranoga srednjeg vijeka ne može govoriti o praslavenskome jezičnom sustavu koji bi se bitno razlikovao od baltijskoga¹⁴. To je razlog zbog kojega se u radu redovito navode podatci iz baltijskih jezika, vjerojatno mnogo više nego što bi većina slavista od naslovne teme očekivala.

Svi podatci, teorije, kao i metodološki instrumentarij razrađen u ovome poglavlju koristit ćemo pri pojedinačnoj analizi praslavenskih prezentskih osnova u narednome, središnjem dijelu doktorskoga rada.

¹¹ Za uvod v. referentne priručnike poput Beekes (1995; 2011².); Szemerényi (1997.); Sihler (1995.); Meier-Brügger (2010⁹.); Kapović ur. (2017.). S obzirom da tema disertacije nije glagolska tvorba u indoeuropskome nego praslavenskom jeziku, pojedinosti i probleme koji nisu ključni za razumijevanje teme rada neće se navoditi niti će se o njima zasebno raspravljati.

¹² Preciznije rečeno, prikazat će se vlastita interpretacija naslovne teme.

¹³ U radu ga se uglavnom naziva *jezikom* (umjesto *prajezikom*) jer je doista riječ o konkretnom i stvarnom, premda neposvjedočenom jezičnom sustavu.

¹⁴ Samim time u suprotnosti smo sa starijim, još uvijek prevladavajućim pristupom koji praslavenski izvodi izravno iz indoeuropskoga.

2.1. Glagolska tvorba u indoeuropskome prajeziku

Indoeuropskim prajezikom naziva se neposvjedočeni jezični sustav iz kojega je potekla većina jezika suvremene Europe, dio jezika Bliskoga istoka i većina jezika indijskoga potkontinenta. Indoeuropski prajezik nije samo teorijski konstrukt nego konkretan jezik kojim se govorilo u određenom vremenu i na određenom prostoru¹⁵.

U svojoj posljednjoj fazi indoeuropski jezični sustav bio je obilježen vrlo razvijene morfologije (tvorbe i fleksije) koja je sadržavala različite tipove promjenjivih vrsta riječi (imenice, glagole, zamjenice, pridjeve) koji su se sklanjali i sprežali kroz više različitih deklinacijskih i konjugacijskih tipova. Osim velikoga broja flektivnih morfema postojalo je i više različitih mehanizama tvorbe riječi koji uključuju dodavanje različitih tvorbenih morfema i prijevodne smjene unutar korijena riječi. Morfološka razvijenost hrvatskoga i ostalih slavenskih jezika i danas jednim dijelom odražava naslijeđeni morfološki sustav iz indoeuropskoga razdoblja jezične pretpovijesti pa je poznavanje osnova indoeuropske morfologije nužno za potpunije razumijevanje gramatike hrvatskoga jezika.

2.1.1. Glagolski morfemi u indoeuropskome prajeziku

Za glagolsku morfologiju indoeuropskoga prajezika u literaturi se izdvajaju različiti tipovi morfema: leksički korijeni te različiti tipovi gramatičkih afiksa i nastavaka; v. Beekes 1995: 226-227; LIV: 4-10; Kapović (ur.) 2017: 90-92. Različiti teorijski pristupi djelomično se razlikuju u interpretaciji pojedinih morfema i njihove funkcije, a u našoj interpretaciji moguće je izdvojiti četiri osnovna tipa glagolskih morfema: korijen, tvorbeni afiks (sufiks, infiks), flektivni završetak i česticu. Njima je moguće dodati još dva morfološka elementa: tematski vokal i augment. Takva interpretacija ne razlikuje se bitno od tumačenja koja se spominju u prethodno navedenoj literaturi¹⁶, a na narednim stranicama opisat ćemo ukratko svaki od navedenih tvorbenih morfema.

¹⁵ Povezivanjem znanja iz povijesne lingvistike i arheologije s vrlo visokom vjerojatnošću smije se pretpostaviti da se indoeuropskim prajezikom govorilo otprilike 4000. godine prije naše ere na prostoru azijskih stepa između Crnog mora i Kaspijskog jezera (Anthony 2007: 83-98.). Govornici indoeuropskoga prajezika bili su nomadski stočari koji su pred osnovne poljoprivredne tehnologije poznavali i više tehničkih izuma (kola, kotač, plug...) i složenijih logičkih koncepata (dekadski brojevni sustav) karakterističnih za razvijenu neolitsku civilizaciju (Anthony 2007: 59-81.). Navedeni tehnološki izumi govornicima indoeuropskoga prajezika bitno su olakšali teritorijalnu ekspanziju.

¹⁶ Razlika je jedino u statusu tematskoga vokala. U postojećim opisima tematski se vokal obično ne izdvaja kao zaseban morfološki element nego ga se interpretira kao sufiks ili kao dio sufiksa (npr. *-ne-; *-ye- umjesto *-n-e; *-y-e-). Radi preciznosti opisa učinilo nam se korisnim tematski vokal tretirati kao zaseban morfološki element.

Korijen

Korijen je nositelj izvanjezičnoga značenja i osnovna jedinica etimološke analize. Indoeuropski je korijen jednosložan, sastoji se od najmanje dva konsonantska elementa i jednoga samoglasnika u nekome od prijevornih stupnjeva. Struktura sloga i raspored elemenata određeni su fonetskim načelom sonornosti¹⁷. U jezgri sloga nalazi se najzvučniji element (samoglasnik ili u slučaju prijevorne praznine slogotvorni sonant), a idući od jezgre prema rubovima sloga konsonantski elementi dijele se u tri razreda: prvi čine sonanti, drugi okluzivi, a treći frikativ *s i laringali *h₁, *h₂, *h₃. U pristupu i odstupu korijenskoga sloga u načelu stoje najviše dva konsonantska elementa koji ne mogu pripadati istome razredu. Samim time u jednome korijenu teoretski može biti najviše šest segmenata (LIV: 5; Kapović ur. 2017: 92.).

Poseban problem u strukturi indoeuropskih glagolskih korijena predstavlja postojanje *korijenskih proširaka*. Taj naziv označava konsonante, uglavnom okluzive, kojima se modificiralo značenje korijena. U prvoj polovici prošloga stoljeća korijenski proširci bili su neizostavan termin u etimološkim radovima. Tako se u indoeuropskome rječniku Juliusa Pokornog svakome korijenu pridodaje više korijenskih proširaka: npr. za *d^heuH- „puhati, dimiti se“ navode se proširci *-b^h (grč. τύφω „dimiti se, gorjeti“), *-p (stind. dhūpa- „gorjeti“), *-k (lit. dvėkti „disati, dahtati“), *-l (grč. θολός „oblačan, mutan“), *-n (stind. dhvānta- „mračan“), *-r (stind. dhōrati „jahati kasom“) (Pokorny 1959: 261f.). Neke od spomenutih riječi sigurno potječu iz drugih korijena¹⁸, sufikslnih tvorenica ili složenica, dok se za primjere poput τύφω i dvėkti i danas pretpostavlja ista etimologija. Pitanje statusa korijenskih proširaka u indoeuropskome i njegovim potomcima ostaje otvoreno sve do danas.

U pojedinačnoj analizi prezentskih osnova u središnjem dijelu rada nećemo se koristiti pojmom korijenskih proširaka niti ćemo pojedine prezentske osnove tumačiti kao odraze *proširenih* osnova, iako se tvorbu pojedinih primjera može tako tumačiti.

Uz korijenske je proširke vezana i pojava koja se tradicionalno naziva *s-mobile*. Riječ je o fakultativnoj pojavi frikativa *s- na početku riječi, potvrđenoj u imenskoj i glagolskoj morfologiji. Unatoč raznolikim pokušajima traženja značenja u takvome tipu varijacije korijena, riječ je najvjerojatnije tek o preslogovljavanju, tj. završno je *-s iz prethodne riječi

¹⁷ Prema načelu sonornosti glasovi se razvrstavaju u ljestvicu prema inherentnom stupnju sonornosti (zvučnosti), koje je fonetsko, a ne fonološko obilježje. Najzvučniji su vokali, potom slijede poluvokali, sonanti, zvučni okluzivi, bezvučni okluzivi i na kraju frikativi.

¹⁸ Grč. θολός upućuje na praoblik *d^hwol- (Beekes 2010: 551.).

moglo postati dijelom korijena sljedeće riječi¹⁹. Zbog toga se u rekonstrukciji početno *s- piše *(s)- ukoliko podatci iz posvjedočenih jezika upućuju da se u prajeziku riječ pojavljivala i bez *s-mobile*.

Tvorbeni afiksi

Različita gramatička i izvanjezična značenja izražavala su se dodavanjem tvorbenih afiksa na korijen. U indoeuropskoj glagolskoj morfologiji moguće je izdvojiti tri tipa afiksa: sufiks, infiks i prefiks.

Sufiks je nositelj jezičnoga značenja kojim se korijen nadopunjavao i modificirao. Precizan broj glagolskih sufiksa u indoeuropskoj glagolskoj tvorbi nije jednostavno utvrditi, što između ostaloga ovisi i o razlikovanju pravih sufiksa od spomenutih glagolskih proširaka. U literaturi se pri tvorbi prezentske osnove redovito navode sljedeći sufiksi: *-sk'-; *-neu-/ *-nu-; *-s-; *-y- (Beekes 1995: 228-229.).

U svim indoeuropskim granama potvrđena je i glagolska prefiksacija koja se ne rekonstruira za indoeuropski prajezik. Prefiksacija će imati istaknutu ulogu u glagolskome sustavu praslavenskoga jezika pri izražavanju aspekatskih opreka, a prefiksi su oblikom i značenjem uglavnom identični prijedlozima.

Poseban tip afiksacije u indoeuropskom prajeziku bila je *reduplikacija*. Tim terminom naziva se udvajanje korijenskoga morfema radi izražavanja neke gramatičke kategorije. Općenito u jezicima svijeta reduplikacija može biti *djelomična* i *cjelovita*²⁰.

U indoeuropskome prajeziku reduplikacijom su se tvorili imenski i glagolski oblici, a u glagolskoj tvorbi reduplikacija je bila karakteristična pri tvorbi nekih tipova atematskoga prezenta i perfekta, kao i nekih sekundarnih osnova poput desiderativa i intenziva (v. dalje).

Pored brojnih sufiksa i prefiksa u indoeuropskom je prajeziku postojao i jedan infiks koji se rekonstruira kao *-ne- / *-n-. On se umetao u korijen glagola tvoreći tako prezentsku osnovu. Takav tip tvorbe riječi potvrđen je samo u glagolskoj morfologiji i čini se da je povijesno povezan s prezentskim osnovama tvorenima sufiksom *-neu-/ *-nu-.

¹⁹ Za identičan proces usp. postanak engleske riječi *nickname* „nadimak“ od *an ekename*, pri čemu je *n* iz člana postalo dijelom sljedeće riječi.

²⁰ Cjelovita reduplikacija znači udvajanje cjelokupnoga morfemskoga sadržaja. Djelomičnom reduplikacijom udvaja se samo dio morfemskoga sadržaja (korijena).

Gramatički nastavak

Flektivnim završetkom izražavale su se gramatičke kategorije lica, broja, vremena, stanja i načina. Indoeuropski je prajezik u svojoj posljednjoj fazi tipološki pripadao flektivnome tipu jezika za koji je karakteristično da se jednim flektivnim završetkom izražava više gramatičkih kategorija: npr. nastavak **-mi* istovremeno izražava svih pet glagolskih kategorija: prvo lice, jedninu, prezent, indikativ i aktiv. Povijesnom analizom pojedine gramatičke nastavke moguće je rastaviti na još jednostavnije elemente. Tako se nastavak **-mi* može tumačiti kao spoj osnovnoga nastavka **-m* i čestice **i* (v. dalje).

Gramatičkih nastavaka bilo je mnogo s obzirom na brojnost glagolskih kategorija, tri glagolska broja te tri lica vršenja glagolske radnje. Za pregled gramatičkih nastavaka u glagolskoj morfologiji indoeuropskoga prajezika v. Beekes 2011: 258-261; Kapović ur. 2017: 93-95.).

Čestica

Čestica je poseban tip morfema koji se lijepio (aglutinirao) na flektivni nastavak označavajući pritom jednu konkretnu glagolsku kategoriju: npr. čestica **i* (tzv. *hic et nunc* čestica) dodavala se na flektivne nastavke atematskoga prezenta u svim licima izražavajući indikativ prezenta.²¹ Čestica **-r*, potvrđena u italskom, keltskom, anatolijskom i toharskom, možda je prvotno označavala mediopasiv (usp. lat. *itur* „ide se“ ili stir. bezlični oblik *-berar* „nosi se“), a kasnije se proširila i na prezent aktiva u toharskome²². Postanak čestica zacijelo je mlađega podrijetla: *hic et nunc* čestica uvedena je kako bi se atematski prezent razlikovao od novonastaloga aorista koji je koristio identične nastavke²³, dok čestica **-r* u većini indoeuropskih grana nije potvrđena.

Augment

Za južne indoeuropske dijalekte (grčki, armenski, indoiranski i frigijski) moguće je izdvojiti i peti tip morfema koji se tradicionalno naziva augmentom. *Augment* je vokalski morphem koji se prefigurao na osnovu označavajući jedno od prošlih vremena (imperfekt, aorist): npr. grč. *ἔ-φερον*; stind. *á-bharam* < ie. **b^her-* „nositi“ (Kapović ur. 2017: 97.). S

²¹ Usp. grč. *εἰμί*; stsl. *jesmь* < ie. **h₁es-m-i*.

²² Pored te dvije osnovne čestice obično se još izdvaja imperativna čestica **-u* te prezentske čestice **-s* i **-n* (Kapović ur. 2017: 92.).

²³ Drugačije mišljenje zastupa Szemerényi (1996: 230f.) prema kojemu su nastavci s česticom **-i* isprva bili tek stilistička varijanta, što je dovelo do polarizacije između obilježenih i neobilježenih nastavaka. Neobilježeni nastavci prestali su naknadno označavati prezent i postali nastavci aorista. Takvo tumačenje ne čini nam se prihvatljivim.

obzirom da nije posvjedočen u ostalim indoeuropskim granama, augment se ne rekonstruira za razdoblje indoeuropskoga prajezika. Osobno bismo ga tumačili kao još jedan način naknadnoga formalnog razlikovanja aorisne od prezentske osnove.

Tematski samoglasnik

Poseban element indoeuropske glagolske (i imenske) morfologije bio je *tematski* samoglasnik čije je značenje, ukoliko je u prajeziku postojalo, do danas ostalo nepoznato²⁴.

Tematski vokal *e* ili *o* dodavao se između sufiksa i flektivnoga morfema te se naknadno u svim jezicima počeo interpretirati kao dio flektivnoga nastavka²⁵. Gledajući iz sinkronijske perspektive svakoga pojedinog jezika tematski vokal ne postoji kao zaseban element morfologije te se njegovo postojanje dokazuje samo poredbenopovijesnom analizom.

Izvorni prijevoini obrazac u glagolskim paradigmama najbolje je očuvan u grčkome zbog arhaičnosti vokalizma toga jezika. Odrazi prijevoinne smjene nalaze se i u germanskome, slavenskom te toharskom.

Zahvaljujući njima znamo da je u prezentu postojao prijevoj *e: o* koji se provodio prema sljedećem obrascu: u prvome licu jednine, drugom i trećem licu množine te prvom licu dvojine ostvarivao se prijevoini o-stupanj, a u svim ostalim licima karakterističan je bio prijevoini e-stupanj.

Jednina	Množina	Dvojina
1. * <i>b^her-o-h₂</i>	1. * <i>b^her-o-mos</i>	1. * <i>b^her-o-wos</i>
2. * <i>b^her-e-si</i>	2. * <i>b^her-e-te</i>	2. * <i>b^her-e-tes</i>
3. * <i>b^her-e-ti</i>	3. * <i>b^her-o-nti</i>	3. * <i>b^her-e-tes</i>

Tablica 1. Smjena tematskoga samoglasnika u prezentskoj promjeni.

²⁴ Postoje različita nagađanja o mogućoj funkciji tematskoga samoglasnika. Teorije idu od mogućnosti da je riječ o običnom veznom vokalu kakav postoji u mađarskome jeziku, do pretpostavljanja vrlo specifičnih gramatičkih značenja.

²⁵ Tako su psl. nastavci *-*o* (1.l. jd. tematskoga prezenta) i *-*o* (1.l. jd. aorista) postali kontaminacijom tematskoga vokala **o* i prezentskih nastavaka *-*h₂* i *-*m*. Prezentsko *-*o* potječe od *-*ām* (<*-*oH* +*-*m*), a aorisno *-*o* < *-*om*.

U više grana indoeuropskoga prajezika izvorna je smjena tematskoga vokala djelomično ili potpuno izgubljena; zbog djelovanja pojedinih glasovnih zakona²⁶, tendencije ujednačavanja jednoga tematskog vokala unutar čitave paradigme (npr. u latinskome i baltijskome) ili preoblike naslijeđenoga glagolskog sustava (npr. u albanskome).

Od pet navedenih elemenata u indoeuropskoj glagolskoj morfologiji obavezna su bila dva: korijen i flektivni nastavak. Tvorbeni sufiks, tematski vokal i čestica ubrajaju se u neobavezne (fakultativne) glagolske elemente.

Prema prisustvu nabrojanih elemenata u glagolskome obliku izvodi se osnovna podjela indoeuropskih glagola na korijenske, atematske i tematske. Korijenski glagoli su glagoli čija morfemska struktura sadrži samo dva obavezna elementa: korijen i flektivni nastavak.

Tematski glagoli između korijena i flektivnoga nastavka imaju još i tematski vokal *e/o*. Ovisno o postojanju sufiksa u njihovoj morfemskoj strukturi tematski glagoli mogu biti izvedeni i neizvedeni²⁷. Za neizvedene glagole vrijedi da se tematski vokal dodaje izravno na korijen, dok je za izvedene glagole karakteristično da se između korijena i tematskoga vokala nalazi tvorbeni sufiks.

Tip prezentske tvorbe	Tvorba	Primjer	Značenje
Atematski neizvedeni (korijenski) prezent	<i>*h₁es/ 0/0/m/ i/</i>	ie. <i>*h₁esmi</i>	„jesam”
Atematski izvedeni prezent	<i>*h_{3r}/nu/0/m/i</i>	ie. <i>*h_{3r}numi</i>	„pokrećem; mičem”
Tematski neizvedeni prezent	<i>*b^her/0/ o/ h₂/ 0</i>	ie. <i>*b^heroh₂</i>	„nosim”
Tematski izvedeni prezent	<i>*g'neh₃/ sk'/ o/ h₂/ 0</i>	ie. <i>*g'neh₃sk'oh₂</i>	„znam, poznajem”

Tablica 2. Prikaz tvorbenih obrazaca prezentske osnove u indoeuropskome prajeziku. U peterostrukome modelu (korijen, sufiks, tematski vokal, gramatički nastavak, čestica) 0 označava izostanak tvorbenoga morfema, tematskoga samoglasnika ili čestice²⁸.

²⁶ Primjerice, djelovanjem Brugmannova zakona u indoiranskome djelomično je poništena izvorna kvalitativna opreka između ie. *o i *e, ali je razlika posredno očuvana u vokalskoj dužini.

²⁷ Slobodan prijevod engleskih termina *characterised* i *uncharacterised* (Sihler 1995.).

²⁸ Iz prikaza je vidljivo da se prve dvije skupina razlikuju od druge i treće ne samo odsustvom tematskoga vokala, nego i različitim gramatičkim nastavkom. Nastavak *-h₂ karakterističan za tematske glagole suprotstavljen je nastavku *-m koji se susreće kod atematskih glagola.

2.1.2. Prijevoj u indoeuropskoj glagolskoj morfologiji

Prijevoj ili morfološki uvjetovana smjena vokala u morfemskim likovima bitno je obilježje indoeuropske imenske i glagolske morfologije kojim se izražavalo gramatičko značenje i način vršenja glagolske radnje²⁹.

U indoeuropskome prajeziku prijevojni obrasci zasnivali su se na razlici između vokalske kvalitete (kvalitativni prijevoj) i vokalske kvantitete (kvantitativni prijevoj).

Također, moguće je govoriti o *gramatičkom prijevoju*, odnosno prijevoju kojim se izražavalo gramatičko značenje, te *tvorbenom prijevoju* koji se pojavljivao u pojedinim obrascima tvorbe riječi. U ovome radu slijedimo teorijski model prema kojemu se za indoeuropski prajezik rekonstruira postojanje samo dvaju vokala (**e* i **o*)³⁰, koji su izvorno mogli biti dugi i kratki, te se pravilno izmjenjivati međusobno i s prazninom 0, čime se pretpostavlja prijevojni sustav od pet elemenata: **e*, **ē*, **o*, **ō* i *0⁻³¹.

U indoeuropskoj glagolskoj morfologiji moguće je izdvojiti dva osnovna tipa prijevojnih obrazaca: prijevoj unutar iste paradigme jedne glagolske osnove te prijevoj među različitim glagolskim osnovama. Prvi tip prijevoja karakterističan je za ranoposvjedočene jezike poput staroindijskoga i anatolijskoga, dok je u većini ostalih indoeuropskih grana potvrđen samo drugi tip prijevojnih obrazaca.

Značenja koja su se izražavala različitim prijevojnim stupnjevima mogu se tek djelomično rekonstruirati. Kvalitativni prijevoj izvorno je bio usko povezan s naglaskom tako što se pod naglaskom ostvarivao jedan stupanj, a u nenaglašenome položaju drugi stupanj, odnosno praznina. Imenska morfologija za rekonstrukciju izvornih prijevojnih obrazaca mnogo je podesnija od glagolske morfologije u kojoj se kasnije prijevoj gramatikalizirao, pa je tako u svim indoeuropskim granama zabilježena visoka zastupljenost prijevojnoga e-stupnja u glagolskim korijenima prezentskih tvorbi, dok se prijevojni o-stupanj koristio za sekundarne tvorbe prezenta (kauzativi i iterativi).

Korijeni s o-vokalizmom mogu se pronaći i u arhaičnim tvorbama kao što je indoeuropski perfekt, čija se osnova naknadno mogla poopćiti i za tvorbu prezenta (npr. psl. **gorēti* prema osnovnome **grēti*), te u manjoj skupini indoeuropskih glagola kojima se

²⁹ Literatura o prijevoju u indoeuropskom prajeziku vrlo je opširna: izdvojamo Kuryłowicz 1956; Beekes 2011: 174f.; Kapović (ur.) 2017: 61f.

³⁰ Beekes 2011: 141.

³¹ Prihvatanjem laringalne teorije samoglasnička dužina u mnogim primjerima tumači se sekundarnim postanjem iz slijeda kratkoga samoglasnika i laringala, što je primjer svojevrsnoga zamjenskog duženja. Ipak, postoje i primjeri koji se ne mogu tako objasniti pa se opreka između dugih i kratkih samoglasnika još uvijek rekonstruira i za indoeuropski prajezik. Takve iskonske dužine ponekad se naziva *vrddhi*, što je termin preuzet iz staroindijske gramatičke tradicije.

označavala fizička aktivnost: npr. psl. **kopati* < pie. **kop-* „udarati“ (grč. *κόπτω*; lit. *kàpti*); psl. **boriti* (se) < pie. **b^he_{or}H-* (lat. *feriō* „udariti“; alb. *bjerrë* „probiti“).

Indoeuropski prijevoini obrasci dobro su sačuvani u baltoslavenskome razdoblju, premda su bili ponešto izmijenjeni djelovanjem fonoloških inovacija koje su nastupile tijekom baltoslavenskoga razdoblja. U praslavenskome razdoblju prijevoini se sustav dodatno usložnjava nastankom novih prijevoinih obrazaca pa tako danas u hrvatskome jeziku imamo primjere prijevoina iz svih triju pretpovijesnih razdoblja: indoeuropskoga (*nesti: nositi*), baltoslavenskoga (*brati: berem*) i praslavenskoga (*klati: koljem*).

Ne postoji opširnija studija koja bi opisala sve prijevoinne smjene u praslavenskoj morfologiji. U radu ćemo prilikom opisa pojedinih prezentskih osnova navoditi i prijevoinne specifičnosti pojedinih tvorbi, što pored naslijeđenih prijevoinnih obrazaca uključuje i obrasce nastale nakon raspada indoeuropskoga prajezika.

2.2. Glagolske kategorije u indoeuropskome prajeziku

Za razumijevanje povijesnoga razvoja indoeuropskih tvorbenih i gramatičkih morfema u pojedinim granama indoeuropskoga prajezika nužno je poznavati sustav glagolskih kategorija kakav se rekonstruira za indoeuropski prajezik. Tijekom dva stoljeća postojanja indoeuropske filologije kao znanstvene discipline promijenilo se nekoliko razdoblja u rekonstrukciji glagolskih kategorija indoeuropskoga prajezika.

Za naslovnu je temu moguće razlikovati dva osnovna razdoblja: prvo razdoblje obuhvaća istraživanja prije otkrića anatolijske i toharske grane te prije uspostave laringalne teorije. Osnovno obilježje toga razdoblja jest pozitivistička metoda zasnovana na prikupljanju i navođenju svih dostupnih podataka bez kritičke ocjene njihove relevantnosti, pomnijega usustavljanja te izrade širega i koherentnijega teorijskog okvira³². To je ujedno doba prevlasti *staroindijskoga* i *grčkoga*, odnosno vrijeme u kojemu se najveću važnost pridavalo tim dvjema granama kao najvažnijim, najrelevantnijim i najobilnijim izvorima podataka za rekonstrukciju indoeuropskoga prajezika, pa je rekonstruirani sustav indoeuropskoga prajezika uvelike podsjećao na onaj potvrđen u staroindijskome jeziku.

Takav sustav vrlo je složen: sastoji se od pet glagolskih vremena (prezent, aorist, imperfekt, pluskvamperfekt, futur), pet glagolskih načina (indikativ, konjunktiv, imperativ,

³² Osnovni priručnik prvoga razdoblja indoeuropske filologije predstavlja opsežni rad *Grundriß der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen* (1886; 1916.²) njemačkoga filologa Karla Brugmanna, kao i opsežna indoeuropska gramatika u sedam svezaka (1921-1937.) Hermanna Hirta. Oba navedena rada danas su metodološki i sadržajno zastarjela.

optativ i injunktiv); tri broja (jednina, množina, dvojina) te dva stanja (aktiv, mediopasiv). Svaka od navedenih gramatičkih kategorija bila je obilježena određenim tvorbenim mehanizmima (gramatički nastavci, prijevaj) čije postojanje valja imati na umu kada analiziramo prezentske osnove praslavenskoga jezika.

Indoeuropski glagolski sustav zasnovan na podacima iz staroindijskoga i grčkoga postao je sporan nakon što su početkom dvadesetoga stoljeća otkrivene dvije dotad nepoznate grane indoeuropskoga prajezika: anatolijska (glavni predstavnik hetitski) i toharska grana potvrđena dvama toharskim jezicima. Glagolski sustav potvrđen u hetitskom jeziku mnogo je jednostavniji: između ostaloga on se sastoji od samo dva glagolska vremena (prezent, preterit), što je dovelo do reinterpretacije postojećega znanja, pa se od dvadesetih godina prošloga stoljeća govori *indo-hetitskoj hipotezi*, odnosno o mogućnosti da glagolski sustav anatolijskoga prethodi sustavu potvrđenome u staroindijskom i grčkom³³.

U drugoj polovici dvadesetoga stoljeća više autora pokušalo je revidirati glagolski sustav indoeuropskoga prajezika na osnovi podataka iz anatolijskoga, toharskoga, kao i keltskoga, ali primarnost indoiranskoga i grčkoga za rekonstrukciju glagolskoga sustava ostala je prisutna u većini referentnih radova.

U radu polazimo od takvoga konzervativnijeg gledišta te za indoeuropski prajezik pretpostavljamo tri glagolska vremena (*prezent, aorist, perfekt*), četiri načina (*indikativ, konjunktiv, optativ, imperativ*) te dva stanja (*aktiv i mediopasiv*). U odnosu na sustav potvrđen u staroindijskom izostavili smo imperfekt, futur i injunktiv³⁴.

Svaka od navedenih kategorija i pripadajućih joj oblika mogla se u izvornom ili preoblikovanom obliku odraziti u nekom o tvorbenih tipova prezentske osnove pa ćemo zbog toga na narednim stranicama navesti osnovna formalna i semantička obilježja pojedinih kategorija.

Prezent

Prezent je sadašnje vrijeme kojim se načelno izražava radnja istodobna s trenutkom govorenja, a prema potrebi prezentom se mogla izražavati i buduća ili, rjeđe, prošla radnja. Oblici prezenta tvorili su se dodavanjem jednoga od dvaju nizova prezentskih gramatičkih nastavaka na izvedenu ili neizvedenu glagolsku osnovu: v. Beekes 2011: 254-258; Kapović ur. 2017: 92-95.

³³ Rodonačelnik takvoga pristupa je američki lingvist Edgar Sturtevant (1875-1952.) a danas, u ponešto izmijenjenome modelu, *indo-hetitsku* hipotezu prihvaćaju brojni lingvisti.

³⁴ Tako otprilike postupa i Kapović ur. 2017.

Prezentska osnova izvodila se pomoću različitih afiksa čije se primarno značenje ne može uvijek jednoznačno odrediti: odrazi sufiksa **-neu-* / **-nu-*, **-sk'-*, **-y-* te infiksa **-ne-* / **-n-*, potvrđeni su u svim indoeuropskim granama. Osim njih u svakoj jezičnoj grani postojali su i drugi sufiksi uključujući reduplikaciju. Beekes (2011: 255-258.) za indoeuropski navodi četiri osnovna sufiksa: **-ei-* / **-i-*; **-eh₁-*; **-sk-*; **-s-*. Kapović ur. (2017: 92-93.) spominje sufikse **-y-*, **-sk'-*, **-eh₂-*, **-s-*.

Prezentski glagolski korijen potvrđen je u svim prijevornim stupnjevima, ali najčešćim i neutralnim stupnjem prezentske osnove u indoeuropskome prajeziku smatra se punina **-e-* stupnja. Oblici indoeuropskoga prezenta s većim ili manjim inovacijama u tvorbi i fleksiji odraženi su u svim indoeuropskim jezicima.

Aorist

Aorist je u posljednjoj fazi indoeuropskoga prajezika prošlo vrijeme za koje je karakterističan sličan niz gramatičkih nastavaka kao i za prezent³⁵. Zbog sličnosti tvorbenih nastavaka na prezent i aorist se ponekad referira kao na *prezentsko-aorisni sustav* (Sihler 1995: 446.) koji je možda u ranijoj fazi jezične povijesti bio jedinstvena gramatička kategorija. Aorisni glagolski korijen obično se nalazio u praznini, a na njega su se mogli dodavati različiti tvorbeni sufiksi koji su uglavnom ograničeni na samo neke indoeuropske grane. Jedan od najstarijih tvorbenih mehanizama, tvorba formantom **-s-* (tzv. sigmatski aorist), potvrđen je u većini grana: indoiranskom, grčkom, toharskom, slavenskom, keltskom i italiskom, zbog čega se njegov postanak može datirati u prajezično razdoblje. U grčkom, indoiranskom i armenskom za aorist je karakterističan i augment kojim se aorisna osnova formalno razlikovala od prezentske. Više praslavenskih prezentskih osnova u radu tumačimo kao preobliku izvornih aorisnih osnova.

Perfekt

Indoeuropski perfekt poznat je iz ranoposvjedočenih jezika poput indoiranskoga i grčkoga, a u više ostalih indoeuropskih grana sačuvan je samo u tragovima. Za indoeuropski perfekt karakterističan je bio poseban niz gramatičkih nastavaka različit od prezentsko-aorisnih nastavaka, prijevojni o-stupanj glagolskoga korijena i reduplikacija s vokalizmom *-e-* u redupliciranom slogu³⁶.

³⁵ Razlika je u postojanju čestice karakteristične za prezentski niz nastavaka i izostanku pojedinih nastavaka (npr. nastavka I. 1. jd. **-oh₂* karakterističnoga za prezent).

³⁶ Reduplikacija se redovito nalazi u grčkom i indoiranskom.

Postoji mišljenje da indoeuropski perfekt izvorno nije izražavao vrijeme nego svršeno stanje čime se razlikovao od aorista i prezenta kojima se izražavala aktivnost³⁷.

Teorija o *stativnome podrijetlu indoeuropskoga perfekta* zasniva se na činjenici da su nastavci perfekta slični nastavcima mediopasiva kojim se izvorno izražavalo pasivno i medijalno značenje više neprelaznih glagola. Zbog toga se na perfekt i mediopasiv može referirati kao na *perfektsko-medijalni* (stativni) sustav suprotstavljen *aoristno-prezentskom* (eventivnom) *sustavu* (Sihler 1995: 407-412.).

Također, relikti starih perfektskih oblika sačuvani su u više indoeuropskih grana u prezentskome značenju, što se tradicionalno naziva *perfaecto-praesentia* (npr. stind. *veda*, grč. *οἶδα*, stsl. *vědě*) te svjedoči u prilog teoriji da perfekt izvorno nije izražavao vrijeme nego stanje.

U više indoeuropskih grana potvrđeno je stapanje aorista s perfektom, što se također može tumačiti u okviru stativnoga podrijetla indoeuropskoga perfekta. Naime, nestankom stativnoga značenja perfekt se interpretira kao još jedno prošlo vrijeme koje se izjednačilo s aoristom. Spomenuti proces zabilježen je između ostaloga u grčkom (tzv. prvi aorist), latinskom (perfekt) i germanskom (preterit). Više praslavenskih prezentskih osnova u radu tumačimo kao odraze indoeuropskih perfektskih tvorbi.

Konjunktiv

Konjunktiv se u indoeuropskome prajeziku tvorio poopćavanjem e-stupnja korijena na koji se dodavala kombinacija prezentskih i aorisnih tematskih nastavaka uz duženje tematskoga samoglasnika u tematskih glagola. Konjunktiv atematskih i tematskih glagola formalno se razlikuje i obilježen je tematizacijom atematskih, odnosno vokalskim duženjem u tematskim glagolima.

³⁷ Prema takvoj interpretaciji izvorni perfekt-stativ bio je suprotstavljen prezent-aoristu (eventivu). Nestankom stativno-eventivne opreke perfekt u svim granama počinje gubiti svoju primarnu stativnu funkciju i počinje označavati prošlo vrijeme izjednačivši se tako s preteritom (aoristom), dok stativnu funkciju preuzimaju nove medijalne tvorbe (Jasanoff 1978: 7.).

Nastavci konjunktiva ³⁸	
1. *-oH	1. *-omom
2. *-eh ₁ i	2. *-eth ₁ e
3. *-e,	3. *-o

Tablica 3. Nastavci konjunktiva u indoeuropskome prajeziku.

Indoeuropski konjunktiv u izvornoj je funkciji potvrđen u indoiranskome i grčkom; u italском je iz njega postao futur (usp. lat. *ero, eris...*), a u baltoslavenskome odrazi indoeuropskoga konjunktiva nisu odraženi ni očuvani. S obzirom da ne postoje zasebni afiksi koji bi bili karakteristični za tvorbu oblika konjunktiva, nije moguće govoriti o konjunktivnoj glagolskoj osnovi onako kako se govori o prezentskoj, aorisnoj i perfektskoj osnovi.

Optativ

Optativ je željni način po značenju blizak futuru i imperativu, zbog čega će se kasnije u pojedinim granama oblikom s njima izjednačavati. Indoeuropski optativ u svom primarnom značenju potvrđen je u indoiranskom i grčkom.

Optativ atematskih glagola tvorio se sufiksom *-yeh₁/ *-ih₁ uz nulti stupanj korijena i prijevojni obrazac karakterističan za atematske glagole. Za tematske glagole karakterističan je bio nastavak *-oi- nejasnoga podrijetla³⁹. Odrazi indoeuropskoga optativa potvrđeni su u indoiranskom, grčkom, latinskom, baltoslavenskom i germanskom. Od indoeuropskoga optativa u latinskome je nastao konjunktiv (usp. stlat. *siem, siēs*), a u baltoslavenskome imperativ. O mogućim odrazima starih optativnih tvorbi unutar baltoslavenskoga prezentskog sustava raspravljat će se prilikom analize pojedinih primjera u središnjem dijelu rada.

³⁸ Prema Beekes (2011: 274.).

³⁹ Jedna od mogućnosti jest da je nastao stapanjem tematskoga vokala i optativnoga sufiksa, trag laringala bio bi vidljiv u primjerima hrvatskih imperativa *lòvi!*, *lòvimo!*, *lòvite!* < *lovì!*, *lovìmo!*, *lovìte!*.

Imperativ

Imperativ je u indoeuropskome prajeziku bio zapovjedni način koji je moguće rekonstruirati na osnovi podataka iz staroindijskoga, grčkoga i latinskoga. Za razliku od konjunktiva i optativa koji su se tvorili modificiranjem korijena i dodavanjem tvorbenih morfema uz postojeće gramatičke nastavke, indoeuropski imperativ imao je posebne nastavke koji su se dodavali na neizvedenu osnovu. Uz prezentsko-aorisne, perfektske i medijalne, imperativni nastavci tradicionalno se ubrajaju u četvrti niz indoeuropskih flektivnih nastavaka, a imperativne je nastavke moguće razlikovati u aktivu i mediopasivu.

Nastavke imperativa moguće je izdvojiti u 2. i 3. licu jednine i množine: nastavak 2. l. jd. **-d^hi* potvrđen je u indoiranskom i grčkom; za 3. l. jd. karakteristična su bila čak tri nastavka: **-u*, **-tu* i **-tōt*; u 2. l. mn. nalazio se nastavak **-te*, a u 3. l. mn. nastavak **-ntu*.

Navedeni nastavci imperativa imali su rubno mjesto u indoeuropskoj fleksiji. Potvrđeni su samo u ranoposvjedočenim jezicima, a čini se da njihovo podrijetlo valja tražiti u sufigiranju pojedinih funkcionalnih riječi na glagolsku osnovu. Nastavak **-tōt* tradicionalno se tumači kao ablativ pokazne zamjenice **to*, a čestica **-d^hi* koja se za izražavanje imperativnoga značenje koristila prvenstveno u grčkom i indoiranskom sporedno se pojavljuje i u medijalnim nastavcima prezenta. U ostalim jezičnim granama potvrđene su drugačije tvorbe, zbog čega se navedeni imperativ smije tumačiti kao kasna dijalektna inovacija. Ipak, nastavci imperativa važni su jer su neki od njih naknadno reinterpetirani kao prezentski nastavci. U praslavenskom razdoblju iz nastavka **-d^h-* postao je prezentski sufiks kojim je tvoreno nekoliko prezentskih osnova (v.). Ista tendencija zabilježena je i u drugim granama indoeuropskoga prajezika (grčki, baltijski).

Mediopasiv

Mediopasiv objedinjuje pasivno, medijalno i refleksivno (povratno) značenje⁴⁰. Njegov odraz posvjedočen je u anatolijskom, toharskom, indoiranskom, grčkom, latinskom, keltskom i germanskom. U baltoslavenskome je indoeuropski mediopasiv kao kategorija rano nestao, što valja datirati u razdoblje baltoslavenske jezične zajednice.

Za razliku od pasiva u hrvatskome i drugim baltoslavenskim jezicima, koji se tvori perifrastički, indoeuropski je mediopasiv bio flektivna kategorija za koju je karakterističan bio poseban niz nastavaka koji su se većim dijelom preklapali s nastavcima perfekta. Odrazi

⁴⁰ Svima njima zajedničko je uklanjanje jednoga argumenta iz argumentске strukture glagola.

mediopasivnih nastavaka poprilično se razlikuju u posvjedočenim jezicima, što upućuje da je ova kategorija podlijegala preoblikama i modifikacijama tijekom jezične povijesti.

Osnovni pokazatelji mediopasivne fleksije su formanti **-r* i **-d^h* koje valja pretpostaviti i za prajezik. Formant **-r* karakterističan je za anatolijski, toharski, italski i keltski u kojima je uveden u nastavke svih lica. U indoiranskom, grčkom i germanskom umjesto čestice **-r* nalazi se hic et nunc čestica **-i* uvezena iz prezentske aktivne paradigme, a slična je tendencija zabilježena i u ostalim indoeuropskim granama uključujući baltoslavensku⁴¹.

Nastavci mediopasiva ⁴²	
1. <i>*-h₂e</i>	1. <i>*-med^hh₂</i>
2. <i>*-th₂e</i>	2. <i>*-d^h(u)we</i>
3. <i>*-o, *to</i>	3. <i>*-nto(r)</i>

Tablica 4. Nastavci mediopasiva u indoeuropskome prajeziku.

Usporedbom mediopasivnih nastavaka s nastavcima perfekta vidljivo je da su nastavci prvoga i drugoga lica jednine identični, što se teško može tumačiti kao slučajnost. Nastavak trećeg lica jednine perfekta **-e* i mediopasivnog nastavka **-o* možda su tek prijevorna varijanta istog nastavka⁴³. U množini je za mediopasivne nastavke karakterističan formant **-d^h-*, dok je za treće lice množine tipičan formant **-nt-* poznat iz prezentsko-aorisne paradigme. Moguće je da su nastavci **-to* i **-nto* uvedeni naknadno nakon što je mediopasiv postao zasebna gramatička kategorija simetrična osnovnim glagolskim vremenima⁴⁴. Prema takvome tumačenju nastavak **-to* zamijenio je izvorno **-o*, a **-nto* je uveden umjesto izvornoga **-r*, poznatog iz perfektske paradigme. Zanimljivo je da je u više jezika glavno obilježje mediopasiva formant **-r* koji se može identificirati s nastavkom trećeg lica množine

⁴¹ Usp. pruski nastavak *-mai* (1. l. j. d. prez.) u primjerima poput *asmai* „jesam“ u kojem su se stopili atematski i mediopasivni nastavci (v. Kapović ur. 2017: 99.).

⁴² Beekes 2011: 268; Kapović ur. 2017: 99.

⁴³ Za treće lice jednine mediopasiva rekonstruiraju se varijante **-o* i **-to*. Moguće je da je prva varijanta starija i da predstavlja izvorni nastavak, a da je druga nastala kombinacijom izvornoga **o* i formanta trećeg lica **-t* iz prezentsko-aorisne paradigme. Tome u prilog govori činjenica da se u posvjedočenim mediopasivnim paradigrama više indoeuropskih jezika nalaze i ostali formanti preuzeti iz prezentske paradigme: npr. **m*, **s*, **t*.

⁴⁴ Nastavke **-to* i **-o* smatram varijantama koje nemaju razlike u značenju: **-o* je stariji i izvorni nastavak, a **-to* njegova mlađa inačica.

perfekta, što bi upućivalo da su perfekatska i mediopasivna paradigma izvorno bili jedinstven sustav.

S obzirom na simetričnost mediopasiva i neobilježenoga aktiva ne iznenađuje da su aktivni (prezentski, aorisni) nastavci sustavno i temeljito prodirali u mediopasivnu paradigmu. Time je postupno slabila izvorna formalna veza mediopasiva i perfekta koja je na kraju posve izgubljena⁴⁵.

2.3. Glagolske osnove u indoeuropskome prajeziku

Glagolsku osnovu čini korijen s pripadajućim tvorbenim sufiksom i gramatičkim nastavkom: glagolska osnova vremena ili načina dobiva se uklanjanjem odgovarajućega gramatičkog nastavka. Za indoeuropski prajezik moguće je izdvojiti tri vremenske osnove: prezentsku, aorisnu i perfektsku (Meier-Brügger 2003: 164.).

Za ostale prethodno navedene glagolske tvorbe (imperativ, optativ, konjunktiv, mediopasiv) ne izdvajaju se zasebne glagolske osnove na razini indoeuropskoga razdoblja jezične povijesti, premda je u pojedinim granama moguće izdvojiti i više od triju osnovnih glagolskih osnova.

Također, u pojedinim jezicima iz triju polazišnih glagolskih osnova postale su nove osnove kojih u prajeziku nije bilo: npr. u grčkom su se pored naslijeđenih osnova aorista i perfekta razvile pasivne osnove istih vremena (Rix 1976: 202.), dok je za više drugih grana (italski, keltski, toharski...) karakteristična i osnova participa iz koje se izvode brojni glagolski oblici.

Prezentsku osnovu čini korijen i odgovarajući prezentski tvorbeni afiks; aorisnu osnovu čini korijen i odgovarajući aorisni tvorbeni afiks, dok je perfektska osnova obilježena reduplikacijom i specifičnim prijevojnim stupnjem.

Tri navedene glagolske osnove potvrđene su u ranoposvjedočenim indoeuropskim jezicima: indoiranskom i grčkom; u drugim granama, uključujući baltoslavensku (v. dalje), pojedine glagolske osnove stopljene su ili preoblikovane.

⁴⁵ Npr. grčki nastavci mediopasiva prezenta *-ομαι*, *-ει* (< **-esei*), *-εται* iz prezentske su paradigme preuzeli tematski vokal, nastavke **-m-*, **-s-*, **-t-* te česticu **-i*.

Naziv	Obilježja
Prezentska glagolska osnova	Prijevojni e-stupanj (najčešće); reduplikacija (neobavezno); jedan od desetak tvorbenih afiksa.
Aorisna glagolska osnova	Prijevojna praznina; produženi prijevojni stupanj (u sigmatskoga aorista); sufiks *-s- (često) ili -0-.
Perfektska glagolska osnova	Prijevojni o-stupanj u jednini; reduplikacija; izostanak prezentskih i aorisnih tvorbenih sufiksa.

Tablica 5. Tipovi i obilježja glagolskih osnova u indoeuropskome prajeziku.

Premda je u središtu našega rada prezentska osnova, prilikom analize na umu valja imati sve glagolske osnove s obzirom da tvorbeni mehanizmi drugih glagolskih osnova mogu naknadno postati dijelom prezentske tvorbe. Zbog toga rezultati analize prezentskih osnova pojedinačnih jezika nikada nisu identični sustavu kakav se rekonstruira za razdoblje indoeuropskoga prajezika. Za potpuni uvid u tvorbene tipove potrebno je analizirati svaki pojedinačni primjer potvrđen u nekome jeziku, što ćemo učiniti u središnjem dijelu rada.

Pored navedenih triju osnovnih glagolskih osnova (prezenta, aorista i perfekta) u indoeuropskom je prajeziku postojalo i više drugih glagolskih tvorbi različitih značenja. Glagolske osnove takvih tvorbi obično se nazivaju *sekundarnim osnovama* i uglavnom su se izvodile iz prezentske osnove, zbog čega ih se može promatrati kao podtip prezentske osnove.

U sekundarne glagolske osnove ubrajamo osnove *kauzativa*, *desiderativa*, *stativa* (*fientiva*), *faktitiva* i *intenziva*⁴⁶. Njihova „*drugotnost*“ u odnosu na primarne glagolske osnove zasniva se na tvorbi čija su motivacija ima ili iz primarne glagolske osnove (kauzativ, desiderativ) ili imenske osnove (stativ, faktitiv).

Kauzativ

Kauzativ je glagolska tvorba kojom se unosi novi argument u sintaktičku strukturu. Njegova narav i značenje suprotstavljeni su pasivu jer se njime povećava broj glagolskih argumenata u rečenici. Semantički se kauzativom izražava vršenje glagolske radnje na novome argumentu. Tako je u hrvatskome jeziku glagol *pojiti* gramatički (i povijesno) kauzativ glagola *piti*, a rečenica *Ivan pije vodu* može se preoblikovati u *Ivan poji konja vodom*. Pritom je u drugu rečenicu unesen novi argument (*konja*) bez kojega bi ona bila

⁴⁶ Pojedini priručnici u sekundarne osnove ubrajaju i druge tvorbe. LIV spominje još esiv, a stariji priručnici poznaju i iterativ te inhoativ (Brugmann). S obzirom da se njihov postanak ne može sa sigurnošću datirati u razdoblje indoeuropskoga prajezika, nećemo ih ovdje navoditi.

agramatična (***Ivan poji vodu*) ili nepotpuna (***Ivan poji vodom*). Semantički se ona interpretira kao „Ivan omogućava (uzrokuje) da konj pije vodu“. U indoeuropskom su se prajeziku kauzativni glagoli tvorili iz prijevojnoga o-stupnja korijena sufiksom *-ei-, što je dobro potvrđeno u većini grana indoeuropskoga prajezika.

Znamo da je obrazac kauzativne tvorbe bio plodan još u praslavenskom razdoblju: u svim slavenskim jezicima očuvane su stare kauzativne tvorbe poput psl. **topiti* (kauzativ od **tepti*) ili psl. **ložiti* (kauzativ od **legti*) kojima se pridružuju novi oblici iz korijena nepoznatih ostalim indoeuropskim jezicima: npr. psl. **vōditi* „sušiti“ (kauzativ od **vęsti* „venuti“). U praslavenskome su svi kauzativni glagoli pripadali glagolskome i-tipu (polutematskoj konjugaciji) i jedan su od okidača za postanak polutematske i-konjugacije (v.).

Desiderativ

Desiderativ je glagolska tvorba kojom se izražava želja subjekta za vršenjem glagolske radnje. U indoeuropskome su se prajeziku glagoli desiderativnoga značenja tvorili iz prezentske osnove sufiksom *-(*h*₁)s-, i *-(*h*₁)sy-, uz prisustvo tematskoga vokala, različite prijevojne stupnjeve korijena i reduplikaciju. Desiderativ je u izvornome značenju sačuvan u indoiranskome, gdje je on uobičajeni mehanizam glagolske tvorbe: npr. stind. *jīghāmsati* „želi ubijati“ < **g^{wh}i-g^{wh}n-s-e-* < ie. **g^{wh}en-* „ubiti, zatući“; stind. *didāsami* „želim dati“ < **di-dā-s-e-* < ie. **deh₃-* „dati“.

U nekim su granama indoeuropskoga prajezika desiderativne tvorbe potvrđene kao relikti ili su preoblikovane i gramatikalizirane. Primjerice, u latinskome desiderativne tvorbe potvrđene su samo u reliktima poput *vīsō* „potražiti; posjetiti“ < **vid-s-ō* „željeti vidjeti“, zbog čega ih se na sinkronijskoj razini ne može izdvojiti kao posebnu tvorbu.

U više indoeuropskih grana zabilježena je gramatikalizacija desiderativnih tvorbi: u indoiranskom, grčkom i baltijskom iz desiderativa nastaje futur. Više tvorbi futura u staroirskom također potječe iz desiderativnih tvorbi, dok se u srednjovelškom iz njih razvio konjunktiv.

Nema uvjerljivih dokaza da su odrazi indoeuropskoga desiderativa u bilo kojem od tri navedena oblika postojali u praslavenskom razdoblju. Ipak, takva mogućnost spominjat će se prilikom rasprave o podrijetlu nekih praslavenskih prezentskih sufiksa.

Stativ

Stativ je glagolska tvorba kojom se izražavalo bivanje subjekta u stanju koje se izražava glagolom. Stativno značenje blisko je značenju staroga perfekta, a formalno se povezuje sa sufiksom *-eh₁, potvrđenim u hetitskom, latinskom, baltoslavenskom i grčkom.

U baltoslavenskome se ovim sufiksom tvorila infinitivno-preteritna osnova brojnih, uglavnom denominativnih glagola iz prijevorne praznine glagolskoga korijena: npr. stsl. *mьněti*, lit. *minėti* < ie. *men- „misliti“. Istim se sufiksom tvorilo brojne denominativne glagole, što je osim u baltoslavenskome dobro potvrđeno i u latinskome. O nasljeđu ove glagolske tvorbe govorit će se u poglavlju o praslavenskoj polutematskoj konjugaciji.

Faktiv

Faktiv je denominativna glagolska tvorba kojom se izražava vršenje glagolske radnje značenja sadržanog u polaznoj imenskoj osnovi. Faktiv se tvorio sufiksom *-eh₂ koji se dodavao imenskoj osnovi: npr. stir. *móraid* „uveličati“ (← *mór* „velik“).

Za razliku od stativa za koji je karakteristično neprijelazno značenje, indoeuropski je faktitiv uvijek prijelazni glagol koji zahtijeva objektu dopunu čime je sintaktički, a donekle i semantički, blizak kauzativu. Indoeuropski faktitiv je potvrđen u anatolijskom, toharskom, keltskom i latinskom. O njegovim odrazima u baltoslavenskom i praslavenskom razdoblju raspravlja se u poglavlju o osnovama tvorenim sufiksom *-aj-.

Intenziv

Intenziv je glagolska tvorba kojom se iskazuje intenzitet, učestalost i viši stupanj vršenja glagolske radnje u odnosu na polazišni glagol. Formalno obilježje ove glagolske tvorbe je reduplikacija i prijevorni o-stupanj korijena, što intenzivne tvorbe u formalnom pogledu čini sličnima perfektu. Intenzivni glagoli najbolje su potvrđeni u indoiranskome, dok su u ostalim arhaičnim jezicima potvrđeni samo u tragovima; primjerice u homerskom grčkom potvrđeno je svega par primjera ove tvorbe koji su posve izgubili motivacijsku vezu sa svojim polazišnim glagolima: npr. grč. *παμφαίνω* „zračiti, isijavati“ ← *φαίνω* „osvijetliti, razjasniti“ (Risch 1974: 336-337; Beekes 2010: 1149.).

O mogućim odrazima glagolskih osnova indoeuropskoga intenziva raspravljat će se prilikom analize više praslavenskih prezentskih osnova u središnjem dijelu rada.

Tip glagolske osnove	Formalna i semantička obilježja
Osnova kauzativa	Prijevojni o-stupanj korijena, sufiks <i>*-ei-</i> , prijelazno kauzativno značenje.
Osnova desiderativa	Reduplikacija, sufiks <i>*(-h₁)sy-</i> , prijelazno značenje.
Osnova stativa	Prijevojna praznina korijena, sufiks <i>*-eh₁-</i> , neprijelazno stativno značenje.
Osnova faktitiva	Polazišna imenska osnova, sufiks <i>*-eh₂-</i> , prijelazno faktitivno značenje.
Osnova intenziva	Reduplikacija, prijevojni o-stupanj korijena.

Tablica 6. Tipovi i obilježja sekundarnih glagolskih osnova u indoeuropskome prajeziku.

2.3.1. Tvorbeni tipovi prezentske osnove u indoeuropskome prajeziku

S obzirom da smo prethodno prezentsku osnovu definirali kao „spoj korijena i odgovarajućega prezentskog tvorbenog afiksa“, pokušat ćemo sada prikazati koje su kombinacije korijena i tvorbenih morfema postojale u tvorbi prezentske osnove u indoeuropskome prajeziku.

Najprecizniju klasifikaciju donosi LIV koji za indoeuropski prajezik navodi čak dvadeset različitih tvorbi prezentske osnove (LIV: 14-20.). Ipak, mnogi od rekonstruiranih tvorbenih tipova posvjedočeni su samo rubno, uglavnom samo u indoiranskome, zbog čega je u nekim primjerima vjerojatnije da je riječ o inovaciji nego o indoeuropskom nasljeđu.

Mnogo su praktičnije klasifikacije u priručnicima poput Matasović (2008.); Beekes (2011.) i Kapović ur. (2017.). Matasović (2008: 255-258.) razlikuje četiri tipa atematskoga i sedam tipova tematskoga prezenta. U atematski obrazac ubrajaju se sljedeći tipovi prezentskih osnova: 1) prezentske osnove tvorene infiksom **-ne-/*-n-*: npr. ie. **yu-ne-g-mi* „uprežem“; 2) prezentske osnove tvorene sufiksom **-neu-/*-nu-*: npr. ie. **k^wr-neu-mi* „činim“; 3) reduplicirane prezentske osnove: npr. ie. **si-steh₂-mi* „stojim“; 4) korijenske prezentske osnove s prijevojom dužinom: npr. ie. **stēw-mi* „hvalim“. Tematskom obrascu pripadaju sljedeći tipovi prezentskih osnova: 1) jednostavne tematske prezentske osnove: npr. **b^her-oh₂* „nosim“; 2) tematske prezentske osnove s korijenom u praznini: npr. ie. **g^wrh₃-oh₂* „gutam“; 3) tematske prezentske osnove s korijenom u punini i sufiksom **-y-*: npr. ie. **h₂erh₃-y-oh₂* „orem“; 4) tematske prezentske osnove s korijenom u praznini i sufiksom **-y-*: npr. ie. **mr-y-h₂e* „umirem“; 5) tematske prezentske osnove s korijenom u praznini i sa

sufiksom *-sk'-: **h₂is-sk'-oh₂* „tražim“; 6) tematske prezentske osnove s prijevojnim o-stupnjem i sufiksom *-y-: npr. ie. **kolh₂-y-oh₂* „udaram“; 7) tematske prezentske osnove s prijevojnim o-stupnjem i sufiksom *-ei- : npr. ie. **skoid-ei-oh₂* „cijepam“.

Beekes (2011: 254-258.) razlikuje deset tipova tvorbe prezentske osnove. To su 1) korijenska prezentska osnova: npr. ie. **h₁esmi* „jesam“; 2) jednostavna tematska prezentska osnova: npr. ie. **weg^hoh₂* „vozim“; 3) reduplicirana prezentska osnova: npr. ie. **de-deh₃-mi* „dajem“; 4) prezentska osnova tvorena sufiksom *-ei-: npr. ie. **mnei-* „misli“; 5) prezentske osnove tvorene sufiksom *-eh₁-: npr. ie. **sed-eh₁-oh₂* „sjedim“; 6) prezentske osnove tvorene sufiksom *-sk'-: npr. ie. **g^wm-sk-e-* „ide“; 7) prezentske osnove tvorene sufiksom *-s-: npr. ie. **k^lleu-s-e-* „sluša“; 8) prezentske osnove tvorene sufiksom *-d^h-; 9) prezentske osnove tvorene infiksom *-ne-/-n-: npr. ie. **li-ne-k^w-ti* „napušta, ostavlja“; 10) prezentske osnove tvorene sufiksom *-neu-.

Kapović ur. (2017: 94 - 95.)⁴⁷ navodi osam tipova tematskoga i četiri tipa atematskoga prezenta. U tematske prezentske osnove ubraja: 1) tematski korijenski prezent: npr. ie. **weg^h-e-* „voziti“; 2) reduplicirani tematski prezent: npr. ie. **pi-ph₃-e-* „piti“; 3) prezent sa sufiksom *-y-: npr. ie. **leh₂-y-e-* „lajati“; 4) kauzativni prezent sa sufiksom *-ei-: npr. ie. **mon-ei-e-* „podsjećati, opominjati“; 5) prezent sa sufiksom *-sk'-: npr. ie. **prk'-sk'-e-* „prošiti“; 6) stativni prezent sa sufiksom *-eh₁-: npr. ie. **sed-eh₁-e-* „sjedi“; 7) faktitivni prezent sa sufiksom *-eh₂-: ie. **neu-eh₂-e-* „obnoviti“; 8) prezent sa sufiksom *(e)s-: npr. ie. **h₂g'-es-e-* „nositi“. U atematske prezentske osnove ubrajaju se: 1) korijenski atematski prezent: npr. ie. **h₁es-* „jesam“; 2) reduplicirani atematski prezent: npr. ie. **di-deh₃-* „dati“; 3) atematski prezent tvoren infiksom *-n-: npr. ie. **yu-n(e)-eg-* „ujarmiti“; 4) atematski prezent tvoren sufiksom *-neu-/-nu-: npr. ie. **kr-neu-* „činiti“.

Svim klasifikacijama zajedničko je da navode tvorbene afikse koje se, zbog dobre posvjedočenosti u više indoeuropskih grana, može datirati u razdoblje indoeuropskoga prajezika. Međutim, kada je riječ o analizi pojedinačnih primjera, tada nije uvijek moguće sa sigurnošću uvrstiti primjer u neki od navedenih tvorbenih tipova. Osim toga, u svakoj pojedinoj grani indoeuropskoga prajezika zabilježeno je širenje pojedinih tvorbenih tipova nauštrb drugih, manje plodnih tvorbi, pa je za valjani uvid u postojanje i zastupljenost pojedinih tipova prezentske osnove potrebno sakupiti i analizirati zadovoljavajući broj pojedinačnih primjera.

⁴⁷ Od ostalih klasifikacija koje je moguće pronaći u priručnicima v. još Szemerényi (1996: 266-267.) ili Meier-Brügger (2003: 164-168.).

2.4. Glagolska tvorba u baltoslavenskome prajeziku

Sustav koji smo prethodno opisali odgovara posljednjoj fazi indoeuropskoga prajezika, odnosno razdoblju u kojemu već postoje vidljive razlike među pojedinim jezičnim granama. Danas je uglavnom općeprihvaćeno da su se od jezične matice najranije odvojili predstavnici dviju najkasnije otkrivenih grana, anatolijske i toharske, zbog čega se na indoeuropski prajezik bez anatolijskoga i toharskoga ponekad referira kao na *jezgreni indoeuropski* (eng. *core Indo-European*). Takav jezgreni sustav najvjernije je odražen u indoiranskome i grčkome prema kojima se dugo vremena rekonstruirao sustav indoeuropskoga prajezika.

Pojedine jezične grane indoeuropskoga prajezika međusobno su bliže od drugih. Bliskost i uža genetska srodnost ranoposvjedočenih indijskih i iranskih jezika (vedskoga, sanskrta; staroperzijskoga i avestičkoga) primijećena je još u 19. stoljeću, zbog čega na njih zajednički referiramo kao na *indoiranski*. Nakon otkrića zakonitosti povijesne baltoslavenske akcentuacije ne može se više osporavati ni uža genetska srodnost baltijskih i slavenskih jezika, a samim time i postojanje baltoslavenskoga prajezika, premda se takav pristup ustalio tek u najnovije vrijeme (npr. Young 2017.)⁴⁸. Nasuprot tome, nije posve jasno treba li podudarnosti između italiskog i keltskog na koje je početkom prošloga stoljeća prvi upozorio Alois Walde valja pripisati zajedničkom *italokeltskom* jezičnome razdoblju (De Vaan 2008: 7-8.) ili samo intenzivnim jezičnim kontaktima među govornicima tih zapadnih indoeuropskih dijalekata (Matasović 1997: 28-30.).

Podudarnosti između germanskoga i baltoslavenskoga nalaze se uglavnom u zajedničkome ekskluzivnom leksiku (v. dalje), a mnogo manje ili nimalo u zajedničkim inovacijama u gramatičkom sustavu (Kortlandt 2016.). Isto se može reći i za sličnosti između grčkoga, armenskoga i albanskoga kao južnih indoeuropskih dijalekata.

Za temu rada, prije pojedinačne analize sakupljenih primjera, potrebno je predstaviti osnovne teorijske postavke o pretpovijesti praslavenskoga jezika nakon raspada indoeuropske jezične zajednice. Za razliku od istraživača koji praslavenski sustav izvode izravno iz indoeuropskoga, u radu polazimo od baltoslavenskoga kao međufaze između indoeuropskoga i praslavenske.

Prema tome, na narednim ćemo stranicama prikazati baltoslavenski glagolski sustav vodeći se prikazom koji smo u prethodnome poglavlju predstavili za glagolski sustav indoeuropskoga prajezika. Rekonstrukcija baltoslavenskoga glagolskog sustava zasnovana je

⁴⁸ Za pregled povijesti problema baltoslavenskoga jezičnoga zajedništva v. Hock 2006.

na suvremenim podacima i literaturi poput Derksen (2014.); Young (2017.) u kojima se bliska srodnost baltijskih i slavenskih jezika argumentirano dokazuje.

Prema tome, baltoslavenskim prajezikom, analogno indoeuropskome, naziva se neposvjedočeni jezični sustav za koji se valjanom znanstvenom metodom može dokazati da je genetski predak baltijskih (litavskog, latvijskog, staropruskog) i slavenskih jezika.

Baltoslavenski se prajezik rekonstruira na osnovi više inovacija (fonoloških, morfoloških, leksičkih i posebno akcentuacijskih) zajedničkih svim slavenskim i baltijskim jezicima i samo njima, što znači da takve jezične inovacije načelno nisu poznate izvan baltijskih i slavenskih jezika (za pregled v. Young 2017: 480-481.).

Za sve inovacije može se dokazati da potječu prije postanka pojedinačnih slavenskih i baltijskih jezika, kao i prije postanka praslavenskoga jezika (v. dalje). Samim time termin *baltoslavenski* upućuje na vrlo staru jezičnu prošlost koja prethodi ne samo praslavenskom jezičnom razdoblju, nego i razdoblju hipotetske prabaltijske jezične zajednice, odnosno dijalektne diferencijacije baltijskoga govornoga područja. **Ipak, valja imati na umu i da su pojedine glasovne promjene, poput inovacije u vidu postanka akutiranih samoglasnika, nastale usporednim razvojem u slavenskom i baltijskom, što upozorava da nije svaka inovacija potvrđena u slavenskim i baltijskim jezicima nužno nastala u razdoblju zajedničke jezične prapovijesti.** Imajući sve navedeno na umu, pojedine glagolske inovacije koje ćemo dalje u radu definirati kao „baltoslavenske“, sigurno valja datirati u vrlo rano razdoblje jezične povijesti koje započinje neposredno nakon raspada indoeuropskoga prajezika i njegove dijalektne diferencijacije, ali da ne treba nužno svaku inovaciju u glagolskoj morfologiji određivati kao baltoslavensku.

Kao najvažnije inovacije baltoslavenskoga razdoblja može se navesti nestanak naslijeđenih labiovelara koji su stopljeni s običnim velarnim okluzivima; desatemizacija naslijeđenih palatovelara u određenim fonetskim kontekstima; satemizacija palatovelara u svim ostalim kontekstima; identičan razvoj naslijeđenih slogotvornih sonanata; postanak fonetske opreke između dugih obilježenih (akutiranih) i neobilježenih (cirkumflektiranih) samoglasnika; reinterpretacija nastavka ablativa jednine naslijeđenih imenskih o-osnova u nastavak genitiva.

Za sve navedene fonološke inovacije moguće uspostaviti relativnu kronologiju koja predstavlja tok jezične povijesti (Matasović 2006: 147-157; Olander 2014: 8-10.)⁴⁹ i ujedno je najjači dokaz bližega genetskog srodstva baltijskih i slavenskih jezika⁵⁰.

⁴⁹ U radu nećemo navoditi sve zajedničke inovacije baltoslavenskih jezika nego samo one koje su relevantne za temu rada. Za ostalo v. citirane radove.

2.4.1. Glagolski morfemi u baltoslavenskome prajeziku

Na ovome mjestu željeli bismo usporediti pretpostavljeni baltoslavenski glagolski sustav, kakav se rekonstruira na osnovi podataka iz baltijskih i slavenskih jezika, s ranije navedenim sustavom indoeuropskoga prajezika.

Za početak, valja napomenuti da u dosadašnjoj literaturi ne postoji monografija koja bi iscrpno opisala glagolski sustav baltoslavenskoga prajezika sa svim inovacijama (uključujući akcentološke) kojima se on razlikuje od ostalih indoeuropskih grana.

U odnosu na razvijenu morfologiju indoeuropskoga glagolskoga sustava odraženoga u grčkom i vedskom, glagolski sustav baltijskih i slavenskih jezika bilježi više inovacija i djelomično pojednostavljenje kategorija i tvorbenih tipova u glagolskome sustavu: imajući na umu sve ranije navedene zajedničke inovacije slavenskih i baltijskih jezika smijemo pretpostaviti da su podudarnosti u obilježjima rezultat zajedničke jezične prošlosti, a ne usporednoga razvoja.

Osim nastanka novih perifrastičkih glagolskih oblika na koje se nećemo osvrnati, najvažnija promjena je **nestanak analitičkih morfoloških oblika perfekta i mediopasiva čije su tvorbene osnove i poneki nastavci očuvani u vidu više relikata koji se, između ostaloga, obrađuju u radu.**

Od starih ostalih tvorbi opisanih u uvodu u obje su grane plodnima ostali oblici kauzativa i stativa, dok istočnobaltijski dobro čuva i desiderativne tvorbe sufiksom *-sy-, iz kojih su gramatikalizacijom nastali oblici futura⁵¹.

Indoeuropski je optativ naslijeđen u baltoslavenskome razdoblju. **Kasnije će se iz naslijeđenoga indoeuropskoga optativa u praslavenskom i pojedinim baltijskim dijalektima razviti imperativ. S obzirom da smo već napomenuli kako ne treba svaku inovaciju potvrđenu u slavenskim i baltijskim jezicima određivati kao „baltoslavensko nasljeđe“, sigurnije je govoriti o baltoslavenskom optativu kako to uostalom čini Stang (1966: 422.).**

⁵⁰ Postoje dvije oprečne koncepcije baltoslavenskoga prajezika. Prema prvoj baltoslavenski se prajezik sastojao iz dva dijalekta, prabaltijskoga iz kojega su se razvili baltijski jezici, te praslavenskoga iz kojega su se razvili slavenski jezici (Villanueva Svensson 2009; Olander 2014: 25.). Prema drugoj koncepciji baltoslavenski se sastojao iz triju dijalektnih područja: istočnobaltijskoga na kojemu su se oblikovali litavski i latvijski jezik, zapadnobaltijskoga iz kojega su postali pruski dijalekti te trećeg, *južnobaltijskoga*, iz kojega potječe praslavenski jezik. Prema tome praslavenski bi bio tek baltijski dijalekt koji se u ranom srednjem vijeku proširio na veći dio europskoga kontinenta (Kortlandt 1977: 5.). Razlog za takav tip rekonstrukcije nalazi se u činjenici da postoji malo inovacija koje bi bile ekskluzivno baltijske i ne bi uključivale i praslavenski jezik, za razliku od arhaizama kojih u baltijskome ima mnogo i koji nisu relevantni za određivanje genetske srodnosti. Međutim, inovacije zajedničke svim baltijskim jezicima (i samo njima) postoje i nisu zanemarive: npr. postanak imenskih ē-osnova, izjednačavanje trećeg lica jednine i množine u svim glagolskim oblicima, sufiks -st- za tvorbu prezentske osnove, tvorba novih kauzativa sufiksom *-in-, širenje tipa prezentske osnove tvorene sufiksom *-ā-, tvorba novih iterativa formantom -d- < *dʰ).

⁵¹ Za više o tome iz dijakronijske perspektive v. Schmid (1963: 33-59.).

Stari oblici imperativa uglavnom nestali (Stang 1966: 308.), a nije zabilježen ni stari konjunktiv, pa se zaključuje da je taj glagolski način bez traga nestao u svim baltoslavenskim dijalektima.

Za razliku od imenske morfologije u kojoj se iznimnoj arhaičnosti litavskih te, u mnogo manjoj mjeri, latvijskih i pruskih imenskih nastavaka suprotstavljaju inovativne praslavenske paradigme, u glagolskoj je morfologiji situacija bitno različita. Praslavenski glagolski sustav bolje čuva više bitnih obilježja indoeuropske glagolske fleksije (smjenu tematskoga samoglasnika, izvorne nastavke i oblike poput sigmatskoga aorista), dok je u baltijskome naslijeđeni glagolski sustav bitno preoblikovan⁵².

Inovacije u baltoslavenskoj glagolskoj morfologiji moguće je podijeliti na nestanak i preobliku kategorija i obilježja koja su postojala u prethodnome, indoeuropskom razdoblju jezične povijesti, te novonastale oblike kojih u prethodnom razdoblju nije bilo.

U prvu kategoriju ubrajamo sljedeće: a) nestanak indoeuropskoga konjunktiva; b) nestanak indoeuropskoga (flektivnoga) mediopasiva; c) nestanak indoeuropskoga perfekta; d) reinterpretaciju indoeuropskoga optativa u imperativ; e) reinterpretaciju pojedinih imperativnih nastavaka u prezentske nastavke.

Zajedničke inovacije u glagolskoj morfologiji dosad nisu sustavno istraživane te smo taj problem naveli kao jedan od istraživačkih ciljeva ovoga rada. Sustavan pregled zajedničkih inovacija s odgovarajućim tvorbenim usporednicama iznosi se u završnome dijelu rada nakon što se u pojedinačno obrade sve sakupljene prezentske osnove.

U prethodnome poglavlju predstavili smo interpretaciju indoeuropske glagolske morfologije koja obuhvaća sve morfemske i nemorfemske sastavnice koje se mogu izdvojiti povijesnom analizom. Tako smo pored pravih morfema poput leksičkoga korijena, tvorbenih afiksa i flektivnih gramatičkih nastavaka izdvojili još nemorfemske elemente poput čestice, augmenta i tematskoga samoglasnika.

Od svega navedenoga u baltoslavenskome su razdoblju potvrđene samo morfemske sastavnice: *leksički korijen*, *afiksi (sufiksi, prefiksi, infiksi)* i flektivni gramatički nastavci. Čestica i tematski samoglasnik se kao zasebni segmenti na sinkronijskoj razini baltoslavenske glagolske tvorbe ne mogu izdvojiti, premda su povijesno potvrđeni, dok za postojanje

⁵² Osnovne inovacije svih baltijskih jezika su izjednačavanje oblika trećega lica jednine i množine u svim glagolskim kategorijama te postanak novoga oblika preterita na *-ē. Značajna inovacija je i postanak polutematskih prezenta tvoreni sufixima *-i- i *-ā-, čime je stari sustav izmijenjen. Pojedine glasovne promjene također su utjecale na inovativnost glagolske morfologije. Za glagolski sustav najvažnija je opčebaltijska (prabaltijska) promjena prijeglas *e > *a ispred *j (tzv. Kazlauskasov zakon) kojim je izbrisana izvorna distribucija tematskoga vokala, isprva u prezentskim oblicima izvedenima sufixom *-j-, a potom analogno i u svim ostalim oblicima tematskoga prezenta.

augmenta ne postoje nikakvi dokazi i čini se da takav tip tvorbe nije postojao izvan indoiranskoga, armenskoga, grčkoga i frigijskoga.

Korijen

Većina baltoslavenskih glagolskih korijena naslijeđena je iz indoeuropskoga razdoblja i ima poznatu indoeuropsku etimologiju. Naslijeđeni su osnovni neizvedeni glagolski korijeni: npr. ie. **h₁ei-* „ići“ (lit. *eĩnu*; stsl. *jbđŏ*), **h₁ed-* „jesti“ (lit. *ėdu*; stsl. *ěmb*) **sed-* „sjesti“ (lit. *sėdu*; stsl. *sęđŏ*), **pek^w-* „peći“ (lit. *kėpu*; stsl. *pekŏ*), **met-* „staviti, mesti“ (lit. *mėtu*; stsl. *metŏ*)...

U baltoslavenskom je prajeziku moguće rekonstruirati i više glagolskih (i imenskih) korijena koji, osim ponekad u germanskome, nemaju usporednica u drugim indoeuropskim jezicima⁵³. Latvijski filolog Jānis Endzelins spominje čak dvije stotine baltoslavenskih leksičkih usporednica (Endzelins: 1952: 44.) nepoznatih drugim granama indoeuropskoga prajezika. Nije moguće uvijek sa sigurnošću reći je li riječ o nepoznatome sjevernoeuropskom supstratu ili o naslijeđenom leksiku koji je nastao nakon raspada indoeuropskoga prajezika, ali prema dostupnim podacima izglednijom se čini prva mogućnost. U središnjem dijelu rada prilikom određivanja neindoeuropskoga supstratnoga podrijetla pojedinih glagolskih korijena služimo se kriterijima predstavljenima u Kuiper (1995: 63-88.): to su prenazalizacija (skupine *-nk-*, *-nd-*) koja nije nastala infiksacijom nazalnoga morfema te alternacija zvučnoga i bezvučnoga okluziva u različitim baltoslavenskim potvdama. Usporedni popis svih baltoslavenskih glagolskih korijena za koje pretpostavljamo supstratno podrijetlo nalazi se u zaključnome dijelu rada.

Tvorbeni afiksi

Tvorbeni afiksi su morfemi kojima se modificira značenje korijena. Prema položaju unutar riječi na koje se dodaju u lingvističkoj se teoriji razlikuju prefiksi, sufiksi, infiksi i cirkumfiksi, čemu je moguće pribrojiti još reduplikaciju kao poseban tip afiksacije.

Od nabrojanih vrsta morfema u indoeuropskom je prajeziku potvrđeni su sufiksacija, infiksacija, reduplikacija i prefiksacija **koja je indoeuropskome razdoblju bila rubna**.

Raspored i poredak morfema u riječima praslavenskoga jezika naslijeđen je iz indoeuropskoga prajezika, a možda i mnogo starijega razdoblja jezične povijesti. Naime, u

⁵³ Uvodna literatura za ovu tematiku je Stang (1974.), gdje se donosi popis zajedničkih leksičkih preklapanja među spomenutim indoeuropskim dijalektima bez detaljnije razrade i diskusije. Za daljnje doprinose istraživanju v. Andersen (1996.), Kuiper (1995.), i Derksen (2002: 5-12, 2014.) .

svim indoeuropskim jezicima, ali i ostalim jezicima sjeverne Euroazije nalaze se slični obrasci rasporeda morfema. Gramatičke su informacije (izražavanje glagolskih kategorija poput lica, broja i vremena) pritom uvijek sadržane u sufiksima, dok je prefiksacija rezervirana za modificiranje značenja, izražavanja prostornih odnosa ili iz njih apstrahiranih sekundarnih značenja.

2.4.2. Prijevoj u baltoslavenskoj glagolskoj morfologiji

Uz leksičke i tvorbene morfeme prijevoj čini treći tvorbeni mehanizam indoeuropske morfologije. Za opći baltoslavenski razvoj naslijeđenoga prijevojnog sustava valja navesti da je jedan dio naslijeđenih prijevojnih obrazaca u baltoslavenskome razdoblju izgubljen, a drugi dio je preoblikovan baltoslavenskim glasovnim promjenama.

Izgubljene su prijevojne smjene unutar prezentske paradigme u primjerima atematske prezentske tvorbe i tematske tvorbe nazalnim sufiksom potvrđene u indoiranskom i anatolijskom.

Radi razumijevanja pregleda tvorbenih tipova prezentske osnove u središnjem dijelu rada, navest će se baltoslavenske i praslavenske glasovne promjene kojima su bili izmijenjeni naslijeđeni prijevojni obrasci.

Kao i u indoeuropskom prajeziku, i u baltoslavenskome je moguće razlikovati tri prijevojna stupnja: puninu (*e, o, ei, ai, eu, au*), prazninu (*0, i, u*) i dužinu različitoga postanja. Punina *e* karakteristična je za većinu oblika prezenta te se redovito pojavljuje u naslijeđenim primjerima: lit. *kèpti: kēpa*; stsl. *pešti: pekŏ* (< ie. **pek^w* „peći“); lit. *dègti: dēga*; stsl. *žešti: žegŏ* (< ie. **d^heg^{wh}* „gorjeti“).

Punina *o* je u baltoslavenskom prezentu dobro zastupljena, mnogo bolje nego u indoeuropskom prajeziku, gdje je u prezentskim oblicima relativno rijetka. Poticaj za širenje prijevojnoga *o*-stupnja u prezentske oblike moguće je potražiti u ranom nestanku perfektsko-medijalne fleksije i inkorporaciji perfektskih glagolskih korijena u prezentski sustav. Drugi razlog za širenje *o*-stupnja je iznimna produktivnost naslijeđenih iterativno-kauzativnih tvorbi za koje je već u prajeziku karakterističan bio *o*-stupanj: npr. lit. *sakýti* „reći, kazivati“, hrv. arh. *sočiti* „reći“ (< ie. **sek^w*- „kazivati, pripovijedati“).

Prijevojna praznina (*0, i, u*) također je česta u baltoslavenskoj prezentskoj paradigmi i potvrđena je u mnogim primjerima tematskoga izvedenog prezenta. Njezino postanje i širenje u nekim oblicima valja potražiti u poopćavanju stare aoristne osnove.

U našem teorijskom okviru korijenska dužina ima dvojako, u oba slučaja sekundarno podrijetlo. Prvi tip dužine je fonetska dužina nastala kompenzacijskim duženjem nakon nestanka laringala ili duženjem izvorno kratkog samoglasnika ispred zvučnog neaspiriranog okluziva (Winterov zakon). U oba slučaja novonastali dugi samoglasnik je akutiran. Drugi tip dužine je tvorbena dužina ili baltoslavenski *vrddhi* kojim se izražavao određeni tip vršenja glagolske radnje (*Aktionsart*), najčešće iterativ. Različite primjere s dužinom koja upućuje na morfološko postanje moguće je pronaći u svim baltoslavenskim dijalektima, ali čini se da je najpravičnija bila u praslavenskom i latvijskom: npr. psl. **mesti* → **mētati* (bug. arh. *mētati*, češ. *mítati*; v. ESSJa 18: 221.); latv. *mēst* → *mētāt*. Budući da prvi tip dužine nije morfološke prirode, primjere poput lit. *sėsti*, stsl. *sěsti* tretirat ćemo kao primjere s korijenom u punini.

2.4.3. Baltoslavenski naglasni sustav

Sličnosti između baltijskoga (prvenstveno litavskoga) i slavenskoga naglasnog sustava primijećene su još u 19. stoljeću⁵⁴. Danas stoljeće i pol kasnije više nije sporno da sličnosti u akcentuaciji nisu samo tipološke, nego da su posljedica složenih jezičnih promjena nastalih u vrlo ranom razdoblju zajedničke jezične pretpovijesti.

Međutim, tumačenje povijesnoga razvoja od indoeuropskoga do baltoslavenskoga, a potom i do pojedinih baltoslavenskih jezika može se poprilično razlikovati među pojedinim istraživačima i teorijskim školama, ponekad i među različitim istraživačkim razdobljima jednoga istoga autora, zbog čega je izlaganje ovoga gradiva poprilično složen posao. S obzirom da je znanje iz akcentuacije bitno za razumijevanje središnjega dijela rada, pokušat ćemo predstaviti osnove suvremene teorije o podrijetlu i naravi baltoslavenske akcentuacije neophodne za daljnji sadržaj rada ne ulazeći u sve pojedinosti⁵⁵.

Za opis baltoslavenskoga i praslavenskoga naglasnog sustava ključni su mjesto naglasaka te fonetska kvantiteta i kvaliteta sloga. Naglasak se u baltoslavenskom i praslavenskom teoretski mogao ostvarivati na svakom slogu u riječi, što je bilo uvjetovano

⁵⁴Detaljan povijesni pregled istraživanja nalazi se u Olander (2011: 14-46.). Međutim, sve radove koji prethode monografiji Christiana Stanga (Stang 1957.) može se smatrati „pretpovijesnima“ i samim time irelevantnima za razumijevanje teme, premda se i u njima ponekad može naići na poticajna promišljanja.

⁵⁵Umjesto toga, gdje god je potrebno upućivat ćemo na relevantnu literaturu. Od osnovne literature koju treba konzultirati valja početi od *kanonskih* tekstova ruskoga filologa Vladimira Dyboa i njegovih nastavljača: Dybo (1981.), Dybo, Zamjatina Nikolajev (1990.); Dybo (2000.). S obzirom da se interpretacija pojedinih problema s vremenom mijenjala, navedene radove potrebno je čitati kronološkim redom njihova objavljivanja. Koristan i sažet pregled Dybovih tumačenja nalazi se Lehfeldt (1993.). Također, nezaobilazna je i monografija Christiana Stanga (1957.) u kojoj je formuliran koncept naglasne paradigme i od koje zapravo počinje suvremena slavenska akcentologija. Od novijih priručnika najvažniji je Kapović 2015. (posebno str. 92-148; 216-412.), a od starijih Garde (1976.) u kojemu se donosi opsežan pregled dotadašnjih istraživanja.

naslijeđenim fonetskim osobinama pojedinih morfema, kao i promjenama nastalima tijekom baltoslavenskoga razdoblja. Prema fonetskoj kvantiteti slogovi u praslavenskom jeziku mogli su biti dugi i kratki: dugi slogovi sadržavali su dugi samoglasnik, diftong ili funkcionalni diftong, a kratki slogovi sadržavali su kratki samoglasnik⁵⁶. Prema fonetskoj kvaliteti slogovi su mogli biti akutirani i neakutirani: akutirani slogovi uvijek se sastoje od dugog samoglasnika, a naglasak koji se na njima ostvaruje zove se akut (´). Neakutirani slogovi mogli su biti dugi ili kratki, a na njima su se ostvarivala dva različita naglasaka: cirkumfleks i neoakut. Neakutirani slogovi sadržavali su dugi samoglasnik, diftong, funkcionalni diftong ili kratki samoglasnik. Na njima se ostvarivao naglasak koji se naziva cirkumfles (kratki ˘ ili dugi ˆ), odnosno neoakut (kratki ˘ ili dugi ˜)⁵⁷. Distribucija navedenih naglasaka bila je uvjetovana fonetskim obilježjima riječi i nasljeđenim indoeuropskoga naglasnoga sustava.

Indoeuropski naglasni sustav rekonstruirao se na osnovi ranoposvjedočenih jezika: vedskoga i grčkoga. Usporedbom imenskih paradigmi dvaju navedenih jezika vidljivo je da su u imenskoj morfologiji indoeuropskoga prajezika postojala dva osnovna naglasna obrasca: obrazac s fiksnim naglaskom na nekom od morfema (korijenu, nastavku) te obrazac s pomičnim obrascem za koji je karakteristično da se naglasak u nekim oblicima nalazi na jednome morfemu (nastavku ili sufiksu), a u drugim oblicima na drugome morfemu (korijenu)⁵⁸.

Odgovarajuće usporednice postoje u baltoslavenskome, gdje je mobilnost potvrđena i u tematskim vokalskim osnovama. Podatke za rekonstrukciju mjesta naglasaka u indoeuropskome prajeziku posredno čuvaju još germanski, anatolijski, toharski, kao i neki suvremeni iranski jezici (v. Kapović 2015: 164-207.).

Sve navedeno međutim vrijedi samo za imensku morfologiju. Prilikom rekonstrukcije glagolske morfologije susrećemo se s neočekivanim manjkom podataka. **Naime, pitanje je u kojoj mjeri vedski glagoli poput *émi* „idem“: *imás* „idemo“ odražavaju naslijeđenu mobilnost, a koliki je bio utjecaj prijevoja.** U vedskome je naglasak uvjetovan prijevojem (načelno su

⁵⁶Dugi samoglasnici u (ranom) praslavenskom razdoblju su *ā; *ē, *ī, *ū. Kratki samoglasnici su *a, *e, *i i *u. Funkcionalne diftonge čine kratki samoglasnik i sonanti *r, *l, *m, *n.

⁵⁷Slična je distribucija i u litavskom jeziku gdje postoje dva ista osnovna naglasaka: akut i cirkumfleks. Akut se izvorno, kao i u praslavenskom jeziku ostvarivao samo na dugim slogovima, koji su se naknadno u pojedinim fonetskim kontekstima pokratili, pa je moguće razlikovati dugi akut (´) i pokraćeni akut (˘). Cirkumfleks se, kao i u praslavenskom jeziku ostvarivao na dugim i kratkim slogovima, zbog čega se razlikuje dugi cirkumfleks (ˆ) i kratki cirkumfleks (˘).

⁵⁸Takav *mobilni* obrazac za indoeuropski se, na osnovi podataka iz grčkog i vedskog, pretpostavlja samo za manji dio imenskih riječi: korijenske imenice i imenice konsonantskih osnova. S obzirom da oba tipa pripadaju vrlo starom sloju imenskih riječi, nije sporno da je doista riječ o indoeuropskom nasljeđu u obje grane. U baltoslavenskome je mobilnost zabilježena i u drugim imenskim vrstama, dok praslavenski mobilnost poznaje i u glagolskoj morfologiji (v. dalje).

naglašeni oblici u punini, a nenaglašeni oblici u praznini), dok je naglasak u grčkome ograničen na tri zadnja sloga, pri čemu ako je završni slog dug, naglašen može biti samo posljednji ili preposljednji slog, dok u slučajevima kratkog završnog sloga naglašen može biti i treći slog od kraja riječi. Za glagolsku je morfologiju grčkoga jezika, osim nekoliko iznimaka, karakteristično da je naglasak uvijek recesivan, odnosno postoji tendencija da naglasak ide što dalje prema početku u okviru navedenoga pravila (v. Kapović 2015: 155-159.).

Nadalje, relevantni podatci izgubljeni su i u baltijskome, gdje u glagolskim oblicima postoje dva osnovna naglasna obrasca: korijenski obrazac u kojemu se u svim oblicima prezenta nalazi akutski naglasak u korijenu (npr. lit. *áugu* „rastem“; *áugi* „rasteš“; *áuga* „raste; rastu“; *áugame* „rastemo“; *áugate* „rastete“) i obrazac u kojemu se u 1. i 2. licu jednine naglasak nalazi na gramatičkome nastavku, a u svim ostalim oblicima na korijenu (npr. lit. *kalbù* „govorim“; *kalbì* „govoriš“; *kālba* „govori; govore“; *kālbame* „govorimo“; *kālbate* „govorite“). Takav sustav mlađega je postanja i ne odražava prajezično stanje. Također, s obzirom da je drugi naglasni tip sekundaran i uvjetovan pravilnom glasovnom promjenom (tzv. Saussureov zakon), u baltijskoj glagolskoj morfologiji ne govori se o različitim naglasnim paradigmama.

Za razliku od toga u praslavenskome su potvrđena tri osnovna naglasna obrasca. U prvome naglasnome obrascu (n.p.a) dosljedno je potvrđen akut u korijenu, što je u hrvatskome pravilno odraženo s kratkosilaznim korijenskim naglaskom: npr. psl. **lězti*: **lězŕ* (hrv. *ljěsti*: *ljězēm*). U drugome naglasnom obrascu (n.p.b) potvrđen je naglasak na slogu iza korijena (tvorbenom sufiksu ili gramatičkom nastavku) ili neoakutski naglasak u korijenu.

Konačno, u trećem naglasnom obrascu u prvome licu jednine prezenta potvrđen je cirkumfleksni naglasak u korijenu, a u svim ostalim licima naglasak na završnome slogu (gramatičkom nastavku). Izvorno stanje dobro je potvrđeno u starijim slavenskim izvorima: staroruskim i bugarskim srednjovjekovnim tekstovima, a rubno i u drugim slavenskim izvorima: usp. primjer iz djela Bartola Kašića <*gòvoru*> „govorim“ (Kapović 2018a: 382.) te dijalektne oblike s očuvanim starim nastavkom prezenta *vělju* i *žělju* „želim“. Takvi primjeri svjedoče da je s poopćavanjem nastavka *-m* u prvom licu jednine poopćen i završni naglasak. Takav naglasni obrazac, analogno sličnom naglasnom obrascu imenskih riječi, naziva se *pomičnom naglasnom paradigmom* ili *n.p.c*. Ovaj naglasni obrazac najčešći je u starijem tvorbenom sloju (atematskim i tematskim neizvedenim prezentskim osnovama), a posve izostaje u mlađim tvorbenim slojevima, npr. u tematskim prezentskim osnovama izvedenima sufiksom *-*aj*-.

Dakle, u praslavenskoj glagolskoj morfologiji, baš kao i u imenskoj morfologiji, postojale su tri naglasne paradigme: akutirana korijenska (*n.p.a*), neakutirana zaosnovna (*n.p.b*) i neakutirana pomična (*n.p.c*): o njihovoj distribuciji unutar pojedinih tvorbenih tipova, kao i o postojanju različitih naglasnih paradigmi unutar različitih oblika istoga glagola (infinitiv, prezent) raspravljat će se prilikom obrade svakoga tvorbenog tipa zasebno.

Navedeni naglasni sustav praslavenskoga jezika ne može se usporediti sa stanjem ni u jednoj drugoj grani indoeuropskoga prajezika: samim time, tri praslavenske naglasne paradigme možda je smislenije izvoditi izravno iz indoeuropskoga (Kapović 2015.), nego tražiti glasovne zakonitosti koje su proizvele *n.p.c* (Olander 2011; Jasanoff 2017.).

S obzirom da se odrazi naglasnih paradigmi u praslavenskome i pojedinačnim slavenskim jezicima razlikuju s obzirom na pojedine tvorbene tipove, kao i na specifičan povijesni razvoj svakoga jezika, odrazi pojedinačnih naglasnih tipova obrađivat će se na početku poglavlja o svakom pojedinom tvorbenom tipu.

Tip naglasaka	Simbol	Obilježja
Akut	ˈ	Ostvaruje se na dugim akutiranim slogovima u <i>n.p.a</i> .
Cirkumfleks	˘ (dug slog) ˝ (kratak slog)	Ostvaruje se na početnim dugim i kratkim neakutiranim slogovima u <i>n.p.c</i> .
Neoakut	˜ (dug slog) ˝ (kratak slog)	Ostvaruje se na početnim i unutarnjim slogovima u <i>n.p.b</i> i <i>n.p.c</i> .
-	'	Označava naglasak nepoznate kvalitete na završnom ili unutarnjem slogu u <i>n.p.b</i> i <i>n.p.c</i> .

Tablica 7. Tipovi naglasaka u praslavenskome jeziku, njihovi simboli i obilježja.

2.5. Gramatičke kategorije u baltoslavenskome prajeziku

Napomenuli smo već da je indoeuropski sustav glagolskih kategorija tijekom baltoslavenskoga razdoblja bitno pojednostavljen, odnosno da su pojedine kategorije nestale, dok su druge preoblikovane i uklopljene u novi sustav.

Od odnosu na tri glagolska vremena koja smo naveli za indoeuropski prajezik u baltoslavenskome su potvrđena dva: *prezent* i *preterit*⁵⁹. U praslavenskom je jeziku, za razliku od triju baltijskih jezika, dobro očuvan indoeuropski aorist (asigmatski i sigmatski), dok se i za praslavenski i za baltijski mogu pretpostaviti novi oblici preterita koji su završavali na *-ā i *-ē. Glagolske osnove indoeuropskoga perfekta, a čini se i mediopasiva, uklopljene su u različite prezentske osnove.

Od tri glagolska načina u baltoslavenskom su razdoblju naslijeđena dva: *indikativ* i *imperativ*. Praslavenski i tri baltijska jezika upućuju da je indoeuropski optativ s vremenom reinterpretiran kao imperativ. Pojedini nastavci indoeuropskoga imperativa i u praslavenskom i u baltijskom uklopljeni su u prezentsku paradigmu.

Od dva stanja indoeuropske glagolske morfologije u baltoslavenskom je razdoblju odražen samo aktiv. Mediopasivnu ulogu preuzele su nove tvorbe povratnom zamjenicom *se*, dok su pojedini nastavci mediopasiva tijekom baltoslavenskoga razdoblja uklopljeni u prezentsku aktivnu paradigmu: usp. stsl. *jesi* < **sai* < **soi*.

2.6. Glagolske osnove u baltoslavenskome prajeziku

Glagolsku osnovu čini korijen s tvorbenim sufiksom; ako glagolska osnova ne sadrži sufiks, tada govorimo o neizvedenoj osnovi. Broj glagolskih osnova uvjetovan je morfološkom razvijenošću glagolskoga sustava nekoga jezika te se u svim granama razlikuje od tri osnovna tipa koja su postojala u razdoblju indoeuropskoga prajezika⁶⁰.

Prethodno smo za razdoblje indoeuropskoga prajezika naveli tri osnovne glagolske osnove: *prezentsku*, *aorisnu* i *perfektsku*. Od toga su u baltoslavenskome odražene dvije glagolske osnove: *prezentska* i *aorisna* (*preteritna*). Perfektska osnova nestala je kao zasebna

⁵⁹ Osim dva osnovna glagolska vremena i u baltijskom i u praslavenskom postojali su i perifrastične glagolske tvorbe koje za ovu temu nisu relevantne.

⁶⁰ Primjerice, u grčkoj se gramatici tradicionalno navodi šest glagolskih osnova: prezentska, futurska, aorisna, perfektska aktivna, perfektska pasivna i aorisna pasivna. U pragermanskome su postojale četiri glagolske osnove: infinitivna, prezentska, preteritna i osnova participa pasivnoga, što je u većini suvremenih germanskih jezika reducirano na posljednje tri, dok se za latinski također izdvajaju tri glagolske osnove: prezentska, perfektska i participska. Baltoslavenski glagolski sustav sa svoje dvije glagolske osnove jedan je od skromnijih sustava.

tvorba te je uklopljena u dvije postojeće osnove, o pojedinačnim odrazima indoeuropskih perfektskih osnova raspravljat će se prilikom analize pojedinih primjera u središnjem dijelu rada. Osim dviju osnovnih glagolskih osnova u baltoslavenskim dijalektima potvrđeni su i odrazi tvorbi koje smo prethodno nazvali sekundarnim glagolskim osnovama.

U pojedinačnim je baltoslavenskim dijalektima tijekom jezičnoga razvoja ponešto izmijenjeno nasljeđeno stanje pa je tako u litavskome, kao i u druga dva baltijska jezika, sinkronijski moguće izdvojiti tri glagolske osnove: *prezentsku*, *preteritnu* i *infinitivnu*.

Iz prezentske osnove tvore se oblici prezenta i prezentskih participa; iz preteritne osnove tvore se oblici preterita i participa preterita; iz infinitivne osnove tvori se infinitiv, supin te oblici futura i kondicionala. Preteritna i infinitivna osnova u najvećem su broju primjera identične.

U praslavenskome, kao i u slavenskim jezicima nastalima njegovim raspadom, očuvane su dvije osnovne glagolske osnove, a infinitiv se tvori iz naslijeđene aorisne osnove te se, za razliku od baltijskoga, ne izdvaja kao zasebna osnova.

Iz prezentske osnove tvore se oblici prezenta, imperativa i participa prezenta. Iz aorisne ili infinitivno-aorisne osnove tvore se infinitiv, supin, aorist, imperfekt i participi perfekta.

Već iz ovoga vrlo sažetoga pregleda vidljivo je da postoje mnoge sličnosti u glagolskim sustavima baltijskih i slavenskih jezika, podjednako u razvoju naslijeđenih kategorija, kao i u tvorbi glagolskih osnova. Podrobnom analizom pojedinačnih primjera u središnjem dijelu rada prikazat će se dovoljno podataka koji će potvrditi postojanje zajedničkoga razvoja.

2.6.1. Tvorbeni tipovi prezentske osnove u baltoslavenskome prajeziku

U prethodnome poglavlju prikazali smo nekoliko klasifikacija tvorbe prezentskih osnova u indoeuropskome prajeziku. Dosad još nitko nije pokušao izraditi klasifikaciju baltoslavenskih prezentskih osnova, premda se u referentnim priručnicima (npr. Stang 1942; Vaillant 1966.) navode tvorbeni modeli u baltijskom i slavenskom.

Za baltoslavenski izdvajamo dvanaest zajedničkih tvorbenih tipova prezentske osnove: jedan atematski i jedanaest tematskih tipova. Zajednički tipovi tvorbe prezentske osnove u baltijskom i slavenskom su: 1) *atematska prezentska osnova*. Ovaj tip prezentske tvorbe dobro je zastupljen u starijim izvorima litavskoga jezika (16-18. st.) u čak sedamdesetak primjera koji tek manjim dijelom odražavaju indoeuropske atematske prezentske osnove. Svi primjeri atematskoga prezenta pripadaju korijenskom atematskom prezentu. U suvremenom litavskom

jeziku atematski prezent više nije dio glagolskoga sustava, a svi glagoli za koje je ranije karakteristična bila atematska prezentska osnova potvrđeni su kao primjeri drugih tvorbenih tipova. U praslavenskom su atematske prezentske osnove bile mnogo slabije zastupljene; u kanonskim tekstovima staroslavenskoga jezika zabilježeno je svega nekoliko tvorbi ovoga tipa. 2) *tematska neizvedena prezentska osnova*. Ovaj prezentski tip u obje grane odražava istoimeni tvorbeni tip indoeuropskoga prajezika. Potvrđeni primjeri odražavaju mnoge naslijeđene glagole poput *kèpti: kēpa* „peći“; *dègti: dēga* „gorjeti“; psl. **pekti: *pekō; *žegti: *žegō*. U više primjera i u baltijskome i u praslavenskome zabilježena je prijevorna opreka između infinitivne i prezentske osnove: npr. lit. *pìrkti: peřka* „kupiti“; psl. **b̄rati: *berō*. 3) *polutematska prezentska osnova*. Ovaj tvorbeni tip prezentske osnove karakterističan je za jedan dio glagola koji infinitivnu osnovu tvore sufiksom *-é-*: npr. lit. *noréti: nóri* „željeti“; *minéti: mìnì* „misliti“; psl. **bēžati: 3. l. jd. prez. *bēžitb*. Glagoli ovoga tipa tvore se podjednako iz imenskih i glagolskih osnova koji odražavaju indoeuropske kauzativne tvorbe. U ovome tvorbenome tipu nema prijevorne alternacije između dviju glagolskih osnova. 4) *prezentska osnova tvorena sufiksom *-j-*. Ovaj tvorbeni karakterističan je za mnoge naslijeđene glagolske korijene, kao i za prezentske osnove postale iz glagolskih korijena karakterističnih samo za baltoslavenske jezike: psl. **lizati: *ližō; lit. ližti: ližtia* „lizati“. 5) *prezentska osnova tvorena sufiksom *-aj-* odražava indoeuropske faktitivne tvorbe sufiksom **-eh₂-* koje su vrlo dobro zastupljene i u baltijskom i u praslavenskom: npr. psl. **migati: *migajō; lit. miegóti: miegója*. 6) *prezentska osnova tvorena sufiksom *-ēj-*. Ovaj tvorbeni tip odražava indoeuropske osnove tvorene sufiksom **-eh₁-* koje su tijekom baltoslavenskoga razdoblja postale vrlo plodne: npr. psl. **rudēti: *rudējō; lit. raudėti: raudėja*. 7) *prezentska osnova tvorena sufiksom *-auj-*. Ovu skupinu čine brojni denominativni glagoli, a ovaj tvorbeni tip vrlo je dobro zastupljen i u baltijskom i u slavenskom: psl. **darovati: *darujō; lit. dovanáuti: dovanáuja* „darovati“; 8) *prezentska osnova tvorena sufiksom *-d^h-*. Za ovaj tvorbeni tip potvrđeno je svega nekoliko primjera: npr. psl. **iti: *j̄bdō; 9) prezentska osnova tvorena sufiksom *-sk'-* odražava nekoliko tvorbi indoeuropskim sufiksom **-sk'-*: psl. **j̄skati; lit. ieškóti: ieškója* „tražiti“; 10) *prezentska osnova tvorena sufiksom *-neu-*. U praslavenskom je razdoblju prezentska osnova tvorena ovim sufiksom postala iznimno plodna i potvrđena je u više od stotinu primjera, dok je u baltijskom njezina distribucija vrlo ograničena: psl. **m̄gnōti: *m̄gnō; lit. eĩti: eĩna* „ići“; 11) *prezentska osnova tvorena infiksom *-n-*. Ovaj tvorbeni tip vrlo je dobro zastupljen u baltijskome, dok je u praslavenskome potvrđen u svega nekoliko primjera: psl. *legti: lēgō; lit. gùbti: gūmba* „poviti“; 12) *prezentska osnova tvorena*

sufiksom *-t-: ovaj tvorbeni tip potvrđen je u nekoliko primjera i tradicionalno se povezuje s nastavkom indoeuropskoga participa *-to-: psl. *plesti: *pletq; lit. diřžti: diřžta „otvrdnuti“.

Pored dvanaest tvorbenih tipova prezentske osnove koje smo odredili kao zajedničke baltijskom i praslavenskom postojali su i drugi tvorbeni tipovi karakteristični samo za jednu granu. Tipovi tvorbe prezentske osnove karakteristični samo za baltijske jezike u radu se neće zasebno obrađivati⁶¹.

U sva tri baltijska jezika karakteristični su slični tvorbeni tipovi prezentskih osnova i pravila njihove distribucije, premda postoje i određena odstupanja. Baltijski sustav tvorbe prezentske osnove prikazat ćemo uglavnom preko sustava litavskoga jezika budući da je riječ o sustavu koji čuva najviše podataka naslijeđenih iz jezične pretpovijesti.

Praslavenski sustav tvorbe prezentske osnove svojim obilježjima podsjeća na sustav litavskoga jezika.

U narednome, središnjem dijelu rada predstaviti će se svi sakupljeni primjeri razvrstani prema prethodno navedenim tvorbenim obrascima. Za svaki primjer navest će se etimologija, usporednice iz drugih indoeuropskih jezika, potvrde iz hrvatskih dijalekata i akcentuacija, te će se ukratko raspraviti obilježja povijesne tvorbe svakoga primjera. Nakon što se analiziraju svi dostupni primjeri prezentskih osnova, u završnome dijelu rada raspraviti će se zajedničke tvorbene inovacije baltoslavenskoga razdoblja jezične povijesti.

⁶¹ Najvažnija tvorbeno-inovacija baltijskih jezika je postanak sufiksa *-in-* kojim se izražavalo tranzitivno i kauzativno značenje (Stang 1966: 367.): npr. lit. *dėginti* „zapaliti“ (od *dėgti* „gorjeti“), *auginti* „odgajati, uzgajati“ (od *aũgti* „rasti“); latv. *ēdināt* „hraniti“ (od *ēst* „jesti“), *sēdināt* „posjesti“ (od *sēst* „sjesti“); prus. *poauginneiti* „izvucite“ (imp.; od neposvjedočenoga **augt* „rasti“).

3. PREZENTSKE OSNOVE U PRASLAVENSKOME JEZIKU

3.1. Atematska prezentska osnova

Atematskim prezentskim osnovama naziva se osnove koje se tvore dodavanjem posebnoga niza prezentskih nastavaka na osnovu bez tematskoga samoglasnika.

Atematske prezentske osnove u praslavenskome jeziku čine ograničenu i brojem primjera najzatvoreniju skupinu prezentskih osnova. Većina njih svojom su tvorbom naslijeđeni arhaizmi koji usporednice imaju u drugim granama indoeuropskoga prajezika.

Vondrák atematske prezentske osnove izdvaja u posljednju, sedmu glagolsku vrstu u koju ubraja staroslavenske glagole *jesmь; vьmь; jamь; damь* (Vondrak 1928: 212-219.)⁶².

Promjena atematske prezentske tvorbe					
psl. <i>*damь</i>			psl. <i>*ěmь</i>		
Jednina	Množina	Dvojina	Jednina	Množina	Dvojina
1. <i>*damь</i>	1. <i>*damь</i>	1. <i>*davě</i>	1. <i>*ěmь</i>	1. <i>*ěmь</i>	1. <i>*ěvě</i>
2. <i>*dasi</i>	2. <i>*daste</i>	2. <i>*dasta</i>	2. <i>*ěsi</i>	2. <i>*ěste</i>	2. <i>*ěsta</i>
3. <i>*dastь</i>	3. <i>*dadęť</i>	3. <i>*daste</i>	3. <i>*ěstь</i>	3. <i>*ědęť</i>	3. <i>*ěste</i>

Tablica 8. Promjena prezenta atematskih glagola u praslavenskome jeziku.

U gramatičkim opisima suvremenih slavenskih jezika ne spominje se razlika između *tematskih* i *atematskih* glagolskih oblika (prezenta, aorista) budući da je nakon općeslavenskoga razdoblja većina formalnih razlika između atematskih i tematskih prezentskih osnova, još uvijek vidljiva u jeziku kanonskih staroslavenskih tekstova, postepeno utrnula izjednačavanjem dvaju tvorbenih tipova. Izjednačavanje se provodilo tematizacijom pojedinih atematskih osnova (usp. hrv. *jedem* prema stsl. *jamь*; brus. *вѣдаю* prema stsl. *vьmь*), odnosno širenjem atematskih nastavaka u tematskim osnovama (hrv. *znam*; češ. *znám* prema stsl. *znajō*). Samim time praslavenske atematske prezentske osnove ostaju dijelom jezične povijesti i navodi ih se uglavnom samo prilikom opisa glagolskoga sustava staroslavenskoga jezika. Međutim, za temu ovoga rada bitno je ne samo konstatirati postojanje atematskih

⁶² V. također Birnbaum, Schaeken 1997 : 83.

prezentskih osnova tijekom praslavenskoga jezičnog razdoblja, nego i objasniti što je sve naslijeđeno iz prethodnoga razdoblja jezične povijesti i kojim su tvorbenim mehanizmima preoblikovane naslijeđene prezentske osnove.

3.1.1. Indoeuropsko nasljeđe

U indoeuropskome prajeziku atematska se prezentska osnova tvorila dodavanjem primarnih (prezentskih) nastavaka na korijen koji je iskazivao prijevorne obrasce *punina*: *praznina* (V: 0). Punina se pravilno javljala u jednini, a praznina u dvojini i množini⁶³; u jednini je bila naglašena osnova, u dvojini i množini naglašeni su bili nastavci. Izvorna promjena rekonstruira se prema podacima iz vedskog, grčkog i anatolijskog u kojima je sačuvana navedena prijevorna smjena.

Promjena odraza ie. * <i>h₁eimi</i> „ići“ u grčkom i staroindijskom			
Grčki		Staroindijski	
1. εἶμι	1. ἴμεν	1. émi	1. imási
2. εἶ	2. ἴτε	2. éṣi	2. ithá
3. εἶσιν	3. ἴασιν	3. éti	3. yánti

Tablica 9. Promjena prezenta atematskih glagola u grčkom i staroindijskom.

Atematsko podrijetlo nekoga naslijeđenog glagola koji nije ovako transparentno potvrđen obično se utvrđuje dvama kriterijima: *prisustvom atematskih nastavaka* i *odsustvom tematskoga samoglasnika*. Prvi kriterij nije odviše pouzdan jer je u mnogim granama indoeuropskoga prajezika naknadno prevladao jedan od dvaju nizova nastavaka. Samim time, izoliranim promatranjem posvjedočenih nastavaka uglavnom se ne može ništa zaključiti⁶⁴.

Odsustvo tematskoga samoglasnika ponešto je pouzdaniji kriterij, ali on se može primijeniti samo na nekoliko ranoposvjedočenih jezika među kojima je i staroslavenski, najarhaičniji slavenski jezik koji čuva odraz indoeuropskih atematskih nastavaka, kao i odsustvo tematskoga samoglasnika u naslijeđenim atematskim prezentskim osnovama.

⁶³ Ovaj naglasni obrazac pojavljuje se i u nekim drugim starim glagolskim tvorbama (v. tematski neizvedeni i nazalni prezent), što sve upućuje na njegovu arhaičnost.

⁶⁴ Primjerice, već u staroindijskome su atematski prezentski nastavci posve prevladali nad tematskima pa kriterij podrijetla prezentskih nastavaka na taj se jezik ne može primijeniti, a u pojedinim drugim granama (npr. italjski, albanski) provedena je reinterpretacija značenja i funkcija atematskih i tematskih nastavaka.

Ipak, za potpunu rekonstrukciju nužno je uvrstiti i podatke iz najvažnijih predstavnika ostalih indoeuropskih grana kako bi se dobio potpuniji uvid u jezičnu prošlost.

Osim odsustva tematskoga samoglasnika, posebnih nastavaka i prijevojne smjene, za indoeuropski atematski obrazac kod nekih je glagola karakteristična bila i reduplikacija. Više atematskih prezentskih osnova, pogotovo u ranoposvjedočenim jezicima, svjedoče da je reduplikacija bila uobičajen morfološki mehanizam u tvorbi atematskih prezenta: npr. grč. *τίθημι* „staviti“; stind. *dádhāmi*⁶⁵ < ie. **d^hi-d^heh₁-mi* „staviti“.

S vremenom su se u svim jezičnim granama atematski glagoli sveli na rubnu klasu potvrđenu eventualno samo u ranijim razdobljima pojedinih jezika⁶⁶.

S obzirom da nas u radu zanima razvoj naslijeđenih prezentskih osnova u baltoslavenskom i praslavenskom, osvrnut ćemo se najprije na opća obilježja atematskih prezentskih osnova u baltoslavenskome.

Za atematske glagole u baltijskome i slavenskome **karakteristična je tendencija poopćavanja prijevojne punine, ponekad i uz potvrde dubletnih oblika iz dvaju prijevojnih stupnjeva (usp. stsl. 3.1. mn. *sp̃t̃b/ s̃et̃b*)⁶⁷**. U suvremenim standardnim baltijskim jezicima atematski glagoli kao zasebna skupina više ne postoje; u starijim spomenicima oba baltijska jezika atematska tvorba dobro je potvrđena, kako u primjerima koji su naslijeđeni iz indoeuropskoga prajezika, tako i u više glagola koji su se u prajeziku sklanjali po tematskome obrascu. Zbog toga se zaključuje da je u jednoj fazi razvoja baltijskih jezika postojala tendencija prijelaza naslijeđenih tematskih glagola u atematske, odnosno širenje nastavaka atematskoga prezenta na izvorno tematske osnove⁶⁸.

⁶⁵ Reduplikacija u tvorbi atematskih prezentskih osnova najbolje je potvrđena u staroindijskom (v. McDonell 1916: 144.) i grčkom (v. Risch 1974: 256.). U vedskom se primjeri redupliciranoga atematskoga prezenta ubrajaju u 3. glagolski razred koji u drugim jezicima usporednice ima u različitim atematskim i tematskim prezentskim tvorbama.

⁶⁶ U vedskim tekstovima zabilježeno je 130 atematskih prezenta, što je kasnije u klasičnom sanskrtu svedeno na pedesetak primjera. U hetitskome je potvrđeno 60, u grčkome 9, a u latinskome 4 atematska prezenta (*sum, volō, dō, eō*) (Sihler 1995: 492.). Za tvorbu i posebna obilježja atematskih prezentskih osnova u pojedinim granama indoeuropskoga prajezika v. Mayrhofer (1977: 70-78; staroindijski); Risch (1974: 254-256; grčki); Meiser (2010: 221-224; latinski).

⁶⁷ Nestanak prijevojnih opreka u različitim oblicima istoga glagola jedno je od tipičnih obilježja u razvoju većine grana indoeuropskoga prajezika. Dakle, nije riječ o ekskluzivnoj baltoslavenskoj inovaciji.

⁶⁸ Stang (1966: 310.) baltijske atematske glagole dijeli u tri skupine: one koji su već u indoeuropskom prajeziku bili atematski; one koji mogu biti indoeuropskoga podrijetla, iako nemaju usporednica u drugim indoeuropskim granama; one koji su kasnija baltijska inovacija. Vodeći se tom klasifikacijom za baltijski se u literaturi navodi osamdesetak atematskih glagola (Kazlauskas 2000: 305; Ivanov 1981: 73; Schmalstieg 2000: 68-96.) Od onih koji su već u indoeuropskome razdoblju imali atematsku fleksiju vrijedi izdvojiti stlit. *velmi* „želim“ : 3.1.jd. *velti* „želi“ (< ie. **velh₁*; usp. lat. *vult*), što usporednicu ima u stsl. *veljō* (j-sufiks). Za ostale primjere v. gore navedenu literaturu.

Za razliku od baltijskoga u praslavenskome glagolskom sustavu atematski glagoli bili su rubna skupina. Na osnovi korpusa staroslavenskih tekstova te uspoređivanjem podataka iz najstarijih spomenika slavenskih jezika može se utvrditi postojanje pet atematskih glagola (**esmb*, **ěmb*, **damb* **jьmamь*, **věmb*), od kojih su se tri (**esmb*, **ěmb*, **damb*) po istome obrascu tvorili i u indoeuropskome prajeziku. Tome je moguće pridodati prezent **děti*: **děmb* „stavljati“ koji se može rekonstruirati na osnovi staročehskih i staroruskih potvrda, iako u staroslavenskim tekstovima nije potvrđen. Rekonstrukciju ovjeravaju usporednice iz drugih indoeuropskih jezika.

Za dva praslavenska atematska glagola, psl. **jьmamь* i psl. **věmb*, valja pretpostaviti da je atematski obrazac nastao tek u praslavenskome razdoblju budući da podatci iz drugih indoeuropskih grana već od najstarijih potvrda upućuju na tematsku promjenu (v. dalje). Zbog redukcije atematskoga tvorbenog obrasca na nekolicinu primjera više indoeuropskih atematskih prezentskih osnova sprezalo se u praslavenskom jeziku prema tematskoj promjeni. O tome će biti riječi prilikom rasprave o pojedinim primjerima.

3.1.2. Akcentuacija

S obzirom na nevelik broj potvrđenih primjera akcentuacija atematskih prezentskih osnova navodi se za svaki primjer posebno. Opisi praslavenskih atematskih osnova nalaze se u Stang (1957: 125-128.), a za odraze u hrvatskim dijalektima v. Kapović (2018: 340-347.). O pojedinim osobitostima u akcentuaciji praslavenskih atematskih glagola, npr. da je u primjerima koji su već u indoeuropskome prajeziku imali atematsku prezentsku tvorbu potvrđena pomična akcentuacija (n.p.c), raspravlja se prilikom obrade pojedinačnih primjera. .

3.1.3. Pregled praslavenskih atematskih prezentskih osnova

Premda se za praslavenski jezik rekonstruira svega nekoliko prezentskih osnova, dostupne primjere moguće je razvrstati u dvije skupine. U prvu ubrajamo naslijeđene atematske prezentske osnove, odnosno primjere kojima se atematska tvorba može pretpostaviti već za razdoblje indoeuropskoga prajezika: to su primjeri **esmb*; **dam̥b*; **ěmb*. U drugu skupinu ubrojili smo prezentske osnove **j̥matmb* i **věmb* koje su atematski tvorbeni obrazac zadobile tek nakon raspada indoeuropskoga prajezika. Takva klasifikacija ne razlikuje se bitno od postojećih klasifikacija praslavenskih atematskih glagola u Stang (1942: 21.); Vaillant (1966: 441.).

LIV: 241; IEW: 340.

1. psl. *býti: *ěsm̥b (n.p.c) „jesam“ (stsl. *jesmb*; strus. *ecmb*; polj. *jestem*; slovin. *jìem* češ. *jsem*; gluž. *sym*; sln. *sěm*)⁶⁹. Hrvatske potvrde: *jèsam* (ARj); *jesôn*, *jesì*, *jě*; *jesmō*, *jestě*, *jesū* (Brač); *jäs̥ym*, *jäs̥y*, *jä*, *jäs̥ma*, *jäs̥ta*, *jäs̥u* (Bednja).

• Atematski prezent < ie. **h₁es-* (stind. *ásmi*; grč. *εἶμί*; lat. *sum*; lit. arh. *esmi*; latv. *esmu*).

Za indoeuropski se prajezik na osnovi stind. *ásmi* i grč. *εἶμί* rekonstruira atematski obrazac. U litavskome se atematski oblik čuvao donedavno⁷⁰, a danas se u standardnome jeziku nalaze samo tematski oblici (*esù*, *esi*...). Atematski odraz sačuvan je u starijim spomenicima, kao i u prus. *asmai*⁷¹. Nestankom atematske konjugacije u više su govora ostali tragovi atematskih nastavaka pa je u brojnim litavskim govorima te latvijskome jeziku potvrđen oblik *esmu* nastao kombinacijom atematskoga *esmi* i tematskoga *esù*.

U indoeuropskome se prajeziku iz istoga korijena tvorila i preteritna osnova (usp. het. *e-šu-un* „bio sam“), a kasnije se u više indoeuropskih grana, uključujući baltoslavensku, javlja tendencija da se preteritna osnova tvori od glagola **b^heu_h₂-* „postati“⁷².

U standardu i mnogim govorima hrvatskoga jezika pronalazimo oblike sa sekundarnim poluglasom nastao sljedećim razvojem: **jesmb* > **jes̥mb* > **jes̥m* > *jesam* (Holzer 2011:

⁶⁹ ESSJa 6: 32; Derksen 2008: 146; Zaliznjak 2010: 139.

⁷⁰ Zinkevičius (1966: 126.) spominje da se oblik *esmi* još uvijek može čuti u govoru starijih ljudi.

⁷¹ Ovdje valja napomenuti da baltijski atematski nastavci za razliku od slavenskih nisu izravan odraz indoeuropskih atematskih nastavaka. Njihovo podrijetlo obično se tumači stapanjem pie. nastavka prvoga lica jednine perfekta **ai* te atematskoga **mi* (za više v. Stang 1966: 406f.; Watkins 1969: 211f.), što usporednicu ima u grč. -μαί. Dokaz za tu tvrdnju zasniva se na spomenutom staropruskom nastavku *-mai* (usp. i 2.1 jd. *-sai*) te stlit. reflektivnim oblicima poput *duomies* (Daukša) „dajem se“ u kojima se čuvaju akutirani diftonzi koji se u litavskome inače pravilno krata na kraju završnoga otvorenoga sloga (tzv. Leskienov zakon). S obzirom da je riječ o kasnijoj, baltičkoj inovaciji, za baltoslavenski se prajezik usuđujemo rekonstruirati izvorne atematske nastavke odražene u slavenskome.

⁷² Usp. stsl. korijenski aorist. *bystb*; također lit. preterit 3.l. jd. *bùvo*; također i lat. perf. *fuī* prema prezentu *sum*.

60.)⁷³. Za praslavenski prajezik rekonstruirao se n.p.c.⁷⁴ čije se postanje tradicionalno tumači kao preoblika izvorne mobilnosti sačuvane u staroindijskom i grčkom (Stang 1957: 127-128.). Problematičnost takvoga tumačenja spomenuli smo u uvodnome dijelu rada.

Akcentuacija praslavenskih prezentskih oblika dobro je sačuvana u hrvatskim govorima (v. gore) uz pojedine preoblake, poput naglasaka 1.l.jd. *jèsam* (umjesto očekivanoga **jèsam* < psl. **èsmь*) prema oblicima *jèsi*, *jèsmo*, što je zabilježeno u štokavskim govorima i standardnom jeziku (Kapović 2015: 773.).

LIV: 230; IEW: 287-289.

2. psl. *ěsti: *ěmь (n.p.c) „jesti“ (stsl. *jasti: jamь*; rus. *емь*; polj. *jeść: jem*; kaš. *jesc: jëm*; slovin. *jèsc: jém*; češ. *jísti: jím*; sln. *jém*)⁷⁵. Hrvatske potvrde: *jìst: jîn* (Brač); *ist: ìn* (Senj); *j'èsti: j'em, j'èju* (Varaždin).

• Atematski prezent < ie. **h₁ed-* (lit. arh. *émi*; latv. *ēdu*; stind. *átti*; grč. *ἔδω*⁷⁶).

Naslijeđeni glagol za razdoblje indoeuropskoga prajezika rekonstruirao se kao Atematski prezent **h₁edmi*. Za baltoslavensko se razdoblje na temelju stsl. *jamь* i stlit. *émi* smije pretpostaviti čuvanje Atematskoga oblika. Istočnobaltijski jezici u svom standardiziranom obliku danas imaju samo sekundarne tematske oblike (lit. *édu*⁷⁷; latv. *ēdu*), a u pruskom je potvrđen infinitiv *īst* te particip preterita pasivnog *īduns*. Akut u baltoslavenskome nastao je prema Winterovu zakonu.

Na hrvatskome je području od petnaestoga stoljeća **posvjedočen** oblik *jědēm* koji je uvršten i u standardni jezik. Stariji oblici dobro su očuvani u dijalektima svih triju narječja.

LIV: 105-106; IEW: 223-225.

3. psl. *dāti⁷⁸: *dāmь (n.p.c) „dati“ (stsl. *dati: damь*; polj. *dać: dam*; kaš. *dac: dòm*; slovin. *dāc: dōum, dāuš*; češ. *dati: dām*; sln. *dāti: dām*)⁷⁹. Hrvatske potvrde: *dāti: dām* (ARj); *dāt: dān*: 1.l.mn. *dāmò*, 3.l. mn. *dājū* (Novi); *dāš, dā, damô, dāstë, dajū* (Grobnik); *d'ati: dām* (Varaždin).

⁷³ Postoje i iznimke: usp. kajk. *nīs* „nisam“ < **nism*.

⁷⁴ Prema Olander (2011: 118.) dosljedni zaosnovni naglasak mogao bi biti rezultat akcentuacijskog pomaka s neakutiranoga sloga udesno (tzv. Dyboov zakon). Međutim pitanje je je li ovdje riječ o inovaciji ili arhaizmu.

⁷⁵ ESSJa 6: 53; Derksen 2008: 154; **Zalaznjak 2010: 139.**

⁷⁶ Stara Atematska tvorba sačuvana posredno preko pas. inf. *ἔδμεναι*.

⁷⁷ Koristi se samo za životinje. Uobičajen glagol u značenju „jesti“ je *valgyti*. Izvori litavskoga jezika iz devetnaestoga stoljeća navode i oblik *édmi* u kojemu je *d* sekundarno obnovljeno (Sabaliauskas 1957: 101.).

⁷⁸ Infinitiv n.p.a.

⁷⁹ ESSJa 4: 194; Derksen 2008: 96; **Zalaznjak 2010: 139.**

• Atematski prezent < ie. **deh*₃- „dati“ (lat. *dō*; grč. *δίδωμι*; stind. *dádāmi*). Za indoeuropski se na osnovi grč. *δίδωμι* i stind. *dádāmi* rekonstruira reduplicirani atematski prezent. U suvremenim baltijskim jezicima ovaj glagol redovito ima sekundarne oblike s dentalnim završetkom osnove na koji dolaze tematski nastavci (lit. 3.l. jd. *dúoda*; latv. *duôd*). Postojanje starije atematske konjugacije potvrđeno je u stlit. *dūmi*, 2.l. jd. *dūdi*, a trag je vidljiv i u dijalektnome *duomu*. U staroslavenskim su tekstovima u 3.l. mn. prezenta zabilježeni oblici *dadęť* i *dędęť*⁸⁰, što upućuje na pražitak redupliciranoga prezenta (Stang 1942: 21.)⁸¹, Zbog toga na osnovi tvorbene podudarnosti slavenskih i baltijskih oblika zaključujemo da je ovaj glagol tvoren u baltoslavenskom razdoblju te da u praobliku valja rekonstruirati prijevajnu prazninu **do-dh*₃-*mi* kao specifičan odraz indoeuropskoga redupliciranog prezenta. Naglasak se na osnovi podataka iz istočnoslavenskoga (ukr. *дам, даці, дасть, дамó, дастьтэ; дадýть*; brus. *дам, даці, дасьць, дамó, дасьцэ, дадýць*) rekonstruira kao n.p.c, što potvrđuju podatci iz hrvatskih dijalekata (v. gore). U pojedinim hrvatskim govorima zabilježeni su relikti atematskih nastavaka⁸², a nakon nestanka atematske fleksije i vokalskoga stezanja u prezentskim osnovama (usp. primjere poput psl. **znaję* > hrv. *znâm*) u prezentskim osnovama u štokavskome dolazi do izjednačavanja oblika *dámo, dáte* s oblicima poput *znâmo, znâte* uz poopćavanje jednoga od ovih dvaju obrazaca (Kapović 2018: 343.).

LIV: 136; IEW: 235-239.

4. psl. *dęti: *dęmь „stavljati“ (strus. *демь*; stčes. *diem*)⁸³. Hrvatske potvrde: djęti: djędęm, djęnęm (ARj od 16. st.); *d'ęti: d'ęnem* (Varaždin).

• Atematski prezent < ie. **d^heh*₁- (stlit. *dem*; stind. *dádhāmi*; grč. *τίθημι*). Atematski obrazac rekonstruira se na osnovi staroindijskog i grčkog. Kao i u prethodnome primjeru, u slavenskim i baltijskim jezicima isti je glagol potvrđen samo s tematskim nastavcima: u litavskome glasi *dędu*, latvijskome *dęju*, dok su slavenske potvrde poprilično raznolike; u staroslavenskome jeziku potvrđeni su oblici *deždę* i *dęję*, koji osim različitih tvorbenih sufiksa imaju i različit korijenski vokalizam. Naime, umjesto očekivane dužine, stsl. *deždę*⁸⁴ potvrđen je s korijenskom kraćinom.

⁸⁰ Jat u korijenu zacijelo analogijom prema *dęti*.

⁸¹ Postoje, međutim, drugačija mišljenja: npr. analoško ujednačavanje prema atematskim glagolima s osnovama **ęd*- i **węd*- (Fraenkel 1950:292ff.)⁸¹. Ipak, slažemo se s tvrdnjom da „Wichtig ist immerhin, daß die Umbildung im Slavischen gemeinsam mit dem Baltischen ist und daß dies kaum auf einer Zufälligkeit beruhen kann“ (Arumaa 1985: 211.).

⁸² Uglavnom 3.l.mn. *dadu* prema kojem se od 18. st. pojavljuje novi oblik 1.l.jd. *dadem* (ARj).

⁸³ ESSJa 4: 229; Derksen 2008: 104.

⁸⁴ Prezentska osnova *deždę* (samo povratnom obliku *deždę sę*), prema SJS I: 552, potvrđena je samo u dva rukopisa: *Žiću sv. Vjenceslava* (češka redakcija, 10.st.) i zbirki apostolskih poslanica (srpska redakcija, 14. st.).

Vaillant (1966: 18.) stsl. *deždq* tumači kao ostatak staroga redupliciranog prezenta na koji upućuje i litavska potvrda. Korijenskoj kraćini u staroslavenskim tekstovima suprotstavlja se dužina u strus. *ðžocy* „stavljam“. Kao i u prethodnome primjeru, baltoslavenski praoblik upućuje na prijevajnu prazninu indoeuropskoga redupliciranoga prezenta **d^he-d^hh₁-*.

Identičan odraz indoeuropskoga redupliciranoga prezenta jedna je od inovacija baltoslavenske glagolske tvorbe.

LIV: 236; IEW: 310-311.

5. psl. *jьměti: *jьmamь „imati“ (stsl. *iměti: imamь*; rus. *имѣть; имѣю*⁸⁵; polj. *miec: mam*; kaš. *mec: mòm*; slovin. *mjìęc: móum, máuš*; češ. *míti: mám*; sln. *iměti: imâm*)⁸⁶.

Hrvatske potvrde: *imjeti: imam* (ARj); *imět: ìmāš*, 3.l. mn. *ìmajū* (Grobnik); *im'eti: 'imam* (Varaždin).

• Atematski prezent < ie. **h₁em-* „uzeti“ (lat. *emō* „uzeti, kupiti“; stir. *-eim*). Praslavenska prezentska osnova **jьmamь* izolirana je tvorba bez tvorbenih usporednica u baltijskome i ostalim indoeuropskim jezicima. Korijen **jьm-* nastao je iz prijevajne praznine glagolskoga korijena **h₁em-* „uzeti“. Na to, između ostaloga, upućuju baltijski oblici u kojima nema traga atematske sklonidbe: lit. *imti* „uzeti“ (1.l. prez. *imū*⁸⁷); stpr. *īmt*; latv. *jemt* (1.l. prez. *jēmu*), ali i praslavenski tematski neizvedeni prezent **jėti: *jьmq* „uzeti“ (v.).

Uz prezentsku osnovu **jьma-* potvrđene su i dvije preteritne osnove: **jьmē*⁸⁸ i **jьma-*.

Među istraživačima prevladava mišljenje da su vokalizam prezentske osnove te atematski nastavak **-mь* prošireni analogijom oko čijeg izvora i motivacije ne postoji jedinstveno mišljenje. Stang (1942: 23.) psl. **jьmamь* uspoređuje s tvorbom potvrđenom u got. *salbo* i lat. *amō* te pretpostavlja da je nastavak *-mь* proširen pod utjecajem drugih atematskih glagola na dugi samoglasnik koji su kasnije nestali⁸⁹, ali ne navodi primjere glagola koji su poslužili kao model za analogiju. Vaillant (1966: 453.) pretpostavlja da je praslavenska prezentska tvorba **jьmamь* postala od preteritne osnove istoga glagola⁹⁰.

⁸⁵ Tematizirano.

⁸⁶ ESSJa 8: 226; Derksen 2008: 211.

⁸⁷ Također i *ēmu* (v. LIV).

⁸⁸ Samo u staroslavenskom.

⁸⁹ „Auch im Slav. könnte die Endung *-mь* dem Einfluss später verschollener athem. Verba auf langen Vokal zugeschrieben werden.“

⁹⁰ „Les préterits en *-â-* avaient une flexion athématique antérieurement à l'extension des désinences sigmatiques ; mais on ne voit plus comment le slave aurait tiré du préterit **imât* un présent athématique v. sl. *imatû* pour le joindre au thème du préterit en *-ē-* ou du parfait **imē-*, ou quel présent athématique antérieur le présent athématique secondaire et isolé en *-amь* aurait remplacé“.

Na sličnome je tragu i Aitzetmüller koji kao polazište pretpostavlja aorisnu osnovu **j̥mā-* i zaključuje da „aus dem zeitlich begrenzten Aorist **imām*” potječe “das zeitlich unbegrenzte Präsens **imāmi* ‘habe’ als echtes Perfekt und zugleich Bedeutungsvariante zu *jemljō*” (Aitzetmüller 1978: 230.).

Postoji i mišljenje da je psl. **j̥matъ* potječe od nazalnoga prezenta **h₁m-neh₂-mi*. U tom slučaju završetak prezentske osnove *-ā-* pravilno bi nastao od ie. **-neh₂* (ERHJ: 347.). Problem ovoga rješenja je što bi tvorba sufiksom **-neh₂* bila jedini primjer takve tvorbe u slavenskome⁹¹.

Imajući na umu poteškoće navedenih tvrdnji prilikom tumačenja podrijetla ove tvorbe htjeli bismo pokušati ponuditi vlastito tumačenje postanka ovoga glagola. Name, vrijedi ponoviti da je korijen **h₁em-*, osim u navedenom primjeru, odražen u psl. **j̥eti*: **j̥mϕ*, ali i durativnoj izvedenici **j̥imati*: **j̥imajϕ* (usp. rus. *умать*: *умáю* „hvatati, grabiti“). Psl. **j̥matъ* moglo je nastati stapanjem dvaju tvorbenih tipova, ali takvo tumačenje, kao ni prethodno navedena tumačenja, ne nudi odgovor o uzroku širenja atematskoga nastavka u ovoj prezentskoj osnovi⁹².

Akcentuaciju praslavenskoga oblika nije moguće rekonstruirati. U Derksen (2008: 211.) rekonstruirao se n.p.c, iako podatci iz dostupnih izvora upućuju da je akcentuacija ovoga glagola poput akcentuacije izvedenih ā-glagola te da ne odražava prajezično stanje. Samim time, ne postoji pouzdani izvori za uvid u prajezično stanje.

U hrvatskome standardnom jeziku oblik preteritne osnove analoški je izjednačen s osnovom prezenta. Najstarije potvrde oblika infinitiva s a-vokalizmom potječu iz 16. stoljeća (ARj). Odraz preteritne osnove **j̥mē-* do danas je dobro očuvan na sjevernočakavskom i kajkavskom području, gdje su potvrđeni i odrazi izvornih infinitivnih oblika.

⁹¹ Sufiks **-neh₂* potvrđen je u lit. *žino* „zna“ i latv. *zināju* < bsl. **žin-neh₂* i više drugih grana indoeuropskoga prajezika. Međutim, njegovo postojanje u slavenskome nije sigurno.

⁹² Ako bismo pak pretpostavili da je atematski nastavak u praslavenskom naslijeđen iz ranijeg razdoblja jezične povijesti (premda nema traga atematskoj tvorbi ovoga glagola ni u jednoj grani indoeuropskoga prajezika!), tada bismo mogli ponuditi još jedno tumačenje sufiksa **-a-*. Naime, u baltijskome je potvrđeno da se završetak **-ā-* u odrazima indoeuropskih redupliciranih atematskih prezentskih osnova na *-eh₂* (npr. ie. **steh₂-* „stati“) reinterpreтира kao tvorbeni sufiks i dodaje na korijen s kojim je zajedno činio novu osnovu. Spomenuta tendencija zabilježena je u više baltijskih ā- prezenta (npr. lit. *stāto* „stoji“) nastalih na spomenuti način (v. Kortlandt 1989: 171-181.). Prihvatanjem takvoga razvoja, a samim time i tumačenja da je ovaj glagol u baltoslavenskome pripadao atematskom obrascu, objasnio bi se neočekivani atematski nastavak ovoga glagola za koji prethodna tumačenja nemaju objašnjenja.

6. psl. *vĕděti: *věmь (n.p.c) „znam“ (rus. arh. *вѣдамь*⁹³; polj. *wiedzieć: wiem*; kaš. *vědzec: vĕm*; slovin. *vjèzĕc: vjĕm, vjĕs*; češ. *vĕděti: vĕm*; sln. *vĕdeti: vĕm*)⁹⁴.

Hrvatske potvrde: *vjedjeti* (ARj od 17. st.); *povĭn, povĭš, povĭ; povĭmò, povĭstĕ, povĭdŭ* (Novi)⁹⁵; *vĭjem (Zupci kraj Bara)*⁹⁶; *vĕdeti: vĕm (Bednja)*.

• Atematski prezent < ie. *woid- „znati“. Prezentska osnova iz korijena *woid- slabo je posvjedočena pa praslavenski atematski prezent *vĕmь usporednicu ima jedino u lit. dij. *veimi* „znam“. Međutim, u većini indoeuropskih grana, uključujući baltoslavensku, potvrđen je oblik staroga perfekta u prezentskome značenju; u staroslavenskome potvrda je *vĕdě*.

Takvi glagolski oblici u indoeuropskoj se gramatici tradicionalno nazivaju *perfecto-praesentia*. U jezicima koji inače nisu očuvali oblike staroga perfekta *perfecto-praesentia* su relikti iz jezične pretpovijesti⁹⁷.

Za pretpostaviti je da praslavenska prezentska osnova *vĕmь također odražava vokalizam stare perfektske osnove uz dodavanje atematskoga nastavka *-mi uz pojednostavljuvanje skupine *-dm- > -m-. U istočnobaltijskome prezentska osnova također je dobro potvrđena: lit. dij. *veimi* „znam“ i lit *veizdĕti*⁹⁸: *veizdzia* „opažati“ odražava e-stupanj korijena (Arumaa 1985: 206; Derksen 2014: 495.), koji je potvrđen i u psl. *vidĕti: *vidjŏ (v.). Dakle, tvorba prezentske osnove ima transparentne usporednice i sve upućuje da je nastala u baltoslavenskom razdoblju.

Za razliku od većine drugih slavenskih jezika na hrvatskome je području odraz psl. *vĕmь uglavnom izgubljen, odnosno izjednačio se s bliskoznačnim glagolom *znam*. Dostupne potvrde potječu iz pojedinih čakavskih i kajkavskih govora u značenju „reći“ (v. gore).

⁹³ Tematizirano.

⁹⁴ Derksen 2008: 518; *Zaloznjak 2010: 139*.

⁹⁵ Stang (1957: 127.) prema Beliču.

⁹⁶ *Prema D. Vidović (osobno priopćenje)*.

⁹⁷ Stsl. *vĕdě* jedini je takav primjer u slavenskome.

⁹⁸ Neetimološko je z naknadno umetnuto.

Zaključak

Iz dostupnih je podataka vidljivo da su atematske prezentske tvorbe bile dobro zastupljene u starijim razdobljima jezične prošlosti. O tome ponajprije svjedoče baltijski jezici u kojima je ranije potvrđeno mnogo atematskih prezentskih oblika od kojih su neki sigurno naslijeđeni iz indoeuropskoga razdoblja jezične prošlosti. Na sinkronijskoj razini u suvremenom hrvatskom jeziku staru razliku između atematskih i tematskih glagola može se vidjeti usporedbom oblika *jes-mo: jes-te* prema *ber-e-mo: ber-e-te-*, ali u suvremenim sinkronijskim opisima se ta distinkcija više ne koristi.

Od ekskluzivnih baltoslavenskih inovacija valja izdvojiti sljedeće:

- a) usporedba baltijskih i slavenskih oblika zahtijeva baltoslavensku rekonstrukciju redupliciranih prezentskih praoblika. Kao polazišne oblike može se navesti **deHdmi* „stavljam“ i **doHdmi* „dam“⁹⁹. Iz reduplicirane osnove s prijevornim oblicima **dedeHmi* **dedHme* „stavljam-stavljamo“ nastalo bi **dedme*. Isto tako bi oblici **dedoHmi* **dedHme* „dajem-dajemo“ > *dedHme* > *dedme* (s ispadanjem laringala između dva konsonanta kao u psl. **dъkti* „kći“)¹⁰⁰.
- b) Dostupni podatci upućuju na obrazac prema kojemu se iz prijevornih praznina korijena starih atematskih prezenta tvorilo reduplicirane prezentske osnove¹⁰¹.
- c) Stara perfektska osnova koja se rekonstruira kao **woidh₂e* preoblikovana je kao atematska prezentska osnova i potvrđena kao stsl. *věmb*; stlit. *veimì*, što nije zabilježeno u ostalim indoeuropskim granama.

⁹⁹ U **do(H)dmi* laringal je fakultativan jer bi dužina nastala prema Winterovu zakonu, ali u literaturi se obično rekonstruira laringal (v. natuknicu u Snoj 2003.).

¹⁰⁰ Mate Kapović, osobno priopćenje.

¹⁰¹ Sinkronijski se takav tip tvorbe može tumačiti kao sufiks *-d-*.

Indoeuropski	Praslavenski	Litavski	Latvijski	Pruski
* <i>h₁esmi</i>	* <i>esmь</i>	<i>esmi</i> (arh.), <i>esù</i> (stand.)	<i>esmu</i>	<i>asmai</i>
* <i>h₁edmi</i>	* <i>ěmь</i>	<i>émi</i> (arh.), <i>édu</i> (stand.)	<i>ēdu</i>	<i>ist</i> (3.1.jd.)
* <i>h₁emoh₂</i>	* <i>jьmamь</i>	<i>imu</i>	-	-
* <i>woidh₂e</i>	* <i>věmь</i> , * <i>vědě</i>	<i>veimi</i> (arh.)	-	<i>waidimai</i> (1.1.mn.)
* <i>de-deh₃mi</i>	* <i>damь</i>	<i>dūmi</i> (arh.), <i>duodu</i> (stand.)	<i>dodu</i>	<i>dāst, dast</i> (3.1.jd.)
* <i>d^he-d^heh₁mi</i>	* <i>děmь</i>	<i>demi</i> (arh.)	<i>dēju</i>	-

Tablica 10. Podrijetlo i baltijske usporednice praslavenskih atematskih osnova.

3.2. Tematska neizvedena prezentska osnova

Tematskim neizvedenim prezentskim osnovama naziva se sve prezentske osnove tvorene dodavanjem gramatičkih nastavaka izravno na korijen s tematskim vokalom bez tvorbenoga sufiksa između korijena i gramatičkoga nastavka.

Osnovno formalno obilježje tematskih neizvedenih osnova je korijen u punini ili praznini e-stupnja, no potvrđeni su i primjeri s prijevornim o-stupnjem, kao i različite prijevojne alternacije u vokalizmu prezentske i infinitivno-preteritne osnove, što sve upućuje na više starijih izvora ovoga tvorbenog tipa. Glagolski korijen u primjerima tematskoga neizvedenog prezenta mogao je sadržavati monoftong ili diftong pa se, nakon provođenja općeslavenskih glasovnih promjena, u suvremenim slavenskim jezicima u korijenu prezentskih osnova nalaze različiti dugi i kratki samoglasnici.

U tematski neizvedeni prezent ubrajaju se dvije skupine glagola Vondrákove klasifikacije:

- a) primjeri glagola prvih šest razreda prve vrste (Vondrak 1928: 157-174.). U sinkronijskoj klasifikaciji glagoli prve vrste razvrstavaju se u razrede prema fonetskim obilježjima završnoga suglasnika prezentske osnove: prvi razred čine osnove na dental (-*d*-, -*t*-): npr. stsl. *mesti*: *meto*; drugi razred čine osnove na sibilant (-*s*-, -*z*-): npr. stsl. *nesti*: *neso*; treći razred čine osnove na labijal (-*p*-, -*b*-): npr. stsl. *greti*: *grebo*; četvrti razred čine osnove na velar (-*k*-, -*g*-, -*h*-): npr. stsl. *pešti*: *peko*; peti razred čine osnove na nazal (-*m*-, -*n*-): npr. stsl. *pešti*: *peho*; šesti razred čine osnove na likvidu (-*r*-, -*l*-): npr. stsl. *mrěti*: *mrho*.
- b) primjeri glagola trećega razreda pete vrste: (Vondrak 1928: 204-207.). U ovu skupinu ubrajaju se glagoli čija je infinitivno-preteritna osnova tvorena iz prijevojne praznine sufiksom *-*a*¹⁰²: npr. stsl. *brati*: *bero*.

¹⁰² Sufiks *-*a*- dodavao se na korijene koji su završavali sonantom, što upućuje da bi motivacija bila fonetska, a ne semantička (v. dalje).

psl. <i>*nesti</i>			psl. <i>*bъrati</i>		
Jednina	Množina	Dvojina	Jednina	Množina	Dvojina
1. <i>*nesǫ</i>	1. <i>*nesemъ</i>	1. <i>*nesově</i>	1. <i>*berǫ</i>	1. <i>*beremъ</i>	1. <i>*berově</i>
2. <i>*nesešъ</i>	2. <i>*nesete</i>	2. <i>*neseta</i>	2. <i>*berešъ</i>	2. <i>*berete</i>	2. <i>*bereta</i>
3. <i>*nesetъ</i>	3. <i>*nesotъ</i>	3. <i>*nesete</i>	3. <i>*beretъ</i>	3. <i>*berotъ</i>	3. <i>*berete</i>

Tablica 11. Promjena dvaju razreda tematske neizvedene prezentske tvorbe u praslavenskome jeziku.

3.2.1. Indoeuropsko nasljeđe

Tematski neizvedeni prezent indoeuropsko je nasljeđe dobro očuvano u svim granama indoeuropskoga prajezika. Osnovna obilježja ovoga tvorbenog tipa koja smo prethodno naveli za praslavenski smiju se pretpostaviti i za indoeuropski prajezik. U literaturi se ovaj tvorbeni tip obično naziva *jednostavnim tematskim prezentom* (Sihler 1995: 491; Matasović 2008: 256.) ili jednostavno *e/o-prezentom* (Stang 1942: 30.). S obzirom da je riječ o osnovnom i neutralnom tipu prezentske tvorbe, ne treba posebno navoditi da su odrazi tematskoga neizvedenoga prezenta potvrđeni u svim granama indoeuropskoga prajezika. Ipak, unutar njega moguće je izdvojiti pojedine podtipove od kojih su neki karakteristični samo za pojedine grane indoeuropskoga prajezika¹⁰³.

Govoreći tako o varijacijama u tvorbi tematske neizvedene prezentske osnove LIV razlikuje tri tipa tematskoga neizvedenog prezenta:

- a) Reduplicirani tematski neizvedeni prezent. Ovaj tvorbeni tip potvrđen je uglavnom u indoiranskome, dok su u drugim granama sačuvani pojedini primjeri ili tek tragovi njegova ranijega postojanja: npr. stind. *pibati* „piti“; lat. *bibō* < ie. **pi-ph₃-e-* (< **peh₃-* „piti“). Više primjera koji su u indoiranskome tvoreni prema ovome modelu u drugim jezicima imaju usporednice tvorene prema nekom od drugih dvaju tvorbenih obrazaca.

¹⁰³ Za staroindijski v. Mayrhofer (1978: 65-66.); za grčki v. Rix (1976: 211-212.); za latinski (i italiski) v. Meiser (2010: 185-196.).

- b) Tematski neizvedeni prezent s korijenom u punini. Ovo je najbolje zastupljen tvorbeni obrazac u kojemu se korijen prezentske osnove obično nalazi u prijevojnome e-stupnju: npr. grč. φέρω „nositi“; got. *baira*; stsl. *berǫ* „berem“ < ie. **b^her-* „nositi“. LIV navodi čak 426 mogućih primjera ove tvorbe. U praslavenskome jeziku u više primjera ovaj tvorbeni tip nastao je poopćavanjem punine iz jedninskih oblika atematskoga prezenta.
- c) Tematski neizvedeni prezent s korijenom u praznini. Ovaj tvorbeni tip potvrđen je u više indoeuropskih grana: npr. lit. *sùpa* „sipati“¹⁰⁴; stsl. *sbǫ*. Puninski oblik korijena ponekad je sačuvan u drugim glagolskim oblicima. U praslavenskome jeziku u više primjera praznina u korijenu prezentske osnove potječe od aorisne osnove.

U praslavenskome, kao i mnogim drugim indoeuropskim jezicima, najbolje je posvjedočen tematski neizvedeni prezent s korijenom u punini. Tijekom dijalektne diferencijacije indoeuropskoga prajezika više atematskih prezentskih osnova zamijenjeno je novim tematskim neizvedenim osnovama. Taj proces moguće je pratiti u indoiranskome, gdje su zabilježene dublete prezentskih osnova tvorenih prema atematskom i tematskom neizvedenom obrascu: usp. stind. *ánimi* „dišem“ (< ie. **h₂enh₁-mi*) i *ánami* (< ie. **h₂enh₁-e-*); stind. *bhárti* „nosi“ (< ie. **b^her-ti*) i *bhárámi* „nosim“ (< ie. **b^her-e-*). Slično je i u baltijskome, gdje je više atematskih prezentskih osnova, potvrđenih u starolitavskim tekstovima 16. i 17. stoljeća, u suvremenom jeziku zamijenjeno tematskim neizvedenim prezentskim osnovama: npr. stlit. *eimi* „idem“ ~ lit. *eĩnu*; stlit. *miegmi* „spavam“ ~ lit. *miegóju*... (Kazlauskas 2000: 305.).

Kada je riječ o distribuciji osnovnih triju tipova tematske neizvedene prezentske osnove, može se reći da su dva tipa tematskih neizvedenih prezentskih tvorbi (prezentska osnova s korijenom u praznini i prezentska osnova s korijenom u punini) u baltoslavenskom i praslavenskom razdoblju vrlo dobro potvrđeni. Više usporednica između praslavenskoga i baltijskih jezika iskazuje tvorbena preklapanja, primjerice poopćenu prijevojnu prazninu u obje osnove ili identičnu izmjenu prijevojnih stupnjeva u glagolskim osnovama. To sve upućuje na zajedničko jezično nasljeđe o čemu će biti riječi u završnome dijelu rada.

Vondrákova klasifikacija praslavenskih prezentskih (i općenito glagolskih) osnova, koja se i danas koristi prilikom sinkronijskih opisa pojedinih slavenskih jezika, nije pogodna za povijesnu analizu. Zbog toga se uglavnom ne spominje u slavističkoj literaturi orijentiranoj na dijakronijski opis praslavenskoga glagolskog sustava. Umjesto toga primjenjuju se različite

¹⁰⁴ Prezent 3.1.

klasifikacije tematskih neizvedenih prezentskih osnova koje se ne razlikuju bitno od klasifikacije koju LIV navodi za indoeuropski prajezik.

Stang (1942: 30-36.) tematske neizvedene prezentske osnove dijeli na one koji su već u prajeziku imali takav tvorbeni obrazac: npr. psl. **vezq*; **pekq*; **žegq*, te na primjere koji su u prajeziku prezentsku osnovu tvorili atematski : **tekq*; **ženq*¹⁰⁵. Dakle, njegova klasifikacija polazi od povijesnoga kriterija i zasniva se na poznavanju prezentske tvorbe u prajeziku.

Vaillant u klasifikaciji primjenjuje sinkronijsko načelo i polazi od obje glagolske osnove. Tematske neizvedene prezente dijeli na osnove s korijenom u punini (Vaillant 1966: 141-168.), na osnove s korijenom u praznini (Vaillant 1966: 187-196.) i prezentske osnove glagola čiji infinitiv završava na *-ati* (Vaillant 1966: 201-216.). Pojedine prezentske osnove koje Vaillant navodi u radu klasificiramo kao tematske izvedene prezentske osnove i obrađujemo u zasebnome poglavlju¹⁰⁶.

Matasović (2008: 256.) za praslavenski navodi dva tipa tematske neizvedene tvorbe: 1. „Jednostavni tematski prezenti kod kojih je tematski samoglasnik *-e- dodavan neposredno na korijen u prijevornom stupnju -e-; 2. Tematski prezenti s tematskim sufiksom *-e- i korijenom u praznini“. Takva klasifikacija odgovara dvama od triju tipova koje smo prethodno naveli za razdoblje indoeuropskoga prajezika.

U radu ćemo poći upravo od ta dva osnovna tipa tematskoga neizvedenoga prezenta u praslavenskome koje se može odrediti kao *tematski neizvedeni prezent s korijenom u punini* i *tematski neizvedeni prezent s korijenom u praznini*. Međutim, s obzirom na važnost razlikovanja prezentske i aorisne osnove, primjere svake skupine dalje ćemo podijeliti na primjere s infinitivno-aorisnom osnovom u praznini i one čija se infinitivno-aorisna osnova tvorila iz korijena u punini: tako ćemo dobiti 4 (2²) obrasca tematske neizvedene tvorbe.

Konačno, radi bolje preglednosti razdvojiti ćemo primjere s monoftongom od primjera koji u korijenu imaju diftong pa posebno govorimo o monoftonškim i diftonškim osnovama. Ukupno se u ovome poglavlju nalazi analiza sedamdesetak praslavenskih prezentskih osnova ekscerpiranih iz prikupljene građe¹⁰⁷.

¹⁰⁵ Usp. stind. *tákti*; *hánti*.

¹⁰⁶ Riječ o primjerima koji ukazuju na tragove starih izvedenih (sufigiranih) i neplodnih osnova poput psl. **jbdq* ili **pletq*.

¹⁰⁷ To, međutim, nisu sve prezentske osnove ovoga tipa koje su postojale u praslavenskom jeziku. Postojanje više drugih tematskih neizvedenih osnova potvrđeno je tek posredno, u sekundarnim osnovama iterativa-kauzativa ili durativa (v).

Tvorbeni tip prezentske osnove	
Monoftonške osnove	Diftonške osnove
1. Prezentska osnova u punini	1. Prezentska osnova u punini
a) Infinitivno-preteritna osnova u praznini. b) Infinitivno-preteritna osnova u punini.	Infinitivno-preteritna osnova samo u punini.
2. Prezentska osnova u praznini	2. Prezentska osnova u praznini
a) Infinitivno-preteritna osnova u praznini. b) Infinitivno-preteritna osnova u punini.	a) Infinitivno-preteritna osnova u praznini. b) Infinitivno-preteritna osnova u punini.

Tablica 12. Klasifikacija prezentskih osnova tematskoga neizvedenoga prezenta u radu.

3.2.2. Akcentuacija

Primjeri tematskih neizvedenih prezentskih osnova potvrđeni su u sva tri naglasna obrasca (paradigme) koja smo naveli u uvodnome dijelu rada¹⁰⁸.

U prvi naglasni obrazac ubraja se nevelika skupina glagola s nepomičnim naglaskom u korijenu (n.p.a): npr. psl. *lězq̄ (v. dalje). Korijen glagola ovoga tipa je akutiran.

U drugi naglasni obrazac (n.p.b) ubrajaju se primjeri s naglaskom na gramatičkom nastavku ili s neoakutom u korijenu. U prvome licu jednine prezenta rekonstruira se naglasak na nastavku, a u ostalim oblicima prezenta na korijenu. Korijen glagola ovoga tipa **uvijek** je neakutiran. Naglasna paradigma b u tematskim neizvedenim prezentskim osnovama poprilično je rijetka (npr. psl. *mogq̄) te uglavnom upućuje na starije neprezentske, odnosno, u ovome konkretnom primjeru, perfektske osnove.

U treći naglasni obrazac (n.p.c) ubrajaju se prezentske osnove za koje je u praslavenskome razdoblju bio karakterističan cirkumfleks u korijenu oblika 1.l. jd. i završni naglasak u ostalim finitnim oblicima; izvorna distribucija potvrđena je u staroruskim i srednjobugarskim izvorima. Korijen glagola ovoga tipa može biti akutiran i neakutiran, a primjeri prezentskih osnova n.p.c čine uvjerljivo najbrojniju skupinu tematskih neizvedenih osnova: usp. psl. *berq̄; *derq̄; *pekq̄; *bodq̄....

Nadalje, valja napomenuti da su u pojedinim glagolskim oblicima zabilježena određena odstupanja kojima je, umjesto povijesno očekivanih odraza, potvrđena ponešto drugačija akcentuacija¹⁰⁹, a za temu rada najvažnije su sljedeće inovacije:

a) U infinitivima n.p.b i n.p.c: npr. psl. *mogti (n.p.b) *pekti (n.p.c) ili *bosti (n.p.c), očekivali bi se štokavski odrazi poput *mòci*, *pěci* i *bòsti*. To je potvrđeno u istočnoštokavskome¹¹⁰, dok je u zapadnoštokavskim, kajkavskim i čakavskim govorima poopćen „nefonetski povučen naglasak“ (v. Kapović 2018: 244f.): usp. hrv. stand. *mòci*, *pěci*, *bòsti*.

b) U prezentskim oblicima prvoga i drugoga lica množine primjera n.p.c očekivali bi se štokavski odrazi *bodèmo* (< psl. *bodemò) i *bodète* (< psl. *bodetè), što je ponovno potvrđeno

¹⁰⁸ U sinkronijskim opisima pojedinih slavenskih idioma uglavnom se koristi jednostavniji i kraći naziv e-glagoli koji, međutim, nije identičan nazivu *tematski neizvedeni prezent* budući da obuhvaća i neke tvorbe neplodnim sufiksima (npr. *d^h, *sk') ili infiksom *-n- koje u radu uvrštavamo u tematsku izvedenu, odnosno nazalnu osnovu.

¹⁰⁹ Razlog tome su analoška ujednačavanja kao i strukturne akcentološke promjene (metatonije). Općenito se može reći da je glagolska morfologija složenija od imenske jer sadrži različite, ne samo glagolske nego i imenske oblike (participi, glagolske imenice) koji analoški utječu jedni na druge.

¹¹⁰ Usp. srp. stand. *mòhu*, *nèhu*, *òcmu*.

u istočnoštokavskim govorima¹¹¹, dok je u zapadnoštokavskome poopćen naglasak na početnom slogu poopćen prema ostalim licima: hrv. stand. *bòdemo, pèčemo*.

c) U kajkavskim, sjevernočakavskim, kao i slovenskim oblicima finitnih glagola ovoga tipa potvrđen je **neocirkumfleks** na kratkim slogovima u primjerima poput kajk. *v'esti: vèzem* (Cerje).

Ostali odrazi praslavenskih oblika prezentske osnove ne razlikuju se od razvoja prikazanoga u uvodnome dijelu rada.

¹¹¹ Usp. srp. stand. *бодéмо, нечéмо* s popratnim duženjem tematskoga samoglasnika.

Naglasna paradigma	Praslavenski	Ruski stand.	Hrvatski stand.	Hrvatski dij. (Brač)	Slovenski
n.p.a	1. *lězq	1. лéзу	1. ljèzēm ¹¹²	1. lizen	1. lēzem
	2. *lězešь	2. лéзешь	2. ljèzēš	2. lizeš	2. lēzeš
	3. *lězetь	3. лéзет	3. ljèzē	3. lize	3. lēze
	1. *lězemъ	1. лéзем	1. ljèzēmo	1. lizemo	1. lēzemo
	2. *lězete	2. лéзете	2. ljèzēte	2. lizete	2. lēzete
	3. *lězqть	3. лéзут	3. ljèzū	3. lizu	3. lēzo
n.p.b	1. *mogq	1. могý	1. mògu	1. mògu ¹¹³	1. mōrem
	2. *mòžešь	2. мóжешь	2. mòžeš	2. mòžeš	2. mōreš
	3. *mòžetь	3. мóжет	3. mòže	3. mòže	3. mōre
	1. *mòžemъ	1. мóжем	1. mòžemo	1. mòžemo	1. mōremo
	2. *mòžete	2. мóжете	2. mòžete	2. mòžete	2. mōremo
	3. *mògqть	3. мóгут	3. mògū	3. mògu	3. mōrejo
n.p.c	1. *nèsq	1. несý	1. nèsem	1. nesèm	1. nésem
	2. *nesèšь	2. несёшь	2. nèseš	2. nesèš	2. néseš
	3. *nesètь	3. несёт	3. nèse	3. nesè	3. nése
	1. *nesèmъ	1. несём	1. nèsemo	1. nesemö	1. nésemo
	2. *nesete	2. несете	2. nèsete	2. nesetë	2. nésete
	3. *nesqть	3. несýт	3. nèsū	3. nesū	3. néso

Tablica 13. Pregled naglasnih paradigmi praslavenskoga tematskog neizvedenog prezenta i njegovih odraza u slavenskim jezicima.

¹¹² Ovaj se glagol danas više uglavnom ne navodi u rječnicima standardnoga jezika, ali moguće ga je naći u ranijim normativnim rječnicima, primjerice u rječniku Broza i Ivekovića: *ljèsti* (prema ARj).

¹¹³ Također i *mòru*, *mòreš*...

3.2.3. Pregled tematskih neizvedenih prezentskih osnova u praslavenskom jeziku

Na idućim stranicama predstaviti ćemo sakupljenu građu prema ranije navedenim kriterijima. Prvo se obrađuju monoftonške osnove prema prijevornim obilježjima korijena prezentske osnove, a potom identično analiziramo diftonške osnove. Za svaki primjer navodimo rekonstruirani praslavenski oblik, primjere iz slavenskih jezika, primjere iz hrvatskih dijalekata, etimologiju, te zasebno raspravljamo o tvorbi prezentske osnove.

Monoftonške osnove. Tematske neizvedene prezentske osnove s korijenom u punini.

Primjeri ovoga tvorbenog tipa najzastupljeniji su u ovome poglavlju. Velika većina primjera potvrđena je s prijevornim e-stupnjem korijena u osnovnome ili sekundarno produženom obliku¹¹⁴. Pored osnovnoga e-stupnja korijena potvrđeni su i primjeri s prijevornim o-stupnjem različita podrijetla. Infinitivno-preteritna osnova zabilježena je u praznini i punini. U prvome slučaju na korijen u praznini često se dodaje nastavak *-a-: usp. hrv. *bràti, dràti, gnàti, pràti*¹¹⁵, dok u primjerima s infinitivnom osnovom u punini načelno nema tvorbenoga sufiksa između korijena i infinitivnoga nastavka *-ti.

Nasuprot četiri primjera s prezentskom osnovom u punini i infinitivnom osnovom u praznini nalazi se tridesetak primjera s poopćenim e-stupnjem u obje glagolske osnove. Glagoli ove skupine raznolika su podrijetla. Većina glagola postala je iz naslijeđenih indoeuropskih korijena, ali osim njih potvrđene su i tvorbe čije je podrijetlo nepoznato. U takvim slučajevima riječ je o ekskluzivnome baltoslavenskom i, rjeđe, slavensko-germanskome leksiku.

¹¹⁴ U sekundarno produženim oblicima vokalska dužina nastala je prema Winterovu zakonu ili zamjenskim duženjem uslijed nestanka laringala.

¹¹⁵ Infinitivni sufiks *-a- potječe od ie. *-eh₂. Za akcentuaciju glagola relevantan je i naglasak glagolskoga pridjeva radnog: tako je u hrvatskom jeziku *bràti: bèreš: brála* n.p.C.

a) Infinitivno-preteritna osnova u praznini

LIV: 76; IEW: 128-132.

1. psl. *bьrǫti: *bĕrǫ (n.p.c)¹¹⁶ „brati“ (stsl. *bьrati*: *berǫ*; rus. *братъ*: *беры́*, 3.l. jd. *berĕm*; polj. *brać*: *biorę*; kaš. *brac*: *běřq*; slovin. *brāc*: *bjięřq*, *bjięřěš*; češ. *brāti*: *beru*; sln. *brāti*: *bérem*)¹¹⁷. Hrvatske potvrde: *brāti*: *bĕrĕm* (ARj); *brāt*: *berĕn* (Brač); *brāt*: *bĕreš* (Vrgada); *brāt*: *berĕn* (Senj); *nabrāt*: 3.l. jd. *naberĕ* (Orlec); *brāt*: *berĕn* (Gacka).

• Neizvedeni tematski prezent < ie. *b^her-e- „nositi, brati“ (stind. *bhárāmi*; grč. *φέρω*; lat. *ferō*; lit. *beĩti*: *bĕria* „sipati“ i *bĩrti*: *bỹra* „padati, sipati se“). Praslavenska prezentska osnova odražava indoeuropski praoblik s prijevajnim e-stupnjem korijena i tematskim vokalom bez sufiksa koji je potvrđen u mnogim indoeuropskim granama. Osim tematskoga prezenta s prijevajnom puninom potvrđeni su i atematski oblici. U staroindijskome su tako pored tematske prezentske osnove *bhárāmi* potvrđeni i atematski oblici *bhárti* i *bibhárti*, dok je u grčkom i latinskom posvjedočen oblik bez tematskoga samoglasnika (grč. *φέρτε*; lat. *fertis*)¹¹⁸. LIV rekonstruirala reduplicirani prezent *bi-b^her-/*b^hr-, čiji bi oblik s prijevajnom prazninom bio kasnije odražen u nekim granama. Prijevajna praznina u baltoslavenskim jezicima može odražavati prazninu iz navedenoga atematskoga prezenta.

LIV:119; IEW: 206-208.

2. psl. *dьrǫti: *dĕrǫ (n.p.c) „derati“ (stsl. *dьrati*¹¹⁹: *derǫ*; rus. *драть*: *депы́*, 3.l. jd. *depĕm*; slovin. *dřĕc*: *dřĕ*, *dřĕš*; sln. *drĕti*: *dĕrem* i *drĕm*)¹²⁰.

Hrvatske potvrde: *drāti*: *dĕrĕm* (ARj); *derāti*: *dĕrem* (Brač)¹²¹; *d'ĕrati*: *d'ĕrĕm* (Varaždin); *drĕti*: *dārĕm* (Bednja).

• Neizvedeni tematski prezent < ie. *der-e- „drati“ (stind. *dárt*¹²²; grč. *δέρω* „drati“; got. *gatairan* „razderati“; alb. *djerr* „uništiti“). LIV za prajezik navodi tematski neizvedeni obrazac potvrđen u gore navedenim jezicima. Od važnijih inovacija valja navesti da je na većem dijelu baltijskoga područja potvrđena prijevajna praznina u obje glagolske osnove: lit. *dĩrti*: *dĩria*

¹¹⁶ U rekonstrukciji naglasaka ovoga glagola postoji kolebanje između n.p.b. i n.p.c. Dupletni naglasni oblici potvrđeni su u hrvatskom (usp. štokavsku varijantu *bĕrĕš* s n.p.B), kao i u drugim slavenskim jezicima gdje postoje tragovi koji upućuju na praslavensku n.p.b. (v. Dybo 2000: 337; Kapović 2015: 411.). Isto vrijedi i za druge glagole ovoga tvorbenog tipa (v. dalje). Popis staroruskih glagola u kojima je zabilježen ovaj tip kolebanja zajedno s potvrđenim naglasnim usporednicama nalazi se u Dybo (2000: 337-343.).

¹¹⁷ ESSJa 3: 73; Vaillant 1966: 210: „Pour le balto-slave, la divergence des flexions paraît supposer un ancien présent athématique, que le slave a pourvu d'un prétérit en -ā-“; Dybo 2000: 274; Derksen 2008: 73; Zaliznjak 2010: 139.

¹¹⁸ Za lat. *fertis* vjerojatnijom se čini pravilna sinkopa nego odraz atematske osnove.

¹¹⁹ Također i *dьrati* (SJS I: 544.).

¹²⁰ ESSJa 4: 209; Vaillant 1966: 211; Dybo 2000: 267; Derksen 2008: 99; Zaliznjak 2010: 139.

¹²¹ Infinitiv *derati*, karakterističan za većinu suvremenih hrvatskih govora, mlađega je postanja (ERHJ: 155.).

¹²² Inj. aor. 3.l. jd.

(sufiks *-j-); latv. *dirāt*: *dirāja* (sufiks -āj-), dok je distribucija koja odgovara praslavenskome potvrđena u više litavskih dijalekata¹²³. U većini dostupnih indoeuropskih izvora dosljedno je potvrđena punina u svim glagolskim oblicima¹²⁴, što bi upućivalo da je prijevorna praznina posvjedočena u baltoslavenskome ili vrlo staroga ili sekundarnoga postanja. **Mogući izvor prazninskoga oblika infinitivne osnove bio bi prazninski oblik prezentske osnove koji se pravilno pojavljivao u oblicima množine i dvojine atematskoga prezenta (v. prethodni primjer). S obzirom da atematska prezentska osnova ovoga glagola nije potvrđena (staroindijski primjer je aorist), metodološki ne bi bilo prihvatljivo tumačiti prijevornu prazninu kao odraz atematskoga prezenta. Na osnovi prezentske tvorbe u baltijskim jezicima sufiksom -j- (usp. lit. *diria*) moglo bi se nagađati o posebnom tipu tvorbe iz prijevorne praznine sufiksom *-j- (vezano uz to v. i primjer **p̥rati*), premda bi se nekima to moglo učiniti suviše spekulativnim.**

LIV: 218; IEW: 491-493.

3. psl. *gъnāti: *ženō (n.p.b) „gnati“ (stsl. *gъnati*: *ženō*; rus. *знать*: *знѣю*¹²⁵; polj. *gnac*: *znanę*; kaš. *gnac*: *gną*; **slovin. *gnāc*: *gnā*, *gnīeš***; češ. *hnāti*: *ženu*; sln. *gnāti*: *žēnem*)¹²⁶.

Hrvatske potvrde: *gnāti*: *žēnēm* i *gnām* (ARj od 13. st.)¹²⁷; *gnāti*: *gōniš* (Grobnik); *gn'ati*: *g'onim* (Mursko Središće).

• Neizvedeni tematski prezent < ie. **g^{wh}en-* „zatući, ubiti“ (lit. *giñti*: *gēna*; stind. *hānti*; grč. *θείνω* „ubiti“; het. *kuenzi*). U staroindijskome i hetitskome odraz ovoga korijena zabilježen je kao atematski prezent: stind. *hānti*; het. *kuenzi* < ie. **g^{wh}en-ti*.

Prijevorna praznina praslavenske infinitivne osnove odražava prijevornu prazninu množinskoga oblika atematskoga prezenta (ie. **g^{wh}n-mes*). Prijevorna distribucija u istočnobaltijskome identična je slavenskoj: lit. *giñti*: prez. *gēna*; latv. *dzīt*: *dzēnu*, ali uz različit odraz slogotvornoga sonanta. Nasuprot istočnobaltijskome nalazi se poopćena praznina u prus. *guntwei*: l.l.mn. *gunnimai*, što upućuje da je u ovome primjeru odraz slogotvornoga sonanta **ŋ* > bsl. **un*¹²⁸ (Mažiulis 2014: 282.) U praslavenskome razdoblju distribucija prijevornih stupnjeva i glasovni zakon prve palatalizacije velara povećali su fonetsku razliku između infinitno-preteritne i prezentske osnove, zbog čega se izvorni

¹²³ Npr. *dirti*: *dēra* (LKŽ).

¹²⁴ Kao iznimku može se navesti grčki pasivni perfekt *δέδαρμαι* koji je sigurno sekundarnoga postanja.

¹²⁵ Prezentska osnova preuzeta iz iterativa **goniti*. U suvremenim istočnoslavenskim jezicima, koliko nam je poznato, odraz izvorne osnove **ženō* nije potvrđen.

¹²⁶ ESSJa 7: 196; Vaillant 208; Derksen 2008: 197.

¹²⁷ Također je zabilježena i potvrda s rotacizmom : *rēnēm* (ARj).

¹²⁸ Istočnobaltijski odraz valjalo bi tumačiti kao sekundarnu preobliku, možda prema primjerima poput lit. *pinti* „napeti“ (stsl. *pęti*); *tinti* „nategnuti“ (stsl. *tęti*).

prezentski oblik nerijetko zamjenjuje oblikom prezenta iterativnoga glagola *goniti* (v. ruski primjer); na hrvatskome području to je zabilježeno u potvrdama s Grobnika i Međimurja (v. gore).

LIV: 473; IEW: 818-819.

4. psl. *pьrǫti: *pěrq (n.p.c)¹²⁹ „udarati; prati“ (csl. *pьrati: perq*; rus. *прать: непý*, 3.1.jd. *nepēm*; polj. *prac: piorę*; kaš. *prac: pěrę*; slovin. *prāc: pjięřę, pjięřęš*; sln. *prāti: pérem*)¹³⁰. Hrvatske potvrde: *prāt: perēn* (Brač); *prāt: perēn* (Senj); *prāt: perēn* (Gacka); *prāt (se): perēš (se)*, 3.1.mn. *perū (se)* (Grobnik); *prāt: 3.1.jd. perē (Orlec)*.

• Neizvedeni tematski prezent < ie. *(s)per-e- „udarati, tući“ (lit. *peřti: pėria* „tući“; *spirti: spiria* „udariti“). LIV navodi slavenske i baltijske primjere ovoga glagola kao primjere naslijeđenog tematskog prezenta¹³¹. Baltijski primjeri upućuju na tvorbu sufiksom *-j-, ali zbog izostanka usporednica iz drugih indoeuropskih izvora nije jasno je li riječ o arhaizmu ili inovaciji. S obzirom da se isti tvorbeni tip pojavljuje u korijenima fonetski slične strukture poput lit. *dirti: dīria*, gdje usporednice svjedoče da nije riječ o naslijeđenoj tvorbi, vjerojatnijim nam se čini da je riječ o inovaciji koja bi, kao što smo već spomenuli, mogla biti izvor prijevorne praznine u baltoslavenskim primjerima.

LIV: 327; IEW: 947-948.

5. psl. *sьrǫti: *serq (n.p.b) „srati“ (strus. *cpamu: 3.1. jd. cėpem*)¹³²; polj. *srac: siorę*; kaš. *srac: sraję*; slovin. *srāc: sęřę, sęřęš*; češ. *srāti: seru*; sln. *srāti: sęrjem*)¹³³.

Hrvatske potvrde: *srāti: sērēm* (ARj); *srāt: sēren* (Brač); *srāt: 2. 1. jd. sēreš, 3. 1. mn. sērū* (Grobnik); *sr'ati: s'ęrem* (Varaždin).

• Tematski neizvedeni prezent < *k'er(H). Slavenski korijen nema prihvaćenih usporednica u drugim indoeuropskim granama. Tradicionalno ga se uspoređuje s indoeuropskom riječju za izmet (grč. σκῶρ; het. *šakkar*, gen. *šaknaš*; stnord. *skarn*), no to je formalno problematično s obzirom da imenski oblici upućuju na heteroklitsku imenicu iz korijena *(s)k'ōr- / *(s)k'n- (Beekes 2010: 1365.). LIV slavenski korijen uspoređuje s lat. *-cerda* i av. *sairiia-* „izmet“ uz napomenu da je glagolski oblik potvrđen samo u slavenskome. **Prijevojna praznina prezentske**

¹²⁹ Kao i u primjeru *bьrati podatci upućuju na kolebanje između n.p.b i n.p.c. Kapović (2015: 411.) navodi štokavsku inačicu *pěreš*, kao i stčeš. *pěreš*, oboje upućuju na n.p.b.

¹³⁰ Vaillant 1966: 210; Dybo 2000: 273; Derksen 2008: 427; 2014: 352.

¹³¹ Nije jasno valja li arm. *ehar* „udariti“ (aorist) uvrstiti ovdje.

¹³² Zaliznjak 2019: 321. U suvremenom jeziku je *црать: цпы*, 3. 1. jd. *цпēm*.

¹³³ Dybo 2000: 268.

osnove danas je potvrđena u istočnoslavenskome, što je zacijelo mlađega postanja; drugdje su potvrđeni oblici s e-stupnjem.

* * *

Pet navedenih glagola svojom tvorbom i akcentuacijom upućuju na razdoblje baltoslavenske i indoeuropske starine. Tvorbene usporednice prezentske i infinitivno-preteritne osnove u baltijskom i slavenskom svjedoče o zajedničkoj baltoslavenskoj jezičnoj prošlosti. Na osnovi distribucije prijevornih stupnjeva (punine i praznine) i usporednica iz ranoposvjedočenih indoeuropskih jezika smijemo pretpostaviti da prezentska i preteritna osnova u baltoslavenskome svojom tvorbom odražavaju puninu i prazninu atematske prezentske osnove u indoeuropskome.

Praslavenski čuva prijevornu smjenu dviju osnova: u svim infinitivima navedenih glagola potvrđena je praznina¹³⁴, a u svim prezentima beziznimno punina¹³⁵. Nasuprot tome u baltijskome je potvrđeno poopćavanje jednoga prijevornoga stupnja u obje osnove (*dīrti* : *dīria*; *peṛti*: *pēria*) te su iz tako poopćenih stupnjeva nastali različiti glagoli.

Podrijetlo prijevorne praznine u praslavenskim infinitivnim osnovama ostaje problem na koji postojeća literatura ne daje jednoznačno objašnjenje. Gledajući iz indoeuropske perspektive praslavenski korijeni **bbr-* **gʷn-* mogu imati izvor u prijevornoj praznini prezentske osnove posvjedočene u drugim indoeuropskim granama, dok bi korijeni **dbr-* i **pbr-* bili naknadno tvoreni po uzoru na **bbr-*. Nasuprot takvom „konzervativnijem“ tumačenju spomenuli smo, na osnovi podataka iz baltijskih jezika, mogućnost tvorbe sufiksom **-j-* iz prijevorne praznine: **dr-j-* > **dir-j-* (lit. *dīria*); **pṛ-j-* > **pir-j-* (lit. *spīria*).

b) Infinitivno-preteritna osnova u punini

LIV: 79; IEW: 175.

6. psl. *bergtí: *bêrgq (n.p.c) „čuvati“ (stsl. *nebrēšti*: *nebrēgq*; rus. *беречь*: *беpeзý*, 3. l. jd. *бережѣт*)¹³⁶. Hrvatske potvrde: *brijēci*: *bržēm* „čuvati, paziti“ (ARj od 13. do 17. st.).

• Neizvedeni tematski prezent < **b^herg^h-* „paziti“ (got. *baigan*). Ovaj naslijeđeni glagol potvrđen je samo u baltoslavenskome i germanskome (Stang 1972: 15.), premda se svojom strukturom dobro uklapa u indoeuropski fonotaktički obrazac. Hrvatske potvrde potječu iz ranoga novog vijeka, a danas se odraz ovoga glagola više ne nalazi ni u jednom dostupnom

¹³⁴ U novije vrijeme ponegdje je izmijenjen tek infinitiv **dbrati* u kojemu se poopćuje e-stupanj (*derati*).

¹³⁵ Odrzi primjera poput **bbrq*, **gʷnq* nisu potvrđeni.

¹³⁶ ESSJa 1: 189; Derksen 2008: 36; *Zalizinjak 2010: 139*.

dijalektnom izvoru (za starije izvore v. Skok 1971: 210.). S obzirom na nepostojanje suvremenih južnoslavenskih potvrda akcentuaciju se ne može sa sigurnošću utvrditi. Dostupni istočnoslavenski podatci upućuju na n.p.c.¹³⁷. Potvrde ovoga glagola uglavnom su vezane uz crkvenoslavensku tradiciju.

LIV: 67; IEW: 116.

7. psl. *bĕgti: *bĕgŋ (n.p.a) „trčati, bježati“ (rus. dij. *бечь: бегы*, 3.l.jd. *бегѣм*¹³⁸; polj. *biec: biegnę*; kaš. *bec: begna*)¹³⁹. Hrvatske potvrde: *pòbjeći: pòbjegnēm* (ARj od 16. st.).

• Neizvedeni tematski prezent < ie. *b^heg^w- (lit. *bėgti: bėga*; grč. *φέβομαι*). Odrazi praslavenskoga tematskog prezenta *bĕgŋ u suvremenim su slavenskim jezicima slabo zastupljeni; uglavnom su ih zamijenile stativne tvorbe poput stsl. *běžati* (Vaillant 1966: 382-383.), a potvrđeni odrazi danas se pojavljuju uglavnom u prefikslnim složenicama poput hrv. *pòbjeći, izbjeći*. Izvorna neizvedena tvorba, potvrđena u rus. *бечь: бегы* i polj. *biec: biegnę*, nema potvrda s hrvatskoga područja. Akutska dužina u korijenu baltoslavenskih primjera nastala je prema Winterovu zakonu.

LIV:89; IEW: 159-160.

8. psl. *blęsti: *blędŋ (n.p.c) „nesuvislo govoriti“ (stsl. *blęsti: blędŋ*; strus. *блацимú: 3.l. jd. блацимъ*¹⁴⁰; polj. dij. *blęść: blędę*; stčes. *blęsti*; sln. *blęsti: blędem*)¹⁴¹.

Hrvatske potvrde: *blesti: bledem* „ludo govoriti, blebetati“ (ARj, 16. st.); *bl'esti: bl'edem* „buncati“ (Cerje).

• Tematski neizvedeni prezent < *b^hlend^h- (lit. *blęsti: blędžia*; latv. *bliēzt: bliēž*; got. *blandan* „miješati“). Ovaj glagol još je jedan primjer ekskluzivne baltoslavensko-germanske izolekse¹⁴². U baltijskim jezicima potvrđena je tvorba sufiksom *-j-, čemu nema traga u slavenskome. U suvremenim hrvatskim govorima odraz ovoga glagola pronašli smo samo na kajkavskome području.

¹³⁷ Tome, pored navedenoga ruskog primjera, svjedoči i strus. *бегучи* (Zaliznjak 2019: 349.).

¹³⁸ n.p.C.

¹³⁹ ESSJa 2: 59; Vaillant 1966: 257; Derksen 2008 navodi samo *bĕžati.

¹⁴⁰ Zaliznjak 2019: 325.

¹⁴¹ ESSJa 2: 115; Vaillant 1966: 150: „La racine ne se retrouve qu'en germanique“; Derksen 2008: 44: „The root *b^hlend^h seems to be limited to Balto-Slavic and Germanic“.

¹⁴² Značenje „nesuvislo govoriti, buncati“ naknadno se razvilo iz prvotnoga „lutati, miješati“.

9. psl. *bosti: *bōdq (n.p.c) „bosti“ (stsl. *bosti: bodq*; strus. *ōocmú: 3.1.jd. oybodémь*; polj. *bośc: bodę*; slovin. *būosc: būoda, būodžěš*; češ. arh. *bósti: bodu*; sln. *bósti: bódem*)¹⁴³. Hrvatske potvrde: *bōsti: bōdēm* (ARj od 13. st.); *bōsti: bodën*; 3.1.mn. *bodũ* (Brač); *bōst: bodën*, 3. 1. jd. *bodě* (Senj); *bōst: boděš*, 3.1. mn. *bodũ* (Grobnik).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. **b^hod^h*- „kopati“ (het. *paddaⁱ*-; toh. *A pātar*; lat. *fodiō*). O podrijetlu o-stupnja u ovome primjeru može se tek nagađati. Matasović (2008: 257.) navodi ga kao primjer glagola s izvornim o-vokalizmom, dok LIV rekonstruira korijen **b^hed^h*-, čija je jedina potvrda lit. *bēsti: bēda* „bosti“, što može biti mlađega postanja. S obzirom na neočekivani korijenski vokalizam različiti autori različito interpretiraju pretpovijest ove prezentske osnove. LIV pretpostavlja reduplicirani prezent **b^he-b^hod-* koji nigdje nije potvrđen, te nam se ne čini kao prihvatljivo rješenje.

10. psl. *bresti: *brēdq (n.p.c) „gaziti“ (rus. *ōpecmú: bpedý*, 3.1. jd. *ōpedēm*; slovin. *brāsc: brāda, brāžěš*; sln. *brēsti: brédem*)¹⁴⁴. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski neizvedeni prezent < **bred^h*- „gaziti“ (lit. *brīsti: breñda*). Derksen na osnovi alb. *breth* „skakati; lutati“ rekonstruira ie. **b^hred^h*-, što se, s obzirom na oskudnu distribuciju, čini problematičnim¹⁴⁵. Bez obzira na krajnje podrijetlo ovoga glagola, njegova distribucija na slavenskome jugu poprilično je oskudna. Poznat je samo slovenskim govorima (v. gore); ne postoje potvrde iz kanonskih staroslavenskih tekstova, kao ni iz suvremenih južnoslavenskih govora.

11. psl. *jebti: *jēbq (n.p.c) „jebati“ (rus. *emu: eōý*, 3.1.jd. *eōēm*; polj. *jebać: jebię*; češ. *jebati: jebu*; gluž. *jebać*; sln. *jēbati: jēbam*)¹⁴⁶. Hrvatske potvrde: *jēbati: jēbēm* (ARj od 13. st.)¹⁴⁷; *jebät: jebën* (Brač); *jebät: jeběš*, 3.1.mn. *jebũ* (Grobnik).

¹⁴³ ESSJa 2: 222; Vaillant 1966: 157: „Ce vocalisme, étant rare dans un présent en -e-, doit être ancien et d'origine spéciale“; Derksen 2008: 59; [Zaliznjak 2010: 139](#).

¹⁴⁴ ESSJa 3: 14; Vaillant 1966: 151; Derksen 2008: 61; [Zaliznjak 2010: 139](#).

¹⁴⁵ Složit ćemo se s Vaillantom prema kojemu „Hors du balto-slave, un rapprochement avec l'albanais *breth* «sauter » est risqué“. Snaj (2003: 57.) dodaje još moguće toponimske potvrde poput *Bredanna* > franc. *Brenne* i trački toponim *Bredai*.

¹⁴⁶ ESSJa 8: 188; Vaillant 1966: 158; Derksen 2008: 147.

¹⁴⁷ Najstarija potvrda nalazi se u tekstu Vinodolskoga zakona iz 1288. Iz teksta je vidljivo da nije riječ o vulgarizmu.

• Tematski neizvedeni prezent < ie. **h₃yeb^h-* „prodrijeti, ući“ (stind. *yábhati*; grč. *οἴφω*; toh. B. *yäp-* „ući“). LIV rekonstruira **yeb^h-*, što zahtijeva da se grčki primjer tumači kao složenica s početnim *o-. Neizvedena infinitivna osnova je arhaizam očuvan u ruskom, **a u hrvatskome jeziku trag osnove očuvan je u psovkaama poput *jěbla mājku svòju!***¹⁴⁸ ESSJa rekonstruira psl. **jěbati* na osnovi punine diftonga **-oi-* u korijenu (usp. grčki primjer), što ne mora nužno biti jedini polazišni oblik. ERHJ pretpostavlja varijante **jebati* i *jěbati*, dok smo se ovdje, zbog odsustva ikavskih odraza, odlučili za rekonstrukciju bez jata u korijenu. Infinitivna osnova sa sufiksom **-a-* naknadno je svugdje prevladala uključujući i suvremeni ruski u kojemu je danas prevladava inf. *ебать*.

LIV: 191; IEW: 371.

12. psl. **gnesti*: **gnètq* (n.p.c) „gnjesti“ (stsl. *gnesti*: *gnetq*; rus. *гнесту́: гнeмý*, 3.l. jd. *гнeмeм*; polj. *gnieść*: *gniotę*; kaš. *gñesc*: *gñecq*; slovin. *gñesc*: *gñùqtq, gñècěš*; češ. *hnísti*: *hnětu*; sln. *gnésti*: *gnétem*)¹⁴⁹. Hrvatske potvrde: *gñěst*: *gñetèn* (Brač); *gnjěsti*: *gnjetěš*, 3.l. mn. *gnjetû* (Grobnik); *gne'sti*: *gnétem* (Cerje).

• Tematski neizvedeni prezent < **gnet-* „pritisnati, gnječiti“ (steng. *cnedan*). Primjer slavensko-germanske izolekse za koju se obično na osnovi pravilnih odraza rekonstruira ie. korijen **gnet-*. Nepostojanje usporednica u baltijskome i drugim indoeuropskim granama takvu rekonstrukciju dovodi u pitanje¹⁵⁰. Poopćavanje prijevorne punine u primjerima bez pouzdane indoeuropske etimologije je očekivano.

LIV: 201; IEW: 455-456.

13. psl. **grebti*: **grèbq* (n.p.c) „gresti“ (stsl. *greti*: *grebq*; rus. *гребту́ : гребóу*: 3. l. jd. *гребeм*; stčeš. *hřěsti*: *hřebu*; sln. *grėbsti*: *grėbem*)¹⁵¹.

Hrvatske potvrde: *grěst*: *greběš, grebemö* (Novi Vinodolski); *grěst*: *greběš*, 3.l.mn. *grebû* (Grobnik); *grěpsti*: *grěbem* (Varaždin).

• Tematski neizvedeni prezent < **g^hreb^h-* „gresti“ (latv. *grebt*: *grebj*)¹⁵² „doseći“; got. *graban* „kopati“). LIV baltoslavenske primjere tumači kao odraze e-stupnja tematskoga prezenta, dok

¹⁴⁸ Mate Kapović, usmeno priopćenje.

¹⁴⁹ ESSJa 6: 165; Vaillant 1966: 149: „Terme technique relatif à la préparation de la pâte, et limité au germanique et au balto-slave“; Derksen 2008: 168.

¹⁵⁰ Snoj (2003: 176.) izvodi ovaj glagol iz korijena **gen-* „stiskati“ (stnord. *kneikia* „stiskati“), što bi značilo da je završno **-t-* zapravo sufiks.

¹⁵¹ ESSJa 7: 109; Vaillant 1966: 158; Derksen 2008: 186; Zaliznjak 2010: 139.

¹⁵² Bez navođenja akcentuacije u izvoru.

je gotski primjer u njihovoj koncepciji odraz redupliciranoga prezenta. U više slavenskih jezika, uključujući hrvatski, potvrđeno je sekundarno *s* u infinitivu (*gresti: grebem*)¹⁵³.

LIV: 400; IEW: 660.

14. psl. *lězti: *lězq (n.p.a) „puzati“ (rus. *лезть: лэзу*, 3.l. jd. *лэзем*; polj. *leżć: lezię*; kaš. *lezc: lëzq*; slovin. *lięsc: lëzq, lëžëš*; češ. *lězti: lezu*; sln. *lěsti: lëzem*)¹⁵⁴.

Hrvatske potvrde: *lišti: ližen*, 3. l. jd. *liže* „puzati, plaziti“ (Brač); *lišti* „puzati“ (Vrgada); *l'ęsti: lëzim* „plaziti, puzati“ (Varaždin); *lišti* „gmizati“ (zapadna Hercegovina).

• Tematski neizvedeni prezent < **leh_{1g}^h*- ili **leg'*- „puzati“ (latv. *lēzēt: lēzēju* „ići polako, vući se“; prus. *līse* „puzati“¹⁵⁵). Premda izgleda savršeno indoeuropski, ova je glagolska tvorba potvrđena samo na baltoslavenskome području. LIV rekonstruirao praoblik **leh_{1g}^h*, ali je također moguće pretpostaviti i korijen **leg'*- na koji je djelovao Winterov zakon. Nepomični akutski naglasak u korijenu dobro je potvrđen u različitim slavenskim izvorima.

LIV: 413; IEW: 676.

15. psl. *lękti: *lękq (n.p.c) „povijati“ (csl. *lęšti: lękq* „povinuti“; strus. *лАчѣ: 3. l. jd лАчѣмь*¹⁵⁶; češ. dij. *líct; gluž. lac*)¹⁵⁷. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski neizvedeni prezent < **lenk-* „povijati“ (lit. *leñkti: leñkia*). Baltoslavenski korijen **lenk-* nema usporednica u drugim indoeuropskim jezicima. Struktura korijena (prenazalizacija) upućivala bi na supstratno podrijetlo¹⁵⁸. U svim baltoslavenskim jezicima potvrđeno iz ovoga je korijena potvrđeno više izvedenica: npr. psl. **lōka* „luka“; lit. *lankà* „livada“.

LIV: 442; IEW: 703.

16. psl. *mesti: *mětq (n.p.c) „mesti“ (stsl. *mesti: metq*¹⁵⁹; rus. *месту: мемý*, 3.l. jd. *memëm*, polj. *mieść: miotę*; kaš. *mesc: męcq*; slovin. *mjęsc: mjùotq, mjìęcëš*; sln. *męsti: métem*)¹⁶⁰. Hrvatske potvrde: *męsti: mětēm* (ARj); *męst: metèn* (Brač); *męst: metën* (Senj); *męst: metëš* (Grobnik).

¹⁵³ Uzrok tome vjerojatno je analogija prema primjerima poput hrv. *gresti : gredem*, gdje je promjena **dt > st* pravilna i naslijeđena iz najstarije jezične prošlosti (v. Kapović 2017: 54.). Izvorna tvorba zabilježena je u staroslavenskim tekstovima.

¹⁵⁴ ESSJa 15:36; Vaillant 1966: 145; *Zaloznjak 2010: 133*; Derksen 2008: 275.

¹⁵⁵ 3.l.jd.

¹⁵⁶ *Zaloznjak 2019: 351*.

¹⁵⁷ ESSJa 15: 62; Vaillant 1966: 161; Derksen 2008: 277.

¹⁵⁸ Vaillant 1966: 161: „Très importante en balto-slave, la racine ne se retrouve pas clairement ailleurs“.

¹⁵⁹ Također i *meštq* (j-sufiks).

¹⁶⁰ ESSJa 18: 105; Vaillant 149; Derksen 2008: 308; *Zaloznjak 2010: 139*.

• Tematski neizvedeni prezent < ie. **met-* (lit. *mèsti*: *mė̃ta* „baciti“; lat. *metō* „žeti“; velš. *medi* „žeti“). Ovaj naslijeđeni glagol vjerojatno je srodan s lat. *metō* „žeti“, premda se u LIV navodi drugačije. U staroslavenskim tekstovima potvrđena je i tvorba sufiksom *-j- kojoj nema traga u suvremenim jezicima.

LIV: 438; IEW: 732.

17. psl. *mę̃sti: *mę̃tq̃ (n.p.c) „vrtjeti, mutiti“ (stsl. *mę̃sti*: *mę̃tq̃*; rus. *мятѹ*: *мятѹ*, 3.1.jd. *мятѣм*; češ. *másti*: *matu*)¹⁶¹. **Hrvatske potvrde**: *mę̃sti*: *mę̃tēm* (ARj).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. **mentH-* „gnječiti, gaziti“ (lit. *mę̃sti*: *mẽ̃ta*¹⁶²; prus. *ep-mentimai*; stind. *mánthati*). LIV pretpostavlja poopćavanje prijevojne punine indoeuropskoga tematskoga prezenta. **U suvremenim hrvatskim govorima odraz ovoga glagola potvrđen je u prefiksanim izvedenicama poput *smę̃sti* i *òmę̃sti*.**

LIV: 422; IEW: 695.

18. psl. *mog̃ti: *mog̃q̃ (n.p.b) „moći“ (stsl. *mošti*: *mogq̃*; rus. *мочь*: *могѹ*, 2. l. jd. *мо̃жеи*; polj. *móc*: *mogę*; kaš. *moc*: *mogq*; **slovin. *mùoc*: *mùogq̃*, *mó̃žę̃š***; češ. *moci*: *mohu*; sln. ***mó̃ci*: *mó̃rem***)¹⁶³. **Hrvatske potvrde** *mò̃ci*: *mò̃gu* (ARj od 16. st.); *mò̃c*: *mò̃gu* (Brač); *mò̃c*: *mò̃reš*, 3. l. mn. *mò̃rū* (Grobnik).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. **mog^h-* „moći“ (lit. *magė̃ti*: *mā̃ga*; got. *mag*¹⁶⁴)¹⁶⁵. Prijevojni oblik ovoga indoeuropskoga korijena izvorno je tvorio perfektsku osnovu. Dokaz za to nalazi se u korijenskom o-vokalizmu koji je potvrđen u svim granama u kojima postoje potvrde ovoga korijena¹⁶⁶. Najarhaičniji je germanski primjer u kojemu je odraz indoeuropskoga korijena **mog^h-* uklopljen u prezentsku paradigmu uz preteritne nastavke (tzv. *perfecto-praesentia*), što je do danas očuvano u pojedinim germanskim jezicima¹⁶⁷.

¹⁶¹ ESSJa 19: 12; Vaillant 1966: 150; Derksen 2008: 315; **Zaliznjak 2010: 139.**

¹⁶² Također i *mẽ̃čia* (sufiks *-j-).

¹⁶³ ESSJa 19: 107; Vaillant 1966: 165; Derksen 2008: 321.

¹⁶⁴ Perfekt.

¹⁶⁵ LIV u odraze uvrštava i grč. *μάχομαι* „boriti se“, što je prihvatljivo ako pretpostavimo korijen **mag^h-* (dakle, ako rekonstruiramo ie. **a* i pretpostavimo razvoj značenja „moći“ > „biti moćan“ > „pobijediti“ > „boriti se“).

¹⁶⁶ Nije jasno je li lit. *mę̃gti*: *mę̃gsta* „svidati se, voljeti“ mlađa tvorba ili odraz produženoga e-stupnja ovoga korijena (v. Smoczyński 2007: 381; Derksen 2014: 310.), akcentuacija (akut u korijenu) i činjenica da bi to bila jedina takva potvrda ovoga glagola, upućuju da je riječ o sekundarnoj tvorbi.

¹⁶⁷ Usp. njem. *mag*, *magst*, *mag...*

19. psl. *nesti: *něsǫ (n.p.c) „nesti“ (stsl. *nesti: nesǫ*; rus. *несті: несý*, 3.l. jd. *нecēm*; polj. *nieść: nioseǫ*; kaš. *ńesc: ńesq*; češ. *něsti: nesu*; sln. *něsti: nésem*)¹⁶⁸.

Hrvatske potvrde: *něsti: něsēm (ARj)*; *něst: nesèn (Brač)*; *něst: nesě (Senj)*; *něst: nesěš*, 3.l.mn. *nesù (Grobnik)*; *n'ęsti: n'ęsem (Varaždin)*.

• Tematski neizvedeni prezent < ie. **h₁nek'*- „nesti“ (lit. *něsti: něša*; stind. *násyati*; lat. *noceō*). LIV baltoslavenske primjere uvrštava u novotvorenice e-stupnja s obzirom da je baltoslavenska neizvedena tvorba suprotstavljena staroindijskom primjeru tvorenom sufiksom *-y-. Zbog nedostatka ostalih potvrda (latinski primjer je kauzativ) teško je nagađati o izvornoj tvorbi u prajeziku.

20. psl. *pǎsti: *pǎdǫ (n.p.c) „pasti“ (stsl. *pasti: padǫ*; rus. *начь: наǫý*; polj. *paść: padnę*; slovin. *pāsc: pāńq, pāńěš*; češ. *pǎsti: padu*; sln. *pǎsti: pādem*)¹⁶⁹.

Hrvatske potvrde: *pǎsti: pǎdēm (ARj od 16. st.)*; *pǎst: pǎděn*, 3.l.jd. *pǎdē (Brač)*; *pǎst: pǎděn (Novi)*; *pǎst: paděš*, 3.l.mn. *padù (Grobnik)*; *pǎst: 3.l.jd. padě (Orlec)*.

• Tematski neizvedeni prezent < ie. **pod-* „pasti“ (stind. *pádyate* „pada“). LIV slavenski primjer tumači kao novotvorenicu ne osvrćući se na korijenski vokalizam. Korijensku dužinu valja tumačiti kao primjer duženja prema Winterovu zakonu¹⁷⁰, zbog čega je ovaj glagol primjer izvornoga o-vokalizma. Vaillant je vokalizam prezentske osnove tumačio poopćavanjem indoeuropske perfektske, odnosno praslavenske aorisne osnov¹⁷¹. Poopćavanje aorisne osnove u prezentu čini se kao moguće, premda ne neosporno rješenje.

21. psl. *pǎsti: *pǎsǫ (n.p.c) „pasti“ (stsl. *pasti: pasǫ*; rus. *начь: начý*, 3.l. *начēm*; polj. *paść: paseǫ*; kaš. *pasc: pasq*; slovin. *pāsc: pāsq, pāšěš*; sln. *pǎsti: pǎsem*)¹⁷².

Hrvatske potvrde: *pǎsti: pǎsem (ARj)*; *pǎst: pǎsèn (Brač)*; *pǎst: pǎsěš*, 3.l.mn. *pǎsù (Grobnik)*; *pǎst: 3.l.jd. pasě (Orlec)*.

• Tematski izvedeni prezent < ie. **peh₂-* „čuvati, štititi“ (stind. *pāti*; lat. *pāscō*; toh. B. *paskenträ*; het. *pahšzi*). LIV za podrijetlo slavenskoga odraza nagađa moguće desiderativno podrijetlo, Vaillant polazi od osnove sigmatskoga aorista, a Derksen rekonstruira **peh₂s-* bez

¹⁶⁸ ESSJa 25:19; Vaillant 1966: 144; Derksen 2008: 350; *Zaliznjak 2010: 139*.

¹⁶⁹ Vaillant 1966: 153; Derksen 2008: 392; *Dybo 2000: 350*.

¹⁷⁰ *Razvoj bi bio ie. *o > bsl. > *a > bsl.*ā (Winterov zakon) > psl. *a*.

¹⁷¹ „Le présent en -e- du slave apparaît donc secondaire d'une forme de parfait, conservée dans l'aoriste падь“

¹⁷² Vaillant 1966: 144; Derksen 2008: 392; *Dybo 2000: 355*.

objašnjenja završnoga *-s- u korijenu. Snój (2003: 497.) na temelju usporednica iz latinskog i toharskog rekonstruira prezentsku osnovu **peh₂-sk'*- kao polazišni oblik praslavenskoga izvora¹⁷³.

LIV: 468; IEW: 798.

22. psl. *pekti: *pèkq (n.p.c) „peći“ (stsl. *pešti: pekq*; rus. *печь: некý*; 3.l.jd. *печѣм*; polj. *piec: piekę*; kaš. *pec: pèkq*; slovin. *pjèc: pjèkq, pjèččš*; češ. *pěcti: pečú*; sln. *péči: péčem*)¹⁷⁴.
Hrvatske potvrde: *pèci: pèčēm (ARj)*; *pèc: pečèn*, 2. 1. jd. *pečš* (Brač); *pèc: 3.1. mn. pečū* (Senj); *pèc: pečš*, 3.1. mn. *pečū* (Grobnik).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. **pek^w*- „peći“ (lit. *kèpti: kèpa*¹⁷⁵; stind. *pácati*; lat. *coquō* „kuhati“; alb. *pjek*). Odraz ovoga glagola vjerojatno ima najtransparentniju tvorbu od svih primjera navedenih u ovome poglavlju. Naime, u svim dostupnim izvorima potvrđena je tematska neizvedena prezentska tvorba iz prijevorne punine koja odražava isti tip prezentske tvorbe u indoeuropskome prajeziku.

LIV: 582; IEW: 994.

23. psl. *(s)prčesti: *(s)prčdq (n.p.c) „okretati“ (rus. *прятъ: прядý*, 3.l.jd. *прядѣм*; polj. *przqść: przędq*; slovin. *přāsc: přādq, přāžčš*; sln. *prēsti: prēdem*)¹⁷⁶.
Hrvatske potvrde: *prēst: prēdèn*, 3.1. mn. *prēdè* (Brač); *prēst: predèn*, 3. 1. mn. *predè* (Senj); *prēst: predš*, 3.1. mn. *prēdū* (Grobnik); *pr'ęsti: prčdem* (Varaždin); *prāsti: prādām (Bednja)*.

• Tematski neizvedeni prezent < *(s)*prend-* (lit. *spręsti: spréndžia* „staviti, stisnuti“). Korijen ovoga glagola potvrđen je samo u baltoslavenskom i germanskom, a njegova struktura, zbog prenazalizacije, upućuje na supstratno podrijetlo. Kao i kod sličnih glagola ove skupine (usp. psl. **lęq*) potvrđen je poopćen e-stupanj u obje glagolske osnove.

¹⁷³ Fonološki razvoj **-sk'-* > **-ss-* > s, koji je tada nužno pretpostaviti za ovaj primjer, je problematičan v. Matasović (2011: 467-478.). Druga mogućnost je rekonstruirati sufiks **-s-*, ali zbog nesigurnosti oko postojanja takvoga sufiksa, ovaj praslavenski glagol ipak uvrštavamo u tematsku neizvedenu tvorbu.

¹⁷⁴ Vaillant 1966: 161; Derksen 2008: 393; **Zalaznjak 2010: 139.**

¹⁷⁵ Metateza *p: k ~ k: p*.

¹⁷⁶ Vaillant 1966: 153; Derksen 2008: 419; **Dybo 2000: 354.**

24. psl. *skrebtī: *skrēbq (n.p.c) „strugati, grepsti“ (rus. *скресть*: *скребу́*, 3.l. mn. *скребу́т*¹⁷⁷; polj. *skrobać*: *skrobieć*; kaš. *skrobac*: *skrobaq*)¹⁷⁸.

Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski neizvedeni prezent < *skreb^h- „strugati, grepsti“ (lit. *skrebėti*: *skrēba*; steng. *screpan*). Ovaj glagolski korijen potvrđen čini se potvrđen samo u baltoslavenskom i germanskom¹⁷⁹. Samim time nije moguće ništa reći o njegovoj tvorbi u starijim razdobljima jezične povijesti. Pored osnovnoga e-stupnja u pojedinim jezicima potvrđeni su i primjeri s o-stupnjem nejasnoga podrijetla¹⁸⁰.

LIV–

25. psl. *soptī: *sōpq (n.p.c) „izvirati“ (stsl. *soti*: *sopq*; rus. *conеть*: *conлю́*, 3. l. jd. *conúт*¹⁸¹; sln. *sópsti*: *sópem*)¹⁸². Hrvatske potvrde: *sopsti*: *sopem* (ARj od 17. st.); *sòst*: *sopěn* „svirati“ (Novi); *sòst*: *sopěš*, 3.l.mn. *sopû* „svirati“ (Grobnik); *sòs*: *sopěn* (Boljun); *sòs*: *sopěn* (Pazin).

• Tematski neizvedeni prezent < *sop- / *sep- „izvirati“ (latv. *sēpinēt* „teško disati“). Etimologija praslavenskoga korijena *sop- je nepoznata. Osim navedenoga latvijskoga primjera značenjski je blisko i lit. *svėpúoti*: *svėpúoja* „disati“ iz čega međutim nije moguća rekonstrukciju zajedničkoga praoblika. Na hrvatskome je području odraz ovoga praslavenskoga glagola potvrđen je u govorima svih triju narječja u dva različita značenja: 1) „teško disati“; 2) „svirati“. Danas ga nalazimo u drugome značenju uglavnom na sjevenočakavskome području (v. gore)¹⁸³.

¹⁷⁷ Usp. i strus. *скремú* (Zaloznjak 2019: 285.).

¹⁷⁸ Vaillant 1966: 159; Derksen 2014: 407.

¹⁷⁹ LIV navodi još i velš. *craf-*.

¹⁸⁰ Usp. npr. polj. *skrobać* „strugati“ nije ni iterativ ni denominativ. Čini se da je riječ o izvornim prezentskim osnovama o-stupnja. Ako prihvatimo teoriju o izvornome o-stupnju u glagola koji označavaju fizičku aktivnost (v. primjer **bosti*), tada su navedene potvrde dobri primjeri u prilog toj tezi.

¹⁸¹ U novijem ruskom jeziku ovaj je glagol potvrđen samo u polutematskoj i-fleksiji.

¹⁸² Vaillant 1966: 155.

¹⁸³ Iz istoga su korijena zacijelo psl. **sopotь* „izvor“ i **sopъlb* „sluz iz nosa; ledena siga“ (v. Vasmer 1955: 695; v. više izvedenica u Borys 2005: 567.), što je ponovno sve odraženo iz prijevojnoga o-stupnja.

26. psl. *(s)prĕgti: *(s)prĕgŋ (n.p.c) „spojiti, povezati“ (rus. *спрячь: спряжѹ*, 3. l. jd. *спряжѣт*; polj. *sprzac: sprzega*; **slovin. *prĕc: prĕga, prĕžĕš***)¹⁸⁴.

Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski neizvedeni prezent < **spreng^h*- „skočiti“ (lit. *spreñgti: spreñgia*; stnord. *springa*). Ovaj glagol, potvrđen samo u baltoslavenskom i germanskom, iskazuje obilježja sjevernoeuropskoga supstrata i vjerojatno nije indoeuropskoga podrijetla. Na hrvatskome području potvrđene su samo izvedenice ovoga glagola: iterativ *prũžiti: prũžĩm* i durativ *pržzati: pržžēm* (v.).

27. psl. *rekti: *rĕkŋ (n.p.c) „reći“ (stsl. *rešti: rekŋ*; rus. dij. *pečú: peký*, 3.l. jd. *pečēm*; polj. *rzec: rzeke*; kaš. *řec: řekq*; **slovin. *řĕc: řĕka, řĕčĕš***; sln. ***reći: réčem***)¹⁸⁵.

Hrvatske potvrde: ***reći: rĕčēm i rĕknēm (ARj)***; *rĕc: rĕčĕn* (Brač); *rĕc: rĕčĕn* (Senj); *rĕc: rĕčĕš*, 3.l.mn. *rečũ* (Grobnik); *r'ĕći: vĕlĩm* (Varaždin).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. **rek-* „reći, vikati“ (lit. *rĕkti: reñka i rĕkti: rĕkia*; stind. *racayati*¹⁸⁶). Glagolske tvorbe iz korijena **rek-* potvrđene su samo u baltoslavenskom i indoiranskom. LIV baltoslavenske primjere tumači kao odraze tematskoga prezenta punine e-stupnja. U litavskome su potvrđene tvorbe iz dva korijena: očekivano *rĕkti* (kračina) i danas mnogo rasprostranjenije *rĕkti* s dužinom u korijenu¹⁸⁷. Međutim, još su zanimljiviji baltijski oblici poput lit. *rikti: riñka* „vikati“ koji upućuju na postanak iz sekundarne praznine **rĕk-*, a praslavensku usporednicu imaju u oblicima aorista (usp. stčes. *rĕe* „reće“ i stsl. imp. *rci!*).

28. psl. *šĕkti¹⁸⁸: *šĕkŋ (n.p.c) „sjeći“ (stsl. *šĕšti: šĕkŋ*; rus. *сечь: ceký*, 3.l.jd. *сечēm*; polj. *siec: siekę*; kaš. *sec: sečq*; **slovin. *siĕc: siĕka, siĕčĕš***; sln. ***sĕći: sĕčem***)¹⁸⁹.

Hrvatske potvrde: ***sjĕći: sijĕčēm (ARj)***; *sĕc: sĕčĕn* (Brač); *sĕc: sĕčĕn* (Senj); *s'ĕći: sĕčĕm* (Varaždin).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. **sek-* „sjeći“ (lat. *secŏ*). Korijenska akutska dužina u slavenskome nema odgovarajućega objašnjenja, ali njezino postanje mora biti sekundarno¹⁹⁰.

¹⁸⁴ Vaillant 1966: 166; Dybo 2000: 360.

¹⁸⁵ Vaillant 1966: 162; Derksen 2008: 433; Zaliznjak 2010: 139.

¹⁸⁶ Iterativ (< **rok-ei-*).

¹⁸⁷ LIV navodi samo oblik *rĕkti*. Korijenska dužina u lit. *rĕkti* ponekad se tumači preuzimanjem iz stare aorisne osnove (Smoczyński 2007: 508.).

¹⁸⁸ Naglasni tip je isti kao u primeru *(s)prĕšti.

¹⁸⁹ Vaillant 1966: 163; Derksen 2008: 446.

Dužina se obično tumači kao disimilatorni proces prema korijenu *sek- „kazivati, pripovijedati“ (Kortlandt 1997: 28; prihvaća Derksen 2008: 446.), a takvo objašnjenje vjerojatno mnoge neće zadovoljiti. LIV, slijedeći svoj teorijski okvir, psl. *sěkti navodi kao primjer stativnoga prezenta s izvornom dužinom. Mi bismo željeli upozoriti na pravilno duženje u durativu *sěkati (v.), odnosno moguću kontaminaciju vokalizama oblika i akcentuacije dvaju oblika, premda smo svjesni da ni to tumačenje nije samorazumljivo.

LIV: 598; IEW: 1032.

29. psl. *stěrgti: *stěrgō (n.p.c) „nadgledati“ (stsl. *strěšti: strěgō*; rus. *смотре́чь: смотре́зь*, 3. l. jd. *смотре́ем*; češ. *střící: střehu*)¹⁹¹. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski neizvedeni prezent < ie. *sterg- (grč. *στέρω* „voljeti“). Prema LIV ovaj je korijen potvrđen samo u grčkom i slavenskom. Nije jasno koje je značenje primarno ni kako je tekao semantički razvoj (Vasmer 1950: 15.). Slavenske su potvrde poprilično oskudne i ne postoje podatci iz suvremenih hrvatskih dijalekata.

LIV: 620; IEW: 1059-1060.

30. psl. *tekti: *těkō (n.p.c) „trčati, teći“ (stsl. *tešti: tekō*; rus. *мечь: мекý*, 3. l. jd. *мечём*; polj. *ciec: ciekę*; kaš. *cec: cečq*; slovin. *cięc: cięka*, 2.1.jd. *cięcěš*; sln. *téci: téčem*)¹⁹².

Hrvatske potvrde: *těci: tēcēm (ARj)*; *těc: tečën (Brač)*; *těc: tečē*: 3.1.mn. *tečū (Vrgada)*; *těc: 3.1.jd. tečē (Senj)*; *t'ęci: t'ęčem (Varaždin)*.

• Tematski neizvedeni prezent < ie. *tek^w- „kretati se, bježati“¹⁹³ (lit. *tekėti: tēka* „teći“; stind. *tákti*; stir. *techid* „bježati“; alb. *ndjek* „slijediti“). Potvrda iz staroindijskoga upućuje da se iz korijena *tek^w- u prajeziku tvorio atematski korijenski prezent koji je kasnije zamijenjen tematskom neizvedenom tvorbom potvrđenom u baltoslavenskom, keltskom i albanskom. Samim time vokalizam prezentske osnove tumačimo poopćavanjem puninskoga oblika stare atematske osnove.

¹⁹⁰Očekivana kraćina potvrđena je u imenskoj tvorbi : usp. stsl. *sekyra* „sjekira“ i ukr. *сокира*. Drugdje je poopćen *jat* iz glagolske morfologije.

¹⁹¹Vaillant 1966: 166; Derksen 2008: 467; *Zaliznjak 2010: 139*.

¹⁹²Vaillant 1966: 163; Derksen 2008: 489; *Zaliznjak 2010: 139*.

¹⁹³U baltoslavenskom (i iranskom) naknadno se razvilo značenje „teći“, čime je uklonjen glagolski odraz indoeuropskoga korijena *sreu- „teći“, sačuvan u imenskim tvorbama poput hrv. *struja* i *ostrvo*.

31. psl. *tepti: *tëpǫ (n.p.c) „tresti“ (stsl. *teti: tepǫ*; strus. *memú: meném̃*¹⁹⁴; češ. *tepati: tepu*; sln. *tépsi: tépem*)¹⁹⁵.

Hrvatske potvrde: *těpsi: tēpēm* (ARj od 16 st.); *t'epsti: t'epem* „tresti, drmati vočku“ (Cerje); *t'epsti: t'epem* „otresati“ (Varaždin).

• Tematski neizvedeni prezent < bsl. **tep-* „udarati“ (lit. *tėpti: tēpa* „tući; mazati“; latv. *tept: tepj*¹⁹⁶ „tući; mazati“). LIV ovaj korijen navodi uz upitnik, a ni drugi priručnici za bsl. **tep-* „udarati“ ne navode indoeuropsku etimologiju (Smoczyński 2007: 671; Derksen 2014: 464.). U slavenskim etimološkim priručnicima navodi se onomatopejsko podrijetlo ovoga glagola (Vasmer 1958: 95¹⁹⁷; prihvaća Snoj 2003: 662.). Ipak, s obzirom na prijevorne smjene u različitim oblicima (npr. psl. **tapati*) skloniji smo potražiti nemotivirani etimon ovome glagolu. Jedna od mogućnosti je da je bsl. **tep-* „udarati“ zapravo isti korijen koji je posvjedočen staroindijskim tematskim neizvedenim prezentom *tápati* „grijati“ i latinskim stativom lat. *tepeō* „biti topao“ (LIV). Razvoj značenja bio bi „udarati“ > „udaranjem upaliti; grijati“¹⁹⁸. Izvedeno značenje korijena **tep-*, koje odgovara navedenim potvrdama iz drugih indoeuropskih jezika, u suvremenim slavenskim jezicima bilo bi potvrđeno **u imenskim izvedenicama (imenicama i pridjevima)** poput psl. **teplъ* „topao“¹⁹⁹.

32. psl. *tręsti: *tręsq (n.p.c) „tresti“ (stsl. *tręsti: tręsq*; rus. *трясму: трясы*, 3.l. jd. *трясēm*; polj. *trząść: trzęse*; kaš. *trōsc: trąsq*; slovin. *trīsc: trāsq, trāšēš*; češ. *trásti: třesu*; sln. *tręsti: tręsem*)²⁰⁰. Hrvatske potvrde: *tręsti: trēsēm* (ARj); *tręst: trēsēn*, 3.l. mn. *trēsū* (Brač); *tręst: trēsēn* (Senj); *tręst: trēsēš*, 3.l.mn. *trēsū* (Grobnik); *tręsti: tręsem* (Varaždin).

• Ovaj praslavenski glagol nema razjašnjeno podrijetlo. LIV ga tumači kao tvorbu prezentskim infiksom iz korijena **tres-* „drhtati, tresti se“. Inače se njegovo podrijetlo tumači kontaminacijom dvaju indoeuropskih korijena: spomenutoga **tres-* (stind. *trásati* „drhtati“) i **trem-* „tresti“ (lit. *trėmti*; grč. *τρέμω*; lat. *tremō*). Takvu interpretaciju prvi je predložio Max Vasmer (Vasmer 1958: 146-147.), od kojega ju je preuzelo više drugih autora, a prihvaćamo je i u ovome radu. Konačno, teoretski je moguće i da psl. **tręsti* potječe od osnove

¹⁹⁴ Zaliznjak 2019: 286.

¹⁹⁵ Vaillant 1966: 156; Zaliznjak 2010: 139.

¹⁹⁶ Bez navođenja akcentuacije u izvoru.

¹⁹⁷ „Lautnachahmend“; uz potvrde istoga značenja iz neindoeuropskih jezika.

¹⁹⁸ Usporednica je, možda, hrv. *kresnuti* „udariti (o kremen); upaliti“ (v. ERHJ: 500.).

¹⁹⁹ Slično je i u nekim drugim indoeuropskim granama: npr. keltskoj, gdje su također sačuvane samo izvedenice (usp. stir. *té* „vruć“).

²⁰⁰ Vaillant 1966: 144; Derksen 2008: 497; Zaliznjak 2010: 139.

sigmatskoga aorista (stsl. *utręszь*) iz korijena **trem-* (dakle, punina **trem-s-* ili praznina **trim-s-*), koja se naknadno poopćila u prezentu²⁰¹.

LIV: 659; IEW: 1115-1116.

33. psl. *vesti: *vèdǫ (n.p.c) „vesti, voditi“ (stsl. *vesti: vedǫ*; strus. *вєсмú: вѣдѹ*, 2.l. mn. *вєдємє*²⁰²; polj. *wieść: wiodę*; slovin. *vjèsc: vjùdǫ, vjèzěš*; češ. *věsti: vedu*; sln. *věsti: védem*)²⁰³. Hrvatske potvrde: *vèsti: vèdēm* (ARj).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. **wed^h-* „vući“ (lit. *vèsti: vèdu*; stir. *fedid*; got. *gawidan* „zavezati“). Ovaj arhaični indoeuropski korijen u svim potvrđenim granama upućuje na tematsku neizvedenu tvorbu. Na hrvatskome području odraz ovoga glagola je poprilično rijedak: Akademijin rječnik uglavnom navodi potvrde iz spomenika nastalih na crkvenoslavenskom jeziku i ranonovojekovnih izvora u kojima se već može nazrijeti njegov rubni status unutar sustava²⁰⁴. U suvremenome jeziku ovaj je glagol potvrđen samo u prefiksanim izvedenicama poput hrv. *ùvesti: uvèdem*; *izvesti: izvèdem*.

LIV: 661; IEW: 1118-1120.

34. psl. *vezti: *vèzǫ „voziti“ (n.p.c) (stsl. *vezti: vezǫ*; rus. *вєзмú: вєзý*: 3.l.jd. *вєзєм*; polj. *wieźć: wiezię*; slovin. *vjèsc: vjùozǫ, vjèzěš*; češ. *vězti: vezu*; sln. *věsti: vézem*)²⁰⁵.

Hrvatske potvrde: *vesti: vezem* (ARj prema Belostencu i Jambrešiću); *v'esti: vèzem* „voziti“ (Cerje).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. **weg^h-* „voziti“ (lit. *vèzti: vèža*; stind. *váhati*; lat. *vehō*). Litavski, staroindijski i latinski upućuju na identičan praoblik čiji je odraz potvrđen i u slavenskim jezicima : tematski neizvedeni prezent koji valja pretpostaviti i za indoeuropsko razdoblje jezične povijesti. U gotovo svim suvremenim hrvatskim govorima ovaj glagol zamijenjen je odrazom iterativa **voziti*.

²⁰¹ U tom slučaju više ne bismo govorili o tematskoj neizvedenoj osnovi, nego poopćenoj osnovi izvedenoga (sigmatskoga) aorista.

²⁰² Zaliznjak 2019: 324.

²⁰³ Vaillant 1966: 154; Derksen 2008: 517; Zaliznjak 2010: 139.

²⁰⁴ Npr. u Stullijevu rječniku navodi se *vedsti* (!): *vodim*.

²⁰⁵ Vaillant 1966: 147; Derksen 2008: 518; Zaliznjak 2010: 139.

35. psl. *velkti: *vĭlkq (n.p.c) „vući“ (stsl. *vlěšti: vlěkq*; rus. *волóчь: волокú*: 3.l.jd. *волочѐть*; polj. *wlec: wlokę*; slovin. *vlječ: vliękq, vlięčš*; kaš. *vlęc: vlečq*; češ. *vlěci: vleku*; sln. *vlěči: vlěčem*; bug. *влекá*)²⁰⁶.

Hrvatske potvrde: *vûci: vûčēm* (ARj); *vl'ęči: vl'ęčem* (Varaždin).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. **welk-*²⁰⁷ „vući“ (lit. *vilk̃ti*: 1.l. jd. *velkù*; latv. *vilk̃t*: *vĕlku*). Baltoslavenski korijen **velk-* potvrđen je u raznim oblicima u punini i praznini. U većini slavenskih jezika, uključujući hrvatske kajkavske govore, poopćena je punina. Drugdje se u prezentskoj ili u obje osnove poopćava **mlađi sekundarni** oblik iz prijevorne praznine: usp. hrv. stand. *vûci: vûčēm*; rus. *волóчь: волокú*. U baltijskom, je u oba jezika potvrđena praznina u infinitivnoj i punina u prezentskoj osnovi. Za indoeuropski prajezik smije se pretpostaviti atematski prezent na osnovi av. *-varacinta*²⁰⁸ „vuku“.

36. psl. *zēbti: *zēbq (n.p.c) „trgati; zepsti“ (stsl. *zēti: zēbq* „trgati“; rus. *зѣбтѹ: зѣбѹ*)²⁰⁹. Hrvatske potvrde: *zēpsti: zēbēm* (ARj); *zēst: zēbeš*: 3.l.mn. *zēbû* (Brač); *zēst: zēbeš*: 3.l.mn. *zēbû* (Grobnik); *zēpsti: zēbēm* (Varaždin).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. **g'emb^h-* „oštriti“ (lit. *žēmbti: žēmbia* „rezati“; stind. *jambháyati*; alb. *dhemb* „boljeti“) ²¹⁰. LIV baltoslavenske primjere navodi kao odraze tematskoga prezenta s puninom e-stupnja. Indoeuropski korijen **g'emb^h-* „oštriti“ u glagolskom je obliku potvrđen u indoiranskom, baltoslavenskom i albanskom²¹¹. Navedeni staroindijski primjer je kauzativna tvorba (< ie. **g'omb^h-ei-e-*), a litavska prezentska osnova tvorena je sufiksom **-j-*. Praslavenskoj tematskoj neizvedenoj tvorbi odgovara alb. *dhemb* „boljeti“, što vjerojatno upućuje na izvorni tvorbeni obrazac.

²⁰⁶ Vaillant 1966: 164; Derksen 2008: 514; **Zaliznjak 2010: 139**.

²⁰⁷ LIV rekonstruirao **h₂welk-* zbog grč. *αἰλαξ* „brazda“

²⁰⁸ 3.l. mn. inj.

²⁰⁹ Vaillant 1966: 159; Derksen 2008: 543.

²¹⁰ Za ovaj glagol pretpostavili smo odraz iz prijevorne punine **g'emb^h-os* zbog baltijskih usporednica koje jasno ukazuju na takvu tvorbu. Teoretski psl. **zēbti: *zēbq* postalo bi i iz prijevorne praznine korijena (**g'mb^h-*) ili smjene praznine i punine u glagolskim osnovama.

²¹¹ Imenska inačica **g'omb^h-* „zubac“ potvrđena je u više drugih indoeuropskih grana (usp. grč. *γόμοφος*; stnord. *kambr*; alb. *dhëmb*).

37. psl. *žegti: *žëgq (n.p.c) „žeci“ (stsl. žęsti: žęgq; rus. жечь: жцы, 3.l.jd. жжëm; polj. žec: żęę; slovin. žęc: žęga, žęžęš; češ. žęci)²¹².

Hrvatske potvrde: žęci: žęžëm (ARj od 16. st.); žęc: žęžen (Brač); ž'ęci: žęžëm (Varaždin).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. *d^heg^{wh}- „gorjeti“ (stind. dáhati; lat. foveō²¹³; lit. dėgti: dėga; alb. djeg). Odraz ovoga korijena vrlo je dobro posvjedočen u brojnim oblicima različitih indoeuropskih grana. Asimilacija d ~ ž: ž ~ ž, zabilježena u praslavenskom odrazu, provedena je samo u glagolskome korijenu, o čemu svjedoči imenski odraz *degъtъ „(zapaljiva) smola, katran“ > rus. дегомъ; polj. dziegieć²¹⁴. Praslavenska tvorba primjer je tematske neizvedene tvorbe s puninom e-stupnja potvrđene u više drugih indoeuropskih grana (v. gore).

Monoftonške osnove. Tematske neizvedene prezentske osnove s korijenom u praznini

Primjeri prezentskih osnova s prijevajnom prazninom u korijenu čine manju skupinu praslavenskih tematskih neizvedenih prezentskih osnova. Ponovno je moguće razlikovati osnove s poopćenim prijevajnim stupnjem u obje glagolske osnove od onih s prijevajnom alternacijom među dvjema glagolskim osnovama. Ukupno je potvrđeno dvadesetak primjera ovoga tipa, a prijevajna praznina redovito je potvrđena u korijenima čiju je vokalsku sastavnicu činio slogotvorni sonant. **Identičan razvoj potvrđen je i u baltijskim jezicima (usp. lit. mįnti: mįna; pįnti: pįna; dirti: diria). Fonetski je to objašnjivo samom slogotvornošću sonanta zbog koje se održala praznina (usp. i češ. rče u kojemu je sonant u pristupu sloga), dok je u primjerima bez sonanta u korijenu zacijelo rano poopćena punina.**

Povijesno je pak praznina prezentskoga korijena mogla imati nekoliko izvora.

- a) prvi tip čine prezentske osnove koje su već u indoeuropskom prajeziku imale prijevajnu prazninu korijena. Riječ je o primjerima koje smo ranije nazvali *tudāti* tipom. Nije jasno je li u takvim primjerima praznina vrlo rano poopćena, prije mogućih potvrda puninskih oblika, ili u njima puninski oblici nikada nisu postojali.
- b) drugi tip čine prezentske osnove u kojima je prijevajna praznina sekundarno poopćena iz praznine neke druge osnove, uglavnom osnove aorista ili osnove staroga perfekta. Da bi se takvo „premještanje“ glagolskih osnova dokazalo, potrebno je utvrditi

²¹² Vaillant 1966: 168; Derksen 2008: 554; **Zaliznjak 2010: 139.**

²¹³ Iterativ (< *d^hog^{wh}-ei-).

²¹⁴ Okidač su, dakle, bili palatalizirani oblici : npr. 3.l.jd. *dežetъ ~ *žežetъ.

postojanje polazišnih oblika u drugim indoeuropskim granama. LIV praslavenske prezentske osnove tvorene iz prijevojne praznine uglavnom tumači kao sekundarne tvorbe iz aorisne osnove bez obzira postoje li aorisne potvrde ili ne.

- c) treći tip čine prezentske osnove koje su posvjedočene i u puninskom obliku: npr. psl. **vьlkti*. U takvim primjerima praznina je zacijelo mlađega postanja i nastala je ujedinjavanjem prema osnovama s naslijeđenom prazninom.

a) Infinitivna osnova u praznini

LIV: 351; IEW: 563-564.

38. psl. *čęti: *čьnę (n.p.c) „početi“ (stsl. *zачęti: zачьnę*; rus. *зачать: зачну́*, 2.l. jd. *зачне́шь*; polj. *zacząć: zacznę*; slovin. *začic: začńą*, 2.l.jd. *začńěš*; sln. *zачęti: zачněm*)²¹⁵. Hrvatske potvrde: *pòčęti: pòčněm (ARj)*; *počęt: pòšměš*, 3.l. mn. *pòšmū* (Grobnik); *počęti: p'očněm* (Varaždin).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. **ken-* „nov, mlad“ (grč. *καινός* „nov“; stind. *kanyā* „djevojka“; lat. *recēns* „nov“; stir. *cenél* „vrsta, rod“). Korijen **ken-* „nov; mlad“ u glagolskoj je morfologiji odražen jedino je u slavenskome, što je, koliko nam je poznato, jedini takav primjer. U slavenskim jezicima iz ovoga su korijena posvjedočeni samo prefigurirani glagoli izvedeni prefiksima **za-*, **po-*, **na-*, **v-*. LIV navodi mogućnost sekundarne tvorbe iz aorisne osnove (stsl. *počęť*)²¹⁶, odnosno iz praznine **kń -e-*.

LIV: 153; IEW: 247-248

39. psl. *dęti: *dьmę (n.p.b)²¹⁷ „puhati“ (stsl. *dęti: dьmę*; rus. *дуть: дую*, 3. l. jd. *дýем*; polj. *dąć: dmę*; kaš. *dųc: dńą*; slovin. *đic: dmją, dmjěš*; sln. *dúti: dújem*)²¹⁸. Hrvatske potvrde: *dűti: dmêm* i *dűjēm (ARj od 16. st.)*.

• Tematski neizvedeni prezent < ie. **d^hemH-* „puhati“ (lit. *dūmti: dūmia*; stind. *dhámati*). Potvrde korijena **d^hemH-* nalaze se samo u indoiranskom i baltoslavenskom pa se o podrijetlu prijevojne praznine ne može ništa sa sigurnošću reći. Slavenski i indoiranski upućuju na tematski neizvedeni prezentski tip, dok je u baltijskome potvrđena tvorba sufiksom **-j-*.

²¹⁵ Vaillant 1966: 193; Dybo 2000: 264; Derksen 2008: 345.

²¹⁶ Također i Ackermann (2014: 201: „sekundäre Thematisierung des schwachen Stammes des vorursl. Wurzelaorists“).

²¹⁷ S obzirom na akcentuaciju infinitiva govori se i o n.p. a-b.

²¹⁸ ESSJa 5: 99; Vaillant 1966: 160; Derksen 2008: 114.

40. psl. *dъlbti: *dъlbq (n.p.c) „dupsti“ (rus. долб́уть: долблю́, 3.l.jd. долб́ум²¹⁹; češ. *dlbsti*; sln. *dôbsti: dôbem*)²²⁰. Hrvatske potvrde: dúpsti: dúbēm (ARj od 17. st.); *dûpsti: dũbem* (Varaždin).

• Tematski neizvedeni prezent < **d^helb^h*- „dupsti“ (lit. *dil̃bti: dil̃bsta*; steng. *delfan* „kopati“). U praslavenskome je, čini se, rano poopćena prijevorna praznina u obje glagolske osnove, s obzirom da nisu potvrđeni primjeri iz drugih prijevornih stupnjeva. Prijevorni e-stupanj potvrđen je u germanskome (v. gore). Distribucija je, kao već više puta dosad, ograničena na baltoslavenski i germanski²²¹.

41. psl. *ęti: *jъmq (n.p.c) „uzeti“ (stsl. *jęti: imq*; rus. ять: умý; polj. *jać: imę*; slovin. *-jč: -imja, -mjěš*; sln. *jęti: jámem*)²²². Hrvatske potvrde: jęti, jati (ARj, 16. st.).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. **h₁em-* „uzeti“ (lit. *imti: ima*; lat. *emō*). Psl. **jęti* tematski je prezent iz korijena potvrđenoga u atematskom prezentu **jъmъ* (v.). LIV podrijetlo ove praslavenske i litavske prezentske osnove vidi u sekundarnoj tvorbi **od aorista potvrđenog u stsl. jęť**²²³.

42. psl. *gręzti: *gręzq „tonuti“ (strus. *gręzmu*)²²⁴. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski neizvedeni prezent < **grimz-* „tonuti“ (lit. *grim̃zti: grim̃zta*). Izvorna tvorba potvrđena je samo u ruskom jeziku. Na južnoslavenskome području potvrđen je odraz nazalnoga prezenta **gręznqti* i kauzativa **grqziti*. Poopćavanje prijevorne praznine, potvrđeno i u baltijskim jezicima, moglo bi upućivati na staru preteritnu (aorisnu) osnovu.

43. psl. *klęti: *kъlnq (n.p.c) „kleti“ (stsl. *klęti: kъlnq*; rus. клясть: клянý, 3. l. jd. клянѣт; polj. *kląć: klnę*; slovin. *klíč: klńq: klńęš*; sln. *klęti: kълnem*)²²⁵.

Hrvatske potvrde: klęti: kúnēm (ARj od 16. st.²²⁶), *kleti: klne* (ARj prema Antonu Dalmatinu).

²¹⁹ Polutematska i-fleksija.

²²⁰ ESSJa 5: 206; Vaillant 1966: 157; Derksen 2008: 134.

²²¹ Punina o-stupnja odražena je u prus. *dalptan* „dlijeto“.

²²² ESSJa 6: 71; Vaillant 1966: 194; Dybo 2000: 268; Derksen 2008: 158.

²²³ „Bsl. analogisch zum Aorist hinzugebildet“.

²²⁴ Derksen 2014: 188.

²²⁵ Vaillant 1966: 191; Dybo 2000: 268; Zaliznjak 2010: 139.

²²⁶ Prije toga potvrde u crkvenoslavenskim tekstovima već od 13. stoljeća.

• Tematski neizvedeni prezent < bsl. **klent-* „kleti“ (prus. *klantemmai* „kunemo se“). LIV ne navodi ovaj baltoslavenski korijen. Odraz očekivanoga oblika **klęsti* < **klent-ti* odražen je jedino u ruskom. Struktura korijena, prema dosad navedenome upućivala bi na europsko supstratno podrijetlo. Ipak, ovaj korijen moguće je povezati i s nekim indoeuropskim etimonima (v. ERHJ: 447.). U praslavenskome razdoblju nastao je iterativ **klinati*, što također upućuje da je praslavenska prezentska osnova tvorena iz prijevorne praznine korijena.

LIV: 438; IEW: 726.

44. psl. **męti*: **мънq̃* (n.p.b)²²⁷ „stiskati, gnječiti“ (stsl. *męti*: *тънq̃*; rus. *мять*: *мну*, 3.l.jd. *мнѣт*; polj. *miąć*: *mneć*; sln. *męti*: *mánem*)²²⁸. Hrvatske potvrde: *meti* (ARj prema Belostencu).

• Tematski neizvedeni prezent < bsl. **minH-* „stiskati, gnječiti“ (lit. *minti*: *mina* „gnječiti“; latv. *mīt*: *minu*). Ovaj glagol primjer je još jednoga ekskluzivno baltoslavenskoga korijena²²⁹ koji bi se mogao ubrojiti u supstratni leksički sloj. S obzirom na izostanak usporednica nije moguće ništa više reći o podrijetlu prezentske osnove. Prijevornu prazninu praslavenske infinitivne osnove pretpostavljamo s obzirom na baltijske usporednice budući da bi psl. **męti* pravilno nastalo i od puninskoga oblika **menH-*.

LIV 250; IEW 760.

45. psl. **нъzti*: **нъzq̃* „bosti“ (stsl. *внъzti*²³⁰)²³¹. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski neizvedeni prezent < **h₁neg^h-* „ubosti“ (grč. *ἔγχοc* „koplje“). Korijen **h₁neg^h-* rekonstruira se samo na osnovi potvrda iz slavenskoga. Potvrde glagolskih odraza su iznimno oskudne²³², a imenski odraz potvrđen je u stsl. *nožb*; latv. *nazis* „nož“ te hr. *nizati*.

LIV: 578; IEW: 988.

46. psl. **pęti*: **рѣnq̃* (n.p.c) „napeti“ (rus. *пять*: *пну*, 3. l.jd. *пнѣт*; polj. *piąć*: *pnęć*; sln. *-pęti*: *-pnēm*)²³³. Hrvatske potvrde: *pęti*: *pęnjēm* (ARj).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. *(s)*penh₁-* „vući, povlačiti“ (lit. *pinti*: *pina*; grč. *πένομαι*; got. *spinnan* „okretati“). U baltoslavenskome je rano poopćena prijevorna praznina u obje glagolske osnove. U drugim granama potvrđeni su ostali prijevorni stupnjevi, pa se baltoslavenski primjeri mogu promatrati kao poopćena praznina iz množinskih i dvojinjskih

²²⁷ Kao i u primjeru **dęti* s obzirom na akcentuaciju infinitiva govori se i n.p. a-b.

²²⁸ ESSJa 19: 18; Derksen 2008: 315.

²²⁹ „It is doubtful whether there are any cognates outside Balto-Slavic“ (Derksen 2008: 316).

²³⁰ Imp. 2.l.jd.

²³¹ Vaillant 1966: 146; Derksen 2008: 531; *Zaliznjak 2010: 139*.

²³² Pored navedenoga imperativnoga oblika potvrđen je još imperfekt u rus.csl. *нъzjaše*. V. također psl. **noziti*.

²³³ Vaillant 1966: 193; *Dybo 2000: 267*; Derksen 2014: 356.

oblika prezentske paradigme (v. LIV) ili kao sekundarna tvorba iz aorisne osnove (stsl. aor. *napęto*; Ackermann 2014: 203.)²³⁴. Prijevojna praznina praslavenske infinitivne osnove se, kao i u primjeru **meiti*, rekonstruira na temelju baltijskih usporednica.

LIV–

47. psl. *pъlzti: *pъlzq (n.p.c) „puzati“ (csl. *plъsti: plъzq*; rus. *ползти: ползý*, 3. l. jd. *ползѣт*; polj. dij. *pleć się: polzę się*)²³⁵. Hrvatske potvrde: *pъsti: pъzēm* (ARj od 19. st.).

• Tematski neizvedeni prezent < **pelHg^h* (stvnjem. *felga* „obruč“). Podrijetlo ovoga glagola je nejasno zbog izostanka usporednica. Rekonstrukcija korijena zasnovana je na usporedbi s navedenim starovisokonjemačkim imenskim oblikom (Vasmer 1958: 392; 396.). Snoj polazi od korijena **pelH-* koji je u hrv. dij. *peljati*, što nije općeprihvaćeno²³⁶, pa daljnje podrijetlo korijena ostaje otvoreno. U svim slavenskim jezicima potvrđen je i odraz infinitiva **pъlzati*, koji je naknadno svugdje prevladao.

LIV: 689; IEW: 1162.

48. psl. *vъrati: *vъrq „govoriti“ (rus. *врать: врý*, 3.l.jd. *врѣт* „lagati“)²³⁷.

Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski neizvedeni prezent < ie. **werh₁-* „govoriti“ (grč. *ἐρέω*). Slavenski se odraz ovoga glagola ponekad dovodi u pitanje (v. LIV). Zbog vrlo slabe posvjedočenosti u slavenskim izvorima, kao i izostanku baltijskih usporednica, ne može se mnogo reći o povijesnoj tvorbi ovoga glagola. Glagol *varati*, potvrđen u južnoslavenskim jezicima, nije srodan psl. **vъrati* (v. Snoj 2003: 806.).

LIV: 215; IEW: 467-469.

49. psl. *žęti: *žъnq̇ (n.p.b) „žeti“ (stsl. *žęti: žъnq̇* i *žъnjq̇*; rus. *жать: жну; жнѣт*; polj. *żąć: żnę*; kaš. *žoc: žmą*; češ. *žíti*; sln. *žęti: žánjem*)²³⁸. Hrvatske potvrde: *žęti: žànjēm* (ARj); *žęt: žànjęš*, 3. L. mn. *žànjū* (Grobnik); *žąiti: žęnjam* (Bednja).

• Tematski neizvedeni prezent < **g^{wh}en-* „zatući, ubiti“ (v. **gъnati*). LIV psl. **žъnq̇* tumači kao nazalni prezent iz korijena koji je u *živjeti*, što nam se ne čini uvjerljivim. Derksen (2014: 170.) Uspoređuje psl. **žęti* s lit. *genėti: gęni* „rezati, kresati“, što se obično izvodi iz ie.

²³⁴ „Sekundäre Thematisierung des schwachen Stammes des vorursl. Wurzelaorists“.

²³⁵ Vaillant 1966: 147; Derksen 2008: 427.

²³⁶ Završni dio korijena tada bi trebalo tumačiti kao korijenski proširak.

²³⁷ Vasmer 1953: 234.

²³⁸ Vaillant 1966: 195; Dybo 2000: 271; Derksen 2008: 561.

*g^{wh}en-. Prijevojna praznina praslavenske infinitivne osnove se, kao i u primjerima *męti i *pęti, rekonstruira na temelju baltijskih usporednica poput lit. ginti: gina „tući; braniti“.

LIV: 657; IEW 1067.

50. psl. *tęgti: *tęgō „vući, potezati“ (csl. *rastęšti: rastęgō*)²³⁹. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski neizvedeni prezent < ie. *teng^h-²⁴⁰ (lit. *tįngti: tįngsta* „potezati; ljenčariti“).

Jedina dostupna potvrda potječe iz crkvenoslavenskih tekstova; u suvremenim slavenskim jezicima prevladala je osnova nazalnoga prezenta *tęgnōti (v.).

b) Infinitivno-preteritna osnova u punini

Skupina glagola čija se prezentska osnova tvori iz prijevojne praznine, a infinitivna iz punine čini se arhaičnoga postanja. Kao i u prethodnoj skupini prezentske tvorbe s korijenom u prijevojnoj praznini mogu potjecati od izvornih praznina u prezentu. Više primjera ove skupine potvrđeno je u skupini e : 0, iz čega pretpostavljamo da je u baltoslavensko doba postojala prijevojna smjena unutar prezentske paradigme istoga glagola, što nije potvrđeno ni u jednom baltoslavenskom jeziku.

LIV: 559; IEW 944-945.

51. psl. *čerpti: *čъррō (n.p.c) „crpsti“ (stsl. *počręti: počъррō*)²⁴¹; rus. *чърпать: черпáю*)²⁴²; polj. *czerpać: czerpię*)²⁴³. Hrvatske potvrde: *čърpsti: čърpem* (ARj od 17. st.).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. *(s)kerp- „trgati“ (lit. *kįrpti: keřpa* „rezati“; lat. *carpō* „trgati“; het. *karpįezi*). Korijen *(s)kerp- potvrđen je samo u baltoslavenskom i, čini se, italiskom²⁴⁴. Podrijetlo prijevojne praznine praslavenske (i latinske) prezentske osnove LIV tumači odrazom pretpostavljenoga indoeuropskog prezenta *skerp-/*skърp- za koji međutim ne postoje dokazi. Na hrvatskome području od sedamnaestoga stoljeća potvrđeni primjeri s poopćenom prazninom u obje glagolske osnove, dok je postojanje prijevojnoga e-stupnja potvrđeno u iterativu *črepati: črepam* (crkvenoslavenski tekstovi, od 13. st.). U oba slučaja poopćen je jedan od dvaju prijevojnih stupnjeva.

²³⁹ Derksen 2008: 493.

²⁴⁰ LIV rekonstruira *t^heng^h.

²⁴¹ Također i *čърpti: čърpljō; čърpti: čърpajō* (SJS I: 889.). Korijensko ъ u staroslavenskim primjerima je neetimološkoga postanja.

²⁴² Iterativ polutematske a-fleksije.

²⁴³ ESSJa 4: 84; Vaillant 1966: 155; Derksen 2008: 84; **Zaliznjak 2010: 139.**

²⁴⁴ Za formalne poteškoće italiskoga primjera v. De Vaan 2008: 95.

52. psl. *čersti: *čьrtq „urezati“ (csl. *očrěsti: očьrtq*; strus. *чрьстѹ: чрьтѹ*)²⁴⁵.

Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski neizvedeni prezent < ie. *(s)kert- „urezati“ (lit. *kirsti: kertù*; latv. *cirst: cērtu*; stind. *křntáti*). Staroindijski odraz primjer je nazalnoga prezenta u kojemu je prijevorna praznina očekivana. Odraz prezentske osnove iz ie. korijena *(s)kert- „rezati, odvajati“ nije potvrđen u kanonskim staroslavenskim spomenicima ni suvremenim slavenskim jezicima, iako su imenski odrazi iz istoga korijena dobro potvrđeni na cijelome slavenskom području. Praslavenska rekonstrukcija *čersti: *čьrtq zasnovana je na crkvenoslavenskoj potvrdi, dok baltijski upućuje na puninu u prezentskoj i prazninu u infinitivnoj osnovi. Prema LIV praslavenska tvorba inovacija je iz aorisne osnove.

53. psl. *mělzti: *mълzq (n.p.c)²⁴⁶ „musti“ (rus. csl. *mlěsti: mlъzu*; slč. *mlzt*; sln. *mólsti: mólzem*)²⁴⁷. Hrvatske potvrde: *mùsti: múzem* (ARj); *mùst: mūzèn*, 3.l.jd. *mūzè* (Brač); *mùsti: mūzèš* (Vrgada); *mùst: mūzèš*, 3.l.mn. *mūzû* (Grobnik); *mùsti: mūzēm* (Varaždin).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. *h₂melg'- „vući; musti“ (stind. *māršti*²⁴⁸ „brisati“; lit. *mīlžti: mēlžia*; lat. *mulgeō*; steng. *melcan*; alb. *mjel*). Raznolikost prijevornih stupnjeva u glagolskim osnovama upućivala bi da prijevorna smjena punine i praznine postojala je još u baltoslavenskom i (možda) praslavenskom razdoblju. Kasnije je baltijski u prezentskoj osnovi poopćio puninu, a slavenski prazninu. Beekes (2010: 86.) za indoeuropski pretpostavlja atematsku prezentsku tvorbu odraženu u staroindijskom primjeru (v. gore). **Korijenska dužina nastala je djelovanjem Winterova zakona.**

54. psl. *mertī: *mьr̥q „mrijeti“ (stsl. *mrěti: mьr̥q*; rus. dij. *мереть: мры*; 3.l.jd. *mrēm*; polj. *mrzeć: mrę*; kaš. *mřec: mřq*; slovin. *mřéc: mřā, mřičš*; češ. *mříti: mřu*; sln. *mrēti: mrēm, mrjēm*)²⁴⁹. Hrvatske potvrde: *mrijēti: mrēm* (ARj od 16. st.).

• Tematski nezvedeni prezent < ie. *mer- „nestati; umrijeti“ (lit. *miřti: miřsta*; latv. *miřt: miřst*; stind. *mriyáte*; lat. *moriōr*). LIV praslavensku tvorbu povezuje sa staroindijskim i latinskim primjerima koji su medijalne tvorbe tvorene iz prijevorne praznine sufiksom *-y-.

²⁴⁵ ESSJa 4: 75; Derksen 2008: 85.

²⁴⁶ **S obzirom na akcentuaciju infinitiva govori se i n.p.a-c.**

²⁴⁷ ESSJa 18: 95; Vaillant 1966: 146; Derksen 2008: 307.

²⁴⁸ **Primjer tzv Narten prezenta s dužinom.**

²⁴⁹ ESSJa 18: 101; Vaillant 1966: 187; **Dybo 2000: 267**; Derksen 2008: 308; **Zaliznjak 2010: 139.**

U baltijskome je rano poopćena prijevorna praznina koja je u slavenskome odražena u prezentskoj osnovi, dok se u infinitivno-preteritnoj osnovi čuva punina i ta je opreka očuvana do danas.

LIV: 454; IEW: 766.

55. psl. *nerti: *нѣрѣ „tonuti“ (csl. *nrěti: nrŏ*)²⁵⁰. Hrvatske potvrde: *nerati: neram* „roniti“ (ARj prema Kavanjinu).

• Tematski nezvedeni prezent < **nerH-* „tonuti, propadati“ (lit. *nėrti: nėria* „roniti“)²⁵¹. Korijen **nerH-* potvrđen je samo u baltoslavenskom. Na hrvatskome području *Akademijin rječnik* donosi *nerati* „roniti“, što je naknadno reinterpetirano kao a-glagol.

LIV: 632; IEW: 1071.

56. psl. *těrti: *тѣрѣ (n.p.b) „trti“ (stsl. *trěti*²⁵²: *тѣрѣ*; rus. *мерѣмъ: мѣрѣ*, 3. l.jd. *мѣм*; polj. *trzeć: trę*; slovin. *třéc: třǣ, třǣš*; češ. *tříti: tří*; sln. *trěti: tárem i trēm*)²⁵³.

Hrvatske potvrde: *třti: trēm i tārēm* (ARj od 17. st.); *třt: tārēn*, 3.l.mn. *tāru* (Brač); *třt: 2.l tārēn*, 2.l.jd. *tārēš* (Grobnik); *tr'ti: t'rēm* (Varaždin).

• Tematski nezvedeni prezent < ie. **terh₁-* (lit. *tirti: tiria*; grč. *τείρω*; lat. *terō*; alb. *tjerr*). Izvorna tvorba zacijelo je imala prezentsku osnovu u prijevornome e-stupnju. Grčki i baltijski upućuju na tvorbu sufiksom *-y- (**terh₁-y-*) kojoj u slavenskome više nema traga²⁵⁴. U svim primjerima odraza ove prezentske osnove s hrvatskoga područja zabilježena je vokalizacija poluglasa koja je fonetski uvjetovana i, čini se, pravilna (Ivić 1974: 37-47.).

LIV: 623; IEW: 1062.

57. psl. *telkti: *тѣлкѣ (n.p.c) „tući“ (stsl. *těšti: tĕkŏ*; rus. *толѣчь: толкѣ*, 3. l. jd. *толчѣм*; polj. *thuc: thukę*; kaš. *thuc: tlěčq*; slovin. *tlúc: tlǎkǎ, tlǎččš*; češ. *tlouci: thuču*; sln. *tólči: tólčēm*)²⁵⁵. Hrvatske potvrde: *túci: túčēm* (ARj od); *tũc: tũčēn*; *túc: tũčēš*, 3.l.mn. *tūkũ* (Grobnik).

• Tematski neizvedeni prezent < **telk-* „tući“ (velš. *talch* „komad“). Korijen s puninom **telk-* u glagolskome je obliku potvrđen samo u slavenskome. U većini slavenskih izvora naknadno

²⁵⁰ ESSJa 25: 13; Vaillant 1966: 188.

²⁵¹ Usp. i imenske izvedenice poput psl. **nora* (polj. *nóra*), „jama“

²⁵² Potvrđen je i infinitiv *trьti* (SJS 4: 504.) u kojemu je stražnji poluglas u korijenu sekundarnoga postanja.

²⁵³ Derksen 2008: 491.

²⁵⁴ Za moguće reliktno potvrde u aoristu v. Koch 1990: 435-437.

²⁵⁵ Vaillant 1966: 163; Derksen 2008: 490; *Zaliznjak 2010: 139*.

je u obje glagolske osnove poopćena prijevoina praznina čije podrijetlo LIV povezuje s aorisnom osnovom²⁵⁶.

LIV: 689; IEW: 1062.

58. psl. *vĕrgti: *vĕrgo (n.p.a) „baciti, metnuti“ (stsl. *vrěšti: vrĕgo*; polj. *wierzgac: wierzgam*; stčeš. *vrći: vrhu*; sln. *vrĕči: vržem*)²⁵⁷. Hrvatske potvrde: *vrći: vržem* (ARj od 16. st.); *vrć se: vrgneš se*, 3.l.mn. *vrgnū se* (Grobnik).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. **werg*^w- „baciti“ (got. *wairpan*). LIV slavensku prezentsku osnovu smatra sekundarnom tvorbom iz aorisne osnove (stsl. *-vrĕgъ*).²⁵⁸

U više hrvatskih govora danas je prevladao oblik odraza prezentske osnove nazalnoga prezenta **vbrgnoti*.

LIV: 227; IEW: 1150,1160.

59. psl. *verti: *vĕrĕ „okretati“ (stsl. *zavrĕti* „zatvoriti“; rus. dij. *вереть*; slovin. *vřĕc: vřq, vřĕš*; češ. *zavřít*)²⁵⁹. Hrvatske potvrde: *zavrijeti: zavrem* „sakriti, izgubiti“ (ARj); *zavrĕti: zävreš* „zavući, sakriti u što“ (Vrgada).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. **werH*- „otvoriti“ (lit. *vėrti: vėria*; lat. *aperiō*). LIV slavensku prezentsku osnovu smatra sekundarnom tvorbom iz aorisne osnove (stsl. *-vrĕšĕ*)²⁶⁰.

U suvremenim hrvatskim govorima ovaj glagol potvrđen je samo u prefikslnim izvedenicama.

LIV: 688; IEW: 1154.

60. psl. *verzti: *vĕrzĕ „stisnuti“ (stsl. *otvrĕsti: otvrĕzĕ* „otvoriti“; rus. *омѣрзѣть: омѣрзѣ*, 3. l. jd. *омѣрзем*). Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski neizvedeni prezent < ie. **werg*^h- „stisnuti“ (lit. *veřžti: veřžia* „stisnuti“; steng. *wyrgan* „daviti“)²⁶¹. LIV praslavensku prezentsku osnovu, analogno prethodnim primjerima, tumači postanjem iz aorisne osnove (stsl. *-vrĕze*). Odrazi ovoga glagola vrlo su rijetki i potječu samo iz crkvenoslavenske tradicije.

²⁵⁶ „Wahrscheinlich eher Neubildung zum Aorist“.

²⁵⁷ Vaillant 1966: 167; Derksen 2008: 515.

²⁵⁸ Također Ackermann (2016: 32.) : „Thematische Neubildung zum Aorist“.

²⁵⁹ Derksen 2014: 498.

²⁶⁰ „Neubildung zum Aorist“; također i Stang (1942: 33-34).

²⁶¹ Derksen 2014: 498.

61. psl. *žerti: *žǫrǫ (n.p.c) „gutati; žderati“ (stsl. *žrěti: žbrǫ*; strus. *жрѣмѹ: 3.1.jd. пожрѣмѣ*; rus. *жрѣмѣ: жрѣ*, 3.1.jd. *жрѣм*; polj. *żreć: żrę*; stčeš. *žřieti*; sln. *žrěti: žrēm*)²⁶². Hrvatske potvrde: ždèrati: ždèrēm (ARj); žerät: žèren (Brač); žerät: žerêš, 3.1.mn. žerû (Grobnik).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. *g^werh₃- „gutati“ (lit. *gėrti: gėria* „piti“; stind. *girāti*; grč. *βιβρώσκω*). LIV praslavensku prezentsku osnovu promatra kao izvorni odraz iz prijevorne praznine koji usporednicu ima u stind. *girāti*. U više slavenskih jezika poopćena je prijevorna praznina u obje glagolske osnove.

Diftonške osnove. Tematske neizvedene prezentske osnove s korijenom u praznini

Diftonškim osnovama nazivamo osnove izvedene iz korijena koji su sadržavali neki od indoeuropskih diftonga. Ovaj tvorbeni tip praslavenskih prezentskih osnova predstavlja najslženiju građu za povijesnu analizu. Osnovni razlog tome je što je već u prajeziku dolazilo do različitih alternacija u diftonškim osnovama ovisno o njihovu slogovnom sastavu (npr. laringalni odstup sloga), prijevornim varijantama (punina: praznina) i različitim glasovnim promjenama (npr. promjena **eu* > **iau*; monoftongizacija diftonga).

Šest indoeuropskih (kratkih) diftonga u ranome praslavenskom razdoblju, nakon stapanja samoglasnika **o* i **a*, svedeni su na četiri dvoglasa (**ei*, **ai*, **eu*, **au*), čija je daljnja sudbina ovisila o položaju u riječi. Ako se diftong nalazio u *tautosilabičkom položaju*, odnosno ako je bio unutar istoga sloga, tada se pravilno monoftongizirao prema pravilima monoftongizacije. Međutim, ako se diftong nalazio na granici dvaju slogova, u tzv. *heterosilabičkom položaju*, tada se razlomio na svoje dvije sastavnice: samoglasnik i sonant (v. Ivšić 1970: 63-66.). Prema tome, da tijekom slavenske jezične pretpovijesti nije bilo složenoga fonološkog razvoja, diftonške osnove uopće ne bi trebalo zasebno izdvajati, nego bi ih se obrađivalo zajedno s osnovama s monoftonškim korijenima.

U tematski neizvedeni prezent ubrajamo samo prezentske osnove koje završavaju suglasnikom, dok su sve diftonške osnove s vokalskim završetkom osnove već u baltoslavenskome razdoblju tvorile prezentsku osnovu sufiksom *-*j*- (v. poglavlje o prezentskim osnovama tvorenima sufiksom *-*j*-). Alternacija **ei*: **i* dobro je potvrđena u praslavenskom jeziku. Smjena prijevornih obrazaca iz dostupnih primjera upućuje na puninu

²⁶² Vaillant 1966: 189; Dybo 2000: 273; Derksen 2008: 559; Zaliznjak 2010: 139.

u infinitivno-preteritnoj i prazninu u prezentskoj osnovi, što povijesno odgovara primjerima monofonških osnova poput *čersti: *čьrtǫ.

a) Infinitivno-preteritna osnova u punini

LIV: 382; IEW: 637.

62. psl. *čisti: *čьtǫ (n.p.c) „čitati“ (stsl. *čisti: čьtǫ*; češ. *čísti: čtu*)²⁶³.

Hrvatske potvrde: *čisti: čtem* (ARj od 13. do 16. st.).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. *(s)k^weit- „opažati, primjećivati“ (stind. *cétati* „opažati“; lit. *skaitýti*²⁶⁴ „čitati“; latv. *šķīst*: 1.l. jd. *šķīstu* „opažati“).

LIV tematsku neizvedenu tvorbu promatra kao inovaciju, što nije samorazumljivo kada se usporede svi navedeni primjeri i prijevojni stupanj praslavenskoga primjera. Moguće je da se podrijetlo prijevojne praznine praslavenskoga *čьtǫ nalazi u aorisnoj osnovi (usp. ved. *acidhvam*²⁶⁵). Izvorni slavenski oblik poznat iz staroslavenskih tekstova danas je prisutan u češkom²⁶⁶; **drugi izvori navode poopćeni odraz** durativa *čitati (v.).

LIV: 375; IEW: 629.

63. psl. *kvisti: *kvьtǫ (n.p.c) „svijetliti; cvasti“ (stsl. *cvisti: cvьtǫ*; sln. *cvěsti: cvétem*)²⁶⁷.

Hrvatske potvrde: *cvàsti: cvàtēm* (ARj od 16. st.); *cvàst: cvatèn*, 3.l.mn. *cvatũ* (Brač); *cvàst: 3.l.jd. cvatè*, 3.l. mn. *cvatũ* (Grobnik); *cvěst: 3.l. jd. cvetè* (Orlec).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. *k^wweit-²⁶⁸ „svijetliti, bijeljeti“ (latv. *kvitēt* „sjajiti se“). Prema LIV-u glagolski oblik korijena *k^wweit- potvrđen je samo u baltoslavenskome. Samim time nije moguće odrediti tvorbu u prajeziku. S obzirom na neočekivano djelovanje baltoslavenske depalatalizacije *k' > *k²⁶⁹ ovaj je desatemizirani odraz palatovelara zacijelo je analoškoga podrijetla prema primjerima poput *cvětь i *cvětati.

²⁶³ ESSJa 4: 119; Derksen 2008: 89; **Zaliznjak 2010: 139.**

²⁶⁴ Iterativ (< *sk^woit-).

²⁶⁵ 2.l. med. aor.

²⁶⁶ U hrvatskim izvorima *čisti: čtem* potvrđeno je u tekstovima do kraja 16. stoljeća. Vjerojatno je riječ o utjecaju crkvenoslavenske književne tradicije.

²⁶⁷ ESSJa 13: 167; Vaillant 1966: 149; Derksen 2008: 259; **Zaliznjak 2010: 139.**

²⁶⁸ LIV rekonstruira *k^wweit- s nepalataliziranim *k-

²⁶⁹ v. Matasović 2006: 147-157; 2008: 86.

64. psl. *supti: *sǫpǫ (n.p.c) „sipati“ (polj. *suć: spē*; češ. *souti*; sln. *súti: sùjem*)²⁷⁰.

Hrvatske potvrde: *suti: spem* (ARj prema Vitezoviću); *pròsuti: pròspēm* (ARj).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. **soup-* „sipati“ (lit. *sùpti: sùpa*; lat. *supō*). LIV baltoslavenske prezentske osnove tumači kao odraz izvorne prijevojne praznine, što je, s obzirom na latinsku usporednicu, vrlo vjerojatno. Samim time, prijevojna punina u infinitivnoj osnovi bila bi sekundarnoga postanja, možda analogijom prema primjerima poput **merti*: **mьrǫ*. Na hrvatskome području osnovni oblik glagola potvrđen je samo u Vitezovićevu rječniku. U suvremenim izvorima pojavljuju se isključivo prefigurirani primjeri.

b) Infinitivno-preteritna osnova u praznini

65. psl. *pъxati: *pъxǫ „ljuštiti; trpati“ (stsl. *pъxati: pъxajǫ*; rus. dij. *пхатъ: пхáю*; polj. *pchac: pcham*; kaš. *pchac: pchǫ*; slovin. *pxǎc: pxǎ, pxǎúš*; češ. *pháti*; sln. *pháti: phâm* i *pšēm*)²⁷¹. Hrvatske potvrde: *ph'ati: phēm* (Varaždin); *ph'ati: pš'em* (Mursko Središće).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. **peis-* „mljeti“ (lit. *pìsti: pìsa*; stind. *pinášt̃i*; lat. *pīnsō*, grč. *πίσσω*). Svi dostupni indoeuropski izvori upućuju da je prezentska osnova već u prajeziku bila obilježena korijenskom prazninom iz kojega je tvoren nazalni prezent. LIV razmatra mogućnost da su baltoslavenski primjeri nastali iz korijenskoga aorista²⁷². U hrvatskim govorima ovaj je glagol općepriputan na čakavskom i kajkavskom, ali ne i na štokavskome području, zbog čega nije uvršten u korpus standardnoga jezika.

66. psl. *grȳzti²⁷³: *grȳzǫ (n.p.c) „gristi“ (rus. *грызть: грызý*, 3. l. jd. *грызēm*; polj. *gryźć: gryzę*; kaš. *grēzc: grēzǫ*; slovin. *grǎsc, grǎzǫ, grǎžēš*; sln. *gristi: grizem*)²⁷⁴.

Hrvatske potvrde: *grīsti: grízēm* (ARj od 16. st.); *grīst: grízēn*, 3.l.mn. *grízē* (Brač); *grīst: grízēš, grízú* (Grobnik); *grīst: 3.l.jd. grizē* (Orlec).

• Tematski neizvedeni prezent < bsl. **grouHž-* „rezati, gristi“ (lit. *gráužti: gráužia*; latv. *grāūzt: grāūž*). Čini se da ovaj baltoslavenski korijen nema usporednica u drugim

²⁷⁰ Vaillant 1966: 160; Derksen 2008: 475; *Zaliznjak 2010: 139*.

²⁷¹ Vaillant 1966: 206; Derksen 2008: 426.

²⁷² U mnogim slavenskim izvorima, uključujući staroslavenski, ovaj je glagol potvrđen kao a-prezent. Razlog tome je vjerojatno utjecaj durativne osnove; usp. rus. *nuxámь, nuxáю*... Izvorna tvorba sačuvana je u kašupskom jeziku i dijelu južnoslavenskoga područja, prije svega u slovenskim i kajkavskim govorima (v. primjere).

²⁷³ Infinitiv je n.p.a, dakle riječ je o n.p.a-c.

²⁷⁴ ESSJa 7: 160; Vaillant 1966: 145; Derksen 2008: 194.

indoeuropskim granama. Samim time ne može se mnogo reći o njegovu podrijetlu i razvoju. Usporednica s baltijskim primjerima upućuje da je u praslavenskome nastupilo **kompensatorno** duženje kratkoga samoglasnika nakon **prilikom nestanka laringala**²⁷⁵.

Rekonstrukcija laringala u korijenu koju donose referentni priručnici nije nužna s obzirom da je akut u korijenu mogao nastati i djelovanjem Winterova zakona.

LIV: 539; IEW: 912.

67. psl. *sъsǫti: *sъsǫ (n.p.b) „sisati“ (stsl. *sъsati: sъsǫ*; rus. *сосать: сосы́*: 3.1.jd. *сосѣмь*; polj. *ssać: ssę*; češ. *sáti: saju*)²⁷⁶. Hrvatske potvrde: *sati: sem* (Dalmacija i Bosna prema ARj); *sāt: sāsēn* (Boljun).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. *seuk'- „sisati“ (latv. *sūkt: sūcu*; lat. *sūgō*; steng. *socian*). Prema LIV-u baltoslavenski primjeri odražavaju poopćenu prijevajnu prazninu korijena *seuk'- potvrđenoga u navedenome latinskom primjeru²⁷⁷. Odras ovoga glagola danas je na južnoslavenskom području poprilično rijedak. Pravilno ispadanje poluglasa proizvelo je konsonantsku skupinu -ss- očuvanu jedino na zapadnoslavenskome području, dok je na istoku i jugu skupina naknadno uklonjena. U ruskim oblicima geminate su uklonjene sekundarnim poluglasom tj. vokalizacijom poluglasa u slabome položaju²⁷⁸.

LIV: 640; IEW: 1032.

68. psl. *tъkǫti: *tъkǫ (n.p.b) „tkati“ (stsl. *tъkati: tъkǫ*; rus. *ткать: тку́*, 2. 1.jd. *ткѣшь*; polj. *tkać: tkę*; kaš. *tkac: tką*; slovin. *tkāc: tčā, tčēš*; sln. *tkāti: tkēm*)²⁷⁹.

Hrvatske potvrde: *tkāti: tkām i tkēm* (ARj); *tkāt: tkēš*, 3.1.mn. *tkū* (Grobnik).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. *teuk- „udarati“ (grč. aor. *τέτυκον*). U praslavenskom je jeziku iz korijena *teuk- postojalo nekoliko tvorbi iz prijevajne praznine: *prezent*, *aorist* i *punktual* (nazalni prezent). Potvrde navedene u LIV-u upućuju da bi praznina *tuk- mogla biti osnovni, a možda i jedini oblik korijena, što, međutim, nije istina. Prijevajna praznina u praslavenslavenskom mogla bi potjecati iz aorisne osnove (usp. stsl. -tъče).

²⁷⁵Odras iz prijevajne praznine sačuvan je u lit. *grūžtis* „oštra bol“, što je tvorbom i podrijetlom deverbarna imenica.

²⁷⁶Derksen 2008: 482; 2014: 552.

²⁷⁷Lat. *sūgō* neočekivan je odras ovoga korijena, što se tumači kao zvučna varijanta (v. Derksen 2014: 552.). Pravi odras istoga korijena nalazi se u lat. *sūcus* „sok“.

²⁷⁸Dodajmo da su potvrđene i imenske tvorbe iz prijevajne praznine: npr. *sas* „dojka“ (Marulić), *sasac* „sisavac“ (Belostenec, Vitezović).

²⁷⁹Vaillant 1966: 202.

69. psl. *žьdati: *žьdŏ „čekati“ (stsl. *žьdati: žьdŏ*; rus. *ждать: ждѹ*, 3.1.jd. *ждѣт*; slovin. *ždāc: žžā, žžīęš*; stčeš. *ždāti*)²⁸⁰.

Hrvatske potvrde: *ždati: ždem* (ARj prema crkvenoslavenskim tekstovima).

• Tematski neizvedeni prezent < bsl. **g^heid^h*- „željeti; čekati“ (lit. *geĩsti: geĩdžia* „željeti“; latv. *gāidīt: gāidīju* „čekati“) ²⁸¹. Glagolski korijen **g^heid^h*- potvrđen je samo u baltoslavenskome. U slavenskim jezicima odraz ovoga glagola danas je zastupljen samo na istočnoslavenskome području, dok ga je drugdje uglavnom zamijenio odraz psl. **čekati*. U hrvatskome jeziku potvrđen je samo u crkvenoslavenskim tekstovima. Baltijske usporednice svjedoče da je psl. oblik postao iz prijevorne praznine diftonga **ei* uz provođenje prve palatalizacije.

Diftonške osnove. Tematske neizvedene prezentske osnove s korijenom u punini

U ovoj se skupini nalaze samo tri primjera. Infinitivno-preteritna osnova u sva tri primjera potvrđena je u punini.

LIV: 82; IEW: 150-152.

70. psl. *bjusti: *bjūdŏ (n.p.c) „nadgledati, motriti“ (stsl. *bljusti: bljudŏ*; rus. *блюсти: блюдѹ*, 3.1.jd. *блюдѣт*)²⁸². Hrvatske potvrde: *bljūsti: bljūdēm* (ARj od 13. do 18. st.).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. **b^heud^h*- „motriti“ (stind. *bódhati*; lit. *baũsti: baũdžia* „kažnjavati“; grč. *πέυθομαι*). Prema LIV-u prijevorna punina naslijeđena je iz prajezika, o čemu svjedoče navedene usporednice. Odraz ovoga glagola vezan je uz crkvenoslavenslavensku tradiciju i uglavnom nije potvrđen u suvremenim slavenskim jezicima.

LIV: 560; IEW: 955.

71. psl. *skubti: *skubŏ „trgati, čupati“ (rus. *скубѹ*; stpolj. *skuść: skubię*; sln. *skúbsti: skúbem*)²⁸³. Hrvatske potvrde: *skūpsti: skúbēm* „čupati“ (ARj od 15. st.); *skūpsti: skūbēm* „čupati kosu“ (Varaždin); *sk'upsti: sk'ubu* „vući za kosu“ (Mursko Središće).

• Tematski neizvedeni prezent < **skeub^h*- (got. *afskiuban*; lit. *skūbti: skūmba* „žuriti“). Korijen **skeub^h*- nema pouzdanu etimologiju, a njegova distribucija ponovno upućuje na

²⁸⁰ Derksen 2014: 167.

²⁸¹ Derksen 2008: 565; 2014: 167: kao usporednicu navodi još stvnjem. *gīt* „želja, pohlepa“.

²⁸² ESSJa 2: 136; Vaillant 1966: 150; Derksen 2008: 46.

²⁸³ Vaillant 1966: 159.

moguću baltoslavensko-germansku izoleksu. U baltoslavenskome bi se očekivao razvoj *skeub- > *skiaub-, što je možda odraženo u hrv. *čupati* < psl. *(s)čubti. U većini slavenskih jezika prevladao je durativni oblik *skubati. LIV navodi da je prijevorna punina naslijeđena iz prajezika.

LIV: 593; IEW: 1017.

72. psl. *stǫgti: *stǫgŏ (n.p.a) „stići“ (rus. *посту́чь: посту́гну*, 3.l.jd. *посту́гнем*)²⁸⁴. Hrvatske potvrde: *stǫci: stǫgnēm* (ARj); *post'ići: postǫgnēm* (Varaždin).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. *steig^h- „hodati, koračati“ (grč. *στείχω*; got. *steigan* „uspinjati se“). Odraz ovoga praslavenskoga glagola vrlo je slabo posvjedočen i najbolje je potvrđen u govorima hrvatskoga jezika. Prezentska osnova *stignŏ mlađega je postanja te kao izvorni oblik valja rekonstruirati psl. *stigŏ, neizravno potvrđenu u hrv. *stižem*. Postanak akuta u ovome primjeru je nejasan.

LIV: 603; IEW: 1028.

73. psl. *strǫgti: *strǫgŏ (n.p.c)²⁸⁵ „strići“ (stsl. *strišti: strigŏ*; rus. *спру́чь: спру́зý*, 3.l.jd. *спру́жēm*; polj. *strzyc: strzygę*; slovin. *strǫc: strǫgŏ, strǫžęš*; stčes. *strǫci*; sln. *strići: strižem*)²⁸⁶. Hrvatske potvrde: *strǫci: strǫžēm* (ARj od 16. st.); *strǫc: strǫžēm*, 1.l.mn. *strižemŏ* (Brač); *strǫc: strǫžęš*, 3.l.mn. *strižŏ* (Grobnik).

• Tematski neizvedeni prezent < ie. *streig- „ubadati“ (lat. *stringō* „stegnuti“; stvnjem. *strīhhan*). Prijevorna punina u slavenskom i germanskom naslijeđena je iz prajezika. **Akut u korijenu nastao je prema Winterovu zakonu.**

Diftonške osnove. Tematske neizvedene prezentske osnove s korijenom u praznini

LIV-

74. psl. *zǫvǫti: *zǫvŏ (n.p.c) „zvati“ (stsl. *zǫvati: zovŏ*; rus. *звѣ́тъ: зовѣ́*, 3.l. jd. *зовѣ́m*; polj. *zwać: zowię*; slovin. *zǫvǫc: zǫvŏgŏ, zǫvŏžęš*; sln. *zvǫti: zǫvem*)²⁸⁷.

Hrvatske potvrde: *zǫvǫti: zǫvēm* (ARj); *zǫvǫt: zovęš*, 3.l.mn. *zovŏ* (Grobnik); *zǫvǫti: z'ovēm* (Varaždin).

²⁸⁴ Derksen 2008: 467.

²⁸⁵ Akcentuacija se određuje kao n.p. a-c.

²⁸⁶ Vaillant 167; Derksen 2008: 469.

²⁸⁷ Vaillant 1966: 208; Dybo 2000:273; Derksen 2008: 551; Zaliznjak 2010: 139.

• Tematski izvedeni prezent < ie. *g^houH- „dozivati“ (stind. *hávate*; latv. *zavēt*: *zavēju* „čarati“). LIV ne navodi ovaj korijen koji se uz pomoć podataka iz indoiranskoga i baltijskoga može rekonstruirati kao *g^houH-.

* * *

U tematske neizvedene osnove ponekad se ubrajaju i primjeri tvoreni neplodnim sufiksima *-d^h- (npr. psl. *jbd̥q > hrv. *idēm*) ili *-t- (npr. psl. *pletq > hrv. *plētēm*). Takve primjere zasebno obrađujemo s obzirom da su to pouzdani odrazi starih sufigiranih osnova koji u praslavenskome razdoblju sinkronijski više nisu bili tvorbeno transparentni.

Zaključak

Iz prikupljene građe naveli smo 74 tematskih neizvedenih prezentskih osnova praslavenskoga jezika. Pojedinačna analiza sakupljenih primjera upućuje na nekoliko povijesnih izvora ovoga tvorbenog tipa.

Prvi izvor čine odrazi indoeuropskoga atematskog prezenta čija je izvorna tvorba uglavnom potvrđena u ranoposvjedočenim indoeuropskim jezicima. Praslavenske prezentske osnove koje smo odredili kao odraz *indoeuropskoga atematskog prezenta* imaju usporednice s atematskom tvorbom prezentske osnove u ranoposvjedočenim jezicima (staroindijskom, anatolijskom). Takve osnove mogle su biti odražene u punini ili praznini e-stupnja. Sigurnim primjerima smatramo osnove psl. *berq; *derq; *mьlzq; *pasq; *tekq; *velq; *ženq; identično podrijetlo možda ima i tvorba *perq.

Drugi izvor su odrazi indoeuropskoga tematskoga prezenta s korijenom u punini: iz ove skupine potvrđeno je tridesetak primjera. Svi primjeri ovoga tipa potvrđeni su s e-stupnjem korijena monofonških i diftonških osnova. Sigurnim primjerima smatramo osnove psl. *běq; *bljudq; *bodq; *bredq; *grebq; *gręzq; *jebq; *ležq; *metq; *męq; *nesq; *pekq; *rekq; *sěq; *stergq; *skubq; *stiq; *strigq; *tepq; *tęq; *tręsq; *vedq; *vezq; *zębq; *zovq. U primjerima koji u korijenu sadrže prednji diftong prijevorna punina korijena pretpostavlja se na temelju baltijskih usporednica. Nadalje, pored osnova naslijeđenih iz indoeuropskoga prajezika u ovu skupinu ubrajaju se i osnove čiji su korijeni potvrđeni samo u baltoslavenskom ili slavenskom i germanskom. To su sljedeći primjeri: *bergq; *blędq; *gnetq; *lęq; *prędq; *skrebq; *sopq; *spręq.

Treću skupinu čine odrazi s prijevornom prazninom u korijenu. U baltoslavenskome je u više glagola rano poopćena prijevorna praznina u obje osnove; uglavnom je riječ o

osnovama na sonant koje u drugim granama indoeuropskoga jezika imaju potvrđene glagolske osnove iz puninskih oblika, pa se čini da je riječ o ekskluzivnim baltoslavenskim preinakama.

LIV sve primjere s puninom u infinitivno-preteritnoj i prazninom u prezentskoj osnovi ubraja u skupinu postalu od starih aorisnih osnova, premda, izuzev posvjedočenosti, ne postoji kriterij prema kojemu bismo mogli znati je li prijevojna praznina korijena naslijeđena ili poopćena iz aorisne osnove.

U ovoj skupini nalaze se sljedeće naslijeđene osnove: psl. *čbnq; *čbrq; *čbtq; črbtq; *dʙmq; *jʙmq; *kʙtq; *kʙlnq; *mʙrq; *nʙrq; *nʙzq; *pʙnq; *pʙxq; *sʙrq; *sʙzq; *tʙkq; *tʙlkq; *tʙrq; *vʙrgq; *vʙrzq; *vʙrq; *žbnq; *žbdq; *žbrq; od ekskluzivnoga baltoslavenskoga leksika u ovu skupinu moguće je uvrstiti psl. *dʙlbq; *gryzq; *mʙnq; *kʙlnq; *pʙlzq.

Četvrtu skupinu čine odrazi indoeuropskoga perfekta poput psl. *mogq i psl. *padq. Takvi primjeri nastali su reinterpretacijom stare perfektske osnove nakon nestanka perfekta kao tvorbenoga oblika.

Primjer	Indoeuropske usporednice s potvrđenim atematskim prezentom
psl. *bʙrati: *berq	stind. bhárti, bibhármi
psl. *gʙnati: *ženq	stind. hánti; het. kuenzi
psl. *melzti: *mʙlzq	stind. māršti
psl. *pasti: *pasq	stind. páti; het. pahšzi
psl. *tekti: *tekq	stind. tákti
psl. *velkti: *vʙlkq	av. -vərəcinta

Tablica 14. Praslavenski tematski neizvedeni prezenti čije su usporednice u drugim granama posvjedočene s atematskom prezentskom osnovom.

Primjer	Slavenske usporednice s prijevornom prazninom u aoristu	Primjeri prijevojne praznine aorista u drugim indoeuropskim jezicima
psl. *čęti: *čьnę	stsl. počęť	-
psl. *čęsti: *čьrtę	strus. očerte	stind. ví ákřtas
psl. *čęsti: *čьtę	-	stind. ácidhvam
psl. *dęti: *dьmę	-	stind. adhmāsam
psl. *ęti: *jьmę	stsl. jęť	-
psl. *kvęsti: *kьvьtę	stsl. -cvьte	-
psl. *męrti: *mьrę	-	stind. ámrta
psl. *pęti: *pьnę	stsl. -pęť	-
psl. *pьxati: *pьxę	-	stind. apiřam
psl. *telkti: *tьlkę	stsl. sьtlьče	-
psl. *tьkati: *tьkę	stsl. -tьče	-
psl. *vęrgti: *vьrgę	stsl. -vrьgь	-

Tablica 15. Praslavenski tematski neizvedeni prezenti čiju smo tvorbu odredili postankom iz aorisne osnove. Primjeri iz indoeuropskih jezika navode se prema LIV-u.

3.3. Polutematska prezentska osnova

Praslavenskim polutematskim prezentskim osnovama naziva se sve prezentske osnove koje se u slavenskim jezicima sprežu prema prema *drugoj ili -i- konjugaciji*. Naziv *polutematski* (njem. *halbthematisch*) koristi se kako bi istaknulo da se, za razliku od pravih tematskih glagola s posvjedočenom smjenom tematskoga samoglasnika *-e-/-o-*, u ovome tvorbenom tipu pojavljuje jedan prezentski sufiks *-i-/-j-*, bez kvalitativne prijevojne smjene karakteristične za tematsku promjenu.

Takvo tumačenje polazi od pretpostavke da je vokal *-i-* potvrđen u ovome tvorbenom tipu imao funkciju i podrijetlo usporedivu s tematskim samoglasnikom potvrđenim u tematskim prezentskim osnovama, jedina razlika bio bi izostanak kvalitativnoga prijevoja prisutnoga u tematskih osnova, zbog čega se umjesto o tematskim govori o *polutematskim osnovama*. Međutim, podatci upućuju da „polutematski“ vokal **-i-* nije vezni vokal nego sufiks u kojem se stopilo više starijih morfema različitih značenja. Zbog toga bi polutematske prezentske osnove valjalo promatrati kao odraz *atematskih izvedenih osnova*, premda ih se obično tako ne klasificira.

U radu smo se, slijedeći tradicionalnu terminologiju (prije svega Stang 1942. i Stang 1966.), odlučili za ustaljeni naziv *polutematska osnova*.

3.3.1. Problem praslavenske polutematske fleksije

Praslavenske i baltoslavenske polutematske prezentske osnove jedno su od ključnih mjesta u povijesnoj morfologiji slavenskih i baltijskih jezika te ujedno jedan od dokaza uže srodnosti baltoslavenskih jezika. *Polutematski sufiks*, koji je u baltoslavenskim jezicima različito odražen (psl. **-ī-*; lit. *-i-*; latv. *-i-*; prus. *-i-*, *-ei-*) ima trojako podrijetlo, o čemu Christian Stang piše sljedeće: „Die Bedeutung des i-Suffixes im Slav. ist klar. Es ist erstens Zustandsuffix, zweitens Kausativ-Iterativsuffix, und drittens bildet es Denominativ“ (Stang 1942: 23.). Sva tri tvorbeno obrasca koje navodi Stang imaju indoeuropsko podrijetlo, a trostruko preklapanje (stativ-kauzativ-denominativ) u glagolskoj tvorbi baltoslavenskih jezika i (gotovo) identičan sufiks²⁸⁸ za tvorbu prezentske osnove, upućuju da je riječ o zajedničkom morfološkom obilježju kojim se baltoslavenski razlikuje od ostalih grana indoeuropskih jezika.

²⁸⁸ Razlika između praslavenskoga i baltijskoga jedino je u kvantiteti sufiksa (v. dalje).

Polutematska tvorba prezentske osnove karakteristična je za dvije skupine praslavenskih glagola. Formalna razlika među njima nalazi se u tvorbi infinitivno-preteritne osnove i akcentuaciji. Prva skupina glagola infinitivnu osnovu uglavnom tvori sufiksom *-ě- (npr. **tǔrpěti*: **tǔrpjǫ*)²⁸⁹; riječ je o primjerima drugoga razreda treće vrste prema Vondrákovoju klasifikaciji. Druga skupina glagola **infinitivnu** osnovu tvori sufiksom *-i- (npr. **nositi*: **nosjǫ*)²⁹⁰ te obuhvaća glagole četvrte vrste Vondrákove klasifikacije; baltijske usporednice ovih dviju skupina praslavenskih glagola raspraviti će se kasnije.

U rasvjetljavanju postanja baltoslavenske polutematske fleksije uglavnom se polazilo od iterativno-kauzativnih glagola za koje znamo da su se u prajeziku tvorili sufiksom *-ei- uz tematski samoglasnik i prijevoini o-stupanj korijena. Formula indoeuropske kauzativne tvorbe glasila je *CoC-ei-e-*, što je najbolje očuvano u indoiranskome, a izostanak tematskoga samoglasnika u baltoslavenskim iterativno-kauzativnim glagolima pokušavalo se tumačiti na različite načine: glasovnim zakonima, alternativnim prijevoinim obrascima te preuzimanjem i(li) stapanjem različitih prezentskih i neprezentskih nastavaka.

Glasovni zakon kojim je umjesto očekivanoga *-eie- u praslavenskome nastao polutematski sufiks *-ei- > *i* prvi je pokušao formulirati Karl Brugmann. On je baltoslavenske oblike poput lit. *mĩn-i* „misli“ uspoređivao sa stind. *mányate* „misli“ i grč. *μαίνεται* „misli“, medijalnim oblicima tvorenima sufiksom *-y-. Prema Brugmannu, sufiks *-y- spojen s tematskim vokalom (*-y-o-) izvorno nije alternirao s prijevoinom varijantom *-ye- nego s *-ī- / -ĩ-. Takav tip fleksije, prema Brugmannu, u izvornome je obliku ostao sačuvan samo u baltoslavenskome, dok je u drugim granama izjednačen s običnim prezentom za koji je karakterističan pravilni prijevoini obrazac *y-e-/o-²⁹¹. Stativni prezent je prema njemu imao izvorni obrazac *ēy* : *ī*, što je izvorno odraženo u baltoslavenskoj polutematskoj fleksiji u primjerima tipa lit. *minėti*: *mĩn-i*. Brugmannovu teoriju o arhaičnome indoeuropskom prijevoinom obrascu sačuvanom u baltoslavenskom preuzimaju Puhvel (1960: 53.), Schmid (1966: 83.) i Stang (1966: 320.).

²⁸⁹ Unutar ove skupine moguće je izdvojiti i podskupinu, koju Vondrák svojom klasifikacijom ne obuhvaća, a za koju je karakterističan sufiks *-a-. U praslavenskome jeziku promjena *ē > *ā bila je pravilna iza palatalnih suglasnika (npr. psl. **běžati*) pa je, dakle, riječ o alomorfiji. Međutim, osim takvih slučajeva, postojao je i sufiks *-a- (< *eh₂), potvrđen u nekoliko primjera (v. psl. **bojati*, **sъpati* i **sъcati*).

²⁹⁰ Infinitivno *-i- u praslavenskom (kao i -y- u litavskom; -ī- u latvijskom) je akutirano. Podrijetlo akutirane dužine skloni smo tumačiti analogijom prema drugim dugim vokalima u infinitivu (psl. *-ā-, lit. -ó-, latv. -ā- < *-eh₂, psl. *-ĕ-; lit. -ė- < *-eh₁, kao i lit. -ūo-; latv. -ō- < *-eh₃) nego ga izvoditi glasovnim zakonima.

²⁹¹ „Unter diesen Umständen ist wahrscheinlich, dass in der idg. Urzeit eine doppelte Flexionsweise bestand : Ein Theil der io-Präsentia hatte den Wechsel -io- / -ie- analog dem Wechsel o : e: ein ander io : ī“ (Brugmann 1916 : 1056-1057.).

Jerzy Kuryłowicz (1964: 80.) tumačio je baltoslavenske odraze *-ī- /-ĩ-* kao odraz 3. l. jd. indoeuropskoga mediopasivnoga nastavka **-ei*, što bi, prema autoru, u slavenskome pravilno dalo **ī*, a u litavskom *i*²⁹². Ovo tumačenje ima nekoliko poteškoća. Autor pretpostavlja baltijsku monoftongizaciju **ei > i* u završnome slogu koja nije općebaltijska (usp. npr. prus. *tebbei* „tebi“) te takvu reinterpretaciju mediopasivne fleksije danas uglavnom nitko ne prihvaća.

André Vaillant (1966: 437-440.) pretpostavlja baltoslavenski prijevój **-ei- / *-i-* koji datira u razdoblje nakon raspada indoeuropskoga prajezika ne ulazeći pritom u njegovu genealogiju.

Gert Klingenschmitt za indoeuropski je pretpostavio postojanje alternativnoga kauzativnoga obrasca *CōC-i-e-* koji je, prema njegovu tumačenju, očuvan u lat. *sōpiō* „uspavljivati“ i odgovarajućoj usporednici u stnord. *soefa* (Klingenschmitt 1978: 2.). Prema njemu praslavenski iterativno-kauzativni glagoli oblikovani su pod utjecajem glagolskoga participa koji je završavao na **-i(H)-t-os*²⁹³.

Warren Cowgill (1963: 248-270.) je za indoeuropski pretpostavljao prijevój **-eh₁- / *-h₁-*. Iz prijevójne je praznine potom stezanjem s **-y-* sufiksom u baltoslavenskome nastao formant **Hy > *ī*. Prema takvome tumačenju, polutematska fleksija bila bi specifičan odraz tvorbe sufiksom **-j-*.

Frederik Kortlandt (1989: 109.) za baltoslavensku polutematsku fleksiju pretpostavlja obrazac **ei* (jednina): **i* (množina)²⁹⁴. Njegova rekonstrukcija ima dva uporišta. Prvo čine pruske potvrde *turei: turi* „ima“²⁹⁵ koji prema njemu odražavaju oba stupnja²⁹⁶. Drugo uporište nalazi se u činjenici da takva prijevójna distribucija postoji u maloj skupini staroindijskih glagola: npr. *kṣeti* „stanuje“: *kṣiyánti* „stanuju“, što bi impliciralo indoeuropsko postanje prijevójnoga obrasca. Ovakvo tumačenje, imajući na umu cjelokupnu građu polutematskih prezentskih osnova u kojoj osim novotvorenica postoji i više vrlo arhaičnih

²⁹² „The mediopassive ending of the 3rd p. sing. **-ei* would be continued regularly by Slav. *-i*, Balt (Lith.) *-i* with the normal shortening of **-ie < *-ei*“ (Kuryłowicz 1964: 80.).

²⁹³ „Das *-i-* der slavischen Kausativa (und Iterativa) erklärt sich m.e. am wahrscheinlichsten in folgender Weise. In einem Vorstadium des Baltoslavischen wurde nach dem Schwund der Laryngale in der Position zwischen Konsonant und Sonant das neben einem kausativen Präsensstamm auf **-éie/-o-* stehende Verbaladjektiv auf **-i-tó-* nach einem Muster Prs. **éie/o- < *eie/o-*: Verbaladj. **ītó < *ihtó* zu **ī-tó* (daraus urbaltoslav. **-ī-ta*, vgl. lit. *vartýtas*, und das zum Verbaladjektiv neugebildete Verbalabstraktum auf *-ĩ-ti*, vgl. lit. *vartýti*, urslav. **vortíti* Inf. umgebildet“ (Klingenschmitt 1978: 3.).

²⁹⁴ „There are two major sources of *ē*-verbs with an *i*-present in Balto-Slavic. On the one hand, there is a class of ablauting presents with **-ei-* in the singular and **-i-* in the plural, which is preserved in Skt. *kṣeti* ‘dwells’, *kṣiyánti*. This type appears to have left a trace in OPr. *turei, turri* ‘has, have’ (Kortlandt 1989: 109.).

²⁹⁵ Ovo je jedini primjer. Pruski, kao i druga dva baltijska jezika, ne razlikuje oblike trećeg lica jednine i množine, pa izvorna alternacija, ako je postojala, nije mogla biti sačuvana.

²⁹⁶ Drugi autori odbacuju ih kao obične ortografske varijante: npr. Schmalstieg (2000: 113.): „I suspect that the difference between *turei* and *turi* is purely orthographic whimsy, reflecting no phonological difference“.

praižtaka, čini se vrlo atraktivnim, čak i ako odbacimo mogućnost da pruski primjeri odražavaju prastari arhaizam.

U analizi primjera praslavenske polutematske tvorbe u radu smo sve glagole s polutematskom prezentskom osnovom podijelili u dvije osnovne skupine koje odgovaraju prethodno iznesenoj povijesnoj raščlambi te ujedno slijede Vondrákovu klasifikaciju na koju upućujemo u svakome poglavlju.

U prvoj skupini nalaze se glagoli s polutematskom prezentskom osnovom čija je infinitivno-preteritna osnova tvorena sufiksima *-ě- ili *-a-. Sufiksom *-ě- (< ie. *-eh₁-) tvorene su povijesno raznolike prezentske osnove; uglavnom je riječ o odrazima indoeuropskih stativnih glagola, kao i o pojedinim starim perfektskim osnovama. Sufiks *-a-, izuzev u već spomenutim slučajevima alomorfije, ograničen je na samo na nekoliko primjera koje Vaillant naziva *nepравilnim* ili *anomalničnim* glagolima (franc. *verbes anomaux*).

U drugoj skupini nalaze se glagoli s polutematskom osnovom čija je infinitivno-preteritna osnova tvorena sufiksom *-i-. Takve primjere nadalje dijelimo na kauzativno-iterativne prezentske osnove te na denominativne osnove. S obzirom da se kauzativno-iterativne osnove mogu promatrati kao izvedene iz primarnih (atematskih i tematskih) osnova, unutar njih razdvajamo primjere s potvrđenim osnovnim oblikom prezentske osnove od primjera s nepotvrđenim osnovnim oblikom prezentske osnove.

Svaka od dviju cjelina ovoga poglavlja, kao i u dosadašnjim poglavljima, sastoji se od uvoda, indoeuropskoga nasljeđa, uvida u akcentuaciju i pojedinačne analize sakupljenih primjera.

3.3.2. Polutematski -ě- / -i- glagoli

U skupinu polutematskih -ě- / -i- glagola ubrajamo glagole drugoga razreda treće vrste Vondrákove klasifikacije: npr. stsl. *tırpěti: tırpjo*, 3.1.jd. *tırpitь* (Vondrak 1928: 183.).

Glagoli ovoga tvorbenoga tipa infinitivno-preteritnu osnovu tvori sufiksom *-ě-, odnosno njegovim alomorfom *-a- (iza praslavenskih palatalnih glasova *č, *ž, *š). Većina primjera odrazi su indoeuropskih stativnih prezentskih osnova, kao i nekih neprezentskih tvorbi koje su naknadno reinteretirane kao oblici prezenta. **Prijevojna praznina rekonstruira se kao jedno od obilježja indoeuropske stativne tvorbe: LIV za stativne tvorbe redovito navodi prazninu korijena bez prijevojne smjene: npr. ie. *b^hud^h - „biti budan“ (stsl. *bьděti*; lit. *budėti*); ie. *d^lg^h - „biti dug“ (lat. *indulgeō*); ie. *k^lus- „slušati“ (latv. *klusēt* „šutjeti“), uz sufiks koji autori rekonstruiraju kao *-h₁je-.**

Premještanje neprezentskih glagolskih tvorbi u kategoriju prezenta moralo je nastupiti vrlo rano, nakon preoblike sustava glagolskih kategorija ranoga indoeuropskoga prajezika, o čemu svjedoče usporednice iz baltijskih jezika.

Infinitivna osnova ovih glagola tvorila se sufiksom *-ě- (iza palatala *ě > a) i, iznimno, *-a- (samo tri primjera). Glagolski korijen mogao se nalaziti u svim stupnjevima, a posebno je zanimljiva *punina o-stupnja*, potvrđena u više primjera, s obzirom da takav prijevoini tip u više primjera upućuje na staru perfektsku osnovu²⁹⁷.

Nasuprot punini o-stupnja prijevoina praznina korijena važno je formalno obilježje izvornih stativnih tvorbi koje ponekad pomaže njihovu identificiranju, a taj se prijevoini stupanj nalazi u većini dostupnih primjera.

Konačno, glagoli ovoga tipa potvrđeni su i u prijevoinome e-stupnju, što je, prema dostupnim podacima iz **baltoslavenskih jezika**²⁹⁸, baltoslavenska inovacija²⁹⁹. Više praslavenskih primjera ovoga tipa ima usporednicu u baltijskim jezicima u primjerima koji nemaju tvorbenih usporednica u drugim indoeuropskim granama: npr. psl. **běžati* ~ lit. *bėgėti*; psl. **sėdėti* ~ lit. *sėdėti*, što upućuje da se u baltoslavenskom stativni tvorbeni obrazac proširio na brojne druge neprelazne glagole, uglavnom one kojima se iskazuje kretanje³⁰⁰.

Za razvoj nakon dijalektne diferencijacije praslavenskoga jezika valja napomenuti da su se polutematski -ě-/i- glagoli u više slavenskih izvora djelomično ili potpuno stopili s tematskim glagolima tvorenima sufiksom *-ěj-, koji su svojim podrijetlom isključivo denominativni (deadjektivni)³⁰¹. To je vidljivo i u govorima hrvatskoga jezika s obzirom da su naslijeđeni tematski glagoli toga tipa **uglavnom** prešli u polutematski razred: npr. psl. **slabėti*: **slabějō* „slabjeti“ (> rus. *слабѣть: слабѣю*) > hrv. *slābjeti*: *slābīm*; psl. **bolėti*: **bolějō* „boljeti“ (> rus. *болѣть: болѣю*) > hrv. *bōljeti*: 3. l. jd. *bōlī*³⁰². **Iznimke na hrvatskome području nalazimo u nekim kajkavskim i sjevernočakavskim govorima: npr. *bēleti*: *bēlejem* (Varaždin; više primjera u poglavlju o sufiksu *-ěj-).**

²⁹⁷ Odrzi indoeuropskih perfektskih osnova u literaturi se obično ne izdvajaju kao zasebno poglavlje, premda se u etimološkim priručnicima uglavnom navodi perfektsko podrijetlo pojedinih primjera. U prošleme poglavlju susreli smo nekoliko takvih primjera.

²⁹⁸ Usp. primjere poput lit. *regėti*: 3.l. *rėgi* „gledati“; *žėrėti*: *žėri* „sjajiti se“; također i psl. **běžati*: 3.l. jd. **běžitb*.

²⁹⁹ Nije vjerojatno da su takvi glagoli poopćili prijevoinu puninu, za razliku od praznine u primjerima poput psl. **mbnėti* i **vbrėti*.

³⁰⁰ Usp. također i baltijske primjere poput lit. *tekėti* „teći“: latv. *tecēt*; lit. *skubėti*: latv. *skubēt* „žuriti“. Kortlandt (1989.) glagole s puninom e-stupnja naziva stativima, a primjere s prijevoinom prazninom i puninom o-stupnja odrazima staroga perfekta.

³⁰¹ „Le type est largement représenté, mais il n'est plus productif, si ce n'est du fait de sa fusion ultérieure, dans plusieurs langues slaves, avec le type des dénominatifs en -ěje-, -ėti.“ (Vaillant 1966: 383.).

³⁰² Za više o tematskim prezentskim osnovama na -ěj- v. poglavlje o prezentskim osnovama sa sufiksom *-ěj-.

Svi primjeri polutematskih *-ě-/-a-* glagola koje navodimo u ovome poglavlju postali su iz glagolskih korijena. Više primjera upućuje na odraz iz prijevojne praznine, a potvrđeni su i odrazi korijena iz prijevojnoga e-stupnja, kao i prijevojnoga o-stupnja.

psl. * <i>ьrpěti</i> : * <i>ьrpjǫ</i>		
Jednina	Množina	Dvojina
1. * <i>ьrpjǫ</i>	1. * <i>ьrpimъ</i>	1. * <i>ьrpivě</i>
2. * <i>ьrpišъ</i>	2. * <i>ьrpite</i>	2. * <i>ьrpita</i>
3. * <i>ьrpitъ</i>	3. * <i>ьrpęť</i>	3. * <i>ьrpite</i>

Tablica 16. Promjena polutematskoga *-ě- / -i-* glagola.

3.3.2.1. Indoeuropsko nasljeđe

Praslavenski *-ě- / -i-* glagoli najčešće odražavaju indoeuropske stativne glagole. Prema ranije navedenim teorijskim postavkama stativnim glagolima (*stativima*) u indoeuropskome prajeziku nazivamo tvorbe iz glagolskih korijena kojima se *izražavalo stanje subjekta*. Takvi glagoli sintaktički redovito su *neprijelazni*, njihovo osnovno formalno obilježje je sufiks **-eh₁-* koji je u tvorbi prezentske osnove, osim u baltoslavenskom, potvrđen još u italskom, keltskom, hetitskom i germanskom, dok se u grčkom njime tvorila aorisna osnova jedne skupine glagola.

U italskome je sufiks **-eh₁-* (> lat. *-ē-*) odražen u više primjera druge konjugacije postalih iz glagolskih i imenskih osnova: npr. lat. *vidēmus* „vidimo“ < **weid-eh₁-mos* (inf. *vidēre*); *sedēmus* „sjedimo“ < **sed-eh₁-mos* (inf. *sedēre*); Meiser 2010: 190.

U hetitskome je potvrđen prezentski sufiks *-ēšš-* kojim su se tvorili denominativni glagoli stativnoga značenja³⁰³: npr. het. *ekunēšš-* „postati hladan“ (← het. *ekuna-* „hladan“); het. *maršēšš-* „postati loš“ (← het. *marš-* „loš“); Oettinger 1979: 237-240.

³⁰³ U starohetitskom su se sufiksom *-ēšš-* tvorili samo denominativni (dadjektivni) glagoli iz različitih pridjevskih osnova. Kasnije se tvorbeni obrazac proširio i na glagolske osnove s neprijelaznim značenjem (Oettinger 1979: 237.). Sufiks *-ēšš-* složen je od ie. **-eh₁-* i **-sh₁-* (Kloekhorst 2008: 255.).

U grčkome se sufiksom *-η-* iz prijevojne praznine korijena tvorio aorist stativnoga značenja: npr. grč. *ἐχάρη* „obradova se“ (grč. *χαίρω* „radovati se“); *ἐπάγη* „očvrsne“ (grč. *πήγνυμι* „učvrstiti“). Na osnovi usporedbe s primjerima iz ostalih indoeuropskih grana redovito se govori o zajedničkom indoeuropskom podrijetlu svih stativnih tvorbi; v. Chantraine 1961: 166; Rix 1976: 218.

Konačno, u baltoslavenskome je odraz sufiksa **-eh₁-* potvrđen u dva različita glagolska tipa. U prezentskoj osnovi sufiks **-eh₁-* potvrđen je samo u denominativnih stativnih glagola (npr. psl. **-ěj-*; lit. *-ėj-*) koji se obrađuju kasnije u radu. Za razliku od toga u izvornih se (deverbativnih) stativa u prezentskoj osnovi pojavljuje spomenuti *polutematski* sufiks, dok je sufiks **-eh₁-* potvrđen u infinitivno-preteritnoj osnovi.

S obzirom na navedene tvorbene usporednice iz drugih indoeuropskih grana i akcentuaciju praslavenskih prezentskih stativnih osnova koji, čini se, nisu poznavali *n.p.b* (v. dalje), praslavenski polutematski sufiks u ovome tipu glagolske tvorbe **mogao bi** se prema ranije spomenutom tumačenju Warrena Cowgilla objasniti kao odraz praznine indoeuropskoga stativnoga sufiksa **-eh₁-* i sufiksa **-y-* uz laringalnu metatezu (**-h₁-y- > *-ih₁- > *-i-*)³⁰⁴ **kada ne bi postojao akcentološki problem: naime takav razvoj proizveo bi akut, a prezentsko *-i-* u glagolima je neakutirano. Samim time, izgledniji je razvoj koji polazi od baltoslavenskoga polutematskoga obrasca s prijevojem **-ei-*: **-i-* iz kojega je praslavenski *poopćio* puninu, istočnobaltijski prazninu, a zapadnobaltijski je, možda, sačuvao oba prijevojna stupnja.**

³⁰⁴ Baltijski razvoj tada bi trebalo tumačiti istim polazišnim razvojem, ali bez metateze: **-h₁-y- > -i-*.

3.3.2.2. Akcentuacija

Polutematski *-ě/-i-* glagoli izvorno su imali samo *n.p.a* i(li) *n.p.c* (Dybo, Zamjatina, Nikolajev 1993: 31; Kapović 2018: 292.). Velika većina dostupnih primjera upućuje na *n.p.c*, dok se u *n.p.a* ubrajaju samo dva praslavenska glagola: psl. **viděti* i **visěti*³⁰⁵.

Nema jedinstvenoga mišljenja o razlozima nepostojanja praslavenske *n.p.b* u ovome tvorbenom tipu: prema jednom tumačenju svi odrazi praslavenske *n.p.b* stopili su se naknadno s odrazima *n.p.c*, a ostatak stare razlike moguće je vidjeti u tragovima vokalske kvantitete³⁰⁶.

U pojedinim slavenskim jezicima sinkronijski je potvrđena *n.p.B* čije podrijetlo valja tražiti u stapanju ovoga tvorbenoga tipa s drugim tipovima prezentskih osnova ili u novonastalim tvorbama: npr. u hrvatskim je govorima potvrđen glagol *vòljeti*: *vòlīm* (n.p.B) koji nema usporednica u drugim slavenskim jezicima. Općenito se za hrvatske štokavske i čakavske govore može navesti prelazak *-ě/-i-* glagola u *i*-glagole³⁰⁷, dok je u istočnoslavenskim jezicima zabilježen prelazak polutematskih *-ě/-i-* u tematski prezentski tip³⁰⁸.

Samim time razvoj akcentuacije ovoga tvorbenog tipa poprilično se razlikuje u sinkronijskim sustavima slavenskih jezika i dijalekata. U pregledu primjera praslavenskih *-ě/-i-* glagola navodimo podatke iz standardnih jezika. Naglasne varijacije karakteristične za pojedine istočnoslavenske i južnoslavenske govore nalaze se u akcentološkim rječnicima poput Dybo, Zamjatina, Nikolajev (1993.) i Zaliznjak (2019²), što se usputno navodi uz pojedine primjere.

³⁰⁵ U hrvatskom jeziku sinkronijski se u ovaj naglasni obrazac ubraja još nekoliko primjera (npr. *släbjeti*: *släbīm*) koji su u praslavenskom jeziku pripadali tematskom *-ěje-* tipu (v. Kapović 2018: 292.). Riječ je, dakako, o mlađoj inovaciji.

³⁰⁶ Za više o tome v. Dybo, Zamjatina, Nikolajev 1993: 31-43.

³⁰⁷ Trag stare tvorbe očuvan je u akcentuaciji jer se *n.p.C* dobro čuva i nako prelaska u novi tvorbeni tip, ponekad se upravo po naglasku vidi da je riječ o prelasku u drugi tvorbeni tip.

³⁰⁸ Usp. rus. *ceděmb*: *ceděio* „sjedjeti“; rus. *epemь*: *epěio* „vrjeti“.

Naglasna paradigma	Praslavenski	Ruski stand.	Hrvatski stand.	Hrvatski dij. (Brač)	Slovenski
n.p.a	1. *vǐdǫ	1. вѣ́жу	1. vǐdǐm	1. vǐdim	1. vǐdim
	2. *vǐdišb	2. вѣ́дишь	2. vǐdiš	2. vǐdiš	2. vǐdiš
	3. *vǐditb	3. вѣ́дутъ	3. vǐdī	3. vǐdi	3. vǐdi
	1. *vǐdimb	1. вѣ́дим	1. vǐdīmo	1. vǐdimo	1. vǐdimo
	2. *vǐdite	2. вѣ́дите	2. vǐdīte	2. vǐdite	2. vǐdite
	3. *vǐdētb	3. вѣ́дят	3. vǐdē	3. vǐde	3. vǐde
n.p.c	1. *běžǫ	1. бѣ́жy	1. bjèžǐm	1. bižǐn	1. bežǐm
	2. *běžišb	2. бѣ́жишь	2. bjèžǐš	2. bižiš	2. bežiš
	3. *běžitb	3. бѣ́житъ	3. bjèžǐ	3. biži	3. beži
	1. *běžǐmb	1. бѣ́жим	1. bjèžǐmo	1. bižǐmǝ	1. bežǐmo
	2. *běžite	2. бѣ́жите	2. bjèžǐte	2. bižitè	2. bežite
	3. *běžētb	3. бѣ́жyт	3. bjèžē	3. bižē	3. bežijo

Tablica 17. Pregled naglasnih paradigmi praslavenskoga polutematskog i-prezenta i njegovih odraza u slavenskim jezicima.

3.3.2.3. Pregled polutematskih -ě- / -i- glagola

a) Infinitivno-preteritna osnova tvorena sufiksom *-ě-

LIV: 67; IEW: 116.

1. psl. *běžǎti³⁰⁹: *běžǫ (n.p.c) „bježati“ (stsl. *běžati*; rus. бѣ́жyтъ: бѣ́жy, 3. l.jd. бѣ́жyм; polj. *bieżeć*: *bieże*; kaš. *bežec*: *bežq*; slovin. *bježec*: *bježq*; češ. *běžeti*: *běžim*; sln. *bežati*: *bežim*)³¹⁰. Hrvatske potvrde: *bježati*: *bježim* (ARj od 15. st.); *bižat*: *bižin* (Brač); *bež'ati*: *bežim*, 3.l.mn. *bežiju* (Varaždin); *bežat*: *bežin*, 2.l.jd. *bežiš* (Orlec); *bīēžōti*: *bīēžim* (Bednja).

• Polutematski prezent < ie. *b^heg^w- „bježati“ (grč. φέβομαι). Premda se psl. *běžati navodi u svim slavenskim etimološkim rječnicima, o njegovoj se tvorbi uglavnom ne raspravlja. Naime, polutematska tvorba potvrđena je u svim slavenskim jezicima, a o njezinome

³⁰⁹ Postalo od rpsl. *bēgētēj (usp. baltijske primjere; također v. Skok 1971: 166.).

³¹⁰ ESSJa 2: 92; Vaillant 1966: 382: navodi oblike atematskoga imperativa; Derksen 2008: 40; Zalaznjak 2010: 139.

baltoslavenskome podrijetlu svjedoče baltijske usporednice poput lit. *bėgėti: bėgi* „trčati“. To sve upućuje na postojanje baltoslavenskih tvorbi, formalno sličnih indoeuropskim stativnim tvorbama (sufiks *-eh₁-, ali i prijevorna punina korijena), ali s aktivnim značenjem. LIV praslavenski primjer navodi kao novotvorenicu i ne spominje baltijske usporednice. Korijenska dužina, kao i u tematskoj neizvedenoj osnovi **bėgti*, nastala je prema Winterovu zakonu.

LIV: 82; IEW: 150-152.

2. psl. *bьdėti: *bьdĳq (n.p.c) „bdjeti“ (stsl. *bьdėti: bьdĳq*, 2.l.jd. *bьdiši*; rus. arh. *бodemъ: бdy*, 3.l.jd. *бduu*; češ. *bdíti: bdím*; sln. *bdėti: bdím*)³¹¹.

Hrvatske potvrde: *bdjėti: bdím (ARj)*; *bdėti*: 2.l.jd. *bdĳeš*, 3.l.mn. *bdĳju* (Grobnik); *bd'ėti: bdėjėm* (Varaždin).

• Polutematski prezent < ie. **b^heud^h*- „gledati; bdjeti“ (stind. *bódhati*). Indoeuropsko stativno podrijetlo ovoga glagola transparentno je i općeprihvaćeno. Značenje stativnoga glagola **bьdėti* jest „biti budan“³¹². Baltijska tvorbeni i semantička usporednica je lit. *budėti*: 3. l. *būdi*, što upućuje na zajedničko nasljeđe koje tvorbene usporednice ima i u drugim indoeuropskim granama.

LIV: 126; IEW: 213.

3. psl. *dьržati³¹³: *dьržq (n.p.c) „držati“ (stsl. *dьržati: dьržq*; rus. *держать: держу*, 3.l. jd. *держум*; polj. arh. *dzierżec: dzierżę*; češ. *držeti: držím*; gluž. *džeržec*; sln. *držáti: držím*; srbug. 1.l. jd. *дръжж*)³¹⁴. Hrvatske potvrde: *držati: držím (ARj)*; *držăt: držĳn*, 2. l. mn. *držĳtė* (Brač); *držăt: držĳš*, 3.l.mn. *držė* (Grobnik); *drž'ati: držím* (Varaždin); *deržòti: deržĳm (Bednja)*.

• Polutematski prezent < ie. **derg^h*- „držati, stiskati“ (av. *dražaite*; grč. *δράσσομαι*; stir. *dringid*). Formalnim obilježjima psl. **dьržati* upućuje na izvornu stativnu tvorbu pa ga LIV, uz nedoumicu, uvrštava u naslijedene stative. S obzirom da se potvrđeno značenje razlikuje od tipičnih stativnih značenja, etimološki priručnici obično obično ne navode njegovo stativno podrijetlo (npr. ERHJ: 203.). Za razliku od prethodnih dvaju primjera iz korijena **derg^h*- nije potvrđen osnovni tematski prezent.

³¹¹ ESSJa 3: 76; Vaillant 1966: 383; Derksen 2008: 68; **Zaliznjak 2010: 139**.

³¹² Korijen **b^heud^h*- u praslavenskom jeziku odražen je u čak četiri glagolske tvorbe: osnovnom prezentu **bjusti*, kauzativu **buditi*, te nazalnom prezentu **bьdnqti*.

³¹³ Postalo od rpsl. **dirgėtėj*.

³¹⁴ ESSJa 5: 230; Vaillant 1966: 386: „comme lat. *teneō et tendō* «je tends»“; Derksen 2008: 137; **Zaliznjak 2010: 139**.

4. psl. *gorěti: *gōrjō (n.p.c) „gorjeti“ (stsl. *gorěti: gorjō*; rus. *горѣть: горю́*, 3. l. jd. *горю́м*; polj. *gorzec: gorze*; kaš. *gořec: gořq*; slovin. *gùrěc: gùrəq, gùrəiš*; češ. *hořeti: hořím*; sln. *gorěti: gorím*)³¹⁵. Hrvatske potvrde: *gòrjeti: gòrīm* (ARj od 15. st.); *gorīt: gorīn* 3.l. jd. *gorī* (Brač); *gorèt: gorî* (Grobnik), 3.l.mn. *gorê* (Grobnik); *gorèt: 3.l.jd. gorī* (Orlec); *gerèti: gerīm* (Bednja).

• Polutematski prezent < ie. *g^{wh}er- „grijati“ (grč. *ἰερούμαι*; lit. *garėti*: 3.l. *gāri* „isparavati“). U literaturi se redovito navodi da prezentska osnova ovoga glagola potječe od osnove staroga perfekta o čemu svjedoči korijenski vokalizam i litavska usporednica *garėti: gāri* „isparavati“ s istim korijenskim vokalizmom i sličnim značenjem³¹⁶. Baltijska usporednica upućuje da je reinterpretacija perfektske osnove provedena tijekom razdoblja zajedničke jezične povijesti.

5. psl. *gr̥mēti: *gr̥mjō (n.p.c) „grmjeti“ (stsl. *gr̥mēti*; rus. *гремѣть: гремлю́*, 3. l. jd. *гремлю́м*; polj. *grzmieć: grzmię*; slovin. *gr̥mīec: 3.l.jd. gr̥mjī*; češ. *hřmėti: hřmím*; sln. *grmėti: grmím*)³¹⁷. Hrvatske potvrde: *gr̥mjjeti: gr̥mīm* (ARj); *grmīt: grmīn*, 3.l.jd. *grmī* (Brač); *grmīt: 3.l.jd. grmī* (Senj); *grmēt: 3.l.jd. grmî* (Grobnik); *grm'eti: grmîm* (Varaždin); *gērmēti: gērmīm* (Bednja).

• Polutematski prezent < ie. *g^hrem- „grmjeti“ (lit. *grumėti: grūmi* „grmjeti“; steng. *grimman* „bjesnjeti“). LIV rekonstruirala korijen *g^hrem- čiji se odrazi nalaze u germanskom i baltoslavenskom te uvrštava praslavenski primjer u stativnu tvorbu. To potvrđuje prijevorna praznina korijena i značenje navedenih baltoslavenskih primjera. Osnovni, puninski oblik korijena posvjedočen je u latv. *gremt*: 3. l. *gremj*³¹⁸ „bučati, hukati“. S obzirom na formalna obilježja (prijevorna praznina korijena) tvorba ovoga glagola mogla bi biti naslijeđena iz indoeuropskoga razdoblja, ali to, zbog izostanka tvorbenih usporednica iz drugih indoeuropskih grana, ne možemo sa sigurnošću znati.

³¹⁵ ESSJa 7: 42; Vaillant 1966: 378; Derksen 2008: 178; [Zaliznjak 2010: 139](#).

³¹⁶ Također je moguće dodati i staroslavenski oblik participa prezenta aktivnoga *gorqšt-* (umjesto očekivanoga **gorqšt-*) koji svjedoči da je glagol naknadno uvršten u polutematsku fleksiju.

³¹⁷ ESSJa 7: 163; Vaillant 1966: 383; Derksen 2008: 195; [Zaliznjak 2010: 139](#).

³¹⁸ Bez navođenja akcentuacije u izvoru.

6. psl. *xъtěti: *xotjǫ (n.p.b) „htjeti“ (rus. *хотѣть: хотѣу*, 3.1.jd. *хóчем*; polj. *chcieć: chcę*; kaš. *chcec: chcq*; slovin. *cìęc: cã*, 2.1.jd. *cìęš*; češ. *chtíti: chci*; sln. *hotěti: hōčem*).

Hrvatske potvrde: *htjěti: hòću* (ARj); *hot'eti: h'očęm*, 3.1. mn. *h'očęju* (Varaždin); *štěti: ěčam* (Bednja).

• Polutematski prezent < ie. *skuHt- (steng. *scūdan* „žuriti se“). Etimologija psl. *xъtěti je nerazjašnjena, kao i prijetojni odnosi između primjera *xъtěti i *xotěti. Psl. *xъtěti formalno može upućivati na **množinski oblik** stare perfektske osnove nejasnoga etimona koji se obično uspoređuje s indoeuropskim korijenom *skuHt-³¹⁹ „hitar“. Premda je u suvremenim slavenskim jezicima prevladao tematski tvorbeni tip, izvorno je psl. *xъtěti zacijelo pripadao polutematskoj prezentskoj tvorbi. To je djelomično očuvano u ruskome jeziku, gdje odraz ovoga glagola u jednini ima tematsku, a u množini polutematsku konjugaciju³²⁰. U hrvatskim govorima danas je uglavnom prevladao oblik *htjeti* < psl. *xъtěti, dok su odrazi psl. *xotěti potvrđeni u pojedinim kajkavskim govorima (v. gore). S obzirom na nesigurnu etimologiju i podrijetlo, nezahvalno je govoriti o tvorbi u prajeziku.

LIV: 363; IEW: 603.

7. psl. *klęčāti³²¹: *klęčǫ (n.p.c) „klečati“ (polj. *klęczeć: klęczę*; slovin. *klāčēc: klāčq, klāčičš*; češ. *klečeti: klečím*; sln. *klečāti: klečím*)³²².

Hrvatske potvrde: *klęčati: klęčím* (Arj od); *klęčati: klęčím* (Varaždin).

• Polutematski prezent < bsl. *klenk- „klečati“ (lit. *klėnkti: klėnkia*; latv. *klencēt: klencēju* „šepati“). Korijen *klenk- potvrđen je samo u baltoslavenskome: u litavskome je potvrđena tematska prezentska osnova tvorena sufiksom *-j-, dok se tvorbena usporednica nalazi u latv. *klencēt* „šepati“. LIV praslavenski primjer uvrštava u stativne tvorbe i ne navodi latvijsku usporednicu. Formalno obilježje korijena (prenazalizacija), prema ranije postavljenom okviru, upućuje na baltoslavenski supstrat³²³.

³¹⁹ Za raspravu o toj etimologiji v. ERHJ 339; 328.

³²⁰ Usp. *хотѣу, хóчеишь, хóчем; хотѣм, хотѣме, хотѣм*.

³²¹ Postalo od rpsl. *klenkētĭj.

³²² ESSJa 10: 28; Vaillant 1966: 388; Derksen 2008: 225.

³²³ Formalno i semantički moguća je veza s hrv. *klonuti* (v. ERHJ).

LIV: 374; IEW: 596.

8. psl. *kypěti: *kŷpjō (n.p.c) „kipjeti“ (stsl. *kypěti*: 2.1. jd. *kypiši*; rus. *кунѣтъ*: *кунлю́*, 3.1.jd. *кунѹм*; polj. *kipieć*: *kipieć*; češ. *kypěti*: *kypím*; sln. *kipěti*: *kipím*)³²⁴.

Hrvatske potvrde: *kípjeti*: *kípīm* (ARj od 16. st.); *kīpīt*: *kīpin*, 3.1.jd. *kīpi* (Brač); *kīpēt*: *kīpī* (Grobnik); *kēipēti*: *kēipīm* (Bednja).

• Polutematski prezent < ie. **kh₂up*-³²⁵ „kipjeti“ (lit. *kūpėti*; latv. *kūpēt*: *kūpēju*). Korijen **kh₂up*- možda je isti kao u stind. *kúpyati* „bjesneti; vrjeti“. **Za razliku od prethodnih primjera za koje je karakteristična bila prijevorna praznina, u ovome primjeru nalazi se korijenska dužina koja je pravilno nastala od laringala** (v. Derksen 2014: 264.). Bez obzira na podrijetlo korijena stativna tvorba zajednička je jedino baltijskom i slavenskom te je sigurno naslijeđena iz jezične pretpovijesti.

LIV: 411; IEW: 673.

9. psl. *letěti: *lētjō (n.p.c) „letjeti“ (stsl. *letěti*: *leštō*, 2. 1. jd. *letiši*; rus. *летѣтъ*: *лечу́*, 3. 1. jd. *летѹм*; polj. *lecieć*: *leceć*; kaš. *lecec*: *leceć*; **slovin. *lięęc*: *lięęq*, *lięęiš***; češ. *letěti*: *letím*; sln. *letěti*: *letím*)³²⁶. Hrvatske potvrde: *lētjeti*: *lētīm* (ARj od 16. st.); *letīt*: *letīn* (Brač); *letēt*: *letī*, 3.1.mn. *letē* (Grobnik); *letēti*: *letīm* (Bednja).

• Polutematski prezent < bsl. **lekt*- „skakati, letjeti“. Etimologija i tvorba ovoga glagola nisu razjašnjeni. Obično se uspoređuje s lit. *lėkti*: *lėkia* „skakati, letjeti“ pa se kao polazište rekonstruira korijen **lekt*-. U tvorbenoj analizi ponekad se polazi od sufiksa *-*t*- (Vaillant 1966: 393; ERHJ: 548), a Meillet (1934.) tumači psl. **letěti* kao denominativnu tvorbu od psl. **letь*. To, s obzirom na polutematsku fleksiju, nije vjerojatno.

LIV 398; IEW: 658-659.

10. psl. *ležāti: *lēžō (n.p.c) „ležati“ (stsl. *ležati*: 2. 1. jd. *ležiši*; rus. *лежѣтъ*: *лежу́*, 3. 1. jd. *лежѹм*; polj. *leżeć*: *leżeć*; kaš. *leżec*: *leżq*; **slovin. *lięžec*: *lięžq*, *lięžiš***; češ. *ležeti*: *ležím*; sln. *ležāti*: *ležím*; **srbug. 1.1.jd. *лѣжѣ***³²⁷)³²⁸. Hrvatske potvrde: *lēžati*: *lēžīm* (ARj od 13. st.); *ležāt*: *ležīn*, 3.1.jd. *leži* (Brač); *ležāt*: *ležīš*, 3.1.mn. *ležē* (Grobnik); *ležōti*: *ležīm* (Bednja).

• Polutematski prezent < ie. **leg^h*- „ležati“ (got. *ligan*; stir. *laigid*; grč. *λέχος* „krevet“) Ovaj praslavenski stativni glagol nema baltijskih usporednica budući da u baltijskome korijen

³²⁴ ESSJa 13: 265; Vaillant 1966: 389; Derksen 2008: 266; **Zaliznjak 2010: 139.**

³²⁵ LIV rekonstruira **kueh₁p*-.

³²⁶ ESSJa 14: 145; Vaillant 1966: 393: „*letěti* «voler», sur un présent en *-te-*„; Derksen 2008: 271; **Zaliznjak 2010: 139.**

³²⁷ **Dybo 2000: 573.**

³²⁸ ESSJa 14: 161; Vaillant 1966: 393; ERHJ 549.

**leg^h*- nije sačuvan. LIV praslavensku tvorbu uvrštava u novotvorenice, uvrštavajući ga u isti tvorbeni sloj kao psl. **běžati* i **sěděti*.

LIV 408; IEW: 670-671.

11. psl. *льпѣти: *лѣрјо „lijepiti se“ (stsl. *prilьpěti*³²⁹: *prilьpljō*; češ. *lpieti*)³³⁰.

Hrvatske potvrde: Nema.

• Polutematski prezent < ie. **leip-* „lijepiti“ (stind. *limpāti*; lit. *lipti*: *lĩmpa* „mazati“; got. *liban* „živjeti“). Iz korijena **leip-* u prajeziku se tvorila prezentska osnova s nazalnim infiksom kojoj nema traga u slavenskome. Ipak, korijen **leip-* u praslavenskome je dobro potvrđen u izvedenim tvorbama: iterativu **lěpiti* (< ie. **loip-*); osnovi s nazalnim sufiksom **lьpnōti* i ovdje navedenom stavu **lьpěti*.

LIV 434; IEW: 719.

12. psl. *мълчати³³¹: *мълчъ (n.p.c) „šutjeti“ (stsl. *mlьčati*: 2. l. jd. *mlьčiši*; rus. *молчатъ*: *молчу́*, 3.l.jd. *молчѣм*; polj. *milczeć*: *milczę*; češ. *mlčeti*: *mlčím*; sln. *molčati*: *molčím*)³³².

Hrvatske potvrde: *múčati*: *múčīm* „šutjeti“ (ARj od 16. st.); *mučāt*: *mučīn*; 3.l. jd. *mučī* (Brač); *mūčāt*: *mučīš*, 3.l.mn. *mučē* (Grobnik).

• Polutematski prezent < bsl. **melk^(w)* „šutjeti“. LIV uz sumnju rekonstruira navedeni korijen koji bi bio odražen samo u slavenskim jezicima. Etimološki priručnici uglavnom ne izvode daljnje podrijetlo ovoga korijena i konstatiraju da njegova etimologija nije razjašnjena (Vasmer 1955: 153. ; Borys 2005: 328.). Snog (2003: 411.) za psl. **mьlčati* pretpostavlja denominativno podrijetlo na osnovi usporedbe s lit. *mūlkis* „glup“, izvodeći sve iz ie. korijena **melh₂-* „mljeti“. S obzirom da tvorba upućuje na deverbativno postanje ovoga glagola, možemo, analogno prethodnim primjerima (**běžati* ← **bęgti*; **ležati* ← **legti*), pretpostaviti praslavenski glagol **mьlkti*: **mьlkō*, čiji odraz, koliko nam je poznato, nije zabilježen ni u jednom slavenskom izvoru.

³²⁹ Potvrđeno u više kanonskih rukopisa; v. SJS II: 286.

³³⁰ Vaillant 1966: 384.

³³¹ Postalo od rpsl. **mulkētēj*.

³³² ESSJa 21: 102; Zaliznjak 2010: 139.

13. psl. *mьněti: *mьnjq (n.p.c) „misliti“ (stsl. *mněti*³³³; 3.l. jd. *mьnitъ*; rus. *мнѣть*: *мнѣю*, 3.l.jd. *мнѣю*; stpolj. *mnieć*: *mnieę*; češ. *mníti*: *mním*)³³⁴.

Hrvatske potvrde: *mniti*: *mním* (ARj od 15. st.).

• Polutematski prezent < ie. *men- „misliti“ (stind. *mányate*; grč. *μáινωμαι*; lit. *minėti*: 3.l. *mini*). Korijen *men- „misliti“ dobro je potvrđen u više indoeuropskih grana. Praslavenska tvorba navodi se kao primjer naslijeđenoga stativnoga glagola (Vaillant 1966: 384; ERHJ: 624.) i njezino je podrijetlo općeprihvaćeno. U baltijskome je iz istoga korijena zabilježen i tematski glagol: lit. *minti*: *mėna* „misliti“, čemu nema traga u slavenskome.

14. psl. *mьžěti, *mьžāti: *mьžq (n.p.c) „močiti; drijemati“ (rus. dij. *мжеть*; stč. *mžieti*; polj. *mżec*: *mżę*; sln. *mezėti*: *mezím*)³³⁵.

Hrvatske potvrde: *míždati*: *míždim* (Lika prema ARj).

• Polutematski prezent < ie. *h₃meig^h- „močiti, mokriti“ (grč. *ομείχω*; lit. *mỹžti*: *mėža*; lat. *mingō*; stind. *méhati*). Korijen *h₃meig^h- „močiti“ potvrđen je u većini indoeuropskih grana. U baltoslavenskome je, pored osnovnoga značenja, potvrđeno značenje „migati, zatvarati oči; drijemati“ (usp. lit. *miegóti* „spavati“)³³⁶. Pored osnovnoga odraza *mьžěti u slavenskome je zabilježen i odraz *mьžati u kojemu je -ž- iz prezentske osnove (< *zj) poopćeno i u infinitivnoj osnovi, uz promjenu *ě* > *a* iza palatalnoga suglasnika. Hrvatske potvrde su rijetke, odraz izvorne tvorbe potvrđen je u pojedinim štokavskim govorima.

15. psl. *polěti: *poljg „gorjeti“ (stsl. *polěti*; strus. *полету*; stč. *polėti*)³³⁷.

Hrvatske potvrde: Nema.

• Polutematski prezent < *pelH- „gorjeti“. Glagolski korijen *pelH- čini se ograničen samo na praslavenski pa nije moguće mnogo reći o njegovom podrijetlu i tvorbi u prajeziku. LIV pretpostavlja staru perfektsku osnovu, što prihvaća Derksen (2008: 410.). S obzirom na

³³³ Potvrđeno i *mьniti* (SJS).

³³⁴ ESSJa 21: 113; Vaillant 1966: 384; Derksen 2008: 340.

³³⁵ ESSJa 21: 179; Vaillant 1966: 384; Derksen 2008: 344.

³³⁶ Razvoj značenja nije očekivan, ali nije ni nemoguć; vjerojatno je od početnoga „močiti“ (potvrđeno, između ostaloga, i u psl. *mьgla „magla“) prvo nastalo značenje „curiti, sipiti“ iz kojega se potom razvilo „migati“. Ipak, ne treba isključiti mogućnost da je riječ o dva različita korijena, na tragu čega je Snoj (2003: 396; 496.), koji rekonstruira ie. *meig^h- „migati, zatvarati oči“ i *h₃meig^h- „mokriti“. Inače, identično semantičko preklapanje potvrđeno je u lit. *meřkti*: 3.l. *meřkia* „močiti, natapati“ i *mėrkti*: 3.l. *mėrkia* „migati, zatvarati oči“. Razlika u akcentuaciji je sekundarna.

³³⁷ Vaillant 1966: 393: „La racine n'est pas attestée hors du slave“; Derksen 2008: 410.

prijevojni o-stupanj korijena i značenje, to je najsigurniji izvor podrijetla ove prezentske osnove. U izvorima hrvatskoga jezika nismo pronašli odraz ovoga glagola; korijen je potvrđen u odrazu praslavenskoga kauzativa **paliti* „činiti da gori“ i pojedinim imenskim tvorbama³³⁸.

LIV 473; IEW 819.

16. psl. *pъrděti: *pъrdjō (n.p.c) „prdjeti“ (rus. *пердѣть: пержѹ*, 3.l. jd. *perdūm*; polj. *pierdzieć: pierdze*; češ. *prděti: prdīm*; sln. *prđeti: prđim*)³³⁹.

Hrvatske potvrde: *prđjeti: prđīm* (ARj); *prđēt: prđiš*, 3.l.mn. *prđē* (Grobnik); *prđ'eti: prđīm* (Varaždin).

• Polutematski prezent < ie. **perd-* „prdjeti“ (lit. *pérsti: pėrdžia*; grč. *πέρδομαι*; alb. *pjerdh*; stvnjem. *ferzan*). U indoeuropskome prajeziku prezentska osnova tvorila se tematskom tvorbom, što u slavenskome nije potvrđeno. Praslavenski stativni glagol, s obzirom na prijevojni prazninu korijena, mogao bi biti arhaičnoga postanja.

LIV 585; IEW 992-993.

17. psl. *pъrěti: *pъrjō (n.p.c) „svadati se, raspravljati“ (stsl. *pъrěti: pъrjō*, 2. l. jd. *pъriši*; stpolj. *przeć: prze*; slovin. *přec: pŕa, pŕeš*; češ. *příti: pru*)³⁴⁰.

Hrvatske potvrde: *ùprijěti: ùprēm* (ARj); *uprīt: uprēn* (Gacka); *uprīt: ùpren* (Brač).

• Polutematski prezent < ie. **per-* „udarati; prati“ (lit. *pirti: pīria*). Formalna i semantička obilježja upućuju da je riječ o naslijeđenome stativnom glagolu bez tvorbene usporednice u baltijskim jezicima. U hrvatskim izvorima odraz ovoga glagola potvrđen je kao tematski prezent i samo u prefiksanim izvedenicama.

LIV: 477; IEW: 829.

18. psl. *pъzděti: *pъzdjō (n.p.c) „tiho prdjeti“ (rus. *бздѣть: бзжѹ*, 3.l.jd. *bzdūm*; polj. *bździć: bźdze*; sln. *pezdēti: pezdīm*)³⁴¹. Hrvatske potvrde: *bàzdjeti: bāzdīm* (ARj od 19. st.); *bozdīt: bozdīn* (Brač); *p'ezdjeti: pezd'im* (Sveti Đurđ).

• Polutematski prezent < ie. **pesd-* „smrdjeti, bazdjeti“ (lit. *bezdėti: bėžda*; lat. *pēdō* „prdjeti“; grč. *βδέω*). Korijen **pesd-* u baltoslavenskome je odražen u punini (litavski) i praznini (slavenski). Prijevojna praznina, s obzirom da se u korijenu nije nalazio sonant, izazvala je ozvučenje **s* > *z*, a u više slavenskih izvora zabilježeno je i ozvučenje početnoga okluziva; na

³³⁸ Npr. kajk. *polene* „drvo za kresanje luči“ (Cerje).

³³⁹ Vaillant 1966: 386; Derksen 2008: 428.

³⁴⁰ Vaillant 1966: 381; Derksen 2008: 428.

³⁴¹ Derksen 2008: 431.

južnoslavenskome području izvorno stanje sačuvano je u slovenskim i kajkavskim govorima (v. gore).

LIV: 513; IEW: 884.

19. psl. *sěděti: *sědjō (n.p.c) „sjedjeti“ (stsl. *sěděti: sězdō*; rus. *cedémь: cedéю*, 3. l. jd. *cedéem*³⁴²; polj. *siedzieć: siedzię*; kaš. *sedzec: sedzq*; slovin. *sięzēc: sięzq, sięziš*; češ. *seděti: sedím*; sln. *seděti: sedím*)³⁴³.

Hrvatske potvrde: *sjèdjeti: sjèdīm* (ARj); *sidīt: sidīn* (Brač); *sęd'ęti: sędīm* (Varaždin); *seděti: sedīm* (Bednja).

• Polutematski prezent < ie. *sed- „sjedjeti“ (lit. *sėdėti: sėdi*; lat. *sedō*). Baltijska usporednica upućuje da je stativni oblik postao u baltoslavenskome razdoblju. S obzirom na očekivanu akcentuaciju tematskoga prezenta *sěsti: *sędō (n.p.a), akcentuacija ovoga glagola vjerojatno je nastala analoški prema ostalim primjerima s n.p.c.

LIV: 570; IEW: 970.

20. psl. *smьrděti: *smьrdjō (n.p.c) „smrdjeti“ (stsl. *smьrděti*; rus. *смердѣть: смержъ*, 3. l. jd. *смердѣм*; polj. *śmierdzieć: śmierdzię*; češ. *smrděti: smrdím*; sln. *smrděti: smrdím*)³⁴⁴.

Hrvatske potvrde: *smřdjeti: smřdīm* (ARj); *smrdīt: smrdīn*; 3. l. jd. *smrdī* (Brač); *smrdět: smrdiš*, 3.l.mn. *smrdê* (Grobnik); *smrd'ęti: smrdīm* (Varaždin); *směrděti: směrdīm* (Bednja).

• Polutematski prezent < bsl. *smerd- „ispuštati miris“ (lit. *smirdėti: 3. l. smirdi* „smrdjeti“; latv. *smirđēt: smirđu* „mirisati“). Čini se da je glagolski odraz korijena *smerd- potvrđen samo u baltoslavenskome³⁴⁵. Na osnovi usporedbe s lat. *merda* „izmet“ pretpostavlja se zajedničko indoeuropsko podrijetlo (Derksen 2014: 415; De Vaan 2008: 374.), ali s obzirom na izoliranost latinskoga primjera (ne postoje izvedenice ni glagolski oblik korijena), kao i izostanak usporednica iz drugih izvora, može se govoriti i o ekskluzivnome baltoslavenskom korijenu.

³⁴² Tematizirano.

³⁴³ Derksen 2008: 445; Zaliznjak 2010: 139.

³⁴⁴ Derksen 2008: 457; Zaliznjak 2010: 139.

³⁴⁵ U obje baltoslavenske grane potvrđena je i imenska tvorba iz o-stupnja korijena (psl. *smordь „smrad“; latv. *smarža* „miris, parfem“ < *smordja).

21. psl. *stojǫti: *stǫjǫ (n.p.c) „stajati“ (stsl. *stojati: stojǫ*; rus. *стоять: стою́*, 3. l. jd. *стою́м*; polj. *stać: stoję*; slovin. *stùjǫč: stùjǫjǫ, stùjǫjš*; češ. *státi: stojím*; sln. *státi: stojím*)³⁴⁶. Hrvatske potvrde: *stajati* i *stǫjati: stǫjǫm* (ARj); *stǫjǫt: stojǫn* (Brač); *stǫt: stojǫš*, 3.l. mn. *stoję* (Grobnik); *stǫti: stejǫm* (Bednja).

• Polutematski prezent < ie. **steh*₂- „stajati“ (grč. *ἵστημι*; lit. *stóti: stója*). S obzirom na polazišni indoeuropski korijen **steh*₂- očekivani bi praslavenski odraz glasio **stajati: *stajǫ*. Potvrđeni o-vokalizam u obje glagolske osnove sekundarnoga je postanja i može se tumačiti na dva načina: jedan je pravilna glasovna promjena prema kojoj laringal nestaje ispred ie. *-y- (tzv. Pinaultov zakon), a drugi analoška promjena *a > *o prema drugim glagolima ovoga tvorbenoga tipa (npr. psl. **bojati: *bojǫ*). Konačno, moguće je i da je psl. *o (< rpsl. *a) u ovome slučaju postalo vokalizacijom laringala u međusuglasničkom položaju (CHC > CaC), što je manje vjerojatno. **Prema Akademijinu rječniku stariji oblik *stojati* potvrđen je u dubrovačkim tekstovima od četrnaestoga stoljeća.**

22. psl. *svǫrběti: *svǫrbjǫ (n.p.c) „svrbjeti“ (rus. *свербѣть: сверблю́*, 3.l.jd. *свербю́м*; polj. *świerbieć: świerbię*; češ. *svrběti: svrbím*)³⁴⁷. Hrvatske potvrde: *svǫrbjeti: svǫrbǫm* (ARj).

• Polutematski prezent < *(s)*werb*^h- „ubadati, „svrbjeti“ (lit. *skveřbti: skveřbia*; got. *-wairban* „brisati, čistiti“). LIV ne navodi baltoslavenske oblike koji bi, prema našem mišljenju, mogli biti srodni s navedenom germanskom usporednicom. Ako je ova rekonstrukcija točna, tada baltoslavenski oblici upućuju na korijen s *s-mobile*.

23. psl. *svǫtěti: *svǫtjǫ „svjetliti“ (stsl. *svǫtěti se: svǫštǫ se*)³⁴⁸. Hrvatske potvrde: Nema.

• Polutematski prezent < ie. **k'weit*- „svijetliti“ (lit. *švitėti: švìta*). Korijen **kweit*- potvrđen je u tematskom neizvedenom prezentu psl. **kvǫsti* (v.). Odraz ovoga praslavenskog stativnog prezenta potvrđen je samo u staroslavenskim tekstovima i nema potvrda u suvremenim slavenskim jezicima (Derksen 2014: 456.).

³⁴⁶ Derksen 2008: 468.

³⁴⁷ Derksen 2008: 478.

³⁴⁸ Derksen 2008: 478.

24. psl. *търпѣти: *търпјѡ (n.p.c) „trpjati“ (strus. *терпѣти*: 1.1.jd. *тѣрплю*, 1.1.mn. *терпѣмъ*³⁴⁹; polj. *cierpieć*: *cierpieę*; slovin. *cięřpjęc*: *cięřpja*, 2.1.jd. *cięřpjš*; češ. *trpěti*: *trpím*; sln. *trpěti*: *trpím*). Hrvatske potvrde: *trpjati*: *trpīm* (ARj); *trpīt*: *trpīn* (Brač); *trpēt*: *trpīš*, 3.1.mn. *trpē* (Grobnik); *trp'eti*: *trpīm* (Varaždin); *terpēti*: *terpīm* (Bednja).

• Polutematski prezent < ie. *terp- „biti tvrd“ (lit. *tirpėti*: *tirpėja*; lat. *torpeō*). LIV praslavenski primjer naziva esivom i ne navodi baltijsku usporednicu. Dostupni primjeri upućuju da je riječ o naslijeđenome stativnom glagolu s korijenom u prijevornoj praznini. Osnovni oblik glagola s prijevornim e-stupnjem nije posvjedočen.

25. psl. *тълѣти: *тълјѡ „nestajati, trunuti; tinjati“ (stsl. *тълѣти*: *тълѣјѡ*; 2.1. jd. *тълѣјеши*³⁵⁰; rus. *тлеть*: *тлѣю*, 3.1. jd. *тлѣем*; polj. *tleć*: *tleję*; češ. *tlíti*: *tlím*; sln. *tlėti*: *tlím*)³⁵¹.

Hrvatske potvrde: *tlēt*: 3.1.jd. *tlījē* „tinjati“ (Grobnik).

• Polutematski prezent < bsl. *telH- (lit. *tylėti*: *tỹli* „šutjeti“). Baltoslavenski oblik upućuje na stativnu tvorbu korijena koji u punini nije potvrđen i čije daljnje podrijetlo nije jasno. Derksen (2008: 504.) skeptičan je glede zajedničkoga etimona slavenskih i baltijskih potvrda³⁵², dok drugi priručnici slavenske etimologije uglavnom prihvaćaju navedenu etimologiju (v. Snój 2003: 768; Boryś 2005: 634.). S obzirom da su odrazi ovoga glagola potvrđeni s tematskom tvorbom, njegovu izvornu pripadnost polutematskoj skupini pretpostavljamo posredno, na osnovi formalnih i semantičkih obilježja.

26. psl. *velėti: *vėlјѡ (n.p.c) „željeti“ (stsl. *velėti*: *velјѡ*; rus. *велѣть*; 3.1.jd. *велѣо*, 3.1.jd. *велѣм*; češ. *veleti*: *velím*; sln. *velėti*: *velím*)³⁵³. Hrvatske potvrde: *veljeti*: *velīm* (ARj od 16. st.)³⁵⁴; *vėlīm*, *vėlī* (Varaždin).

• Polutematski prezent < ie. *welh₁- „željeti“ (stlit. *velmi*; lat. *volō*: 3.1. jd. *vult*). LIV polutematsku tvorbu tumači poopćavanjem osnove optativa *welh₁-ih₁-, što bi bio jedini primjer tvoren na taj način. **Problem takvoga tumačenja je što bi takvim razvojem nastao akut za čije postojanje nema dokaza.** Osnovni odraz ie. *velti (usp. stlit. *velmi* „želim“; lat. *vult*

³⁴⁹ Zaliznjak 2019: 393. U suvremenom ruskom: *терпѣть*: *тѣрплю*, 3.1.jd. *тѣрпю* (n.p.B).

³⁵⁰ Tematski prezent. Vidi također i ruski primjer.

³⁵¹ Derksen 2008: 504.

³⁵² „The connection with *utoliti ‘quench, satisfy, relieve’ and Lith. *tylėti* ‘be silent, soothe’ is uncertain.“

³⁵³ Derksen 2008: 514; Zaliznjak 2010: 139.

³⁵⁴ Bez naglaska infinitivne osnove.

„želi“) u praslavenskome nije odražen. Posvjedočene su jedino izvedenice: stativ **velēti*, iterativ **voliti* te „anomaličan glagol“ **vblēti*: **vblējō* „biti dovoljan, zadovoljavati“. U hrvatskim govorima odraz ovoga glagola posvjedočen je i sa starim nastavkom -u: *vělju*.

LIV: 665; IEW: 1025-1027.

27. psl. *vīdēti: *vīdjō (n.p.a) „vidjeti“ (stsl. *vidēti*: *viždō*; rus. *видеть*: *вúжy*, 3.l.jd. *вúdum*; polj. *widzieć*: *widzē*; češ. *viděti*: *vidím*; sln. *videti*: *vīdim*)³⁵⁵.

Hrvatske potvrde: *vīdjati*: *vīdīm* (ARj od 15. st.); *vīdit*: *vīdin*, 3.l.jd. *vīdi* (Brač); *vi'dēti*: *vīdim* (Varaždin); *vīdeti*: *vēidim* (Bednja).

• Polutematski prezent < ie. **weid-* „vidjeti“ (stlit. *veizdmi*; lit. *veizdēti*: *vėizdi* „opažati“; stind. *vindāti*; lat. *videō*)³⁵⁶. Prijevojni e-stupanj korijena moguće je tumačiti poopćavanjem stare aorisne osnove ili kao novu tvorbu. Polutematsku fleksiju potvrđuje i baltijska usporednica (lit. *vėizdi*), što upućuje na zajedničko nasljeđe. U starolitavskim tekstovima ovaj glagol posvjedočen je s atematskom fleksijom (Schmalstieg 2000: 95.).

LIV: 671; IEW: 1131.

28. psl. *vīsēti: *vīsjo (n.p.a) „visjeti“ (strus. *vúcemu*)³⁵⁷; polj. *visieć*: *visię*; češ. *viseti*: *visím*; sln. *visēti*: *visím*)³⁵⁸. Hrvatske potvrde: *vīsjeti*: *vīsīm* (ARj); *vīšeti*: *vīsim* (Varaždin).

• Polutematski prezent < ie. **weip-* „njihati se; visjeti“ (stind. *vé pate*; lit. *viēpti*: *viēpia* „zijeovati“; got. *weipan*). Praslavenski glagol **visēti* nema općeprihvaćene etimologije³⁵⁹. Snoj (2003: 823.) ga tumači kao naslijeđenu desiderativnu tvorbu iz indoeuropskoga korijena **weip-* „njihati se; visjeti“. LIV međutim ne navodi slavenske primjere za spomenuti korijen pa podrijetlo ovoga praslavenskoga glagola ostaje otvoreno. Problem neetimološkoga **-s-* mogao bi se tumačiti asimilacijom u polazišnom (i neposvjedočenom) obliku **visti*: **vipō* u kojemu je provedeno jednačenje *pt*: *st* kao u primjerima poput psl. **grebsti*: **grebō*. Tada bi za stativnu tvorbu **visēti* valjalo pretpostaviti podrijetlo iz infinitivno-preteritne osnove.

³⁵⁵ Derksen 2008: 521; Zaliznjak 2010: 133.

³⁵⁶ Snoj 2003: 819; Boryś 2005: 691.

³⁵⁷ Zaliznjak 2019: 394. U suvremenom ruskom je *вúcémъ* : *вúуу* : 3. l. jd. *вúcúm* (n.p.C).

³⁵⁸ Vaillant 1966: 390; Zaliznjak 2010: 133.

³⁵⁹ Vasmer 1953: 204: „Ohne sichere Anknüpfung“.

29. psl. *vbrěti: *vbrjō „vrjeti“ (stsl. *vbrěti: vbrjō*³⁶⁰; rus. dij. *время: время*³⁶¹; polj. *wrzeć: wrę*; slovin. *vřec: vřa, vřiš*; češ. *vřiti: vřu*; sln. *-vrěti: -vrēm*)³⁶².

Hrvatske potvrde: (ARJ) *vr'eti: vrīm/ vrēm* (Varaždin).

• Polutematski prezent < ie. *wreh₁- „vrjeti“ (lit. *virti*: 3. l. *vērda* „kuhati“; het. *urāni* „gori“). Iz posvjedočenih oblika moguće je rekonstruirati prijevoini obrazac *wreh₁- / *urh₁. U baltijskom je potvrđen tematski prezent izveden sufiksom *-d^h- kojemu, u ovome primjeru, nema traga u slavenskome³⁶³. Slavenska stativna tvorba zacijelo je staroga postanja.

30. psl. *vbrtēti (se): *vbrtjō (se) (n.p.c) „vrtjeti (se)“ (stsl. *vbrtiti se*³⁶⁴; strus. *вертѣти: 1. l. mn. вѣртѣмъ*³⁶⁵; polj. *wiercić: wiercę*; češ. *vrtěti: vrtím*; sln. *vrěti: vrtím*)³⁶⁶.

Hrvatske potvrde: *vrtjeti: vrīm*³⁶⁷ (ARj); *vrt'eti: vrtīm* (Varaždin); *vertēti: vertīm* (Bednja).

• Polutematski prezent < ie. *wert- „vrtjeti“ (stind. *vartate*; lit. *veřsti: veřčia*; lat. *vector*; got. *wairþan*). LIV na osnovi prijevoinne praznine množinskoga oblika korijena nagađa o mogućem perfektskom podrijetlu praslavenske prezentske osnove (usp. stind. *vavrtimá*), ali to nije sasvim pouzdano. S obzirom da je odraz indoeuropskoga korijena *wert- potvrđen kao mediopasivni glagol u jezicima koji su sačuvali mediopasiv kao gramatičku kategoriju, smijemo nagađati da je njegovo prvotno značenje bilo „vrtjeti se, biti u stanju vrtnje“.

31. psl. *zbrěti: *zbrjō „promatrati“ (stsl. *zbrěti*; rus. *зреть: зрю*, 3. l. jd. *зрум*; stpolj. *zrzeć: zře*; slovin. *zdřiec: zdřa, zdřiš*; sln. *zrěti: zrēm*)³⁶⁸.

Hrvatske potvrde: *zrěti: zrēm i zrīm* (ARj); *zrīt: zrījen* (Brač).

• Polutematski prezent < ie. *g^(h)er(H)- „osvijetliti“ (lit. *žerėti: žėri* „sjajiti“). Premda je glagolski korijen potvrđen samo u baltoslavenskom³⁶⁹, rekonstruirani praoblik izgleda indoeuropski te se dobro uklapa u ranije postavljeni teorijski obrazac. Premda je teoretski moguće da su se navedeni baltoslavenski primjeri razvili iz indoeuropskoga korijena *g'erh₂-

³⁶⁰ Neetimološki jor u korijenu.

³⁶¹ Tematska tvorba.

³⁶² Derksen 2008: 537.

³⁶³ Teoretski je moguće da je lit. *vērda* složenica iz korijena *werh₁- i *dh₁-e- „staviti“ s obzirom da složenica takvoga tipa u baltijskom ima mnogo.

³⁶⁴ 3. l. jd. prez.

³⁶⁵ Zaliznjak 2019: 395. U suvremenom ruskom je *верѣть: верчы*, 3. l. jd. *вѣрѣм* (n.p.B).

³⁶⁶ Derksen 2008: 539; Zaliznjak 2010: 139.

³⁶⁷ Pogreškom umjesto *vrtjeti* : *vrtīm*

³⁶⁸ Derksen 2008: 552.

³⁶⁹ Za moguće imenske usporednice v. Snog 2003: 860.

„starjeti“ (v. sljedeći primjer), odlučili smo se za konzervativnije tumačenje prema kojemu je riječ o dvama različitim korijenima.

LIV: 165; IEW: 390-391.

32. psl. *zbrěti: *zbrjō „sazrijevati“ (csl. *sъzbrěti: sъzbrějō*; rus. *зрѣть: зрѣю*, 3.l.jd. *зрѣем*; polj. *źrzcć: źręć*; češ. *zrāti: zraju*)³⁷⁰. Hrvatske potvrde: zrěti: zrēm, zrīm i zrijēm (ARj); *zrět: zrije*, 3.l.mn. *zrijū* (Grobnik).

• Polutematski prezent < ie. *g'ersh₂- „starjeti“ (stind. *járati* „starjeti“; grč. *γπαῖς* „starica“). U svim slavenskim izvorima ovaj je glagol potvrđen kao tematski glagol sa sufiksom *-ěj-. Ipak, s obzirom na prijevajnu prazninu korijena pretpostavljamo da se psl. *zbrěti izvorno sprezao prema polutematskom obrascu. Moguće je da je riječ o starijoj tendenciji prelaska polutematskih glagola u tematski tip (usp. raniji primjer *tblěti) ili da je riječ o funkcionalnome razlikovanju kako bi se izbjegla istozvučnost s prethodnim primjerom *zbrěti „promatrati“. S obzirom da polutematska tvorba nije potvrđena, ne možemo znati izvorni naglasni obrazac; primjeri tematskoga prezenta upućuju na *n.p.a.*

b) Infinitivno-preteritna osnova tvorena sufiksom *-a-

LIV: 72; IEW: 161-162.

33. psl. *bojāti se: *bōjō se (n.p.c) „bojati se“ (rus. *бояться: боюсь*, 3.l. jd. *бои́тся*; polj. *bać się: boję się*; kaš. *bojec sq: bojā sq*; **slovin. *bùqjēc: bùqjā, bùqjış***; češ. *báti se: bojím se*; sln. ***báti se: bojím se***)³⁷¹. Hrvatske potvrde: bōjati se: bōjīm se (ARj od 13. st.); *bojāt se: bojīn se* (Brač); ***bejōti: bejīm*** (Bednja).

• Polutematski prezent < ie. *b^hoiH- „bojati se“ (stind. *bháyate*; lit. *bijótis*; latv. *bītiēs*; prus. *biātwei*). LIV rekonstruira *b^heih₂- kao polazišni oblik iz kojega je odražen staroindijski primjer. Distribucija prijevajnih stupnjeva *oi/-y- u baltoslavenskim oblicima ovoga glagola upućuje na perfektsko podrijetlo. U sva tri baltijska jezika poopćen je prazninski oblik koji se u indoeuropskom prajeziku izvorno pojavljivao u množini i dvojini, dok je u praslavenskome poopćena punina karakteristična za oblike jednine. Tvorba infinitivno-preteritne osnove sufiksom *-ā- potvrđena je samo u baltoslavenskim primjerima³⁷².

³⁷⁰ Derksen 2008: 552.

³⁷¹ ESSJa 2: 163; Vaillant 1966: 404; Derksen 2008: 50; **Zaliznjak 2010: 139.**

³⁷² Dostupni podatci upućuju da se preteritni sufiks *-ā- (*eh₂) dodavao na korijene u prijevajnoj praznini tvoreći tako novu osnovu.

34. psl. *sъpāti: *sъpъjō (n.p.c) „spavati“ (stsl. *sъpati: съpljō*; rus. *спать: сплю*, 3. l. jd. *cnum*; polj. *spać: śpię*; kaš. *spac: spq*; **slovin. *spāc: spjā, spīš***; češ. *spāti: spím*; sln. ***spāti: spím***)³⁷³. **Hrvatske potvrde: *spāti: spîm*** (ARj od 15. st.); *spāt: spîm*, 3.l.jd. *spî* (Brač); *spāt: spîš*, 3. l. mn. *spê* (Grobnik); ***spāt: 3.l.jd. spî*** (Orlec).

• Polutematski prezent < ie. **swep-* „spavati“ (het. *šuppa*-³⁷⁴; stind. *svapāti* „spavati“; lat. *sōpiō* „uspavljivati“). Formalna obilježja ovoga glagola (polutematska tvorba i sufiks *-a- u infinitivno-preteritnoj osnovi) navode da psl. **sъpati* uvrstimo u kategoriju odraza starih perfektskih osnova. Perfektsko podrijetlo ovoga glagola također prihvaćaju Vaillant i LIV. Oblici perfekta ovoga glagola dobro su potvrđeni u indoiranskome (ved. *sušupur*; av. *xušh^vafa*) te svjedoče o prazninskome obliku korijena **sup-* koji je očekivan u množinskim oblicima perfekta. U baltijskome ovaj glagolski korijen nije potvrđen pa ne možemo znati kakva je tvorba bila u baltoslavenskome razdoblju³⁷⁵. U suvremenome hrvatskom jeziku prevladala je mlađa, iterativna tvorba *spavati*, premda je i glagol *spati* dobro potvrđen u dijalektima.

35. psl. *sъcāti: *sъčq (n.p.c) „mokriti“ (rus. dij. *цѣмъ*: 3.l. jd. *цѣм*; polj. *szczać: szcze*; češ. *scāti: štím*; sln. ***scāti: ščljem i ščim***)³⁷⁶.

Hrvatske potvrde: *scati* (ARj prema Vrančiću i Belostencu); *sc'ati: ščîm* „mokriti“ (Varaždin); *sc'ati: šč'im* „mokriti“ (Sveti Đurđ).

• Polutematski prezent < ie. **seik^w-* „izliti“ (stind. *sincāti* „izliti“; stvnjem. *seichen* „mokriti“). LIV tvorbu ovoga glagola naziva *esivom* uz objašnjenje da je riječ o nepravilnom odrazu infinitiva u kojemu je umjesto prve djelovala treća palatalizacija. Vaillant razvoj ovoga glagola naziva *nepravilnim*, odnosno upućuje da je nastao stapanjem dvaju različitih tvorbenih tipova. Na hrvatskome području odraz ovoga praslavenskog glagola karakterističan je za kajkavske govore.

³⁷³ Derksen 2008: 481.

³⁷⁴ 3.l. aor.

³⁷⁵ Imenska izvedenica je lit. *sāpnas* „san“ < **swop-*.

³⁷⁶ Vaillant 1966: 405; Derksen 2008: 485.

* * *

Pored 35 navedenih primjera u pojedinim slavenskim izvorima potvrđeni su i drugi primjeri ove tvorbe koji, umjesto na praslavensko nasljeđe, upućuju na naknadni razvoj nakon raspada praslavenskoga jezika. Vaillant (1966: 383-384.) navodi nekoliko primjera potvrđenih samo u češkom: *čněti* (i *čníti*) „biti izbočen“; *pněti* (i *pníti*) „visjeti, biti obješen“ koji vjerojatno odražavaju mlađu zapadnoslavensku inovaciju.

U ruskome se u ovu skupinu ubrajaju glagoli *глядѣть: гляжy*, 3. l. jd. *глядѣит* „gledati“; *смотрѣть: смотрѣо*, 3. l. jd. *смóтпрут* „motriti“, a u hrvatskim izvorima spomenuli smo već *vòljeti: vòlīm*, što bi upućivalo na odraz psl. **volěti*. Izostanak usporednica iz drugih slavenskih jezika upućuje na kontaminaciju odraza psl. **voliti* i, možda, psl. **velěti*.

Također, u hrvatskim je govorima posvjedočeno i *gléditi* (< *glédjeti*): *glédīm*, što je još jedan primjer takvoga razvoja³⁷⁷. Sve navedeno svjedoči da je ovaj tvorbeni tip u praslavenskom jeziku bio plodan te da je nakon raspada praslavenske jezične zajednice nastupilo poopćavanje ovoga tvorbenog obrasca u različitim glagolima koji su u ranije pripadali drugim tvorbenim tipovima. Zbog toga bi za svaki slavenski jezik valjalo posebno istražiti polutematske glagole stativnoga obrasca nastale nakon raspada praslavenske jezične zajednice, što uvelike premašuje koncepciju i istraživačke ciljeve ovoga rada.

³⁷⁷Mate Kapović, usmeno priopćenje.

Zaključak

Za praslavensko razdoblje odredili smo 35 polutematskih osnova. Od prethodno opisanih tematskih neizvedenih prezentskih osnova stativnu usporednicu ima njih četiri: **běžati* (tematska osnova **běgǫ*); **bьděti* (tematska osnova **bjudǫ*); **pьrěti* (tematska osnova **pьrǫ*); **svьtěti* (tematska osnova **kvьtǫ*).

Još tri stativna glagola usporednicu imaju u tematskim osnovama izvedenima neplodnim sufiksima: **sěděti* (tematska osnova **sędǫ*; tvorba nazalnim infiksom); **ležati* (tematska osnova **lēgǫ*; tvorba nazalnim infiksom); **velěti* (tematska osnova **voldǫ*; tvorba sufiksom *-*d^h*-).

Usporednicu s tematskom prezentskom osnovom u baltijskome imaju sljedeći glagoli: psl. **grьměti* (tematska usporednica latv. *gremt*: *gremj*³⁷⁸); psl. **klečati* (tematska usporednica lit. *klėnkti*: *klėnkia*); psl. **lьpěti* (tematska usporednica lit. *lįpti* : *limpa*); psl. **mьněti* (tematska usporednica lit. *mįnti*: *mįna* „misliti“); psl. **mьlčati* (tematska usporednica lit. *mųlkti*: *mųlksta* „šutjeti“); psl. **pьrděti* (tematska usporednica lit. *pėrsti*: *pėrdžia* „prdjeti“).

Na osnovi tih usporednica smijemo pretpostaviti sljedeće nepotvrđene tematske osnove praslavenskoga jezika: **klekti*: **klękǫ* „klečati“; **lьpti*: **lьpǫ* „lijepiti“; **męti*: **mьnǫ* „misliti“; **mьlkti*: **mьlkǫ* „šutjeti“; **persti*: **pьrdǫ* (ili **perdǫ*) „prdjeti“.

Ako bismo dosljedno slijedili stativni tvorbeni obrazac naveden u LIV-u, u tvorbe naslijeđene iz indoeuropskoga prajezika uvrstili bismo samo primjere tvorene iz prijevojne praznine koji semantički izražavaju stanje: npr. psl. **mьněti*; **vьrěti*; **zьrěti*. Nasuprot tome, primjere s korijenom u punini e-stupnja, npr. psl. **běžati*, pripisujemo formalnom širenju stativnoga tvorbenog obrasca na nestativne glagole tijekom baltoslavenskoga razdoblja.

Konačno, primjere s korijenskom puninom o-stupnja: psl. **gorěti*; **polěti*; **bojati*, kao što je već više puta rečeno, tumačimo kao reinterpretaciju stare perfektske osnove, a od osnove staroga perfekta vjerojatno je postalo i psl. **sьpati*.

³⁷⁸ Bez navođenja akcentuacije u izvoru.

3.3.3. Polutematski i-glagoli

Polutematskim i-glagolima nazivamo glagole četvrte vrste prema Vondrákovej klasifikaciji: stsl. *nositi: nošǫ*, 3. l. jd. *nositъ* (Vondrak 1928: 193.). Riječ je o brojnom i raširenom prezentskom tipu u koji se podjednako ubrajaju naslijeđene prezentske osnove kao i nove tvorbe. Veliku skupinu polutematskih i-glagola čine naslijeđeni kauzativno-iterativni glagoli i denominativi. S obzirom da je značenje nekih denominativnih glagola blisko kauzativnom značenju³⁷⁹, može se reći da su **iterativnost** te tranzitivnost (prijelaznost) i kauzativnost najčešća sintaktičko-semantička obilježja praslavenskih polutematskih i-glagola.

Vondrák u svojoj sinkronijskoj klasifikaciji ne razdvaja dvije skupine praslavenskih polutematskih glagola nego ih sve svrstava u jedinstvenu četvrtu glagolsku vrstu. Međutim, radi detaljnijega povijesnog uvida u radu ćemo iterativno-kauzativne glagole razdvojiti od denominativa, a zasebno ćemo opisati i primjere s potvrđenim tematskim prezentom od primjera čiji je glagolski korijen potvrđen samo s polutematskom tvorbom.

Polutematski i-glagoli formalno se i semantički razlikuju od prethodno opisanih *-ě/-i- glagola. O nužnosti razlikovanja dviju velikih skupina polutematskih glagola svjedoči i akcentuacija. Naime, na narednim će se stranicama prikazati da je za polutematske i-glagole karakteristična složenija akcentuacija koja uključuje sva tri praslavska naglasna obrasca, kao i dva podtipa unutar *naglasne paradigme b* (v. dalje).

3.3.3.1. Indoeuropsko nasljeđe

Indoeuropsko podrijetlo obično se navodi za obje skupine polutematskih prezentskih *i*-osnova. Iterativno-kauzativnim glagolima nazivaju se prezentske tvorbe nastale prema tvorbenome obrascu indoeuropskoga iterativa-kauzativa opisanoga u uvodu. Razlika u tvorbi baltoslavenskih iterativa-kauzativa u odnosu na tvorbu u indoeuropskom prajeziku je izostanak tematskoga samoglasnika. Osnovno formalno obilježje ove tvorbe, prijevoini o-stupanj, u praslavenskom je jeziku, ovisno o ranije navedenom glasovnom razvoju mogao biti odražen kao *-o- ili kao *-a-³⁸⁰.

Naslijeđeni obrazac iterativa-kauzativa u baltoslavenskom je i praslavenskom razdoblju jezične povijesti ostao plodan te su se njime mogli tvoriti i glagoli iz novih, ostalim

³⁷⁹ Ponekad se ne može sa sigurnošću znati je li neki glagol nastao kauzativnom ili denominativnom tvorbom pa se pojedini primjeri u različitim klasifikacijama različito opisuju.

³⁸⁰ Vokalizam *-a- očekuje se u primjerima gdje je nastupilo duženje prema Winterovu zakonu ili uslijed duženja nakon nestanka laringala. Međutim, analoška ujednačavanja ponekad su dovela do neočekivanih rezultata pa odraz psl. *a nalazimo i u nekim primjerima koji nemaju povijesnoga opravdanja.

indoeuropskim granama nepoznatih korijena. Međutim, nakon općeslavenskoga razdoblja takav tip prezentske tvorbe zamire u svim slavenskim jezicima pa se iz sinkronijske perspektive pojedinih slavenskih jezika više ne može govoriti o kauzativu kao o zasebnoj tvorbenoj kategoriji³⁸¹.

Opsežne i dalekosežne fonološke promjene koje su zahvatile praslavenski sustav (palatalizacija, zakon otvorenih slogova) doprinijele su iščeznuću kategorije kauzativa s obzirom da je njihovim djelovanjem značajno preoblikovan slavenski vokalski i konsonantski sustav. Samim time oblici staroga iterativa-kauzativa u povijesnoj tvorbi čine zatvoreni glagolski razred u kojemu je načelno moguće navesti sve primjere. U pojedinim slučajevima potvrđene su isključivo iterativno-kauzativne tvorbe bez odraza osnovnoga glagolskog prezentskog tipa, pa se takvi primjeri u radu izdvajaju i odvojeno opisuju. Također, u pojedinim slučajevima ne možemo sa sigurnošću znati je li riječ o iterativno-kauzativnoj tvorbi iz glagolskoga korijena ili o denominativnom glagolu, s obzirom da su se brojni denominativi također ubrajali u ovaj prezentski tip.

André Vaillant (1966: 410f.) kauzativno-iterativne tvorbe prema semantičkome kriteriju dijeli na iterative i kauzative³⁸², a prema formalnim kriterijima dijeli ih s obzirom na korijenski vokalizam. Navodi sljedeće staroslavenske primjere: *goniti; nositi; vlačiti; voditi; voziti; hoditi; laziti; vraziti; pariti; brođiti; blōđiti; mōđiti; tlačiti; plaziti; moliti; prositi; mēšiti; rēšiti; grabiti; lomiti; skočiti*.

Zbigniew Gołąb (1968: 79-84.) u radu o kauzativu u praslavenskome jeziku izdvaja sljedeće staroslavenske primjere: *-baviti; -buditi; -cēpiti; -dušiti; -gasiti; -grōziti; gubiti, kaziti; krēšiti; -kojiti; lēpiti; -ložiti; moriti; mračiti; -mraziti; muditi; -noziti; -nuriti; paliti; pojiti; rastiti; saditi; slaviti; sōčiti; staviti; -strabiti; studiti; svētiti; točiti; toliti; tōžiti; topiti; učiti; valiti; variti; vratiti*.

Pretragom ostalih slavenskih izvora moguće je pronaći više drugih primjera koji nisu potvrđeni u kanonskim staroslavenskim tekstovima. Pregledom i interpretacijom sakupljene građe pronašli smo 89 iterativno-kauzativnih prezentskih osnova, a svaka od njih tvorila se iz neke od polazišnih prezentskih osnova, uglavnom tematskih neizvedenih osnova. Osim toga, u praslavenskome je jeziku više iterativno-kauzativnih tvorbi tvoreno iz neposvjedočenih polazišnih osnova. U takvim primjerima polazišna se osnova može rekonstruirati na osnovi posvjedočenoga praslavenskoga iterativa-kauzativa i podataka iz drugih indoeuropskih izvora.

³⁸¹ U ovome se tvorbenom tipu susreće bitno odstupanje između slavenskoga i baltijskoga. Naime, za razliku od slavenskoga u kojemu svi primjeri iterativa/kauzativa pripadaju politematskome prezentu, u baltijskom je za ovu kategoriju karakterističan politematski *-ā- prezent (Stang 1966: 320.).

³⁸² U njegovoj terminologiji *faktiviti* (franc. *les factitifs*).

U obrađenoj građi otprilike dvije trećine iterativno-kauzativnih glagola ima posvjedočen polazišni oblik. Prilikom obrade takvih primjera ne navodimo daljnje indoeuropsko podrijetlo nego upućujemo na polazišnu prezentsku osnovu. Nasuprot tome, za tridesetak iterativno-kauzativnih glagola koji nemaju posvjedočenu polazišnu osnovu rekonstruiramo pretpostavljenu polazišnu osnovu i njezino podrijetlo.

Osim naslijeđenih iterativa i kauzativa u praslavenskome su jeziku polutematskoj tvorbi pripadali i brojni denominativni glagoli. Ovaj tip glagolske tvorbe može se nazvati *faktitivima*³⁸³, a definira ih se formulom činiti x, pri čemu x = osnovno značenje polaznoga imenskoga oblika. Takvi denominativni polutematski glagoli semantički su bliski izvornim kauzativnim glagolima: npr. psl. **xoldь* „hladnoća, studen“ → psl. **xolditi* „činiti hladnim“; psl. **čělь* „cijel“ → psl. **čěliti* „činiti da bude cijel; liječiti“. Bliskoznačnost denominativnih i pravih kauzativnih glagola zasigurno je pogodovala plodnosti ovakvoga tipa glagolske tvorbe i izjednačavanju tvorbenoga obrasca s naslijeđenim tvorbenim obrascem indoeuropskoga kauzativa.

U literaturi se navodi da su *okidač* za nastanak i širenje polutematskih glagola ovoga tipa bile imenske i-osnove iz kojih se tvorbeni obrazac proširio i na ostale deklinacijske tipove imenskih riječi (Stang 1966: 320f.). Usporednice takvoga razvoja postoje i u drugim indoeuropskim granama; primjerice, u litavskome su potvrđeni primjeri poput *dalyti* „dijeliti“ ← *dalis* „dio“; *akýti* „uočiti“ ← *akis* „oko“; *širdýtis* „srditi se“ ← *širdis* „srce“ (Skardžius 1943: 534.). Slične primjere pronalazimo i u glagola latinske četvrte konjugacije (usp. lat. *fīniō*, inf. *fīnīre* „završiti“ ← *fīnis* „kraj, granica“), ali istovremeno izostaju u nekim arhaičnim granama indoeuropskoga jezika poput anatolijskoga i indoiranskoga pa se, za razliku od denominativa tvorenih sufiksom *-*eh₂*-, ovome tvorbenom obrascu ne može sa sigurnošću pripisati indoeuropsko podrijetlo.

U praslavenskome jeziku polutematski denominativni faktitivi bili su vrlo plodna i dobro zastupljena tvorbeno-kategorija. Pojedini denominativni glagoli ovoga tipa predstavljaju jedini dokaz postojanja svojih koje su naknadno nestalih polazišnih imenskih (imeničkih i pridjevskih) ishodnica koje ponekad nisu dokumentirane ni u jednom slavenskom izvoru. Stoga smo prikupljene primjere podijelili u dvije skupine: denominative s nepotvrđenim i denominative s potvrđenim imenskim oblikom.

³⁸³ Taj naziv ipak nije općeprihvaćen. ESSJa takve glagole naziva denominativnim kauzativima ili samo kauzativima.

3.3.3.2. Akcentuacija

Naglasne obrasce praslavenskih polutematskih i-glagola, njihova obilježja i povijesnu genezu formulirao je Christian Stang (1957: 107.). Vodeći se općim načelima svoje teorije Stang za polutematske i-glagole rekonstruirao tri naglasna obrasca koje naziva *constant root stress* (n.p.a), *recessive stress* (n.p.b) i *end-stress* (n.p.c).

U prvome naglasnom obrascu mjesto naglasaka (iktus) nalazi na dugom akutiranom korijenskom slogu: npr. rus. *лázитъ* „laziti“: *лáжу, лáзишь...*; hrv. *láziti: lázīm, lázīš...*; Ovaj naglasni obrazac (n.p.a) doživio je najmanje promjene u pojedinim slavenskim jezicima: dosljedno je odražen kao korijenski nepomični naglasak na povijesno dugom korijenskom slogu koji je dosljedno pokraćen.

U drugome naglasnom obrascu mjesto naglasaka nalazi se na završnome slogu (u 1. l. jd.) ili na slogu koji prethodi polutematskom vokalu (u svim ostalim licima): npr. rus. *носíть: носу́, нóсишь...*; hrv. *nòsiti: nòsīm, nòsīš...* Ovaj obrazac može se izraziti formulom: zaosnovni naglasak u infinitivu: usp. psl. **nosítъ* > hrv. dij. *nosīt*³⁸⁴ (> štok. / stand. *nòsiti*) i prvom licu jednine prezenta: usp. psl. **nosjǫ* (> hrv. *nòsīm*) te neoakutski korijenski naglasak u oblicima drugih lica.

U trećem naglasnom obrascu danas se redovito nalazi dosljedan naglasak na završnome slogu: rus. *родíть „roditi“: рожу́, родíишь...*; > hrv. čak. *rodīš, 3.l. mn. rodē*³⁸⁵. Vodeći se starijim zapisima i potvrdama iz pojedinih slavenskih dijalekata Stang za ovaj obrazac rekonstruirao inicijalni naglasak u prvome licu jednine te finalni naglasak u svim licima prezenta: dakle: psl. **rǫdjǫ, *rodīšь, *rodītь, *rodimǫ, *roditě, *roděť* (Stang 1957: 109; Kapović 2018: 300-305.). **Izvorna n.p.c kod dugoga korijena i-glagola (npr. *sadīš*) dosljedno se čuva u kajkavskom i slovenskom, dok se u najvećem broju glagola i čakavskih govora te u skoro svim štokavskim govorima mijenja u suvremenu n.p.B (v. Kapović 2011: 228.f.).**

Stangovu rekonstrukciju dalje razrađuje Dybo (1981: 211-212.), gdje se, između ostaloga, donosi popis glagola svih triju naglasnih obrazaca.

U drugoj polovici osamdesetih godina uočeno je da u i-glagolima postoje različiti odrazi primjera praslavenske n.p.b. Naime, u jednoj skupini polutematskih glagola (uglavnom u kauzativima i denominativima) praslavenska n.p.b **odražava se dosljedno** kao n.p.B, dok se u drugoj skupini **odražava kao n.p.C** (Dybo, Zamjatina, Nikolajev 1990: 112f.; Kapović 2018:

³⁸⁴ Usp. razne čakavske govore: npr. *nosīt* (Grobnik).

³⁸⁵ U štokavskom je danas taj glagol. n.p.B (*rǫdīš*), što je naknadna promjena. Izvorno je također bilo n.p.C. (Mate Kapović, usmeno priopćenje).

303.). Zbog toga se u teorijski opis praslavenske akcentuacije uvodi podjela na *n.p.b₁* ili „pravu *n.p.b.*“ i *n.p.b₂*, koju se može nazvati i „hibridnom naglasnom paradigmom b“³⁸⁶.

Ovisno o postojanju retrakcije naglasaka i uvjeta djelovanja retrakcije u *n.p.b₂*, dakle u kauzativnim i denominativnim glagolima, akcentolozi moskovske škole (Vladimir Dybo i njegovi nastavljači) razlikuju četiri skupine slavenskih dijalekata³⁸⁷. Prvu skupinu čine glagoli u kojima se retrakcija dosljedno provodi bez obzira na dužinu korijenskoga sloga: npr. psl. **ložǫtь*, **xvalǫtь* > **lōžitь*, **xvālitь*. U govorima s takvom akcentuacijom *n.p.b₂* = *n.p.b₁*, odnosno postoji samo jedna jedinstvena *n.p.b*³⁸⁸. Drugu skupinu čine slavenski govori u kojima je retrakcija provedena samo ako je korijenski slog bio kratak: dakle, psl. **ložǫtь*, **xvalǫtь* > **lōžitь*, **xvalǫtь*³⁸⁹. Treću skupinu čine slavenski govori u kojima je retrakcija provedena samo ako je korijenski slog bio dug: psl. **ložǫtь*, **xvalǫtь* > **ložǫtь*, **xvālitь*³⁹⁰. Konačno, četvrtu, arhaičnu skupinu čine slavenski govori u kojima retrakcija nije provedena: psl. **ložǫtь*, **xvalǫtь* > **ložǫtь*, **xvalǫtь*. U govorima s takvom akcentuacijom sinkronijski je *n.p.b₂* = *n.p.c*.

Za hrvatsku dijalektologiju relevantno je da se *n.p.b₂* u različitim govorima različito odražava, što ponekad zamućuje uvid u akcentuaciju praslavenskoga razdoblja.

Akcentološki opisi tvorbenoga tipa i-glagola za dvadeset i četiri hrvatska govora svih triju narječja nalaze se u Kapović (2011), gdje se nalazi i pregled *n.p.b₁* i *n.p.b₂* glagola (str. 202-228.); za dodatnu građu praslavenskih i-glagola odraženih u hrvatskome jeziku i njihove akcentuacije valja konzultirati Kapović (2018: 299.).

Razlikovanje dvaju podtipova *n.p.b* u praslavenskih i-glagola objašnjava određene naglasne nepodudarnosti u odrazima pojedinih prezentskih osnova. Za našu tematiku strogo razlikovanje odraza *n.p.b₁* od *n.p.b₂* nije presudno pa u analizi pojedinih primjera navodimo samo jedinstvenu *n.p.b*, kako to uostalom čine i suvremeni etimološki priručnici poput Derksen 2008. i ERHJ. Osim toga, za precizno određivanje podtipova praslavenske *n.p.b* bila

³⁸⁶ Ponekad se na takve glagole referira kao na paradigmu b/c (npr. u Derksen 2008.)

³⁸⁷ Podudarnost je vidljiva ne samo u naglasku polutematskih glagola nego i u nekim ostalim oblicima: primjerice, naglasku nastavka lok. mn. *-*ěxъ*; naglasku nastavka *-*a* u nom. i ak. imenica o-osnova srednjega roda, kao i još nekim imenskim morfemima (Dybo, Zamjatina, Nikolajev 1990: 109.).

³⁸⁸ Prema autorima: „1-й тип характерен для : 1) говорів севернословенского акцентологического типа (кайкавские и севернословенские говоры); 2) северночкавских говорів типа Нови, Вргада; 3) многих центрально- и восточноболгарских говорів.“

³⁸⁹ „2-й тип характерен для: значительной части западноболгарских говорів; 1) кривичских, северо-западных и северных великорусских, северных и северо-восточных белорусских говорів; 2) галицкого диалекта украинского языка; 3) штокавских говорів сербохорватского языка.“

³⁹⁰ „3-й тип характерен для: 1) старохорватского диалекта, отраженного в акцентуированных текстах Крижанича; 2) некоторых южночкавских говорів; 3) словенских и кайкавских говорів южнословенского акцентологического типа; 4) ильменско-словенских в своей основе севернорусских говорів; 5) центральных и южных белорусских и правобережно-полесских украинских говорів; 6) кашубского языка“ (Dybo, Zamjatina, Nikolajev 1990: 111.).

bi nam potrebna mnogo veća dijalektna građa i iscrpno poznavanje fonološkoga i akcentološkoga razvoja svih akcentološki relevantnih slavenskih jezika i dijalekata, čime bi se fokus ovoga rada u potpunosti prenio iz povijesne morfologije na povijesnu akcentologiju.

Naglasna paradigma	Praslavenski	Ruski stand.	Hrvatski stand.	Hrvatski dijal. (Brač)	Slovenski
n.p.a	1. *lǎzjǫ	1. лǎжу	1. lǎzīm	1. lǎzin	1. lǎzim
	2. *lǎzišǫ	2. лǎзишь	2. lǎziš	2. lǎziš	2. lǎziš
	3. *lǎziti	3. лǎзит	3. lǎzi	3. lǎzi	3. lǎzi
	1. *lǎzimǫ	1. лǎзим	1. lǎzīmo	1. lǎzimo	1. lǎzimo
	2. *lǎzite	2. лǎзите	2. lǎzīte	2. lǎzite	2. lǎzite
	3. *lǎzētǫ	3. лǎзят	3. lǎzē	3. lǎzu	3. lǎzijo
n.p.b	1. *nosjǫ	1. носу	1. nōsīm	1. nōsin	1. nōsim
	2. *nōzišǫ	2. носишь	2. nōziš	2. nōziš	2. nōziš
	3. *nōziti	3. носит	3. nōzi	3. nōzi	3. nōzi
	1. *nōzimǫ	1. носим	1. nōzīmo	1. nōzimo	1. nōzimo
	2. *nōzite	2. носите	2. nōzīte	2. nōzite	2. nōzite
	3. *nōzētǫ	3. носят	3. nōzē	3. nōsu	3. nōzijo
n.p.c	1. *pǎjǫ	1. пою	1. pǎjīm	1. pǎjīn	1. pǎjīm
	2. *pǎzišǫ	2. поишь	2. pǎziš	2. pǎziš	2. pǎziš
	3. *pǎziti	3. поит	3. pǎzi	3. pǎzi	3. pǎzi
	1. *pǎzimǫ	1. поим	1. pǎzīmo	1. pǎzīmǝ	1. pǎzīmo
	2. *pǎzite	2. поите	2. pǎzīte	2. pǎzīte	2. pǎzīte
	3. *pǎzētǫ	3. поят	3. pǎze	3. pǎzǝ	3. pǎzijo

Tablica 18. Pregled naglasnih paradigmi praslavenskoga polutematskog i-prezenta i njegovih odraza u slavenskim jezicima.

3.3.3.3. Pregled polutematskih i-glagola

Pregled velike skupine polutematskih i-glagola podijelit ćemo u četiri dijela. Prvo ćemo predstaviti odraze iterativno-kauzativnih glagolskih osnova tvorenih iz potvrđenih polazišnih osnova. S obzirom da se njihove polazišne osnove u radu zasebno obrađuju, nećemo navoditi njihovu baltoslavensku i indoeuropsku etimologiju, nego ćemo uputiti na polazišnu osnovu i etimološke priručnike u kojima se spomenuta osnova obrađuje. U drugoj skupini obradit ćemo sve odraze iterativno-kauzativnih glagolskih osnova tvorenih iz nepotvrđenih polazišnih osnova. Njihova etimologija će se zasebno raspraviti, a nepotvrđene polazišne osnove pokušat će se rekonstruirati iz potvrđene iterativno-kauzativne osnove. Denominativne polutematske i-osnove također ćemo podijeliti u dvije slične kategorije. Prvu skupinu čine denominativni glagoli tvoreni iz nepotvrđenih polazišnih osnova. Za svaki takav primjer rekonstruirat će se pretpostavljena polazišna imenska osnova i njezina etimologija. Konačno, posljednju i najveću skupinu čine denominativne osnove iz posvjedočenih imenskih osnova. Ova izrazito velika skupina glagola, postala je tvorbom iz različitih osnova imenica (a-osnove, i-osnove, konsonantske osnove) ili pridjeva. S obzirom da bi navođenje potencijalno svih primjera iz teorijskih i praktičnih razloga bilo nemoguće, u radu smo se ograničili na primjere koji se pojavljuju u korpusu tekstova staroslavenskih tekstova, kao i na primjere koji bi iz povijesnih razloga bili zanimljivi te na primjere čija je tvorba sporna. Naime, za više primjera se u radu ne slažemo s klasifikacijom koja se navodi u literaturi: primjerice, za pojedine osnove koje u radu klasificiramo kao denominativne, citirana literatura navodi deverbativno kauzativno ili iterativno podrijetlo. Takvi su primjeri iz razumljivih razloga uvršteni su u analizu.

a) Odrazi iterativno-kauzativnih glagola. Iterativno-kauzativne tvorbe s potvrđenim osnovnim oblikom prezentske osnove.

1. psl. *bāviti (se): *bāvjq (se)³⁹¹ (n.p.a) „baviti (se)“ (stsl. *izbaviti: izbavljq*; rus. *бáвумь: бáвлю*, 3. l.jd. *бáвум*; polj. *bawić się: bawię się*; kaš. *bavíc sq: bavq sq*; slovin. *bāvjic: bāvjq*; češ. *baviti: bavím*; sln. *bāviti se: bāvim se*)³⁹². Hrvatske potvrde: *bāviti se: bāvīm se* (ARj.); *bāvīt se: bāvīm se*, 2.l. jd. *bāvīš se* (Brač); *b'aviti se: bāvim se* (Varaždin).

³⁹¹ Osnovni oblik prezentske osnove, zbog supletizma psl. *byti: *esmb, potvrđen je tek posredno: u izvedenim oblicima durativa *bavjajq.

³⁹² ESSJa 1: 168; Vaillant 1966: 424; Goląb 1968: 79; Dybo 2000: 423; Derksen 2008: 34; Zaliznjak 2010: 133.

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. **byti: *esmb* „biti; postati“ (Skok 1971: 124; Snoj 2003: 34; Boryś 2005: 23; ERHJ: 47.). Kuzativno značenje je „činiti da bude“.

Akcentuacija je očekivana: *n.p.a* u ovom se primjeru povijesno tumači kao odraz akutiranoga korijena koji je završavao laringalom. Novi glagol tvoren je iz infinitivno-aorisne osnove.

2. psl. *blōdīti: *blōdjō (n.p.b) „lutati“ (rus. *блудить: блужу*; 2. l. jd. *блудить*; polj. *blądzić: blądę*; kaš. *blądźec: blądźą*; češ. *blouditi: bloudu*; sln. *blōdīti: blōdim*)³⁹³.

Hrvatske potvrde: *bluditi* (ARj od 14. st); *blūdēt: blūdīš*, 3.l.mn. *blūdē* (Grobnik); *blōūdīti: blūdīm* (Bednja).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. **blęsti: *blędō* (Skok 1971: 172; Snoj 2003: 47; ERHJ: 67.). Akcentuacija slavenskih oblika je očekivana: prema tradicionalnoj interpretaciji naglasak je pomaknut po Dyboovu zakonu te potom vraćen u korijen kao neoakut (Ivšić-Stangov zakon), što je zbog vokalske dužine korijena potvrđeno i u zapadnoslavenskome. Baltijska tvorbena usporednica je lit. *blandýti: blańdo* „tamniti, postajati taman“.

3. psl. *brodīti: *brodjō „gaziti“ (n.p.b) (rus. *бродить: брожу*, 2. l. jd. *бродить*; polj. *brodzić: brodźę*; kaš. *brodźec: brodźą*; češ. *broditi: brodim*; sln. *brodīti: brōdim*)³⁹⁴.

Hrvatske potvrde: *brōditi: brōdim* (ARj).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. **bresti: *bredō* (Snoj 2003: 60; Boryś 2005: 39; ERHJ: 87.). Semantika glagola **broditi* upućuje da je riječ o iterativnom glagolu tvorenom od glagola **bresti*, a ne denominativnoj tvorenici od psl. **brodъ* „plitak teren pored vode“. Baltijska tvorbena usporednica je lit. *braidyti: brāido*³⁹⁵ „gaziti“.

4. psl. *budīti: *būdijō (n.p.c) „buditi“ (strus. *бүдүму: 2.l.mn. ьэзбүдүмө*³⁹⁶; polj. *budzić: budźę*; kaš. *budźec: budźą*; češ. *buditi: budim*)³⁹⁷.

Hrvatske potvrde: *būditi: būdim* (ARj od 13. st.); *būdīt: būdin*³⁹⁸ (Brač); *būdīt: būdīš*, 3.l.mn. *būdē* (Grobnik); *bud'iti: budīm*, 3.l.mn. *budīju* (Varaždin).

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. **bъdęti: *bъdjō* (Snoj 2003: 63; Boryś 2005; ERHJ: 93.). Kuzativno značenje je „činiti da bdije“. **Tvorbena usporednica je stind. *bodháyati***

³⁹³ ESSJa 2: 125; Vaillant 1966: 412; Derksen 2008: 47; **Zaliznjak 2010: 137.**

³⁹⁴ ESSJa 3: 36; Vaillant 1966: 412; Derksen 2008: 63; **Zaliznjak 2010: 137.**

³⁹⁵ Litavski korijen **braid-* odražava sekundarni diftong, oblikovan analogno prema glagolima s diftongom u korijenu (za oblik bez sekundarnoga diftonga usp. lit. *bradžiōti* „gacati“).

³⁹⁶ **Zaliznjak 2019: 341. U suvremenom ruskom je *бүдүмө: бужу*, 2. l. jd. *бүдүмө* (n.p.B).**

³⁹⁷ ESSJa 3: 76; Vaillant 1966: 419; Goląb 1968: 79; **Dybo 2000: 449; Derksen 2008: 67; Zaliznjak 2010: 139.**

³⁹⁸ Bez podataka za ostala lica.

„buditi“. Prezentska osnova baltijske usporednice, lit. *bùsti*: 3.1 *bùnda* „buditi“, tvorena je nazalnim infiksom. **Za prijelaz n.p.c > n.p.B. u ruskom i velikoj većini čakavskih i štokavskih govora v. Kapović (2011: 228-230.).**

5. psl. *gojǫti: *gǫjǫ (n.p.c) „hraniti, gojiti“ (rus. dij. *zoumь*; polj. *goić*: *goje*; kaš. *gojic sq*: *gojq sq*; **slovin. *gùojǫc*: *gùojǫ, gùojǫš***; češ. *hojiti*: *hojím* „liječiti“; gluž. *hójić*; sln. ***gojǫti*: *gojím***)³⁹⁹. **Hrvatske potvrde**: *gòjiti*: *gòjīm* (ARj od 15. st.); *gojīt*: *gojīn* (Brač); *gojīt*: *gojīš*, 3.1. mn. *gojē* (Grobnik).

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. *žiti: *živǫ (Snoj 2003: 179; Borys 2005: 170; ERHJ 282.). Kuzativno značenje je „činiti da živi“. Zbog glasovnog razvoja (provođenje prve palatalizacije) više nije transparentno da je riječ o istome korijenu.

6. psl. *gonǫti: *gonjǫ (n.p.b) „goniti“ (rus. *zohúmь*: *zohió*, 3.1. jd. *zóhum*; polj. *gonić*: *gonie*; kaš. *gońic*: *gońq*; **slovin. *gùəńc*: *gùəńq, gùəńš***; češ. *goniti*: *goním*; sln. ***gonǫti*: *gónim***)⁴⁰⁰. **Hrvatske potvrde**: *gòniti*: *gònīm* (ARj od 15. st.); *gonīt*: *gònim*, 3.1.jd. *gòni* (Brač); ***genjiti*: *gènjim*** (Bednja).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. *gъnati: *ženǫ (Snoj 2003: 181; Borys 2005: 171; ERHJ: 285). Kao i u prethodnome primjeru prva palatalizacija velara smanjila je transparentnost tvorbe. Baltijska tvorbeno usporednica je lit. *ganýti*: *gāno* „tjerati“ i latv. *ganīt*: *ganīju* „tjerati (stoku)“.

7. psl. *grǫbiti: *grǫbjǫ (n.p.a) „grabiti“ (stsl. *grabiti*: *grabjǫ*; rus. *zrǫbumь*: *zrǫbľu*, 3.1.jd. *zrǫbum*; polj. *grabić*: *grabię*; kaš. *grabic*: *grabq*; **slovin. *grǫbjǫc*: *grǫbjǫ, grǫbjǫš***; češ. dij. *hrabiti*; sln. ***grǫbiti*: *grǫbim***)⁴⁰¹. **Hrvatske potvrde**: *grǫbiti*: *grǫbīm* (ARj od 15.st.); *grǫbit*: *grǫbīš*, *grǫbē* (Grobnik).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. *grebti: *grebǫ (Snoj 2003: 185; Borys 2005: 176; ERHJ: 291.). Vokalska dužina u korijenu zacijelo je analoškoga podrijetla, vjerojatno prema durativu **grabati* (hrv. *grábati*) budući da bi pravilnim glasovnim razvojem odraz bio **grobiti*. Samim time, korijensku dužinu nije potrebno tumačiti morfološkim duženjem (*vrddhijem*).

³⁹⁹ ESSJa 6: 195; Derksen 2008: 173.

⁴⁰⁰ ESSJa 7: 23; Vaillant 1966: 411; **Dybo 2000:434**; Derksen 2008: 177; **Zaliznjak 2010: 137**.

⁴⁰¹ ESSJa 7: 97; Vaillant 1966: 413; **Dybo 2000: 425**; Derksen 2008: 185; **Zaliznjak 2010: 133**.

8. psl. *grǫzǫti: *grǫzjǫ (n.p.b) „potapati“ (rus. *гру́зить: гру́жу́*, 3.l.jd. *гру́зум*; polj. *grążyć: grążę*; slovin. *grāžec: grāžqa, grāžiš*; češ. *hroužiti: hroužím*; srp. *гружуму*)⁴⁰².

Hrvatske potvrde: U južnoslavenskim jezicima odraz ovoga glagola danas je vrlo rijedak. Potvrđen je u srpskom jeziku kao *gružiti* „potapati, zamakati, zagnjurivati“⁴⁰³ (RSA III: 703.), a u hrvatskim govorima njegov trag pronašli smo na sjevernočakavskom području (Krk), gdje je potvrđeno *grūzāt se* „gacati“⁴⁰⁴, što je reinterpetirano kao *ja-glagol*.

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. **gręzti: *gręzǫ*. Kuzativno značenje je „činiti da grezne“. Baltijska tvorbena usporednica je lit. *gramzdýti: gramzdo*⁴⁰⁵ „potapati“.

9. psl. *gubǫti: *gūbjǫ (n.p.c) „rušiti, uništavati“ (strus. *губі́му: 2.1.mn. noзyвumē*⁴⁰⁶; polj. *gubić: gubię*; kaš. *gubic: gubǫq*; slovin. *gūbjic: gūbjqa, gubjış*; češ. *hubiti: hubím*; sln. *gubīti: gubím*)⁴⁰⁷. Hrvatske potvrde: *gūbiti: gūbīm* (ARj od 16. st.); *gubīt: gubīn*, 3.l.mn. *gubī* (Brač); *gūbīt: gūbīš*, 3.l.mn. *gūbē* (Grobnik); *gūbit: gubī*, 3.l.mn. *gubē* (Magić Mala, Posavina)⁴⁰⁸.

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. **gūbati: *gūbǫ* (Snoj 2003: 195; Borys 2005: 187; ERHJ: 308.). Za razliku od polazišnoga glagola potvrđenoga samo u rubnim slavenskim idiomima (ESSJa 7: 187.), odraz kuzativa **gubiti* dobro je potvrđen na cijelome slavenskom području. Baltijska usporednica je lit. *gaubýtis: gaūbosi*⁴⁰⁹.

10. psl. *kojiti: *kojǫ „umiriti“ (polj. *koić: koje*; kaš. *kojic: kojq*; češ. *kojiti: kojím*; sln. *pokojīti: pokojím*)⁴¹⁰. Hrvatske potvrde: Nema.

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. **čiti: *čijǫ* „mirovati“ (Borys 2005: 242.). **Kuzativno** značenje je „činiti da miruje“. Glasovni razvoj polazišnoga glagola **čiti* (prva palatalizacija velara i monoftongizacija diftonga) umanjio je transparentnost tvorbe. Odraz psl. **kojiti* do danas je sačuvan u zapadnoslavenskim jezicima, dok je u hrvatskome potvrđen samo u imenskoj izvedenici *pokoj*⁴¹¹.

⁴⁰² ESSJa 7: 150; Vaillant 1966: 420; Derksen 2008: 193.

⁴⁰³ Primjer: „Kad se dete krsti, gruži ga pop tri puta u vodu.“

⁴⁰⁴ Primjer: „Čera son pa v loki i zagruzi se do guzice“.

⁴⁰⁵ S neetimološkim -d-.

⁴⁰⁶ Zaliznjak 2019: 335. U suvremenom ruskom je *губі́ть: губі́ю́*, 3.l.jd. *губі́м* (n.p B).

⁴⁰⁷ ESSJa 7: 166; Vaillant 1966: 419; Dybo 2000: 452; Derksen 2008: 195; Zaliznjak 2010: 139.

⁴⁰⁸ Kapović 2011: 143.

⁴⁰⁹ U suvremenom jeziku samo u prefikslnim izvedenicama.

⁴¹⁰ ESSJa 10: 113; Vaillant 1966: 417; Dybo 2000: 425.

⁴¹¹ Odatle potom glagol *pokojiti*.

11. psl. *kvapiti (se): *kvapjō (se) „poticati, požurivati“ (rus. dij. *квануться*; polj. *kwapić się: kwapię się*; češ. *kvapiti: kvapím* „žuriti“)⁴¹². Hrvatske potvrde: Nema.

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. **kypěti: *kypjō* „kipjeti“ (Borys 2005: 277.). **Kuzativno** značenje je „činiti da kipi“. U dostupnim izvorima hrvatskoga jezika odraz ovoga glagola nije potvrđen, a za istočnoslavenske izvore nismo uspjeli pronaći podatke o akcentuaciji.

12. psl. *lāziti: *lāzjō (n.p.a) „ići, kretati se“ (rus. *лázитъ: лáжу*, 3.1.jd. *лázит*; polj. *lazić: lazię*; slovin. *lāžec: lāžq, lāžiš*; češ. *laziti: lazím*; sln. *lāziti: lāzim*)⁴¹³.

Hrvatske potvrde: *lāzit: lāzin*, 3.1.jd. *lāzi* (Brač); *l'aziti: lāzim* (Varaždin).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. **lězti: *lězō* (Snoj 2003: 347; Borys 2005: 297; ERHJ: 542.). Ova iterativna tvorba dobro ilustrira arhaičnost kuzativno-iterativnoga tvorbenog obrasca u praslavenskom jeziku. Iterativni je glagol pravilno još u baltoslavenskom razdoblju tvoren kao **lohig'-ei-*, što je odraženo kao psl. **laziti*. Zbog toga je umjesto korijenskoga *-o-* potvrđen (dugi) a-vokalizam. U suvremenom je hrvatskom jeziku iterativna tvorba s različitim prefiksima (usp. *ulaziti, izlaziti...*) posve istisnula izvorni oblik⁴¹⁴.

13. psl. *ložitī: ložjō (n.p.b) „ložiti“ (rus. *ложитъ: ложу́*, 2. 1. jd. *ложушь*; polj. *ložyc: lože*; slovin. *lòžec: lòžq, lòžiš*; češ. *ložiti: ložím*; sln. *ložiti: ložim*; srbug. 3.1.jd. *ložitъ*⁴¹⁵)⁴¹⁶.

Hrvatske potvrde: *ložiti: lõžim* (ARj od 15. st.); *ložit: lõžin*, 1.1. mn. *ložimo* (Brač); *ložit: ložiš*, 3.1. mn. *ložé* (Grobnik); *l'ožiti: l'ožim* (Varaždin).

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. **legti: *lęgō* (Snoj 2003: 366; Borys 2005: ; ERHJ: 566.). **Kuzativno značenje** je „činiti da leži“. Zbog glasovnog razvoja (prva palatalizacija velara) motivacija i tvorba više nisu transparentni kao u praslavenskom razdoblju.

14. psl. *lōčiti: *lōčjō (n.p.b) „povijati, lučiti“ (strus. *лучити*; polj. *lęczyć: lęczę*; slovin. *lāčic: lóučq, lóučiš*; češ. *loučiti: loučím*; sln. *ločiti: ločim*)⁴¹⁷.

Hrvatske potvrde: *lūčiti: lūčim* (ARj od 16. st.); *lūčit: lūčin*, 3.1.jd. *lūči* „odvajati“ (Brač); *lūčiti: lūčim* (Varaždin).

⁴¹² ESSJa 13: 148.

⁴¹³ ESSJa 14: 64 ; Vaillant 1966: 411; Dybo 2000: 426; Derksen 2008: 269; Zalaznjak 2010: 133.

⁴¹⁴ Akademijin rječnik i rječnik Broza i Ivekovića još donose *ljesti*.

⁴¹⁵ Prema Dybo, Zamjatina, Nikolajev 1990: 115.

⁴¹⁶ ESSJa 16: 127; Vaillant 1966: 415; Dybo 2000: 435; Derksen 2008: 287; Zalaznjak 2010: 139.

⁴¹⁷ ESSJa 16: 132; Dybo 2000: 436; Derksen 2008: 288.

• Polutematski prezent (kauzativ) ← psl. **lękti*: **lęko* „poviti“ (Snoj 2003: 361; Borys 2005: 298; ERHJ: 567.). **Kauzativno značenje** je „činiti da se povije“. Baltijske usporednice su lit. *lankýti: lānko* „poviti“ i latv. *lūocīt: lūocu* „poviti“.

15. psl. *mēniti: *mēnjō „čitati, govoriti, podučavati“ (stsl. *mēniti*; polj. *mienić: mienie*; češ. *míniti*; gluž. *měnić*)⁴¹⁸. Hrvatske potvrde: Nema.

• Polutematski prezent (kauzativ) ← psl. **mьněti*: **mьnjō* „misliti“ (?).

Kauzativno značenje bilo bi „činiti da misli“. Na prvi se pogled čini da je ovdje riječ o kauzativu koji usporednicu ima u lat. *moneō* „opominjati“, dosl. „činiti da misli“ (< ie. **mon-ei-e* ← ie. **men-* „misliti“). Ipak, problem povijesno neopravdanoga *jata* u korijenu onemogućava bezrezervno prihvaćanje te etimologije⁴¹⁹. Baltijska usporednica bila bi lit. *manyti: māno* „podsjetiti“.

16. psl. *morīti: *mōrjō (n.p.c) „ubiti“ (rus. *морiть: morjó*, 2.l. jd. *морiшь*; polj. *morzyć: morzę*; kaš. *mořec: mořq*; češ. *mořiti: mořím*; sln. *morīti: morím*)⁴²⁰.

Hrvatske potvrde: *mōriti* : *mōrīm* (ARj od 16. st.); *morīt*: *morīn*, 3.l.jd. *morī* (Brač); *mor'iti: morīm*, 3.l.mn. *morīju* „ubijati“ (Varaždin).

• Polutematski prezent (kauzativ) ← psl. **merti*: **mьrō* „umrijeti“ (Snoj 2003: 415; Borys 2005: 336; ERHJ: 633.). **Kauzativno značenje** je „činiti da umre“.

17. psl. *mōtīti (se): *mōtjō (se) (n.p.c) „mutiti“ (stsl. *mōtiti*; rus. *мутiть: мучы*: 3.l. jd. *мутишь*; polj. *mącić: mące*; kaš. *mącēc: mącq*; češ. *moutiti: moutím*; gluž. *mućić*; sln. *motīti: mōtim*)⁴²¹. Hrvatske potvrde: *mūtiti: mūtīm* (ARj od 16. st.); *mūtīt*: 3. l. jd. *mūtī* (Grobnik); *mūtiti: mūtīm* (Varaždin).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. **męsti*: **męto* „gnječiti“ (Snoj 2003: 417; Borys 2005: 317; ERHJ: 645.). U svim slavenskim jezicima iterativna izvedenica **uglavnom je istisnula izvornu tvorbu očuvanu u prefigiranim izvedenicama (v. polazišni glagol)**.

⁴¹⁸ ESSJa 18: 174; Vaillant 1966: 434; Derksen 2008: 311.

⁴¹⁹ Očekivani (i nepotvrđeni) odraz bio bi **moniti*.

⁴²⁰ ESSJa 19: 223; Dybo 2000: 456; Vaillant 1966: 415; Zaliznjak 2010: 139.

⁴²¹ ESSJa 20: 142; Vaillant 1966: 412; Dybo: 2000: 438; Derksen 2008: 329; Zaliznjak 2010: 139.

18. psl. *muditi: *mudjǫ „vući se, kasniti“ (stsl. *muditi*; polj. arh. *mudzić: mudzǣ*; sln. *mudīti: mudim*)⁴²². Hrvatske potvrde: *muditi: mudim* „docniti, dangubiti“ (ARj prema Belostencu); *mud'iti*: 3.l.jd. *mudī* „kasniti“ (Cerje); *mud'iti sę: mudīm sę* „žuriti se“ (Varaždin).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. **mьdęti: *mьdǫ* „biti slab“ (Snoj 2003: 423.). Na hrvatskome području odraz psl. **muditi* potvrđen je samo u kajkavskim govorima. Izostanak istočnoslavenskih potvrda onemogućava pouzdanu rekonstrukciju akcentuacije; kajkavske i slovenske potvrde upućuju na *n.p.c.*

19. psl. *noriti: *norjǫ „roniti“ (rus. *но́рѣтъ* i *но́рѣтъ*⁴²³; polj. arh. *norzyć: norzǣ*; kaš. *nořec*: 3.l. jd. *noři*⁴²⁴ „riti“; češ. *nořiti: nořim*)⁴²⁵. Hrvatske potvrde: *njòriti* (Dubrovnik prema ARj); *nořit* (Cres prema ARj)⁴²⁶; *nòrit : nořin* (Gacka).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. **nerti: *nьrǫ* „roniti“ (Borys 2005: 369.).

U suvremenim je slavenskim jezicima iterativna izvedenica istisnula osnovnu glagolsku tvorbu.

20. psl. *nosīti: *nosjǫ „nositi“ (n.p.b) (stsl. *nositi*; rus. *но́сѣтъ: носѣ*: 3.l. jd. *но́сѣтъ*; polj. *nosić: nosię*; kaš. *nosēc: nosq*; **slovin. *nùosēc: nùošq, nùosiš***; češ. *nositi: nosím*; slč. *nosit'*; gluž. *nosyć*; sln. ***nosīti: nòsim***)⁴²⁷. Hrvatske potvrde: *nòsiti: nòsim* (ARj od 13. st.); *nosīt: nòsin*, 3.l.jd. *nòsi* (Brač); *n'ositi: n'osim*, 3.l.jd. *n'osi* (Varaždin).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. **nesti: *nesǫ* „nesti“ (Snoj 2003: 451; Borys 2005: 367; ERHJ: 721.). Ovaj općeslavenski glagol poznat je svim slavenskim jezicima i dijalektima, akcentuacija upućuje na n.p.b.

21. psl. *noziti: *nozjǫ „bosti“ (csl. *vь-noziti* „zabiti“; rus. dij. *нозитъ*)⁴²⁸.

Hrvatske potvrde: Nema.

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. **nъzti : *nъzǫ* „bosti“. Zbog slabe posvjedočenosti ne može se ništa više reći o tvorbi i akcentuaciji ovoga glagola. Etimološki priručnici koje u ovome poglavlju dosljedno citiramo ne navode ovaj glagol.

⁴²² ESSJa 20: 167; Derksen 2008: 330.

⁴²³ Prema ESSJa 25: 188.

⁴²⁴ Samo za svinje.

⁴²⁵ ESSJa 25: 188; Vaillant 1966: 415.

⁴²⁶ Oba primjera bez navođenja oblika prezentske osnove.

⁴²⁷ ESSJa 25: 206; Vaillant 1966: 411; **Dybo 2000: 437**; Derksen 2008: 356; **Zaliznjak 2010: 137**.

⁴²⁸ ESSJa 26: 19; Vaillant 1966: 415.

22. psl. *palīti: *paljǫ (n.p.b) „paliti“ (rus. *палить; палю*, 3.l.jd. *палит*; polj. *palić: palę*; kaš. *palęc: pǎlq*; slovin. *pālęc: pǎulq, pǎuljš*; češ. *páliti: pálím*; sln. *palīti: palím*)⁴²⁹.

Hrvatske potvrde: *palīti: palím* (ARj); *pālīt: pālīš*, 3.l.mn. *pālē* (Grobnik); *p'aliti: p'alim* (Varaždin).

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. **polēti: *poljǫ* „gorjeti“ (Snoj 2003: 488; Borys 2005: 409.). Kuzativno značenje je „činiti da gori“. Vokalizam korijena je sekundaran, prema našem mišljenju riječ je o analogiji prema iterativu **palati*. **Zapadnoslavenske potvrde dosljedno upućuju na odraz praslavenske n.p.b⁴³⁰, navedene hrvatske potvrde nisu relevantne s obzirom da bi i psl. n.p.c > n.p.B.**

23. psl. *plāviti: *plāvjo (n.p.a) „natopiti“ (rus. *плавить : плавлю*, 3. l. jd. *плавит*; polj. *plawić: plawię*; kaš. *plavic: plāvq*; slovin. *plāvjič: plāvjq, plāvjiš*; češ. *plaviti: plavím*; sln. *plavīti: plavím*)⁴³¹. Hrvatske potvrde: *plāviti: plāvīm* (ARj); *pl'aviti: plāvim* (Varaždin).

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. **pluti: *plujǫ* „ploviti“ (Borys 2005: 444.). Kuzativno značenje je „činiti da plovi“. U hrvatskim govorima pored izvornoga značenja zabilježeno je i sekundarno značenje „ploviti“. Akut u korijenu i nepomična akcentuacija (n.p.a) **zacijelo su nastali od iterativne ikoničke dužine** (v. **pluti*).

24. psl. *prǫžiti: *prǫžjo (n.p.a) „pružiti“ (rus. dij. *пружаться*; polj. *prężyc: prężę*; kaš. *prqžęc: prqžq*; češ. *pružiti: pružím*; sln. *prožiti: prōžim*). Hrvatske potvrde: *prūžiti: prūžīm* (ARj); *prūžit: prūži*, 3.l.mn. *prūžē* (Grobnik); *prōžiti: prōžim* (Varaždin).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. **pręgti: *pręgo* „napeti, pregnuti“ (Snoj 2003: 589; Borys 2005: 483). Svi dostupni primjeri upućuju na n.p.a. Za etimologiju korijena v. polazišni glagol.

25. psl. *naviti: *navjo „mučiti“ (stčeš. *naviti* „mučiti“; slč. dij. *navit' sa*)⁴³².

Hrvatske potvrde: Nema.

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. **nyti: *nyjo* „trpjeti, umrijeti“. Kuzativno značenje je „činiti da trpi“. Vrlo rijedak i na hrvatskome području nepotvrđen glagol.

⁴²⁹ Vaillant 1966: 423; Dybo 2000:439; Derksen 2008: 390; Zaliznjak 2010: 137.

⁴³⁰ Dužina u češkom, zatvorenost u kašupskom.

⁴³¹ Zaliznjak 2010: 133.

⁴³² ESSJa 24: 11; Vaillant 1966: 283.

26. psl. *pólziti: *pólzjɔ (n.p.a) „plaziti“ (rus. dij. *полóзумь*; sln. *pláziti se: plâzim se*)⁴³³. Hrvatske potvrde: *plàziti: plàzīm* (ARj); *plàziti: plàzīš*, 3.l.mn. *plàzē* (Grobnik).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. **pɔlzi: *pɔlzo* „puzati“ (Snoj 2003: 524.). Odras ovoga glagola najbolje je potvrđen u južnoslavenskim jezicima. Akcentuacija hrvatskih primjera dosljedno upućuje na n.p.a.

27. psl. *pojīti: *pòjɔ (n.p.c) „pojiti“ (rus. *пои́ть: пою́*: 3. l. jd. *nóum*; polj. *poić: poję*; kaš. *pojic: pojɔ*; slovin. *pùojīc: pùojɔ, pùojīš*; češ. *pojiti*; sln. *pojīti: pojīm*)⁴³⁴.

Hrvatske potvrde: *pòjiti: pòjīm* (ARj od 16. st.); *pojīt: pojīn*, 3.l.mn. *pojīmò* (Brač); *p'ojiti: p'ojim*, 3.l.jd. *p'oji* (Varaždin).

• Polutematski prezent (kauzativ) ← psl. **piti: *pijɔ* (Snoj 2003: 536; Borys 2005: 456.). Kauzativno značenje je „činiti da pije“. **Štokavski i čakavski upućuju na odraz n.p.c, dok je ruska n.p. B je mlađa promjena karakteristična za rusko područje.**

28. psl. *razīti: *râzjɔ (n.p.c) „udarati; klati“ (strus. 1.l.jd. *нóражу*; rus. *рази́ть: ражу́*, 3.l.jd. *рази́м*; polj. *razić: rażę*; kaš. *razęc: razɔ*; slovin. *râzēc: rãžɔ, rãžīš*; češ. *raziti: razím* „udarati“; sln. *râziti: râzīm*)⁴³⁵.

Hrvatske potvrde: *raziti* „tući, klati“ (ARj od 17. st.)⁴³⁶; *porâziti: pòrâzīm* (ARj).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. **rězati: *rězjɔ* (Snoj 2003: 605; Borys 2005: 511.). Baltijska usporednica je lit. *râižyti: rãžio* „strugati“⁴³⁷. Korijenski vokalizam iterativne tvorbe nastao je pravilnim razvojem od bsl. **roHž-ei-*. U hrvatskome standardnom jeziku i suvremenim govorima ovaj glagol potvrđen je samo u prefikslnim izvedenicama (usp. *poraziti* i *odraziti*).

29. psl. *sadīti: *sâdjɔ (n.p.c) „saditi“ (strus. *сади́му: 2.l. mn. да пасцади́ме*)⁴³⁸; polj. *sadzić: sadzę*; kaš. *sadzęc: sadzɔ*; slovin. *sãžēc: sãžɔ, sãžīš*; češ. *saditi: sadím*; sln. *sadīti: sadím*)⁴³⁹. Hrvatske potvrde: *sâditi: sâdīm* (ARj); *sõdīt: sõdin*, 3.l.jd. *sõdi* (Brač); *sãdīt: sãdiš*,

⁴³³ Vaillant 1966: 412; Dybo 2000: 428.

⁴³⁴ Vaillant 1966: 417; Dybo 2000: 456; Derksen 2008: 409.

⁴³⁵ Vaillant 1966: 428; Dybo 2000: 457; Zaliznjak 2010: 139.

⁴³⁶ Primjer: „Tursku vojsku kolje i razi“.

⁴³⁷ Baltijski primjer ima sekundarni diftong kao i u ranije navedenom *braidyti*.

⁴³⁸ Zaliznjak 2019: 339. U suvremenom ruskom *сади́мь: сажу́*, 3.l.jd. *сади́м* (n.p.B).

⁴³⁹ Vaillant 1966: 423; Dybo 2000: 458; Derksen 2008: 442; Zaliznjak 2010: 139.

3.1.jd. *sādē* (Grobnik); *sad'iti: sadīm*, 1.1.mn. *sadīmo* (Varaždin); *sàdit: sadīm, sadīš, sadī* (Siče, Posavina)⁴⁴⁰.

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. **sěsti* : **sędǫ* (Snoj 2003: 636; Boryś: 2005: 537.). **Kuzativno značenje** je „činiti da sjedi“. O izvornoj n.p.c posredno svjedoče i kračine u zapadnoslavenskim jezicima. **Za odraz praslavenske n.p.c > n.p.B. u štokavskom i čakavskom v. Kapović (2011: 228-230.)**.

30. psl. *skvǎriti: *skvǎrjǫ (n.p.a) „peći, topiti na masti“ (rus. *икв́арить: икв́арю*, 3.1.jd. *икв́арюм*; polj. *skwarzyć: skwarzę*; češ. *škvařiti: škvařím*)⁴⁴¹.

Hrvatske potvrde: *čvǎriti: čvǎrīm* (ARj).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. **skverti: *skverǫ* „topiti na masti“. ERHJ: 138. određuje hrv. *čvariti* kao ekspresivnu tvorbu bez navođenja polazišnoga **skverti*. Prema našem mišljenju riječ je o istome korijenu.

31. psl. *slǎviti: *slǎvjǫ (n.p.a) „slaviti“ (stsl. *slaviti: slavjǫ*; rus. *слáвить: слáвлю*, 3.1.jd. *слáвлюм*; polj. *slawić: slawię*; **slovin. *slǎvjic: slǎvjǫ, slǎvjǫ***; češ. *slaviti: slavím*; sln. ***slavīti: slavím***; bug. *слáвя: 2.1.jd. слáвиуу*)⁴⁴².

Hrvatske potvrde: *slǎviti: slǎvīm* (ARj od); *slǎvit: slǎvin* (Brač).

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. **sluti: *slujǫ* „biti slavan“ (Boryś 2005: 557.). Premda je možda za psl. **slaviti* uobičajnije pretpostaviti denominativno podrijetlo od psl. **slava*, ovdje ipak polazimo od psl. **sluti* (v.) < rpsl. **slau-těj*, odnosno kuzativne tvorbe **slav-i-ti*.

32. psl. *sqčiti: *sqčjǫ „sušiti“ (csl. *sqčiti*; strus. *су́чимася* „sušiti se“; polj. *sqczyć: sqczę*)⁴⁴³.

Hrvatske potvrde: Nema.

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. **sękti: *sękǫ* „sušiti“ (Boryś 2005: 539.).

Polazišni vokalizam potvrđen je u psl. **sęknǫti*. Na hrvatskome području odraz ovoga praslavenskoga glagola nije potvrđen, a s obzirom da za istočnoslavenski nedostaju naglasni podatci, nije moguće sa sigurnošću rekonstruirati praslavensku naglasnu paradigmu. **Poljska potvrda upućuje na odraz praslavenske n.p.b.**

⁴⁴⁰ Kapović 2011:139.

⁴⁴¹ Vaillant 1966: 414: „...a l'aspect d'un itératif de *skvǎre-* « faire fondre »“

⁴⁴² Dybo 2000: 430.

⁴⁴³ Vaillant 1966: 421.

33. psl. *stǎviti: *stǎvjǫ (n.p.a) „staviti“ (rus. *ста́вить: ста́влю*, 3.l.jd. *ста́вум*; polj. *stawić: stawię*; slovin. *stāvjič: stāvja, stāvjiš*; češ. *staviti: stavím*; sln. *stáviti: stávim*)⁴⁴⁴. Hrvatske potvrde: *stāviti: stāvīm* (ARj); *stāvit: stāvin* (Brač); *stāvit: stāvīš*, 3.l.mn. *stāvē* (Grobnik); *stāvit: stāvin* (Orlec).

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. **stajati: *stajǫ* (Snoj 2003: 696; Borys 2005: 576.). **Kuzativno značenje** je „činiti da stoji“. Korijenska akcentuacija očekivana je zbog laringala u korijenu polazišnoga oblika. Neetimološko *-v- pravilno se dodaje u intervokalnome položaju.

34. psl. *světi: *světiǫ (n.p.b) „svijetliti“ (stsl. *světiti*; rus. *свети́ть: свету́*, 3.l.jd. *свѣтум*; polj. *świecić: świecę*; slovin. *svjècēc: svjêca, svjêciš*; češ. *svítiti: svítím*; sln. *svetīti: svētīm*)⁴⁴⁵. Hrvatske potvrde: *svijētiti: svijētīm* (ARj od 16. st.); *svītiti: svītīš* „gledati uporno očima; svijetliti“ (Vrgada); *svēti: svētim* „svijetliti“ (Varaždin).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. **svbsti: *svbto* (Snoj 2003: 715; Borys 2005: 622.). Baltijska usporednica je lit. *švaityti: švaito* „svijetliti“. U suvremenim hrvatskim govorima odraz psl. **světi* uglavnom je zamijenjen mlađom denominativnom tvorbom **svētliti*, što je postalo od psl. **světъlъ* „svijetao“. Prema tome, navedene dijalektne potvrde zapravo su arhaizmi.

35. psl. *točiti: *točijǫ (n.p.b) „točiti“ (rus. *мочи́ть: мочу́*, 3.l.jd. *мо́чум*; polj. *toczyć: toczę*; kaš. *točēc: točq*; slovin. *tùqčic: tùqčq, tùqčiš*; češ. *točiti: točím*; sln. *točiti: tóčīm*)⁴⁴⁶. Hrvatske potvrde: *tòčiti: tòčīm* (ARj) *točit: tòčin* (Brač); *točit: točīš*, 3.l.mn. *točē* (Grobnik); *t'očiti : t'očīm* (Varaždin).

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. **tekti: *tekǫ* „teći“ (Snoj 2003: 769; Borys 2005: 636.). Kuzativno značenje je „činiti da teče“.

36. psl. *tolčiti: *tolčijǫ „tlačiti“ (stsl. *potlačiti*; rus. *молочи́ть*; polj. *tłoczyć: tłoczę*; kaš. *tłočęc: tłočq*; slovin. *tlāčic: tlāčq, tlāčiš*; češ. *tlačiti: tlačím*; sln. *tlāčiti: tlāčīm*)⁴⁴⁷. Hrvatske potvrde: *tlāčiti: tlāčīm* (ARj); *tl'ačiti: tlāčīm* (Varaždin).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. **telkti: *tǫlkǫ* „tući“ (Snoj 2003: 767; Borys 2005: 634.).

⁴⁴⁴ Vaillant 1966: 424; Dybo 2000: 413; Derksen 2008: 466; Zaliznjak 2010: 133.

⁴⁴⁵ Vaillant 1966: 419.

⁴⁴⁶ Vaillant 1966: 416; Dybo 2000: 443.

⁴⁴⁷ Vaillant 1966: 412; Dybo 2000: 430.

37. psl. *toliti: *toljǫ „umiriti, utišati“ (strus. *ymolúmu: 3.1.jd. ymólumca*⁴⁴⁸; sln. *tóliti: tólim*)⁴⁴⁹. Hrvatske potvrde: *toliti: tolim* (ARj prema crkvenoslavenskim tekstovima i starijoj leksikografiji); *utòliti: ùtolīm* (ARj).

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. **tǫlěti: *tǫljǫ* „nestajati, trunuti“ (Snoj 2003: 767.). Kuzativno značenje je „činiti da miruje“. Staroruski primjer upućuje na praslavensku n.p.b, ali kako nemamo relevantnih južnoslavenskih potvrda, ne rekonstruiramo praslavensku akcentuaciju.

38. psl. *tomiti: *tomjǫ „prigušiti“ (stsl. *tomiti: tomljǫ*; strus. *momúmu: 3.1.jd. mómumь*⁴⁵⁰)⁴⁵¹. Hrvatske potvrde: *tomiti: tomim* (ARj prema crkvenoslavenskim tekstovima); *zatòmiti: zàtomīm* (ARj).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. **tęti: *tęnǫ* „rezati, sjeći“ (Vasmer 1958 III: 118.). U suvremenome hrvatskom jeziku odraz ovoga glagola potvrđen je samo u prefiksnoj izvedenici *zatomiti*.

39. psl. *topīti: *tǫpjǫ „topiti“ (n.p.c) (strus. *monúmu: 3.1.mn. monámьca*⁴⁵²; polj. *topić: topię*; kaš. *topić: topǫ*; slovin. *tùǫpjic: tùǫpja, tùǫpjiš*; češ. *topiti: topím*; sln. *topīti: topím*)⁴⁵³. Hrvatske potvrde: *tòpiti: tǫpīm* (ARj); *topīt: topiš*, 3.1.mn. *topê* (Grobnik); *top'iti: topīm* (Varaždin); *tepīti: tepīm* (Bednja).

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. **tepti: *tepǫ* „udarati, udaranjem grijati“ (Snoj 2003: 773; Boryś 2005: 637.). Baltijska usporednica je lit. *tapyti: tãpo* „mazati“.

40. psl. *toriti: *torjǫ „gaziti, gacati“ (rus. dij. *torútmь* „često íci istim putem“⁴⁵⁴; češ. dij. *tořit' „slijediti“*; sln. *tóriti: tórim* „raspršiti“). Hrvatske potvrde: *toriti: torim* „gnojiti, činiti đubre“ (srednja Dalmacija i Bosna prema ARj)⁴⁵⁵; *tòriti „gnojiti zemlju“* (Slavonija).

⁴⁴⁸ Zaliznjak 2019: 348. U suvremenom ruskom je rus. *molítь: moljó*, 3. 1.jd. *molím* „tješiti“ (n.p.C).

⁴⁴⁹ Vaillant 1966: 416; Derksen 2008: 495.

⁴⁵⁰ Zaliznjak 2019: 349. U suvremenom ruskom je *tomítь: tomjó*, 3. 1.jd. *tomím* (n.p.C).

⁴⁵¹ Vaillant 1966: 426; Zaliznjak 2010: 137.

⁴⁵² Zaliznjak 2019: 356. U suvremenom ruskom je *tonítь: tonjó*, 3.1.jd. *toním* (n.p.B).

⁴⁵³ Vaillant 1966: 416; Derksen 2008: 496.

⁴⁵⁴ Za sva značenja v. SRNG 44: 270.

⁴⁵⁵ Bez navođenja akcentuacije.

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. **terti: *tbrǫ* „trti“. Odraz ovoga glagola potvrđen je uglavnom u rubnim i dijalektnim slavenskim izvorima pa ga citirani etimološki priručnici ne navode.

41. psl. *torpǐti: *torpjǫ (n.p.b) „mučiti“ (rus. *моронѣть: моронлѣо*, 3.l.jd. *morónum*; polj. *trapić: trapię*; kaš. *trǎpic: trǎpq*; češ. *trápati: trápím*; sln. *trápiti: trâpim*)⁴⁵⁶.

Hrvatske potvrde: *trǎpiti: trǎpīm „kopati“* i *trápiti: trâpīm „mučiti, daviti“* (ARj od 16. st); *trǎpit se: 2. l. jd. trǎpīš se „mučiti se oskudicom“* (Grobnik); *tr'apiti se: tr'apim se „mučiti se“* (Varaždin).

• Polutematski prezent (kauzativ) ← psl. **tbrpěti: *tbrpjǫ* „trpjeti“ (Boryś 2005: 639.). Kauzativno značenje je „činiti da trpi“. Akademijin rječnik donosi primjere *trǎpiti i trápiti, a značenja upućuju da je riječ o istome glagolu*⁴⁵⁷. Više hrvatskih potvrda svjedoči o n.p.A. Zapadnoslavenski primjeri posredno svjedoče o n.p.b.

42. psl. *trošǐti: *trošjǫ (n.p.b) „trusiti“ (rus. *трусѣть: трусѣу*, 3.l.jd. *trúšum*; češ. *trousiti: trousím*; sln. *trošiti: tróšim*)⁴⁵⁸. Hrvatske potvrde: *trúšiti: trúsīm (ARj)*; *trūsīt: trūšin*, 3.l.jd. *trūsi* (Brač); *trūsiti: trūsīm* (Varaždin).

• Polutematski prezent (kauzativ) ← psl. **tręsti: *tręšǫ* „tresti“ (Snoj 2003: 787.). Kauzativno značenje je „činiti da se trese“.

43. psl. *toviti: *tovjǫ „gojiti, toвити“ (češ. *iztaviti*; sln. *otáviti: otâvim*)⁴⁵⁹.

Hrvatske potvrde: *tòviti: tòvīm* (ARj od 17. st.); *tòviti* (Slavonija).

• Polutematski prezent (kauzativ) ← psl. **tyti: *tyjǫ* „debljati se“. **Kauzativno značenje** je „činiti da se deblja“. **Vokalizam u slavenskim primjerima se razlikuje. Moguće je da hrvatski toвити odražava izvornu tvorbu (od kauzativa *touH-ej- nakon ispadanja laringala), a potvrde s dugim korijenskim vokalizmom mogle bi nastati naknadnom iterativizacijom.**

⁴⁵⁶ Vaillant 1966: 422; Dybo 2000: 443.

⁴⁵⁷ Značenje „raditi“ često se izvodi iz značenja „trpiti, mučiti se“ (usp. „tlaka“ ← tlačiti). Ovdje je razvoj tekao u obrnutome smjeru.

⁴⁵⁸ Vaillant 1966: 412.

⁴⁵⁹ Vaillant 1966: 424.

44. psl. *travīti: *travjǫ (n.p.b) „trovati“ (rus. *травить: травлю́*, 3.1.jd. *травим*; polj. *trawić: trawię*; češ. *trávití: trávim*)⁴⁶⁰.

Hrvatske potvrde: *trávití: trávim* „trovati“ „hraniti travom“ (ARj od 17. st.).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. **truti: *trujǫ* „hraniti; trovati“ (Borys 2005: 640.). Prvotno značenje „hraniti“ već u praslavenskome razdoblju zamijenjeno je specifičnijim „trovati“. U starijim izvorima hrvatskoga jezika potvrđena su oba značenja, dok se u suvremenim govorima susreće samo mlađe značenje.

45. psl. *varīti: *vârjǫ (n.p.c) „kuhati“ (stsl. *variti: varjǫ*; strus. *варіуму: 2.1. mn. варумè*⁴⁶¹; polj. *warzyć: warzę*; kaš. *vařec: vařq*; slovin. *vâřec: vâřq, vâřiš*; češ. *vařiti: vařím*; sln. *varīti: varím*)⁴⁶². Hrvatske potvrde: *vōrīt: vōrin* „kuhati“ (Brač); *vàrit: 3.1.jd. se varī* (Magić Mala, Posavina)⁴⁶³.

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. **vbrēti: *vbrjǫ* „vrijeti“ (Snoj 2003: 807; Borys 2005: 680.). **Kuzativno značenje** je „činiti da vrije“. Baltijska usporednica je lit. *varýti: vāro* i latv. *vārīt: vārīju* „kuhati“. Korijensku dužinu u praslavenskome primjeru tumačimo sekundarnim postanjem prema iterativu **varjati* „kuhati“ (usp. polj. *warzać*).

46. psl. *všiti: *všjǫ (n.p.a) „objesiti“ (stsl. *pověsiti: pověšǫ*; rus. *вѣсумь: вѣуу*, 3.1.jd. *вѣсум*; stpolj. *wiesić: wieszę*; slovin. *vjěšec: vjěšq, vjěšiš*; češ. *věsiti: věsím*; sln. *věsiti: vēsim*)⁴⁶⁴. Hrvatske potvrde: *vjesiti: vjesim* (ARj prema starijoj leksikografiji)⁴⁶⁵; *v'ēsiti: viēsim* (Cerje); *v'ēsiti: vĕsim* (Varaždin); *v'ēsiti se : v'ēsim se* (Sveti Đurđ).

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. **visēti: *visjǫ* (Snoj 2003: 815; Borys 2005: 696.). Kuzativno značenje je „činiti da visi“. Pretragom hrvatskih dijalektnih izvora uočili smo da je izvorni glagol potvrđen samo u kajkavskim govorima, dok je u standardnom jeziku i govorima drugih dvaju narječja ovaj glagol odražen samo u prefiksanim izvedenicima poput *objesiti*.

⁴⁶⁰ Vaillant 1966: 424; Dybo 2000: 286.

⁴⁶¹ Zaliznjak 2019: U suvremenom ruskom je *варить : варю́*, 3. 1. jd. *варим* (n.p.B.).

⁴⁶² Vaillant 1966: 423; Derksen 2008: 512; Zaliznjak 2010: 139.

⁴⁶³ Kapović 2011:143.

⁴⁶⁴ Vaillant 1966: 419; Zaliznjak 2010: 133.

⁴⁶⁵ Uz napomenu da se u suvremenom jeziku odraz ovoga glagola pojavljuje samo u izvedenicama.

47. psl. *vodīti: *vodjǫ (n.p.b) „voditi“ (rus. *водѹть: вожѹ*, 3.1.jd. *vódum*; polj. *wodzić: wodzę*; slovin. *vùǝžěc: vùǝžq, vùǝžiš*; češ. *voditi*; sln. *vodīti: vǝdim*)⁴⁶⁶.

Hrvatske potvrde: *vòditi: vòdīm* (ARj); *vodīt: vòdin*, 3.1.jd. *vòdi* (Brač); *v'oditi: v'odim* (Varaždin).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. **vesti: *vedǝ* (Snoj 2003: 828; Borys 2005: 706.). Baltijska usporednica je lit. *vadyti: vādo* „voditi“.

48. psl. *volčīti: *volčjǫ (n.p.b) „povlačiti“ (stsl. *vlačiti: vlačǝ*; rus. *волочѹть: волочѹ*, 3.1.jd. *volóčum*; polj. *włoczyć: włoczę*; kaš. *vłočěc: vłočq*; sln. *vlačīti: vlačīm*)⁴⁶⁷.

Hrvatske potvrde: *vláčiti: vláčīm* (ARj od 18. st.); *vlāčiti: vlāčim* „branati njivu“ (Varaždin).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. **velkti: *vǝlkǝ* (Borys 2005: 705.).

Baltijska usporednica je lit. *valkyti: vālko* „povlačiti“.

49. psl. *voliti: *voljǝ „voljeti“ (stsl. *voliti*; rus. arh. *волѹть*; stpolj. *wolic: wolę*; kaš. *volec: volq*; češ. *voliti: volīm* „birati“; sln. *volīti: vǝlim*)⁴⁶⁸. Hrvatske potvrde: *vòljeti: vòlīm i vòlju* (ARj); *volīt: vòlin* (Brač).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. **velēti* „željeti“ (Snoj 2003: 830; Borys 2005: 707.). Razvoj značenja „željeti“ > „voljeti“ je očekivan i karakterističan za južnoslavenske jezike. U govorima hrvatskoga jezika odraz psl. **voliti* reinterpreteriran je kao polutematski **-ě-/i-* glagol.

50. psl. *vorīti: *vorjǫ (n.p.b) „okretati“ (stsl. *otvoriti*; rus. *отворѹть: отворѹ*, 3.1.jd. *omvópum*; polj. *otworzyć: otworzę*; češ. *otevřiti*; sln. *otvǝriti: otvǝrim*)⁴⁶⁹.

Hrvatske potvrde: *otvòriti: òtvorīm* (ARj); *otvorīt: otvòrin* (Brač).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. **verti: *vǝrǝ* (Snoj 2003: 483.) U slavenskim jezicima potvrđeni su odrazi samo prefigiranih oblika: usp. **otvoriti; *zatvoriti*. Baltijska usporednica je lit. *varyti: vāro* „okretati“.

⁴⁶⁶ Vaillant 1966: 411; Dybo 2000: 446; Derksen 2008: 523; Zaliznjak 2010: 137.

⁴⁶⁷ Vaillant 1966: 411; Dybo 2000: 445; Zaliznjak 2010: 137.

⁴⁶⁸ Vaillant 1966: 426; Dybo 2000: 445; Derksen 2008: 525.

⁴⁶⁹ Dybo 2000: 445.

51. psl. *vortíti (se): *vortjǫ (se) (n.p.b) „vratiti“ (rus. *вoпoмúть: вoпoчý*, 3.l.jd. *вoпoмum*; polj. *wrócić: wróceę*; kaš. *vrōčec: vrōcq*; češ. *vrátiti: vrátím*)⁴⁷⁰.

Hrvatske potvrde: *vrátiti: vrátím* (ARj).

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. **vǫrtěti: *vǫrtjǫ* „okrenuti“ (Borys 2005: 710.). Kuzativno značenje je „činiti da se okrene“. Baltijska usporednica je lit. *vartýti: var̃to* „okretati“.

52. psl. *vozíti (se): *voztǫ (se) (n.p.b) „voziti“ (rus. *вoзúть: вoжý*, 3.l. jd. *вózum*; polj. *wozić: wozę*; kaš. *vozěc: vozq*; slovin. *vùqžec: vùqžq, vùqžiš*; češ. *voziti: vozím*; sln. *vozíti: vòzim*)⁴⁷¹. Hrvatske potvrde: *vòziti: vòzím* (ARj); *vozīt: vòzīš*, 3.l. mn. *vòzē* (Grobnik).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. **vezti: *vezǫ* (Snoj 2003: 831; Borys 2005: 708.). U suvremenome hrvatskom jeziku iterativna izvedenica posve je istisnula polazišni oblik.

53. psl. *znobiti: *znobjǫ „zepsti“ (rus. *знoбúть: знoблú*, 3. l. jd. *знoбúт*; slovin. *znùobjíc: znùobjq, znùobjiš*)⁴⁷². Hrvatske potvrde: *znobiti: znobim* (ARj prema dalmatinskim autorima 16. st.)⁴⁷³.

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. **zǫbti: *zǫbǫ* „zepsti“. U suvremenim hrvatskim izvorima nismo pronašli odraze ovoga glagola. Izostanak suvremenih potvrda onemogućava rekonstrukciju praslavenske akcentuacije.

54. psl. *zoríti: *zǫrjǫ (n.p.c) „sazrijevati“ (stsl. *sъzoriti*; rus. dij. *зoрumь*; stčeš. *szoríti*; sln. *zoríti: zorím*)⁴⁷⁴. Hrvatske potvrde: *zòriti: zòrīm* (ARj); *zorīt: zorī* (Brač); *zorèt: zorī* (Grobnik); *zor'iti: zorím*, 3.l.jd. *zorī* (Varaždin).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. **zǫrěti: *zǫrjǫ* „sazrijeti“ (Snoj 2003: 859.).

⁴⁷⁰ Vaillant 1966: 422; Dybo 2000:445; Derksen 2008: 529; Zaliznjak 2010: 137.

⁴⁷¹ Vaillant 1966: 411; Derksen 2008: 530.

⁴⁷² Vaillant 1966: 416.

⁴⁷³ Primjer: „... znobi mraz moje srdašce.“

⁴⁷⁴ Vaillant 1966: 417; Derksen 2008: 548.

d) Odrazi iterativno-kauzativnih glagola. Iterativno-kauzativne tvorbe s nepotvrđenim osnovnim oblikom prezentske osnove.

Više kauzativno-iterativnih glagola tvoreno je iz prezentskih osnova čiji polazišni oblici nisu potvrđeni ni u jednom slavenskom jeziku, što upućuje da su iterativne tvorbe rano istisnule primarne prezentske osnove i počele preuzimati ulogu neutralnih, neobilježenih glagolskih oblika. Takva je tendencija nastavljena i u pojedinim slavenskim jezicima, gdje više osnovnih oblika zamjenjuju njihove sekundarne, iterativno-kauzativne osnove. Širenjem ovih, izvorno obilježenih prezentskih tvorbi, slabila je motivacijska veza između osnovnih i izvedenih iterativno-kauzativnih tvorbi, što je na kraju praslavenskoga razdoblja izazvalo ugasnuće iterativno-kauzativnoga obrasca.

S obzirom da polazišne prezentske osnove ovih primjera u radu ne susrećemo, za svaki navedeni primjer navest ćemo podrijetlo i indoeuropske usporednice.

LIV: 547; IEW: 920.

55. psl. *cěđiti (se): cěđjǫ (se) (n.p.c) „cijediti“ (csl. *cěditi: cědjǫ*; rus. *цедить: цедя́*, 3.l. jd. *цеду́м*; polj. *cedzić: cedzę*; češ. *cediti: cedím*; sln. *cedīti: cedím*)⁴⁷⁵.

Hrvatske potvrde: *cijéditi: cijédīm* (ARj od 14. st.); *cīđit: cīđin*, 3.l.jd. *cīdi* (Brač); *cedīt: 3.l.jd. cědimō* (Orlec); *ceđ'iti: ceđīm* (Varaždin); *cīdit: cīđim*, 3.l.jd. *cidī* (Magić Mala, Posavina).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †*čisti: *čidǫ (Snoj 2003: 68; Borys 2005: 53; ERHJ: 106.) < ie. *(s)keid- „razdvojiti; razlučiti“ (lit. *skiesti: skiedžia* „razdvojiti“; grč. *σχίζω* „rascijepiti“; lat. *scindō*). Osnovni prijevoini stupanj korijena djelomično je potvrđen u pridjevu *čistь „čist“ (< *kid-t-) i iz njega tvorenom denominativnom glagolu *čistiti. Međutim, polazišni glagol *čisti, koji usporednicu ima u lit. *skiesti: skiedžia* nije potvrđen. Baltijske usporednice praslavenskoga iterativa su lit. *skáidyti: skáido* „komadati, razdijeliti“ i latv. *skāidīt: skāidu*.

LIV -

56. psl. *cěpīti: *cěpjǫ (n.p.b) „presađivati bilje“ (csl. *cěpiti*; stčeš. *cěpiti*; polj. *szczepić: szczepię*; slovin. *ščěpjic: ščěpja, ščěpjiš*; sln. *cepīti: cěpim*)⁴⁷⁶.

Hrvatske potvrde: *cijepiti: cijepīm* (ARj. od 16. st.); *cěpiti: cěpim* (Varaždin).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †*čipti: *čipǫ (Snoj 2003: 71.) < ie. *(s)k'eip- (lit. *skiēpyti: skiēpija* „presađivati bilje; cijepiti“). Slično kao i u prethodnome primjeru

⁴⁷⁵ ESSJa 3: 174; Vaillant 1966: 418; Dybo 2000: 450; Derksen 2008: 74; Zaliznjak 2010: 139.

⁴⁷⁶ ESSJa 3: 185; Dybo 2000: 433.

praslavenski čuva samo iterativnu tvorbu bez polazišne osnove koja usporednicu ima u baltijskome. Prvotno značenje ovoga glagola je „presađivati bilje“.

LIV: 149; IEW: 261-262.

57. psl. *davīti: *davjǫ (n.p.b) „daviti“ (rus. *давѣтъ: давлѣо*, 3.l.jd. *dávum*; polj. *dawić: dawię*; češ. *dáviti: dávím*; sln. *dáviti: dávim*)⁴⁷⁷.

Hrvatske potvrde: *dáviti: dávīm* (ARj); *dōvīt: dōvin*, 2.l.jd. *dōviš* (Brač); *dāvīt: 2.l.jd. dāvīš*, 3.l.mn. *dāvē* (Grobnik); *davīt: 3.l.jd. dāvi* (Orlec).

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. †**duti: *dujǫ* „tresti“ (Snoj 2003: 97; ERHJ: 148.) < ie. **d^heh₂u-* „umrijeti“ (stvnjem. *touwen*; lat. *fūnus* „pogreb“). Kuzativno značenje je „činiti da umre“ Derksen za praslavenski rekonstruira praoblik **d^hōwH-*, a mi korijensku dužinu, kao i u prethodnim primjerima, tumačimo analogijom prema primjerima iterativa (usp. polj. *zadawiac*), zbog čega nema potrebe za rekonstrukcijom korijenskoga *vrddhija*.

LIV: 138; IEW: 241-242.

58. psl. *dojīti: *dōjǫ (n.p.c) „dojiti“ (rus. *доѣтъ: доѣо, доѣуѣ*; polj. *doić: doję* „musti“; kaš. *dojic: dojq* „musti“; slovin. *dùqjic: dùqja, dùqjīš*; češ. *dojiti: dojím*; sln. *dojīti: dojím*)⁴⁷⁸.

Hrvatske potvrde: *dōjiti: dōjīm* (ARj od 16. st.); *dojīt: dojīn*, 3. l. jd. *dojī* (Brač).

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. †**dēti: *dējǫ* „sisati“ (Skok I: 422; Snoj 2003: 116; ERHJ: 180.) < ie. **d^heh₁-* „sisati“ (latv. *dēt: dēju*; lat. *fēlō* „sisati“; hom. grč. *θῆσθαι* „sisati“). Kuzativno značenje je „činiti da siše“. Osnovni prijevoini stupanj korijena posvjedočen je u psl. **dēte* „dijete“. Baltijska usporednica praslavenskog neposvjedočenog polazišnog glagola je latv. *dēt: dēju* „sisati“. Moguće je da je polazišni glagol u praslavenskome nestao zbog homonimije s psl. **dēti* „staviti“ (v.).

LIV:154; IEW:251

59. psl. *dražīti: *dražjǫ (n.p.b) „dražiti“ (stsl. *razdražiti*; rus. dij. *дражѣтъ*; stčes. *drážiti: drážím*; sln. *dražīti: drážim*)⁴⁷⁹. Hrvatske potvrde: *drážiti: drážīm* (ARj od 16. st.); *drōžīt: drōžin* (Brač); *drāžiti: drāžim* (Varaždin); *drāōžīti: drāžim* (Bednja).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †**dregti: *dregǫ* (Skok 1971: 431; Snoj 2003: 121; ERHJ: 196.) ← ie. **d^hre(h₂)g^h-* „pritiskati“ (grč. *θράσσω*; lit. *deřgti: deřgia*)⁴⁸⁰ „prljati“). LIV

⁴⁷⁷ ESSJa 4: 198; Vaillant 1966: 425; Dybo 2000: 433; Derksen 2008: 97; Zaliznjak 2010: 137.

⁴⁷⁸ ESSJa 5: 53; Vaillant 1966: 417; Dybo 2000: 450; Derksen 2008: 110; Zaliznjak 2010: 139.

⁴⁷⁹ ESSJa 5: 104; Derksen 2008: 115.

⁴⁸⁰ Također i *dėrgti: dėrgia*.

rekonstruira korijen **d^hreh₂g^h*- te navodi zajedničko podrijetlo praslavenskog i grčkog primjera bez daljnjih usporednica. Snoj rekonstruira **d^hreg^h* -, što je prihvatljivo iz slavenske perspektive imajući na umu razvoj zabilježen u dosadašnjim primjerima: a-vokalizam tada bi bio sekundaran (umjesto **drožiti*), a akcentuacija (n.p.b) očekivana. Litavski primjer treba tumačiti ujednačavanjem prema posvjedočenom prazninskom obliku (*dīrgti*), a ne kao primjer *Schwebeablaut*.

LIV: 153; IEW: 272-273.

60. psl. *drobīti: *drōbjq (n.p.c) „drobiti“ (stsl. *drobiti: drobjq*; rus. *дробѹтъ: дроблю́: 3. 1. jd. дробѹтъ; polj. drobić: drobię; kaš. drobic: drobq; češ. drobiti: drobím; sln. drobīti: drobím*)⁴⁸¹. Hrvatske potvrde: *drōbiti: drōbīm* (ARj); *drobīt: drōbim*, 3. 1. jd. *drōbi* (Brač); *drobīt: 2. 1. jd. drobiš, 3. 1. mn. drobē* (Grobnik); *drobīt: drōbin, 1.1.mn. drōbimo* (Orlec).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †**d̥rbti: *d̥rbq* ili †**drebtī: *drebq* „usitnjavati“ (Snoj 2003: 125; ERHJ: 199.) < ie. **d^hreb^h*- „drobiti“ (stnord. *drepa*; lit. *dribti* „osipati se“; grč. *τρέφω*). Odras iterativnoga glagola u ovome slučaju čini nam se vjerojatnijim od denominativne tvorbe iz imenice **drobъ*, što navodi ERHJ.

LIV: 160; IEW:268.

61. psl. *dušīti: *dūšjq (n.p.c) „daviti, gušiti“ (rus. *дышѹтъ: дышѹ́, 3.1. jd. дышѹтъ; polj. dusić: duszę; kaš. dusēc: dusq; češ. dusiti: dusím; sln. dušīti: duším*)⁴⁸².

Hrvatske potvrde: *dúšiti: dūšīm* (ARj); *duš'iti: dušīm* (Varaždin).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †**d̥bsti: *d̥bxq* (Boryś 2005: 133; ERHJ: 209.) < ie. **dous-* (lit. *dūsti: duńsa*). Glagolski korijen ovoga glagola čini se potvrđen samo u baltoslavenskoj. U zapadnoslavenskim jezicima u prezentskoj osnovi potvrđeno je -s-, što je mlađa inovacija.

⁴⁸¹ ESSJa 5: 119; Derksen 2008: 118; *Zaliznjak 2010: 139*.

⁴⁸² ESSJa 5: 164; *Dybo 2000:451*; Derksen 2014: 148.

62. psl. *gasīti: *gāsĵq (n.p.c) „gasiti“ (stsl. *gasiti: gašq*; strus. *zacúmu: 3.l. jd. zacúmb*⁴⁸³; polj. *gasić: gasze*; kaš. *gasēc: gasq*; češ. *hasiti: hasím*; sln. *gasīti: gasím*)⁴⁸⁴.

Hrvatske potvrde: *gāsiti: gāsīm* (ARj); *gāsì: gāsīš* (Grobnik); *gasi'ti: gasīm* (Varaždin); *gosīti: gosīm* (Bednja).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †*žesti: *žesq „gasiti“ (Snoj 2003: 168; ERHJ: 260.) < ie. *(s)g^wes- „gasiti“ (lit. *gèsti: gēsta*; stind. *jásate*; grč. *σβέννυμι*). Kauzativno značenje je „činiti da ugasne“. Korijenski vokalizam ne odgovara pretpostavljenom razvoju koji bi rezultirao odrazom **gositi*. Moguće je da je analoški utjecaj izvršio novi iterativ *-*gasati* (stsl. *ugasati*), a s obzirom da u slavenskome ne postoji prvotni oblik **žesti*, korijenska dužina (usp. i stsl. aor. *ugasъ*) poopćena je u svim glagolskim oblicima.

63. psl. *gāziti: *gāzĵq (n.p.a) „gaziti“ (sln. *gāziti: gāzim*; bug. *гáзя*)⁴⁸⁵.

Hrvatske potvrde: *gāziti: gāzīm* (ARj); *g'aziti: gāzim* (Varaždin).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †*gazti: *gazq „gaziti“ (ERHJ: 262.) < ie. *g^(w)eh₂g^h- „gaziti“ (lit. *góžti: góžia*; stind. *gāhate*). Odraz ovoga praslavenskoga glagola potvrđen je samo u južnoslavenskim jezicima te odražava južnoslavensko-baltijsku leksičku poveznicu. LIV pretpostavlja iterativnu tvorbu iz navedenoga korijena. Ipak, moguće je da je slavenski i-glagol naknadno preoblikovan iz neposvjedočenoga tematskog prezenta (usp. litavski primjer), a okidač za reinterpetaciju mogao bi biti korijenski a-vokalizam. To ipak ostaje samo spekulacija budući da nepostojanje sjevernoslavenskih usporednica otežava rekonstrukciju praoblika.

64. psl. *jutīti: *jutĵq (n.p.b) „osjećati“ (stsl. *oštutiti: oštuštq*; rus. *очутиться: очучьсь*, 3.l.jd. *очутится*; polj. *cucić: cucę* „osvijestiti“; kaš. *cucēc: cucq* „buditi“; češ. *cítiti: cítím*; sln. *čūtīti: čútím*)⁴⁸⁶. Hrvatske potvrde: *čūtjeti: čútīm* (ARj); *čūtīti* (Vrgada).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †*jbsti: *jbtq „osjećati“ (Snoj 2003: 93; Boryś 2005: 88; ERHJ: 142.) < bsl. **jout-* „osjećati“ (lit. *jùsti : juñta*). Odraz korijena **jout-* potvrđen je samo u baltoslavenskome, zbog čega LIV s nedoumicom rekonstruira indoeuropski etimon.

⁴⁸³ Zaliznjak 2019: 361. U suvremenom ruskom je *zacúmb: зацумь*, 2. l. jd. *zacúmb* (n.p.B).

⁴⁸⁴ ESSJa 6: 104; Dybo 2000:451; Derksen 2008: 161; Zaliznjak 2010: 139.

⁴⁸⁵ ESSJa 6: 162; Dybo 2000: 425; Derksen 2008: 162.

⁴⁸⁶ Derksen 2008: 381.

Praslavenski odraz tumači se poopćavanjem oblika s prefiksom **ot-* (Derksen 2008: 381.), premda je moguće i da je riječ o asimilaciji **jut-* ~ **tjut-*. U više hrvatskih izvora odraz ovoga glagola potvrđen je kao primjer tvorbenoga *-*ě/-i-* glagola, izvorna tvorba očuvana je u dijalektima.

LIV-

65. psl. *kazīti: *kâzjǫ (n.p.c) „kvariti, ništiti“ (stsl. *kaziti: kažǫ*; rus. arh. *казі́тъ*; polj. *kazić: każę*; kaš. *kazęc: kazǫ*; češ. *kaziti: kazím*; sln. *kazīti: kazím*)⁴⁸⁷.

Hrvatske potvrde: Nema.

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. †**čezti: *čezǫ* „nestati, iščeznuti“ (Borys 2005: 225.). Kuzativno značenje je „činiti da sahne (čezne)“. Premda odraz ovoga glagola nije potvrđen u govorima hrvatskoga jezika, prijevojni stupanj korijena potvrđen je u imenskim izvedenicama poput hrv. *kazna* (**rusizam**). Korijen **čez-* čini se ograničen samo na praslavenski jezik (ERHJ: 130.).

LIV-

66. psl. *korīti: *kōrjǫ (n.p.c) „koriti“ (stsl. *koriti*; rus. *корі́тъ: корі́о*, 3.l.jd. *корі́тъ*; polj. *korzyć: korzę*; češ. *kořiti: kořím*; gluž. *korić*; sln. *korīti: korím*)⁴⁸⁸.

Hrvatske potvrde: *kōriti: kōrīm* (ARj).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †**čerti: *čerǫ* „grditi, koriti“ (ERHJ: 482.) < ie. **ker-* „koriti, grditi“ (latv. *kārināt* „izazvati“; lat. *carinō*).

LIV: 366; IEW: 945.

67. psl. *krojīti: *krōjǫ (n.p.c) „sjeći, krojiti“ (rus. *кроі́тъ: кроі́о*, 3.l. jd. *кроі́тъ*; polj. *kroić: kroję*; kaš. *krojic: krojǫ*; češ. *krojiti: krajím*; sln. *krojīti: krajím*)⁴⁸⁹.

Hrvatske potvrde: *krōjiti: krōjīm* (ARj); *krojīt: krōjin* (Brač); *krojīt: krajiš*, 3.l. mn. *krojê*; *kr'ojiti: kr'ojim* (Varaždin).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †**krēti: *krējǫ* (ERHJ: 508.) < ie. **kreh₁-* „rezati; razdvojiti“ (lat. *cernō*; grč. *κρίνω*). LIV dopušta mogućnost da je praslavenski glagol iterativni odraz korijena koji rekonstruira kao **kreh₁(i)-*.

⁴⁸⁷ ESSJa 9: 171. Derksen 2008: 222.

⁴⁸⁸ ESSJa 11: 74; Derksen 2008: 235; *Zaliznjak 2010: 139*.

⁴⁸⁹ ESSJa 12: 180; *Dybo 2000: 454*; Derksen 2008: 248.

68. psl. *kropǫiti: *kròpjq (n.p.c) „kropiti“ (stsl. *kropiti*; rus. *кρопѣть: кρоплю́*, 3.l. jd. *кρопѣть*; polj. *kropić: kropić*; kaš. *kropic: kropq*; češ. *kropiti*; sln. *kropǫiti: kropim*)⁴⁹⁰.

Hrvatske potvrde: *kropit: kropiš*, 3.l.mn. *kropê* (Grobnik).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †**krepti: *krepq* „tući, pljuskati“ (Snoj 2003: 328.) < ie. *(s)*krep-* „šumiti, šuštati“ (latv. *krepēt: krepēju*; stind. *kypate*; lat. *crepō*). LIV rekonstruira **krepH-* i ne navodi baltoslavenske odraze. Ako je etimologija ispravna, praslavenski je oblik iterativna tvorba iz nepotvrđenoga korijena *(s)*krep-*. Ipak, ne treba isključiti ni onomatopejsko postanje riječi kako predlaže Snoj.

69. psl. *kroǫiti: *kròtjq (n.p.c) „krotiti“ (polj. *krocić: kroce*; češ. *krotiti: krotim*; sln. *kroǫiti: krotim*)⁴⁹¹. Hrvatske potvrde: *kròtiti: kròtim* (ARj); *kr'otiti: kr'otim* (Varaždin).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †**kresti: *kretq* „tući, pljuskati“ (Snoj 2003: 329; Boryś 2005: 665; ERHJ: 510.) < ie. **kret-* „pljuskati“ (lit. *krēsti*: 3. l. *krēčia*; grč. *κροτέω*; stvnjem. *redan*). LIV nagada o mogućoj iterativnoj tvorbi koja nam se čini vrlo vjerojatnom.

70. psl. *lěpǫiti: *lěpjq (n.p.c) „lijepiti“ (stsl. *prilěpiti: prilěpjq* rus. *лєпѣть: лєплю́*, 3.l.jd. *лєпѣть*; polj. *lepīć: lepić*; kaš. *lepīc: lepq* „mijesiti“; slovin. *lěpjīc: lěpjqa, lěpjīš*; češ. *lěpiti: lěpim*; sln. *lepǫiti: lěpim*)⁴⁹². Hrvatske potvrde: *lijěpiti: lijěpīm* (ARj); *līpīt: līpin* (Brač) *l'epiti: l'epim* (Varaždin); *lipit: lipīm, lipī* (Siče, Posavina)⁴⁹³.

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †**l̥piti: *l̥p̥q* „lijepiti“ (Snoj 2003: 352; ERHJ: 553.) < ie. **leip-* „mazati, lijepiti“ (lit. *l̥piti*: 3.l. *li̥pra* „lijepiti“; stind. *limpāti*; grč. *λιπαίνω*). Dostupni podatci upućuju da je neposvjedočeni praslavenski glagol **l̥piti* „lijepiti“ (usp. baltijski primjer), čiji je korijen potvrđen u nazalnom prezentu **l̥p̥n̥iti*. Baltijska tvorbeni usporednica praslavenskoga iterativa je lit. *laipyti: laipo* „mazati, lijepiti“.

⁴⁹⁰ ESSJa 13: 8; Dybo 2000: 454; Derksen 2008: 249; Zaliznjak 2010: 139.

⁴⁹¹ ESSJa 13: 17; Derksen 2008: 250 pretpostavlja denominativno podrijetlo.

⁴⁹² ESSJa 14: 217; Vaillant 1966: 419; Dybo 2000: 455; Derksen 2008: 273; Zaliznjak 2010: 139.

⁴⁹³ Kapović 2011: 139.

71. psl. *lomīti: *lomjǫ̇ (n.p.b.) „lomiti“ (rus. *ломить: ломлю́*, 3.1.jd. *ломит*; polj. *łomić: łomię*; češ. *lomiti: lomím*; sln. *lomīti: lómim*)⁴⁹⁴. Hrvatske potvrde: *lòmiti: lòmīm* (ARj); *lomīt: lòmīš*, 3.1. mn. *lòmē* (Grobnik).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †**lemti: *lemǫ̇* „lomiti“ (Snoj 2003: 364; ERHJ: 563.) < ie. **lemH-* „trgati, lomiti“ (lit. *lėmti: lėmia* „lomiti; odlučiti“). Korijen **lemH-* čini se ograničen na baltoslavensko područje. Prijevojni e-stupanj u slavenskome je odražen u imenskoj izvedenici **lemešb* „prednji dio pluga, lemeš“.

72. psl. *modlīti: *modljǫ̇ (n.p.b.) „moliti“ (stsl. *moliti: moljǫ̇*; rus. *молить: молю́*; 3. 1. jd. *молю́*; polj. *modlić: modlę*; kaš. *modlęc sq: modlǫ̇ sq*; češ. *modliti: modlím*; sln. *molīti: mólím*)⁴⁹⁵. Hrvatske potvrde: *mòliti: mòlīm* (ARj); *molīt: mòlin* (Brač); *molīt: mōlin*, 3.1.jd. *mōle* (Orlec); *molīt: mōlīš, mōlē* (Grobnik); *m'oliti: m'olim* (Varaždin); *mełiti: mełim* (Bednja).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †**melsti: *meldǫ̇* „moliti“ (Snoj 2003: 412; ERHJ: 629) < ie. **meld^h*- „moliti; svečano govoriti“ (lit. *mełsti: 3. 1. mełdzia* „moliti“; het. *mald-* „slaviti, moliti“; steng. *meldian*). U praslavenskome je skupina **ld* preoblikovana u **dl*; prema našem mišljenju do preinake je došlo u obliku l-participa koji je izvorno morao glasiti **moldbl*, zbog čega je nastupilo pojednostavljivanje **ldl* > **dl*, koje se potom proširilo i poopćilo u obje glagolske osnove⁴⁹⁶. Germanski i baltijski svjedoče o postojanju korijena s e-vokalizmom, zbog čega za praslavenski moramo pretpostaviti rani nestanak osnovnoga prijevojnog oblika.

73. psl. *moliti: *moljǫ̇ „pokazati“ (sln. *molīti: molím*)⁴⁹⁷.

Hrvatske potvrde: *promòliti: pròmòlīm* (ARj); *prom'oliti: prom'olim* (Varaždin).

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. †**melsti: *melǫ̇* < ie. **melh₃* „pojavit se“ (grč. *βλώσχω* „doći“). Kuzativno značenje je „činiti da se pojavi“. Odras psl. **moliti* potvrđen je samo u južnoslavenskim jezicima: slovenskom i hrvatskom. U hrvatskom je potvrđen samo u prefiksanim izvedenicama poput *izmoliti* i *promoliti*. Citirani etimološki priručnici ovaj praslavenski glagol ne navode.

⁴⁹⁴ Vaillant 1966: 413; Derksen 2014: 278; Dybo 2000: 435; Zaliznjak 2010: 137.

⁴⁹⁵ ESSJa 19: 87; Vaillant 1966: 413; Dybo 2000: 437; Derksen 2008: 320; Zaliznjak 2010: 137.

⁴⁹⁶ LIV: 432. pretpostavlja staru metatezu **ld* > u **dl* za koju, koliko nam je poznato, ne postoje drugi primjeri.

⁴⁹⁷ ESSJa 19: 185; Vaillant 1966: 415.

74. psl. *měšiti: *měšjǫ (n.p.b) „mijesiti“ (stsl. *měsiti: měšǫ*; rus. *мечуть: мещу́*, 3.l. jd. *mécum*; polj. *miesić: mieszę*; češ. *mísiti: mísím*; sln. *mesīti: mēsim*)⁴⁹⁸.

Hrvatske potvrde: *mijēsiti: mijēsīm* (ARj od); *mīsīt: mīsin* (Brač); *mesīt: 3.l.jd. mēsi* (Orlec); *mēšiti: mēsim* (Varaždin).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †**misti: *misǫ* „mijesiti“ (Snoj 2003: 394; ERHJ: 611.) < ie. **meik'-* „mijesiti“ (lit. *miēšti: miēšia*; stind. *mekšáyati*; grč. fut. *μείζω*; lat. *misceō*; stir. *mescaid*). Korijen **meik'-* u izvornoj je tvorbi i prijevornom stupnju od svih baltoslavenskih jezika potvrđen jedino u litavskom *miēšti*. Navedeni praslavenski primjer, poput lit. *maišyti: maišo* i latv. *māisīt: māisīju* odražava iterativnu tvorbu iz prijevornoga o-stupnja (**moik'-ei-*).

75. psl. *měžiti: *měžjǫ „zatvarati oči, migati“ (strus. *měžiti*; sln. *mēžiti: mēžim* „gibati, tresti“⁴⁹⁹)⁵⁰⁰. Hrvatske potvrde: Nema.

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †**mьgti: *mьgǫ* (Machek 1969: 367.). Dostupni podatci upućuju da je neposvjedočeni praslavenski glagol glasio **mьgti* (usp. lit. *mìgti: 3. l. miēga* „usnuti“), što je, osim u navedenom iterativu, odraženo još u nazalnom prezentu **mьgnǫti* i durativu *migati*⁵⁰¹. Baltijske tvorbene usporednice su lit. *máigyti: máigo*; latv. *maīdzīt* „zatvarati oči, migati“.

76. psl. *mušiti: *mušjǫ „tući, udarati“ (bug. *муша* „tući, udarati, pucati“; srp. *мушуму се: мѹшѹм се* „opirati se“)⁵⁰². Hrvatske potvrde: Nema.

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †**mьsti: *mьxǫ* „udarati, tući“ (lit. *mùšti: 3. l. mùša* „tući“) < ie. *(*h*₂)**muk'-* „bosti“ (grč. *ἀμόσσω* „drapati“; lat. *mūcrō* „vršak bodeža“). Odraz ovoga glagola potvrđen je samo na dijelu južnoslavenskoga prostora. ESSJa prihvća srodnost baltijskih i slavenskih potvrda. Ako je to točno, tada valja pretpostaviti poopćavanje praznine u baltijskom, odnosno punine u slavenskom. Također *-š- u infinitivnoj osnovi

⁴⁹⁸ ESSJa 18: 119; Vaillant 1966: 413; Dybo 2000: 438; Derksen 2008: 313; Zaliznjak 2010: 137.

⁴⁹⁹ Značenjski razvoj je „pomicati (oči)“ > gibati.

⁵⁰⁰ ESSJa 18: 232; Vaillant 1966: 419;

⁵⁰¹ Odatle deverbalna imenica **migь* „mig“.

⁵⁰² ESSJa (20: 200.): „глагол сблизжаемый с лит. *mùšti*“; Derksen (2014: 326.) ne navodi slavenske primjere. Srodnost odbacuje Smoczyński (2007: 413.).

praslavenskoga primjera tada valja tumačiti kao analošku preobliku prema prvom licu jednine prezentske osnove, gdje *-š- pravilno nastaje jotacijom.

LIV 578; IEW 988.

77. psl. *pǫdīti: *pǫdjq (n.p.c) „tjerati“ (stsl. *pǫditi*, rus. *нудѣть: нуджу*⁵⁰³ „plašiti“; polj. *pędzić: pędze* „juriti“; kaš. *pądzec: pądzą* „juriti“; sln. *podīti: podīm*)⁵⁰⁴.

Hrvatske potvrde: *púditi: púđīm* (ARj od 17. st.).

• Polutematski prezent (kauzativ) ← psl. † **pęsti: *pędq* „gibati se“ (Snoj 2003: 532.) < ie. **(s)pend-* „plesti“ (lit. *spęsti: 3. 1. spęndžia*; lat. *pendō* „visjeti“). Na hrvatskome području ovaj je glagol dobro potvrđen u starijim tekstovima i leksikografskim izvorima sve do 19. stoljeća (v. primjere u ARj). Za razliku od većine ostalih slavenskih jezika, ovaj glagol u hrvatskome nije uvršten u standardni jezik, ali je dobro posvjedočen u dijalektima i povijesnim izvorima. Baltijska tvorbeno usporednica je lit. *spándyti: spándo* „plesti“.

LIV: 582; IEW : 996.

78. psl. *prāžiti: *prāžjq (n.p.a) „paliti“ (ukr. *пращити*; polj. *prażyć: praże*; kaš. *pražec: pražq*; slovin. *prāžec: prāžq, prāžš*; češ. *pražiti*; sln. *prāžiti: prāžim*)⁵⁰⁵.

Hrvatske potvrde: *prāžiti: prāžīm* (ARj); *prāžit: prāžin* (Brač); *prāžiti: prāžim* (Varaždin).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. † **pregti: *pregq* (Snoj 2003: 560.) < ie. **(s)preg-* „puknuti, pržiti“ (lit. *sprógti: sprógsta* „puknuti, eksplodirati“; stvnjem. *sprehhan* „govoriti“⁵⁰⁶). Dužina u korijenu (psl. **a*, lit. *o*) posljedica je vokalskoga duženja uslijed djelovanja Winterova zakona, što je ujedno i uzrok nepomične korijenske akcentuacije.

LIV: 490; IEW: 821-822.

79. psl. *prosīti: *prosjǫ (n.p.b) „prositi“ (rus. *просѣть: проуѣ*, 3. 1. jd. *пóсум*; polj. *prosić: proszę*; kaš. *prosēc: prosq*; slovin. *pròsēc: pròšq, pròsš*; češ. *prositi: prosím*; sln. *prosīti: prósim*)⁵⁰⁷. Hrvatske potvrde: *prosīt: pròsin*, 3. 1. jd. *pròsi* (Brač); *prosīt: pròsš*, 3. 1. mn. *pròsē* (Grobnik); *pr'ositi: pr'osim* (Varaždin).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. † **presti: *presq* (Snoj 2003: 585.) < ie. **prek'-* „prositi“ (lit. *piřšti: peřša*; lat. *poscō*; got. *fraihnan*). LIV navodi litavski primjer kao novotvorenicu, te je zbog toga vjerojatno da je u baltoslavenskome rano poopćena samo

⁵⁰³ Za ruske govore u dostupnim izvorima nismo uspjeli pronaći podatke za drugo ili treće lice jednine.

⁵⁰⁴ Derksen 2008: 416.

⁵⁰⁵ Dybo 2000: 429.

⁵⁰⁶ Razvoj značenja je zanimljiv i neočekivan. Usporednica je hrv. *mljeti* „mnogo i nepovezano govoriti“.

⁵⁰⁷ Vaillant 1966: 413; Dybo 2000: 439; Derksen 2008: 421; Zaliznjak 2010: 137.

iterativna tvorba korijena potvrđena u praslavenskom primjeru te u lit. *prašyti: prāšo*; latv. *prasīt: prasīju*⁵⁰⁸ „iskati“.

LIV-

80. psl. *pūšiti: *pūšjō (n.p.a) „nadimati; puhati“ (rus. *пýшуть: пýшы*, 3. l. jd. *пýшум*; polj. *puszyć: puszę* „nadimati“; sln. *púšiti: púšim*)⁵⁰⁹. Hrvatske potvrde: *pūšiti: pūšīm* (ARj); *pūšit: pūšīš*, 3. l. mn. *pūšē* (Grobnik).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †*pъsti: *pъxō* „nadimati se; puhati“ < **pous-* (lit. *pūsti: puñta*⁵¹⁰). LIV ne navodi ovaj glagol, dok za baltijsku usporednicu rekonstruira korijen **peut-* (LIV: 481.). Uvjerljivijom se čini rekonstrukcija **pout-* (Smoczyński 2007: 493; Derksen 2014: 373.). Ako pretpostavimo da je riječ o istome korijenu, završni suglasnik u baltijskoj inačici korijena mlađega je postanja, mogući izvor jer oblik iterativa *pustyti: pūsto* „vijati (za vjetar)“, uz pojednostavljivanje skupine **pustja* > **putja*. U svim dostupnim izvorima hrvatskoga jezika potvrđeno je samo mlađe značenje „udisati duhanski dim“.

LIV 699; IEW 1158-1159.

81. psl. *rěšiti: *rěšjō (n.p.c) „riješiti; odlučiti“ (rus. *решить: решы́*, 3.l.jd. *решум*; polj. *rzeszyć: rzeszę*; kaš. *řešec: řeša* „vezati“; slovin. *rišec: rěša, rěšiš*; češ. *řešiti: řeším*; sln. *rěšiti: rěšim*)⁵¹¹. Hrvatske potvrde: *rijěšiti: rijěšīm* (ARj); *rīšit: rīšin* (Brač); *rěšit: rěšīš*, 3. l. mn. *rěšē*; *rěšiti: rěšim* (Varaždin).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †**risti: *risō* (Snoj 2003: 618; Borys 2005: 744.) < ie. **wreik-* „omotati, obaviti“ (lit. *rišti: riša* „povezati, spojiti“; steng. *wriōn*).

Baltijska tvorbenica je lit. *raišyti: raišo* „vezati“.

LIV -

82. psl. *ronīti: *ronjō „roniti“ (n.p.b) (rus. *ронить: роню́*, 2 l. jd. *ронюшь*⁵¹² „sjeći šumu“; polj. *ronić: ronię* „ispustiti, izgubiti“).

Hrvatske potvrde: *rōniti: rōnīm* (ARj od); *ronīt: rōnin* (Brač); *ronīt: rōnīš, rōnē* (Grobnik); *r'oniti: r'onim* (Varaždin).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. **nerti: *nъrō* „roniti“ (?). Ovaj praslavenski korijen nema pouzdanu etimologiju. Neki autori psl. **roniti* uspoređuju s got. *rinnan* „trčati“

⁵⁰⁸ Snaj rekonstruira *Schwebeablaut* **prek-* / **perk-*; takav morfološki mehanizam ne koristimo u ovome radu.

⁵⁰⁹ Derksen 2014: 373.

⁵¹⁰ Arhaična tvorba. U suvremenim govorima zamijenio ga je *pūsti*: 3.l. *pūčia* (Smoczyński 2007: 492.).

⁵¹¹ Vaillant 1966: 413; Dybo 2000:440; Derksen 2014: 383; Zaliznjak 2010: 139.

⁵¹² Izvorno je značenje očuvano u izrazu *ронить слезы* „roniti suze“.

(Vasmer 1955: 535; Borys 2005: 518.), što, osim semantičke neuvjerljivosti, nije ni formalno prihvatljivo, dok drugi priručnici slavenske etimologije (npr. Derksen 2008.) ovaj glagol ne obrađuju. S obzirom na nepostojanje bilo kakvih relevantnih usporednica u drugim indoeuropskim granama, uključujući baltijsku, postanje ovoga glagola moglo bi se tumačiti jedino metatezom iz (iterativnoga) korijena **nor-* (v. **noriti*) istoga značenja.

LIV -

83. psl. *rǫbǫiti: *rǫbjǫ (n.p.b) „sjeći drva“ (rus. рубѣишь: рублю́, 2. l. jd. рубишь; spolj. rębić: rębię; **slovin. rābjic: róubjā, róubjīs**; češ. roubiti: roubím)⁵¹³.

Hrvatske potvrde: rúbiti: rúbīm (ARj); rūbit: rūbin, 3.l.jd. rūbi (Brač); rūbit: rūbīs, 3.l.mn. rūbē (Grobnik).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †*rębti: *rębǫ „sjeći drva“ (lit. rémbėti: rémbėja „sjeći drva“). Baltijska tvorbena usporednica je latv. rūobīt: rūobīju „sjeći drva“. Baltoslavenski korijen **remb-* nema usporednica u drugim indoeuropskim granama. Prema fonetskim obilježjima (prenazalizacija) mogao bi pripadati europskome supstratu.

LIV 511; IEW 870-871.

84. psl. *rǫšiti: *rǫšjǫ (n.p.a) „pomicati, rušiti“ (stsl. rušiti; rus. рышуть: рыуу, 3.l. jd. рыууу; polj. ruszyć: ruszę; češ. rušiti: ruším; sln. **rúšiti: rúšim**)⁵¹⁴.

Hrvatske potvrde: rùšiti: rùšīm (ARj); rùšit: rùšin (Brač); rùšit: rùšīs, rùšē (Grobnik).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †*ręsti: *ręxǫ (Snoj 2003: 635; Borys 2005: 528.) < ie. **reus-* (lit. raūsti: raūsia „riti zemlju“). Ako je predložena etimologija ispravna, -š- u infinitivnoj osnovi poopćeno je prema oblicima prezenta.

LIV 553; IEW 923-926.

85. psl. *skoliti: *skoljǫ „cijepati“ (rus. сколуть; polj. skolić: skole; kaš. skolęc: skola „jaukati“; češ. skoliti: skolím). Hrvatske potvrde: sk'oliti: sk'olim (Varaždin)⁵¹⁵.

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †*skelti: *skelǫ < ie. **skelH-* „cijepati“ (lit. skėlti: skėlia „cijepati“). Odraz ovoga glagola na hrvatskome području potvrđen je u kajkavskim izvorima, gdje su potvrđene i imenske izvedenice iz istoga korijena. **Dostupna kajkavska akcentuacija upućuje na n.p.b.**

⁵¹³ Dybo 2000: 440.

⁵¹⁴ Dybo 2000: 429.

⁵¹⁵ Usp. skolek „iverica“ (Varaždin)

86. psl. *skopiti: *skopjǫ „škopiti“ (rus. *сконѹтъ*; sln. *skopīti: skōpim*).

Hrvatske potvrde: *škopiť: škōpin* (Brač).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †**skepti: *skepǫ* „odsjeći“ (Snoj 2003: 663.) < ie. *(s)*kep-* „odsjeći“ (lit. *kàpti: kam̃pa*; grč. *κόπτω* „udarati“). LIV sa sumnjom pretpostavlja da je riječ o istom korijenu koji je u psl. **kopati*. Zbog oskudnih potvrda nije moguće ništa više reći o tvorbi ovoga glagola.

87. psl. *stopīti: *stopjǫ (n.p.b) „stupiti“ (rus. *стпнѹтъ*: 3. l. jd. *стпнлѹ*, 3. l. jd. *стпнѹм*; polj. *stąpić: stąpię*; slovin. *stāpjic: stōupja, stōupjiš*; češ. *stoupiti: stoupim*; sln. *stopīti: stōpim*)⁵¹⁶. Hrvatske potvrde: *stūpiti: stūpīm* (ARj).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †**stębti: *stębǫ* (Snoj 2003: 701.) < ie. **stemb^h* - „rasti, jačati“ (lit. *stem̃bti: stem̃bsta* „rasti, nicati“; stind. *stabhnāti* „učvrstiti“).

88. psl. *svariti (se): *svarjǫ (se) „svađati se“ (rus. *свѣрѹтъся: свѣрѹюсь*, 3.l.jd. *свѣрѹмся*; polj. *swarzyć się: swarzę się* „svađati se“; češ. *svāřiti: svāřim*; sln. *svarīti: svarim*)⁵¹⁷. Hrvatske potvrde: *svariti se: svarim se* „svađati se“ (ARj prema Stullijevu rječniku).

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. †**sverti: *sverǫ* < ie. **swer-* „težiti, biti težak“ (lit. *sveřti: sveřia* „težiti“). Kuzativno značenje je „činiti teškim“. U suvremenim slavenskim jezicima ovaj glagol je redovito povratan, što je doprinijelo promjeni značenja. Zapadnoslavenski podatci upućuju na n.p.b.

89. psl. *sočiti: *sočjǫ „kazivati, pripovijedati“ (csl. *sočiti*; rus. dij. *сочѹтъ: сочѹ*; polj. *soczyć: soczę*)⁵¹⁸. Hrvatske potvrde: *sočiti: sočim* (ARJ prema piscima 16. st.); *sòčiti* (Slavonija).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †**sekti: *sekǫ* „reći“ < ie. **sek^w* - „govoriti“ (lit. *sėkti: sėka* „reći“; stnord. *segja*). Baltijske tvorbene usporednice su lit. *sakýti: sãko* „govoriti“; latv. *sacīt: sacīju*.

⁵¹⁶ Vaillant 1966: 428: „...doit avoir été l'itératif d'un présent à infixe nasal *stempe- sur la racine step-“; **Dybo 2000: 441; Zaliznjak 2010: 137.**

⁵¹⁷ Vaillant 1966: 429.

⁵¹⁸ Vaillant 1966: 414; **Zaliznjak 2010: 137.**

90. psl. *sušiti: *sûšjǫ (n.p.c) „sušiti“ (stsl. *sušiti: sušǫ*; strus. *cyuúumu: 2.1. jd. cyuúuuu*⁵¹⁹; polj. *suszyć: susze*; češ. *sušiti: sušim*; sln. *sušiti: sušim*)⁵²⁰.

Hrvatske potvrde: *súšiti: súšim* (ARj); *sūšit: sūšiš*, 3.1.mn. *sūšē* (Grobnik); *suš'iti: sušim* (Varaždin); *syšiti: syšim* (Bednja).

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. †**sъsti: *sъxǫ* „biti suh“ (Borys 2005: 588.) < ie. **sous-* „biti, postati suh“ (lit. *sùsti: sũsta* „sahnuti“; stind. *súsyati*). Kuzativno značenje je „činiti da bude suh“. U baltoslavenskome se prezentska osnova polazišnoga glagola tvorila nazalnim infiksom, što je sačuvano u litavskom i, posredno, praslavenskom nazalnom prezentu **sъxnǫti* (v.). Dva navedena kajkavska govora odražavaju naslijeđenu akcentuaciju⁵²¹.

91. psl. *trǫtiti: *trǫtjǫ (n.p.b) „udariti, gurnuti“ (rus. *mpymúmb*; polj. *trącić: trące*). Hrvatske potvrde: Nema.

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †**trękti: *trękǫ* „gaziti, gnječiti“ (Borys 2005: 641.) < **trenk-* „gnječiti“ (lit. *triñkti: 3. l. treñka*; got. *þreihan*). Korijen **trenk-* svojom distribucijom i fonetskim obilježjima upućuje na sjevernoeuropski supstrat. Izostanak južnoslavenskih usporednica onemogućava pouzdanu rekonstrukciju praslavenske akcentuacije. Akcentuaciju rekonstruiramo prema zapadnoslavenskoj potvrdi.

92. psl. *tušiti: *tûšjǫ (n.p.c) „smirivati, gasiti; tješiti“ (strus. *myuúumu: 3.1.jd. myuúumcǝ*⁵²²; polj. *tuszyć: tusze*; stslč. *tušit'* „tješiti“). Hrvatske potvrde: *túšiti: túšim* (ARj); *utùšit: 3.1.jd. tušī* (Siče, Posavina)⁵²³.

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. †**tъsti: *tъxǫ* „mirovati“ (Borys 2005 : 655.) < ie. **teus-* „biti miran“ (lit. *tausyti: taũso* „smirivati“; prus. *tusīse*⁵²⁴ „šutjeti“; ved. *tušáyantī*⁵²⁵; het. *tuškezzi* „radovati se“). Indoeuropski korijen **teus-* „biti miran“ potvrđen je u indoiranskom, anatolijskom i baltoslavenskom. U istočnobaltijskom i praslavenskom

⁵¹⁹ Zaliznjak 2019: 373. U suvremenom ruskom *cyuúumb: cyuyǝ*, 3.1.jd. *cyuum* (n.p.B).

⁵²⁰ Dybo 2000: 460; Derksen 2008: 474.

⁵²¹ Za odraz n.p.c > n.p.B u potvrdama iz ARj-a i Grobnika (i u većini ostalih štokavskih i čakavskih govora) v. Kapović (2011: 228-230.).

⁵²² Zaliznjak 2010: 139; 2019: 373. U suvremenom ruskom je *myuúumb: myuyǝ*, 3.1.jd. *myuum* (n.p.B).

⁵²³ Kapović (2011:143.).

⁵²⁴ 3.1.jd. refl.

⁵²⁵ part. prez.

potvrđeni su samo odrazi kauzativne tvorbe **tous-ei-*, dok bi prus. *tusīse* prijevodom i odražavalo izvorni stativni prezent **tus-eh₁-* (Mažiulis 2013: 921.).

LIV: 656; IEW: 1101.

93. psl. *tvorīti: *tvōrjǫ (n.p.c) „tvoriti“ (rus. *творѹть: творѹ*, 3.l.jd. *творѹм*; polj. *tworzyć: tworzę*; kaš. *tvoręc: tvořq*; slovin. *tvùřęc: tvùřq, tvùřiš*; češ. *tvoriti: tvořím*; sln. *tvōriti: tvōrim*; srbug. 3. l. jd. *tvōritь*)⁵²⁶. Hrvatske potvrde: *tvōriti: tvōrīm* (ARj).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †**tverti: *tverǫ* „graditi; stvarati“ (Snoj 2003: 794; Borys 2005: 656.) < ie. **tuerH-* „graditi“ (lit. *tvėrti: tvėria*; latv. *tverīt: tverīu*).

LIV: 244; IEW: 347.

94. psl. *učīti: *ūčjǫ (n.p.c) „učiti“ (stsl. *učiti: učǫ*; strus. *учѹму: 3.l. mn. учѹмся*)⁵²⁷; polj. *uczyc: ucze*; kaš. *učęc: učq*; slovin. *vũčęc: vũčq, vũčiš*; češ. *učiti: učím*; sln. *učīti: učím*)⁵²⁸. Hrvatske potvrde: *učiti: učīm* (ARj); *učit se: učīn*, 3.l.jd. *učī* (Brač); *vyčīti: vyčīm* (Bednja).

• Polutematski prezent (kauzativ) ← psl. †**vьkti: *vьkǫ* „običavati, naviknuti“ (Snoj 2003: 795; Borys 2005: 662.) < ie. **h₁ieuk-* „naviknuti; naučiti“ (stind. *ucyati* „naviknuti se“; lit. *jaukinti: jaukina* „pripitomiti“; latv. *jaūcēt: jaūcēju*). Kauzativno značenje je „činiti da se navikne“. Rekonstrukcija neposvjedočenoga polazišnoga oblika zasniva se na durativu **vykati* (v.) koji neizravno upućuje na izvornu prijevodnu prazninu korijena.

LIV-

95. psl. *vabīti: *vabjǫ (n.p.b) „dozivati, vabiti“ (stsl. *vabimo*)⁵²⁹; rus. dij. *вабѹть*; polj. *wabić: wabię*; kaš. *vābic: vābq*; slovin. *vābjęc: vāybq, vāybjš*; češ. *vábiti: vábím*; sln. *vabīti: vābim*)⁵³⁰. Hrvatske potvrde: *vábiti: vābīm* (ARj); *vābīt: vābīš*, 3. l.mn. *vābē* (Grobnik)

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †**vebti: *vebǫ* (Snoj 2003: 804; Borys 2005: 675.) < ie. **web-* „glasati se“ (steng. *wēpan* „jecati“).

⁵²⁶ Dybo 2000: 443; Derksen 2014: 476.

⁵²⁷ Zaliznjak 2019: U suvremenom ruskom rus. *учѹть: учѹ*, 3.l.jd. *учѹм* (n.p.B).

⁵²⁸ Dybo 2000: 460; Zaliznjak 2010: 139.

⁵²⁹ Part. prez. pas.

⁵³⁰ Dybo 2000: 444; Derksen 2008: 511.

96. psl. *vǎditi: *vǎdjq (n.p.a) „svađati se“ (stsl. *vaditi: važdq*; strus. *ěadumu*; polj. *wadzić: wadzę*; kaš. *vadzec: vadzq* „grditi, koriti“; češ. *vaditi: vadím*; sln. *vǎditi: vǎdim*; bug. *вǎдǎ*)⁵³¹. Hrvatske potvrde: *vǎditi: vǎdím* (ARj od); *vǎdit: vǎdin* „vući, izvlačiti, crpsti“ (Brač).

• Polutematski prezent (iterativ) ← psl. †*vesti: *vedq „prepirati se, optuživati“ (Snoj 2003: 804; Borys 2005: 676.) < ie *ved^hh₁- „gurati“ (het. *wizzai*). Baltijska usporednica je lit. *vadyti: vado* „pozivati, nazivati“. Psl. *vaditi potvrđeno je u dva značenja „svađati se (zavaditi)“ i „uzimati (izvaditi)“: prvo značenje razvilo se iz drugoga⁵³².

97. psl. *valiti (se): *vǎljq (se) (n.p.c) „udarati, tući“ (stsl. *valiti se*; strus. *валітму*: 3.l.mn. *новалітмя*)⁵³³; polj. *walić: walę*; kaš. *valēc: valq*; slovin. *vǎlēc: vǎlq, vǎliš*; češ. *valiti: valím*; sln. *valīti: valím*)⁵³⁴.

Hrvatske potvrde: *valiti se: vǎlím se* (ARj); *val'iti se: valím se* (Varaždin).

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. †*velti: *velq „savijati“ (Vasmer 1953: 167; Snaj 2003: 805; Borys 2005: 676.) < ie. *welH- „savijati“ (lit. *vėlti: vėlia* „savijati“; got. *wulan* „kopati“). Kuzativno značenje je „činiti da se savija“. Baltijska usporednica je lit. *valyti: vālo* „čistiti“. Prema LIV-u glagolski je korijen potvrđen samo u baltoslavenskom i germanskom, ali s obzirom na fonološku i tvorbenu pravilnost ne treba u pitanje dovoditi njegovo indoeuropsko podrijetlo. Denominativno podrijetlo koje predlaže Vasmer ne čini se prihvatljivim.

98. psl. *vǔditi: *vǔdjq (n.p.c) „sušiti dimom“ (polj. *wędzić: wędzę*; češ. *uditi: udím*; sln. *vodīti: vodím*)⁵³⁵. Hrvatske potvrde: *vuditi* (ARj prema Belostencu).

• Polutematski prezent (kuzativ) ← psl. †*vęsti: *vędq „venuti, sušiti se“ (Borys 2005: 686.) < *(s)wend^h- „blijedjeti“ (njem. *schwinden*), Kuzativno značenje je „činiti da se suši“. Glagolski korijen poznat je, čini se, samo slavenskom i germanskom, a svojim obilježjima upućuje na europski supstrat. Prijevojni e-stupanj korijena u slavenskom je odražen kao nazalni prezent *vędnqti „venuti“ (v.), dok odraz polazišnoga glagola *vęsti nije zabilježen.

⁵³¹ Vaillant 1966: 429; Derksen 2008: 512; *Zalaznjak 2010: 133*.

⁵³² „Pomen 'vaditi, uriti' se je lahko razvil iz izhodiščnega 'vprecati'“ (Snoj 2003: 804.).

⁵³³ *Zalaznjak 2019: 346*. U suvremenom ruskomje *валіть: валю*, 3.l.jd. *валит* (n.p.B).

⁵³⁴ *Dybo 2000: 461; Zalaznjak 2010: 139*.

⁵³⁵ Vaillant 1966: 421; *Dybo 2000: 461*.

c) Odrazi denominativnih glagola. Denominativi s nepotvrđenim imenskim oblikom.

99. psl. *čestiti: *čestjŋ „čistiti; ravnati“ (stsl. *čestiti* „čistiti“; rus. csl. *čestiti*; sln. *čestiti: čestim* „kastriirati“)⁵³⁶. Hrvatske potvrde: Nema.

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **čestъ* „gladak; očišćen“ (lit. *škaistùs* „čist“) < ie. *(s)*koid-t-*. Glasovne promjene prve, odnosno druge palatalizacije velara i monoftongizacije diftonga dokinule su formalnu sličnost dviju tvorbi. Na dijelu slavenskoga područja potvrđena je imenica **česta* „cesta“ (v. ESSJa), koja je podrijetlom možda substantivizirani oblik ženskoga roda navedenoga pridjeva⁵³⁷.

100. psl. *glāditi: *glādjŋ (n.p.a) (stsl. *gladiti: glaždŋ*; rus. *gláditь: gláđu*, 3.l.jd. *gládim*; polj. *gladzić: gladzę*; kaš. *gladzëc: gladzq*; slovin. *glāžëc: glāžq, glāžiš*; češ. *hladiti: hladím*; sln. *glāditi: glādim*)⁵³⁸. Hrvatske potvrde: *glāditi: glādīm* (ARj od 15. st); *glādit: glādin* (Brač).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **gladъ* „gladak“ (Snoj 2003: 173; ERHJ: 270.). Neposvjedočeni praslavenski pridjev primjer je pridjevske u-osnove (usp. lit. *glodùs* „gladak“). Pridjevi u-osnova rano su uklonjeni iz praslavenskoga morfološkog sustava preoblikom u pridjeve o-osnova izvedene sufiksom *-*ьkъ*.

101. psl. *motrīti: *mòtrjŋ „motriti“ (n.p.c) (csl. *motriti*; rus. *motpúitь*; sln. *motrīti: motrīm*)⁵³⁹. Hrvatske potvrde: *mòtriti: mòtrīm* (ARj); *motrīt: motriš*, 3.l.mn. *motrê* (Grobnik).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **motrъ*. (usp. lit. *matrùs* „oštrovidan, pažljiv“)⁵⁴⁰. Koriijen **mot-* potvrđen je samo u baltoslavenskome (lit. *matýti: māto* „vidjeti“; latv. *matīt: matīju* „doživjeti, iskusiti“) i čini se da nema pouzdanih usporednica u drugim granama indoeuropškoga prajezika (Derksen 2014: 307; ERHJ: 635.).

⁵³⁶ ESSJa 3: 189; Derksen 2008: 76.

⁵³⁷ U tom slučaju bila bi riječ o usporednici (kalku?) germanskoga naziva (njem. *Strasse*) < lat. (*via*) *strata* „uređen put“.

⁵³⁸ ESSJa 6: 114; Dybo 2000: 172; Zaliznjak 2010: 133.

⁵³⁹ ESSJa 20: 65.

⁵⁴⁰ Riječ je, dakle, o pridjevskoj tvorbi sufiksom *-*rъ* (usp. psl. **dobrъ*).

102. psl. *myliti: *myljǫ „obmanjivati, lagati“ (ukr. *милитися*; polj. *mylić: myle*; češ. *mýliti: mýlím*)⁵⁴¹. Hrvatske potvrde: Nema.

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **mьlb* „laž“ (Boryś 2005: 344.) < bsl. **mel-* „lagati“ (lit. *mėlas* „laž“). Praslavenski glagol **myliti* vjerojatno je postao od baltoslavenskoga korijena **mel(H)-* „lagati“, dobro posvjedočenoga u baltijskim jezicima⁵⁴². Polutematska tvorba upućuje da ishodišni oblik valja tražiti u neposvjedočenome imenskome obliku s prijevornom prazninom kojeg rekonstruiramo kao **mьlb*, a prijevorna dužina korijena tada bi bila sekundarno poopćena prema iterativnome obliku **myljati* (v.). Odraslogotvornoga sonanta je neočekivan⁵⁴³. Odraslogotvornoga glagola u južnoslavenskim jezicima nije potvrđen.

103. psl. *qziti: *qzjǫ (n.p.b) „uziti, činiti uskim“ (csl. *qziti*; rus. *узѣтъ: узѣтъ*, 3.l.jd. *узѣтъ*; polj. *wązić: wążę*; **slovin. *vāžec: vāžq, vāžiš***)⁵⁴⁴. Hrvatske potvrde: *úziti: úzīm* (ARj).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **qzъ* „uzak“ (ESSJa 40: 110.) < ie. **h₂emg^h-* „uzak“ (lat. *angustus*; got. *angwus*).

104. psl. *pǎtriti: *pǎtrjǫ (n.p.a) „nadgledati, čuvati“ (rus. dij. *на́прѣтъ: на́прѣтъ*, 3.l. jd. *на́прѣтъ*; stpolj. *patrzyć*⁵⁴⁵: *patrzę* „gledati“; kaš. *patřec: patřq*; **slovin. *pātrēc: pātrq, pātriš***; češ. *patřiti: patřím*; slč. *patrit'*).

Hrvatske potvrde: *patriti* (ARj od 19. stoljeća); *patriti* „pripadati“ (Đurđevac).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **patrъ* (Boryś 2005: 418.) < ie. **peh₂-* „čuvati, štititi“ (stind. *pāti*). Premda se psl. **patriti* „nadgledati; pripadati“ redovito povezuje se s indoeuropskim korijenom **peh₂-*, njegova tvorba nije zadovoljavajuće opisana: Vasmer (1953: 324.) ne obrađuje tvorbu ovoga glagola, a Boryś (2005: 418.) navodi nepostojeći glagolski sufiks *-tro. Prema dostupnim podacima riječ je o denominativnoj tvorbi analognoj prethodnome primjeru koji joj je i značenjski blizak. Specifično značenje upućuje da je psl. **patriti* praznik vrlo stare jezične prošlosti. Prema nekim tumačenjima riječ je o staroj iranskoj posuđenici u praslavenskom, ali to je malo vjerojatno.

⁵⁴¹ ESSJa 21: 39.

⁵⁴² Za primjere i izvedenice v. Smoczyński 2007: 385.

⁵⁴³ V. Matasović 2008:110-111.

⁵⁴⁴ ESSJa 40: 101.

⁵⁴⁵ Danas *patrzec*.

105. psl. *soldīti: *sôldjǫ (n.p.c) „sladiti“ (rus. *солодѣть: соложу́*, 3.1.jd. *солодѣтъ*; polj. *ślodzić: ślodzę*; češ. *sladiti: sladím*; sln. *sladīti: sladím*)⁵⁴⁶.

Hrvatske potvrde: *sláditi: sládīm* (ARj).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **soldъ* „sladak“ neposvjedočeni je pridjev u-osnova (usp. lit. *saldūs* „sladak“) potvrđen u izvedenici **soldъkъ* „sladak“.

106. psl. *težīti: *težjǫ (n.p.b) „težiti“ (polj. *ciężyć: ciężę*; slovin. *cāžęc: cōuža*, 2.1.jd. *cōžiš*; češ. *tížiti: tížím*; sln. *težīti: težīm*). Hrvatske potvrde: *téžiti: težīm* (ARj); *těžīt: težīš*, 3.1.mn. *těžē* (Grobnik).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **težъ* „težak“ (usp. lit. *tingūs* „težak; lijen“). Praslavenska polazišna osnova još je jedan primjer pridjevske u-osnove potvrđene u mladoj izvedenici **težъkъ* „težak“.

d) Odrazi denominativnih glagola. Denominativi s potvrđenim imenskim oblikom.

Velika većina denominativnih *i-glagola* ima potvrđenu polazišnu imensku osnovu. Ipak, za pojedine primjere povijesna tvorba ponekad se različito tumači. Istraživači se najčešće razilaze oko uvrštavanja pojedinih primjera u iterative ili denominative. Zbog toga smo razdvojili takve primjere od primjera čije denominativno podrijetlo nije sporno.

107. psl. *bědīti: *bědjǫ (n.p.c) „prisiliti“ (stsl. *běditi: bědjo*; strusr. *бѣдѣти: 2.1. mn, бѣдѣ*)⁵⁴⁷; stpolj. *biedzić: biedzę*)⁵⁴⁸. Hrvatske potvrde: *bijèditi: bijèdīm* (ARj).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **běda* „bijeda“ (Snoj 2003: 35.). Derksen nagađa o mogućnosti da je psl. **běditi* deverbativni (iterativni) odraz indoeuropskoga korijena **b^heid^h-* „nagovarati, prisiliti“ (grč. *πειθω*; got. *baidjan*), kao i o mogućnosti da je riječ o korijenu različitom od onoga u psl. **běda*. Prema našem mišljenju za tim nema potrebe jer psl. **běditi* formalno i semantički upućuje na denominativnu tvorbu postalu iz navedenoga korijena.

⁵⁴⁶ Dybo 2000: 458.

⁵⁴⁷ Zaliznjak 2019: 342.

⁵⁴⁸ ESSJa 2: 56; Dybo 2000: 449; Derksen 2008: 39; Zaliznjak 2010: 139.

108. psl. *brojǫti: *brøjq (n.p.c) „urezivati; brojiti“ (rus. dij. *бpоуѣ*; polj. *broić: broje*; češ. *brojiti: brojím*; gluž. *brojić*)⁵⁴⁹. Hrvatske potvrde: *brøjiti: brøjīm* (ARj od 16. st.); *brojīt: brojīn*, 3.l.jd. *brojī* (Brač); *brojīt: brojīš: brojē* (Grobnik); *broj'iti: br'ojim* (Varaždin).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **brojь* (Borys 2005: 40; ERHJ: 88.). Vaillant za psl. **brojiti* pretpostavlja deverbativno podrijetlo, odnosno iterativnu tvorbu iz polazišnoga glagola **briti*. Ipak, na ovome mjestu skloniji smo pretpostaviti denominativnu tvorbu iz imenice **brojь*, kako to čini ERHJ.

109. psl. *gnojǫti: *gnøjq (n.p.c) „gnojiti“ (csl. *gnoiiti*; rus. *гноиѣ: гноиѣ*, 3.l.jd. *гноиѣ*; polj. *gnoić: gnojē*; kaš. *gnojic: gnojq*; češ. *hnojiti: hnojím*; sln. *gnojǫti: gnojím*)⁵⁵⁰.

Hrvatske potvrde: *gnøjiti: gnøjīm* (ARj od 16. st.); *gnojīt: gnojīn*, 3.l.jd. *gnojī* (Brač); *gnojīt: gnojīš*, 3.l.mn. *gnojē* (Grobnik).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **gnojь* „gnoj“. Korijen je isti kao u psl. **gniti* „gnjiti“ (v.), što omogućava tumačenje da je riječ o iterativu navedenoga glagola. Ipak prevladava tumačenje da je riječ o denominativu (v. ERHJ).

110. psl. *krušǫti: *krušjǫ (n.p.b) „lomiti, mrviti“ (rus. *кpушѣѣ: кpушѣ*, 3. l. jd. *кpушѣѣ*; polj. *kruszyć: kruszę*; sln. *krušǫti: krūšim*)⁵⁵¹. Hrvatske potvrde: *krúšiti: krúšīm* (ARj).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **kruša* (Borys 2005: 264.). LIV: 371. opisuje psl. **krušiti* kao iterativ iz neposvjedočenoga psl. **krъsti*, ali vjerojatnije je da je riječ o denominativnome glagolu postalom od psl. **kruša* (ESSJa 13:49.), kako pretpostavlja Derksen (2014: 261.).

111. psl. *morčǫti: *morčjǫ (n.p.b) „mračiti“ (rus. *морѣѣѣ: морѣѣ*, 3.l.jd. *морѣѣѣ*; polj. *mroczyć: mroczę*; kaš. *mročęc: mročq*; češ. *mračiti: mračím*; sln. *mračǫti: mračím*)⁵⁵².

Hrvatske potvrde: *mrāčiti se: mrāčīm se* (ARj); *mrāčit se: mrāčī se* (Grobnik); *mrāčiti se: mrāčīm se* (Varaždin).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **morkь* „mrak“ (Borys 2005: 340; ERHJ: 636.). Vaillant nagada o mogućoj deverbativnoj tvorbi iz korijena koji je potvrđen u lit. *mérkti: mērkia* „zatvoriti oči, treptati“. Premda navedeni slavenski i baltijski primjeri doista jesu

⁵⁴⁹ ESSJa 3: 38; Vaillant 1966: 417.

⁵⁵⁰ ESSJa 6: 178.

⁵⁵¹ Dybo 2000: 435; Zaliznjak 2010: 139.

⁵⁵² ESSJa 19: 216; Vaillant 1966: 421.

srodni, tvorbu psl. **morčiti* valja tražiti u imenici **morkъ* „mrak“, kako to čine navedeni etimološki priručnici. Vladimir Dybo rekonstruira n.p.a, što je možda uvjetovano tvorbotom iz koje je rus. *морóка* „mrak“ (n.p.A).

112. psl. *mórziti: *mórzjǫ (n.p.a) „mraziti, obavijati mrazom“ (rus. *морóзить: морóжу*, 3. l. jd. *морóзум*; polj. *mrozić: mroże*; češ. *mraziti: mrazím*; sln. *mráziti: mrâzim*)⁵⁵³.

Hrvatske potvrde: *mràziti: mrâzim* (ARj).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **morzъ* „mraz“. Goląb (1968.) navodi psl. **morziti* kao iterativno-kauzativnu tvorbu iz korijena **mьrz-* „hladiti; mrziti“. Premda je doista riječ o navedenom korijenu, psl. **morziti* primjer je denominativne tvorbe, o čemu svjedoči i akcentuacija preuzeta iz polazišnoga imenskog oblika.

113. psl. *tǫžiti: *tǫžjǫ (n.p.b) „bojati se; tužiti“ (stsl. *tǫžiti* „bojati se“; rus. *тужить*; polj. *ciążyć: ciąże*; slovin. *tāžec: tóužq, tóužiš*; češ. *toužiti: toužím*; sln. *tožiti: tóžim*)⁵⁵⁴.

Hrvatske potvrde: *túžiti: túžim* (ARj); *tūžīt: tūžīš*, 3.l.mn. *tūžē* (Grobnik).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **tǫga* „tuga“. Premda denominativno podrijetlo ovoga glagola nitko ne dovodi u pitanje, zbog različitih značenja moguće ga je tumačiti kao kauzativ glagola **tęgti* „biti težak“. Na ovome mjestu odlučili smo se ipak za općeprihvaćeno tumačenje.

Denominativno podrijetlo nije sporno u sljedećim primjerima koje, zbog njihove transparentne tvorbe, navodimo bez dodatnih komentara.

114. psl. *bābīti: *bābjǫ (n.p.a) „porađati“ (rus. *ба́бить: ба́блю*, 3. l. jd. *ба́бум*; češ. *babiti: babím*)⁵⁵⁵. Hrvatske potvrde: *bābīti: bābīm* (ARj od 17. st).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **baba* „baba“. Značenje „porađati“ zajedničko je svim slavenskim jezicima i upućuje na zajedničko izvanjezično (kulturno) nasljeđe.

⁵⁵³ Dybo 2000: 427.

⁵⁵⁴ Zaliznjak 2010: 137.

⁵⁵⁵ ESSJa 1: 110.

115. psl. *cěnīti: *cěnjq (n.p.c) „cijeniti“ (stsl. *cěniti*; strus. *цѣнѣти*: 2.1. mn. *цѣнѣте*⁵⁵⁶; polj. *cenić: cenieę*; češ. *ceniti: cením*)⁵⁵⁷. Hrvatske potvrde: *cijéniti: cijênīm* (ARj).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **cěna* „cijena“.

116. psl. *činići: *čijnq (n.p.c) „činiti“ (stsl. *činiti*; rus. *чинѣть: чинѣю*, 3. l. jd. *чѣним*; polj. *czynić: czynię*; kaš. *čěhic: čěhą*; češ. *činiti: činím*; sln. *čīniti: čīnim*)⁵⁵⁸.

Hrvatske potvrde: *čīniti: čīnīm* (ARj od 15. st.); *činić: činiñ*, 1.1.mn. *činiñdō* (Brač); *čin'iti: činīm* (Varaždin).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **činъ* „čin“ (ERHJ: 131.).

117. psl. *čistiti: *čistjō (n.p.a) „čistiti“ (stsl. *čistiti: čistō*; rus. *чѣстѣть: чѣщу*, 3.1.jd. *чѣстѣю*; polj. *czyścić: czyszczyć*; kaš. *čěščěc: čěščę*; slovin. *čiščic: čiščę*, 2.1.jd. *čiščič*; češ. *čistiti: čistím*; sln. *čīstiti: čīstim*; bug. *чѣстѣя: чѣстѣю*)⁵⁵⁹.

Hrvatske potvrde: *čīstiti: čīstīm* (ARj od 16. st.); *čīstīt: čīstin* (Brač); *čīstīt: čīstīš*, 3.1.jd. *čīstē* (Grobnik).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **čistъ* „čist“ (ERHJ: 133.).

118. psl. *čūditi (se): *čūdjq (se) (n.p.a) „čuditi se“ (rus. *чудѣть: чудѣю*, 3.1.jd. *чудѣю*; polj. *cudzić: cudzę*; češ. *čuditi: čudím*; sln. *čūditi se: čūdim se*; bug. *чудѣ се*: 2.1. jd. *чудѣю се*)⁵⁶⁰.

Hrvatske potvrde: *čūditi se: čūdīm se* (ARj od 15. st.); *čūdit se: čūdim se* (Brač); *čūdit se: čūdiš se*, 3.1.mn. *čūdē se* (Grobnik); *čūdit se: čūdim se* (Orlec).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **čudo* „čudo“ (ERHJ: 136.).

119. psl. *děliti: *děljq (n.p.c) „dijeliti“ (stsl. *děliti: djeljq*; strus. *дѣлѣти*: 2.1. jd. *дѣлѣю*)⁵⁶¹; polj. *dzielić: dzielę*; kaš. *dzelęc: dzelę*; slovin. *zìlęc: zìlę, zìlěš*; češ. *děliti: dělím*; sln. *delīti: delím*)⁵⁶².

Hrvatske potvrde: *dijéliti: dijēlīm* (ARj od 16. st.); *dīlīt se: dīlin se* (Brač); *delīt: 1.1.mn. dělīmo* (Orlec); *del'iti: delīm* (Varaždin); *dīlīt: dīlīm*, 3.1.jd. *dīlī* (Siče, Posavina)⁵⁶³.

⁵⁵⁶ Zaliznjak 2019: 354. U suvremenom ruskom je *ценѣть: ценѣю*, 3.1.jd. *цѣним* (n.p.B).

⁵⁵⁷ ESSJa 3: 182; Derksen 2008: 75.

⁵⁵⁸ ESSJa 4: 113.

⁵⁵⁹ ESSJa 4: 120; Dybo 2000: 424; Derksen 2008: 90.

⁵⁶⁰ ESSJa 4: 127; Dybo 2000: 424; Derksen 2008: 90.

⁵⁶¹ Zaliznjak 2019: 348. U suvremenom ruskom je *дѣлѣть: дѣлѣю*, 2.1.jd. *дѣлѣю* (n.p.B).

⁵⁶² ESSJa 4: 233; Vaillant 1966: 372; Dybo 2000: 450; Derksen 2008: 102.

⁵⁶³ Kapović 2011: 139.

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **dělb* „dio“ (ERHJ: 164.).

O praslavenskoj n.p.c svjedoče staroruska, kajkavska i posavska potvrda, a posredno i kračina u zapadnoslavenskim jezicima. Za odraz n.p.c > n.p.B u ostalim hrvatskim potvrdama v. Kapović (2011: 228-230.).

120. psl. *divīti (se): *dīvjǫ (se) (n.p.c) „diviti se“ (stsl. *diviti se*; rus. *дивѣ́ться; дивлю́сь*, 3.l.jd. *дивѣ́мся*; polj. *dziwić się; dziwić się*; češ. *diviti se; divím se*; sln. *díviti se; dívim se*)⁵⁶⁴. Hrvatske potvrde: *díviti se; dívīm se* (ARj).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **divъ* „čudo“.

121. psl. *družīti (se): *družjǫ (se) (n.p.b) „služiti vojsku; družiti se“ (rus. *дру́жить; дру́житься*, 3.l.jd. *дру́жим; дру́жатся*; polj. *družyc się; družę się*; češ. *družiti se; družím se*; sln. *drúžiti; drúžim*)⁵⁶⁵. Hrvatske potvrde: *drúžiti se; drúžīm se* (ARj od 16. st.); *drúžit; drúžin* (Brač).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **drugъ* „drug, suborac“ (ERHJ: 202.).

121. psl. *durīti: *durjǫ (n.p.b) (rus. *дурѣ́ть; дурѣ́ю*, 3.l.jd. *дурѣ́м*; polj. *durzyc; durzę* „varati“; češ. *duřiti; duřím*; sln. *durīti; durim*). Hrvatske potvrde: *durīti; durīm* (ARj).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **durъ* „glup“.

123. psl. *dŷmīti: *dŷmjǫ (n.p.a) „dimiti“ (strus. *ды́миту*⁵⁶⁶; polj. *dymić; dymię*; kaš. *děmęc; děmq*; sln. *dīmiti; dīmim*)⁵⁶⁷. Hrvatske potvrde: *dīmiti; dīmīm* (ARj od 16.st.); *dīmit; dīmin* (Brač); *dīmet; dīmīš*, 3.l.mn. *dīmē* (Grobnik).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **dymъ* „dim“ (ERHJ: 165.).

124. psl. *gāditi: *gādjǫ (n.p.a) „gaditi“ (csl. *gaditi*; rus. *га́дуть; га́жу*, 3.l.jd. *га́дум*; polj. *gadzić; gadzę*; sln. *gāditi; gādim*)⁵⁶⁸. Hrvatske potvrde: *gāditi; gādīm* (ARj od 15. st.); *gādit; gādin* (Brač); *g'aditi se; g'adim se* (Varaždin).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **gadъ* „gmaz; gad, gadost“ (ERHJ: 255).

⁵⁶⁴ Dybo 2000: 450; Derksen 2008: 108.

⁵⁶⁵ ESSJa 5: 135.

⁵⁶⁶ Zaliznjak 2019: 301. Danas rus. stand. *ды́мить; дымлю́*, 3.l.jd. *ды́мим*, što je sekundarno prema primjerima n.p.c.

⁵⁶⁷ ESSJa 5: 202; Dybo 2000: 425.

⁵⁶⁸ ESSJa 6: 79; Derksen 2008: 160.

125. psl. *glumīti: *glúmjq (n.p.c) „isprazno govoriti; rugati se“ (stsl. *glumiti se*; rus. *глумиться: глумлюсь*, 3.l.jd. *глумится*; polj. *glumić: glumię*; sln. *glúmiti se: glúmim se*)⁵⁶⁹.

Hrvatske potvrde: *glúmiti: glúmīm* (ARj).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **glumъ* „rugaње“.

126. psl. *gnězdīti (se): *gnězdjǫ (se) (n.p.b) „gnijezditi (se)“ (stsl. *gnězditi*; rus. *гнездиться: гнездюсь*, 3.l.jd. *гнездится*; polj. *gnieździć się: gnieźdzą się*; kaš. *gñěždžec sq: gñěždžq sq*; slovin. *gñèzžéc: gñèzžǣ, gñèzžiš*; sln. *gnězditi: gnězdim*)⁵⁷⁰.

Hrvatske potvrde: *gníjezditi: gníjezdīm* (ARj); *gñīzđit se: gñīzđin se*, 3.l.mn. *gñīzđu se* (Brač);

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **gnězdo* „gnijezdo“ Odrazi ovoga praslavenskoga glagola upućuju na praslavensku n.p.b₂.

127. psl. *gnusīti: *gnûsjq (n.p.c) „prljati, gnjusiti“ (rus. *гнусить: гнушу*, 3.l.jd. *гнусит*; polj. *gnusić: gnuszę*; češ. *hnusiti se: hnusím se*; sln. *gnúsiti: gnúsim*)⁵⁷¹.

Hrvatske potvrde: *gnjúsiti: gnjúsīm* (ARj).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **gnusъ* „prljavština“.

128. psl. *godīti (se): gǫdjq (se) (n.p.c) „goditi, prijati“ (stsl. *goditi*; rus. *годить: гоажу*, 3.l.jd. *годум*; polj. *godzić: godzę*; kaš. *godžec: godzq*; češ. *hoditi: hodím*; sln. *godīti: godim*)⁵⁷². Hrvatske potvrde: *gòditi: gòdīm* (ARj od 17. st.); *godīt: godīn* (Novi); *godīt: godī* (Grobnik).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **godъ* „prigoda, ugoda“.

129. psl. *govorīti: *gǫvorjq (n.p.c) „govoriti“ (stsl. *govoriti*; rus. *говорить: говорю*, 3.l.jd. *говорум*; stpolj. *goworzyć: goworzę*; češ. *hovořiti: hovořím*; sln. *govorīti: govorim*)⁵⁷³.

Hrvatske potvrde: *govòriti: gòvorīm* (ARj).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **govorъ* „govor“.

⁵⁶⁹ ESSJa 6:148; Derksen 2008: 167.

⁵⁷⁰ ESSJa 6: 171.

⁵⁷¹ ESSJa 6: 182. Derksen 2008: 170.

⁵⁷² ESSJa 6: 188; *Dybo 2000: 458*; Derksen 2008: 172.

⁵⁷³ ESSJa 7:75; Derksen 2008: 181.

130. psl. *grozīti: *grōzjǫ (n.p.c) „prijetiti“ (rus. *грозить: грозжу*, 3.l.jd. *грозит*; polj. *grozić: grożę*; kaš. *grozëc: grozq*; češ. *hroziti: hrozím*; sln. *grozīti: grozím*)⁵⁷⁴.

Hrvatske potvrde: *grōziti: grōzīm* (ARj).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. *groza „strah“ U hrvatskom standardnom jeziku odraz psl. *groziti potvrđen je jedino kao povratni glagol *groziti se* „bojati se“.

131. psl. *xoldīti: *xōldjǫ (n.p.c) „hladiti“ (rus. *холодить: холожу*, 3.l. jd. *холодит*; polj. *chlodzić: chłodzę*; kaš. *chlōdzëc sq: chlōdzq sq*; sln. *hlādīti: hlādīm*)⁵⁷⁵.

Hrvatske potvrde: *hlāditi: hlādīm* (ARj); *hlādīt: hlādīš*, 3.l.mn. *hlādē* (Grobnik).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. *xoldь „hladnoća“.

132. psl. *xromīti: *xrōmjǫ (n.p.c) „činiti hromim“ (polj. *chromić: chromię*; sln. *hromīti: hromīm*). Hrvatske potvrde: Nema.

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. *xromь „hrom“. Akcentuaciju rekonstruiramo na osnovi dvije navedene potvrde.

133. psl. *xvalīti: *xvaljǫ (n.p.b) „hvaliti, slaviti“ (rus. *хвалить: хвалю*; polj. *chwalić: chwaleę*; kaš. *chvalëc: chvālq*; češ. *chváliti: chválím*; sln. *hvāliti: hvālím*)⁵⁷⁶.

Hrvatske potvrde: *hvāliti: hvālīm* (ARj).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. *xvala „slava, pohvala“.

134. psl. *kalīti: *kālǫ (n.p.c) „kaliti“ (rus. *калить: калю*, 3. l. jd. *калит*; češ. *kaliti: kalím*; sln. *kalīti: kalím*)⁵⁷⁷. Hrvatske potvrde: *kāliti: kālīm* (ARj).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. *kalь „kal“.

135. psl. *kýtiti: *kýtjǫ (n.p.a) „kititi“ (sln. *kítiti: kîtim*; bug. *кiтiя: 2. l. jd. кiтiии*)⁵⁷⁸.

Hrvatske potvrde: *kîtiti: kîtim* (ARj od 15. st.); *kîtiti: kîtin* (Brač); *k'ititi: k'itim* (Varaždin).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. *kyta „stručak, kita“ (ERHJ: 442).

⁵⁷⁴ ESSJa 7: 143; Dybo 2000:452; Derksen 2008: 191.

⁵⁷⁵ Dybo 2000:461.

⁵⁷⁶ Dybo 2000: 447.

⁵⁷⁷ ESSJa9: 123; Dybo 2000: 453; Derksen 2008: 219.

⁵⁷⁸ Dybo 2000: 426.

136. psl. *lěnīti se: *lěnjǫ se (n.p.b) „lijeniti se“ (stsl. *lěniti se*; rus. *лени́ться: лени́сь*, 3.1.jd. *лени́тся*; polj. *lenić się: lenię się*; češ. *leniti: lením*; sln. *lěniti se: lěnim se*)⁵⁷⁹.

Hrvatske potvrde: *lijéniti se: lijénīm se* (ARj); *līnīt se: līnin se* (Brač); *lēnīt se: lēnīš se*, 3.1.mn. *lēnē se* (Grobnik); *lěniti se: lěnim se* (Varaždin).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. *lěnъ „lijen“.

137. psl. *lovīti: *lǫvjǫ (n.p.c) „loviti“ (stsl. *loviti*; rus. *лови́ть: ловлю́*, 3.1.jd. *лови́т*⁵⁸⁰; polj. *lowić: lowię*; kaš. *łowic: łóvq*; češ. *loviti: lovím*; sln. *lovīti: lovím*)⁵⁸¹.

Hrvatske potvrde: *lòviti: lòvīm* (ARj); *lovīt: lovīš*, 3.1.mn. *lové* (Grobnik); *levīti: levīm* (Bednja).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. *lovъ „lov“.

138. psl. *ljubīti: *ljubjǫ (n.p.b) „voljeti; ljubiti“ (stsl. *ljubiti: ljubjǫ*; rus. *люби́ть: люблю́*, 3.1.jd. *люби́т*; polj. *lubić: lubię*; češ. *líbiti: líbím*; sln. *ljúbiti: ljúbim*)⁵⁸².

Hrvatske potvrde: *ljúbiti: ljúbīm* (ARj).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. *ljubъ „drag, mio“. Svi dostupni podatci upućuju na praslavensku n.p.b.

139. psl. *ljutīti: *ljutjǫ (n.p.b) „ljutiti se, srditi se“ (stsl. *ljutiti se*; rus. *люти́ться*; češ. *lítit: lítím*; sln. *ljútiti: ljútim*)⁵⁸³. Hrvatske potvrde: *ljútiti: ljútīm* (ARj).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. *ljutъ „ljut“.

140. psl. *měniti: *měnjǫ „mijenjati“ (stsl. *měnitъ*; rus. *вмени́ть*; sln. *menīti: mením*)⁵⁸⁴.

Hrvatske potvrde: *mijéniti: mījenīm* (ARj); *promīnīt: promīnīš*, 3.1.mn. *promīnē* (Grobnik).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. *měna „mijena“.

141. psl. *měriti: *měrjǫ (n.p.a) „mjeriti“ (stsl. *měriti*; rus. *мери́ть: мерю́*, 3.1.jd. *мери́т*; polj. *mierzyc: mierzę*; kaš. *měřec: měřq*; slovin. *mjèřec: mjêřq, mjêřiš*; češ. *měriti: měřím*)⁵⁸⁵.

⁵⁷⁹ ESSJa 14: 201; Dybo 2000: 455.

⁵⁸⁰ n.p.B.

⁵⁸¹ ESSJa 16:106; Derksen 2008: 286; Zaliznjak 2010: 139.

⁵⁸² ESSJa 14:174; Dybo 2000: 436; Derksen 2008: 281; Zaliznjak 2010: 137.

⁵⁸³ ESSJa 15:224; Derksen 2008: 282.

⁵⁸⁴ ESSJa 18: 173; Derksen 2008: 311.

⁵⁸⁵ ESSJa 18: 183; Dybo 2000: 27.

Hrvatske potvrde: *mjèrit*: *mjèrīm* (ARj od 16. st.); *m̀rit*: *m̀rin* (Brač); *m̀rit*: *m̀rīš*, 3.1.mn. *m̀rē* (Grobnik); *m̀riti*: *m̀rim* (Bednja).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **měra* „mjera“ (ERHJ: 620.).

142. psl. *m̀liti se: *m̀ljō se (n.p.a) „militi se“ (rus. dij. *милиться*; polj. dij. *milić*: *milę*; češ. *militi*: *mílím*; sln. *militi se*: *mílim se*)⁵⁸⁶.

Hrvatske potvrde: *m̀liti se*: *m̀līm se* (ARj od); *m̀lit se*: 3.1.jd. *m̀li se* (Brač); *m̀liti se*: *m̀li se* (Varaždin).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **milь* „mio“.

143. psl. *m̀čiti: *m̀čjō (n.p.a) „mučiti“ (rus. *мучить*: *мучу*, 3.1.jd. *мучим*; polj. *męczyć*: *męczę*; kaš. *mąčęc*: *mąčę*; slov. *māčęc*: *móučę, móučiš*; češ. *mučiti*: *mučím*)⁵⁸⁷.

Hrvatske potvrde: *m̀čiti*: *m̀čīm* (ARj od 15. st.); *m̀čit*: *m̀čin* (Brač); *m̀čit (se)*: *m̀čīš (se)* (Grobnik); *m'učiti*: *m'učim* (Varaždin).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **mōka* „muka“ (ERHJ: 641.).

144. psl. *m̀rzīti: *m̀rzjō (n.p.c) „mrziti“ (rus. *мерзнуть*: *мерзю*, 3.1.jd. *мерзуют*; polj. *mierzic*: *mierzę*; sln. *mrzīti*: *mrzím*)⁵⁸⁸. Hrvatske potvrde: *m̀rziti*: *m̀rzīm* (ARj od 17. st.); *m̀ržit*: *m̀ržīn*, 3.1.jd. *m̀rži* (Brač); *m̀ržēt*: *m̀ržīš*, 3.1.mn. *m̀ržē* (Grobnik).

• Polutematski prezent (denominativ) ← **mьrzь* „mrzak“ (ERHJ: 640.).

145. psl. *m̀sliti: *m̀sljō (n.p.a) „misliti“ (csl. *mysliti*; rus. *мыслить*: *мыслю*, 3. 1.jd. *мыслим*; stpolj. *myslic*: *myslē*; kaš. *měslęc*: *měslę*; češ. *mysliti*: *myslím*; sln. *misliti*: *míslim*)⁵⁸⁹.

Hrvatske potvrde: *m̀sliti*: *m̀slīm* (ARj od 15. st.); *m̀slit*: *m̀slin* (Brač); *m'isliti*: *m'islim* (Varaždin); *m̀sliti*: *m̀islim* (Bednja).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. **myslь* „misao“ (ERHJ: 617).

Premda se za psl. **mysliti* rekonstruira n.p.a i tradicionalno pretpostavlja denominativno podrijetlo, to je moguće dovesti u pitanje iz akcentološke perspektive (v. Kapović 2004: 236-243.).

⁵⁸⁶ ESSJa 19: 35.

⁵⁸⁷ ESSJa 20: 115; Dybo 2000: 427.

⁵⁸⁸ ESSJa 21: 160; Dybo 2000: 455.

⁵⁸⁹ ESSJa 21: 45; Dybo 2000: 426.

146. psl. *pě̃niti: *pě̃njǫ (n.p.a) „pjeniti“ (rus. *пéнить: пéню*, 3.1.jd. *пéнит*; polj. *pieńić: pieńię*; slovin. *pjèñíc: pjèñǫ, pjèñiš*; češ. *pě̃niti: pě̃ním*; sln. *pě̃niti: pějnim*; bug. *пéня: 2.1.jd. пéниш*)⁵⁹⁰. Hrvatske potvrde: *pjě̃niti: pjě̃nīm* (ARj); *p̃ñit: p̃ñin* (Brač).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. *pě̃na „pjena“.

147. psl. *prāviti: *prāvǫ (n.p.a) „praviti“ (stsl. *praviti*; rus. *пράвить: прáвлю*, 3.1.jd. *пράвум*; polj. *prawić: prawię*; slovin. *prāvǫ: prāvǫ, prāvǫjš*; češ. *praviti: pravím*; sln. *prāviti: prāvim*)⁵⁹¹. Hrvatske potvrde: *prāviti: prāvīm* (ARj od); *prāvīt: prāvīn*, 3.1.jd. *prāvī* (Brač).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. *pravь „ispravan“ (Boryś 2005: 480.).

148. psl. *pě̃lniti: *pě̃lnǫ (n.p.a) „puniti“ (rus. *пóлнить: пóлню*, 3.1.jd. *пóлнит*; polj. *pelnić: pelnię*; češ. *plniti: plním*; sln. *pōlniti: pōlnim*)⁵⁹².

Hrvatske potvrde: *p̃ñniti: p̃ñnīm* (ARj od); *p̃ñnit: p̃ñnin* (Brač).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. *pě̃lnь „pun“.

149. psl. *rā̃niti: *rā̃njǫ (n.p.a) „raniti“ (rus. *рáнить: рáню*, 3.1.jd. *рáнит*; polj. *ranić: ranię*; češ. *raniti: raním*; sln. *rā̃niti: rā̃nim*)⁵⁹³.

Hrvatske potvrde: *rā̃niti: rā̃nīm* (ARj); *rā̃nit: rā̃nin* (Brač); *rā̃nit: rā̃nīš, rā̃nē* (Grobnik).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. *rana „rana“.

150. psl. *rodīti: *rō̃djǫ (n.p.c) „roditi“ (rus. *родíть: рожу́*, 3. 1. jd. *родíт*; polj. *rodzić: rodzę*; kaš. *rodzēc: rodzǫ*; češ. *roditi: rodím*; sln. *rodīti: rodím*)⁵⁹⁴.

Hrvatske potvrde: *rō̃diti: rō̃dīm* (ARj); *rodīt: rodīš*, 3.1.mn. *rodē* (Grobnik).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. *rodь* „rod“.

⁵⁹⁰ Dybo 2000: 428.

⁵⁹¹ Dybo 2000: 429; Zaliznjak 2010: 133.

⁵⁹² Dybo:2000: 428.

⁵⁹³ Dybo 2000: 429; Zaliznjak 2010: 133.

⁵⁹⁴ Derksen 2008: 437.

151. psl. *siliti: *sīljǫ (n.p.a) „siliti“ (rus. *сѣлѣть: сѣлю*, 3.1.jd. *сѣлѣт*; polj. *silić: silę*; češ. *siliti: sílím*; sln. *siliti: sīlím*; bug. *сѣля: сѣлуу*)⁵⁹⁵.

Hrvatske potvrde: *siliti: sīlīm* (ARj); *silit: sīlin* (Brač); *sīlīt (se): sīlīš (se)*, 3.1.mn. *sīlē (se)* (Grobnik).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. *sila „sila“.

152. psl. *spěšiti: *spěšǫ (n.p.a) „žuriti“ (csl. *spěšiti*; rus. *спѣшѣть: спѣшу*, 3.1.jd. *спѣшѣт*; polj. *śpieszyć: śpieszę*; češ. *spěšiti: spēším*).

Hrvatske potvrde: *spjěšiti: spjěšīm* (ARj od 16. st.).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. *spěxъ „žurba“ (Borys 2005: 619.).

153. psl. *stāriti: *stārjǫ (n.p.a) „stariti“ (polj. *starzec: starzę*; kaš. *stařec: stařq*; sln. *starīti: starím*). Hrvatske potvrde: *stāriti: stārīm* (ARj); *stārit: stārin* (Brač).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. *starъ „star“.

154. psl. *studīti: *stūdijǫ „hladiti“ (n.p.c) (rus. *стыдѣть: стыжѣ*, *стыдѣт*; polj. *studzić: studzę*)⁵⁹⁶. Hrvatske potvrde: *studiti: studim* (ARj prema Stulliju).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. *studъ „hladnoća, studen“.

155. psl. *věriti: *věrjǫ (n.p.a) „vjerovati; zaklinjati“ (stsl. *věriti*; rus. *вѣрѣть: вѣрю*, 3. 1. jd. *вѣрѣт*; polj. *wierzyć: wierzę*; slovin. *vjèřęc: vjèřq, vjèřiš*; češ. *věriti: věřím*; sln. *vėriti se: vėrim se*)⁵⁹⁷. Hrvatske potvrde: *vjèriti se: vjèrīm se* „zaručiti se“ (ARj).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. *věra „vjera“ (Borys 2005: 696.).

156. psl. *větriti: *větrjǫ (n.p.a) „vjetriti“ (rus. dij. *вѣтрѣть*; polj. *wietrzyć: wietrzę*; češ. *větriti: větrím*; slovin. *vjètręc: vjètrq, vjètriš*; sln. *vėtriti: vėtrim*; bug. *вѣтря, 2. 1. jd. вѣрѣт*). Hrvatske potvrde: *vjètriti: vjètrīm* (ARj od); *vītrit: vītrin* (Brač).

• Polutematski prezent (denominativ) ← psl. *větrъ „vjetar“ (Borys 2005: 699.).

⁵⁹⁵ Dybo 2000: 430.

⁵⁹⁶ Zaliznjak 2010: 139.

⁵⁹⁷ Dybo 2000: 430.

Zaključak

Iz prikupljenih i predstavljenih podataka vidljivo je da je polutematska fleksija bila vrlo dobro zastupljena u glagolskoj morfologiji praslavenskoga jezika. Za razliku od baltijskih jezika u kojima su naslijeđeni tipovi polutematskih prezentskih osnova postupno nestajali, što je u konačnici dovelo do njihova iščeznuća u latvijskom te velike redukcije u litavskom, u praslavenskome je jeziku zabilježena suprotna tendencija prema kojoj se naslijeđeni obrazac proširio te su se njime, pored naslijeđenih primjera, mogle tvoriti i brojne nove denominativne tvorbe uz vrlo dobro čuvanje svih polutematskih obrazaca naslijeđenih iz starije jezične povijesti.

U radu smo naveli 98 praslavenskih kauzativno-iterativnih glagola tvorenih iz glagolskih korijena. Od toga 43 primjera tvoreno je iz glagolskih korijena koji ne tvore neku od primarnih prezentskih osnova atematskoga ili tematskoga prezenta. Na osnovi baltijskih usporednica za takve primjere moguće je rekonstruirati izgubljene polazišne osnove. To su sljedeći glagoli: *cēdjǫ (←†*čīdǫ); *cēpjǫ (←†*čīpǫ); *davjǫ (←†*dujǫ); *dojǫ (←†*dējǫ); *dražjǫ (←†*dregǫ); *drobjǫ (←†*drebjǫ); *dusjǫ (←†*dъxǫ); *gasjǫ (←†*žesǫ); *gazjǫ (←†*gazǫ); *jutjǫ (←†*jъtǫ); *korjǫ (←†*čerǫ); *krojǫ (←†*krijǫ); *kropjǫ (←†*krepǫ); *krotjǫ (←†*kretǫ); *lēpjǫ (←†*lъpǫ); *lomjǫ (←†*lemǫ); *modljǫ (←†*meldǫ); *moljǫ (←†*melǫ); *mēsǫ (←†*misǫ); *mēžjǫ (←†*mъgǫ); *mušjǫ (←†*mъxǫ); *pōdjǫ (←†*pēdǫ); *pražjǫ (←†*pregǫ); *prosǫ (←†*presǫ); *pušjǫ (←†*pъxǫ); *rēšjǫ (←†*risǫ); *ronjǫ (←*nerǫ?); *rōbjǫ (←†*rēbǫ); *skoljǫ (←†*skelǫ); *skopjǫ (←†*skerpǫ); *stōpjǫ (←†*stēpǫ); *svarjǫ (←†*sverǫ); *sočjǫ (←†*sekǫ); *sušjǫ (←†*sъxǫ); *trōtjǫ (←†*trētǫ); *tušjǫ (←†*tъxǫ); *tvorjǫ (←†*tverǫ); *učjǫ (←†*vъkǫ); *vabjǫ (←†*vebǫ); *vadjǫ (←†*vedǫ); *valjǫ (←†*velǫ); *vōdjǫ (←†*vēdǫ).

Preostalih 55 primjera ima posvjedočenu polazišnu osnovu tematskoga prezenta. To su sljedeći glagoli: *bavjǫ (←*byti); *blōdjǫ (←*blēdǫ); *brodjǫ (←*bredǫ); *budjǫ (←*bъdjǫ); *gojǫ (←*žijǫ); *gonjǫ (←*ženǫ); *grabjǫ (←*grebǫ); *grōzjǫ (←*grēzǫ); *gubjǫ (←*gъbǫ); *kojǫ (←*čijǫ); *kvapjǫ (←*kypjǫ); *lazjǫ (←*lēzǫ); *ložjǫ (←*lēgǫ); *lōčjǫ (←*lēgǫ); *mēnjǫ (←*mъnjǫ); *morjǫ (←*mъrǫ); *mōtjǫ (←*mētǫ); *mudjǫ (←*mъdjǫ); *norjǫ (←*nъrǫ); *nosjǫ (←*nesǫ); *nozjǫ (←*nъzǫ); *paljǫ (←*poljǫ); *plavjǫ (←*plujǫ); *prōžjǫ (←*prēgǫ); *navjǫ (←*nyjǫ); *polzjǫ (←*pъlzǫ); *pojǫ (←*pijǫ); *razjǫ (←*rēzǫ); *sadjǫ (←*sēdǫ); *skvarjǫ (←*skverǫ); *slavjǫ (←*slujǫ); *sōčjǫ (←*sēkǫ); *stavjǫ (←*stojǫ); *svētjǫ (←*svētjǫ); *tavjǫ (←*tyjǫ); *točjǫ (←*tekǫ); *tolčjǫ (←*tъlkǫ); *toljǫ (←*tъljǫ); *tomjǫ (←*tъnǫ); *topjǫ (←*tepǫ); *torjǫ (←*tъrǫ); *torpjǫ (←*tъrpjǫ); *trōsjǫ (←*trēsǫ); *travjǫ (←*trujǫ); *varjǫ (←*vъrǫ); *vēsjǫ (←*visjǫ); *vodjǫ (←*vedǫ);

volčjŏ* (←vьlkŏ*); **voljŏ* (←**veljŏ*); **vorjŏ* (←**vьrŏ*); **vortjŏ* (←**vertŏ*); **vozjŏ* (←**vezŏ*);
znobjŏ* (←zъbŏ*); **zorjŏ* (←**zьrjŏ*).

Pored osnova izvedenih iz glagolskih korijena naveli smo i 59 primjera denominativnih prezentskih osnova za koje se može utvrditi praslavensko podrijetlo. Polutematskih denominativa bilo je mnogo više. Zbog toga smo prikaz ograničili na primjere čija se tvorba može različito tumačiti kao i na naglasno specifične primjere.

Praslavenski i- glagol	značenje	Polazni praslavenski glagol	Baltijska srodnica i- glagola	Polazni baltijski glagol
<i>*báviti (sę): *bávĵo (sę)</i>	„baviti (se); činiti da bude“	<i>*byti</i>	-	<i>būti</i>
<i>*blōdīti: *blōdjĵ</i>	„lutati“	<i>*blęsti: *blędĵ</i>	lit. <i>blandýti: blańdo</i>	lit. <i>blęsti: bleńdžia</i>
<i>*brođiti: *brođĵ</i>	„gaziti“	<i>*bresti: *bredĵ</i>	lit. <i>braidýti: brāido</i>	lit. <i>brīsti: breńda</i>
<i>*budīti: *budĵ</i>	„buditi“	<i>*būdēti: *būdĵ</i>	lit. <i>báudyti: báudo</i>	lit. <i>būsti: buńda</i>
<i>*cēdīti (sę): cēdjĵ (sę)</i>	„cijediti“	† <i>*čisti: *čidĵ</i>	lit. <i>skáidyti: skáido</i> „komadati, dijeliti“	lit. <i>skiesti: skiedžia</i>
<i>*cēpīti: *cēpjĵ</i>	„presadživati bilje“	† <i>*čipti: *čipĵ</i>	lit. <i>skiēpyti: skiēpyja</i>	-
<i>*davīti: *davĵ</i>	„daviti“	† <i>*duti: *dujĵ</i>	-	-
<i>*dojīti: *dōjĵ</i>	„dojiti“	† <i>*dēti: *dējĵ</i>	-	latv. <i>dēt:</i>
<i>*dražīti: *dražĵ</i>	„dražiti“	† <i>*dregti: *dregĵ</i>	-	-
<i>*drobīti: *drōbjĵ</i>	„drobiti“	† <i>*dōrbti: *dōrbĵ</i>	-	-
<i>*dušīti: *dūšĵ</i>	„daviti, gušiti“	† <i>*dōsti: *dōxĵ</i>	-	lit. <i>dūsti: dūsta</i>
<i>*gasīti: *gāsĵ</i>	„gasiti“	† <i>*žesti: *žesĵ</i>	-	lit. <i>gēsti: gēsta</i>
<i>*gāziti: *gāzĵ</i>	„gaziti“	† <i>*gazti: *gazĵ</i>	-	lit. <i>gōžti: gōžta</i>
<i>*gojīti: *gōjĵ</i>	„hraniti, gojiti“	<i>*žiti: *žijĵ</i>	lit. <i>gaivinti: gaivinti</i> „jačati“	lit. <i>gýti: gýja</i> „liječiti“
<i>*gonīti: *gonĵ</i>	„goniti“	<i>*gōnati: *ženĵ</i>	lit. <i>ganýti: gāno</i>	lit. <i>ginti: gina</i>
<i>*grābīti: *grābjĵ</i>	„grabiti“	<i>*grebti: *grebĵ</i>	-	-
<i>*grōžīti: *grōžĵ</i>	„potapati“	<i>*gręzti: *gręzĵ</i>	lit. <i>gramzdýti: gramzdo</i>	lit. <i>grińzti: grińzta</i>
<i>*gubīti: *gūbjĵ</i>	„rušiti, uništavati“	<i>*gōbati: *gōbĵ</i>	lit. <i>gaubýtis: gaūbosi</i>	lit. <i>gūbti: guńba</i>
<i>*jutīti: *jutĵ</i>	„osjećati“	† <i>*jōsti: *jōtĵ</i>	-	lit. <i>jūsti: juńta</i>
<i>*kazīti: *kāzĵ</i>	„kvariti, ništiti“	† <i>*čezti: *čezĵ</i>	-	-
<i>*kojiti: *kojĵ</i>	„umiriti“	<i>*čiti: *čijĵ</i>	-	-
<i>*korīti: *kōrĵ</i>	„koriti“	† <i>*čerti: *čerĵ</i>	-	-
<i>*krojīti: *krōjĵ</i>	„sjeći, krojiti“	† <i>*krēti: *krējĵ</i>	-	-
<i>*kropīti: *krōpjĵ</i>	„kropiti“	† <i>*krepti: *krepĵ</i>	-	-
<i>*krotīti: *krōtĵ</i>	„krotiti“	† <i>*kresti: *kretĵ</i>	-	-

<i>*kvařiti (se): *kvařjŏ (se)</i>	„poticati, požurivati“	<i>*kypěti: *kypjŏ</i>	-	lit. <i>kūpėti: kūpi</i> „vrjeti“
<i>*lāziti: *lāzjŏ</i>	„ići, kretati se“	<i>*lēzti: *lēzŏ</i>	lit. <i>landýti: lańdo</i>	lit. <i>lįsti: leńda</i>
<i>*ložiti: ložjŏ</i>	„ložiti“	<i>*legti: *lēgŏ</i>	-	-
<i>*lēpiti: *lēpjŏ</i>	„lijepiti“	† <i>*lŏpti: *lŏpŏ</i>	lit. <i>laipyti: laĩpo</i> „mazati“	lit. <i>lįpti: lińpa</i>
<i>*lomiti: *lomjŏ</i>	„lomiti“	† <i>*lemti: *lemŏ</i>	-	lit. <i>lėmti: lėmia</i>
<i>*ločiti: *ločjŏ</i>	„povijati, lučiti“	<i>*lēkti: *lēkŏ</i>	lit. <i>lankyti: lańko</i>	lit. <i>leńkti: leńkia</i>
<i>*mėniti: *mėnjŏ</i>	„čitati, govoriti, podučavati“	<i>*mŏnėti: *mŏnŏjŏ</i> (?)	lit. <i>manýti: māno</i>	lit. <i>mįnti: mįna</i>
<i>*mėšiti: *mėšjŏ</i>	„mijesiti“	† <i>*misti: *mišŏ</i>	lit. <i>maišýti: maišo</i> „miješati“	lit. <i>miėšti: miėšia</i>
<i>*mėžiti: *mėžjŏ</i>	„zatvarati oči, migati“	† <i>*mŏgti: *mŏgŏ</i>	lit. <i>máigyti: máigo</i>	lit. <i>mįgti: mińga</i>
<i>*modliti: *modljŏ</i>	„moliti“	† <i>*melsti: *meldŏ</i>	lit. <i>maldýti: małdo</i>	lit. <i>mełsti: mełdzia</i>
<i>*moliti: *moljŏ</i>	„pokazati“	† <i>*melti: *melŏ</i>	-	-
<i>*moriti: *mŏrjŏ</i>	„ubiti“	<i>*mert: *mŏrŏ</i>	-	lit. <i>mįrti: miřsta</i>
<i>*mŏtiti (se): *mŏtjŏ (se)</i>	„mutiti“	<i>*męsti: *męŏ</i>	lit. <i>mańtyti: mańtyja</i>	-
<i>*muditi: *mudjŏ</i>	„vući se, kasniti“	<i>*mŏdėti: *mŏdŏjŏ</i>	-	-
<i>*mušiti: *mušjŏ</i>	„tući, udarati“	† <i>*mŏsti: *mŏxŏ</i>	-	lit. <i>mųšti: mųša</i>
<i>*naviti: *navjŏ</i>	„mučiti“	<i>*nyti: *nyjŏ</i>	lit. <i>nŏvyti: nŏvyja</i>	
<i>*noriti: *norjŏ</i>	„roniti“	<i>*nerti: *nŏrŏ</i>	lit. <i>narýti: nāro</i>	lit. <i>nėrti: nėria</i>
<i>*nositi: *nosjŏ</i>	„nositi“	<i>*nesti: *nesŏ</i>	lit. <i>našýti: nāšo</i>	lit. <i>nėšti: nėšia</i>
<i>*noziti: *nozjŏ</i>	„bosti“	<i>*nŏzti: *nŏzŏ</i>	-	-
<i>*paliti: *paljŏ</i>	„paliti“	<i>*polėti: *poljŏ</i>	-	-
<i>*plāviti: *plāvjŏ</i>	„natopiti“	<i>*pluti: *plujŏ</i>	-	
<i>*pojiti: *pŏjŏ</i>	„pojiti“	<i>*piti: *pijŏ</i>	-	<i>pýti: pýja</i> „močiti“
<i>*polziti: *polzjŏ</i>	„plaziti“	<i>*pŏlzi: *pŏlzŏ</i>	-	-
<i>*pŏđiti: *pŏđjŏ</i>	„tjerati“	† <i>*pęsti: *pęđŏ</i>	lit. <i>spándyti: spāndo</i>	lit. <i>spėsti: spėndzia</i>
<i>*prāžiti: *prāžjŏ</i>	„paliti“	† <i>*pregti: *pregŏ</i>	-	lit. <i>sprŏgti: sprŏgsta</i>
<i>*prositi: *prosjŏ</i>	„prositi“	† <i>*presti: *presŏ</i>	lit. <i>prašýti: prāšo</i>	
<i>*prŏžiti: *prŏžjŏ</i>	„pružiti“	<i>*pregti: *pregŏ</i>	lit. <i>sprangýti: sprańgo</i>	lit. <i>spreńgti: spreńgia</i>
<i>*púšiti: *púšjŏ</i>	„nadimati, puhati“	† <i>*pŏsti: *pŏxŏ</i>	-	lit. <i>pųsti: puńta</i>

<i>*razíti: *râzjǫ</i>	„udarati; klati“	<i>*rēzati: *rēzjǫ</i>	lit. <i>raĩžyti: raĩžo</i>	lit. <i>rēžti: rēžia</i>
<i>*rešíti: *rēšjǫ</i>	„riješiti; odlučiti“	† <i>*risti: *risǫ</i>	lit. <i>raišyti: raišo</i>	lit. <i>rīšti: rīša</i>
<i>*roníti: *ronjǫ</i>	„roniti“	<i>*nerti: *nǫrǫ</i>	lit. <i>naryti: nāro</i> (?)	lit. <i>nėrti: nėria</i>
<i>*rǫbíti: *rǫbjǫ</i>	„sjeći drva“	† <i>*rēbti: *rēbǫ</i>	latv. <i>rūobīt</i>	lit. <i>rėmbti: rėmbia</i>
<i>*rūšíti: *rūšjǫ</i>	„pomicati, rušiti“	† <i>*rǫsti: *rǫxǫ</i>	lit. <i>rausyti: raūso</i> „orati“	lit. <i>rūsti: runda (?)</i> „nicati“
<i>*sadíti: *sadjǫ</i>	„saditi“	<i>*sēsti: *sēdǫ</i>	lit. <i>sodyti: sōdo</i> „saditi“	lit. <i>sėsti: sėda</i> „sjesti“
<i>*skolíti: *skoljǫ</i>	„cijepati“	† <i>*skelti: *skelǫ</i>	lit. <i>skālyti: skālija</i>	lit. <i>skėlti: skėlia</i>
<i>*skopíti: *skopjǫ</i>	„škopiti“	† <i>*skepti: *skepǫ</i>	-	-
<i>*skvāriti: *skvārjǫ</i>	„pečí, topiti na masti“	<i>*skverti: *skverǫ</i>	-	-
<i>*slāvíti: *slāvjǫ</i>	„slaviti“	<i>*sluti: *slujǫ</i>	lit. <i>šlōvyti: šlōvyja</i>	-
<i>*sočiti: *sočjǫ</i>	„kazivati, pripovijedati“	† <i>*sekti: *sekǫ</i>	lit. <i>sakyti: sāko</i> „reči“	lit. <i>sėkti: sėka</i>
<i>*sǫčiti: *sǫčjǫ</i>	„sušiti“	<i>*sękti: *sękǫ</i>	-	lit. <i>sėkti: señka</i>
<i>*stopíti: *stopjǫ</i>	„stupiti“	† <i>*stębti: *stębǫ</i>	lit. <i>stōvinti: stōvina</i>	lit. <i>steĩbti: steĩbsta</i>
<i>*slāvíti: *slāvjǫ</i>	„slaviti“	<i>*sluti: *slujǫ</i>		
<i>*stāvíti: *stāvjǫ</i>	„staviti“	<i>*stajati: *stajǫ</i>	lit. <i>statyti: stāto</i>	lit. <i>stōti: stōja</i>
<i>*sušíti: *sūšjǫ</i>	„sušiti“	† <i>*sǫsti: *sǫxǫ</i>	lit. <i>saūsyti: saūso</i>	lit. <i>sūsti: sūsta</i> „sahnuti“
<i>*svariti (sę): *svarjǫ (sę)</i>	„svažati se“	† <i>*sverti: *sverǫ</i>	-	lit. <i>svėrti: svėria</i>
<i>*světíti: *světjǫ</i>	„svijetliti“	<i>*svęsti: *svętǫ</i>	lit. <i>švaityti : 3.l. švaĩto</i>	-
<i>*točiti: *točjǫ</i>	„točiti“	<i>*tekti: *tekǫ</i>	-	<i>tekėti: tēka</i> „teči“
<i>*tolčiti: *tolčjǫ</i>	„tlačiti“	<i>*telkti: *tǫlkǫ</i>	-	-
<i>*tolíti: *toljǫ</i>	„umiriti, utišati“	<i>*tǫlėti: *tǫljǫ</i>	-	lit. <i>tylėti: tyli</i> „šutjeti“
<i>*tomíti: *tomjǫ</i>	„prigušiti“	<i>*tęti: *tǫnǫ</i>	-	lit. <i>tĩnti: tĩna</i> „rezati“
<i>*topíti: *tǫpjǫ</i>	„topiti“	<i>*tepti: *tepǫ</i>	lit. <i>tapyti: tāpo</i>	lit. <i>tėpti: tēpa</i> „mazati“
<i>*toríti: *torjǫ</i>	„gaziti, gacati“	<i>*terti: *tǫrǫ</i>	-	-
<i>*torpíti: *torpjǫ</i>	„mučiti“	<i>*tǫrpėti: *tǫrpjǫ</i>	lit. <i>tarpyti: taĩpo</i>	<i>tiĩpti: tiĩpsta</i> „nestajati“

*toviti: *tovjǫ	„gojiti, toviti“	*tyti: *tyjǫ	-	-
*travīti: *travjǫ	„trovati“	*truti: *trujǫ	-	-
*trōsīti: *trōsjǫ	„trusiti“	*trēsti: *trēsǫ	-	lit. <i>trēmti</i> : <i>trēmia</i>
*trōtīti: *trōtjǫ	„udariti, gurnuti“	†*trēkti: *trēkǫ	lit. <i>trankýti</i> : <i>trañko</i>	lit. <i>trēñkti</i> : <i>trēñkia</i>
*tušīti: *tūšjǫ	„smirivati, gasiti, tješiti“	†*tōsti: *tōxǫ	lit. <i>tausýti</i> : <i>taūso</i>	-
*tvorīti: *tvōrjǫ	„tvoriti“	†*tverti: *tverǫ	lit. <i>tvāryti</i> : <i>tvārija</i>	lit. <i>tvérti</i> : <i>tvēria</i>
*učīti: *ūčjǫ	„učiti“	†*vōkti: *vōkǫ	-	-
*vabīti: *vabjǫ	„dozivati, vabiti“	†*vebti: *vebǫ	-	-
*vāditi: *vādjǫ	„svađati se“	†*vesti: *vedǫ	-	-
*valīti (sę): *vālǫ (sę)	„udarati, tući“	†*velti: *velǫ	lit. <i>valýti</i> : <i>vālo</i> „čistiti“	lit. <i>vélti</i> : <i>vēlia</i>
*varīti: *varjǫ	„kuhati“	*vōrēti: *vōrjǫ	lit. <i>varýti</i> : <i>vāro</i>	lit. <i>vīrti</i> : <i>vērda</i> „kuhati“
*vēsiti: *vēsǫ	„objesiti“	*visēti: *visǫ	lit. <i>vaipýti</i> : <i>vaīpo</i> (?)	<i>viēpti</i> : <i>viēpia</i> (?) „visjeti“
*vodīti: *vodjǫ	„voditi“	*vesti: *vedǫ	lit. <i>vadyti</i> : <i>vādo</i>	lit. <i>vēsti</i> : <i>vēda</i>
*volčīti: *volčǫ	„povlačiti“	*velkti: *vōlkǫ	lit. <i>valkýti</i> : <i>vālko</i>	lit. <i>vilkti</i> : <i>velka</i>
*voliti: *voljǫ	„voljeti“	*velēti: *veljǫ	-	-
*vorīti: *vorjǫ	„okretati“	*verti: *vōrǫ	lit. <i>varýti</i> : <i>vāro</i>	lit. <i>vérti</i> : <i>vēria</i>
*vortīti (sę): *vortjǫ (sę)	„vratiti“	*vōrtēti: *vōrtjǫ	lit. <i>vartyti</i> : <i>vārto</i>	lit. <i>veřsti</i> : <i>veřčia</i>
*vozīti (sę): *vozzǫ	„voziti“	*vezti: *vezǫ	-	lit. <i>vēžti</i> : <i>vēžia</i>
*vōdīti: *vōdjǫ	„sušiti“	†*vęsti: *vędǫ	-	-
*znobiti: *znobjǫ	„zepsti“	*zēbti: *zēbǫ	lit. <i>žambyti</i> : <i>žambija</i>	lit. <i>žēmbti</i> : <i>žēmbia</i>
*zorīti: *zōrjǫ	„sazrijevati“	*zōrēti: *zōrjǫ	-	-

Tablica 19. Praslavenski i-glagoli s polaznim glagolskim oblicima i baltijskim usporednicama.

3.4. Tematska osnova izvedena sufiksom *-j-

Prezentskim osnovama tvorenima sufiksom *-j- naziva se sve prezentske osnove u kojima je, izravno ili posredno, potvrđen odraz sufiksa *-j-, segmenta koji izvorno nije bio dijelom glagolskoga korijena.

U ovu skupinu prezentskih osnova ubrajamo tri skupine glagola: primjere s neizvedenom infinitivno-preteritnom osnovom i prezentskom osnovom tvorenom sufiksom *-j-: npr. stsl. *biti*: *bǫjǫ* „biti, tući“ (prva vrsta, sedmi razred prema Vondrákovej klasifikaciji; Vondrak 1928: 174-175.); primjere čija prezentska osnova ispred sufiksa *-j- završava završava suglasnikom, a infinitivno-preteritna osnova završava na *-ati* : npr. stsl. *lizati*: *ližǫ*⁵⁹⁸ „lizati“ (peta vrsta, drugi razred prema Vondrákovej klasifikaciji; Vondrak 1928: 200-201.); primjere čija prezentska osnova ispred sufiksa *-j- završava samoglasnikom *-a-, a infinitivno-preteritna osnova završava na *-ati*: npr. stsl. *dajati*: *dajǫ* „davati“ (peta vrsta, četvrti razred prema Vondrákovej klasifikaciji; Vondrak 1928: 200-201.).

Iz navedenih primjera vidljivo je da se odraz sufiksa *-j- na sinkronijskoj razini ostvaruje na dva načina. U primjerima u kojima je infinitivno-preteritna osnova završavala samoglasnikom (npr. psl. **bi-ti*) potvrđeno je završno *-j-* u prezentskoj osnovi (usp. psl. **bǫjǫ*). Međutim, ako je korijen završavao suglasnikom, tvorbeni poluvokal *-j- jotirao je završni suglasnik korijena prema pravilima praslavenske jotacije: npr. psl. **rězati*: **rězǫ* (stsl. *rězati*: *rěžǫ*), pa je postojanje izvornoga *-j- vidljivo tek posredno preko jotacije.

U praslavenskome jeziku svi primjeri prezentskih osnova tvorenih sufiksom *-j- deverbativnoga su podrijetla i gotovo uvijek imaju prihvaćenu indoeuropsku etimologiju, što također svjedoči o arhaičnosti ovoga tvorbenoga tipa. Međutim, nakon raspada praslavenske jezične zajednice, ovaj tvorbeni obrazac u pojedinim slavenskim jezicima znatno se proširio i na brojne primjere koji su u prajeziku imali drugačiji tvorbeni tip.

3.4.1. Indoeuropsko nasljeđe

Praslavenska prezentska osnova tvorena sufiksom *-j- usporednice ima u drugim granama indoeuropskoga prajezika. Dostupni podatci upućuju da se u indoeuropskome prajeziku prezentska osnova mogla tvoriti dodavanjem sufiksa *-y- na korijen koji je najčešće bio u prijevojnoj praznini : npr. ie. **g^wm-* (← **g^wem-* „ići“) > grč. *βαίνω* „ići, stupati“; lat. *veniō* „stići“; ie. **mn-* (← **men-* „misliti“) > stind. *mányate*; grč. *μαίνομαι* (Sihler 1995: 503.).

⁵⁹⁸ Postalo od rpsl. **lejz-j-*

Beekes (2011: 255.) rekonstruira sufiks *-ei- uz napomenu da se uglavnom ostvaruje u praznini, dok drugi autori (npr. Kapović ur. 2017: 94.) navode samo prazninu *-y-.

Prijevojna punina korijena e-stupnja pojavljuje se u primjerima u kojima iz fonotaktičkih razloga nije bio moguć prazninski stupanj: *(s)pek'-y- „gledati“ > stind. *pásyati*; grč. *σκέπτομαι*; lat. *speciō* (Rix 1976: 212.). Primjeri tvorbi sufiksom *-y- potvrđeni su u svim granama indoeuropskoga prajezika. Za razliku od nazalne prezentske osnove koja uvijek iskazuje konkretna, premda ponekad suprotstavljena značenja, sufiks *-y- ne može se povezati s konkretnim funkcijama i značenjima⁵⁹⁹, pa se umjesto o sufiksu ponekad govori o proširku *-y-.

U indoeuropskome prajeziku sufiksom *-y- mogli su se tvoriti i denominativni glagoli iz različitih imenskih osnova: npr. stind. *apás-* „djelo“ → *apasyáti* „raditi“. Ovaj tvorbeni mehanizam u baltoslavenskome nije zabilježen⁶⁰⁰.

Pored naslijeđenih izvornih i denominativnih tvorbi u novije se vrijeme ističe da jedan dio prezentskih osnova tvorenih sufiksom *-y- potječe od tzv. *indoeuropskoga i-prezenta*. Taj naziv odnosi se na glagole koji su se tvorili iz prijevojne praznine korijena sa sufiksom *-ei (3.l. jd.) / *-i (3.l.mn.): npr. het. *ši-i-ez-zi* (3.l.jd. prez.) „utiskuje, stavlja“: *ši-ia-an-zi* „utiskuju, stavljaju“ (3.l.mn. prez.)⁶⁰¹. Ovaj prezentski tip rekonstruira se na osnovi indoiranskoga i, posebno, anatolijskoga (hetitskoga) u kojemu je transparentno sačuvana izvorna fleksija (v. navedeni primjer), dok je u svim ostalim granama poopćeni oblik 3. lica jednine postao nova, svojevrsna *j-osnova*.

Jedan dio primjera ovoga tvorbenoga tipa potječe od prijevojne praznine korijena strukture CeH- i sufiksa *-y-, prilikom čega nastaje laringalna metateza CHy- > CiH. Tvorbeni mehanizam opisan je u Lubotsky (2011.), gdje autor donosi šest glagola nastalih ovim razvojem potvrđenih u staroindijskome, od kojih je pet potvrđeno i u baltoslavenskome⁶⁰².

U postojećoj slavističkoj literaturi nije precizno razjašnjeno u kojoj su mjeri praslavenske prezentske osnove naslijedile indoeuropske tvorbe sufiksom *-y-.

⁵⁹⁹ Iznimka bi donekle bio indoiranski, gdje primjeri poput stind. *mányate* imaju pasivno značenje i odgovarajuću mediopasivnu fleksiju.

⁶⁰⁰ Potvrđene su denominativne tvorbe sufiksom *-aj- (< *-eh₂-y-) i *-ěj- (< *-eh₁-y-) koje zasebno obrađujemo. Ako *-j- tumačimo kao prazninu sufiksa *-ei-, tada se može reći da je u praslavenskome pri tvorbi denominativa poopćena njegova punina (v. prethodno poglavlje).

⁶⁰¹ Kloekhorst 2008: 694.

⁶⁰² To su tvorbe nastale iz sljedećih osnova: *g^hh₂i- „zijekati“ (starija i-fleksija *g^hh₂-ei-/ *g^hh₂-i ← *g^heh₂); *sh₂i- „šiti“ (starija i-fleksija *sh₂-ei-/ *sh₂-i ← *seh₂-); *g^wh₃-i- „hraniti“ (starija i-fleksija *g^wh₃-ei-/ *g^wh₃-i ← *g^weh₃-).

Stang (1942: 36-51.) u poglavlju o *y-prezentu* kratko zaključuje da „Diese Verba sind sekundär. Sie bilden Ableitungen aus Nominal- und Verbalstämmen“. U klasifikaciji praslavenskih tvorbi ovoga tipa on polazi od infinitivno-preteritne osnove pa tako razlikuje *Verba mit 2tem Stamm auf -a-* i *Verba ohne 2tem Stamm auf -a-*.

Vaillant (1966: 262.) konstantira da „C'est le type le plus répandu, et le plus multiforme, en slave comme en baltique. Il continue un grand type suffixal de l' indo-européen, qui formait des présents sur divers thèmes, et en particulier sur de thèmes nominaux“.

Arumaa (1985: 232.) ne pridaje sufiksu *-y- gramatičko značenje nego ga promatra kao proširak postojećih prezentskih osnova: „Im Indogermanischen ist es das meist verbreitete sekundäre Suffix, das vorzugweise zur Erweiterung anderer Präsensbildungen, besonders der Wurzelverba angewandt wurde. Dabei scheint -j- keine besondere Funktion gehabt zu haben“.

3.4.2. Akcentuacija

Za prezentske osnove tvorene sufiksom *-j- u praslavenskom jeziku moguće je rekonstruirati dva naglasna obrasca: *n.p.a* i *n.p.b* (Dybo 1981: 209-210.). Izostanak pomičnoga naglasnoga obrasca (*n.p.c*) tumači se „metatoničnom imobilizacijom naglasaka ispred suglasničke skupine -CR- (suglasnik + sonant ili poluvokal)“ (Kapović 2018: 313.). U ovaj tip suglasničkih skupina valja ubrojiti i primjere u kojima je slog bio zatvoren laringalom jer u takvim primjerima također nalazimo samo nepomičan tip akcentuacije, a laringali su, gledajući iz indoeuropske perspektive, bili suglasnički segmenti.

Primjeri praslavenske *n.p.c* nalaze se u nekim vokalskim osnovama poput **kovati*: **kujǫ* ili **piti*: **pǫjǫ* koje se tradicionalno ne ubraja u prezente tvorene sufiksom -j-.

Naglasna paradigma	Praslavenski	Ruski stand.	Hrvatski stand.	Hrvatski dij. (Brač)	Slovenski
n.p.a	1. *rězjǫ	1. рѣжу	1. rěžēm	1. rižen	1. rěžem
	2. *rězješʰ	2. рѣжешь	2. rěžēš	2. rižeš	2. rěžeš
	3. *rězjetʰ	3. рѣжет	3. rěžē	3. riže	3. rěže
	1. *rězjemʰ	1. рѣжем	1. rěžēmo	1. rižemo	1. rěžemo
	2. *rězjete	2. рѣжете	2. rěžēte	2. rižete	2. rěžete
	3. *rězjǫtʰ	3. рѣжут	3. rěžū	3. rižu	3. rěžejo
n.p.b	1. *tēsǫ	1. тѣшý	1. tēšēm	1. tēšen	1. tēšem
	2. *tēsješʰ	2. тѣшешь	2. tēšēš	2. tēšeš	2. tēšeš
	3. *tēsjetʰ	3. тѣшет	3. tēšē	3. tēše	3. tēše
	1. *tēsjemʰ	1. тѣшем	1. tēšēmo	1. tēšemo	1. tēšemo
	2. *tēsjete	2. тѣшете	2. tēšēte	2. tēšete	2. tēšete
	3. *tēsǫtʰ	3. тѣшут	3. tēšū	3. tēšu	3. tēšejo

Tablica 20. Pregled naglasnih paradigmi praslavenskoga praslavenskih prezentskih osnova tvorenih sufiksom *-j-.

3.4.3. Pregled praslavenskih tematskih osnova izvedenih sufiksom *-j-

Radi boljega uvida u podrijetlo i zastupljenost prezentske osnove sufiksom *-j- u praslavenskome jeziku, napraviti ćemo sinkronijsku klasifikaciju prezentskih osnova tvorenih sufiksom *-j-. Osnovna podjela praslavenskih prezentskih osnova tvorenih sufiksom *-j- je na samoglasničke i suglasničke osnove: samoglasničke prezentske osnove su u praslavenskome jeziku ispred sufiksa *-j- završavale nekim od četiri duga praslavenska samoglasnika ili diftongom, a suglasničke osnove suglasnikom.

U samoglasničke osnove uvrstili smo sve primjere koji su ispred sufiksa *-j- završavali samoglasnikom iza kojega se u ranijoj fazi jezične povijesti nalazio laringal⁶⁰³; riječ je o korijenima čija je indoeuropska struktura bila *CeH-*, *CeuH* i *CouH-*. U samoglasničke osnove ubrajaju se primjeri sedmoga razreda prve vrste prema Vondrákovej klasifikaciji.

U suglasničke osnove uvrstili smo sve primjere koji su ispred sufiksa *-j- završavali suglasnikom. Riječ je o korijenima strukture *CeC-j-*, *CoC-j-* i *CeHC-j-*. Iz navedenoga je

⁶⁰³ Samim time i takav tip bi se, gledajući iz indoeuropeističke perspektive, moglo nazvati suglasničkim osnovama.

vidljivo da postoje dva prijevorna stupnja suglasničkih osnova: prijevorni e-stupanj i prijevorni o-stupanj⁶⁰⁴. U navedene suglasničke osnove ubrajaju se primjeri prvoga i drugoga razreda pete vrste prema Vondrákovej klasifikaciji.

U analizi pojedinih primjera razmotrit ćemo najprije samoglasničke osnove prema tipu korijenskoga samoglasnika (rpsl. **ā*; **ē*; **ī*, **ū*), odnosno diftonga. Suglasničke osnove klasificirat ćemo prema tipu korijena.

a) Vokalske prezentske osnove izvedene sufiksom *-j-. Prezentske osnove sa završetkom *-ā-.

U ovoj se skupini nalazi desetak praslavenskih glagola čiji je korijen završavao na *-a- < ie. *-eh₂, *-eh₃, eventualno i *-ō. Sve navedene osnove ovoga tipa tvorile su se sufiksom *-j- koji se u većini primjera iz prezentske naknadno proširio i u infinitivnu osnovu.

Odrazi starijih oblika bez poopćenoga *-j- ponekad se mogu pronaći u zapadnoslavenskim jezicima. Ovaj tvorbeni tip odražava baltoslavensko nasljeđe koje vidljive usporednice ima u baltijskim jezicima poput lit. *jóti: jója* „jahati“; *klóti: klója* „visjeti“; *móti: mója* „mahati“.

Vaillant (1966: 263-267.) navodi sljedeće staroslavenske i crkvenoslavenske primjere: *znati: znajō; dajati: dajō; stajati: stajō; lajati: lajō; majati: majō; bajati: bajō; kajati: kajō; tajati: tajō; xajati: xajō; gajati: gajō; grajati: grajō; rajati: rajō; -šajati: -šajō*. Na narednim stranicama raspraviti ćemo primjere koje pretpostavljamo za praslavensko razdoblje.

LIV: 69; IEW: 105-106.

1. psl. *bājati: *bājō (n.p.a) „bajati, čarati“ (rus. *баять: баяю*, 3.l. jd. *ба́ем*; polj. *bajac: baję* i *bajam*; kaš. *bajac: bajq*; sln. *bājati: bájam*)⁶⁰⁵.

Hrvatske potvrde: *bājati: bājām* (ARj); *b'ajati: b'ajam* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent < ie. *b^heh₂- „govoriti, kazivati“ (grč. *φημί*; lat. *for*; arm. *bay*).

Naslijeđeni praslavenski termin iz oblasti mitologije i narodnoga vjerovanja (v. Skok 1971: 93.). Iz korijena *b^heh₂- u indoeuropskome prajeziku tvorilo se atematski prezent. Premda se

⁶⁰⁴ Primjeri s prijevornim o-stupnjem korijena posebno su zanimljivi s obzirom da ne postoji prihvaćeno mišljenje o njihovu podrijetlu. Stang (1942: 40.) navodi više primjera prezentskih osnova tvorenih sufiksom *-j-, kao i tematskih neizvedenih prezenta s prijevornim o- stupnjem: psl. **kolti: *koljō; *borti: *borjō*; lit. *máti: mála* „mljeti“; *bárti: bāra* povezujući njihovo podrijetlo sa starim iterativnim tvorbama: Ich glaube also, daß wir hier einen alten iterativen – oder intensiven – Typus vor uns haben, der durch o-Vokalismus der Wurzelsilbe charakterisiert ist“ (Stang 1942: 41.). Otrilike isto navodi i LIV koji sve takve primjere povezuje s indoeuropskim intenzivom, u uvodu spomenutom redupliciranom prezentskom tvorbom koja se rekonstruira na osnovi podataka iz indoiranskoga. Također, postoji i tumačenje prema kojem se prijevorni o-stupanj redovito pojavljuje u glagolskim korijenima kojima se izražava fizička aktivnost (Matasović 2008: 257.).

⁶⁰⁵ ESSJa 1: 138; Vaillant 1966: 264; Dybo 2000: 292; Derksen 2008: 33.

redovito ističe arhaičnost tvorbe (Vaillant 1966: 264.), dosad nitko nije ponudio odgovor u kakvu je odnosu praslavenska tvorba s grčkim atematskim i latinskim pasivnim prezentom. S obzirom da je ovaj glagolski korijen završavao laringalom, moglo bi se *ad hoc* zamisliti da je prezentska osnova tvorena dodavanjem sufiksa *-j-, ili možda njegove punine (*oi, *ei) na laringalni završetak korijena. Nepostojanje tvorbenih usporednica iz drugih indoeuropskih jezika ne dopušta nam izvođenje daljnjih zaključaka. U govorima hrvatskoga jezika ovaj glagol reinterpretiran je kao glagol sa sufiksom *-aj-⁶⁰⁶.

LIV: 377; IEW: 636-637.

2. psl. *čājati: *čājō (n.p.a) „čekati“ (stsl. *čajati: čajō*; rus. *чѣятъ: чѣю*, 3.l.jd. *чѣем*; sln. *čājati: čājem*)⁶⁰⁷. Hrvatske potvrde: čājati: čājēm „čekati“ (ARj).

• Tematski izvedeni prezent < ie. *k^weh₁y- (stind. *cāyati*; av. *čayeiti* „birati“; grč. *τίω* „cijeniti“). Korijenski vokalizam ovoga primjera mlađega je postanja: nastao je promjenom *ē > *ā koja se u kasnijem razdoblju praslavenskoga jezika provodila iza palatalnoga suglasnika uključujući primjere nastale prvom palatalizacijom velara, pa je ova prezentska osnova, gledajući iz indoeuropske perspektive, zapravo primjer osnove na *-ē-. LIV za ovaj primjer rekonstruira indoeuropski korijen *k^wei-. U teorijskome okviru autora toga rada korijenska dužina nije nastala zamjenskim duženjem uslijed nestanka laringala, nego je pravilno morfološko sredstvo prezentske tvorbe korijenskoga stativnoga prezenta. Takvo tumačenje suprotstavlja se našim teorijskim postavkama navedenima u prvome dijelu disertacije te nam stoga nije prihvatljivo. Drugi priručnici slavenske etimologije (Derksen 2007: 78.) rekonstruiraju praoblik *k^weh₁y- bez daljnjih objašnjenja. U suvremenim hrvatskim govorima nismo pronašli odraz ovoga glagola.

LIV: 105; IEW:223.

3. psl. *dajati: *dajō „dati, davati“ (stsl. *dajati: dajō*; polj. *zdajać: zdoję*; stčeš. *dajati*; sln. *dajāti: dājem*)⁶⁰⁸. Hrvatske potvrde: dāvati: dājēm (ARj); *dāvāt: dājěš*, 3. l. mn. *dājū* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent < ie. *deh₃- (v. *damь). Ovaj praslavenski glagol sekundarna je tvorba iz korijena *deh₃- iz kojega je tvoren ranije opisani atematski prezent *damь. Prezentska osnova *dajō tumači se kao sekundarna imperfektivna tvorba dobro potvrđena u

⁶⁰⁶ Za sličan razvoj usp. stand. polj. u kojem postoje dublete *baję* i mlađe *bajam* (v. također i sln. primjere gore).

⁶⁰⁷ ESSJa 4: 10; Vaillant 1966: 266; Derksen 2008: 78; **Zalijnjak 2010: 133.**

⁶⁰⁸ ESSJa 4:197; Vaillant 1966: 264; Derksen 2008: 95.

staroslavenskim tekstovima i starijim književnim jezicima naslonjenima na crkvenoslavensku tradiciju. Sufiks *-j- i nastavak tematske promjene zamijenili su stariji atematski nastavak -mь. U suvremenom hrvatskom jeziku odraz prezentske osnove *dajǫ potvrđen je uz infinitiv *davati*.

LIV-

4. psl. *grájati: *grájǫ (n.p.a) „bučati, vikati“ (rus. *грáять, грамь: граю*, 3. l. jd. *граем*; polj. *grac: graję*; kaš. *grac: grajǫ*; sln. *grājati: grājam*)⁶⁰⁹.

Hrvatske potvrde: *grájati* i *grājati* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent < ie. **greh*₂- „upadljivo se glasati“ (lit. *gróti: grója* „bučati; svirati“; stvnjem. *krāen*). U literaturi se spominje da je ie. **greh*₂- onomatopejski korijen (Derksen 2014: 190; ERHJ: 294.) Ipak, za razliku od izvanjezično motiviranih korijena njegovi odrazi potvrđeni su u više imenskih i glagolskih izvedenica. Infinitivi potvrđeni u ruskom (*грамь*) i poljskom (*grac*) prema našem mišljenju odražavaju starije stanje.

LIV: 379; IEW:636.

5. psl. *kājati se: *kājǫ se (n.p.a) „kajati se“ (stsl. *kajati se*; rus. *каяться: каюсь*, 3.l.jd. *кается*; polj. *kajać się: kaję się*; češ. *káti se: kaju se*; sln. *kājati: kājam*)⁶¹⁰.

Hrvatske potvrde: *kājati se: kājēm se* (ARj); *kājat se: kājen se* (Orlec); *kājot se: kājen se: k'ajati se: k'ajam se* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent < ie. **k^wōy-* (av. *kāi-* „kajati se“). Psl. **kajati se* nema pouzdanu etimologiju (v. ERHJ: 415. za postojeća tumačenja), a navedena etimologija najčešće se navodi u literaturi. Ipak, ukoliko je navedeno podrijetlo ovoga glagola ispravno, tada završno *-j- ne bi bilo sufiks nego dio korijena. S obzirom na formalnu, s glagolima poput psl. **bajati* i psl. **lajati* ovaj primjer uvrstili smo u skupinu vokalskih osnova tvorenih sufiksom *-j-.

Akut u korijenu treba pripisati iterativnom duženju.

⁶⁰⁹ ESSJa 7: 102; Vaillant 1966: 265; Derksen 2008: 185.

⁶¹⁰ ESSJa 14: 115; Vaillant 1966: 265; **Dybo 2000: 292**; Derksen 2008: 219; **Zaliznjak 2010: 133**.

6. psl. *lājati: *lājō (n.p.a) „lajati“ (stsl. *lajati: lajō*; rus. *лājать: лājо*, 3.l.jd. *лājет*; polj. *lajać: lajē*; kaš. *lāc: lajq*; slovin. *lājāc: lājā, lājēš*; sln. *lājati: lājām*)⁶¹¹.

Hrvatske potvrde: *lājati: lājēm* (ARj); *lājot: lājēn* (Brač); *lājat: lājēš*, 3.l. mn. *lāju* (Grobnik); *l'ajati: lājām* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent < ie. **leh*₂- „lajati“ (lit. *lōti: lōja*; stind. *rājati*). Korijen **leh*₂- potvrđen je u indoiranskom i baltoslavenskom. U svim jezicima potvrđen je ie. sufiks *-y- iza dugoga samoglasnika u korijenu, što interpretiramo kao naslijeđeni sufiks iz indoeuropskoga razdoblja, a ne kao dio korijena.

7. psl. *mājati: *mājō (n.p.a) „mahati“ (csl. *majati: majō*; rus. *мājать: мājо*, 3.l.jd. *мājет*; sln. *majāti: mājēm*)⁶¹². Hrvatske potvrde: *majati: majem* i *majām* (ARj)⁶¹³; *mājati: mājām* „njihati, ljuljati“ (Zagorje).

• Tematski izvedeni prezent < ie. **meh*₂- „objaviti, dati na znanje“ (lit. *mōti: mōja*; grč. *μηνώω* „objaviti“; stvnjem. *muoan* „razglasiti“). Usporedba navedenih primjera upućuje da je prezentska osnova iz korijena **meh*₂- u baltoslavenskome je tvorena sufiksom *-j- koji se potom proširio i u infinitivnu osnovu. Odraz ovoga glagola pronašli smo u suvremenim kajkavskim govorima.

8. psl. *stājati: *stājō (n.p.a) „stajati“ (rus. *стājать: стājо*, 3.l.jd. *стājет*; polj. *stajać: stajē*; kaš. *stajac: stajq*; sln. *stājati: stājām*)⁶¹⁴. Hrvatske potvrde: *stājati: stājēm* i *stājati: stājīm* (ARj); *stājot: stājēn* (Brač); *st'ajati se: stājām se* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent < ie. **steh*₂- „stati“ (stind. *tīsthati*; grč. *ἵστημι*; lat. *sistō* „postaviti“; lit. *stōti: stōja*; latv. *stāt: stāju*). U indoeuropskome prajeziku iz ovoga glagola tvorilo se atematski reduplicirani prezent, što je potvrđeno u grčkom, latinskom i staroindijskom. U baltoslavenskome je izvorna tvorba zamijenjena tvorbom sufiksom *-j-, što je dobro posvjedočeno u obje baltoslavenske grane. **Pored odraza izvorne osnove *stajō u Akademijinu rječniku navodi se i prezentska osnova stājīm kojoj pripada infinitivu stājati (starije stōjati). Riječ je o -ě/-i- glagolu.**

⁶¹¹ ESSJa 14: 20; Vaillant 1966: 265; Derksen 2008: 267; **Zalaznjak 2010: 133.**

⁶¹² ESSJa 17: 132; Vaillant 1966: 264; Derksen 2008:299; **Zalaznjak 2010: 133.**

⁶¹³ Bez navođenja akcentuacije.

⁶¹⁴ Vaillant 1966: 264; Derksen 2008: 465.

9. psl. *tǎjati: *tǎjǫ (n.p.a) „topiti“ (stsl. *tajati: tajǫ*; rus. *мáять: máю*, 3.l.jd. *máem*; polj. *tajać: taję*; kaš. *tajac: tajq*; slovin. *tǎjēc: tǎjǫ, tǎjǐš*; češ. *táti: taju*; sln. *tájati: tájam*)⁶¹⁵.

Hrvatske potvrde: *tajati* „curiti, kapati, rastapati se“ (ARj. 16. st.)

• Tematski izvedeni prezent < ie. **teh₂-* „topiti, taliti“ (grč. *τήκω*; lat. *tābēs* „gnjilost, trulež“; stir. *tám* „tuga, bolest“). LIV na osnovi grčkoga rekonstruira korijen **teh₂k⁽¹⁾-*, premda i sami autori dopuštaju mogućnost da završni okluziv u grčkome primjeru nije dio korijena. Čini se da korijen ipak valja rekonstruirati kao **teh₂-*, što omogućava usporedbu s navedenim latinskim i staroirskim imenskim oblicima. S obzirom na slabu posvjedočenost korijena **teh₂-* u glagolskoj morfologiji, ne može se ništa više reći o podrijetlu praslavenske prezentske osnove. Na osnovi unutarjezične usporedbe s prethodnim primjerima, može se tek pretpostaviti da su u praslavenskom jeziku osnove na dugi samoglasnik pravilno tvorile prezentsku osnovu sufiksom *-j-. Na hrvatskome području glagol *tajati* „curiti, kapati, rastapati se“ potvrđen je u djelima starijih dubrovačkih pisaca. U suvremenim govorima nismo pronašli odraz ovoga glagola⁶¹⁶; odraz korijena **teh₂-* potvrđen je u imenskoj izvedenici *tal* (< psl. **talb*) i pripadajućem denominativnom glagolu *taliti*.

10. psl. *trǎjati: *trǎjǫ (n.p.a) „trajati“ (csl. *trajati*; polj. *trwać: trwę*; slovin. *trvāc: trvā, trvāuš*; stčeš. *tráti*; gluž. *trać*; sln. *trájati: trájam*).

Hrvatske potvrde: *trǎjati: trǎjēm* (ARj); *trâjat: trâješ*, 3.l.mn. *trâjū* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent < **terh₂-* „proći, prekoračiti“ (stind. *táratī*; lat. *intrō* „stupiti“; het. *tarahmi*). U pojedinim slavenskim jezicima potvrđen je odraz psl. **trǎvati* „trajati“ (polj. *trwać*), što je zacijelo izvorna tvorba, dok je psl. **trajati* preoblikovan prema ostalim glagolima ove skupine.

⁶¹⁵ Vaillant 1966: 265; Derksen 2008: 489.

⁶¹⁶ Čakavski *tajati* „sjeći“ (npr. *tajät: tajôn* „odsijecati grane na drvetu“ (Brač) na prvi pogled bi se moglo činiti kao odraz psl. **tajati*. Međutim, značenje upućuje da je ipak riječ o romanizmu (< tal. *tagliare* „sjeći“).

11. psl. *znāti: *znājō (n.p.a) „znati“ (rus. *знáть: знáю*; 3. l.jd. *знáет*; polj. *znáć: znaje*; kaš. *znac: znaja*; slovin. *znāc: znājā, znājěš*; češ. *znáti: znám*; gluž. *znac*; sln. *znáti: znām*)⁶¹⁷. Hrvatske potvrde: *znāti: znām* (ARj); *znāt: znāš*, 3.l. mn. *znājū* (Grobnik); *znūti: znāum* (Bednja).

• Tematski izvedeni prezent < ie. *g'neh₃- „poznavati, znati“ (lit. *žinóti: žinója*; stind. *jānāti* grč. *γινώσκω*; got. *kunnan*). Prijevojna praznina i vokalizam baltijskoga korijena tumači se nazalnim dodavanjem nazalnoga sufiksa *-neh₂ kojemu nema traga u praslavenskoj. Za praslavenski se pretpostavlja tvorba prezentske osnove iz osnove aorista (Kortlandt 1985: 237.). Hrvatski primjeri nastali su kontrakcijom od starijih nepotvrđenih oblika koji usporednice imaju u sjevernoslavenskim jezicima.

b) Vokalske prezentske osnove izvedene sufiksom *-j-. Prezentske osnove sa završetkom *-ē-.

U ovoj se skupini nalaze praslavenski glagoli čiji je korijen završavao na *-ē- < ie. *-eh₁. Glagoli ovoga tvorbenoga tipa morfološki i akcentološki su slični glagolima prethodne skupine: sufiks *-j- iz prezentske osnove redovito je proširen i u infinitivnu osnovu, a akcentuacija beziznimno odražava praslavensku n.p.a.

Baltijske usporednice ponovno su vidljive u primjerima poput lit. *spėti: spēja* „stići“; *vėti: véja* „puhati“ (Skardžius 1943 : 482.).

Vaillant (1966: 267- 270.) navodi sljedeće staroslavenske i crkvenoslavenske primjere: *blējati: blějō; dějati: dějō; grējati: grějō; sējati: sějō; spējati: spějō; vėjati: vějō*. Za sve navedene primjere može se pretpostaviti praslavensko i indoeuropsko podrijetlo.

12. psl. *blējati: *blějō „blejati“ (n.p.a) (rus. *блэ́ять: блéю*, 3. l. jd. *блéет*; češ. arh. *bleti*; sln. *blējati: blějām*)⁶¹⁸. Hrvatske potvrde: *blējati: blějīm* (ARj); *blējīt: blějīš*, 3.l.mn. *blějē* (Grobnik)

• Tematski izvedeni prezent < ie. *b^hleh₁- (lat. *fleō* „plakati“). Infinitivna osnova izvorno je vjerojatno glasila *blēti, a proširenje *-ja- uvedeno je prema prema prezentskoj osnovi. U govorima hrvatskoga jezika odraz ovoga glagola zabilježen je kao i-glagol, zbog čega i akcentuacija slijedi taj tvorbeni tip.

⁶¹⁷ Vaillant 1966: 263; Derksen 2008: 546; **Zalaznjak 2010: 133.**

⁶¹⁸ ESSJa 2: 107; Vaillant 1966: 268; Derksen 2008: 43.

13. psl. *dějati: *dějō „staviti; reći“ (n.p.a) (stsl. *dějati*; rus. *дѣять: дѣю*; 3. l. jd. *déem*; polj. *dziać: dzieję*; češ. *díti: děju*; gluz. *dzeć*; sln. *dejāti: dějem*)⁶¹⁹.

Hrvatske potvrde: *djěti: djědēm i djěnēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent < ie. **d^heh₁-* „staviti“ (stind. *dádhāti*; grč. *τιθημι*). Iz ovoga korijena rubno je odražen i atematski prezent **dēm* (v.).

14. psl. *grějati: *grějō „grijati“ (n.p.a) (rus. *грѣть: грѣю*, 3.l.jd. *gréem*; polj. *grzać: grzeję*; slovin. *gráyc: grějaj, grějěš*; sln. *grėti: grêjem*)⁶²⁰.

Hrvatske potvrde: *grījati: grījēm* (ARj); *gr'ėti se* „grijati se“ (Sveti Đurđ); *gr'ėti/gr'ejati* „grijati“ (Cerje).

• Tematski izvedeni prezent < ie. **g^{wh}er-* „biti topao“ (stind. *gh₁ná-* „topao“; stir. *fogeir* „grije“; grč. *θέρουμαι* „grijati“). Korijen **g^{wh}er-* potvrđen je u većini grana indoeuropskoga prajezika. Praslavensku tvorbu LIV rekonstruirala stativni prezent **g^{wh}reh₁-* (korijen u praznini i puninski oblik stativnoga sufiksa **-eh₁-*). U prethodnome poglavlju vidjeli smo da su se naslijeđene stativne tvorbe sprezale prema polutematskoj i-konjugaciji pa bi stoga i za ovaj glagol valjalo pretpostaviti izvornu polutematsku tvorbu. Okidač za prelazak u tematski razred mogla je biti promjena značenja. Naime, stativna tvorba izvorno je zacijelo značila „biti topao“, dok je u svim slavenskim jezicima psl. **grějati* odraženo kao prijelazni glagol u značenju „činiti toplim“. Na hrvatskome području odraz infinitiva **grėti* potvrđen je na kajkavskome području; na jugu su od najranijih zapisa prisutni isključivo odrazi tvorbe **grějati*.

15. psl. *sějati: *sějō (n.p.a) (stsl. *sějati: sějō*; rus. *сѣять: сѣю*, 3.l.jd. *céem*; polj. *siać: sieję*; kaš. *sâc: sejq*; češ. *síti: seju*; sln. *sejāti: sêjem*)⁶²¹.

Hrvatske potvrde: *sījati: sījēm* (ARj); *s'ėti: s'ejem* (Mursko Središće).

• Tematski izvedeni prezent < ie. **seh₁-* „sijati“ (lit. *sėti: sėja*; het. *šai-* „utisnuti, baciti“; lat. *serō*; got. *saian*). Tvorba sufiksom **-j-* zajednička je baltoslavenskom i germanskom, dok je latinska tvorba odraz redupliciranoga prezenta **se-sh₁*. Za rekonstrukciju je ponovno relevantan anatolijski koji, analogno prethodnome primjeru, odražava indoeuropski i-prezent,

⁶¹⁹ ESSJa 4: 229; Vaillant 1966: 268.

⁶²⁰ ESSJa 7: 116; Vaillant 1966: 269; Dybo 2000:279; Derksen 2008: 187; Zaliznjak 2010: 133.

⁶²¹ Vaillant 1966: 272; Dybo 2000: 280; Derksen 2008: 447; Zaliznjak 2010: 133.

odnosno tvorbu sufiksom *-oi- (3.l. jd. *šai*) / *-i-: (3.l. mn. *šianzi*). Prema tome izvorni bi tvorbeni obrazac bio **sh₁-oi-* / **sh₁-i-*. U slavenskim jezicima odrazi psl. **sějati* raznoliko su potvrđeni. Već u staroslavenskim tekstovima prisutna je tendencija zamjenjivanja infinitiva **sěti* oblikom **sějati*, što je s vremenom u pojedinim jezicima uključujući hrvatski posve prevladalo, pa Akademijin rječnik ne donosi potvrde za odraz psl. **sěti*. U suvremenoj dijalektnoj leksikografiji pronašli smo ga u pojedinim kajkavskim govorima (v. gore); svugdje drugdje poopćen je infinitiv **sějati*.

LIV: 584; IEW:983.

16. psl. *spějati: *spějq (n.p.a) „stići, dospjeti“ (stsl. *spějati: spējq*; rus. *cnemь: cnéio*, 3.l.jd. *cnéem*; polj. *špiac: špieję*; slovin. *spjǎuc: spięja, spięjěš*; češ. *spěti: spēju*; slč. *spiet'*; sln. *spéti: spēm*)⁶²².

Hrvatske potvrde: *uspjeti: uspijem (ARj)*⁶²³; *uspět: uspijěš*, 3.l.mn. *uspjū* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent < ie. **speh₁-* „stići; uspjeti“ (lit. *spėti, spēja*; het. *išpai* „biti zadovoljan“; lat. *spēs*⁶²⁴ „nada“, steng. *spōwan* „uspjeti“). Korijen **speh₁-* odražen je u indoiranskom, anatolijskom, italskom, germanskom i baltoslavenskom koji upućuju da je tvorba sufiksom *-i- naslijeđena iz indoeuropskoga prajezika. Podatci za rekonstrukciju indoeuropskoga oblika nalaze se u anatolijskome koji upućuje na tvorbu sufiksom *-oi-/*-i- iz prijevojne praznine korijena: u hetitskim potvdama u jednini je potvrđena punina (het. 3.l. jd. *išpai*), a u množini punina (het. 3.l.mn. *išpianzi*). Praznina korijena potvrđena je i u stind. *sphāyātai* (**sph₁-oi-*), prema Brugmannovu zakonu, što LIV drugačije interpretira kao **sp^heh₁-e*⁶²⁵. U govorima hrvatskoga jezika ovaj glagol potvrđen je samo u izvedenicama s prefiksima *do-*, *u-* i *pri-*.

LIV: 287; IEW: 81-84

17. psl. *vějati: *vějq (n.p.a) „vijati“ (stsl. *vějati: vějq*; rus. *вѣять: вѣю*, 3.l. *вѣем*; polj. *wiac: wieję*; kaš. *vác: véjq*; slovin. *vjǎuc: vjěja, vjějěš*; sln. *vějati: vējam*)⁶²⁶.

Hrvatske potvrde: *vļjati: vļjēm (ARj)*; *vļjot: vļjen* (Brač).

• Tematski izvedeni prezent < ie. **h₂weh₁-* „vijati“ (lit. *vėjas* „vjetar“; stind. *vāti*; got. *waiian*). Glagolski odrazi ovoga korijena, osim u praslavenskome, potvrđeni su još u indoiranskom,

⁶²² Vaillant 1966: 269; Dybo 2000: 280; Derksen 2008: 464; Zaliznjak 2010: 133.

⁶²³ Bez navođenja akcentuacije. Inače *uspjeti: ūspijēm*.

⁶²⁴ Korijenska imenica.

⁶²⁵ Umjesto problematičnoga uvođenja **p^h* u rekonstrukciju, bolje bi bilo poći od prazninskoga oblika sufiksa **eh₁* i sufiksa koji, prema podacima iz anatolijskoga, valja rekonstruirati kao **oi*.

⁶²⁶ Vaillant 1966: 270; Derksen 2008: 519.

grčkom i germanskom. Premda ne postoji izravan dokaz za postojanje stare tvorbe sufiksom *-j- kao u prethodnome primjeru, srodna tvorba *viti (v.) upućuje da je završno -j- u prezentskoj osnovi *vějǫ naslijeđeno upravo iz toga izvora.

c) Vokalske prezentske osnove izvedene sufiksom *-j-. Prezentske osnove sa završetkom *-ī-

U osnove sa završetkom na rpsl. *-ī- ubrajaju se primjeri čija prezentska osnova odražava strukturu Cī-y-. U praslavenskome jeziku završno *-ī- moglo je postati od skupine *iH (slijed praznine diftonga i laringala) ili od punine diftonga *ei. U prvoj skupini riječ je o primjerima koje smo ranije definirali kao tvorbe iz prijevojne praznine korijena CeH- sa završnim poluvokalom *-y- kao pražitikom starije tvorbe, čime je nastao atipičan korijen CHy- Unutar korijena takve strukture dolazi do pravilne *metateze laringala*⁶²⁷, što je proizvelo novi tip korijena sa strukturom CiH, odnosno Cī- nakon nestanka laringala. U praslavenskome jeziku moguće je izdvojiti više primjera nastalih takvim razvojem. Većina njih ima identičnu prezentsku i infinitivno-preteritnu osnovu, što odgovara primjerima sedmoga razreda prve vrste prema Vondrákovej klasifikaciji. U drugim primjerima smije se pretpostaviti izvorni diftong u korijenu; dakle, riječ je korijenima strukture Cei(H)-. Akcentuacija svih ovih primjera upućuje na praslavensku n.p.a, što je povijesno očekivano⁶²⁸.

Baltijske usporednice, za koje je karakterističan identičan povijesni razvoj, nalaze se u primjerima poput lit. *gýti: gýja* „liječiti“; *pýti: pýja* „močiti“ (laringalna metateza), odnosno *gliēti: gliēja* „mazati“; *šliēti: šliēja* „nasloniti“ (diftonški korijen). Zbog svoje arhaične fonologije baltijski, za razliku od praslavenskoga, čuva razliku između diftonških korijena i korijena s *-ī- nastalim metatezom laringala.

Vaillant (1966: 274-282.) navodi sljedeće staroslavenske i crkvenoslavenske primjere ovoga tipa: *biti: bǫjǫ; briti: brijǫ; počiti: počijǫ; gniti: gnijǫ; liti: lijǫ; piti: pijǫ; viti: vijǫ; šiti: šijǫ; žiti: žijǫ*. Svi navedeni primjeri praslavenskoga su podrijetla.

⁶²⁷ Metatezu je uzrokovao suglasnik u nastavku koji se dodavao na završno *-y-.

⁶²⁸ Ako je izvorno akcentuacija bila zaosnovna, nakon metateze CHy - > CiH- djelovanjem Hirtova zakona nastala je n.p.a.

18. psl. *bŕiti: *bŕjŕ (n.p.a) „udarati“ (stsl. *biti: bŕjŕ*; rus. *бумь: бью*, 3.l.jd. *bŕēm*; polj. *bić: biję*; slovin. *bjč: bjŕja* „schlagen“; sln. *bíti: bŕjem*)⁶²⁹. Hrvatske potvrde: bŕiti: bŕjēm (ARj).

• Tematski izvedeni prezent < *b^hHy- < *b^heH-j- „udariti“ (stlat. *perfinēs*; stir. *benaid* „udara“). Zbog oskudnih potvrda moguće je vrlo malo reći o ovome glagolu.

Rekonstrukcija polazišnoga korijena, koju pretpostavljamo kao *b^heH-y-, zasnovana je usporedbi s drugim primjerima ovoga tvorbenog tipa. Italske i keltske potvrde svjedoče da je u prajeziku ovaj glagol tvorio nazalni prezent. Prezentska osnova *b^hjŕ nastala je od starije osnove *bŕjŕ potvrđene u staroslavenskim tekstovima i istočnoslavenskim jezicima.

19. psl. *brŕiti: *brŕjŕ (n.p.a) „brijati“ (stsl. *briti sę: brijŕ sę*; rus. *брумь: брѣю*, 3.l.jd. *brŕēm*; češ. *bŕŕiti*; sln. *brŕiti: brŕjem*)⁶³⁰. Hrvatske potvrde: brŕjati: brŕjēm (ARj).

• Tematski izvedeni prezent < ie. *b^hreiH- „rezati“ (stind. *bhrŕñāti* „ozlijediti“). LIV na temelju oskudnih podataka rekonstruira *b^hreiH-, što prihvaćaju i drugi izvori slavenske etimologije (Derksen 2008: 63; Snoj 2003: 68.)⁶³¹. Teoretski je moguće da je izvorni oblik korijena bio *b^hreH-y- te da je potom, analogno razvoju u ostalim primjerima (v.), laringal premetnut iz korijena. Međutim, s obzirom na slabu posvjedočenost takva pretpostavka ostaje na razini spekulacije. Staroindijski oblik primjer je nazalnoga prezenta tvorenog iz prijevojne praznine. S obzirom da u odraz ovoga glagola nije potvrđen u baltijskome, ne možemo znati je li praslavenski primjer nastao iz prijevojne praznine (*b^hriH-) ili punine (*b^hreiH-).

U hrvatskome je stariji infinitiv *briti* danas zamijenjen oblikom *brijati*.

20. psl. *čŕiti: *čŕjŕ (n.p.a) „mirovati“ (stsl. *počiti: počijŕ*; strus. *ноуіму: ноуіо*: 3.l.jd. *nočŕmem*)⁶³²; sln. *počiti: počŕjem*)⁶³³. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent < *k^weiH- < ie. *k^weh₁y-⁶³⁴ „mirovati“ (lat. *quiēscō*). LIV rekonstruira *k^wieh₁- na što upućuje latinski primjer⁶³⁵. Vaillant (1966: 266.) ističe da je riječ o istome korijenu koji je potvrđen u glagolu *čajati: *čajŕ (v.), što je prema svemu sudeći

⁶²⁹ ESSJa 2: 99; Vaillant 1966: 275; Dybo 2000: 276; Derksen 2008: 41; Zaliznjak 2010: 133.

⁶³⁰ ESSJa 3: 31; Vaillant 1966: 275; Dybo 2000: 276; Derksen 2008: 63; Zaliznjak 2010: 133.

⁶³¹ Drugačije rješenje nalazi se u ESSJa 3: 31, gdje se psl. *briti pokušava izvesti iz ie. *b^her- „rezati“, što formalno nije moguće.

⁶³² Zaliznjak 2019: 368.

⁶³³ Zaliznjak 2010: 133..

⁶³⁴ Praznina *k^wh₁y-.

⁶³⁵ Isto (za latinski) preuzima De Vaan (2008: 508.).

točno⁶³⁶. Da je izvorni oblik korijena bio **k^weh₁-y-*, svjedoči i slavenski kauzativ **kojiti* (v.), pa nam se tumačenje ovoga glagola kao odraza j-prezenta s diftongom nastalim nakon metateze laringala čini kao najprihvatljivije rješenje. U hrvatskome jeziku ovaj je korijen potvrđen u primjerima *počivati* i *pòčinuti*.

LIV-

21. psl. *gníiti: *gníjǫ (n.p.c) „gnjiti“ (stsl. *gniti*; rus. *жить: жить*, 3. l. jd. *жиётъ*; polj. *gnić: gniję*; slovin. *gníc: gníja, gníjěš*; češ. *hníti: hniju*; sln. *gníti: gnījem*)⁶³⁷.

Hrvatske potvrde: *gnjiti: gnjijēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent < **g^hneiH-* (steng. *gnīdan*). LIV ne navodi ovaj glagol čiji odrazi postoje samo u praslavenskom i rubno germanskome. Ponovno je moguće nagađati o izvornom obliku korijena **g^hneH-y-*, odnosno njegovoj praznini **g^hnH-y- > *g^hniH-* uz pravilnu metatezu laringala. Izostanak potvrda iz drugih grana indoeuropskoga prajezika onemogućava sa sigurnošću takvu rekonstrukciju.

LIV: 405; IEW: 664-665.

22. psl. *líiti: *lǫjǫ (n.p.c) „liti“ (stsl. *proliti: proliję*; rus. *луть: льёт*, 3.l.jd. *льёт*; spolj. *lić: liję*; kaš. *ląc: lejǫ*; slovin. *láuć: lieja, liejěš*; češ. *liti: liju*; sln. *líiti: lījem*)⁶³⁸.

Hrvatske potvrde: *líiti: lījēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent < **leiH-* < ie. **leh₁-j-* „liti“ (lit. *lieti: lieja*). Derksen (2008: 280.) rekonstruira **leh₁y-*, što bi slijedilo razvoj naveden u prethodnim primjerima. Konzervativniju rekonstrukciju **leiH-*, s izvornim diftongom u korijenu, nudi LIV, a prihvaćaju Snój (2003: 360.) i ERHJ. S obzirom na postojanje odraza praslavenskoga infinitiva **lējati* (stsl. *lējati*), smije se, barem za baltoslavenski, pretpostaviti postojanje starijega praoblika **leh₁y-* s razvojem identičnim kao u prethodnim primjerima.

⁶³⁶ Semantički razvoj je „biti u stanju mirovanja“ > „čekati“.

⁶³⁷ ESSJa 6: 176; Vaillant 1966: 276; Dybo 2000:282; Derksen 2008: 169; Zaliznjak 2010: 139.

⁶³⁸ ESSJa 15:157; Vaillant 1966: 276; Dybo 2000: 282; Derksen 2008: 280; Zaliznjak 2010: 139.

23. psl. *pǐti: *pǐjǫ (n.p.c.) „piti“ (stsl. *piti: pijǫ*; rus. *numь: ньó*, 3.l.jd. *ньem*; polj. *pić: pije*; slovin. *pjīc: pjīja, pjījēš*; sln. *píti: píjem*)⁶³⁹.

Hrvatske potvrde: *pìti: pìjēm* (ARj); *pìt: pijēš*, 3. l. mn. *pijû* (Grobnik); *pìt: 3.l.jd. pijè* (Orlec); *pìti: pējām* (Bednja).

• Tematski izvedeni prezent < *piH- < ie. *peh₃-j- „piti“ (stind. *pihati*; lit. *pýti: pýja* „močiti, vlažiti“; grč. dij. *πώνω*; lat. *bibō*; stir. *ibid*; alb. *pi*). Izravni odraz korijena *peh₃- potvrđen je u glagolskoj morfologiji indoiranskoga, grčkoga te u pruskome jeziku. U staroindijskome i latinskome potvrđen je reduplicirani prezent⁶⁴⁰, dok praslavenski, litavski, albanski i keltski upućuju na korijen *pī- < *piH-. Kao što je već spomenuto, to se tumači *metatezom laringala*, odnosno premetanjem laringala iza sufiksa *-j- zbog čega je u pojedinim granama nastao oblik *piH- < *pHy-, iz kojega se pravilno razvio praslavenski primjer. Za razliku od nekoliko prethodnih primjera u kojima se pretpostavka navedenoga razvoja može smatrati spekulativnom, ovaj primjer redovito se navodi kao dokaz postojanja laringalne metateze u indoeuropskom prajeziku.

24. psl. *smǐjǎti sę: *smǐjǫ sę (n.p.c.) „smijati se“ (stsl. *smijati sę: smějǫ sę*; rus. *смеяться: смеюсь*, 3.l.jd. *смеётся*; polj. *śmiać się: śmieję się*; slovin. *smjāuc: smēja, smējēš*; sln. *smejāti se: sméjem se*)⁶⁴¹.

Hrvatske potvrde: *smijati se: smijēm se* (ARj); *smēt se: smījēš se*, 3.l. mn. *smījū se* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent < ie. *smei- „smijati se“ (latv. *smiēt: smēju*; stind. *smáyate*; toh. B. *smiyām*). Problem neočekivanoga jata u praslavenskoj prezentskoj osnovi LIV rješava rekonstrukcijom stativnoga prezenta *smēi-. U skladu s koncepcijskim načelima ovoga rada ponudit ćemo alternativne mogućnosti: poopćavanje vokalizma iz imenice *směxъ (rus. *смех*; polj. *śmiech*), odnosno denominativnoga glagola *směšiti sę: *směšǫ sę.

Druga mogućnost je u odrazu o-stupnja stare perfektske osnove *smoi- koja, međutim, nigdje nije potvrđena i njezino postojanje pretpostavljamo iz semantike glagola (usp. psl. *bojati sę). Konačno, moguće je i poopćavanje vokalizma iz (nepotvrđenoga) iterativa *smějiti: *smějǫ (usp. latv. *smāidīt* „smijati se“).

⁶³⁹ Vaillant 1966: 276; Derksen 2008: 401; *Zaliznjak 2010: 139*.

⁶⁴⁰ Izravan odraz nalazi se u imenskim izvedenicama poput lat. *pōtor* „pijanac“, *pōtiō* „napitak“.

⁶⁴¹ Vaillant 1966: 291; *Dybo 2000: 281*; Derksen 2008: 456; *Zaliznjak 2010: 139*.

25. psl. *šiti: *šijq (n.p.a) „šiti“ (csl. *šiti: šijq*; rus. *шуть: шью*, 3.l.jd. *šjēm*; polj. *szyc: szycę*; kaš. *šec: šejq*; **slovin. šac: šajq, šajēs**; češ. *šiti: šiju*; sln. **šiti: šijem**)⁶⁴².

Hrvatske potvrde: *šiti: šijēm* (ARj); *šit: šjēs*, 3.l.mn. *šjū* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent < ie. **seiH-* < ie. **seh₂-j-* „šiti“ (lit. *siūti: siūva*; lat. *suō*; got. *siujan*) LIV rekonstruira korijen **sieuH-*. Ponovno se razvoj smije tumačiti laringalnom metatezom, a kao početni etimon navodi se korijen **seh₂-* „vezati“, koji donosi Lubotsky (2011: 109.).

26. psl. *viti: *vbjq (n.p.c) (stsl. *viti: vbjq*; rus. *вуть: вью*, 3.l.jd. *vēm*; polj. *wić: wiję*; **slovin. vjic: vjijq, vjijēs**; češ. *viti: viju*; sln. **viti: vijem**)⁶⁴³.

Hrvatske potvrde: *viti: vjijēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent < **weiH-* < ie. **h₂weh₁-j-* „viti“ (lit. *víti: výja*; lat. *viō*). Rekonstrukciju s premetanjem laringala prvi put je predložena u Schrijver (1991: 245.). LIV analogno prethodnim primjerima rekonstruira **wieh₁-*, dok se priručnicima slavenske etimologije nalaze rekonstrukcije **wei-* (Boryś 2005: 689.) i **weiH-* (Snoj 2003: 721.), što je zasnovano na ekskluzivno slavenskim podacima. Osnovni oblik korijena, posvjedočen u psl. **vějati* „vijati“ i imenskoj izvedenici **větrъ* „vjetar“, opravdava navedeni razvoj s laringalnom metatezom.

27. psl. *zъjati, *zijati: *zijq „zijejati“ (stsl. *zъjati: zějq*; rus. *зиять: зияю*, 3.l.jd. *zijem*; polj. *ziac: zieję*; češ. *zeti: zeju*; sln. **zijati: zijâm**)⁶⁴⁴. Hrvatske potvrde: *zijati: zijem* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent < **g^heiH-* < ie. **g^heh₂-j-* „otvarati usta, zijejati“ (lit. *žióti: žiója*; lat. *hiō*; stnord. *gina*). Glagol **zъjati: *zijq* jedin je od rijetkih primjera u kojemu se tvorbeno razlikuju prezentska i infinitivno-preteritna osnova. LIV rekonstruira korijen **g^heh₁y-*⁶⁴⁵ i pretpostavlja da je *-j- dio korijena. Drugačiju interpretaciju donosi Lubotsky (2011: 117.) koji rekonstruira korijen **g^hh₂ei-* iz čije su prijevodne praznine postale navedene potvrde iz litavskog, latinskog i staronordijskog. Potvrde iz slavenskih jezika svjedoče o raznim preinakama izvornih prijevodnih stupnjeva koje su djelomično uvjetovane i fonološkim

⁶⁴² Vaillant 1966: 277; Dybo 2000: 276; Derksen 2008: 487; Zaliznjak 2010: 133.

⁶⁴³ Vaillant 1966: 277; Dybo 2000: 283; Derksen 2008: 522; Zaliznjak 2010: 139.

⁶⁴⁴ Vaillant 1966: 291; Derksen 2008: 544.

⁶⁴⁵ Prvi put u Rasmussen 1989: 59.

razvojem. U većini slavenskih jezika ovaj glagol promijenio je flektivni tip i postao a-glagol: starije stanje najbolje čuvaju zapadnoslavenski jezici i pojedini južnoslavenski govori.

LIV: 215; IEW: 467-469.

28. psl. *žiti: *živq (n.p.c) „živjeti“ (stsl. *žiti: živq*; rus. *жить: живѣ́*, 3.l.jd. *живѣ́т*; polj. *żyć: żyje*; kaš. *žec: žějqa*; slovin. *žāc: žājq, žājěš*; češ. *žíti: žiju*; slč. *žit': žije*; sln. *žíti: žîvem*)⁶⁴⁶.
Hrvatske potvrde: *žiti* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent < *g^weiH- < ie. *g^weh₃-j- „živjeti“ (lit. *gýti: gýja* „ozdravljati, iscjeljivati“; stind. *jívat*; lat. *vīvō*). LIV rekonstruira korijen *g^wyeh₃-. Analogno prethodnim primjerima podrijetlo dugoga samoglasnika u završetku osnove tumačimo metatezom laringala. U slavenskim jezicima nalazimo dvije prezentske osnove koje upućuju na psl. *živq i *žijq. U staroslavenskim tekstovima potvrđeno je samo živq, a isti se oblik nalazi se i u istočnoslavenskim jezicima⁶⁴⁷, dok zapadnoslavenski jezici upućuju na odraz psl. *žijq. Na hrvatskome području odraz psl. *žijq potvrđen je u pisaca 16. stoljeća (ARj)⁶⁴⁸.

U standardnome jeziku, kao i u suvremenim govorima, posve je prevladao odraz glagola *živěti, zbog čega u suvremenim govorima više ne susrećemo infinitiv *žiti. S obzirom na široku i ranu posvjedočenost osnove *živq (usp. i arh. štok. *žíveš*) te da je osnova *žijq zacijelo nastala prema inf. *žiti, kao praoblik rekonstruiramo samo *živq.

U slavističkoj se literaturi psl. *živq navodi kao primjer prezentske osnove tvorene sufiksom *-v- (Stang 1942; Vaillant 1966.). S obzirom da *-v- u prezentskoj osnovi potječe iz pridjeva te da postoji i primjer *žijq, odlučili smo se ovaj glagol obraditi u skupini tvorenoj sufiksom *-j-.

⁶⁴⁶ Vaillant 1966: 170; Dybo 2000: 287; Derksen 2008: 562; Zaliznjak 2010: 133.

⁶⁴⁷ Na poopćavanje oblika živq, osim pridjeva *živъ, utjecali su i drugi denominativni glagoli poput *živiti i *živěti.

⁶⁴⁸ *Vi vazda u razbludi žijuć...* (Marulić).

d) Vokalske prezentske osnove izvedene sufiksom *-j-. Prezentske osnove sa završetkom *-ū-

Praslavenske prezentske osnove sa završetkom *-ū- potječu iz praznine u-diftonga iza kojega je slijedio laringal. Takav razvoj pravilno je proizveo rpsl. *-ū- > psl. *-y-. U svim dostupnim primjerima odraz psl. *-y- poopćen je u obje glagolske osnove. S obzirom da je korijen bio zatvoren laringalom, akcentuacija redovito upućuje na *n.p.a.* Više primjera ove skupine potvrđeni su u istom ili bliskom značenju u tvorbama nastalim iz prijevorne punine korijena, što upućuje na moguće postojanje prijevornoga obrasca u ranom razdoblju praslavenskoga jezika (v. dalje). Također, pojedini primjeri upućuju na identičan razvoj premetanjem laringala kao u prethodnoj skupini primjera.

Baltijske usporednice uglavnom su tvorene iz prijevorne punine korijena, što bi neizravno upućivalo na prijevorni obrazac ovoga tvorbenog tipa u baltoslavenskom razdoblju.

Vaillant (1966: 282-286.) navodi sljedeće staroslavenske i crkvenoslavenske primjere: *kryti: kryjǫ; myti: myjǫ; u-nyti: u-nyjǫ; ryti: ryjǫ; tyti: tyjǫ; vyti: vyjǫ*. Podatci iz pojedinačnih slavenskih jezika, posebno zapadnoslavenska građa, omogućuju da u ovu skupinu pridružimo više primjera koji nisu potvrđeni u staroslavenskim i crkvenoslavenskim tekstovima.

LIV: 371; IEW:616.

29. psl. *krýti: *krýjǫ (n.p.a) „kriti“ (rus. *крыть: крѳю*, 3.l.jd. *крѳем*; polj. *kryć: kryję*; kaš. *kręc: krějǫ*; češ. *krýti: kryju*; sln. *kríti: krîjem*)⁶⁴⁹. **Hrvatske potvrde:** *kríti: krîjēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent < *kruH- < bsl. *krouH- (lit. *kráuti*: 3.l. *kráuja* „stavljati“). LIV rekonstruira korijen *kreuH- kojemu pored navedenih baltoslavenskih oblika navodi još steng. *hrēodan* „pokriti“ Međutim, čini se da je korijen *krouH- ograničen samo na baltoslavensko područje⁶⁵⁰. Pritom praslavenski upućuje na prijevornu prazninu *kruH-, a baltijski na puninu *krouH-. Prijevorna praznina ovoga korijena u baltijskome je potvrđena u imenskim izvedenicama. Istočnoslavenski primjeri upućuju na odraz prijevorne praznine diftonga u prezentskoj osnovi.

⁶⁴⁹ ESSJa 13:71; Vaillant 1966: 282; Dybo 2000: 278; Derksen 2008: 255; Zaliznjak 2010: 133.

⁶⁵⁰ Rekonstrukcija *kreuH- problematična je i zbog toga što bi baltoslavenski odraz toga korijena najvjerojatnije glasio *kriau-.

30. psl. *mýti: *mýjǫ (n.p.a) „miti“ (rus. *мытъ: мóю*, 3.l. jd. *мóет*; polj. *myć: myję*; kaš. *męc: mějǫ*; slovin. *slovin. mǎc: mǎjǫ, mǎjěš*; češ. *mýti: myju*; sln. *míti: mîjem*)⁶⁵¹.

Hrvatske potvrde: *mîti: mîjēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent < **muH-* < ie. **mouh₁₋* „tresti; prati“ (stind. *mīvati*; het. *mau(š)-* „pasti“; toh. A *meu-* „tresti“; lit. *máuti: máuja* „prati“; lat. *moveō*). LIV rekonstruira korijen **mieuh₁* na osnovi stind. *mīvati*, što je formalno problematično, dok se u baltoslavističkoj literaturi susreće rekonstrukcija **mouH-* (Derksen 2014: 308.). Ipak, najrelevantnije podatke za rekonstrukciju čuva hetitski u kojemu je potvrđeno *muhi* „padnem“ (1. l. jd.) i *maušzi* „padne“ (3. l. jd.) na osnovi čega se rekonstruira korijen **mouh₁₋*/ **muh₁₋* (Kloekhorst 2008: 566.)⁶⁵². Usporedimo li pak baltoslavenske primjere vidjet ćemo da oni odražavaju dva prijevorna stupnja: lit. *máuja* i latv. *mauju*⁶⁵³ upućuju na bsl. **mouH-*, a psl. **myjǫ* na bsl. **muH-*⁶⁵⁴. Svima im je međutim zajednički sufiks *-j- koji, kao i u prethodnim primjerima, valja promatrati kao baltoslavensko nasljeđe.

LIV-

31. psl. *nýti: *nýjǫ (n.p.a) „trpjati, patiti“ (stsl. *unyti: unyjǫ*; rus. *нытъ: нóю*, 3.l. jd. *нóет*; češ. *nýti: nyju*; slč. *nyt': nyje*)⁶⁵⁵. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent < **nuH-* < ie. **neh_{2-u-}* „umrijeti“ (lit. *nōvyti: nōvyja*; got. *naus* „leš, truplo“; latv. *nāve* „smrt“). LIV ne donosi ovaj glagolski korijen. Praslavenski primjer upućuje na tvorbu iz prijevorne praznine indoeuropskoga korijena **neh_{2u-}* koja nema usporednica u glagolskoj tvorbi ni u jednome drugom jeziku⁶⁵⁶. Navedene imenske potvrde upućuju na razvoj **neh_{2u-}* > **neuh₂* (laringalna metateza) > **nuH-* (prijevorna praznina).

⁶⁵¹ ESSJa 21: 76; Vaillant 1966: 282; Dybo 2000: 277; Derksen 2008: 338; Zaliznjak 2010: 133.

⁶⁵² Prijevorna smjena punina/praznina između prvoga i trećeg lica jednine aktiva nije očekivana i sigurno nije izvorna.

⁶⁵³ Bez navođenja naglaska u izvoru.

⁶⁵⁴ Razvoj je **muH-* > **mū-* > **my-*. Nepotvrđena tvorba iz prijevorne punine u praslavenskome glasila bi **muti: *mujǫ*.

⁶⁵⁵ ESSJa 26: 66; Vaillant 1966: 178; Dybo 2000: 278; Derksen 2008: 360; Zaliznjak 2010: 133.

⁶⁵⁶ Baltijski primjer je kauzativna tvorba usporediva s psl. **naviti* „mučiti, ubijati“.

32. psl. *plyti: *plyjǫ „ploviti“ (rus. *плыть: плыву́*, 2. l. jd. *плывёш*; stpolj. *plyć: plyję* „liti“; češ. *plýti: plyju*)⁶⁵⁷. Hrvatske potvrde: pliti: plijem (ARj prema Mikalji i Della Belli).

• Tematski izvedeni prezent < *pluH- < ie. *pleh₃-u- „ploviti, plivati“ (lit. *plūti*: 3.l. *plūna* „teći“; grč. *πλώω* „plivati, ploviti“). LIV rekonstruira prezentsku osnovu *pleu- (bez laringala) i kauzativnu *plou-. Beekes (2009: 1212.) za grčki pretpostavlja *pleu- i *pleh₃- ne raspravljajući o njihovu zajedničkom podrijetlu. Akutirana dužina u baltoslavenskom zahtijeva sekvencu *-uH-, pa rekonstruiramo korijen *pluH-⁶⁵⁸. Odras praslavenskoga glagola *plyti danas je poprilično rijedak: na istočnoslavenskome području potvrđen je odraz infinitiva *plyti s prezentskom osnovom *плыву*, dok su primjeri sa sufiksom *-j- najbolje sačuvani u zapadnoslavenskim jezicima. Usporedba s baltijskim svjedoči da su u baltoslavenskome postajale dubletne tvorbe tvorene iz punine i praznine korijena *pleuh₃-. Tvorba prezentske osnove iz punine korijena odražena je u psl. *pluti: *plujǫ (v.).

33. psl. *rŷti: *rĭjǫ (n.p.c) „riti“ (stsl. *ryti: rĭjǫ*; rus. *рыть: рою*, 3. l. jd. *роём*, polj. *ryć: ryję*; kaš. *rěc: rějǫ*; sln. *ríti: rĭjem*)⁶⁵⁹. Hrvatske potvrde: rĭti: rĭjēm (ARj).

• Tematski izvedeni prezent < *ruH- < ie. *rouH- (lit. *rąuti: rąuja* „trgati“; stind. *rávati*; lat. *ruō* „rušiti“). Tvorba iz prijevorne praznine korijena potvrđena je u svima slavenskim jezicima, za razliku od rubno potvrđene tvorbe *ruti tvorene iz prijevorne punine.

34. psl. *slyti: *slyjǫ „biti poznat“ (rus. *слыть: слыву́*, 3.l.jd. *слывём*; polj. *shyć: shyję*)⁶⁶⁰. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent < *sluH- < ie. *k'leuH-. Vrlo rijedak glagol bez potvrda na južnoslavenskome području. Tvorba prezentske osnove iz punine korijena odražena je u psl. *sluti: *slujǫ (v.). Rekonstrukcija laringala nužna je zbog vokalizma praslavenskoga primjera⁶⁶¹, inače se indoeuropski korijen može rekonstruirati kao dubleta *k'leu- i *k'leu(H)s- (v. LIV).

⁶⁵⁷ Vaillant 1966: 200.

⁶⁵⁸ Praznina i metateza od *pleh₃-u-

⁶⁵⁹ Vaillant 1966: 283; Dybo 2000: 278; Derksen 2008: 442.

⁶⁶⁰ Derksen 2008: 456.

⁶⁶¹ Na laringal bi upućivao i primjer *slūšati: *slūšajǫ

35. psl. *tryti: *tryjǫ „trovati“ (csl. *tryti: tryjǫ*)⁶⁶². Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent < ie. **treuH-* (grč. *τρώω*). Tvorba prezentske osnove iz punine korijena odražena je u psl. **truti: *trujǫ* (v.). Smije se pretpostaviti da je akcentuacija slijedila n.p.a, ali zbog nepostojanja podataka to nije moguće rekonstruirati.

36. psl. *tŷti: *tŷjǫ (n.p.a) „debljati se“ (rus. arh. *мытъ: мыю*; polj. *tyć: tyje*; kaš. *tēc: tějǫ*; slovin. *tāc: tājǫ, tājěš*; češ. *týti: tyji*)⁶⁶³. Hrvatske potvrde: *titi: tijem* (ARj od 16. do 19. st.).

• Tematski izvedeni prezent < **tuH-* < ie. **touH-* „jačati, povećavati se“ (stind. *út tavíti*). LIV rekonstruira korijen **teuh₂-*, koji bi se u praslavenskome vjerojatno odrazio kao **t'ut / *t'yt-* < **tiauH-* / **tiuH-*. Prijevojna punina korijena odražena je u više slavenskih imenskih tvorbi te u kauzativu **toviti* < **touH-i-* (v.). U suvremenim hrvatskim govorima odraz ovoga glagola nije potvrđen⁶⁶⁴, posljednje potvrde potječu iz Karadžićeva rječnika.

e) Vokalske prezentske osnove izvedene sufiksom *-j-. Prezentske osnove sa završetkom na puninu diftonga.

Svi primjeri u prethodnoj skupini u korijenu sadrže prazninski oblik jednoga od dvaju ranopraslavenskih u-diftonga (rpsl. **eu* ili **au*). Ti isti diftonzi mogli su se nalaziti i u prijevojnoj punini, a pored primjera čija je prezentska osnova zabilježena samo u punini, postoje i primjeri koji su zapravo prijevojne inačice prethodno navedenih tvorbi, što upućuje na postojanje funkcionalnoga prijevoja tijekom baltoslavenskoga razdoblja jezične povijesti.

Vaillant (1966: 288-295.) navodi sljedeće staroslavenske i crkvenoslavenske primjere : *čuti: čujǫ; obuti: obujǫ; bljъvati: bljujǫ; kljъvati: kljujǫ; pljъvati: pljujǫ; ščъvati: ščujǫ*. Autor u dvije skupine razdvaja primjere poput *čuti: čujǫ* s puninom uobje osnove od primjera koji upućuju na prazninu u infinitivnoj osnovi. Duplete pojedinih primjera u zapadnoslavenskim jezicima dopuštaju nam da ih pokušamo zajedno obraditi.

⁶⁶² Derksen 2008: 499.

⁶⁶³ Vaillant 1966: 283; Derksen 2008: 503.

⁶⁶⁴ Osim u imenskim izvedenicama poput pridjeva (morfološki l-participa) *pretio*. Iz prijevojne punine istoga korijena tvoreno je psl. **tukъ* „mast, salo“: usp. polj. *tuk*; čak. *tuk* (Brač).

LIV: 158-159; IEW: 90.

37. psl. *bljuti, *bljъvāti: *bljǫjǫ (n.p.a) „bljuvati“ (stsl. *blъvati: bljujǫ*; rus. *блевать: блюю́*, 3.l. jd. *блюѐт*; stpolj. *blwać: bluję*; sln. *bljǫti: bljǫjem*)⁶⁶⁵.

Hrvatske potvrde: *bljǫvati: bljǫjem* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent < ie. **b^hleuH-* „teći, izlijevati“ (lit. *bliauti: bliauja*; lat. *fluō*).

Korijen **b^hleuH-* potvrđen je u baltoslavenskom, grčkom i latinskom, a prijevorna opreka sačuvana u slavenskom mogla bi odražavati prijevornu opreku između aorisne i prezentske osnove.

LIV: 561; IEW: 587-588.

38. psl. *čǫti: *čǫjǫ (n.p.a) „osjećati; čuti“ (stsl. *čuti: čujǫ*; rus. *чуть: чую́*, 3.l. jd. *чѐт*; polj. *czuć: czuję*; slovin. *čūc: čūja, čūjš*; češ. *čítí: číju*; sln. *čǫti: čǫjem*)⁶⁶⁶.

Hrvatske potvrde: *čǫti: čǫjem* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent < ie. *(*s*)*keuh₁-* „opažati, paziti“ (grč. *κοέω*; lat. *caveō*). Za korijen *(*s*)*keuh₁-* valja pretpostaviti očekivani razvoj *(*s*)*keuh₁-* > *(*s*)*kiauH-* za koji međutim nedostaju baltijske usporednice. Navedeni grčki i latinski primjeri kauzativne su tvorbe.

LIV: 365; IEW: 605.

39. psl. *kljuti, *klъvati: *kljujǫ „kljuvati“ (rus. *клевать: клюю́*, 3.l. jd. *клюѐт*; češ. *klouti*; polj. *kluć: kluję*; sln. *kljǫti: kljǫjem*)⁶⁶⁷. Hrvatske potvrde: *kljǫvati: kljǫjem* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent < ie. **kleh_{2u}-* „zakačiti, zaključati“ (lit. *kliūti: kliūva* „zakvačiti“; toh. B *klutk-* „vrtjeti“). Navedeni korijen odražen je, između ostaloga, u hrv. *ključ*, a za prezentsku osnovu valja pretpostaviti razvoj **kleh_{2u}-* > **kleuh₂-* s premetanjem laringala. Izvorna akcentuacija zacijelo je bila n.p.a.

LIV: 345-346; IEW: 535.

40. psl. *kovāti: *kōvǫ, *kuti: *kujǫ (n.p.c) „kovati“ (stsl. *kovati: kujǫ, kovǫ*; rus. *ковать: кую́*, 3.l. jd. *кѐт*; polj. *kuć: kuję*; kaš. *kuc: kujǫ*; slovin. *kùqvāc: kùqvǫ, kùqvōš*; češ. *kouti: kuji*; sln. *kovāti: kǫjem*)⁶⁶⁸.

Hrvatske potvrde: *kōvati: kǫjem* (ARj); *kovāt: kǫjēš*, 3. l. mn. *kǫjū* (Grobnik); *okovāt: 3.l. jd. kǫjē (Orlec)*; *k'ovati: kǫjēm* (Varaždin).

⁶⁶⁵ ESSJa 2: 140; Vaillant 1966: 294; Dybo 2000: 293; Derksen 2008: 46; Zaliznjak 2010: 133.

⁶⁶⁶ ESSJa 4: 134; Vaillant 1966: 288; Dybo 2000: 279; Derksen 2008: 91; Zaliznjak 2010: 133.

⁶⁶⁷ Vaillant 1966: 294; Zaliznjak 2010: 139.

⁶⁶⁸ ESSJa 12:10; Vaillant 1966: 203; Derksen 2008: 241; Zaliznjak 2010: 139.

• Tematski izvedeni prezent < ie. **keh₂u-* „udarati, tući“ (lit. *káuti: káuja*; lat. *cūdō*). Podrijetlo i etimologija ovoga korijena su poznati, za razliku od podrijetla tvorbe koja otvara mogućnosti različitim interpretacijama. Odraz infinitiva **kovati* potvrđen je u kanonskim staroslavenskim spomenicima, istočnoslavenskim te južnoslavenskim jezicima a odraz infinitiva **kuti* potvrđen je prvenstveno u zapadnoslavenskim jezicima⁶⁶⁹.

U staroslavenskim tekstovima potvrđena su oba oblika⁶⁷⁰, a u slavenskim jezicima danas prevladava mlađi oblik **kujō*. U praslavenskome je ovaj glagol naglasno pripadao n.p.c, što je rijetko očuvano u kajkavskim i čakavskim (v. primjer iz Orleca), a gotovo nikad u štokavskim govorima (v. Kapović 2018: 285.).

LIV: 487; IEW: 835.

41. psl. *pluti: *plujō „ploviti“ (češ. *plouti*⁶⁷¹: *pluju*; slč. *plut'*: *pluju*).

Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent < ie. **plouh₃-* „plivati“. Praslavenski glagol **pluti* najbolje je sačuvan u zapadnoslavenskim jezicima. Tvorba upućuje na prijevojni puninu **plouH-* istovjetnu tvorbi posvjedočenoj u lit. *pláuti: pláuja*. U povijesnim i suvremenim izvorima hrvatskoga jezika ovaj glagol nije potvrđen.

LIV: 583; IEW: 999-1000.

42. psl. *pljuti, *pljъvāti: *pljújō (n.p.a) „pljuvati“ (stsl. *pljъvati: pljujō*; polj. *pluć: pluje*; slovin. *plāc: plāja, plājěš*; sln. *pljuvāti: pljújem*)⁶⁷². Hrvatske potvrde: *pljüvati: pljüjēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent < ie. **speuH-* „pljuvati“ (lit. *spiáuti: spiáuja*; grč. *πύω*; lat. *spuō*; got. *speiwan*). LIV rekonstruirala korijen **sptieuH-*.

LIV: 306; IEW: 867.

43. psl. *ruti: *ròvō i *rujō (n.p.c) „rovati“ (stsl. *ruti: rovō*; polj. *rzuć: rzuję*; češ. *říti*; sln. *ríti: rújem*)⁶⁷³. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent < ie. **h₃reu-* „bučati“ (stind. *ruvāti*; grč. *ὠρόομαι*).

Premda većina jezika upućuje na prezentsku osnovu **rovō*, za praslavenski rekonstruiramo oblik **rujō* potvrđen na zapadnoslavenskome prostoru.

⁶⁶⁹ Općeprihvaćeno je rekonstruirati prezentsku osnovu samo kao **kovō*, a zapadnoslavenske oblike tumačiti sekundarnima (Boryś 2005: 271.).

⁶⁷⁰ Za primjere v. SJS II: 34.

⁶⁷¹ Postalo od **plūti* (usp. stčeš. *plūti*).

⁶⁷² Dybo 2000: 286; Derksen 2008: 406; Zaliznjak 2010: 133.

⁶⁷³ Dybo 2000: 287.

LIV: 334; IEW: 605.

44. psl. *sluti: *slujǫ, *slǫvǫ (n.p.c) „čuti“ (stsl. *sluti: slovǫ*; sln. *slúti: -slóvem* i *-slújem*)⁶⁷⁴.

Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent < ie. **k'leu(H)*- „čuti“ (stind. *śrnóti*; lat. *clueō* „biti slavan“).

Odraz ovoga glagola potvrđen je u staroslavenskim tekstovima **i u slovenskome jeziku.**

Vladimir Dybo rekonstruira n.p.c. na osnovi strus. *словѣт*.

LIV: 575; IEW: 977.

45. psl. *snuti, *snovati: *snûjǫ (n.p.c) „plesti, vesti“ (csl. *snuti: snujǫ* i *snovǫ*; rus. *снoвѣтъ: снyю́*, 3. l. jd. *снyѣт*; polj. *snuci: snuję*; češ. *snovati*; sln. *snúti: snújem*)⁶⁷⁵.

Hrvatske potvrde: *snòvati: snùjēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent < ie. **sneuH* (got. *sniwan*). U suvremenome hrvatskom jeziku odraz ovoga glagola češći je u prefigiranoj izvedenici *osnòvati*.

LIV: 330; IEW: 954.

46. psl. *suti, *sováti: *sújǫ (n.p.a) „naglo povući; udariti“ (rus. *сyмь: сyю*, 3.l. jd. *сyѣм*; polj. *suwac: suję*; slovin. *sùqvāc: sùqvja, sùqvjěš*; stčeš. *suvati: suju*; sln. *sováti: sújem*)⁶⁷⁶.

Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent < bsl. *souH*- „(iznenada) udariti“ (lit. *šauti: šauja* „pucati“; latv. dij. *saūt: saūnu*⁶⁷⁷). LIV rekonstruira indoeuropski korijen **k'euH*- za koji nema potvrda u drugim indoeuropskim jezicima. Praslavenski infinitiv **suti* nije potvrđen; rekonstruiramo ga prema ostalim potvrdama ovoga tvorbenog tipa.

LIV: 575; IEW: 977.

47. psl. *truti: *trujǫ, *trovǫ (stsl. *natruti: natrovǫ*; strus. *mpymu: mpoβy*; polj. *truć: truję*; kaš. *tręc: tręj; sln. trováti: trújem*). Hrvatske potvrde: *tròvati: trùjēm* (ARj)

• Tematski izvedeni prezent < ie. **trouH*- „trovati“ (lit. *trunėti: trunėja* „trunuti“). LIV rekonstruira **treuH*-, što bi se vjerojatno odrazilo kao psl. **trjut*-. Prezentsku osnovu **trovǫ*, analogno prethodnim primjerima, smatramo sekundarnom tvorbom.

⁶⁷⁴ Dybo 2000:286; Zaliznjak 2010: 139.

⁶⁷⁵ Zaliznjak 2010: 139.

⁶⁷⁶ Vaillant 1966: 207; Dybo 2000: 289; Derksen 2008: 462; Zaliznjak 2010: 133.

⁶⁷⁷ Prema Derksen 2014: 441.

48. psl. *-úti: *-újq (n.p.a) „obuti“ (stsl. *obuti*; rus. *обуть: обýю*, 3. l. jd. *obýem*; polj. *obuc*: *obuje*; češ. *obouti*; sln. *obúti: obûjem*)⁶⁷⁸. Hrvatske potvrde: *òbuti: òbujēm* (ARj); *obùt: obûješ*, 3.l.mn. *obûjū* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent < ie. **h₃eu-* „obuti“ (lit. *aũti: aũja* „obuti“; lat. *induō*; het. *unuzi* „ukrasiti“). LIV rekonstruirala **h₂euH-*, što nije održivo s obzirom na hetitsku potvrdu (koju ne spominje) i akcentuaciju litavskoga primjera. U litavskome je očuvan odraz neprefigiranoga glagola, dok su u ostalim granama potvrđene uglavnom prefigirane izvedenice.

49. psl. *žuti, *žbvati: *žûjq (n.p.c) „žvakati“ (csl. *žbvati: žujq*; rus. *жевать: жуё*, 3.l.jd. *жуём*; polj. *žuc*: *žuje*; kaš. *žec*: *žějq*; slovin. *žvāc: žvjā, žvjèš*; češ. *žvāti*; slč. *žut'*; dluž. *žuc*; gluž. *žus*)⁶⁷⁹. Hrvatske potvrde: *žvati: žvem* (ARj prema Belostencu i Vitezoviću).

• Tematski izvedeni prezent < ie. **g'euH-* „žvakati“ (toh. B *šuw-* „jesti“; stvnjem. *kiuwan*). Glagolski korijen poznat iz germanskog i toharskog na slavenskom je području raznoliko potvrđen. Prezentska osnova **žujq* pravilni je odraz indoeupopskoga korijena **g'euH-* nakon promjene **eu > *iau* te palatalizacije i monoftongizacije. Zapadnoslavenski infinitivni oblici upućuju na psl. **žuti*, što bi moglo biti arhaizam kao i u primjeru **kuti*. Ponovno dopuštamo mogućnost oblici poput polj. *žuc* i slč. *žut'* odražavaju praslavenski infinitiv umjesto **žbvati*. Izvorna distribucija prezentske i preteritne osnove potvrđena je u crkvenoslavenskim tekstovima, a u suvremenim je jezicima uglavnom preoblikovana prema različitim modelima. U suvremenim govorima hrvatskoga jezika izvorni oblik nije potvrđen, već je svugdje zamijenjen novijom tvorbom *žvakati*. **Vladimir Dybo rekonstruirala n.p.c.**

⁶⁷⁸ ESSJa 30: 246; Derksen 2008: 363; **Zaluznjak 2010: 133.**

⁶⁷⁹ Vailant 1966: 284; **Dybo 2000: 293**; Derksen 2008: 567.

f) Suglasničke prezentske osnove izvedene sufiksom *-j-. Prezentske osnove sa strukturom korijena CoC-j-

U praslavenskome jeziku postojalo je više prezentskih osnova s prijevornim o-stupnjem korijena i sufiksom *-j-. Takve tvorbe Christian Stang povezivao je s odrazima indoeuropskih intenziva (Stang 1942: 39.), a nakon njega isto tumačenje preuzimaju drugi autori, uključujući LIV. Prema našem mišljenju nema dokaza da bi rijetka tvorba poput intenziva bila odražena u praslavenskom razdoblju pa prezentske osnove ovoga tipa tumačimo prazninskim odrazom sufiksa *-ei- karakterističnoga za iterativne glagole.

Vaillant (1966: 297-326.) suglasničke osnove dijeli prema prijevornom stupnju korijena i prijevornoj opreci između infinitivne i prezentske osnove, a tako ćemo ih podijeliti i mi.

LIV : 80; IEW :133-135.

50. psl. *b^horti (se): *borjō (se) (n.p.b) „boriti se“ (stsl. *brati se*: *borjō se*; rus. *бороться*: *борьба*, 2.l.jd. *борюсься*; polj. dij. *bróć się*)⁶⁸⁰. Hrvatske potvrde: *brati* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent < ie. **b^horH-* „tući, udarati“ (lit. *b^harti*: *b^haria*; lat. *feriō*; stvnjem. *berjan* „udariti“). Tvorba sufiksom *-j- u ovom se primjeru čini naslijeđena iz indoeuropskoga prajezika na što, osim baltoslavenskog, upućuju potvrde iz latinskog i gotskog. LIV baltoslavensku tvorbu tumači kao odraz redupliciranoga prezenta **b^he-b^horH-* koji nije nigdje potvrđen. Prema našem teorijskom okviru tvorba prezentske osnove (korijenski vokalizam i sufiks *-j-) može se tumačiti kao odraz prijevorne praznine sufiksa *-ei- iterativnoga glagola **boriti*: **borjō* s kojim se ovaj glagol u više slavenskih jezika i formalno izjednačio. Primjerice, u hrvatskome je jeziku odraz korijena **b^horH-* potvrđen samo kao polutematski iterativ *b^horiti se*: *b^horīm se*, a Akademijin rječnik navodi da se oblik *brati* od 13. do 16. stoljeća pojavljuje samo u knjigama „u kojima se miješa jezik sa crkvenim“.

⁶⁸⁰ ESSJa 2: 213; Dybo 2000:265; Derksen 2008: 57; Zaliznjak 2010: 136.

51. psl. *kōlti: *koljō (n.p.b) „klati“ (stsl. *klati: koljō*; rus. *колѡтъ: колѡ*, 3.l. jd. *кѡлет*; polj. *klóc: kluje*; slovin. *klūoc: klūoja, klūojěš*; češ. *kláti*; sln. *kláti: kóljem*)⁶⁸¹.

Hrvatske potvrde: *klāti: kōljēm* (ARj); *klāt: kōjen* (Brač); *klāt: kōješ*, 3.l.mn. *kōju* (Grobnik); *klāt: 3.l.jd. kōje* (Orlec); *klōti: kēljam* (Bednja).

• Tematski izvedeni prezent < ie. *kelh₂- (lit. *kálti: kála* „kovati“; grč. *κλάω* „lomiti“; lat. -*cellō* „tući“). Baltoslavenski je poopćio o-stupanj korijena, što LIV rješava rekonstrukcijom redupliciranoga prezenta *ke-kolh₂-. Pretpostavljamo tematizaciju oblika iterativa *kol-ei- (psl. *koliti) s prijevornom prazninom iterativnoga sufiksa *-ei-.

52. psl. *pōlti: *poljō (n.p.b) „paliti“ (rus. *полѡтъ: палѡ*, 2.l. jd. *пѡлеуш*; polj. dij. *plóc: ploje*; češ. *pláti: plaju*; sln. *pláti: póljem* „paliti“)⁶⁸². Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent < *pelH- „njihati“ (grč. *πάλλω*⁶⁸³). LIV rekonstruira korijen *pelh₁- na osnovi podataka iz grčkoga i slavenskoga. Praslavensku tvorbu LIV tumači kao odraz redupliciranoga prezenta *pe-polh₁-. Na hrvatskome području odraz ovoga praslavenskoga glagola nije potvrđen. Vladimir Dybo rekonstruira n.p.b na osnovi ruske potvrde.

53. psl. *pōrti: porjō (n.p.b) „parati“ (stsl. *prati: porjō*, rus. *порѡтъ: порѡ*, 3.l.jd. *нѡрем*; polj. *próc: porze*; slovin. *pūorc: pūora, pūorěš*)⁶⁸⁴. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent < ie. *per- (stind. *pīparti* „prenijeti“; grč. *πείρω* „ubadati“; got. *farjan* „prenijeti“). LIV očekivano psl. *porjō* tumači kao odraz redupliciranoga prezenta *pe-por- posvjedočenoga u indoiranskome. Dosljedno dosadašnjim tumačenjima praslavensku tvorbu tumačimo iterativnim podrijetlom iz prijevorne praznine glagola *por-ei- „poriti“. Na hrvatskome je području ovaj je glagol potvrđen samo u polutematskoj konjugaciji (*pōriti: pōrīm*), dok očekivani oblik *prati: *porem nije potvrđen⁶⁸⁵.

⁶⁸¹ ESSJa 10: 154; Dybo 2000: 265; Derksen 2008: 230; Zaliznjak 2010: 136.

⁶⁸² Dybo 2000: 266; Zaliznjak 2010: 136.

⁶⁸³ Nazalni prezent.

⁶⁸⁴ Dybo 2000: 266; Zaliznjak 2010: 136.

⁶⁸⁵ Čini se da je na južnoslavenskom području ovaj glagol rano uklonjen jer nije zabilježen ni u slovenskim govorima. Na njegovo uklanjanje mogla je utjecati homonimija s infinitivnim odrazom psl. *p̄rati.

g) Suglasničke prezentske osnove izvedene sufiksom *-j-. Prezentske osnove sa strukturom korijena CeC-j-⁶⁸⁶

Za veću skupinu suglasničkih prezentskih osnova tvorenih sufiksom *-j- karakterističan je prijevoini e-stupanj korijena. Ponekad baltijske usporednice takvih primjera iskazuju prijevoini o-stupanj korijena, što se može tumačiti kao prilog teoriji o podrijetlu iz indoeuropskoga intenziva. Također, ovo je, pored ranije obrađenih tematskih neizvedenih osnova, jedina skupina u kojoj se pojavljuje prijevoin između infinitivne i prezentske osnove, što također upućuje na arhaičnost takvih tvorbi.

LIV: 357; IEW: 585.

54. psl. *česāti: *česjŏ (n.p.b) „češati“ (csl. *česati: češŏ*; rus. *чешать: чешу́*, 3. l. jd. *чешет*; polj. *czesac: czeszę*; slovin. *čūšac: čičšq, čičšš*; sln. *česāti: čēšem*)⁶⁸⁷.

Hrvatske potvrde: *čēšati: čēšem* (ARj); *čēšāt: čēšēš*, 3.l.mn. *čēšū* (Grobnik); *čēšāt: čēšen*, 3.l.jd. *čēšemo* (Orlec).

• Tematski izvedeni prezent < ie. *kes- „česati“ (lit. *kàsti: kãsa* „kopati“; latv. *kãst: kãšu*) Dostupni podatci upućuju da je jedino u slavenskome zabilježena tvorba sufiksom *-j-: u litavskome je potvrđen o-stupanj korijena koji LIV tumači kao mogući odraz redupliciranoga prezenta *ke-kos-, dok bi hetitski odražavao tematski neizvedeni prezent. Druga je mogućnost da je vokalizam litavskoga *kàsti* poopćen prema vokalizmu iterativa *kasyti*. Odras neposvjedočenoga redupliciranoga prezenta perfektskog podrijetla ne čini se odviše vjerojatan u ovom konkretnom slučaju. Prema tome, baltijski vokalizam bio bi sekundaran (v. također sljedeći primjer).

LIV: 404; IEW: 668.

55. psl. *lizāti: *lizjŏ (n.p.b) „lizati“ (rus. *лизать: лизу́*, 3.l.jd. *лизет*; polj. *lizać: liżę*; kaš. *lizac: ližq*; češ. *lízati: lížu*; sln. *lizāti: lížem*)⁶⁸⁸. Hrvatske potvrde: *lízati: lížēm* (ARj); *līzāt: lížeš*, 3.l.mn. *līžū* (Grobnik); *lēizōti: lížam* (Bednja).

• Tematski izvedeni prezent < ie. *leigth- (lit. *liēžti: liēžia*; stind. *ródhi*; grč. *λείχω*; lat. *lingō*; stir. *ligid*; arm. *lizem*). Etimologija, tvorba i akcentuacija ovoga glagola posve su transparentni. Za razliku od baltijskoga u kojima je potvrđena i iterativna tvorba (lit. *laižyti: laižo*; latv. *lāizīt: lāizu*), praslavenski ne poznaje tvorbe iz prijevoinoga o-stupnja.

⁶⁸⁶ Uključujući varijacije poput *CeHC-j-* (laringal u korijenu) *CeiC-j-* (diftong u korijenu), *CeR/ CR-* (sonant u odstupu sloga).

⁶⁸⁷ ESSJa 4: 85; Derksen 2008: 86.

⁶⁸⁸ ESSJa 15: 162; Derksen 2008: 280.

56. psl. *l̥gāti: *l̥žjō (n.p.b) „lagati“ (stsl. *l̥gati: l̥žō*; rus. *лгати: лгý*, 3. l. jd. *лжѣт*; polj. *lgać: lžę*; slovin. *lgāc: lgā, lžieš*; češ. *lhāti: lžu*; sln. *lagāti: lážem*)⁶⁸⁹.

Hrvatske potvrde: *lāgati: lāžēm* (ARj); *lagāt: lāžēš*, 3.l.mn. *lāžū* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent < ie. *leugh^h- „lagati“ (latv. *lūgt: lūdzu* „moliti“; got. *liugan*).
Tvorba sufiksom *-j- zajednička je baltijskom (LIV ga ne navodi) i slavenskom te se smije promatrati kao zajedničko nasljeđe, jednako kao i poopćena prijevorna praznina korijena. **Za razvoj poluglasa na hrvatskome području v. Ivić (1974: 37-47.).**

57. psl. *māzati: *māzjō (n.p.a) „mazati“ (stsl. *mazati: mažō*; rus. *мазати: мажу*, 3.l.jd. *мажем*; polj. *mazać: mažę*; kaš. *mazac: mažq*; slovin. *māzāc: māžq, māžēš*; češ. *mazati*; sln. *māzati: māžem*)⁶⁹⁰. Hrvatske potvrde: *māzati: māžēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent < ie. *meh₂g'- „mazati“ (lit. *mėžti: mėžia* „gnojiti“; grč. *μάσσω*).
Korijenska akcentuacija tumači se laringalom u korijenu koji je neposredno (prijevorna praznina) potvrđen i u grčkome primjeru. Korijenski vokalizam baltijskoga primjera mora biti sekundaran.

58. psl. *melti: *meljō (n.p.b) „mljeti“ (stsl. *mlēti: meljō*; rus. *молотъ*⁶⁹¹: *мелю*, 3. l. jd. *мѣлет*; polj. *mleć: mieleę*; kaš. *mloc: melaę*; slovin. *mlūoc: mlūoja, mlūojēš*; sln. *mlēti: mēljem*)⁶⁹². Hrvatske potvrde: *mljēti: mēljēm* (ARj); *mlīt: mējen*, 3.l. jd. *mēje* (Brač); *mlīt: mēljen* (Senj); *mlēt: mēješ*, 3. l. mn. *mējū* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent < ie. *melH „mljeti“ (lit. *mālti: māla*; lat. *molō*; got. *malan*; stir. *melid*).
Indoeuropski korijen *melH- „mljeti“ potvrđen je u većini grana indoeuropskoga prajezika. Nažalost, dvije najvažnije grane za rekonstrukciju praoblika prezentske osnove, staroindijska i grčka, nisu sačuvale odraz ovoga glagola, što otežava rekonstrukciju izvornoga oblika. Čini se da slavenska tvorba sufiksom *-j- nema usporednica u drugim granama. U baltijskom i germanskom poopćen je o-stupanj, što LIV tumači odrazom redupliciranoga prezenta *me-molH- perfektskoga postanja. Teoretski bi se podrijetlo o-stupnja moglo

⁶⁸⁹ ESSJa 16: 233; Vaillant 1966: 321; Derksen 2008: 294; **Zaliznjak 2010: 136.**

⁶⁹⁰ ESSJa 18:23; Derksen 2008: 304; **Zaliznjak 2010:133.**

⁶⁹¹ Pravidnim fonološkim razvojem od *melH-.

⁶⁹² ESSJa 18: 90; **Dybo 2000: 265**; Derksen 2008: 307; **Zaliznjak 2010: 136.**

tumačiti i poopćavanjem vokalizma iterativa koji je u germanskome potvrđen kao stnord. *melja*⁶⁹³, a u baltijskome kao lit. *máldyti: máldo*.

LIV: 235; IEW: 307.

59. psl. *olkati: *olčjq „biti željan čega; gladovati“ (stsl. *albcati: albčq*⁶⁹⁴; strus. *áлкати: 3.1.jd. áлчеть*⁶⁹⁵; stčeš. *lákati: láču*; sln. *lákati: lákam*)⁶⁹⁶.

Hrvatske potvrde: *alkati: alčem* (ARj prema crkvenoslavenskim tekstovima).

• Tematski izvedeni prezent < bsl. *olHk- „gladovati“ (lit. *álkti: álksta*). Ovaj glagolski korijen potvrđen je samo u baltoslavenskome. Akcentološki podatci upućuju da je korijen bio akutiran, pa se u rekonstrukciji navodi laringal kao dio glagolskoga korijena. U standardnom jeziku iz ovoga je korijena sačuvan jedino pridjev *lakom*, što je zapravo okamenjeni particip prezenta pasivnoga ovoga glagola. S obzirom na nepostojanje usporednica u drugim granama indoeuropskoga prajezika, nije moguće ništa detaljnije reći o njegovoj pretpovijesti. Moguće je pretpostaviti i da su oblici s umekšanim završetkom osnove 1. lica jednine (stsl. *albčq*) nastali analoški prema oblicima u kojima je provedena palatalizacija velara (2. 1. jd. *albčeši*; 3. 1. jd. *albčetb*) te nije potrebno pretpostavljati tvorbu sufiksom *-j-.

LIV: 272; IEW: 62

60. psl. *orāti: *òrjq (n.p.c) „orati“ (stsl. *orati: orjq*; rus. *opámь: opió*, 3.1.jd. *opēm*; polj. *orac: orzę*; kaš. *orac: ořq*; slovin. *vùqrác: vùqraq, vùqròš*; sln. *orāti: órjem*)⁶⁹⁷.

Hrvatske potvrde: *òrati: òrēm* (ARj); *orät: orěš*, 3.1.mn. *orû* (Grobnik); *eròti: yērjäm* (Bednja).

• Tematski izvedeni prezent < ie. *h₂erh₃- (lit. *árti: ária*; lat. *arō*, grč. *ápóω*; stvnjem. *erian*; stir. *-air*). S obzirom da je korijenski vokalizam u ovom primjeru sekundaran, odnosno posljedica odraza početnoga *h₂e-, ovaj glagol ne navodimo kao primjer korijenskoga o-vokalizma, nego ga uvrštavamo u primjere s osnovnim prijevojnim stupnjem⁶⁹⁸. Prema dostupnim podacima tvorba sufiksom *-j- može se datirati u razdoblje indoeuropskoga prajezika⁶⁹⁹ pa baltoslavenski primjeri odražavaju arhaizam, a ne inovaciju.

⁶⁹³ Pravilnim razvojem od *mol-ei-.

⁶⁹⁴ Varijante: *lakati: lačq*; *albcati: albčq*; *alkati: albčq* (SJS I: 27-28.).

⁶⁹⁵ Zaliznjak 2019: 314. U suvremenom ruskom n.p.В *алкаты: алчу*, 3.1. jd. *алчеть*.

⁶⁹⁶ ESSJa 32: 57; Derksen 2008: 367.

⁶⁹⁷ Dybo 2000: 274; Zaliznjak 2010: 139.

⁶⁹⁸ Teoretski je moguć i praoblik *h₂orh₃-, ali to nam se ne čini uvjerljivim.

⁶⁹⁹ Grč. *ápóω* potječe od praoblika *aro-j- nakon pravilnoga ispadanja jote u intervokalnom položaju. Da je riječ o tematskoj neizvedenoj tvorbi, dva susjedna samoglasnika stegnula bi se u jedan.

Na hrvatskome prostoru odraz ovoga praslavenskog glagola potvrđen je od najranijih tekstova (ARj); u govorima koji ne čuvaju zaseban odraz praslavenskoga *r' (< *rj), dakle u velikoj većini suvremenih hrvatskih govora, odraz ovoga praslavenskog glagola sinkronijski pripada tematskom neizvedenom tvorbenom tipu. Odatle i akcentuacija koja u više primjera upućuje na sinkronijsku n.p.C.

LIV: 484; IEW: 832-833.

61. psl. *plākati: *plāčjō (n.p.a) „plakati“ (stsl. *plakati: plačō*; rus. *плакать: плачу*, 3.1.jd. *плачем*; polj. *plakać: placzę*; češ. *plakati: plaču*; sln. *plākati: plāčem*)⁷⁰⁰.

Hrvatske potvrde: *plākati: plāčem* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent < ie. *pleh₂k- „udarati, pljeskati“⁷⁰¹ (lit. *plàkti*: 3.1. *plāka*; „udarati“; grč. *πλήσσω*; lat. *plangō*; steng. *flōkan*). LIV rekonstruira *pleh₂g-. Nije sigurno koji se od dvaju okluziva izvorno nalazio u korijenu pa se obično rekonstruiraju obje verzije korijena (Derksen 2008: 402.)⁷⁰². Iz korijena *pleh₂k- u grčkome su tvorena dva glagola: atematski *πλήγνυμι* i tematski *πλήσσω*, što je jedina indicija o eventualnoj atematskoj fleksiji ovoga glagola u indoeuropskome prajeziku. Pritom je zanimljivo da grč. *πλήσσω* (< *plāk-y-) odražava tvorbu identičnu psl. *plačō, što bi upućivalo da je sufiksom *-j- zamijenjena starija atematska tvorba.

LIV: 465-466; IEW: 794-795.

62. psl. *p̥sāti: *pisjō (n.p.b) „šarati; pisati“ (stsl. *p̥sati: pišō*, rus. *писать: пишу́*, 3.1.jd. *пишем*; polj. *pisać: piszę*; slovin. *pjīšāc: pjīšā, pjīšēš*; češ. *psāti: pišu*; sln. *pisāti: pišem*)⁷⁰³.

Hrvatske potvrde: *pisati: pišem* (ARj); *p̥sāt: pišeš, pišū* (Grobnik); *pisāt: 3.1.jd. piše* (Orlec).

• Tematski izvedeni prezent < ie. *peik'- „crtati, šarati“ (lit. *piēšti: piēšia* „crtati“; prus. *piesāi* „piše“; stind. *pimšati* „ukrašavati“; lat. *pingō*). Za indoeuropski se na osnovi podataka iz staroindijskoga i latinskoga može pretpostaviti tvorba nazalnim infiksom koju je u baltoslavenskome zamijenila tvorba sufiksom *-j-. O podrijetlu baltoslavenske prezentske osnove ne postoji jedinstveno mišljenje. Klingenschmitt (1982: 209.) pretpostavlja odraz indoeuropske reduplicirane osnove *pei-pik'-y-, koja usporednicu ima u ved. *pepiś-*, što nije odviše uvjerljivo. Izvorna distribucija praslavenskih glagolskih osnova danas je sačuvana samo u češkom, dok je ostalim jezicima u infinitivnoj osnovi prevladao infinitiv *pisati.

⁷⁰⁰ Vaillant 1966: 322; Derksen 2008: 402; **Zalaznjak 2010:133.**

⁷⁰¹ Za identičan razvoj značenja usp. tal. *piangere* „plakati“ < lat. *plangō* „udariti“.

⁷⁰² Moguće je i da je korijen bio *pleh₂- , a da je završni okluziv poopćen prema imenskim tvorbama (usp. lit. *plokis* „udarac“; grč. *πληγή*).

⁷⁰³ Vaillant 1966: 313; Derksen 2008: 430.

63. psl. *rězati: *rězjǫ (n.p.a) „rezati“ (stsl. *rězati: rěžǫ*; rus. *рѣзати: рѣжу*: 3.l. *рѣжемъ*; polj. *rzeźć: rzeżę*; sln. *rězati: rěžem*)⁷⁰⁴. Hrvatske potvrde: rězati: rěžēm (ARj); *rìzot: rìžen*, 1.l mn. *rìžemo* (Brač); *rìzat: 2.l. jd. rìžeš*, 3.l.mn. *rìžu* (Grobnik); *rězat: 3.l.jd. rěže (Orlec)*.

• Tematski izvedeni prezent < ie. **wreh₁g'*- „trgati, sjeći“ (lit. *rėžti: rėžia*; grč. *ρήγνῶμι*; alb. *rreh* „tući“). Odraz korijena **wreh₁g'*- potvrđen je u grčkom, albanskom i baltoslavenskom. Pritom je samo baltoslavenskome potvrđena tvorba sufiksom *-j-. S obzirom na slabu posvjedočenost ovoga korijena, nije jednostavno protumačiti njegovo podrijetlo⁷⁰⁵. Jedna od mogućnosti je da se završno -j- u prezentskoj osnovi pokuša objasniti utjecajem iterativa istoga korijena potvrđenih kao psl. **raziti: *razjǫ*, odnosno lit. *ráižyti: raižo*. Naime, ako prihvatimo ranije iznesenu teoriju prema kojoj je u praslavenskih polutematskih glagola postojao kvalitativni prijevoj sufiksa **ei: *i*, tada bismo smjeli pomisliti da je polutematska osnova iterativa s prazninskim sufiksom bila poopćena i u osnovi „običnoga“ neizvedenoga glagola. Takvo tumačenje objasnilo bi više slavenskih i baltijskih glagola tvorenih sufiksom *-j- (v. primjere **kolti*, **porti*).

64. psl. *sьlāti: *sьljǫ (n.p.b) „slati“ (stsl. *sьlati: sьljǫ*; rus. *слать: шлю*, 3.l. jd. *шлѣт*; polj. *stać: ślę*; kaš. *slac: ślą*; slovin. *slāc: ślą, ślięš*; sln. *poslāti: pōšljem*)⁷⁰⁶.

Hrvatske potvrde: slāti: šàljēm (ARj); *slāt: šājen* (Brač); *slāt: šāješ*, 3.l.mn. *šājū* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent < ie. **selh₁-* (lat. *consulō* „okupljati“; got. *saljan* „žrtvovati“). LIV ne navodi slavenski primjer kao odraz indoeuropskoga korijena **selh₁-*, premda je zacijelo riječ o praslavenskome odrazu toga korijena (v. Derksen 2008: 479.). Tvorba sufiksom *-j- potvrđena je samo u praslavenskom i nema uvjerljivoga objašnjenja, pogotovo kada se u obzir uzme prijevojna praznina korijena. Nepostojanje iterativnih ili kauzativnih tvorbi sa sufiksom *-ei- dodatno otežava tumačenje povijesnoga razvoja. **Za razvoj poluglasa kao i u prethodnim primjerima v. Ivić (1974: 37-47.)**.

⁷⁰⁴ Zaliznjak 2010:133.

⁷⁰⁵ LIV samo konstantira da je riječ o tvorbenoj inovaciji.

⁷⁰⁶ Vaillant 1966: 321; Dybo 2000: 268; Derksen 2008: 479; Zaliznjak 2010: 136.

65. psl. *stenāti: *stenjǫ (n.p.b) „stenjati“ (stsl. *stenati: stenjō*; rus. arh. *стенать: стенāju*⁷⁰⁷; češ. *sténati*; slč. *stenat'*)⁷⁰⁸. Hrvatske potvrde: stènjati: stènjēm (ARj).

• Tematski izvedeni prezent < ie. **sten-* „stenjati“ (lit. *stenėti: stēna*; grč. *στένω*; steng. *stenan*). U svim granama odražen je puninski oblik korijena, a tvorba sufiksom *-j- karakteristična je samo za praslavenski. U govorima hrvatskoga jezika jotirana prezentska osnova poopcena je i u infinitivu.

66. psl. *stǫlāti: *steljǫ (n.p.b) „rasprostrijeti“ (stsl. *postǫlati: posteljō*; rus. *стлатъ: стелю*, 3.l. jd. *стэлем*; polj. *stac: ściele*; češ. *stlāti: stelu*; sln. *stlāti: stěljem*)⁷⁰⁹.

Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent < ie. **stel-* (grč. *στέλλω* „slati“; alb. *shtjell* „rasprostrijeti“).

Korijen **stel-* posvjedočen je u praslavenskom, grčkom i albanskom. S obzirom da grčki primjer upućuje na tvorbu sufiksom *-y-⁷¹⁰, smijemo pretpostaviti da je slavenska tvorba arhaizam. U Akademijinu rječniku i dijalektnim izvorima nisu zabilježene potvrde ovoga glagola s hrvatskoga područja. Prema tome, čini se da je u hrvatskome jeziku korijen **stel-* potvrđen samo u imenskim izvedenicama poput *postelja*.

67. psl. *tesāti: *tesjǫ (n.p.b) „tesati“ (stsl. *tesati: tešō*; rus. *теcать: теуу*; 3.l.jd. *теуем*; polj. *ciosać: ciosze*; češ. *tesati: tešu*; sln. *tesāti: tēšem*).

Hrvatske potvrde: tēsati: tēšēm (ARj); *tesāt: tēšēš*, 3. l. mn. *tēšū* (Grobnik); *tesōti: tēšam* (Bednja).

• Tematski izvedeni prezent < ie. **tetk'-* „tesati, graditi“ (latv. *tēst: tēšu*; stind. *takšāti*; grč. *τέκτων* „graditelj“). Baltijska usporednica u latv. *tēst: tēšu* upućuje na zajedničku tvorbu iz baltoslavenskoga razdoblja.

⁷⁰⁷ Odraženo kao a-glagol.

⁷⁰⁸ Vaillant 1966: 320; Dybo 2000: 268; Derksen 2008: 466.

⁷⁰⁹ Dybo 2000: 270.

⁷¹⁰ Postalo od **stel-y-*

68. psl. *vęzǎti⁷¹¹: *vęzjǫ (n.p.b) „vezati“ (rus. *вяза́ть: вяжу́*, 3.l.jd. *вяжет*; polj. *wiązać: wiąże*; češ. *vázati: vážu*; sln. *vezáti: vęžem*)⁷¹².

Hrvatske potvrde: *vęzati: vęžēm* (ARj); *vęzät: vęžēš*, 3.l.mn. *vęžū* (Grobnik.); *vǎzǎti: vǎžam* (Bednja).

• Tematski izvedeni prezent < ie. **h₂emg^h*- „pritiskati, gušiti“ (grč. *ἄγω*; lat. *angō*; het. *hamank-* „vezati“). U svim navedenim primjerima polazišni korijen nalazio se u prijevornoj praznini. Početno **v-* u praslavenskom primjeru navodi se kao nerazjašnjeno.

69. psl. *zǎdǎti: *zidjǫ (n.p.b) „zidati“ (stsl. *zǎdati: zǎdǎ*; strus. *zǎdamu: зуџу*; sln. *zidati: zidam*; sln. *zidati: zidam*; bug. *зуџам*)⁷¹³.

Hrvatske potvrde: *zidati: zǎdǎm* i *zǎdēm*; *sǎzdati: sǎzdǎm* (ARj); *zǎdät: zǎdǎš*, 3.l.mn. *zǎdajū* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent < ie. **d^heig^h*- „mijesiti, oblikovati“ (lit. *žięsti: žiędžia*; stind. *dęhati*; got. *digan*; lat. *fungō*). Korijen **d^heig^h*- potvrđen je u većini grana indoeuropskoga prajezika u različitim tipovima prezentskih osnova. Najzanimljiviji su staroindijski oblici koji čuvaju tragove staroga prijevaja **d^heig^h*- (stind. 3.l.jd. *dehati*) / **d^hig^h*- (stind. 3.l.mn. *dihanti*), što je možda odraženo u prijevornim oblicima praslavenskih glagolskih osnova.

Za ovaj baltoslavenski odraz karakteristične su dvije inovacije: metateza **d^heig^h* > **g^heid^h*- i tvorba prezentske osnove sufiksom **-j-*. Nijedna od tih dviju inovacija nema usporednica u drugim indoeuropskim granama, pa o podrijetlu sufiksa **-j-* u ovome primjeru možemo tek nagađati. Odras ovoga glagola potvrđen je samo na južnoslavenskom području i u svim suvremenim jezicima potvrđen je s poopćenom puninom u obje glagolske osnove te preoblikovan kao a-glagol. Preoblika je novijega postanja budući da su izvorni oblici dobro potvrđeni već u ranonovovjekovnim tekstovima: npr. *zǎdem* (ARJ), **što je i danas prisutno u mnogim štokavskim govorima.**

⁷¹¹ Stariji infinitiv glasio je **vęzti* (stpolj. *wiąćć*).

⁷¹² Vaillant 1966: 147; Derksen 2008: 521.

⁷¹³ Derksen 2008: 551.

Zaključak

Sufiks **-j-*, vrlo dobro potvrđen u prezentskim osnovama praslavenskoga jezika, ima više izvora. Analiza prethodno predstavljene građe upućuje na sljedeće zaključke:

1. U nekoliko primjera vokalskih osnova sufiks **-j-* nalazi se u prezentskim osnovama za koje je u razdoblju indoeuropskoga prajezika karakteristična bila atematska tvorba: to su primjeri: **bajati: *bajǵ; *dajati: *dajǵ; *děti: *děǵ*. Za prezente **dajǵ* i **děǵ* zna se da su sekundarni jer postoje potvrde starijih izvornih prezentskih tvorbi **damь, *deždǵ* i, vrlo oskudno, *děmь*, pa možemo pretpostaviti i da je **bajǵ* preoblika starijega i nepotvrđenoga **bamь*. Tvorba sufiksom **-j-* proširena je na sve ostale baltoslavenske vokalske osnove.

2. U suglasničkim osnovama s prijevornim o-stupnjem, dakle u primjerima poput **kolti: *koljǵ* i **polti: *poljǵ*, završno **-j-* u osnovi tumačimo kao odraz prijevorne praznine sufiksa **-ei-* potvrđenoga u polutematskoj fleksiji prema kojoj su se, između ostalih, sprezali naslijeđeni indoeuropski iterativi. Nije nam uvjerljivo tumačenje koje navodi LIV prema kojemu takvi primjeri odražavaju tvorbe indoeuropskoga intenziva.

3. U diftonškim osnovama koje su sadržavale neki od dvaju u-diftonga zabilježeni su dubletni oblici koji neizravno upućuju na postojanje prijevora unutar baltoslavenske prezentske paradigme. Argumenti za tu tvrdnju nalaze se u sljedećim primjerima:

a) psl. **myti: *myǵ* (< **muH-*) jedini je odraz korijena **mouH-* „brisati, trti“, koji je u baltijskim jezicima potvrđen samo u punini (lit. *máuti: máuja*). Prijevornost u prezentskoj paradigmi korijena **mouH-* / **muH-* potvrđen je samo u anatolijskom.

b) psl. **plyti: *plyǵ; *pluti: *plovǵ* i **pluti: *plujǵ* tri su odraza istoga korijena koji za baltoslavensko razdoblje valja rekonstruirati kao **plouH-*. Prvi odraz danas je vrlo rijedak, ali u starijim je tekstovima i dijalektima potvrđen je na cijelome slavenskom području te njegovo praslavensko podrijetlo nije sporno. Odraz **pluti: *plovǵ* danas je najbolje potvrđen i uglavnom ga se smatra izvornim, dok se **pluti: *plujǵ* pojavljuje sporadično, ali dovoljno da se utvrdi praslavensko podrijetlo tvorbe (Derksen 2008: 364.). Baltijske usporednice su lit. *pláuti*; latv. *plāūt* (punina) i lit. *plūti*: 3. 1. *plūna* (praznina).

c) psl. **ryti: *ryǵ* odraz je korijena čija je punina potvrđena u baltijskome kao lit. *ráuti* : *ráuja* (i mlađe *ráuana*).

e) psl. **sluti: *slujǵ* i **slyti: *slyǵ* tumačili smo kao dva odraza istoga korijena potvrđenoga u latv. *sluvēt*.

e) psl. **truti: *trujǵ* i **tryti: *tryǵ* odraz je korijena bez baltijske usporednice.

f) psl. **tyti*: **tyjǫ* potvrđeno je samo u slavenskome, dok baltijske usporednice postoje samo u imenskim izvedenicama. Postojanje punine korijena potvrđeno je i u praslavenskim imenskim izvedenicama.

3.5. Tematska prezentska osnova izvedena sufiksom *-aj-

U prezentske osnove tvorene sufiksom *-aj- ubrajaju se primjeri prvoga razreda pete vrste Vondrákove klasifikacije: stsl. *dělati: dělajō* (Vondrak 1929: 197-198.).

Infinitivna osnova takvih glagola izvedena je sufiksom *-a- (rpsl. *-ā-) a u prezentskoj osnovi, pored istoga tvorbenoga morfema, nalazi se nastavak *-j- karakterističan za sve prezentske osnove sa završetkom na vokal. Prezentske osnove tvorene ovim tvorbenim tipom čine dvije velike povijesno-semantičke skupine koje se u sinkronijskim klasifikacijama, s obzirom na identičan tvorbeni mehanizam, ne razdvajaju. Prvu skupinu čine tvorbe iz različitih glagolskih osnova (tematskih, polutematskih) koje su opisanim tvorbenim obrascem tvorile *durativni* način vršenja glagolske radnje.

Termin *durativ* koristi se za označavanje načina vršenja glagolske radnje koja traje u kontinuitetu (v. Comrie 1976: 41-44.), dok se terminom *iterativ* označava glagolska radnja koja se ponavlja. U slavistici ti termini nisu ustaljeni ni ujednačeni jer se uobičajilo glagolski vid opisivati kroz opreku svršene i nesvršene glagolske radnje. U radu se naziv *iterativ* koristi za prethodno polutematske glagole nastale po tvorbenom obrascu indoeuropskoga iterativa-kauzativa, dok *durativima* nazivamo glagole tvorene sufiksom *-āj-.

S obzirom na djelovanje glasovnih promjena koje su na kraju općeslavenskoga razdoblja izmijenile praslavenske morfemske likove, nestala je transparentnost tvorbe *durativnih* prezentskih osnova (usp. npr. psl. **vykati* ← **učiti*) koje se u sinkronijskim opisima pojedinih slavenskih idioma više ne opisuje kao izvedene osnove nego kao zasebne glagole.

Drugu skupinu čine *denominativni* glagoli tvoreni iz različitih imenskih (imeničkih i pridjevskih) osnova, uključujući i neke primjere čiji polazišni imenski oblik nije potvrđen.

Za razliku od primjera tvorenih sufiksom *-j- opisanih u prethodnome poglavlju u ovoj skupini nije potvrđena prijevojna smjena između prezentske i preteritne osnove, što upućuje na mlađe postanje ovoga tvorbenoga tipa.

Klasifikacija prezentskih osnova tvorenih sufiksom *-aj- slijedi navedenu podjelu na *denominativne* i *deverbativne* tvorbe. *Denominativni* glagoli tvoreni sufiksom *-aj- redovito imaju *faktivno* značenje usporedivo značenju polutematskih *denominativnih* glagola opisanih u prethodnome poglavlju: npr. psl. **dělati* „raditi“ ← **dělo* „djelo“. Tvorba *denominativnih* glagola ovoga tipa ostala je plodna i nakon raspada praslavenske jezične zajednice, a prethodno navedene usporednice iz drugih indoeuropskih jezika svjedoče da je riječ o zajedničkom indoeuropskom nasljeđu. **Od novijih tvorbi ovoga tipa, nastalih nakon raspada praslavenske jezične zajednice, valja istaknuti glagole na -irati poput *lobírati*:**

lòbīrām; financīrati: fināncīrām; kapitulīrati: kapitulīrām. U najnovije doba brojne posuđenice iz engleskog jezika preuzimaju ovaj tip tvorbe.

Nasuprot tome deverbativni glagoli tvoreni sufiksom **-aj-* karakteristični su za baltoslavenske jezike: u praslavenskome jeziku deverbativni glagoli ovoga tipa tvorili su se iz tematskih i polutematskih osnova: npr. psl. **bēgati: *bēgajō* „trčati, bježati“ ← **bēgti: *bēgō*; psl. **ganjati: *ganjajō* ← **goniti: *gonjō*⁷¹⁴. U baltijskome se deverbativni glagoli ovoga tipa tvore iz polutematskih prezentskih osnova: npr. lit. *ganióti: ganiója* „tjerati, ganjati“ ← *ganýti: gāno* „tjerati, goniti“.

Važna razlika između praslavenskoga i baltijskoga u tvorbi prezentskih osnova ovoga tipa nalazi se u duženju kratkoga korijenskoga samoglasnika koje se redovito provodi u praslavenskome⁷¹⁵, ali obično izostaje u baltijskom⁷¹⁶. Izvanjezično uvjetovano duženje korijenskoga sloga prvi je pokušao objasniti Ferdinand de Saussure koji je za indoeuropski pretpostavio ekspresivno duženje, tzv. *vrddhi psychologique* (Saussure 1879: 125.), što su kasnije preuzimali različiti istraživači (v. pregled u Schmalstieg 2000: 124.). Premda je takvo tumačenje problematično⁷¹⁷, u baltijskim jezicima doista su zabilježeni primjeri s duženjem korijenskoga samoglasnika u različitim izvedenicama: npr. lit. *gỹnioti: gỹnioja* (← *ginti* „braniti“), *vrddhi psychologique* nalazimo i u suvremenome hrvatskom jeziku, u primjerima poput *gánjati prenášati, nósati*.

Sustavno duženje korijenskoga samoglasnika u praslavenskome jeziku može se tumačiti i endogeno, odnosno specifičnim razvojem praslavenskoga jezika. Naime, nakon monoftongizacije diftonga glagolski korijeni koji su sadržavali diftong **ei* postali su korijeni s dugim vokalizmom **-i-* (rpsl. **-ī-*), čime je nastala opreka između dužine u iterativnoj tvorbi i

⁷¹⁴ Premda im je prvotno značenje *durativnost*, zbog iznimne plodnosti i frekventnosti u praslavenskom jeziku durativne tvorbe postupno su počele istiskivati svoje polazišne prezentske osnove. Naime, u svim slavenskim jezicima zabilježeno je naknadno poopćavanje oblika iterativa u neutralnom značenju, kao i međusobna alternacija izvornih prezentskih osnova sa sekundarnim oblicima novoga iterativa: primjerice, odraz durativne tvorbe **čítati* u svim slavenskim jezicima koristi kao neobilježen glagol, koji je uglavnom istisnuo izvorni glagol **čbiti* (v.). Posljedica širenja ovoga tvorbenog tipa je nastanak novih prijevojnih obrazaca koji su u svakom slavenskom jeziku dodatno usložnjeni fonološkim razvojem specifičnim za svaki pojedini jezik.

⁷¹⁵ Naknadnim glasovnim promjenama u praslavenskome jeziku posve je poništena opreka prema kvantiteti, zbog čega iz sinkronijske perspektive bilo kojeg slavenskog jezika ova praslavenska tvorba nije više vidljiva. Stoga, da bi se u pismu vidjelo korijensko duženje, potrebno bi bilo bilježiti ranopraslavenske oblike.

⁷¹⁶ Ako je korijen izvorno imao dugi vokalizam, odnosno ako se u korijenu nalazio dugi samoglasnik ili diftong, tada nije moglo doći do dodatnoga duženja. Naime, praslavenski nije poznao superduge (trimorne) vokale, nego se korijenima s dugim vokalizmom samo dodavao sufiks **-ā-* (usp. primjer **bēgati* ← **bēgti*) To je izazvalo interferenciju i preklapanje različitih tvorbi, odnosno urušavanja simetrije u glagolskoj tvorbi: npr. u hrvatskom jeziku odraz psl. **bēgti* potvrđen je samo u prefiksalnim izvedenicama (*pobjeći, izbjeći...*) kao svršeni parnjak stativnoga *bježati*, dok je odraz psl. **bēgati* sačuvan u dijalektima.

⁷¹⁷ Većina navedenih primjera izvanjezično je motivirana zbog čega nije moguće utvrditi je li riječ o izvornoj vokalskoj kraćini ili dužini u korijenu: npr. lit. *riktelėti* „podvikivati“: *ryktelėti* „glasno vikati“.

praznine u polazišnome obliku, a korijenska je dužina potom mogla biti proširena i na ostale osnove.

3.5.1. Indoeuropsko nasljeđe

Usporedba podataka iz različitih indoeuropskih jezika svjedoči da je ovaj tip glagolske tvorbe naslijeđen iz razdoblja jezične pretpovijesti. Sufiks *-a- nastao je od indoeuropskoga faktitivnoga sufiksa *-eh₂ i usporednice ima u mnogim granama indoeuropskoga prajezika (Sihler 1995: 450-458; Kapović ur. 2017: 94-95.).

U italskome se sufiksom *-ā- tvorilo denominativne glagole iz imenskih i pridjevskih osnova: npr. lat. *novō* (inf. *novāre*) „obnoviti“ ← *novus* „nov“. Važne usporednice nalaze se i u baltijskim jezicima: u litavskome jeziku infinitiv primjera ovoga tipa završava nastavkom *-oti*, a prezentski oblik trećega lica nastavkom *-oja*; općeprihvaćeno je mišljenje da su okidač za nastanak glagola ovoga tipa bile imenske a-osnove iz kojih se tvorbeni obrazac proširio i na ostale tipove imenskih osnova (Stang 1966: 360.) : npr. lit. *abejóti: abejója* „sumnjati“ ← *abejā* „sumnja“; lit. *dovanóti: dovanója* „darovati“ ← *dovanà* „dar“; *raganóti: raganója* „čarati, vještīčariti“ ← *rāgana* „vještica“ (Skardžius 1943: 504-505.), a u baltoslavenskom je ovaj tvorbeni tip potvrđen i u tvorbi iz tematskih i polutematskih prezentskih osnova (v. dalje).

U praslavenskome se dodavanjem sufiksa *-aj- i pravilnim duženjem korijenskoga samoglasnika tvorilo durativne glagole: npr. psl. **čitajō* (inf. **čitati*) ← **čbtō*. Polazišni oblici durativnih glagola bile su različite tematske i polutematske prezentske osnove. U baltijskome je zabilježen sličan tvorbeni tip, ali uglavnom bez duženja korijenskoga samoglasnika.

Dva navedena tipa glagola tvoreni su sufiksom *-aj- (denominativi i deverbali durativi) čine veliku i dobro zastupljenu skupinu glagola praslavenskoga jezika. Izostanak prijevoja i drugih formalnih razlika između infinitivno-preteritne i glagolske osnove svjedoči da je riječ o mlađim tvorbama. S druge strane usporednice iz baltijskih jezika upućuju na razvoj tijekom zajedničke jezične prošlosti.

3.5.2. Akcentuacija

Za glagole ovoga tvorbenog tipa potvrđeni moguće je rekonstruirati dva naglasna obrasca koji upućuju na praslavensku *n.p.a* i *n.p.b* (Kapović 2018: 316.) Distribucija naglasnih paradigmi bila je uvjetovana fonetskim obilježjima glagolskoga korijena: ako je korijen bio akutiran, tada je u praslavenskome naglasak bio na korijenu, dok je u primjerima s neakutiranim korijenom naglasak bio na tvorbenome sufiksu **-aj-* koji je, zbog svojega podrijetla, uvijek akutiran. Ipak, podatci iz prikupljenih primjera ponešto se razlikuju od navedenoga načela. Tako je u primjerima durativnih glagola prisutna tendencija prema kojoj je *n.p.b* potvrđena i u primjerima s akutiranim korijenom, što se tumači analognim ujednačavanjima.

Kao i u prethodno opisanim primjerima tvorbe sufiksom **-j-*, i u ovom tvorbenom tipu izostaje *n.p.c*. U tradicionalnom dijalektološkom pristupu nepostojanje *n.p.c* tumačilo bi se poopćavanjem svih primjera s neakutiranim korijenom prema obrascu *n.p.b*. U *teoriji valentnosti* to se tumači dominantnim obilježjem tvorbenoga sufiksa **-aj-* koji je u primjerima s recesivnim i neakutiranim korijenom (dakle, primjerima izvorne *n.p.c*) redovito na sebe povlačio naglasak (Kapović 2018: 316.).

Nakon općeslavenskoga razdoblja u mnogim slavenskim jezicima dolazi do kontrakcije samoglasnika (usp. psl. **čitájǫ* > hrv. *čítati* : *čítām*) i novih naglasnih obrazac koji uključuju i *n.p.C*⁷¹⁸.

⁷¹⁸ To se, dakako, odnosi na jezike koji su na sinkronijskoj razini sačuvali razliku među naglasnim obrascima.

Naglasna paradigma	Praslavenski	Ruski stand.	Hrvatski stand.	Hrvatski dijalekt (Grobnik)	Slovenski
n.p.a	1. *dělajǫ	1. делаю	1. djělām	1. dëlām	1. dëlam
	2. *dělaješь	2. делаеш	2. djělāš	2. dëlāš	2. dëlaš
	3. *dělajetь	3. делает	3. djělā	3. dëlā	3. dëla
	1. *dělajemь	1. делаем	1. djělamo	1. dëlamo	1. dëlamo
	2. *dělajete	2. делаете	2. djělate	2. dëlate	2. dëlate
	3. *dělajotь	3. делают	3. djělaju	3. dëlajū	3. dëlajo
n.p.b	1. *gybájǫ	1. гибáю	1. gībām	1. gībām	1. gībam
	2. *gybaješь	2. гибáеш	2. gībāš	2. gībāš	2. gībaš
	3. *gybajetь	3. гибáет	3. gībā	3. gībā	3. gība
	1. gybájemь	1. гибáем	1. gībāmo	1. gībāmo	1. gībamo
	2. *gybajete	2. гибáете	2. gībāte	2. gībāte	2. gībate
	3. *gybajotь	3. гибáют	3. gībajū	3. gībajū	3. gībajo

Tablica 21. Pregled naglasnih paradigmi praslavenskih prezentskih osnova izvedenih sufiksom *-aj-.

3.5.3. Pregled prezentskih osnova tvorenih sufiksom *-aj-

a) Durativne prezentske osnove s potvrđenom polazišnom prezentskom osnovom.

Durativne prezentske osnove, slično ranije opisanim iterativno-kauzativnim osnovama, tvorile su se iz polazišnih prezentskih osnova. Većina njihovih polazišnih osnova potvrđena je u nekom od tvorbenih tipova, dok manji dio praslavenskih durativa nema odraza polazišnih osnova koje, međutim, nerijetko imaju usporednice u baltijskim jezicima.

Vaillant (1966: 354-366.) zbog sekundarnoga postanja („Les formes sont en grande partie nouvelles, comme le système de l'aspect lui-même.“) ne navodi pojedinačne primjere ovoga tvorbenog tipa, a isto čine i drugi priručnici koje sustavno citiramo (LIV i Derksen 2008.) pa jedina referenca u radu ostaje ESSJa.

Premda je sekundarno postanje većine ovih glagola neosporno, oni su ipak bitni za našu temu. Naime, durativne tvorbe postupno su zamjenjivale svoje polazišne glagole od kojih neki uopće ni nemaju potvrđenih odraza. Nadalje, vokalizam durativnih tvorbi naknadno je utjecao

na neke polazišne glagole, npr. durativ **sěkati* smo ranije naveli kao izvor za povijesno neočekivanu dužinu u psl. **sěkti* (umjesto **sekti*), a prema durativu **paljati* tumačili smo vokalizam iterativa **paliti* (umjesto **politi*). Zbog toga ćemo navesti sve durativne tvorbe prezentskih osnova koje u radu obrađujemo. Baltoslavensku i indoeuropsku etimologiju ne spominjemo s obzirom da je se navodi prilikom obrade polazišnoga glagola, pa se komentari uglavnom odnose na akcentuaciju.

1. psl. *badāti: *badājō (n.p.b) „ubadati“ (rus. *бодать: бодāju*, 3.1.jd. *бодаем*⁷¹⁹; polj. *badac: badam* „istraživati“; kaš. *badac: badām*; češ. *badati* „istraživati“; sln. *nabādati: nabādam*)⁷²⁰. Hrvatske potvrde: *bādati: bādām* (ARj. od 16. st.); *bādat*: 2. 1. jd. *bādāš*, 3.1. mn. *bādajū* „bosti, bockati“ (Grobnik); *nabadāt: nabadān* „nabadati“ (Orlec).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **bosti: *bodō* „bosti“ (Boryś 2005: 18.). Odras ovoga glagola u suvremenom je hrvatskom jeziku potvrđen uglavnom u prefiksanim izvedenicama.

2. psl. *barāti: *barājō (n.p.b) „ratovati“ (strus. *бараму* „ratovati“; slč. *bárat'* „lomiti“; sln. *bāрати: bāram* „pitati“; bug. *барам*)⁷²¹. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **borti (se): *borjō (se)* „boriti se“. Dužina u slovačkome primjeru trag je neoakuta iz praslavenske n.p.b.

3. psl. *bavāti: *bavājō (n.p.b) „zaklinjati se“ (strus. *оbавату: 3.1. jd. оbаваем*⁷²²). Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **bajati: *bajō* „čarati“ (v.). Odras psl. **bavati* potvrđen je samo u istočnoslavenskim izvorima. U drugim jezicima poopćena je polazišna osnova **bajati: *bajō*.

4. psl. *bavjāti (se): *bavjājō (se) (n.p.b) „baviti (se)“ (rus. *бавять: бавяю*, 3.1.jd. *бавяет*; polj. *bawiać się: bawiam się*; sln. *zabāvljati: zabāvljam*).

Hrvatske potvrde: *bavljati: bavljam* (ARj prema Ritteru Vitezoviću); *zabāvljāt se: zabāvljāš se*, 3.1.mn. *zabāvjajū se* (Grobnik).

⁷¹⁹ Vokalizam je poopćen prema vokalizmu osnovnoga glagola.

⁷²⁰ ESSJa 1: 121; Derksen 2008: 32.

⁷²¹ ESSJa 1: 158.

⁷²² Zaliznjak 2019: 253.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **baviti* (*se*). U suvremenim govorima hrvatskoga jezika odraz ovoga glagola potvrđen je samo u prefiksanim izvedenicama poput *zàbavljati*, *nàbavljati*, *pribavljati*.

5. psl. *bĕgati: *bĕgajǫ (n.p.a) „trĕcati“ (stsl. *bĕgati*; rus. *бѣгамъ: бѣгаю*, 3.l.jd. *бѣгаем*; polj. *biegać: biegam*; slovin. *bjĕgāc: bjĕgā*; češ. *bĕhati: bĕhám*; sln. *bĕgati: bĕgam*)⁷²³. Hrvatske potvrde: *bjĕgati: bjĕgām* (ARj); *b'ĕgati: b'ĕgam* (Cerje).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **bĕgti* „trĕcati“ (v.). U suvremenim hrvatskim govorima odraz ovoga glagola pronašli smo na kajkavskom području **uključujući i suvremeni zagrebački govor**. Baltijska tvorbena usporednica je lit. *bĕgóti: bĕgója* „trĕcati“ ← *bĕgti*.

6. psl. *birāti: *birājǫ (n.p.b) „birati“ (stsl. *birati: birajǫ*; rus. *бурать: бурáo*, 3.l.jd. *бурáем*; polj. *bierać: bieram*; češ. dij. *birat'*; sln. *izbírati: izbîram*)⁷²⁴.

Hrvatske potvrde: *bírati: bîrām* (ARj od 16. st.); *bîrāt: bîron* (Brač); *pobîrat: pobîramo* „žeti“ (Orlec).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **brati: *berǫ* „brati“ (ERHJ: 58.). Prijevojna praznina u polaznome glagolu potvrđena je samo u infinitivno-preteritnoj osnovi. Moguće je da je durativ tvoren iz neposvjedočene osnove **brǫ* (usp. lit. *birti: býra*), što je, premda spekulativno, vjerojatnije nego da je kao polazišni oblik poslužio neki od oblika infinitivno-preteritne osnove. Baltijska tvorbena usporednica je lit. *byrėti: býra* „nasipavati“.

Usporedba s prefigiranim izvedenicama poput *nàbirati*, *ùbirati* upućuje da je dužina sekundarna (Kapović: 2006: 164²⁰)⁷²⁵.

7. psl. *byvāti: *byvājǫ (n.p.b) „bivati“ (rus. *бывать: бывáo*, 3.l.jd. *бывáем*; polj. *bywać: bywam*; slovin. *bāvāc: bāvā*; češ. *bývati: bývám*; sln. *bivati: bivam*)⁷²⁶.

Hrvatske potvrde: *bivati: bivām* (ARj); *bīvāt: bīvāš*, 3.l.mn. *bīvāju* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **byti* „biti“. Polazišna osnova potvrđena je u infinitivu i oblicima prošloga vremena, dok je u prezentu zamijenjena odrazom ie. **h₁esmi* „jesam“.

S obzirom da je korijen bio akutiran, naglasak ovoga primjera valja tumačiti sekundarnim poopćavanjem prema drugim primjerima s n.p.b.

⁷²³ ESSJa 2: 58; Derksen 2008: 39; **Zalaznjak 2010: 133.**

⁷²⁴ ESSJa 2: 97.

⁷²⁵ „Cf also secondary Croatian *bírati*, *dírati*, *tícati* but original *ùbirati*, *nàdirati*, *dòticati*, *mìcati*, *sìpati*.“

⁷²⁶ ESSJa 3: 157.

8. psl. *čināti: *činājō (n.p.b) „započinjati“ (rus. *зачинать: начинáю*; polj. *zaczynać: zaczynam*; sln. *počínati: počínam*)⁷²⁷.

Hrvatske potvrde: *nāčinjati: nāčinjēm* (ARj)⁷²⁸; *načīnjāt: načīnjāš*, 3.l.mn. *načīnjajū se* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *čęti: *čьnō „početi“ (v.). Durativna prezentska osnova, poput polazišnoga oblika, potvrđena je samo u prefigiranim izvedenicama.

9. psl. *čitāti: *čitājō (n.p.b) „čitati“ (rus. *читать: чита́ю*; polj. *czytać: czytam*; češ. *čítati: čítám*; sln. *čítati: čítam*)⁷²⁹.

Hrvatske potvrde: *čítati: čítām* (ARj); *čītat: čītāš*, 3.l.mn. *čītajū* (Grobnik); *čītat: 3.l.mn. čītaju* (Orlec).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *čisti: *čьtō „čitati“. Durativna prezentska osnova posve je istisnula polazišnu osnovu *čьtō čiji je odraz danas prisutan samo na dijelu zapadnoslavenskoga područja. U Dalmaciji je zabilježen i naglasni tip *čítati: čītām*.

10. psl. *čuvāti: *čuvājō (n.p.b) „čuvati“ (rus. *чувать: чувáю*; polj. *czuwać: czuwam*; slovin. *čūvāc: čūvq, čūvōš*; češ. *čuvati: čuvám*; sln. *čūvati: čūvam*)⁷³⁰.

Hrvatske potvrde: *čúvati: čúvām* (ARj); *čūvāt: čūvon* (Brač); *čūvāt: čūvāš*, 3.l.mn. *čūvajū* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *čuti: čujō „čuti“ (v.).

11. psl. *davāti: *davājō (n.p.b) „davati“ (strus. *давати: 3. l.jd. давáеть*⁷³¹; polj. *dawać: dawam*; slovin. *dāvāc: dáuvq, dáuvōš*; sln. *dávati: dávam*)⁷³².

Hrvatske potvrde: *dávati: dájēm* (ARj); *dāvāt: dāvāš*, 3.l.mn. *dāvajū* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *dati: *dajō, *damь „dati“. U mnogim govorima odraz finitnih oblika durativa *davati izjednačio se s oblicima polazišnoga glagola *dati: usp. hrv. *davati: dajem*; rus. *давать: даю*. **Na štokavskome području zabilježena je i osnova dávām.** Baltijska tvorbeno usporednica je lit. *dúovoti: dúovoja* „davati; slati“. S obzirom da je korijen

⁷²⁷ ESSJa 21:227.

⁷²⁸ Usp. također i *pričinjati*, vjerojatno mlađeg postanja.

⁷²⁹ ESSJa 4: 123; Derksen 2008: 90.

⁷³⁰ Nema ESSJa.

⁷³¹ Zaliznjak 2019: 292.

⁷³² ESSJa: 4: 197; Derksen 2008: 96.

bio akutiran, naglasak ovoga primjera valja tumačiti sekundarnim poopćavanjem prema drugim primjerima s n.p.b.

12. psl. *dirǎti: *dirǎjǫ (n.p.b) „derati; dirati“ (rus. *дирать: дирать*; polj. *dzierać: dzieram*; sln. *dīrati: dīram*)⁷³³. Hrvatske potvrde: *dirati: dīrām* (ARj); *dīrāt: dīron* (Brač).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **dbrati: *derǫ* „drati“ (v.). **Kao i u primjeru *birati nailazi se na kračinu u prefigiranim izvedenicama poput *pròdirati, zàdirati*** (v. gore; također Kapović 2018.) Na južnoslavenskome području značenje je promijenjeno iz „derati“ u „doticati, dirati“.

13. psl. *dǫxati: *dǫxajǫ (n.p.a) „disati“ (rus. *дыхать: дышать*; polj. *dychać: dycham*; sln. *dihati: dīham*)⁷³⁴. Hrvatske potvrde: *dihati: dīhām* i *dīšēm* (ARj); *dīhāt: dīšeš*, 3.l.mn. *dīšū* (Grobnik); *dīhat: dīše* (Orlec).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **dǫxati: *dǫxǫ* „disati“ (v.). Infinitiv *disati*, potvrđen u štokavskim govorima i standardnom jeziku, nastao je sekundarno analogijom prema primjerima s j-prezentom poput *pisati: pišem*. U čakavskim i kajkavskim govorima dobro je očuvan izvorni oblik. **Za akcentuaciju praslavenskoga glagola rekonstruirati valja n.p.a, što znači da su potvrde iz hrvatskih dijalekata mlađeg postanja. U prefigiranim primjerima poput *ùzdisati* i *izdisati* potvrđena je kračina**⁷³⁵.

14. psl. *dymǎti: *dymǎjǫ (n.p.b) „puhati, nadimati“ (ukr. *дύмату*; polj. *dymać: dymam* češ. *dýmati: dýmám*; sln. *nadīmati se: nadīmam se*)⁷³⁶.

Hrvatske potvrde: *dīmati: dīmām* (ARj); *nàdimati: nàdimām / nàdimljēm*; *nadīmot se: nadīmjen se* (Brač).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **dǫti: *dǫmǫ* „naduti“. Semantika psl. **dymati* upućuje da je riječ o durativnoj tvorbi iz glagola **dǫti*, a ne denominativu iz imenice **dymъ*.

⁷³³ Nema ESSJa.

⁷³⁴ ESSJa 5: 199; vaillant 1966: 316; Derksen 2008: 131; **Zaliznjak 2010:133.**

⁷³⁵ **Ali dužina u *nadīsati*.**

⁷³⁶ ESSJa 5: 202.

15. psl. *děvǎti: *děvǎjǫ (n.p.b) „nadijevati, stavljati“ (rus. *девять: девáю*, 3.l.jd. *девáем*; polj. *nadziewać: nadziewam*; stčes. *dievati*; sln. *děvati: děvam*)⁷³⁷.

Hrvatske potvrde: *dijévati: dijěvām* (ARj od 18. st.); *nadīvāt: nadīvāš*, 3.l.mn. *nadīvajū* „puniti kobasice“ (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **děti: *děmь* „staviti“ (v.). S obzirom da je korijen bio akutiran, naglasak ovoga primjera valja tumačiti sekundarnim poopćavanjem prema drugim primjerima s n.p.b.

16. psl. *ědǎti: *ědǎjǫ (n.p.b) „jesti“ (rus. *едать: едáю*, 3.l. jd. *едáем*; polj. *jadać: jadam*; češ. *jídati: jídám*; sln. *jědati: jědam*)⁷³⁸. Hrvatske potvrde: *jědati: jědām* (ARj od 17. st.).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **ěsti: *ěmь* „jesti“. Baltijska tvorbená usporednica je lit. *ėdóti: ėdója* „halapljivo jesti; mlatiti“. S obzirom da je korijen bio akutiran, naglasak ovoga primjera valja tumačiti sekundarnim poopćavanjem prema drugim primjerima s n.p.b.

17. psl. *ganjáti: *ganjájǫ (n.p.b) „ganjati“ (rus. *гонять: гоня́ю*, 3.l.jd. *гоня́ем*; polj. *ganiać: ganiam*; sln. *nagânjati: nagânjam*)⁷³⁹. Hrvatske potvrde: *gánjati: gânjām* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **goniti* „goniti“ Baltijska tvorbená usporednica je lit. *ganióti: ganiója* „ganjati“.

18. psl. *gybǎti: *gybǎjǫ (n.p.b) „gibati“ (rus. *зубать: зубáю*; polj. *gibać: gibam*; sln. *gíbati: gíbam*)⁷⁴⁰. Hrvatske potvrde: *gíbati: gîbām* (ARj); *gîbāt se: gîbāš se*, 3.l.mn. *gîbajū se* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **gьbati* „poviti“ Polazišni glagol vrlo je rubno posvjedočen.

19. psl. *gnětati: *gnětajǫ „gnjetati“ (rus. dij. *гнетаться*; polj. *nagniatać: nagniatam*)⁷⁴¹.

Hrvatske potvrde: *gnjetati: gnjetam* (ARj prema Stullijevu rječniku).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **gnesti: *gnetǫ* „gnjesti“ (v.).

⁷³⁷ ESSJa 5: 18.

⁷³⁸ ESSJa 6: 39.

⁷³⁹ ESSJa 6: 100.

⁷⁴⁰ ESSJa 7: 216.

⁷⁴¹ ESSJa 6: 167.

20. psl. *grěbāti: *grěbājō (n.p.b) „gřebati“ (rus. *дгребать: дгребать*; polj. *grzebać: grzebam*; češ. *hřebati: hřebám*; gluž. *hrjebac*; sln. *grěbati: grěbam*).⁷⁴²

Hrvatske potvrde: *grěbati: grěbēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **greti: *grebō* „gřepsti“. ESSJa rekonstruira **grěbati* i **gřebati* jer se *jat* iz produženoga stupnja korijena uglavnom izjednačio s osnovnim e-stupnjem polazišnoga oblika.

21. psl. *grěvāti: *grěvājō (n.p.b) „grijati“ (rus. *разогривать: разогривать*; polj. *rozgrzewać: rozgrzewam*; sln. *razgrěvati: razgrěvam*)⁷⁴³.

Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **grěti: *grějō* „grijati“.

22. psl. *gryzāti: *gryzājō (n.p.b) „ugrizati“ (rus. *грызать: грызать*; polj. *gryzać: gryzam*; slovin. *-grāžac: -grīzq, -grīzōš*; sln. *nagrīzati: nagrīzam*)⁷⁴⁴.

Hrvatske potvrde: *ugrīzati: ùgrīzām* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← **gryzti: *gryzō* „gristi“. U suvremenim govorima hrvatskoga jezika odraz ovoga glagola potvrđen je samo u prefiksanim izvedenicama: *ugrīzati, nagrīzati*.

23. psl. *jimāti: *jimājō (n.p.b) „uzimati“ (rus. *имать: имать*, 3.l.jd. *имаем*; polj. *jimać: jimam* „hvatati“) ⁷⁴⁵. Hrvatske potvrde: *ùzimati: ùzimām* (ARj)

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **jēti: *jēmō* „uzeti“ (v.). **Odraz ovoga glagola očuvan je u prefigiranoj izvedenici *ùzimati*.**

24. psl. *kārati: *kārajō (n.p.a) „prekoravati“ (rus. *карать: карать*, 3.l.jd. *караем*; polj. *karać: karam*; sln. *kāрати: kāram*)⁷⁴⁶. Hrvatske potvrde: *kārati: kārām* (ARj); *kārät se: kārāš se*, 3.l.mn. *kārajū se* „prepirati se“ (Grobnik); *k'arati: k'aram* (Sveti Đurđ); *k'arati: k'aram* „grđiti“ (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **koriti: *korjō* „koriti“ (v.). **Akcentuacija se rekonstruira kao n.p.a na osnovi slovenskog i kajkavskog.**

⁷⁴² ESSJa 7: 108.

⁷⁴³ Nema ESSJa.

⁷⁴⁴ ESSJa 7: 160.

⁷⁴⁵ Nema ESSJa.

⁷⁴⁶ ESSJa 9: 152.

25. psl. *klĕkati: *klĕkajŋ (n.p.a) „klecati“ (rus. *клякать*; polj. *klękać: klękam*; češ. *klekati: klekám* „šepati“; gluž. *klakać*; sln. *klĕcati: klĕcam*; sln. *klĕcati: klĕcam*)⁷⁴⁷.

Hrvatske potvrde: *klĕcati: klĕcām* (ARj); *klĕcat: klĕcon*, 3.1.mn. *klĕcoju* (Brač).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **klĕkti: *klĕkŋ* „klečati“ (v.). U svim govorima hrvatskoga jezika poopćena je palatalizirana osnova koja se u ovom kontekstu i očekuje, što znači da su sjevernoslavenski primjeri bez palatalizacije sekundarni⁷⁴⁸. Akcentuacija je očekivana s obzirom da baltoslavenski podatci upućuju na akut u korijenu (usp. lit. *klĕnti: klĕntia*); zapadnoslavenski podatci (kračina u češkom, prednji nazal u poljskom) također svjedoče o praslavenskoj n.p.a.

26. psl. *kvitāti: *kvitājŋ (n.p.b) (rus.csl. *цвѣтать*; polj. *kwitać: kwitam*; sln. *cvítati: cvítam*)⁷⁴⁹. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **kvisti: *kvystŋ* „cvjetati“ (v.). Psl. **kvitati* rijetka je tvorba koja je uglavnom zamijenjena denominativom **kvĕtati* s kojim se u ikavskim govorima formalno posve izjednačio.

27. psl. *lamāti: *lamājŋ (n.p.b) „lamati“ (csl. *lamati*; rus. *ломать: ломáю*⁷⁵⁰; polj. *lamać: lamam*; češ. *lámati: lámám*; sln. *lāmati: lāmam*)⁷⁵¹. Hrvatske potvrde: *lāmati: lāmām* (ARj).

• Durativ ← psl. **lomiti: *lomjŋ* „lomiti“ (v.). U suvremenim hrvatskim govorima odraz ovoga glagola potvrđen je uglavnom u prefiksanim izvedenicama: npr. *prelāmati*. Baltijska tvorbena usporednica je lit. *lamóti: lamója* „hvatati, grabiti“.

28. psl. *lĕkati: *lĕkajŋ (n.p.a) „povijati; bojati se“ (stsl. *lĕcati sę*; rus. dij. *лѣкать*; polj. *lĕkać: lĕkam* „strašiti“; češ. *lekati: lekám*; sln. *lĕcati: lĕcam*)⁷⁵². Hrvatske potvrde: *lĕcati se: lĕcām se* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **lĕkti: *lĕkŋ* „saviti, poviti“ (v.). Praslavenska n.p.a u ovom se primjeru rekonstruira na osnovi podataka iz hrvatskoga i zapadnoslavenskoga s obzirom da je u ruskom potvrđena sinkronijska n.p.B. U svim govorima hrvatskoga jezika poopćena je palatalizirana osnova.

⁷⁴⁷ ESSJa 10: 32.

⁷⁴⁸ Snoj (2003: 207.) rekonstruira psl. **klĕcati* kao zaseban glagol različit od **klĕkati*.

⁷⁴⁹ Nema ESSJa.

⁷⁵⁰ Vokalizam poopćen prema odrazu osnovnoga **lomiti* ili je samo riječ o ortografskoj varijanti.

⁷⁵¹ ESSJa 14: 25.

⁷⁵² ESSJa 15: 59.

29. psl. *lězāti: *lězājō (n.p.b) „vući se, micati“ (rus. dij. *лезать*; češ. arh. *lízati: lízám*)⁷⁵³. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *lězti: *lězō „puzati“ (v.). Odras psl. *lězati slabo je potvrđen u dostupnim slavenskim izvorima, rekonstruirao se na osnovi zapadnoslavenskih potvrda.

30. psl. *magāti: *magājō (n.p.b) „pomagati“ (rus. *помогать: помогаю*, 3.l. mn. *помогаем*)⁷⁵⁴; polj. *pomagać: pomagam*; sln. *māgati: māgam*)⁷⁵⁵.

Hrvatske potvrde: *pomāgati: pòmāžēm* (ARj); *potōgāt: pomōgon* (Brač); *potāgāt: pomāžēš, pomāžū* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *mogti: *mogō „moći“ (v.). Čini se da je već u praslavenskom razdoblju ovaj glagol postojao jedino u prefigiranom obliku⁷⁵⁶.

31. psl. *mětāti: *mětājō (n.p.b) „metati“ (rus. *метать: мечу*, 3.l. jd. *мечем*)⁷⁵⁷; ukr. *mimāmu*; polj. *miatać: miatam*; češ. *mítati: mítám*; sln. *metāti: méčem*)⁷⁵⁸.

Hrvatske potvrde: *mětati: měčēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *mesti: *metō „mesti“. U više slavenskih izvora ovaj glagol potvrđen je s tematskom neizvedenom tvorbom. U hrvatskim govorima poopćen je kratak vokalizam prema polazišnome obliku, a glagol je odražen isključivo sa sekundarnim j-prezentom. Korijenska dužina dobro je potvrđena u sjevernoslavenskim primjerima.

32. psl. *nirati: *nirajō „tonuti, ponirati“ (rus. csl. *нирати*)⁷⁵⁹.

Hrvatske potvrde: *pōnirati: pōnirēm* (ARj); *ponìrot: ponìren* (Brač).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *nerti: *nērō „tonuti“ (v.). U suvremenim govorima hrvatskoga ovaj glagol potvrđen je jedino u prefiksaloj izvedenici *ponirati*. S obzirom na slabu posvjedočenost i naknadne preoblake (hrvatski primjer je tematski prezent), ne može se sa sigurnošću odrediti naglasni tip u praslavenskome razdoblju.

⁷⁵³ ESSJa 17: 34.

⁷⁵⁴ Vokalizam korijena sekundarno preoblikovan prema polazišnome obliku.

⁷⁵⁵ ESSJa 17: 120.

⁷⁵⁶ Jedini neprefigirani primjer potvrđen je u slovenskom rječniku Maksa Pleteršnika (1894-1895.) i, prema svemu sudeći, moguće je da riječ o autorovoj kreaciji.

⁷⁵⁷ Odraženo kao tematski neizvedeni prezent.

⁷⁵⁸ ESSJa 18: 221.

⁷⁵⁹ ESSJa 25: 121.

33. psl. *pǎdati: *pǎdajǫ (n.p.a) „padati“ (stsl. *padati: padajǫ*; rus. *па́датель: па́даю*, 3.l.jd. *па́даем*; polj. *padać: padam*; slovin. *pǎdǎc: pǎdǎdǫ, pǎdǎdǫš*; češ. *padati: padám*; sln. *pādati: pādam*)⁷⁶⁰. Hrvatske potvrde: *pǎdati: pǎdām* (ARj); *pǎdat: pǎdāš*, 3.l.mn. *pǎdajū* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **pasti: *padǫ* „pasti“ (v.). Povijesno očekivana *n.p.a* slijedi akcentuaciju polazišne osnove.

34. psl. *pixǎti: *pixǎjǫ (n.p.b) „ljuštiti“ (rus. *пихать: пихаю*, 3.l. jd. *пихаем*; polj. *pichać: picham*; sln. *píhati: píham*). Hrvatske potvrde: *pihati: piham* (ARj)⁷⁶¹.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **pъhati: *pъhǫ* „trpati, stavljati“ (v.). Odras ovoga glagola dobro je potvrđen u kajkavskim govorima, rijedak u čakavskom i nepoznat štokavskom.

35. psl. *pinati: *pinajǫ (n.p.a-b) „napinjati“ (rus. *пинать: пинаю*, 3.l.jd. *пинаем*; polj. *zapinać: zapinam*; sln. *zapînati: zapînam*).

Hrvatske potvrde: *nàpinjati: nàpinjēm* (ARj od); *napînjat: napînjēš*, 3.l.mn. *napînjū* (Grobnik)

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **pęti: *pъnǫ* „napeti“ (v.). U svim govorima hrvatskoga jezika ovaj glagol odražen je kao sekundarni *j-prezent*, samo u prefikslnim izvedenicama poput *nàpinjati* i *zàpinjati*.

36. psl. *pirati: *pirajǫ (n.p.a-b) „pristiskati“ (rus. *подпирать: подпирáю*, 3.l. jd. *подпирáем*; polj. *opierać: opieram*; sln. *zapîrati: zapîram*).

Hrvatske potvrde: *ùpirati: ùpirēm* (ARj); *opîrat: opîrāš*, 3.l.mn. *opîrajū* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **pъrati: *pъrǫ* „udarati, prati“.

37. psl. *prędati: *prędajǫ (n.p.a-b) „okretati“ (rus. *прядать: прядáю*; polj. *przędacć: przędam*; slovin. *-přǎdac: -přǎdǫ, -přǎdǫš*).

Hrvatske potvrde: *rasprędati: ràsprędām* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **pręsti: *prędǫ* „presti“ (v.). Praslavenska *n.p.b* rekonstruira se na osnovi podataka iz južnoslavenskog i zapadnoslavenskog; prema tome korijenski naglasak sekundarnoga je postanja. U suvremenim govorima hrvatskoga jezika odraz ovoga glagola potvrđen je samo u prefikslnoj izvedenici *rasprędati*.

⁷⁶⁰ ESSJa 40: 146.

⁷⁶¹ Bez navođenja akcentuacije.

38. psl. *rěkáti: *rěkájq (n.p.b) „govoriti“ (rus. *нарека́ть: нарека́ю*, 3.1. jd. *нарека́ет*; polj. *rzekać: rzekam*; slovin. *řěkăc: -řěka, -řěkôš*; gluž. *řěkać*; sln. *rěkati: rěkam*).

Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **rekti: *rekq* „reći“ (v.). Odras ovoga glagola uobičajen je u sjevernoslavenskim jezicima⁷⁶², dok je na jugu vrlo slabo zabilježen.

39. psl. *rikāti: *rikājq (n.p.b) „dozivati“ (polj. *rzykać: rzykam* „moliti“; gluž. *rykać* „zvati“; sln. *rīkati: rīkam* i *rīčem*). Hrvatske potvrde: Nema⁷⁶³.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **rekti: *rkq* „reći“ (v.). O prijevnoj praznini korijena **rek-* govorili smo prilikom obrade glagola **rekti*. U svim hrvatskim govorima odraz ovoga glagola potvrđen je kao sekundarni j-prezent. Pored osnovnoga odraza zabilježen je i odraz s palataliziranom osnovom potvrđen samo u prefikslnim izvedenicama poput *nàricati* i *pròricati*.

40. psl. *sapati: *sapajq „dahtati, teško disati“ (polj. *sapać: sapam*; sln. *sápati: sáпам* i *sápljem*). Hrvatske potvrde: *sapati sapam* (ARj prema crkvenoslavenskim tekstovima)

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **sopti: *sopq* „sopsti“ (v.). S obzirom na nepotpune potvrde i nejasnu etimologiju polazišnoga glagola, nije moguće rekonstruirati praslavensku akcentuaciju.

41. psl. *sěkáti: *sěkájq (n.p.b) „sjeći“ (rus. *пресека́ть: пресека́ю*, 3.1. jd. *пресека́ет*; polj. *siekać: siekam*; slovin. *siěkăc: -sěka, -sěkôš*; sln. *sėkati: sėkam*).

Hrvatske potvrde: *rasijěcati: rāsijěcām* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **sekti: *sekq* „sjeći“ (v.). Korijenska dužina ovoga glagola vjerojatno je utjecala na nastanak sekundarne dužine polazišnoga glagola. U suvremenim govorima hrvatskoga jezika odraz ovoga glagola potvrđen je s palataliziranom osnovom i samo u prefikslnim izvedenicama.

⁷⁶² Usp. gluž. *Rěkam serbsce* „Govorim lužički“.

⁷⁶³ Hrv. *rikati: rīčem* nije odraz ovoga glagola (v. Skok 1971 II: 164.).

42. psl. *skubǎti: *skubǎjǫ (n.p.b) „čupati“ (rus. *скупать: скупаю*; polj. *skubać: skubam*; češ. *skubati: skubám*). Hrvatske potvrde: *skubati: skubam* (ARj prema crkvenoslavenskim tekstovima).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **skubti: *skubǫ* „čupati“ (v.). Odras ovoga glagola slabo je potvrđen na južnoslavenskome području.

43. psl. *pręǣti: *pręǣjǫ (n.p.b) „prezati“ (rus. *прягать: прягаю*; polj. *przagać: przagam*). Hrvatske potvrde: *pręzati: pręžēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← **pręgti: *pręgǫ* „upregnuti“ (v.). U govorima hrvatskoga jezika odraz ovoga glagola potvrđen je kao sekundarni j-prezent s palataliziranom osnovom.

44. psl. *stigati: *stigajǫ (n.p.a-b) „stizati“ (rus. *достигать: достигаю*, 3.l.jd. *достигаем*; polj. *ścigać: ścigam* „pratiti, slijediti“; češ. *stíhati: stíhám*).

Hrvatske potvrde: *stīzati: stīžēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← **stigti: *stigo* „stići“ (v.). U govorima hrvatskoga jezika odraz ovoga glagola potvrđen je s palataliziranom osnovom.

45. psl. *strigǣti: *strigǣjǫ (n.p.b) „strizati“ (rus. *подстригать: подстригаю*; polj. *strzygać: strzygam*; sln. *postrízati: postrízam*). Hrvatske potvrde: *strízati: strīžēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **strigti: *strigo* „strići“ (v.).

46. psl. *suvati: *suvajǫ „povlačiti“ (rus. *сுவать*; polj. *suwać: suwam*; sln. *súvati: súvam* i *sújem*). Hrvatske potvrde: *suvati: suvam* (ARj prema Belostencu i Vitezoviću).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **suti: *sujǫ* „povući“ (v.). Odras ovoga glagola potvrđen je samo u starijim hrvatskim izvorima.

47. psl. *sykǣti: *sykǣjǫ (n.p.b) „okretati“ (rus. *сыкать: сыкаю*).

Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **sykti: *sykǫ* i **syčǫ* „okrenuti“. Odras ovoga glagola potvrđen je samo na istočnoslavenskome području.

48. psl. *sŷpati: *sŷpajŷ (n.p.a) „sipati“ (rus. *сѣпать: сѣплю*; polj. *syrać: syram*; sln. *sīpati: sīpam*). Hrvatske potvrde: *sīpati: sīpām* (ARj); *sīpat: sīpāš*, 3.l.mn. *sīpāju* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **supti: *sŷpŷ* „sipati“ (v.). Korijenska akcentuacija dosljedno je potvrđena u svim dostupnim izvorima.

49. psl. *sypati: *sypajŷ „spavati“ (polj. *sypiać: sypiam* „običavati spavati, često spavati“).

Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **sŷpati: *sŷpŷ* „spati“. Vrlo rijedak glagol posvjedočen samo na zapadnoslavenskome području. Svugdje drugdje zamijenjen je mladom tvorbom **spavati*.

50. psl. *sŷsati: *sŷsajŷ (n.p.a) „sisati“ (polj. *posysać: posysam*; sln. *sīsati: sīsam*).

Hrvatske potvrde: *sīsati: sīsām* i *sīsēm* (ARj); *sīsāt: 3.l.mn. sīsaju* (Orlec).

• Tematski izvedeni prezent ← **sŷsati: *sŷsŷ* „sisati“ (v.). U južnoslavenskim jezicima durativni oblik posve je zamijenio polazišni glagol.

51. psl. *šivāti: *šivājŷ (n.p.b) „šivati“ (rus. *шивать: шиваю*; polj. *szywać: szywam*; sln. *šivati: šivam*). Hrvatske potvrde: *šivati: šivām* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **šiti: *šijŷ* „šiti“ (v.).

52. psl. *tęgāti: *tęgājŷ (n.p.b) „povlačiti, potezati“ (rus. *тягать: тягаю*, 3.l.jd. *тягаем*; polj. *ciągać: ciągam*; slovin. *čāgāc: čīga*, 2.l.jd. *čīgōš*; češ. *tázati se: tážu se*; sln. *potēzati: potēzam*)⁷⁶⁴. Hrvatske potvrde: *potēzati: potēžēm* (ARj); *potēzāt: potēžeš*, 3.l.mn. *potēžū* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **tęgti: *tęgŷ* „potegnuti“ (v.). U svim govorima hrvatskoga jezika odraz ovoga glagola potvrđen je kao sekundarni j-prezent s palataliziranom osnovom i samo u prefikslnim izvedenicama.

⁷⁶⁴ Derksen 2008: 493

53. psl. *tĕkǎti: *tĕkǎjŋ (n.p.b) „teći, trčati“ (rus. *текать* : *текаю*; polj. *ciekać*: *ciekam*; slovin. *nacìĕkǎc*: *nacĕka*, 2.1.jd. *nacĕkôš*; sln. *tĕkati*: *tĕkam*).

Hrvatske potvrde: *ùtjecati*: *ùtječĕm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **tekti*: **tekŋ* „teći“ (v.). U svim govorima hrvatskoga jezika odraz ovoga glagola potvrđen je kao sekundarni j-prezent s palataliziranom osnovom i samo u prefiksanim izvedenicama.

54. psl. *tinǎti: *tinǎjŋ (n.p.b) „rezati“ (rus. *тинать*: *тинаю*; polj. *cinać* : *cinam*).

Hrvatske potvrde: Nema⁷⁶⁵.

• Tematski izvedeni prezent ← **tĕti*: **tnŋ* „rezati“ (v.).

55. psl. *tirǎti: *tirǎjŋ (n.p.b) „trti“ (csl. *tirati*; rus. *тирать*: *тираю*; češ. *týrati*; sln. *tĕrati*: *tĕram*). Hrvatske potvrde: *zàtirati*: *zàtirĕm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **terti*: **trŋ* „trti“ (v.). U suvremenom hrvatskom jeziku odraz ovoga glagola potvrđen je samo u prefiksanim izvedenicama.

56. psl. *tykǎti: *tykǎjŋ (n.p.b) „ticati“ (rus. *тыкать*: *тыкаю*; polj. *tykać*: *tykam*; sln. *tĕkati*: *tĕkam*). Hrvatske potvrde: *ticati*: *tíčĕm* (ARj); *tĕkàt se*: *tíčĕš se*, 3.1.mn. *tíčŭ se* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **tkati*: **tkŋ* „taknuti“ (v.). Istočnoslavenski podatci upućuju na korijensku akcentuaciju, dok se na osnovi južnoslavenskih potvrda rekonstruira n.p.b.

57. psl. *vĕlkati: *vĕlkajŋ „povlačiti“ (rus. dij. *волокать*: *волокаю*; polj. *wlekać*: *wlekam*). Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **velkti*: **vlkŋ* „vući“ (v.).

58. psl. *znavǎti: *znavǎjŋ (n.p.b) „poznavati“ (rus. *знавать*: *знаваю*; polj. *poznać*: *poznaję*; slovin. *-znǎvǎc*: *-znǎva*, *-znǎvôš*; sln. *poznâvati*: *poznâvam*).

Hrvatske potvrde: *poznâvati*: *pòznâjĕm* (ARj).

⁷⁶⁵ Teoretski je moguće da odraz ovoga glagola bude hrv. *tĕnjati*: *tĕnjâm* „proplamsavati“ (Mate Kapović, osobno priopćenje).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *znati: *znajq „znati“ (v.). U govorima hrvatskoga jezika poopćena je prezentska osnova polazišnoga glagola. Akcentuacija praslavenskoga glagola je sekundarna prema drugim primjerima s n.p.b.

59. psl. *židáti: *židájq (n.p.b) „čekati“ (rus. *жидать: жидáю*). Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *žbdati: *žbdq „čekati“ (v.). Odras ovoga durativa, kao i njegova polazišnoga glagola, danas je očuvan samo u istočnoslavenskim jezicima.

60. psl. *žináti: *žinájq (n.p.b) „žeti“ (rus. *жинать: жинáю*; polj. *żynać: żynam*). Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *žęti: *žbnq „žeti“ (v.).

61. psl. *žiráti: *žirájq (n.p.b) „gutati, žderati“ (rus. *жирать: жирáю*; polj. *żyrać: żyram*; sln. *požirati: požiram*). Hrvatske potvrde: *pròždirati: pròždirēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *žerti: *žbrq „žreti“ (v.). U govorima hrvatskoga jezika odraz ovoga glagola potvrđen je kao sekundarni j-prezent i samo u prefikslnim izvedenicama.

62. psl. *živáti: *živájq (n.p.b) „živjeti“ (rus. *живать: живáю*; polj. *żywać: żywam*; sln. *uživati: uživam*). Hrvatske potvrde: *uživati: uživām* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *žiti: *živq „živjeti“ (v.). U govorima hrvatskoga jezika odraz ovoga glagola potvrđen je samo u prefikslnim izvedenicama.

b) Durativne prezentske osnove s neposvjedočenom polazišnom osnovom.

Više durativnih *aj-glagola* nema posvjedočenu polazišnu osnovu. Takve primjere moguće je rekonstruirati pomoću usporednica iz baltijskih i ostalih indoeuropskih jezika. S obzirom da primjera ove skupine ima iznimno mnogo, navest ćemo samo one primjere za koje postoje pouzdane usporednice i etimologija. S obzirom da ne postoje potvrde polazišnih osnova ovih glagolskih tvorbi, navodimo indoeuropsku etimologiju i reference na standardnu literaturu.

U dva primjera, psl. *glbtati i *pbtati, izvedena iz participskih oblika neposvjedočenih glagola, izostaje korijensko duženje, vjerojatno zato što su polazišni glagoli rano izgubljeni.

63. psl. *adati: *adajō „opazati“ (stčeš. *jadati* „istraživati, opazati“) ⁷⁶⁶.

Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †**asti*: **adō* ili **adjō* „mirisati“ < ie. **h₃ed-* „mirisati“ (lit. *úosti*: *úodžia*; grč. *ὄζω*). Praslavenski arhaizam i jedna od rijetkih češko-baltijskih leksičkih usporednica bez usporednica u hrvatskom i drugim slavenskim jezicima.

LIV-

64. psl. *brysati: *brysajō „trti; brisati“ (csl. *brysati*; sln. *brísati*: *brīšem*; srp. dij. *bršati*: *bršām*) ⁷⁶⁷. Hrvatske potvrde: *bršati*: *bršēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †**br̥sti*: **br̥sō* < bsl. **brouk-* „trti“ (lit. *brūkti*: *bruńka*). Odraz ovoga glagola potvrđen je samo na južnoslavenskome području. ⁷⁶⁸ Izvorna promjena čini se očuvana samo u rijetkim istočnoštokavskim govorima, dok je u svim govorima hrvatskoga jezika ovaj glagol potvrđen kao sekundarni j-prezent. Dostupni izvori upućuju na n.p.a, što zbog nepostojanja sjevernoslavenskih potvrda nije sigurno.

LIV-

65. psl. *čepǎti: čepǎjō (n.p.b) „padati, umirati; cijepati“ (csl. *čěpati*; rus. dij. *ченать* : *ченáo*; sln. *čěpati*: *čěpam* „padati“) ⁷⁶⁹. Hrvatske potvrde: *cijepati*: *cijěpām* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †**čępti*: **čępō* < bsl. **koip-* (lit. *kaĩpti*: *kaĩpa* „slabjeti“). Baltijska usporednica navodi se u literaturi bez daljnje etimologije i čini se prihvatljiva. Snój (2003: 71.) za polazišni oblik uzima psl. **čępъ* „rascijepljen komad drveta“.

LIV: 128; IEW: 226.

66. psl. *drēmǎti: *drēmǎjō (n.p.b) „drijemati“ (stsl. *drěmati*; rus. *дремать*: *дремáo*; polj. *drzemać*: *drzemam*; gluž. *drěmać*; sln. *drěmati*: *drěmam*) ⁷⁷⁰.

Hrvatske potvrde: *drijemati*: *drijēmām* (ARj); *drěmati*: *drěmlēm* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †**dręti*: **dręjō* „spavati“ < ie. **dreh₁-* „spavati, drijemati“ (lat. *dormiō*; stind. *drǎti*). Neobična latinsko-slavenska usporednica sa završetkom *-m koje nije dijelom korijena još nije zadovoljavajuće objašnjena. Tumačenje prema kojemu je završno *-m prezentski sufiks (Klingenschmitt 1989: 80.) ne čini nam se prihvatljivim.

⁷⁶⁶ ESSJa 1:52; Derksen 2008: 26.

⁷⁶⁷ ESSJa 3: 65.

⁷⁶⁸ ESSJa navodi još moguću polapsku potvrdu.

⁷⁶⁹ ESSJa 3: 184.

⁷⁷⁰ ESSJa 5: 108; Derksen 2008: 117.

Praslavenski oblik može se tumačiti denominativnim (participskim) podrijetlom hipotetskoga glagola †*drēti: *drējō.

LIV:200; IEW: 431.

67. psl. *glēdāti: *glēdājō (n.p.b) „gledati“ (rus. *глядеть*⁷⁷¹; polj. *glądać: glądam*; slovin. *glāđac: glōūđq, glōūđoš*; sln. *glēdati: glēdam*)⁷⁷².

Hrvatske potvrde: *glēdati: glēdām* i *glēdati: glēdām* (ARj); *glēdot: glēdon* (Brač); *gjēdat: gjēdaš* (Orlec); *glādēti: glādīm* (Bednja).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †*glēsti: *glēdō < *g^hlend^h- (latv. *nūogleņst* „trepnuti“; srvnjem. *glinzen* „sajiti“). Polazišni glagol usporednicu ima u navedenome latvijskom primjeru. Glagolski korijen se, zbog germanskih usporednica rekonstruira kao *g^hlend^h-. Prvotno značenje je vjerojatno bilo „bljeskati, sajiti“. U više hrvatskih govora odraz ovoga glagola potvrđen je s n.p.A.

LIV: 162; IEW: 365.

68. psl. *gl̥tāti: *gl̥tājō (n.p.b) „gutati“ (rus. *ломать; ломáю*, 3.l.jd. *ломáем*; polj. *kłtać: kłtam*; češ. *hltati: hltám*; sln. *góltati: góltam*)⁷⁷³. Hrvatske potvrde: *gūtati: gūtām* (ARj); *gūtat: gūtāš*, 3.l.mn. *gūtajū* (Grobnik) *g'utati: g'utam* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *gl̥tb „grlo“⁷⁷⁴. Polazišni oblik mogao bi morfološki biti pasivni particip neposvjedočenoga glagola †*gl̥sti: *gl̥tō < ie. *gul- „gutati“ (lat. *gula* „grlo“), tvorenoga sufiksom *-t-. Rekonstrukcija indoeuropskoga korijena je problematična zbog neočekivanih potvrda pa se ponekad govori i o onomatopejskome podrijetlu korijena (De Vaan 2008: 267.). ERHJ: 312 tumači psl. *gl̥tati kao izvornu glagolsku tvorbu sufiksom *-t- a Snój (2003: 181.) kao etimon navodi korijen *gel- bez objašnjenja završnoga *-t-.

69. psl. *kopāti: *kopājō „kopati“ (n.p.b) (rus. *копать: копáю*, 3.l.jd. *копáем*; polj. *kopać: kopam*; slovin. *kūpāc: kūpāq, kūpōš*; češ. *kopati: kopám*; sln. *kopāti: kopām*)⁷⁷⁵.

Hrvatske potvrde: *kōpati: kōpām* (ARj); *kopāt: kōpa* (Orlec); *k'opati: k'opam* i *k'opljēm* (Varaždin); *kepōti: kēpom* (Bednja).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †*kopti: *kopjō „udarati, tući“ (lit. *kàpti: kām̃pa*; grč. *κόπτω*). Baltijska tvorbeno usporednica je lit. *kapóti: kapója* „sjeći“. **Stežanjem vokala u**

⁷⁷¹ Polutematski glagol.

⁷⁷² ESSJa 6: 122; Derksen 2008: 164.

⁷⁷³ ESSJa 6: 157.

⁷⁷⁴ Usp. rus. *лом*; češ. *hlt*.

⁷⁷⁵ ESSJa 11:18; Derksen 2008: 233.

prezentskoj paradigmi nastao je neocirkumfleks (**korájetъ* > *korámo*) koji je u nekim govorima povučen: *kòpāš* (< **kòpašъ*), a u drugima nepovučen: *kopáš/kòpāš* (Kapović 2015: 343-345.). Razvoj se dalje razlikuje ovisno području (v. Kapović 2020: 373-377; 402-403.).

70. psl. *kǔdati: *kǔdajǫ „kidati“ (n.p.a) (csl. *kydati*; rus. *кид́ать: кидáю*, 3.l.jd. *кид́аем*; polj. dij. *kidać: kidam*; slovin. *hīdac: hīdq, hīdōš*; češ. *kydati; kydám*; gluž. *kidać*; sln. *kídati: kīdam*)⁷⁷⁶. Hrvatske potvrde: *kīdati: kīdām* (ARj); *kīdot: kīdon* (Brač).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †**kъsti: *kъdǫ* < ie. *(s)*keud-* „tjerati“ (stind. *códati* „goniti“). Polazišni glagol s prijevornom prazninom korijena možda je očuvan u lit. *kùsti: kuñda* „trgati, parati“, što se do sada, koliko nam je poznato, nije predlagalo. Praslavenska n.p.a, vjerno odražena u hrvatskim govorima (usp. i kračinu u češkom), rezultat je djelovanja Winterova zakona.

71. psl. *kuxǎti: *kuxǎjǫ „kihatī“ (rus. dij. *кухатъ*; polj. *kichać: kicham*; češ. *kýchati*; gluž. *kichać*; sln. *kíhati: kīham*)⁷⁷⁷. Hrvatske potvrde: *kíhati: kīšēm* (ARj); *kīhāt: kīšeš*, 3.l.mn. *kīšū* (Grobnik); *kīhāt: kīšeš* (Orlec).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †**kъsti: *kъxǫ*. ESSJa i Snoj (2003: 270) pretpostavljaju onomatopejsko podrijetlo ovoga glagola. Polazišna osnova neizravno je posvjedočena u psl. **kъxnoṭi* (v.), što upućuje na postojanje glagola **kъsti: *kъxǫ*. O mogućoj srodnosti s latv. *kustēt: kustēju* „pokrenuti se“ do sada se nije raspravljalo.

72. psl. *lipǎti: *lipǎjǫ „lijepiti“ (n.p.b) (rus. dij. *лип́ать*; polj. *przylipać: przylipam*; češ. *lípati*)⁷⁷⁸. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †**lǐpti: *lǐpǫ* < **leip-* „mazati, lijepiti“ (lit. *lįpti: lįmpa* „mazati“). Odgovarajuća usporednica neposvjedočenoga polazišnoga glagola potvrđena je u baltijskome.

⁷⁷⁶ ESSJa 13: 252; Derksen 2008: 264; *Zaliznjak 2010: 133*.

⁷⁷⁷ ESSJa 13: 254.

⁷⁷⁸ ESSJa 15: 119.

73. psl. *migǎti: *migǎjǫ (n.p.a-b) „migati“ (rus. *мигáть: мигáю*; polj. *migać: migam*; češ. *míhati: míhám*; sln. *mîgati: mîgam*)⁷⁷⁹. Hrvatske potvrde: *mîgati: mîgām* (ARj); *mîgot: mîgon* (Brač).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †**mьgti: *mьgǫ* „zatvarati oči, migati“ (lit. *mìgti: miñga* „usnuti“) < ie. **h₃meig^h-* „vlažiti“. Za raspravu o razvoju značenja v. psl. **měžiti*. S obzirom na sve dostupne potvrde iz ruskog i češkog, za praslavenski valja pretpostaviti n.p.a-b, Baltijska tvorbeni usporednica je *miegóti: miegója* „spavati“.

LIV: 267; IEW:38.

74. psl. *ǫxati: *ǫxajǫ „njušiti“ (csl. *ǫxati*; rus. *блажухáть*; polj. *wąchać: wącham*; sln. *vôhati: vôham*). Hrvatske potvrde: *v'ohati se: v'oham se* „njušiti“ (Sveti Đurđ).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †**ǫsti: *ǫxǫ* < ie. **h₂enh₁-* „disati“ (stind. *ániti* „disati“; toh. B. *anāssam* „disati“). Završetak *-x- < *-s-⁷⁸⁰ u ovom bi se primjeru, na osnovi usporedbe sa stir. *anais* „čeka je“, mogao tumačiti kao poopcena osnova sigmatskog aorista **h₂enh₁-s-*. Takvo tumačenje nije pouzdano.

LIV: 490; IEW: 844.

75. psl. *prǐjati: *prǐjajǫ (n.p.a) „prijati, goditi“ (stsl. *prijati: prijajǫ*; polj. *sprzyjać: sprzyjam*; češ. *přáti*; sln. *prĭjati: prĭjam*)⁷⁸¹. Hrvatske potvrde: *prĭjati: prĭjām* (ARj); *prĭjot: prĭjon* (Brač).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †**priiti: *prijǫ* < ie. **preiH-* „prijati“ (stind. *prīñáti*).

U istočnoslavenskim izvorima nismo pronašli odraz ovoga glagola, što otežava rekonstrukciju praslavenske akcentuacije. Međutim, na osnovi čakavskih potvrda i indoeuropske etimologije smije se za praslavenski pretpostaviti n.p.a, što znači da je akcentuacija potvrđena u hrvatskom standardu sekundarna.

⁷⁷⁹ Derksen 2008:

⁷⁸⁰ Valja imati na umu da razvoj *s > *x (pravilo RUKI) u ovome slučaju ne zadovoljava uvjete provođenja. Prezentska osnova oblikovana je prema primjerima u kojima je takav razvoj pravilan: npr. psl. **dьsti* : **dьxǫ*.

⁷⁸¹ Derksen 2008: 420.

76. psl. *pъtati: *pъtajō „pitati“ (češ. *ptáti: ptaju*).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *pъtъ < ie. *peuh₂-⁷⁸² „udariti“ (lit. *piáuti: piáuja* „rezati“; grč. *πάω*; lat. *paviō*). Odras praslavenskoga glagola *pъtati potvrđen je na češkome području. Njegovu tvorbu tumačimo kao izvedenicu iz nepotvrđenoga oblika *pъtъ, što je najvjerojatnije oblik pasivnoga participa glagola *pъvati. U svim ostalim jezicima posve je prevladao odras izvedenice *pytati. **Teoretski bi se odnos među glagolima *pъtati i *pytati mogao tumačiti kao uopćavanjem dviju osnova istoga glagola (*pъtati: *pytajō), ali to bi tada bio jedini primjer takvoga glagola.**

LIV:508; IEW: 867.

77. psl. *rŷdati: *rŷdajō (n.p.a) „ridati, plakati“ (stsl. *rydati: rydajō*; rus. *ры́дѣть: ры́дѣю*; slovin. *plākāc: plāčq, plāčēš*; češ. *rydati*; sln. *rídati: rídām*)⁷⁸³.

Hrvatske potvrde: *rìdati: rìdām* (ARj); *rìdot: rìdon* „gurati se, opirati se“ (Brač).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †*rъsti: *rъdō < ie. *roud-⁷⁸⁴ „jecati, plakati“ (lit. *raudóti: raudója*; latv. *rāudāt: rāudu*; stind. *rudanti*⁷⁸⁵; lat. *rudō*). Akcentuacija praslavenskoga oblika ne može se sa sigurnošću utvrditi. Istočnoslavenski odražava n.p.B, dok svi hrvatski govori odražavaju n.p.A koja bi, s obzirom na dosljednu korijensku kračinu u zapadnoslavenskom, mogla biti izvorna. Akut u korijenu je prema Winterovu zakonu.

LIV: 509; IEW:871.

78. psl. *rŷgati: *rŷgajō (n.p.a) „povraćati, rigati“ (rus. *ры́гѣть: ры́гѣю*; polj. *rzygac: rzygam*; sln. *rîgati: rîgam*)⁷⁸⁶. Hrvatske potvrde: *rîgati: rîgām* (ARj); *r'igati: r'igam* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †*rъgti: *rъgō < ie. *h₁reug- „povraćati“ (lit. *ráugėti: ráugeja*; grč. *ἐρεύγομαι*; lat. *ērūgō*). Ponovno hrvatski primjeri upućuju na izvornu korijensku akcentuaciju kao odras praslavenske n.p.a, što odgovarajuću usporednica ima u baltijskome.

Akut u korijenu je prema Winterovu zakonu.

⁷⁸² LIV rekonstruira *pieh₂-

⁷⁸³ Derksen 2008: 441.

⁷⁸⁴ LIV rekonstruira *reudH-

⁷⁸⁵ 3.l. mn.

⁷⁸⁶ Derksen 2008: 441.

79. psl. *slúxati: *slúxajǫ (n.p.a) „slušati“ (rus. *слýшатъ: слýшаю*; polj. *sluchać: słucham*; sln. *slúšati: slúšam*)⁷⁸⁷. Hrvatske potvrde: slùšati: slùšām (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †*slusti: *sluxǫ < ie. *klou-(H)s- „čuti“ (lit. *kláusti: kláusia* „pitati“). Korijen je isti kao u *sluti (v.) i *slyti (v.). Završno -s- u korijenu Snój (2003: 672.) tumači kao ostatak desiderativne tvorbe koja usporednicu ima u stind. *sróša* „čuo je“. Neočekivan akut u korijenu baltoslavenskih oblika mogao bi biti uvjetovan završnim *-(H)s- ili je riječ o iterativnoj akutizaciji.

LIV-

80. psl. *šetǫti: *šetǫjǫ (n.p.b) „šetati“ (rus. *шатать: шатаю* „mahati“; sln. *šētati: šētam*). Hrvatske potvrde: šétati: šētām i šécēm (ARj); *šētāt: šēton* (Brač).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †*šetsti: *šetǫ. Etimologija ovoga glagola nije razjašnjena. Usporedba s lit. *skàsti: skañta* „pomaknuti se, prenuti se“ na prvi se pogled čini primamljivom. Naime, u tom slučaju početno *š- postalo bi razvojem *sk- > *ks- > *x- > *š- potvrđenim u više primjera⁷⁸⁸. Vokalizam litavskoga primjera mogao bi biti poopćen prema obliku iterativa, a korijen bi bio *sket-, s nazalnom infiksacijom zajedničkom baltijskom i slavenskom.

c) Denominativne prezentske osnove.

Denominativni aj-glagoli čine veliku i otvorenu skupinu u svim slavenskim jezicima čije primjere, zbog iznimne plodnosti ovoga tvorbnog tipa, nije moguće sve navesti. Zbog toga smo odlučili napraviti reprezentativan izbor koji omogućava pravovaljan uvid u njihovu tvorbu i akcentuaciju.

81. psl. *čarati: *čarajǫ „čarati“ (češ. *čarati*; sln. *čárati: čáram*). Hrvatske potvrde: čárati: čárām (ARj); *čārati: čāram* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *čarǫ „čarolija“.

⁷⁸⁷ Derksen 2014: 249.

⁷⁸⁸ v. Rejzek 2008.

82. psl. *dělati: *dělajq (n.p.a) „raditi“ (rus. *дѣлать: дѣлаю*, 3.l.mn. *дѣлаем*; polj. *działać: działam*; češ. *dělati: dělám*; sln. *dělati: dělām*)⁷⁸⁹. Hrvatske potvrde: *djèlati: djèlām* (ARj); *dìlot: dilon* (Brač); *dèlat: dèlāš*, 3.l.mn. *dèlajū* (Grobnik); *d'elati: dèlam* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *dělo „djelo“.

83. psl. *duxāti: *duxājq (n.p.b) „puhati“ (stsl. *duxati: dušq*; polj. dij. *duchać: ducham*; češ. *douchati: douchám*; sln. *dúhati: dūham*)⁷⁹⁰. Hrvatske potvrde: *dúhati: dūhām* i *dūšēm* (ARj); *dūhati: dūšēm* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *duxъ „duh“. U istočnoslavenskim jezicima odraz ovoga glagola nije potvrđen, dok je na južnoslavenskom području pored osnovne tvorbe prezentska osnova preoblikovana prema *j*-prezentu.

84. psl. *dumati: *dumajq „misliti“ (rus. *думать: думаю*, 3.l. jd. *думаем*; polj. dij. *duma: dumam*)⁷⁹¹. Hrvatske potvrde: *dùmati: dùmām* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *duma „misao“ (rus. *дума*). Za južnoslavenske izvedenice v. Skok 1971: 456. U suvremenome jeziku ovaj glagol je dobro očuvan u žargonu, premda nije jasno je li riječ o naslijeđenom glagolu ili, manje vjerojatno, rusizmu.

85. psl. *jьgrāti: *jьgrājq (n.p.b) „igrati; svirati“ (rus. *играть: играю*; polj. *grać: gram*; slovin. *grāc: grā, grāuš*; sln. *igrāti:igrām*). Hrvatske potvrde: *igrati:igrām* (ARj); *igrāt se: igrāš se*, 3.l.mn. *igrāju se* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *jьgra „igra“ (hrv. *igra*).

86. psl. *kāpati: *kāpajq (n.p.a) „kapati“ (stsl. *kapati: kapajq*; rus. *капать: капаяю*; polj. *kapac: kapam*; slovin. *kāpāc: kāpjā, kāpjěš*; sln. *kāpati: kâpam*)⁷⁹².

Hrvatske potvrde: *kāpati: kâpljēm* i *kâpām* (ARj); *kâpat: kâpā* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *kapъ „kap“.

87. psl. *ključati: *ključajq (stsl. *ključati se: ključajq se*). Hrvatske potvrde: *kljùčati: kljùčām* „klokotati“ (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *ključь.

⁷⁸⁹ ESSJa 4: 231.

⁷⁹⁰ ESSJa 5: 151; Derksen 2008: 124

⁷⁹¹ ESSJa 5: 154.

⁷⁹² ESSJa 9:144.

88. psl. *kopl̥čati: *kopl̥čajq „završiti, okončati“ (stsl. *kopl̥čati: kopl̥čajq*; rus. *конч́ать: конча́ю*; sln. *konč́ati: konč́ám*)⁷⁹³. Hrvatske potvrde: *kōnčati: kōnčām* (ARj); *okōnčāt: okōnčāš*; 3.l.mn. *okōnčājū* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **kopl̥čь* „kraj, konac“.

89. *laskati: *laskajq (stsl. *laskati: laskajq*; strus. *ласка́ти: ласка́еть*⁷⁹⁴; sln. *laskati: laskam*)⁷⁹⁵. Hrvatske potvrde: *lāskati: lāskām* (ARj); *lāskat: lāskāš*, 3.l.mn. *lāskajū* (Grobnik)

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **laska* „ljubav“.

90. psl. *orvnǫti: *orvnǫj̥q (n.p.b) „ravnati“ (polj. *równać: równam*; sln. *ravnáti: ravnām*)⁷⁹⁶. Hrvatske potvrde: *rǫvnati: rǫvnām* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **orvnь* „ravan“ (hrv. *ravan*).

91. psl. *ptati: *pǫtajq (n.p.a) „hraniti“ (rus. *пита́ть: пита́ю*; češ. *pitati: pitám*; sln. *pítati: pítam*)⁷⁹⁷. Hrvatske potvrde: *pǫtati: pǫtām „hraniti“* (ARj); *pǫtot: pǫton* (Brač).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **pitь, *pitja* „hrana“ < ie. **peit-* (lit. *piētūs* „ručak“).

S obzirom da je akcentuacija polazišne imenske osnove n.p.a, smijemo pretpostaviti da navedeni hrvatski govori odražavaju praslavensku akcentuaciju.

92. psl. *veličati: *veličajq „veličati, činiti velikim“ (stsl. *veličati: veličajq*).

Hrvatske potvrde: *veličati: veličām* (ARj); *veličāt: veličōn* (Brač); *vęličati: vęličam* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **velikь* „velik“.

93. psl. *vitǫti: *vitǫj̥q (n.p.b) „smjestiti; pozvati“ (rus. *вита́ть: вита́ю*, 3.l.jd. *вита́ем*; polj. *witać: witam*; češ. *vítati*). Hrvatske potvrde: *vitati „smjestiti“* (ARj prema Stulliju).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **vita* „mjesto“⁷⁹⁸ < bsl. **veit-* „mjesto“ (lit. *vieta*; latv. *vieta*). Korijen **veit-* potvrđen je samo u baltoslavenskome (Derksen 2014: 503.). Baltijski podatci upućuju da je **veit-* izvorno imenski korijen nepoznata podrijetla. Glagolska denominativna tvorba sufiksom *-*eh₂-j-* zajednička je baltijskom i slavenskom: baltijska

⁷⁹³ ESSJa 11:6.

⁷⁹⁴ Zaliznjak (2019:313.).

⁷⁹⁵ ESSJa 14: 38.

⁷⁹⁶ ESSJa 32: 218.

⁷⁹⁷ Derksen 2008: 401.

⁷⁹⁸ Usp. hrv. *obitelj* < **obvitelь* ← psl. **obvitati*.

usporednica je lit. *vietóti: vietója* „smjestiti“. U izvorima hrvatskoga jezika ovaj se glagol navodi samo u Stullijevu rječniku, gdje je zacijelo preuzet iz drugih slavenskih jezika.

94. psl. *voldati: *voldajǫ „vladati“ (stsl. *vladati: vladajǫ*). Hrvatske potvrde: *vladati: vládām* (ARj); *vlōdāt: vlōdon* (Brač); *vlādati: vlādam* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **volda* „vlast, vlada“.

95. psl. *vonjǣti: *vonjǣjǫ „smrdjeti, vonjati“ (n.p.b) (rus. *воня́ть: воня́ю*; sln. *vonjǣti: vonjám*). Hrvatske potvrde: *vōnjati: vōnjām* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **vonjь* „smrad, vonj“.

96. psl. *znamenati: *znamenajǫ „označiti“ (stsl. *znamenati: znamenajǫ*).

Hrvatske potvrde: *znamenati: znamenujem* i *zlamenati: zlamenujem* (ARj)⁷⁹⁹.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **znamę* „znak, znamen“.

⁷⁹⁹ Bez navođenja akcentuacije.

Praslavenski āj-glagoli	Hrvatski odrazi ⁸⁰⁰
*davāti: *davājō	dāvām (ARj)
*dǫxati: *dǫxajō	dīhām i dīšēm (ARj)
*gybāti: *gybājō	gībām i gībljēm (ARj)
*grēbāti: *grēbājō	grebam i grebljem (ARj)
*gryzāti: *gryzājō	grīzām (ARj)
*klēkati: *klēkajō	klēcām (ARj)
*lamāti: *lamājō	lāmām i lāmljēm (ARj)
*lēkati: *lēkajō	lēcām (ARj)
*pinati: *pinajō	pinjem se (ARj)
*prędati: *prędajō	prędām (ARj)
*rikāti: *rikājō	rīcēm i rīkām (ARj)
*sēkāti: *sēkājō	sjęcām (ARj)
*pręgāti: *pręgājō	pręžēm (ARj)
*stigati: *stigajō	stīžēm i stīzām
*strigāti: *strigājō	strigam (ARj)
*sǫpati: *sǫpajō	sīpām i sīpljēm (ARj)
*sǫsati: *sǫsajō	sīsām i sīsēm (ARj)
*tegāti: *tegājō	težem (ARj)
*tēkāti: *tēkājō	tjęcām i tjęcēm (ARj)
*tirāti: *tirājō	òtirēm (ARj)
*tykāti: *tykājō	tīcēm i tīcām (ARj)
*žirāti: *žirājō	pròždirēm (ARj)
*živāti: *živājō	živām (ARj)

Tablica 22. Praslavenski glagoli sa sufiksom *-aj- i njihovi odrazi u hrvatskim govorima.

⁸⁰⁰ ARj primjerima grebam, pinjem se, strigam i težem ne navodi akcentuaciju.

Zaključak

Tematske prezentske osnove tvorene sufiksom *-aj- jedan su od najzastupljenijih tvorbenih tipova u praslavenskom jeziku. Tvorile su se iz različitih imenskih i glagolskih polaznih osnova, a njihova formalna obilježja poput izostanka prijevoja između infinitivne i prezentske osnove, izostanka pomičnog naglasnog obrasca (*n.p.c*) te poopćavanje akcentuacije u svim glagolskim oblicima upućuju na njihovu izvedenost i plodnost tijekom praslavenskoga razdoblja.

Ponekad je iz izvedenih osnova sa sufiksom *-aj- moguće posredno rekonstruirati polazišni oblik, glagol ili imenicu koji nemaju odraza ni u jednome slavenskom jeziku. U radu smo naveli petnaestak takvih primjera. To su: *adati (← †*asti: *adǫ); *brysati (← *brъsti: *brъsǫ); *cěpati (← †*cěpti: *cěpǫ); *drěmati (← †*drěti: *drějǫ); *ględati (← †*glęsti: *ględǫ); *glъtati (← †*glъsti: *glъtǫ); *kopati (← †*kopti: *kopjǫ); *kydati (← †*kъsti: *kъdǫ); *kyxati (← *kъsti: *kъxǫ); *lipati (← †*lъpti: *lъpǫ); *migati (← †*mъgti: *mъgǫ); *ǫxati (← †*ǫsti: *ǫxǫ); *prijati (← †*priti: *prijǫ); *rydati (← †*rъsti: *rъdǫ); *rygati (← †*rъgti: *rъgǫ); *šętati (← †*šęsti: *šętǫ).

Širenjem i poopćavanjem ovoga glagolskog tipa pojedini primjeri su preoblikovani i premješteni u druge glagolske vrste. U hrvatskim izvorima zabilježeno je *premjешtanje* više primjera ovoga tipa u skupinu tematskoga izvedenoga *j-prezenta*.

3.6. Tematska osnova izvedena sufiksom *-ěj-

U prezentske osnove tvorene sufiksom *-ěj- ubrajaju se primjeri prvoga razreda treće vrste Vondrakove klasifikacije: stsl. *uměti*: *umějō* (Vondrak 1928: 185-186.).

Infinitivna osnova takvih glagola izvedena je stativnim sufiksom *-ě- (< ie. *-eh₁) u prezentskoj osnovi na isti tvorbeni sufiks nadodan je još nastavak *-j- karakterističan za sve vokalske osnove, čime su prezentske osnove tvorene sufiksom *-ěj- formalno i semantički bliske ranije opisanim stativnim primjerima polutematskoga prezenta.

Ipak, za razliku od stativnih tvorbi za koje je karakteristična polutematska fleksija, glagoli tvoreni sufiksom *-ěj- obilježeni su tematskom fleksijom i denominativnim postanjem.

U više slavenskih jezika zabilježeno je prelaženje pojedinih primjera polutematskih -ě/-i- glagola u ovaj tip prezentske tvorbe: npr. rus. *cedémь*: *cedéю* < psl. **sěděti*: **sědjō*.

S obzirom da su svi primjeri izvedeni iz imenskih (uglavnom pridjevskih osnova), ovaj tvorbeni tip nije zanimljiv iz povijesne perspektive.

psl. <i>*bogatěti</i> : <i>*bogatějō</i>		
Jednina	Množina	Dvojina
1. <i>*bogatějō</i>	1. <i>*bogatějemь</i>	1. <i>*bogatějevě</i>
2. <i>*bogatěješь</i>	2. <i>*bogatějete</i>	2. <i>*bogatějeta</i>
3. <i>*bogatějjetь</i>	3. <i>*bogatějqtь</i>	3. <i>*bogatějeta</i>

Tablica 23. Promjena prezentske osnove tvorene sufiksom *-ěj-.

3.6.1. Indoeuropsko nasljeđe

U baltijskim jezicima potvrđeno je potpuno preklapanje sa slavenskim. U litavskome, kao i u slavenskome, pored izvornih stativa, za koje je karakteristična polutematska fleksija (usp. lit. *garėti*: 3. *gāri* „isparavati“), zabilježeni su i denominativni stativni glagoli s punom tematskom fleksijom: usp. lit. *gerėti*: *gerėja* „biti dobar“ ← *gėras* „dobar“ (Skardžius 1943: 521.). Značenje ovakvih tvorbi neosporno upućuje da odražavaju stare stativne tvorbe iz imenskih osnova, čije odgovarajuće usporednice postoje i u drugim indoeuropskim granama (usp. lat. *albeō*: inf. *albēre* „bijeljeti“ ← *albus* „bijel“). Dostupni podatci također upućuju da su posvjedočene tvorbe sufiksom *-*ěj*- mlađega postanja s obzirom da u njima ne nalazimo posredne odraze izgubljenih imenskih oblika kakve smo susretali u prethodnome poglavlju.

3.6.2. Akcentuacija

Naglasak ovoga tvorbenog tipa načelno slijedi naglasak karakterističan za prezentske aj-osnove. Ako je glagolski korijen bio akutiran, akcentuacija je slijedila obrazac n.p.a, dok se za neakutirane korijene rekonstruira n.p.a₂ čiji je sufiks *-*eh₁*- redovito je akutiran⁸⁰¹.

U istočnoslavenskome je uglavnom poopćen naglasak na sufiksu (v. primjere), dok je korijenska akcentuacija potvrđena u južnoslavenskim jezicima. S obzirom da se u čakavskim i štokavskim govorima ovaj tvorbeni tip uglavnom izjednačio s *-*ě*-/*i*- glagolima, sinkronijska n.p.C također je dobro posvjedočena. Samim time rekonstrukciju akcentuacije ovoga tvorbenoga tipa zasnivamo uglavnom na povijesnim i etimološkim podacima svake pojedine osnove.

⁸⁰¹ Razlikovanje n.p. a i n.p.a₂ koristi se kako bi se istaknuo da se u oba tipa nalazi nepomičan akutski korijen na korijenskom slogu, odnosno na sufiksu u primjerima n.p.a₂. Postoji i bilježenje n.p.a₂ kao a^b.

Naglasna paradigma	Praslavenski	Ruski stand.	Hrvatski stand.	Hrvatski dijalekt. (Orlec)	Slovenski
n.p.a	1. *ǎlovějq	1. яловею	1. jǎlovīm ⁸⁰²	1. -	1. jalovím
	2. *ǎlověješ	2. яловееш	2. jǎlovīš	2. -	2. jalovīš
	3. *ǎlovějet	3. яловеет	3. jǎlovī	3. -	3. jaloví
	1. *ǎlovějemъ	1. яловеем	1. jǎlovīmo	1. -	1. jalovímo
	2. *ǎlovějete	2. яловееете	2. jǎlovīte	2. -	2. jalovíte
	3. *ǎlovějotъ	3. яловеют	3. jǎlovē	3. -	3. jalovíjo
n.p.a2	1. *bělějq	1. белёю	1. bijélīm	1. obelējen	1. bēlim
	2. *bělěješ	2. белеешь	2. bijélīš	2. obelēješ	2. bēliš
	3. *bělějet	3. белееет	3. bijélī	3. obelēje	3. bēli
	1. *bělějemъ	1. белееем	1. bijélīmo	1. obelējemo	1. bēlimo
	2. *bělějete	2. белееете	2. bijélīte	2. obelējete	2. bēlite
	3. *bělějotъ	3. белееют	3. bijélē	3. obelēju	3. bēlijo

Tablica 24. Pregled naglasnih paradigmi praslavenskih prezentskih osnova izvedenih sufiksom *-ěj- i njihovih odraza u slavenskim jezicima.

3.6.3. Pregled prezentskih osnova tvorenih sufiksom *-ěj- u praslavenskome jeziku.

1. psl. *ǎlověti: *ǎlovějq (n.p.a) „biti neplodan, jalov“ (rus. яловеть: яловею, 3.l.jd. яловеет; polj. jałowiec: jałowieję; češ. jalověti)⁸⁰³. Hrvatske potvrde : jǎloviti: jǎlovīm (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *alovъ „neplodan, jalov“.

2. psl. *bogatěti: *bogatějq (n.p.a) „biti bogat“ (stsl. bogatěti: bogatějq; rus. богатѣть: богатѣю, 3.l.jd. богатѣем; polj. bogacieć: bogacieję; češ. bohatěti; sln. bogatěti: bogatím)⁸⁰⁴. Hrvatske potvrde: bogatjeti: bogatim (ARj); bogâtetî se: bogâtîm se (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *bogaty „bogat“.

⁸⁰² Polutematski glagol.

⁸⁰³ ESSJa 1: 65.

⁸⁰⁴ ESSJa 2: 157.

3. psl. *bělěti: *bělějŋ (n.p.a2) „bijeljeti“ (rus. белѣть: белѣю, 3.1.jd. белѣем; polj. bieleć: bieleję; slovin. bjeláuc: bjičleja, 2.1.jd. bjelijěš „weiss werden“)⁸⁰⁵.

Hrvatske potvrde: *bijéljeti se: bijélīm se (ARj od); obelět: obelēju (Orlec); bčletī: bčlejem (Varaždin)*.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *bělъ „bijel“. Odraž izvornoga tvorbenog tipa potvrđen je rubno na kajkavskom području.

4. psl. *cělěti: *cělějŋ (n.p.a2) „liječiti“ (rus. целѣть; sln. celēti: celīm)⁸⁰⁶.

Hrvatske potvrde: *cčletī: cčelim (Varaždin)*.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *cělъ „cijel“.

5. psl. *čьrněti: *čьrnějŋ (n.p.a2) „postajati crn“ (rus. чернѣть: чернѣю, 3.1.jd. чернѣем; polj. czarnieć: czarnieję; slovin. čarnáuc: čarnēja, 2.1.jd. čarnijěš; češ. černěti; sln. črnēti: črnīm)⁸⁰⁷. Hrvatske potvrde: *crnjeti se: crnīm se (ARj); črneti se: črnīm se (Varaždin); ččrnēti: ččrnīm (Bednja)*.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *čьrnъ „crn“.

6. psl. *debelěti: *debelějŋ (n.p.a2) „mastiti se, biti debeo“ (rus. дебелѣть; sln. debelēti: debelīm)⁸⁰⁸. Hrvatske potvrde: *debelīt: debelīn (Brač); debelēt se: debelīš se, 3.1.mn. debelē (Grobnik); zdebelēt: 3.1.jd. zdebelėje (Orlec); dčb'čliti se: dčb'člim se (Varaždin)*.

• Tematski izvedeni prezent ← *debelъ „debeo“.

7. psl. *dobrěti: *dobrějŋ (n.p.a2) „biti dobar“ (rus. добрѣть: добрѣю, 3.1.jd. добрѣем; polj. dobrzeć: dobrzeję; češ. dobřeti; sln. dobrēti: dobrīm)⁸⁰⁹. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *dobrъ „dobar“.

8. psl. *durěti: *durějŋ (n.p.a2) „biti odbojan“ (rus. дурѣть: дурѣю, 3.1.jd. дурѣем; polj.arh. durzeć: durzeję; češ. duřeti; sln. durēti: durīm). Hrvatske potvrde: *dūrčeti se: durīm se „gaditi se“ (Varaždin)*.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *durъ „odbojan“.

⁸⁰⁵ ESSJa 2: 64.

⁸⁰⁶ ESSJa 3: 177.

⁸⁰⁷ ESSJa 4: 151

⁸⁰⁸ ESSJa 4: 201.

⁸⁰⁹ ESSJa 5: 40.

9. psl. *dъněti: *dъnějъ (n.p.a2) „daniti se“ (rus. dij. *днетъ*; češ. *dněti*; sln. *deněti: denim*)⁸¹⁰. Hrvatske potvrde: *dāniti se: dānīm se* (ARj); *dęn'iti se: dęnīm se* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *dъnъ „dan“.

10. psl. *golděti: *goldějъ (n.p.a2) „biti gladan“ (rus. *голодеть*; polj. *głodnieć: głodnieję*; sln. *gladěti: gladim*)⁸¹¹. Hrvatske potvrde: *glādnjeti: glādnīm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *goldъ „glad“.

11. psl. *golěti: *goljъ „biti gol“ (rus. dij. *голетъ*; polj. *golec: goleję*; češ. *holeti*)⁸¹². Hrvatske potvrde: *ogōliti: ogōlīm* (ARj); *gōliti se: gōlim se* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *golъ „gol“.

12. psl. *gostěti: *gostějъ (n.p.a2) „postajati gust“ (rus. *густеть: густею*, 3.l.jd. *густеет*; polj. *gęścieć: gęścieję*; češ. *hustěti*; gluž. *husćeć*; sln. *gostěti: gostim*)⁸¹³.

Hrvatske potvrde: *gústjeti: gústīm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *gostъ „gust“.

13. psl. *xolděti: *xoldějъ (n.p.a2) „biti hladan“ (stsl. *hladěti*; polj. *chłodnieć: chłodnieję*; rus. *холодеть: холодéю*, 3.l.jd. *холодéет*)⁸¹⁴. Hrvatske potvrde: *ohlāditi: ohlādīm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *xoldъ „hladnoća“; *xoldnъ „hladan“.

14. psl. *kameněti: *kamenějъ (n.p.a2) „tvrđnuti“ (rus. *каменеть: каменéю*, 3. l.jd. *каменéет*; polj. *kamienieć: kamienieję*; češ. *kameněti*)⁸¹⁵. Hrvatske potvrde: Nema

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *kamy „kamen“.

15. psl. *krasъněti: *krasъnějъ (n.p.a2) „biti jasan“ (rus. *краснеть: краснéю*, 3.l.jd. *краснéет*; polj. *kraśnieć: kraśnieję*; češ. *krásněti*)⁸¹⁶. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *krasъnъ „jasan, svijetao“.

⁸¹⁰ ESSJa 5: 212.

⁸¹¹ ESSJa 6: 198.

⁸¹² ESSJa 6: 204.

⁸¹³ ESSJa 7:85.

⁸¹⁴ ESSJa 8: 56.

⁸¹⁵ ESSJa 9: 129.

⁸¹⁶ ESSJa 12: 106.

16. psl. *kъsъněti: *kъsъnějъ (n.p.a2) „kasniti“ (stsl. *kъsъněti: kъšъnjъ*, 2. 1. jd. *kъsъniši*; rus. *коснѣть: коснѣю*, 3.1.jd. *коснѣем*)⁸¹⁷. Hrvatske potvrde: *kàsnniti: kàsnnim* (ARj); *kęsn'iti: k'ęsnim* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **kъsъnъ* „kasan“.

17. psl. *malěti: *malějъ (n.p.a2) „smanjivati se“ (csl. *malěti*; rus. dij. *малеть*; polj. *maleć: maleję*; češ. *maleti*; sln. *malěti: malim*)⁸¹⁸. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **malъ* „malen“.

18. psl. *modrěti: *modrějъ (n.p.a2) „postajati modar“ (csl. *modrěti*; polj. *modrzc: modrzeję*; češ. *modřeti*; sln. *modrěti: modrim*)⁸¹⁹. Hrvatske potvrde: *modrět: mōdrīš/modrīješ*, 3.1.mn. *mōdrē/modrīju* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **modrъ* „modar“.

19. psl. *molděti: *moldějъ (n.p.a2) „biti mlad“ (csl. *mladěti*; rus. *молодѣть: молодѣю*, 3. 1. jd. *молодѣем*; češ. *mladěti*; sln. *mladěti: mladim*)⁸²⁰. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **moldъ* „mlad“.

20. psl. *mōdrěti: *mōdrějъ (n.p.a2) „biti mudar“ (rus. *мудрѣть: мудрѣю*, 3.1.jd. *мудрѣем*; polj. *mądrzc: mądrzeję*; češ. *moudřeti*)⁸²¹. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **mōdrъ* „mudar“.

21. psl. *mъdъlěti: *mъdъlějъ „biti bez svijesti“ (csl. *mъdlěti*; rus. *млетъ*; polj. *mdleć: mdleję*; češ. arh. *mdleti*)⁸²². Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **mъdъlъ* „blijed“.

22. psl. *mъrtvěti: *mъrtvějъ (n.p.a2) „postati mrtav“ (rus. *мертвѣть: мертвѣю*, 3. 1.jd. *мертвѣем*; polj. *martwieć: martwieję*; češ. *mrtvěti*)⁸²³. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **mъrtvъ* „mrtav“.

⁸¹⁷ ESSJa 13: 246.

⁸¹⁸ ESSJa 17: 154.

⁸¹⁹ ESSJa 18: 97.

⁸²⁰ ESSJa 19: 156.

⁸²¹ ESSJa 20: 126.

⁸²² ESSJa 20: 207.

⁸²³ ESSJa 21: 141.

23. psl. *něměti: *němějǫ (n.p.a2) „postati nijem“ (немѣть: немѣю, 3.l.jd. немѣем; polj. niemiec: niemieję; sln. *němėti: němím*)⁸²⁴. Hrvatske potvrde: zanijětjeti: zànijētīm (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *němь „nijem“.

24. psl. *pustěti: *pustějǫ (n.p.a2) „postati pust“ (rus. пустѣть: пустѣю, 3.l.jd. пустѣем; polj. puściec: puścieję). Hrvatske potvrde: opústjeti: òpūstīm (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *pustь „pust“.

25. psl. *rǫděti: *rǫdějǫ (n.p.a2) „rudjeti“ (rus. рѹдѣть: рѹдѣю, 3.l.jd. рѹдѣем; polj. rdziec: rdzieję). Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *rǫdь „rudan“. Baltijska usporednica je lit. rudėti: rudėja.

26. psl. *sivěti: *sivějǫ (n.p.a2) „postati siv“ (rus. сивѣть: сивѣю, 3.l.jd. сивѣем; polj. siwiec: siwieję; sln. *sivėti: sivím*). Hrvatske potvrde: sívjeti: sívīm (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *sivь „siv“.

27. psl. *slǫběti: *slǫbějǫ (n.p.a) „slabjeti“ (rus. слабѣть: слабѣю, 3.l.jd. слабѣем; polj. slabiec: slabieję; sln. *slabėti: slabím*) Hrvatske potvrde: slǫbjeti: slǫbīm (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *slabь „slab“.

28. psl. *slěpěti: *slěpějǫ „postati slijep“ (polj. ślepiec: ślepieję; sln. *slepėti: slepím*). Hrvatske potvrde: slijépjeti: slijépīm (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *slěpь „slijep“.

29. psl. *stǫrěti: *stǫrějǫ (n.p.a) „postati star“ (rus. старѣть: старѣю, 3.l.jd. старѣем; polj. starzec: starzeję; sln. *starėti: starím*). Hrvatske potvrde: stǫrjeti: stǫrīm (ARj); stǫret: stǫrīš, 3.l.mn. stǫrē (Grobnik); stǫręti: starím (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *starь „star“.

30. psl. *šuměti: *šumějǫ (n.p.a2) „šumjeti“ (rus. шумѣть: шумѣю, 3.l.jd. шумѣем; polj. szumiec: szumieję; sln. *šumėti: šumím*). Hrvatske potvrde: šúmjeti: šúmīm (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *šumь „šum“.

⁸²⁴ ESSJa 25: 99.

31. psl. *topěti: *topějō (n.p.a2) „postati tup“ (rus. *тупѣть: тупѣю*, 3.l.jd. *тупѣет*; polj. *topieć: topieję*). Hrvatske potvrde: *otupjeti: otupim* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *topь „tup“.

32. psl. *zoltěti: *zoltějō (n.p.a2) „biti zlatan“ (rus. *золотѣть: золотѣю*, 3.l.jd. *золотѣет*; polj. *złociec: złocieję*). Hrvatske potvrde: Nema

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *zolto „zlato“.

33. psl. *živěti: *živějō „biti živ“ (n.p.a2) (polj. *żywieć: żywieję*; sln. *živěti: živim*).

Hrvatske potvrde: *živjeti: živim* (ARj); *živěti: živim* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *živь „živ“.

34. psl. *želěti: *želějō „željeti“ (n.p.a2) (stsl. *želěti i želati: želějō i želajō*; rus. *желать: желатью*; sln. *želěti: želim*). Hrvatske potvrde: *željeti: želim* (ARj); *želět: želiš*, 3.l.mn. *želē* (Grobnik); *želěti: želim* (Bednja).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *želja „želja“. S obzirom na staroslavenske i ruske primjere koji upućuju na inf. *želěti i *želati, za praslavenski se rekonstruiraju oba infinitiva. U zapadnoslavenskim jezicima nema odraza ovoga glagola, kao ni imenskoga oblika *želja.

35. psl. *žyltěti: *žyltějō (n.p.a2) „biti žut“ (rus. *желтѣть: желтѣю*, 3.l.jd. *желтѣет*; polj. *żółcieć: żółcieję*; sln. *žoltěti: žoltim*). Hrvatske potvrde: *žutjeti: žutim* (ARj); *žōtęti: žōtęjem* „postajati žut“ (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *žyltь „žut“.

Zaključak

Tematske prezentske osnove tvorene sufiksom *-ěj- u praslavenskom su razdoblju bile dobro zastupljene, a čini se da je tvorbeni obrazac ostao plodan i nakon raspada praslavenske jezične zajednice. Etimološki ovaj tvorbeni sloj nije zanimljiv jer su svi primjeri tvoreni iz potvrđenih imenskih osnova. Morfološki i akcentološki prezentske osnove tvorene sufiksom *-ěj- tijekom razvoja pojedinih slavenskih jezika stopile su se s drugim tvorbenim tipovima, prije svega polutematskim *-ě- /*-i- te polutematskim *-i- glagolima, što je dovelo do njihova utruća i nestanka (veći dio južnoslavenskoga područja) ili do širenja (istočnoslavenski jezici).

3.7. Tematska prezentska osnova izvedena sufiksom *-uj-

U prezentske osnove tvorene sufiksom *-uj- ubrajamo primjere šeste vrste prema Vondrákovej klasifikaciji: stsl. *věrovati: věrujō* (Vondrak 1928: 209.). Formalno obilježje ovoga tvorbenog tipa je sufiks *-uj- u prezentskoj osnovi, dok se infinitiv svih glagola ovoga tipa tvori nastavkom *-ov-a-. Riječ je o istome sufiksu koji je nakon monoftongizacije diftonga u prezentskoj osnovi odražen kao psl. *-u-, uz nastavak *-j- karakterističan za sve prezentske osnove koje završavaju na samoglasnik. Identičan tvorbeni tip potvrđen je u litavskom i pruskom jeziku pa se govori o naslijeđenoj baltoslavenskoj glagolskoj tvorbi (v. dalje).

Glagoli ovoga tvorbenoga tipa denominativnoga su podrijetla te su vrlo dobro zastupljeni u svim slavenskim jezicima. Mnogi primjeri nastali su nakon raspada praslavenske jezične zajednice, a za neke primjere nije moguće sa sigurnošću odrediti vrijeme nastanka. Naime, u hrvatskome jeziku mnoge prezentske osnove ovoga tipa posuđene su iz drugih slavenskih izvora, prvenstveno staroslavenskih tekstova, a u 19. stoljeću i iz ruskoga jezika. Podrijetlo takvih nenaslijeđenih tvorbi moguće je utvrditi provjerom dijalektnih i povijesnih izvora: ako je tvorba kasno posvjedočena i nepoznata većini dijalekata, tada je vjerojatno riječ o posuđenici. Također, s obzirom na plodnost ovoga tvorbenoga tipa moguće je da su pojedine tvorbe nastajale nakon raspada praslavenske jezične zajednice s obzirom da su u dostupnim izvorima potvrđene tvorbe nepoznate ostalim slavenskim jezicima: npr. slč. *cestovat'* „putovati“ ← psl. **čěsta* „put, cesta“. U staroslavenskim izvorima glagoli ovoga tipa iznimno su česti; njima su se sastavljači staroslavenskih tekstova koristili prilikom prijevoda grčkih denominativnih glagola. Samim time, glagolske tvorbe ovoga tipa nisu zanimljive s povijesnoga gledišta: svi primjeri denominativnoga su podrijetla, a za razliku od polutematskih denominativa i prezentskih osnova tvorenih sufiksom *-aj- u ovome tvorbenom tipu nije zabilježen nijedan primjer tvoren iz nepotvrđene imenske osnove, što neizravno također upućuje na mlađe postanje ovoga tvorbenog tipa. Zbog svega navedenoga prezentske osnove tvorene sufiksom *-uj- u priručnicima se pojedinačno ne navode. Vaillant (1966: 350-351.) navodi usporednice iz različitih slavenskih jezika kojima dokazuje da je većina primjera ovoga tipa nastala nakon raspada praslavenske jezične zajednice.

psl. * <i>věrovati</i> : * <i>věrujō</i>		
Jednina	Množina	Dvojina
1. * <i>věrujō</i>	1. * <i>věrujemъ</i>	1. * <i>věrujevě</i>
2. * <i>věruješъ</i>	2. * <i>věrujete</i>	2. * <i>věrujeta</i>
3. * <i>věrujetъ</i>	3. * <i>věrujōtъ</i>	3. * <i>věrujete</i>

Tablica 25. Promjena prezentske osnove tvorene sufiksom *-uj-

3.7.1. Indoeuropsko nasljeđe

Pralavenske prezentske osnove tvorene sufiksom *-uj- (< rpsl. *-auj-) povijesno su zanimljive jer ne postoji jedinstveno mišljenje o njihovoj podrijetlu. U literaturi ih se obično uspoređuje s grčkim denominativima poput grč. βασιλέω „kraljevati“ ← βασιλεύς „kralj“ (Stang 1942: 51; Vaillant 1966: 354; Schmalstieg 2000: 203.), ali takvo tumačenje nije pouzdano ni jednoznačno.

Sigurno je, međutim, da usporednice praslavenske tvorbe postoje u baltijskim jezicima. U litavskom se jeziku sufiksom -auj- tvore glagoli iz imenskih i, rjeđe, glagolskih osnova. Najčešći izvor su imenice o-osnova i a-osnova: *badáuti*: *badáuja* „trpjeti bijedu“ ← *bādas* „bijeda“; *kaimynáuti*: *kaimynáuja* „biti nekome susjed“ ← *kaimýnas* „susjed“; *maináuti*: *maináuja* „mijenjati“ ← *maĩnas* „mijena“ (Skardžius 1943: 497-504.). Tvorba je plodna s obzirom da su zabilježeni brojni primjeri tvoreni iz slavenskih posuđenica.

U spomenicima pruskoga jezika zabilježeni su sljedeći primjeri: *sengidaut* „dostići“ ; *gerdaus* (3. l. fut.) „reći“; *grikaut* „ispovjediti“ ← *griks* „grijež“; (Schmalstieg 1974: 194-196.)

Sufiks *-uj- uvijek je akutiran kao i njegova baltijska usporednica u lit. -á- (v. gore), dok se nastavak *-j-, kao što smo dosad vidjeli, dodavao na sve vokalske osnove; samim time, slijedeći dosadašnju analizu, nastavak *-j- tumačimo kao zaseban tvorbeni formant.

Dakle, praslavenski sufiks *-uj- povijesno je moguće raščlaniti na *-u- (< *-ouH-) i *-j-. S obzirom da se sufiks *-j- redovito pojavljuje u svim prezentskim vokalskim osnovama, potrebno je objasniti jedino postanje sufiksa čiji baltoslavenski praoblik rekonstruiramo kao

*-ouH-. Završni laringal rekonstruira se zbog akcentuacije, ali moguće je pretpostaviti i da je akutiranost sufiksa poopćena prema drugim sufiksima denominativne tvorbe: *-eh₁- i *-eh₂⁸²⁵.

Podrijetlo sufiksa *-ouH- moguće je potražiti u pridjevima u-osnova, dobro očuvanima u litavskom, a izgubljenima u ostalim baltoslavenskim jezicima. Problem takvoga tumačenja je što su gotovo svi primjeri, u slavenskom kao i u baltijskom, tvoreni iz imenica, a mnogo rjeđe iz pridjeva. Osim toga, trebalo bi pretpostaviti prijevojnu puninu sufiksa, što je malo vjerojatno.

Konačno, kao najvjerojatniji izvor prezentskih osnova tvorenih sufiksom *-uj- moguće je odrediti imenice ū-osnova. U kanonskim staroslavenskim tekstovima takve imenice čine neveliku i zatvorenu skupinu, ali u praslavenskom su razdoblju sigurno bile mnogo zastupljenije (Arumaa 1985: 63-67.). Prema tome, iz imenice *ljuby „ljubav“ tvoren je glagol *ljubovati: *ljubujō, a prema tom obrascu tvoreni su i glagoli iz drugih imenskih osnova.

3.7.2. Akcentuacija

Glagoli ovoga tvorbenoga tipa u praslavenskom jeziku imali su dva naglasna obrasca: n.p.a i n.p.b (Kapović 2018: 324-325.). Pripadnost nekom od dvaju naglasnih tipova ovisilo je o naslijeđenim fonetskim obilježjima glagolske osnove. Ako je osnova bila akutirana, npr. psl. *věrovati: *věrujō „vjerovati“ ← psl. *věra, tada je glagol pripadao n.p.a, a u primjerima s neakutiranim korijenima naglasak se ostvaruje prema n.p.b: npr. psl. *kupovāti: *kupŭjō „kupovati“. S obzirom da su u praslavenskom jeziku svi primjeri ovoga tvorbenog tipa denominativnoga postanja, akcentuacija izvedenih glagola načelno odražava akcentuaciju polazišnih imenskih oblika; iznimke nastale su nakon raspada praslavenske jezične zajednice i ograničene su na pojedine slavenske jezike i dijalekte. U hrvatskim govorima u pojedinim primjerima potvrđena je sinkronijska n.p.B koja je naknadno postala iz primjera s korijenskim naglaskom (Kapović 2018: 324.).

⁸²⁵ Baltijski jezici poznaju još jedan sličan i vrlo plodan denominativan tip. Riječ je o prezentskim osnovama koje upućuju na praoblik *-oH- ili *-eh₃- > lit. -ūoj- : npr. lit. *akmeniūoti* : *akmeniūoja* „kamenovati“ ← *akmuō* „kamen“. Ako je takav tvorbeni tip postojao i u praslavenskome razdoblju, naknadno se pravilnim fonološkim razvojem stopio s odrazima denominativnih *-eh₂- glagola te ga više nije moguće izdvojiti.

Naglasna paradigma	Praslavenski	Ruski stand.	Hrvatski stand.	Hrvatski dij. (Brač)	Slovenski
n.p.a	1. *věrujǫ	1. вѣрую	1. vjèrujēm	1. v̄irujen	1. vērujem
	2. *věruješь	2. вѣруеши	2. vjèrujēš	2. v̄iruješ	2. vēruješ
	3. *věrujetь	3. вѣрует	3. vjèrujē	3. v̄iruje	3. vēruje
	1. *věrujemъ	1. вѣруем	1. vjèrujēmo	1. v̄irujemo	1. vērujemo
	2. *věrujete	2. вѣруете	2. vjèrujēte	2. v̄irujete	2. vērujete
	3. *věrujotь	3. вѣруют	3. vjèrujū	3. v̄iruju	3. vērujejo
n.p.b	1. *ljubǫjǫ	1. любѹю	1. ljùbujēm	1. -	1. ljubûjem
	2. *ljubǫješь	2. любѹеши	2. ljùbujēš	2. -	2. ljubûješ
	3. *ljubǫjetь	3. любѹет	3. ljùbujē	3. -	3. ljubûje
	1. *ljubǫjemъ	1. любѹем	1. ljùbujēmo	1. -	1. ljubûjemo
	2. *ljubǫjete	2. любѹете	2. ljùbujēte	2. -	2. ljubûjete
	3. *ljubǫjotь	3. любѹют	3. ljùbujū	3. -	3. ljubûjejo

Tablica 26. Pregled naglasnih paradigmi praslavenskih prezentskih osnova izvedenih sufiksom *-uj-.

3.7.3. Pregled prezentskih osnova tvorenih sufiksom *-uj- u praslavenskome jeziku.

1. psl. *cělovāti: *cělǫjǫ (n.p.b) „ljubiti“ (stsl. cělovati: cělǫjǫ; rus. целовать: целѹю, 3. l. jd. целѹем; polj. całować: całuje; sln. celovāti: celûjem)⁸²⁶. Hrvatske potvrde: cjelòvati: cjèljujēm (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *cělъ „cijel“. Odras ovoga glagola dobro potvrđen u starijim spomenicima od 13. stoljeća. S obzirom da u suvremenim dijalektnim izvorima nismo pronašli njegove odraze, moguće je da je u stariju pismenost preuzet iz crkvenoslavenske književnosti.

⁸²⁶ ESSJa 3:179; Derksen 2008: 74.

2. psl. *čarováti: *čarújq (n.p.b) „čarati“ (rus. *чаровáть: чарýю*, 3.l.jd. *чарýем*; polj. *czarowác: czaruję*; sln. *čarováti: čarújem*)⁸²⁷. Hrvatske potvrde: *čaròvati: čàrujēm* (ARj prema Stulliju).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *čarъ „čar“. Odras ovoga glagola u hrvatskim je izvorima zabilježen samo u Stullijevu rječniku. Umjesto njega u svim je govorima potvrđen odraz istoznačnoga glagola *čarati.

3. psl. *darováti: *darújq (n.p.b) „darovati“ (stsl. *darovati: daruję*; rus. *даровáть: дарýю*, 3.l.jd. *дарýем*; polj. *darowác: daruję*; slovin. *darāvác: darāvq, daráuvóš*; sln. *darováti: darújem*)⁸²⁸. Hrvatske potvrde: *daròvati: dàrujēm* (ARj); *darovàt: darùjen* (Brač); *dar'uvati: dar'uvlem* (Sveti Đurđ); *darúvati: darújēm* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *darъ „dar“. Odras ovoga glagola potvrđen je u govorima svih triju narječja hrvatskoga jezika.

4. psl. *godováti: *godújq (n.p.b) „svetkovati“ (stsl. *godovati: goduję*; rus. *зодовáть: зодýю*, 3.l.jd. *зодýем*; polj. *godowác: goduję*)⁸²⁹. Hrvatske potvrde: *godòvati: gòdujēm* (ARj prema Karadžiću).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *godъ „ugoda“. Jedina potvrda potječe iz Karadžićeva rječnika.

5. psl. *gotováti: *gotújq (n.p.b) „pripremati; kuhati“ (stsl. *gotovati: gotuję*; polj. *gotowác: gotuję*; slovin. *gotác: gùqtijq, gotújěš*)⁸³⁰. Hrvatske potvrde: *gotovati: gotovam* (ARj od 14. do 16. st.).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *gotovъ „spreman, gotov“. Odras ovoga glagola preuzet je iz crkvenoslavenskih tekstova i čini se da nikada nije bio dijelom govornoga jezika hrvatskoga područja. U govorima svih triju narječja hrvatskoga jezika zamjenjuje ga odraz istoznačnoga glagola *gotoviti. **Kao i u primjeru *darovati moguće je da -ov- dio osnove, a ne sufix, a izvorni naglasak bio bi *gotòvati.**

⁸²⁷ ESSJa 4: 24.

⁸²⁸ ESSJa 4: 190.

⁸²⁹ ESSJa 6: 190.

⁸³⁰ ESSJa 7: 69.

6. psl. *kǎmenovati: *kǎmenujǫ (n.p.b) „kamenovati“ (stsl. *kamenovati*; polj. arh. *kamionować: kamionuje*; češ. *kamenovati*; sln. *kamenováti: kamenûjem*)⁸³¹.

Hrvatske potvrde: *kǎmenovati: kǎmenujēm* (ARj); *kǎmenovot: kǎmenujen* (Brač); *kamenûvati: kamęnûjem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **kamy* „kamen“.

7. psl. *krasováti: *krasújǫ (n.p.b) „krasiti“ (stsl. *krasovati*; rus. *красовать: красую*, 3.l.jd. *красыем*; polj. *krasować: krasuje*)⁸³². Hrvatske potvrde: *krasovati: krasujem* (ARj prema crkvenoslavenskim tekstovima).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **krasa* „ukras, ures“. Odras ovoga glagola na hrvatskom je području potvrđen samo u crkvenoslavenskim tekstovima. U govorima svih triju narječja hrvatskoga jezika u istome značenju potvrđen je odraz psl. **krasiti*.

8. psl. *kupováti: *kupújǫ (n.p.b) „kupovati“ (stsl. *kupovati*; rus. dij. *куновать*; polj. *kupować: kupuje*; češ. *kupovati*; gluž. *kupować*; sln. *kupováti: kupûjem*)⁸³³.

Hrvatske potvrde: *kupòvati: kùpujēm* (ARj); *kupovât: kupûjen* (Brač); *kupûvati: kupûjem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **kupъ* „hrpa, kup“.

9. psl. *lěkovati: *lěkujǫ „liječiti“ (csl. *lěkovati*; polj. *lekować: lekuje*; češ. *lekovati*; gluž. *lekować*)⁸³⁴. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **lěkbъ* „lijek“. Odras ovoga glagola nije potvrđen u izvorima s hrvatskoga područja. U govorima svih triju narječja hrvatskoga jezika u istome značenju potvrđen je odraz psl. **lěčiti*.

10. psl. *lětovati: *lětujǫ (n.p.a) „provoditi ljeto“ (rus. *летовать: летую*, 3.l.jd. *летуем*; polj. *latować: latuje*; sln. *letováti: letûjem*)⁸³⁵. Hrvatske potvrde: *ljětovati: ljětujēm* (ARj); *lītovot: lītujen* (Brač); *lětovat: lětuješ*, 3.l.mn. *lětujū* (Grobnik); *lętúvati: lętújem* (Varaždin).

⁸³¹ ESSJa 9: 133.

⁸³² ESSJa 12: 101.

⁸³³ ESSJa 13: 113.

⁸³⁴ ESSJa 14: 198.

⁸³⁵ ESSJa 15:16.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **lěto* „ljeto“ Akcentuacija praslavenskoga oblika zasigurno je bila n.p.a, s obzirom da je takav akcentuacijski tip bio karakterističan za polazišni glagol. U potvrdama iz ruskog i kajkavskog nalaze se akcentuacijske inovacije. U sadašnjem značenju ovaj je glagol u hrvatskom jeziku potvrđen od 18. stoljeća.

11. psl. *lixovati: *lixujǫ „lišavati“ (stsl. *lihovati*; rus. dij. *лиховать*; polj. *lichować: lichuje*)⁸³⁶. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **lixъ* „mršav, oskudan“ Odras ovoga glagola nije potvrđen u izvorima s hrvatskoga područja. U čakavskim tekstovima 16. stoljeća potvrđena je glagolska imenica *lihovanje* (ARj), izvedena iz ovoga glagola vjerojatno pod utjecajem crkvenoslavenske književnosti. U govorima svih triju narječja hrvatskoga jezika potvrđen je jedino odraz psl. **lišiti*.

12. psl. *likovǫti: *likújǫ (n.p.b) „pjevati; veseliti se“ (stsl. *likovati*; rus. *ликовать*)⁸³⁷. Hrvatske potvrde: *likovati: likujem* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **likъ* „narodno kolo“⁸³⁸. U suvremenim govorima hrvatskoga jezika nije potvrđen odraz ovoga glagola. U stariju književnost vjerojatno je preuzet iz crkvenoslavenskih tekstova.

13. psl. *ljubovǫti: *ljubújǫ (n.p.b) „ljubovati“ (rus. *любоваться: люблюсь, 3.l.jd. любитя*; polj. *lubować: lubuje*; češ. *libovati*; sln. *ljubovati: ljubujem*)⁸³⁹.

Hrvatske potvrde: *ljubovati: ljubujem* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **ljuby* „ljubav“.

14. psl. *ljutovati: *ljutuǫ „srditi se“ (stsl. *ljutovati*; polj. dij. *lutować się: lutuje się*)⁸⁴⁰. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **ljutъ* „ljut“. Odras ovoga glagola nije potvrđen u izvorima hrvatskoga jezika.

⁸³⁶ ESSJa 15: 97.

⁸³⁷ ESSJa 15: 105.

⁸³⁸ Nije srodno s hrv. *lik* „osoba, lice“. Za etimologiju v. ERHJ : 554.

⁸³⁹ ESSJa 15: 179.

⁸⁴⁰ ESSJa 15: 228.

15. psl. *medovati: *medujō „skupljati med“ (rus. dij. *медовать*; polj. *miodować: mioduje*; češ. *medovati*)⁸⁴¹. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **medъ*. Odras ovoga glagola nije potvrđen u izvorima hrvatskoga jezika. **S obzirom da je imenica **medъ* potvrđena kao u-osnova, vjerojatno je povijesno riječ tvorbi **medov-ati*, ali zbog nedostatka podataka to nije potvrđeno.**

16. psl. *mīlovati: *mīlujō (n.p.a) „voljeti; milovati“ (stsl. *milovati*; rus. *милловать: милою*, 3. l.jd. *милует*; polj. *miłować: miłuje*; češ. *mílovati*; sln. *milovati: milújem*)⁸⁴².

Hrvatske potvrde: *mīlovati: mīlujēm* (ARj); *mīlovot: mīlujen* „iskazivati dragost“ (Brač); *milúvati: milújem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **milъ* „mio“.

17. psl. *mirovāti: *mirújō (n.p.b) „mirovati“ (rus. *мировать*; polj. *mirować: miruje*; sln. *mirovāti: mirújem*)⁸⁴³. Hrvatske potvrde: *miròvati: mirujēm* (ARj); *mirovāt: mirùjen* (Brač); *mirúvati: mirújem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **mirъ* „mir“.

18. psl. *mōdrovāti: *mōdrújō (n.p.b) „biti mudar“ (stsl. *mōdrovati*; polj. arh. *mądrawać: mądruje*; češ. *mudrovati*)⁸⁴⁴. Hrvatske potvrde: *mudròvati: mùdrujēm* (ARj); *mudrovāt: mudrùjen* (Brač).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **mōdrъ* „mudar“.

19. psl. *něgovati: *něgujō (n.p.a) „njegovati“ (rus. *неговать*; češ. *něhovati*; sln. *negovāti: negújem*)⁸⁴⁵. Hrvatske potvrde: *njègovati: njègujēm* (ARj); *njègovat: njègujen* (Gacka).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **něga* „njega“.

20. psl. *noktjevāti: *noktjújō (n.p.b) „noćiti“ (rus. *ночевать: ночую*, 3.l.jd. *ночуем*; polj. *nocować: nocuje*; sln. *nočevāti: nočújem*)⁸⁴⁶. Hrvatske potvrde: *noćèvati: nòćujēm* (ARj); *noćèvat* (zapadna Hercegovina).

⁸⁴¹ ESSJa 18: 56.

⁸⁴² ESSJa 19: 44.

⁸⁴³ ESSJa 19: 55.

⁸⁴⁴ ESSJa 20: 130.

⁸⁴⁵ ESSJa 25: 98.

⁸⁴⁶ ESSJa 25: 173.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **noktjь* „noć“. Odraz ovoga glagola od 16. je stoljeća dobro je potvrđen u govorima hrvatskoga jezika. U standardnome jeziku i većini suvremenih govora prevladao je odraz istoznačnoga glagola **noktiti*.

21. psl. *obēdovati: *obēdujō „objedovati“ (rus. *обедовать*; pol. *obiadować*: *obiaduje*; sln. *obēdovati*: *obēdujem*)⁸⁴⁷. Hrvatske potvrde: *òbjedovati*: *òbjedujēm* (ARj); *obēdvat*: *obēdvāš* (Grobnik); *obīdvot*: *obīdvon* (Brač); *obēdovati*: *obēdujem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **obēdъ* „objed“. U čakavskim govorima ovaj glagol odražen je kao *aj*-glagol (v. gore).

22. psl. *obrazováti: *obrazújō (n.p.b) „oblikovati“ (rus. *образовать*: *образую*, 3.l.jd. *образуем*; polj. *obrazować*: *obrazuje*; sln. *obrazováti*: *obrazujem*).

Hrvatske potvrde: *òbrazovati*: *òbrazujēm* (ARj); *obraz'ovati*: *obraz'ovlēm* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **obrazъ* „oblik, slika“. Odraz ovoga glagola u govorima hrvatskoga jezika izvorno nije potvrđen. **Navedene hrvatske potvrde posuđene su iz ruskoga jezika u devetnaestom stoljeću.**

23. psl. *örtovati: *örtujō (n.p.a) „ratovati“ (csl. *ratovati*: *ratujō*; rus. *ратовать*: *рабую*, 3.l.jd. *рабуем*)⁸⁴⁸. Hrvatske potvrde: *rätovati*: *rätujēm* (ARj); *rätovat*: *rätuješ*, 3.l.mn. *rätujū* (Grobnik); *ratûvati*: *ratûjem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **ortъ* „rat“. U zapadnoslavenskim jezicima nema odraza ovoga glagola. ESSJa donosi samo crkvenoslavenske i ruske potvrde.

24. psl. *pāmętovati: *pāmętujō (n.p.a) „pamtiti“ (stsl. *pamętovati*; rus. dij. *памятовать*; češ. arh. *pamatovati*; sln. *pāmetovati*: *pāmetujem*)⁸⁴⁹.

Hrvatske potvrde: *pāmetovati*: *pāmetujēm* (ARj); *pametûvati*: *pametûjem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **pamęть* „pamćenje, pamet“.

⁸⁴⁷ ESSJa 26: 181.

⁸⁴⁸ ESSJa 32: 213.

⁸⁴⁹ ESSJa 41: 80-81.

25. psl. *parovati: *parujq „sušiti na pari“ (rus. *паровать: парую*, 3.1.jd. *парует*; polj. *parować: paruje*; češ. *parovati*)⁸⁵⁰. Hrvatske potvrde: Nema.

- Tematski izvedeni prezent ← psl. *para „para“.

26. psl. *rđdovati: *rđdujq (n.p.a) „radovati se“ (rus. *радовать: радую*, 3.1.jd. *радует*; polj. *radować: raduje*; sln. *radovati: radujem*). Hrvatske potvrde: *rđdovati: rđdujēm* (ARj); *radŭvati: radŭjēm* (Varaždin).

- Tematski izvedeni prezent ← psl. *radъ „radost“.

27. psl. *slědovati: *slědujq „slijediti“ (rus. *следовать: следую*, 3.1. jd. *следует*; polj. *śladować: śladuje*; sln. *sledovati: sledujem*). Hrvatske potvrde: *sljědovati: sljědujēm* (ARj); *násljedovati: násljedujēm* (ARj); *naslědŭvati: naslědŭjēm* (Varaždin).

- Tematski izvedeni prezent ← psl. *slědъ „trag“. U govorima hrvatskoga jezika odraz ovoga glagola potvrđen je samo u prefiksanim izvedenicama.

28. psl. *věrovati: *věrujq (n.p.a) „vjerovati“ (rus. *веровать: верую*, 3.1. jd. *верует*; polj. *wiarować: wiaruje*; sln. *vérovati: vérujem*). Hrvatske potvrde: *vjěrovati: vjěrujēm* (ARj); *vřrovot: vřrujen* (Brač); *v'ėruvati: v'ėrujēm* (Varaždin).

- Tematski izvedeni prezent ← psl. *věra „vjera“.

29. psl. *vojevŭti: *vojŭjq (n.p.b) „vojevati“ (rus. *воевать: воюю*, 3.1.jd. *воюет*; polj. *wojować: wojuje*; slovin. *vojãc: vŭojŭja, vojŭjěš*; češ. *vojovati*; sln. *vojėvati: vojėvam*). Hrvatske potvrde: *vojėvati: vŭojŭjēm* (ARj); *vojŭvati: vojŭjēm* (Varaždin).

- Tematski izvedeni prezent ← psl. *vojъ „bitka“.

30. psl. *žŭlovati: *žŭlujq (n.p.a) „žalovati“ (rus. *жаловать: жалую*, 3.1.jd. *жалует*; polj. *żalować: żaluje*; sln. *žalovati: žalujem*)⁸⁵¹.

Hrvatske potvrde: *žŭlovati: žŭlujēm* (ARj); *žŭlovot: žŭlujen* (Brač); *žŭlovat: žŭluješ*, 3.1.mn. *žŭlujŭ* (Grobnik); *žalŭvati: žalŭjēm* (Varaždin).

- Tematski izvedeni prezent ← psl. *žalъ „žalost“.

⁸⁵⁰ ESSJa 41: 140.

⁸⁵¹ Zaliznjak 2010: 133.

Zaključak

U praslavenskome jeziku postojao je dobro zastupljen tip prezentskih osnova tvorenih sufiksom **-uj-* naslijeđen iz razdoblja baltoslavenskoga prajezika. Potvrde ovoga tvorbenog tipa u suvremenim slavenskim jezicima ne odražavaju vjerno njegovu zastupljenost u doba praslavenske jezične zajednice. Naime, mnogi su primjeri naknadno posuđeni iz starijih izvora, uglavnom iz crkvenoslavenske tradicije u kojoj su glagoli ovoga tipa vrlo dobro posvjedočeni. S obzirom da ne postoji jedinstvena ni općeprihvaćena teorija o podrijetlu ovoga tvorbenog tipa, pokušali smo ponuditi vlastito viđenje njihova nastanka. Prema našem tumačenju ovaj tvorbeni tip postao je denominativnom tvorbom iz imenskih *ū*-osnova odakle se proširio na ostale imenske osnove.

Također, nakon pregleda dostupnih primjera zaključujemo da su svi primjeri ove glagolske tvorbe tvoreni iz posvjedočenih imenskih osnova, čime se ovaj tvorbeni tip bitno razlikuje od glagola tvorenih sufiksom **-aj-*.

3.8. Tematska osnova izvedena sufiksom *-n-

Tvorba nazalnim sufiksom *-n- obuhvaća primjere druge vrste prema Vondrákovej klasifikaciji: npr. stsl. *dvignŏti*: *dvignŏ* (Vondrak 1928: 181-185.). Riječ je o glagolima čija infinitivno-preteritna osnova završava nastavkom *-nŏ-, a u prezentskoj se osnovi između korijena i gramatičkoga nastavka nalazi sufiks *-n-.

Prezentske osnove ovoga tvorbenog tipa veoma su plodne i vrlo su dobro potvrđene u svim slavenskim jezicima, a svi primjeri ove tvorbe tvoreni su iz polazišnih glagolskih osnova, odnosno različitih osnova tematskoga (neizvedenoga i izvedenoga) prezenta, uključujući i primjere koji u svom polazišnom obliku nisu potvrđeni.

Zbog iznimne plodnosti prezentske osnove tvorene sufiksom *-n- nalaze se u sinkronijskim opisima pojedinačnih slavenskih jezika. Tako se za hrvatski standardni jezik navodi da se sufiksom *-nuti* tvore svršeni glagoli od nesvršenih neprefigiranih glagola i tako tvoreni glagoli znače jednokratno izvršenje radnje označene osnovnim nesvršenim glagolom (Babić 1991: 475.). Identičnu definiciju moguće je primijeniti i na sve ostale slavenske jezike.

Nakon raspada praslavenske jezične zajednice naslijeđene prezentske osnove tvorene sufiksom *-n- ostale su sačuvane u svim slavenskim jezicima, a zabilježeno je i više preinaka ovoga tvorbenoga tipa (v. dalje).

psl. * <i>dvignŏti</i> : * <i>dvignŏ</i>		
Jednina	Množina	Dvojina
1. * <i>dvignŏ</i>	1. * <i>dvignemъ</i>	1. * <i>dvignevě</i>
2. * <i>dvignešъ</i>	2. * <i>dvignete</i>	2. * <i>dvigneta</i>
3. * <i>dvignetъ</i>	3. * <i>dvignŏтъ</i>	3. * <i>dvignete</i>

Tablica 27. Promjena prezentske osnove tvorene sufiksom *-n-.

3.8.1. Indoeuropsko nasljeđe

U brojnim indoeuropskim jezicima, uključujući i one najarhaičnije, potvrđene su prezentske osnove koje upućuju na odraz indoeuropskoga sufiksa *-*neu*-/*-*nu*-. Ipak, s obzirom da se značenja potvrđenih tvorbi ovoga tipa međusobno znatno razlikuju, nije moguće ponuditi pouzdan odgovor o značenju nazalnoga sufiksa u indoeuropskome prajeziku⁸⁵².

U staroindijskom se u tvorbu nazalnim sufiksom ubraja skupina atematskih glagola koji prezentsku osnovu tvore sufiksom -*no*- (jednina), odnosno -*nu*- (dvojina i množina): npr. *sunomi* „gnječim“, *sunosi* „gnječiš“, *sunoti* „gnječi“; *sunumah* „gnječimo“, *sunutha* „gnječite“, *sunvanti* „gnječē“ (Mayrhofer 1978: 78.). S obzirom na ostala formalna obilježja takvih glagola (atematska tvorba, prijevoini obrazac) staroindijski odrazi zacijelo odražavaju izvornu indoeuropsku tvorbu.

U grčkom se sufiksom -*vu*-⁸⁵³ tvorila dobro zastupljena skupina atematskih prezentskih osnova: npr. grč. *ῥοῦμι* „dižem“ (Rix 1976: 209.). Kao i u staroindijskome riječ je o tvorbi koju smo u uvodu definirali kao *atematski izvedeni tip*.

U anatolijskom se sufiksom -*nu*- tvorilo kauzativne glagole iz glagolskih i imenskih osnova: npr. het. *tepnuzzi* „kvariti“ (Oettinger 1979: 163.). S obzirom na nestanak prijevoinne opreke (poopćavanje prazninskoga prijevoinnoga stupnja) anatolijska je tvorba inovativnija od staroindijskih primjera u kojima je stari prijevoinni obrazac očuvan.

Praslavenski prezentski sufiks *-*n*- vjerojatno je nastao pravilnim razvojem od indoeuropskoga sufiksa *-*nu* > *n* (Matasović 2008: 259.)⁸⁵⁴. Sufiks *-*nq*- iz infinitivno-preteritne osnove skloni smo tumačiti sekundarnom nazalizacijom *-*nu*- > -*nq*-, koja je zabilježena u nekoliko staroslavenskih primjera: npr. stsl. *nožda* „nužda“; usp. i *nožb* „nož“ (SJS II: 453-455.).

Prema tome, zaključujemo da je u praslavenskom poopćena prijevoinna praznina naslijeđenoga sufiksa uz sekundarnu preobliku u infinitivno-preteritnoj osnovi.

Tvorba prezentske osnove nazalnim sufiksom povezana je s još jednim mehanizmom tvorbe prezentske osnove u indoeuropskome prajeziku; riječ je o prezentskim osnovama tvorenima nazalnim infiksom čiji su odrazi vrlo dobro potvrđeni u brojnim granama

⁸⁵² Rasprava o tom problemu nalazi se u Meiser (1993: 280-313.). **Autor na osnovi različitih potvrđenih tipova zaključuje da je nazalni prezent uvijek sekundarna tvorba izvedena iz neke polazišne osnove. S obzirom da se potvrđena značenja semantički dosta razlikuju (npr. kauzativ u anatolijskom, punktual u slavenskom...), nije moguće rekonstruirati značenje koje je nazalna tvorba imala u prajeziku.**

⁸⁵³ Ovaj sufiks često se pojavljuje i u inačici s dužinom -*vū*- koja je analognoga postanje prema prezentima sa sufiksom -*vā*- (Rix 1976: 210.). Sinkronijski je potom uspostavljena alternacija -*vu*- (jednina) -*vū*- (množina).

⁸⁵⁴ Riječ je dakle o nestanku ie. **w* iza **n* ispred samoglasnika.

indoeuropskoga prajezika (v. 4.6.). Premda zastupamo teoriju prema kojoj prezentske tvorbe nazalnim sufiksom i nazalnim infiksom potječu iz istoga izvora, u radu ih zasebno obrađujemo s obzirom da još uvijek prevladava mišljenje prema kojemu je riječ o dvije zasebne i nepovezane tvorbe. Međutim, analiza prikupljenih praslavenskih primjera i njihove usporednice u drugim granama indoeuropskoga prajezika svjedoče da su više primjera čija je prezentska osnova u praslavenskom potvrđena nazalnim sufiksom izvorno prezentsku osnovu tvorili nazalnim infiksom. Najzanimljiviji takav primjer je strus. *крьнути* „kupiti“ čije usporednice iz drugih indoeuropskih jezika beziznimno upućuju na tvorbu nazalnim infiksom.

U drugim primjerima, npr. psl. **sęknęti* (v.), potvrđena je tvorba nazalnim infiksom i nazalnim sufiksom, premda infiksacija na sinkronijskoj razini više nije vidljiva.

Takvi primjeri upućuju da tvorbu nazalnim infiksom i nazalnim sufiksom ipak valja tumačiti kao dio jedne iste tendencije u tvorbi prezentske osnove, čije podrijetlo valja tražiti u razdoblju indoeuropske jezične zajednice.

U praslavenskome razdoblju tvorba nazalnim sufiksom postala je iznimno plodna, zbog čega je poprilično teško pobrojati sve primjere za koje se smije pretpostaviti naslijeđeni tvorbeni obrazac. Pored osnovnoga sufiksa **-nǝ-* u više slavenskih izvora zabilježena je i inačica **-ny-* koju je moguće izvesti iz rpsl. **nũ-*, odnosno prazninskoga oblika sufiksa i popratnoga laringala (Anderson 1999.). U hrvatskim, kao i u susjednim slovenskim govorima, ta je razlika vrlo dobro potvrđena u starijim izvorima i suvremenim govorima.

3.8.2. Akcentuacija

U praslavenskome razdoblju za prezentske osnove tvorene nazalnim sufiksom karakteristična su bila sva tri naglasna obrasca. Opisi praslavenskih prezentskih osnova tvorenih nazalnim sufiksom nalaze se u Stang (1957: 162); obilna građa nalazi se u Dybo (2000: 313-329.); v. također Kapović (2018: 288-292). Distribucija naglasnih paradigmi upućuje da je mobilni naglasni obrazac (n.p.c) bio karakterističan samo za glagole čija je osnova završavala samoglasnikom, dok su konsonantske osnove sa strukturom korijena CVC-imale jedan od dvaju nepomičnih naglasnih obrazaca (Kapović 2018: 288.). Takvo fonetsko ograničenje u distribuciji naglasnih obrazaca, koje je postojalo već u razdoblju praslavenske jezične zajednice, povodovalo je daljnjem razvoju u smjeru potpunoga uklanjanja odraza praslavenske *n.p.c* u pojedinim slavenskim jezicima.

Na čakavskom i štokavskom dijelu hrvatskoga područja odrazi *n.p.c* u nazalnim osnovama stopili su se s odrazima *n.p.b*, dok su različiti odrazi triju paradigmi načelno očuvani u kajkavskom (Kapović 2018: 289.).

Takva tendencija nije ograničena samo na hrvatsko područje. Naime, čini se da je već u praslavenskom razdoblju postojala tendencija poopćavanja i proširivanja *n.p.a* koja je potvrđena u brojnim primjerima gdje se povijesno i fonetski takav odraz ne očekuje (dakle, u primjerima s neakuutiranim korijenom), što je vrlo dobro vidljivo u istočnoslavenskim izvorima.

Naglasna paradigma	Praslavenski	Ruski stand.	Hrvatski stand.	Hrvatski dij. (Brač)	Slovenski
n.p.a	1. *dvǐgnŏ 2. *dvǐgnešŭ 3. *dvǐgnětŭ 1.*dvǐgnemŭ 2. *dvǐgnete 3. *dvǐgnŏtŭ	1. двѣгну 2. двѣнешь 3. двѣнет 1. двѣгнем 2. двѣнете 3. двѣгнут	1. dǐgnēm 2. dǐgnēš 3. dǐgnē 1. dǐgnēmo 2. dǐgnēte 3. dǐgnū	1. dǐgnen 2. dǐgneš 3. dǐgne 1. dǐgnemo 2. dǐgnete 3. dǐgnu	1. dvǐgnem 2. dvǐgneš 3. dvǐgne 1. dvǐgnemo 2. dvǐgnete 3. dvǐgnejo
n.p.b	1. *vyknŏ 2. *vŷknešŭ 3. *vŷknetŭ 1. *vŷknemŭ 2. *vŷknete 3. *vŷknŏtŭ	1. вѣкну 2. вѣкнешь 3. вѣкнетъ 1. вѣкнем 2. вѣкнете 3. вѣкнут	1. vīknēm 2. vīknēš 3. vīknē 1. vīknēmo 2. vīknēte 3. vīknū	1. vīknen 2. vīkneš 3. vīkne 1. vīknemo 2. vīknete 3. vīknu	1. vīknem 2. vīkneš 3. vīkne 1. vīknemo 2. vīknete 3. vīknejo
n.p.c	1. *līnŏ 2. *līnešŭ 3. *līnètŭ 1. *līnemŭ 2. *līnetè 3. *līnŏtŭ	1. линѹ 2. линешь 3. линет 1. линем 2. линете 3. линут	1. līnēm 2. līnēš 3. līnē 1. līnēmo 2. līnēte 3. līnū	1. - 2. - 3. - 1. - 2. - 3. -	1. līnem 2. līneš 3. līne 1. līnemo 2. līnete 3. līnejo

Tablica 28. Pregled naglasnih paradigmi praslavenskih osnova izvedenih sufiksom *-n- i njihovih odraza u slavenskim jezicima.

3.8.3. Pregled praslavenskih tematskih osnova izvedenih sufiksom *-n-

S obzirom da su svi primjeri tematskih osnova tvoreni sufiksom *-n- izvedeni iz neke od polazišnih prezentskih osnova, sakupljenu građu podijelili smo na primjere s nepotvrđenom polazišnom osnovom i primjere s potvrđenom polazišnom osnovom.

Primjeri s nepotvrđenom polazišnom prezentskom osnovom posredno upućuju na odraze pojedinih indoeuropskih glagolskih korijena koji nisu odraženi u osnovnome obliku, dok su primjeri s potvrđenom polazišnom osnovom izvedeni iz nekoliko različitih osnova tematskoga izvedenog i polutematskog prezenta. Vaillant (1966: 235f.) nazalne prezentske osnove dijeli s obzirom na način tvorbe imperfekta u staroslavenskim tekstovima. Takav tip klasifikacije za našu temu nije pogodan s obzirom da za mnoge primjere koji nisu potvrđeni u korpusu staroslavenskih tekstova ne znamo oblik imperfekta. Stoga smo, nastavljajući se na klasifikacije iz prethodnih poglavlja, odlučili sve prezentske osnove podijeliti na osnove s nepotvrđenom polazišnom osnovom i osnove s potvrđenom polazišnom osnovom. U prvoj skupini su primjeri tvoreni iz potvrđenih polazišnih osnova, dok se u drugoj skupini nalaze primjeri čija se polazišna prezentska osnova može rekonstruirati tek posredno na osnovi usporednica iz drugih indoeuropskih jezika; ukupno smo u sakupljenoj građi pronašli petnaestak takvih glagola. Skupina prezentskih osnova s potvrđenom polazišnom osnovom očekivano je mnogo veća i obuhvaća više desetaka primjera izvedenih iz osnova tematskoga prezenta.

a) Nazalne osnove s potvrđenom polazišnom osnovom

1. psl. *blēdnŋti: *blēdnŋ „postati blijed“ (ukr. *бліднути*; polj. *blednąć: bledną; slovin. blādnouč: blādnā*; češ. *blednouti*; gluž. *blědnyć*)⁸⁵⁵. Hrvatske potvrde: *bljědnuti: bljědnēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **blēdēti* „bljedjeti“ Akcentuacija ovoga glagola, koja upućuje na nepomični naglasak u korijenu, postala je prema drugim primjerima tvorbe s nazalnim infiksom. U izvorima suvremenih hrvatskih dijalekata nismo pronašli odraz ovoga glagola.

2. psl. *bodnŋti: *bodnŋ (n.p.b) „ubosti“ (rus. *боднуть: бодну́, 3. l. jd. боднѣт*; polj. *bodnąć: bodnę*; češ. *bodnouti*)⁸⁵⁶. Hrvatske potvrde: *bodnuti: bodnem* (ARj od 17. st.).

⁸⁵⁵ ESSJa 2: 110.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **bosti* „bosti“. U istočnoslavenskim izvorima odraz ovoga glagola potvrđen je sa sinkronijskom n.p.C, dok za jedinu hrvatsku potvrdu nemamo podatke o akcentuaciji. S obzirom na fonetska obilježja polazišnoga glagola za očekivati je da je za praslavenski oblik karakteristična bila n.p.b. Također, završni suglasnik u korijenu naknadno je obnovljen prema obliku polazišnoga glagola s obzirom da bi na kraju općeslavenskoga razdoblja novi oblik bio **bonoti* (v. sljedeći primjer).

3. psl. **бѣднѡти*: **бѣднѡ* „uzbuniti“ (stsl. *възбѣнѡти*)⁸⁵⁷. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **бѣдѣти* „bdjeti“. Navedeni primjer potvrđen je samo u crkvenoslavenskim tekstovima i nema potvrde u suvremenim slavenskim jezicima. Baltijska tvorbena usporednica, lit. *būsti*: *buñda* „buditi“, upućuje na tvorbu nazalnim infiksom. Samim time, imajući na umu prethodne primjere, smijemo pretpostaviti da slavenska i baltijska tvorba prezentske osnove imaju zajedničko podrijetlo.

4. psl. **česnŏti*: **česnŏ* (n.p.b) „udariti“ (češ. dij. *česnŭti*; sln. *čēsni*: *čēsnem*)⁸⁵⁸. Hrvatske potvrde: *čěšnuti*: *čěšnēm* (ARj); *č'esnuti*: *č'esnem* (Cerje) *česnŏti*: 3.l.jd. *čēsne* „jako udariti“ (Đurđevac); *č'ēsnuti*: *č'ēsneḡem* „zviznuti, udariti“ (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **česati* „češati“. (Snoj 2003: 84.). Odraz ovoga praslavenskoga glagola na hrvatskome je području danas očuvan u govorima kajkavskoga narječja.

5. psl. **dŭnŏti*: **dŭnŏ* (n.p.a) „puknuti, tutnjati“ (stsl. *dunŏti*; rus. *дунуть*: *дуну* : 3.l.jd. *дунет*; slovin. *dŭnŏvc*: *dŭnŏq*, *dŭnŏš*; stčeš. *dunŭti*; sln. *dŭniti*: *dŭnem*)⁸⁵⁹.

Hrvatske potvrde: *dŭnuti*: *dŭnēm* (ARj); *dŭnut*: *dŭneš*, 3.l.mn. *dŭnŭ* (Grobnik); *dunŏti*: *dŭne* „tutnjati“ (Đurđevac); *d'unuti*: *d'unḡem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **duti* „puhati, naduti“. Polazišni oblik **duti* pored prezentske osnove **dujŏ* potvrđen je i kao strus. *дѡмѡ*, što upućuje na nazalnu infiksaciju u korijenu. Zacijelo je riječ o istome glagolu kojemu je srodno lit. *dŭmti*: *dŭmia* „snažno puhati“.

⁸⁵⁶ ESSJa 2: 153.

⁸⁵⁷ Vaillant 1966: 236: „Le verbe a disparu dans les langues slaves, comme en partie бѣдѣти.“

⁸⁵⁸ ESSJa 4: 89.

⁸⁵⁹ ESSJa 5: 157; Vaillant 1966: 233; Derksen 2008: 124.

6. psl. *dvīgnōti: *dvīgnō (n.p.a) „dignuti“ (stsl. *dvignōti*; rus. *двѣгнутъ: двѣгну*, 3.1.jd. *двѣгнет*; polj. *dźwignąć: dźwignę*; slovin. *dvjǰgnōuc: dvjǰǰnā, dvjǰǰnēš*; češ. *dvihnouti*; sln. *dvígniti: dvígnem*)⁸⁶⁰. Hrvatske potvrde: *dīgnuti: dīgnēm* (ARj); *dīgnut: dīgnen* (Brač); *dīgnut: 3.1.jd dīgne* (Orlec); *dēignuti: dēignam* (Bednja).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **dvigati* „dizati“. Na hrvatskome području dosljedno je potvrđen oblik s pojednostavljenjem skupine *dv > d*. **Akcentuacija slijedi obrazac polazišnoga glagola.**

7. psl. *dъxnōti: *dъxnō (n.p.b) „dahnuti“ (stsl. *dъxnōti: dъxnō*; strus. *дохнѹти: 3.1.jd.дохнѣтъ*)⁸⁶¹; polj. *tchnąć: tchnę*; sln. *dahnīti: dahnem*)⁸⁶². Hrvatske potvrde: *dāhnuti: dāhnēm* (ARj); *dahnūt: dāhnen* (Brač); *d'ehnoti: d'ehnem* (Sveti Đurđ); *d'ēhnuti: d'ēhnem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **dъsti: *dъxō* „disati“. Baltijska usporednica, lit. *dūsti: duńsa* „disati“, odražava tvorbu nazalnim infiksom. Za razliku od polazišnoga glagola koji je vrlo slabo posvjedočen, prezentska osnova tvorena nazalnim sufiksom potvrđena je u svim slavenskim jezicima.

8. psl. *dъrgnōti: *dъrgnō „povući, protresti“ (rus. *дѣрнутъ: дѣрну: дѣрнет*; polj. *dzierzgnąć: dzierzgnę*; češ. *drhnouti*; sln. *dŕgniti: dŕgnem*)⁸⁶³. Hrvatske potvrde: *dŕgniti* (Slavonija).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **dъrgati* „tresti“. Odras ovoga glagola na hrvatskome je području vrlo rijedak. Ne navodi se u Akademijinu rječniku, a u suvremenim govorima pronašli smo ga samo u rječniku slavonskih govora. Na akcentuaciju su zacijelo utjecale ostale prezentske tvorbe s nazalnim sufiksom.

9. psl. *dъrznōti: *dъrznō „drznuti“ (stsl. *dъrznōti*; strus. *дѣрзнѹти: 3.1. jd. дѣрзнѣтъ*; polj. arh. *darznić: darznę*; sln. *dŕzniti: dŕznem*)⁸⁶⁴. Hrvatske potvrde: *dŕznuti se: dŕznēm se* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **dъrzati* „biti drzak“. Baltijska usporednica, lit. *drĩsti: drĩsta* „drznuti“, tvorena je nazalnim infiksom. U suvremenim govorima hrvatskoga jezika odraz ovoga glagola nije potvrđen.

⁸⁶⁰ ESSJa 5: 168; Vaillant 1966: 244: „perfectif en regard de son imperfectif v. sl. *dvidzati*“.

⁸⁶¹ Zaliznjak 2019: 385. U suvremenom ruskom je *дохнутъ:дохну*, 3.1.jd. *дохнет* (n.p.A).

⁸⁶² ESSJa 5: 177; Vaillant 1966: 236; Dybo 2000: 409. Derksen 2008: 129; Zaliznjak 2010: 137.

⁸⁶³ ESSJa 5: 221; Vaillant 1966: 246; Zaliznjak 2010: 137.

⁸⁶⁴ ESSJa 5: 227; Vaillant 1966: 239; Dybo 2000: 401; Derksen 2008: 137.

10. psl. *gǎsnŏti: *gǎsnŏ (n.p.a) „gasnuti“ (rus. *гáснуть: гáсну, 3.l.jd. гáснет*; polj. *gasnąć: gasnę*; slovin. *gǎsnŏuc: gǎšnǎ, gǎšněš*; češ. *hasnouti*; sln. *gasnīti: gásnem*)⁸⁶⁵. Hrvatske potvrde: *gǎsnuti: gǎsnēm (ARj)*; *g'asnuti: gásnem (Cerje)*; *g'asnuti: gásnem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **gasiti* „gasiti“. Baltijska usporednica, lit. *gèsti: gēsta* „gasiti“, tvorena je nazalnim infiksom. **Akcentuacija koja upućuje na praslavensku n.p.a vjerojatno je nastala akutskim duženjem poput onoga u iterativnim tvorbama.**

11. psl. *glědnŏti: *glědnŏ (n.p.a) „pogledati“ (rus. *глянуть: гляну, 3.l.jd. глянет*; polj. dij. *glądnąć: glądnę*; češ. arh. *hlědnouti*; sln. *glédniti: glédnem*)⁸⁶⁶.

Hrvatske potvrde: *glěnuti: glěnēm (ARj)*; *glědnit* (zapadna Hercegovina).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **glědati* „gledati“. Na hrvatskome području ovaj je glagol vrlo slabo posvjedočen. **Akcentuacija slijedi obrazac polazišnoga glagola.**

12. psl. *gornŏti: *gornŏ (n.p.b) „zapaliti se; granuti“ (rus. *горóнуть*; polj. *gronąć: grone*)⁸⁶⁷. Hrvatske potvrde: *granut: grănēm (ARj)*; *grānut: 3.l.jd. grāne (Brač)*; *gr'anuti: gr'anēm* „osvanuti“ (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **gorěti* „gorjeti“. Ova prezentska tvorba staroga je postanja i njezina tvorbena veza s polazišnim oblikom danas uglavnom više nije vidljiva. Iz dostupnih podataka može se zaključiti da je odraz ovoga glagola najbolje očuvan na južnoslavenskome području. Akcentuacija bi povijesno trebala biti n.p.b uz naknadna ujednačavanja naglaska na korijenu prema ostalim tvorbama s nazalnim infiksom.

13. psl. *grędnŏti: *grędnŏ „zakoračiti, krenuti“ (rus. dij. *грянуть*; stčeš. *hřanúti*)⁸⁶⁸.

Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **gręsti* „gresti“. Odras ove tvorbe nismo uspjeli pronaći u izvorima južnoslavenskih jezika zbog čega nije moguće utvrditi akcentuaciju polazišnoga oblika.

⁸⁶⁵ ESSJa 6: 104; Vaillant 1966: 252; Derksen 2008: 161; **Zalizinjak 2010: 133.**

⁸⁶⁶ ESSJa 6: 124.

⁸⁶⁷ Nema ESSJa; Vaillant 1966: 251.

⁸⁶⁸ ESSJa 7: 123.

14. psl. *grĕznŏti: *grĕznŏ (n.p.a) „greznuti“ (rus. *грязнуть: грязну, 3.1.jd. грязнет*; polj. *grzęznąć: grzęznąę*; češ. *hřeznouti*; sln. *grĕzniti: grĕznem*)⁸⁶⁹. Hrvatske potvrde: *grĕznuti: grĕznēm (ARj); grĕznuti: grĕznem (Cerje); grĕznuti: grĕznem (Varaždin.)*.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *grĕzti. **Vladimir Dybo rekonstruirao n.p.b na osnovi starih zapadnoslavenskih potvrda**: polj. *grzaznąć i češ. -hřáznúti (danas grzęznąć i hřeznouti)*. S obzirom da istočnoslavenski i južnoslavenski podatci dosljedno upućuju na n.p.a, odlučili smo se ipak za tu, konzervativniju rekonstrukciju.

15. psl. *gъbnŏti: *gъbnŏ (n.p.b) „poviti, ganuti“ (rus. *гнѹть: гнѹ: 3.1.jd. гнѹт*; polj. *gĩać: gneę*; češ. *hnouti*; sln. *gániti: gánem*)⁸⁷⁰. Hrvatske potvrde: *gànuti: gànēm (ARj); gānut: gānem (Brač); ganūt: gāneš, 3.1.mn. gānū (Grobnik); g'anuti: g'anem (Varaždin)*.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *gъbati „povinuti“. Baltijska usporednica, lit. *gùbti: gum̃ba* „poviti“, tvorena je nazalnim infiksom. Akcentuacija koja upućuje na praslavensku n.p.b povijesno je očekivana.

16 psl. *gŷbnŏti: *gŷbnŏ (n.p.a) „poviti, ginuti“ (stsl. *gybnŏti*; rus. *гѹбнуть: гѹбну, 3.1.jd. гѹбнет*; polj. *gĩać: ginę*; češ. *hynouti*; sln. *gíniti: gînem*)⁸⁷¹.

Hrvatske potvrde: *gînuti: gînēm (ARj); gînut: gînen (Brač); gînut: gînen (Senj); gînut: gînem (Varaždin)*.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *gybati „gibati“. Riječ je o istom korijenu kao i u prethodnom primjeru. Razlika u vokalizmu odražava razliku dvaju polazišnih oblika: neizvedenoga glagola *gъbati i izvedenoga ja-glagola *gybati. Akcentuacija koja dosljedno upućuje na n.p.a nastala je prema drugim tvorbama s nazalnim sufiksom. **Za genezu i distribuciju neocirkumfleksa u primjerima gînem v. Kapović (2020.)**.

17. psl. *kǎpnŏti: *kǎpnŏ (n.p.a) „kapnuti“ (rus. *капнуть: капну, 3.1.jd. капнет*; polj. *kapnąć: kapnę*; sln. *kápniti: kâpnem*)⁸⁷². Hrvatske potvrde: *kâpnuti: kâpnēm i kânuti: kânēm (ARj); kâpnuti: kâpneš (Vrgada); kâpnūt: kâpneš, 3.1.mn. kâpnū (Grobnik)*.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *kapati „kapati“. U većini slavenskih jezika pored oblika s očuvanom skupinom *-pn-* potvrđeni su i primjeri s očekivanim pojednostavljenjem *pn > *n

⁸⁶⁹ ESSJa 7: 125; Vaillant 1966: 247; Dybo 2000: 403; Derksen 2008: 188; Zaliznjak 2010: 137.

⁸⁷⁰ ESSJa 7: 188; Dybo 2000: 410; Derksen 2008: 197.

⁸⁷¹ ESSJa 7: 218; Vaillant 1966: 242; Dybo 2000: 402; Derksen 2008: 200: „The acute root is secondary, as is often the case in verbs in *-nŏti“; Zaliznjak 2010: 133.

⁸⁷² ESSJa 9: 147; Vaillant 1966: 234; Zaliznjak 2010: 133.

prema zakonu otvorenih slogova: npr. rus. *кάνуть*; polj. arh. *kanąc*; sln. *kániti*; usp. također i hrvatsku potvrdu gore. Ipak, takvi primjeri su svugdje zamijenjeni mlađim oblicima u kojima je skupina *-pn-* obnovljena prema polazišnome glagolu **kapati*. U hrvatskom je *kànuti: kànēm n.p.B.*

18. psl. *klepnōti: *klepnō „udariti“ (polj. *klepnąc: klepnę*; češ. *klepnouti*; sln. *klenīti: klēnem*)⁸⁷³. Hrvatske potvrde: *klèpnuti: klèpnēm* (ARj); *klèpnuti: klèpnem* (Brač); *kl'ępnuti: kl'ępnem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **klepati* „udarati, klepati“. U istočnoslavenskim jezicima odraz ovoga glagola nije potvrđen. Hrvatske potvrde upućuju na naglasak u korijenu za razliku od polazišnoga glagola koji je svugdje potvrđen kao odraz praslavenske n.p.b (v.), što je vjerojatno sekundarnoga postanja prema ostalim tvorbama ovoga tipa.

19. psl. *klĕknōti: *klĕknō (n.p.a) „kleknuti“ (brus. *клякнуть*; polj. *klĕknąc: klĕknę*; gluž. *klakać*; sln. *klĕkniti: klĕknem*)⁸⁷⁴. Hrvatske potvrde: *klĕknuti: klĕknēm* (ARj); *klĕknut: klĕknem* (Brač); *kl'ĕknuti: kl'ĕknem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **klĕkati* „klecati“. U govorima hrvatskoga jezika odraz ovoga glagola odražen je sinkronijski kao n.p.A, a čini se da taj akcentuacijski tip treba pretpostaviti i za razdoblje praslavenske jezične zajednice.

20. psl. *klēsŋti: *klēsŋ „udariti“ (polj. *klēsŋąc: klēsŋę*; češ. *klesnouti*; sln. *klĕsniti: klĕsnem*)⁸⁷⁵. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **klēsati* „klesati“. Odraz ovoga glagola nije potvrđen u govorima hrvatskoga jezika.

21. psl. *kosnŋti: *kosnŋ (n.p.b) „taknuti; lecnuti“ (stsl. *kosŋti*; rus. *коснуться: коснѹсь, 3.l.jd. коснѣтся*)⁸⁷⁶. Hrvatske potvrde: *kosnuti: kosnem* „pogoditi, izazvati jaku bol“ (ARj); *kosnūt: kōsnem* „izazvati duševnu bol“ (Brač); *k'osnuti: k'osnem* „dirnuti u osjećaje“ (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **kosati*. Glagolski korijen vjerojatno je isti kao u psl. **česati* i **kositi*. Potvrda iz Akademijina rječnika preuzeta je iz crkvenoslavenskih tekstova,

⁸⁷³ ESSJa 10: 9.

⁸⁷⁴ ESSJa 10:33; Vaillant 1966: 247; Dybo 2000: 397.

⁸⁷⁵ ESSJa 10: 37

⁸⁷⁶ ESSJa 11:147; Zaliznjak 2010: 137.

iako je odraz ovoga glagola dobro potvrđen u govorima svih triju narječja hrvatskoga jezika. Akcentuacija koja odražava praslavensku n.p.b povijesno je očekivana.

22. psl. *kǫsnǫti: *kǫsnǫ (n.p.b) „ugristi; kušati“ (rus. *куснуть: куснѹ*, 3.l.jd. *куснѣт*; polj. *kąsnąć: kąsnę*; češ. *kousnouti*)⁸⁷⁷. Hrvatske potvrde: *kusnuti: kusnem* „kušnuti“ (ARj prema Della Belli) i *küşnuti: küşnēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **kǫsati* „kušati“. Odraz ovoga glagola na hrvatskome je području slabo potvrđen. Akcentuacija praslavenskoga oblika posredno je odražena u zapadnoslavenskom, dok je za istočnoslavenske govore karakteristična sinkronijska n.p.C. Baltijska usporednica je lit. *kąsti: kánda* „ugristi“.

23. psl. *krǫdnǫti: *krǫdnǫ (n.p.a) „ukrasti“ (csl. *kradъnǫti*; češ. *kradnouti*; gluz. *kradnyć*; sln. *krádniti: krádnem*)⁸⁷⁸. Hrvatske potvrde: *krǫdnuti: krǫdnēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **krasti* „krasti“. Ako je ovaj glagol doista praslavenskoga podrijetla, kako tvrdi ESSJa, tada je završni suglasnik u korijenu naknadno obnovljen prema obliku polazišnoga glagola. Na hrvatskome prostoru odraz ovoga glagola vrlo je slabo potvrđen.

24. psl. *krěsnǫti: *krěsnǫ (n.p.a) „kresnuti“ (češ. dij. *křisnouti*; polj. *krzesnąć: krzesnę*)⁸⁷⁹. Hrvatske potvrde: *krěsnuti: krěsnēm* (ARj); *krěsnit* (Senj); *kr'ęsnuti: kr'esnēm* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **krěsati* „kresati“.

25. psl. *krěpnǫti: *krěpnǫ „ojačati“ (rus. *крѣпнуть: крѣпну*, 3.l.jd. *крѣпнет*; polj. *krzepnąć: krzepnę*; sln. *krėpniti: krėpnem*)⁸⁸⁰. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **krěpiti* „krijepiti“. Odraz ovoga praslavenskoga glagola na hrvatskome području nije potvrđen.

⁸⁷⁷ ESSJa 12: 66.

⁸⁷⁸ ESSJa 12: 84.

⁸⁷⁹ ESSJa 12: 129.

⁸⁸⁰ ESSJa 12: 133.

26. psl. *krętnŏti: *krętnŏ (n.p.b) „krenuti“ (rus. dij. *крянуть* i *крянуть*; češ. *křátnouti*; sln. *krenīti: krēnem*)⁸⁸¹. Hrvatske potvrde: *krénuti: krēnēm* (ARj); *krēnūt: krēnen* (Brač); *krēnūt: krēneš*, 3.l.mn. *krēnū* (Grobnik); *krēnuti: krēnem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **krętati* „kretati“. Odraz ovoga glagola dobro je potvrđen u govorima svih triju narječja hrvatskoga jezika. Na sjevernoslavenskom području njegovi odrazi mnogo su rjeđi i naglasno raznoliki. Baltijska usporednica je lit. *kristi: kriñta* „iznenada pasti“.

27. psl. *kriknŏti: *kriknŏ (n.p.b) „kriknuti“ (rus. *крикнуть: крикну*, 3.l.jd. *крикнет*; polj. *krzyknąć: krzykne*; češ. *křiknouti*; sln. *krikniti: kriknem*)⁸⁸².

Hrvatske potvrde: *kriknuti: kriknēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **krikati* „kričati“.

28. psl. *krotnŏti: *krotnŏ „ukrotiti“ (polj. arh. *krotnąć: krotne*; češ. *krotnouti*; slč. *krotnút'*; bug. *кромна*)⁸⁸³. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **krotiti* „krotiti“. Odraz ovoga glagola potvrđen je uglavnom na zapadnoslavenskom području.

29. psl. *kvъtnŏti: *kvъtnŏ (n.p.b) „procvjetati“ (polj. *kwitnąć: kwitne*; slovin. *kvjítňóyc: kvjítňá, kvjítňěš*; češ. dij. *kvitnouti*)⁸⁸⁴. Hrvatske potvrde: *cvànuti: cvànēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **kvisti* „cvjetati“. Odraz ovoga glagola vrlo je rijedak, ARj donosi samo jednu potvrdu bez navođenja izvora, dok se u suvremenim dijalektnim izvorima ne nalaze odgovarajuće usporednice.

30. psl. *kŷdnŏti: *kŷdnŏ (n.p.a) „raskinuti“ (csl. *kynŏti*; rus. *кíнуть: кíну*, 3. l. jd. *кíнет*; polj. dij. *kinąć: kinę*; češ. *kydnouti*)⁸⁸⁵. Hrvatske potvrde: *kĭdnuti: kĭdnēm* (ARj); *ràskinuti: ràskinēm* (ARj); *raskĭnut: raskĭnen* (Brač); *k'idnuti: k'idnem* „pobjeći“ (Varaždin); *k'idnuti: k'idnem* „pobjeći“ (Sveti Đurđ).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **kydati* „kidati“. Pored odraza s očuvanom skupinom -dn- potvrđeni su i oblici s pojednostavljenom skupinom dn > n prema zakonu otvorenih slogova

⁸⁸¹ ESSJa 12: 147.

⁸⁸² ESSJa 12: 155; Vaillant 1966: 244; *Zaliznjak 2010: 137*.

⁸⁸³ ESSJa 13:17

⁸⁸⁴ ESSJa 13: 169.

⁸⁸⁵ ESSJa 13: 253; Vaillant 1966: 243; Derksen 2008: 265.

(v. gore). Svi dostupni primjeri upućuju da za praslavensko razdoblje valja rekonstruirati n.p.a. Odras ovoga glagola najbolje je potvrđen na kajkavskome govornom području u značenju „pobjeći“, dok je u čakavskim i štokavskim govorima potvrđen uglavnom samo u prefiksanim izvedenicama.

31. psl. *kŷpnŋti: *kŷpnŋ (n.p.a) „zakipjeti“ (češ. *kypnouti*; dluž. *kipnuš*; sln. *kîpniti: kîpnem*)⁸⁸⁶. Hrvatske potvrde: *kîpnuti: kîpnēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **kypěti* „kipjeti“.

32. psl. *kŷsnŋti: *kŷsnŋ (n.p.a) „kiseliti; kisući“ (csl. *kysnŋti*; rus. *киснуть: кисну*, 3.l. jd. *киснем*; polj. *kisnŋć: kisnę*; češ. *kysnouti*; sln. *kîsniti: kîsnem*)⁸⁸⁷.

Hrvatske potvrde: *kîsnuti: kîsnēm* (ARj); *kîsnut: kîsnen* (Brač); *k'isnuti: kîsnem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **kysati* „kiseliti“. Prvotno značenje „kiseliti se, postajati kiseo“ je starije i karakteristično za sve slavenske jezike. Izvedeno značenje „kisući“ mlađega je postanja, ograničeno na južnoslavensko područje i nastalo je pod utjecajem riječi *kiša*, koja je vjerojatno istoga porijekla (v. ERHJ: 442.). Dostupni podatci upućuju na praslavensku n.p.a.

33. psl. *lanŋti: *lanŋ „zalajati, nehotice reći“ (sln. *lâniti: lânem*)⁸⁸⁸.

Hrvatske potvrde: *lânuti: lânēm* (ARj); *lânut: lânem* (Brač); *l'anuti: l'anem* „nehotice reći“ (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **lajati* „lajati“. Odras ovoga glagola potvrđen je samo u južnoslavenskim jezicima. S obzirom na akcentuaciju polazišnoga glagola (v.), odras praslavenske n.p.a je u ovome primjeru očekivan.

34. psl. *legnŋti: *legnŋ (n.p.b) „legnuti“ (csl. *legnŋti*; polj. *legnŋć: legnę*; češ. *lehnouti*)⁸⁸⁹.

Hrvatske potvrde: *lègnuti: lègnēm* (ARj); *l'egnuti se: l'ègnem se* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **legti* „leći“. Odras ovoga glagola u suvremenim govorima karakterističan je za kajkavske govore. U govorima drugih dvaju narječja potvrđeni su odrazi u prefiksanim izvedenicama (v. gore). Akcentuacija je izvorno pripadala n.p.b, što je vidljivo prema starijem štokavskom *lèci: lègla*.

⁸⁸⁶ ESSJa 13: 266

⁸⁸⁷ ESSJa 13: 273; Vaillant 1966: 243; Dybo 2000: 399; Zaliznjak 2010: 133.

⁸⁸⁸ Vaillant 1966: 231; nema ESSJa.

⁸⁸⁹ ESSJa 14: 98.

35. psl. *letnŏti: *letnŏ „poletjeti“ (rus. *ленуть*; polj. *lotnŏć: lotnę*; češ. *létnouti*)⁸⁹⁰. Hrvatske potvrde: *lètnuti: lètnēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **letěti* „letjeti“. U suvremenim hrvatskim govorima nismo pronašli odraz ovoga glagola.

36. psl. *lęknŏti: *lęknŏ „trgnuti“ (rus. dij. *лякнуться*; polj. *lęknŏć: lęknę*; češ. *leknouti*)⁸⁹¹. Hrvatske potvrde: *lèknuti: lèknēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **lękti* „poviti“.

37. psl. *linŏti: *lĭnŏ (n.p.c) „politi“ (rus. *линуть: лину́*, 3.l.jd. *линĕm*; polj. *linŏć: linę*; češ. *linouti*)⁸⁹². Hrvatske potvrde: *lĭnuti: lĭnēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **liti* „liti“. Odraz ovoga glagola danas je vrlo rijedak.

38. psl. *liznŏti: *liznŏ (n.p.b) „liznuti“ (rus. *лизнуть: лизну́*, 3.l. jd. *лизнĕm*; polj. *liznŏć: liznę*; kaš. *liznŏc: liznŏ*; češ. *lĭznouti*; sln. *lĭzniti: lĭznem*)⁸⁹³.

Hrvatske potvrde: *lĭznuti: lĭznēm* (ARj); *lĭznut: lĭznem* (Gacka); *l'iznuti: l'iznĕm* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **lizati* „lizati“. Akcentuaciju rekonstruiramo kao n.p.b. na osnovi zapadnoslavenskih potvrda (v. češki i kašupki primjer). **U štokavskome je zabilježena i inačica *lĭznuti: lĭznēm*.**

39. psl. *lupnŏti: *lupnŏ „udariti“ (strus. *лунути*; rus. dij. *лунуть*; stč. *lunŏti*)⁸⁹⁴.

Hrvatske potvrde: *lŭpnuti: lŭpnēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **lupati* „lupati“. Odraz ovoga glagola s hrvatskoga područja pronašli smo samo u Akademijinu rječniku, bez akcentuacije i oblika prezentske osnove. Navedeni primjer *lŭnuti* odražava fonetski stariji oblik s ispadanjem *-p-* koje je naknadno obnovljeno.

⁸⁹⁰ ESSJa 14: 149.

⁸⁹¹ ESSJa 15: 61.

⁸⁹² ESSJa 15: 112.

⁸⁹³ ESSJa 15: 164.

⁸⁹⁴ ESSJa 16: 175.

40. psl. *maxnǫti: *maxnǫ (n.p.b) „mahnuti“ (rus. махну́ть: махну́: махнѐт; polj. machnąć: machnę; kaš. mǎchnǫc; slovin. máxnǫyc: máxnǫa, máxnǫěš; češ. máchnouti; gluž. machnyć)⁸⁹⁵. Hrvatske potvrde: máhnuti: máhnēm (ARj); mǫhnūt: mǫhnen (Brač); māhnūt: māhneš, 3.l.mn. māhnū (Grobnik); māhnuti: māhnēm (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *maxati „mahati“. Južnoslavenski i zapadnoslavenski (dužina u češkom) upućuju na praslavensku n.p.b. U standardnom ruskom potvrđena je n.p.C.

41. psl. *manǫti: *manǫ „manuti“ (csl. manǫti; rus. ди́ал. ма́нуть; češ. manouti)⁸⁹⁶.

Hrvatske potvrde: mánuti: mánēm (ARj); mánut: mǎnen (Gacka).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *majati „mahati“.

42. psl. *mǎznǫti: *mǎznǫ (n.p.a) „maznuti“ (rus. ма́знуть: ма́зну́, 3.l.jd. ма́знѐт; polj. maznąć: maznę; češ. máznouti; sln. mázniti: mǎznem)⁸⁹⁷. Hrvatske potvrde: mǎznuti: mǎznēm (ARj); m'aznuti: m'aznēm (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *mazati „mazati“. Akcentuacija nazalnoga prezenta slijedi akcentuaciju polazišnoga glagola (v.), dok je ruska n.p.C inovacija.

43. psl. *metnǫti: *metnǫ (n.p.b) „metnuti“ (csl. metnǫti; rus. метну́ть: метну́, 3.l.jd. метнѐт; polj. miotnąć: miotnę; češ. metnouti; gluž. mjetnyć)⁸⁹⁸.

Hrvatske potvrde: mètnuti: mètnēm (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *metati „metati“. Kao i u prethodnome primjeru akcentuacija nazalnoga prezenta slijedi akcentuaciju polazišnoga glagola (v.). Ruska n.p.C je inovacija.

44. psl. *mĕknǫti: *mĕknǫ (n.p.a) „postati mekan“ (csl. mĕknǫti; rus. мя́кнуть: мя́кну, 3.l. мя́кнет; polj. mięknąć: mięknę; češ. měknouti; sln. mĕkniti: mĕknem)⁸⁹⁹.

Hrvatske potvrde: mĕknuti: mĕknēm (ARj);

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *mĕkti „omekšati“.

⁸⁹⁵ ESSJa 17: 126.

⁸⁹⁶ ESSJa 17: 200; Vaillant 1966: 231.

⁸⁹⁷ ESSJa 18: 27.

⁸⁹⁸ ESSJa 18: 120; Zaliznjak 2010: 137.

⁸⁹⁹ ESSJa 18: 241; Vaillant 1966: 248; Dybo 2000: 396; Derksen 2008: 314.

45. psl. *mǐgnŋti: *mǐgnŋ (n.p.a) „mignuti“ (rus. *мигнуть*: *мигну́*, 3.l.jd. *мигнёт*; polj. *mignąć*: *mignę*; češ. *mihnouti*; sln. *mígniti*: *mígnem*)⁹⁰⁰.

Hrvatske potvrde: *mǐgnuti*: *mǐgnēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **migati* „migati“. U hrvatskim govorima akcentuacija slijedi polazišni oblik (v.). Također, iz istoga korijena potvrđena je i tvorba **mьgnŋti* (v.).

46. psl. *minŋti: *mīnŋ (n.p.c) „minuti“ (stsl. *minŋti*; strus. *минуть*: 2.l. mn. *минет*)⁹⁰¹; polj. *minąć*: *minę*; češ. *minouti*; sln. *minīti*: *mīnem*)⁹⁰².

Hrvatske potvrde: *mīnuti*: *mīnēm* (ARj); *mīnūt*: *mīneš*, 3.l.mn. *mīnū* (Grobnik); *mīnām* (Bednja).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **mijati* „micati“. Akcentuacija je izvorno bila n.p.c. U Bednji je ovaj glagol očuvan kao n.p.C.

47. psl. *mьknŋti: *mьknŋ (n.p.b) „maknuti“ (csl. *mьknŋti*; polj. *mknąć*: *mknę*; slovin. *-mknŋc*: *-mknŋ*, *-mknŋš*; sln. *maknīti*: *máknem*)⁹⁰³.

Hrvatske potvrde: *máknuti*: *máknēm* (ARj); *máknūt*: *máknēš*, 3.l.mn. *máknū* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **mьkati* „povući“. U istočnoslavenskim izvorima odraz psl. **mьknŋti* nije potvrđen, što otežava rekonstrukciju akcentuacije. Ipak, na osnovi južnoslavenskih odraza rekonstruiramo n.p.b koja je i povijesno očekivana. Polazišni glagol **mьkati* odražen je samo u brus. *мкац* „povući, otrgnuti“ (ESSJa 20: 218.), a baltijska je usporednica lit. *mùkti*: *muñka* „guliti, trgati“.

48. psl. *mьlknŋti: *mьlknŋ (n.p.b) „umuknuti“ (csl. *mьlknŋti*; strus. *молкнуть*)⁹⁰⁴; polj. *milknąć*: *milknę*; češ. *mlknouti*; sln. *múkniti*: *múknem*)⁹⁰⁵.

Hrvatske potvrde: *muknuti*: *muknem* (ARj prema Stullijevu rječniku); *ùmuknuti*: *ùmuknēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **mьlčati* „šutjeti“.

⁹⁰⁰ ESSJa 19: 29.

⁹⁰¹ Zaliznjak 2019: 381. U suvremenom ruskom je *минуть*: *мину́*, 3.l.jd. *минет* (n.p.B).

⁹⁰² ESSJa 19: 53; Vaillant 1966: 231; Zaliznjak 2010: 139.

⁹⁰³ ESSJa 20: 219; Vaillant 1966: 237; Dybo 2000: 397; Derksen 2008: 333; Zaliznjak 2010: 137.

⁹⁰⁴ U suvremenom ruskom je *молкнуть*: *молкну́*, 3. l.jd. *молкнет* (n.p.A).

⁹⁰⁵ ESSJa 21: 107; Vaillant 1966: 246; Dybo 2000: 406; Zaliznjak 2010: 137.

49. psl. *mьrknoṭi: *mьrkno „zamračiti“ (stsl. *mьrknoṭi*; rus. *мёркнуть*: *мёркну*, 3.l. jd. *мёркнет*; polj. *mierknać*: *mierkne*; češ. *mrknouti*; sln. *m'rkniti*: *m'rknem*)⁹⁰⁶.

Hrvatske potvrde: *m'knuti*: *m'knēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **mьrkati* „mračiti“.

50. psl. *mьrznōṭi: *mьrznō „mrznuti“ (csl. *mьrznōṭi*; rus. *мёрзнуть*: *мёрзну*, 3.l. jd. *мёрзнет*; polj. *marznać*: *marzne*; češ. *mrznouti*; sln. *m'z'niti*: *m'z'nem*)⁹⁰⁷.

Hrvatske potvrde: *m'znuti*: *m'znēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **mьrzēti* „biti hladan“.

51. psl. *myknoṭi: *mykno „pomaknuti“ (rus. dij. *мыкнуть*; polj. *tyknać*: *tykne*; češ. *tyknouti*)⁹⁰⁸. Hrvatske potvrde: *m'knuti*: *m'knēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **mykati* „micati“.

52. psl. *n'iknoṭi: *n'ikno (n.p.a) „niknuti“ (csl. *n'iknoṭi*; rus. *н'икнуть*: *н'икну*, 3.l. jd. *н'икнет*; polj. *niknać*: *nikne*; slovin. *n'iknoṭuc*: *n'ikna*, *n'ikhěš*; češ. *niknouti*; sln. *n'ikniti*: *n'iknem*)⁹⁰⁹. Hrvatske potvrde: *n'knuti*: *n'knēm* (ARj); *n'knut*: *n'knen* (Brač); *n'knūt*: *n'kne*, 3.l.mn. *n'knū* (Grobnik); *n'iknuti*: *n'ikneṃ* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **nikati* „nicati“.

53. psl. *p'adnoṭi: *p'adno (n.p.a) „pasti“ (csl. *p'adnoṭi*; rus. dij. *п'ануть*; polj. dij. *padnuć*: *padne*; češ. *padnouti*; dluž. *p'anyć*; sln. *padn'iti*: *p'adnem*)⁹¹⁰.

Hrvatske potvrde: *p'adnuti*: *p'adnēm* (ARj); *p'anuti*: *p'anēm* (zapadna Hercegovina).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **pasti* „pasti“. Pored primjera s očuvanom skupinom *-dn-*, zabilježeni su i primjeri s pojednostavljenom suglasničkom skupinom (v. gore).

⁹⁰⁶ ESSJa 21: 133; Vaillant 1966: 246; Derksen 2008: 341; *Zaliznjak 2010: 133*.

⁹⁰⁷ ESSJa 21: 163; Vaillant 1966: 246; *Dybo 2000:398*; Derksen 2008: 342; *Zaliznjak 2010: 133*.

⁹⁰⁸ ESSJa 21: 38.

⁹⁰⁹ ESSJa 25: 114; Vaillant 1966: 244; *Dybo 2000: 402*; Derksen 2008: 353; *Zaliznjak 2010: 133*.

⁹¹⁰ ESSJa 40: 164.

54. psl. *pǎxnŏti: *pǎxnŏ (n.p.a) „ispuštati miris“ (rus. *пáхнуть: пáхну*, 3.l.jd. *пáхнет*; polj. *pachnąć: pachnę*; češ. *páchnouti*; sln. *pahnīti: páhnem*)⁹¹¹.

Hrvatske potvrde: *pahnuti: pahnēm* (ARj)⁹¹²; *p'afnuti: p'afnem* „zaudarati“ (Sveti Đurđ); *pāhnuti: pāhņem* „mirisati“ (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **paxati* „smerdjati“. U suvremenim hrvatskim govorima odraz ovoga glagola potvrđen je na kajkavskome području. S obzirom da je etimologija polazišnoga glagola nepoznata, ne može se sa sigurnošću pretpostaviti akcentuacija. Dostupni primjeri uglavnom upućuju na praslavensku n.p.a.

55. psl. *plynŏti: *plynŏ „gorjeti“ (rus. *плынуть*; polj. *plynąć: plynę*)⁹¹³.

Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **plyti* „gorjeti“. Odraz ovoga glagola nije potvrđen u govorima hrvatskoga jezika.

56. psl. *polnŏti: *polnŏ „planuti“ (csl. *vъsplanŏti sę*; polj. *plonąć: plonę*; češ. *planouti*; sln. *planīti: plānem*). Hrvatske potvrde: *plànuti: plānēm* (ARj); *planüt: plāneš*, 3.l.mn. *plānū* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **polēti* „plamtjeti, gorjeti“.

57. psl. *prĕdnŏti: *prĕdnŏ (n.p.a) „prenuti“ (rus. *прѣнуть: прѣну*, 3.l.jd. *прѣнет*; polj. *przędnąć: przędnę*)⁹¹⁴. Hrvatske potvrde: *prĕnuti: prĕnēm* (ARj); *prĕnut: prĕnen* (Brač).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **pręsti* „okretati“.

58. psl. *prĕgnŏti: *prĕgnŏ (n.p.b) „pregnuti“ (rus. *прягнуть*; polj. *zaprzęgnąć: zaprzęgnę*; polj. *przagnąć: przagnę*; češ. *vypřáhnouti*; sln. *prĕgniti: prĕgnem*)⁹¹⁵.

Hrvatske potvrde: *prĕgnuti: prĕgnēm* (ARj); *naprĕgnüt: naprĕgnen* (Brač); *naprĕgnuti: naprĕgnem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **pręgti* „prezati“. U suvremenim govorima hrvatskoga jezika odraz ovoga glagola odražen je samo u prefiksalskim izvedenicama. O praslavenskoj n.p.b posredno svjedoče i zapadnoslavenske potvrde.

⁹¹¹ ESSJa 40: 208; Derksen 2008: 389.

⁹¹² Bez navođenja akcentuacije.

⁹¹³ Vaillant 1966: 233.

⁹¹⁴ Vaillant 1966: 234; Derksen 2008: 419; **Zaliznjak 2010: 133.**

⁹¹⁵ **Dybo 2000: 405.**

59. psl. *puxnǫti: *puxnǫ (n.p.b) „puhnuti“ (rus. пухнуть: пухну, 3.l.jd. пухнет; polj. puchnąć: puchnę; kaš. puchnoc: puchnq; slovin. pūxnǫuc: pūxnǫ, pūxněš; češ. puchnouti; sln. *púhniti: púhнем*)⁹¹⁶. Hrvatske potvrde: *púhnuti: púhnēm* (ARj); *pūhnūt: pūhneš*, 3.l.mn. *pūhnū* (Grobnik); *pūhnuti: pūhņem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *puxati „puhati“ Akcentuacija upućuje na praslavensku n.p.b.

60. psl. *pъxnǫti: *pъxnǫ „gurnuti; dotaknuti“ (rus. пхнуть: пхну́, 3.l.jd. пхнѐт; polj. pchnąć: pchnę; sln. *pahnīti: páhнем*)⁹¹⁷.

Hrvatske potvrde: *p'ehnuti: p'ehnem* „dirati, doticati“; *p'ehnuti: p'ehņem* „dirnuti u oko“ (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *pъxati „trpati“. Odras ovogla glagola potvrđen je samo u govorima u kojima je potvrđen i polazišni glagol. Na južnoslavenskome području suglasnička skupina -*phn*- uklonjena je vokalizacijom slaboga poluglasa u korijenu.

61. psl. *rěznǫti: *rěznǫ „zarežati“ (rus. рязнуть; polj. rznąć: rznę; češ. říznouti; sln. *rězniti: rěznem*).

Hrvatske potvrde: *reznuti: reznem* (ARj prema Šuleku); *r'ěžnuti: r'ěžņem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *rězati „rezati“ U suvremenim govorima odraz ovogla glagola potvrđen je samo u govorima kajkavskoga narječja.

62. psl. *ręgnǫti: *ręgnǫ (n.p.b) „zarežati“ (stsl. ręgnǫti; sln. *rėgniti: rėgnem*)⁹¹⁸.

Hrvatske potvrde: *rėgnuti: rėgnēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *ręžati „lajati, režati“.

63. psl. *ryknǫti: *ryknǫ „riknuti“ (rus. рыкнуть: рыкну, 3.l.jd. рыкнет; polj. rzyknąć: rzyknę). Hrvatske potvrde: *riknuti: riknēm* (ARj); *r'iknuti: r'ikņem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *rykati „rikati“.

⁹¹⁶ Derksen 2008: 423.

⁹¹⁷ Vaillant 1966: 237; Derksen 2008: 423; **Zaliznjak 2010: 137.**

⁹¹⁸ Vaillant 1966: 240.

64. psl. *rygnŋti: *rygnŋ „podrignuti“ (rus. *рыгнуть: рыгну́*, 3.l.jd. *рыгнёт*; polj. *rzygnąć: rzygnę*; sln. *rígniti: rígnem*). Hrvatske potvrde: *rìgnuti: rìgnem* (ARj prema Stulliju); *podrìgnut: podrìgnen* (Brač); *r'ignuti: r'ignem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *rygati „rigati“. U standardnom jeziku odraz ovoga glagola potvrđen je samo u prefiksnoj izvedenici *pòdrignuti*.

65. psl. *sęgnŋti: *sęgnŋ (n.p.b) „dohvatiti, dosegnuti“ (rus. *сягнуть*; polj. *siagnąć: siagnę*; češ. *sáhnouti: sáhnu*; sln. *ségniti: sęgnem*)⁹¹⁹. Hrvatske potvrde: *ségnuti: sęgnem* (ARj); *dosęgnūt: dosęgnen* (Brač); *dosęgnūt: dosęgneš*, 3.l.mn. *dosęgnū* (Grobnik); *sęgnuti: sęgnem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *sęgti „dohvatiti“.

66. psl. *sinŋti: *sinŋ „sinuti“ (csl. *sinŋti*; sln. *síniti: sînem*)⁹²⁰.

Hrvatske potvrde: *sínuti: sînem* (ARj); *sînut: sînen* (Brač); *s'inuti: s'inem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *sijati „sijati“. Odraz ovoga glagola najbolje je potvrđen na južnoslavenskom području.

67. psl. *slábnŋti: *slábnŋ (n.p.a) „postati slab“ (rus. *слабнуть: слабну*, 3.l.jd. *слабнет*; polj. *slabnąć: slabnę*; češ. *slabnouti*). Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *slaběti „slabjeti“.

68. psl. *slynŋti: *slynŋ „postati slavan“ (rus. *слынуть*; polj. *słynąć: slynę* „biti slavan“; češ. *slynouti*)⁹²¹. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. *slyti „biti slavan“. Odraz ovoga glagola nije potvrđen u hrvatskim govorima.

69. psl. *stígnŋti: *stígnŋ (n.p.a) „stignuti“ (rus. *достигнуть: достигну*, 3.l.jd. *достигнет*; polj. *ścignąć: ścignę*; slovin. *scígnóuc: scígná, scígněš*; sln. *stígniti: stígnem*)⁹²². Hrvatske potvrde: *stìgnuti: stìgnem* (ARj); *postìgnut: postìgnen* (Brač); *post'ignut: postígnem* (Varaždin); *stéignuti: stéignam* (Bednja).

⁹¹⁹ Vaillant 1966: 256; Dybo 2000:407; Derksen 2008: 449.

⁹²⁰ Vaillant 1966: 232.

⁹²¹ Vaillant 1966: 233.

⁹²² Vaillant 1966: 245; Dybo 2000: 402; Derksen 2008: 467; Zaliznjak 2010: 133.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **stigti* „stići“. U suvremenim hrvatskim govorima odraz ovoga glagola potvrđen je samo u prefikslnim izvedenicama. **Akcentuacija slijedi obrazac polazišnoga glagola.**

70. psl. *stýdnŋti: *stýdnŋ (n.p.a) „hladiti, mrznuti“ (rus. *сты́нуть: сты́ну*, 3.l. jd. *сты́нет*; polj. *stydnać: stydnę*; češ. *stydnouti*)⁹²³. **Hrvatske potvrde:** *stínuti: stínēm* (ARj); *sīnut: sīnen* „postajati hladan“ (Brač); *sīnūt se: 3.l.jd. sīnē se* „skrutiti se“ (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **styděti* „stidjeti“. U suvremenim hrvatskim govorima odraz ovoga glagola nalazimo samo na čakavskome području. Korijen je zacijelo isti kao u psl. **studь* „studen, hladnoća“ i **stydь* „stid“⁹²⁴. Ukoliko je *jery* u korijenu nastao prema Winterovu zakonu (Derksen 2008: 471.), tada bismo očekivali n.p.a potvrđenu u ruskom i jednom dijelu hrvatskih izvora⁹²⁵, no nepostojanje baltijskih usporednica otežava pouzdano određenje.

71. psl. *strignŋti: *strignŋ „postrići“ (rus. *стры́гнуть*; polj. *strzygnąć: strzygnę*).

Hrvatske potvrde: *strīgnuti: strīgnēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **strigti* „strići“. U suvremenim govorima hrvatskoga jezika odraz ovoga glagola nije potvrđen, a nisu dostupni ni podatci o akcentuaciji praslavenskoga oblika.

72. psl. *súnŋti: *súnŋ (n.p.a) „sunuti“ (rus. *сýнуть: сýну*, 3.l.jd. *сýнет*; polj. *sunąć: sunę*; češ. *sunouti*; sln. *súniti: sūnem*)⁹²⁶. **Hrvatske potvrde:** *sùnuti: sùnēm* (ARj); *sùnut: sùnem* (Brač); *sùnut: sūneš*, 3.l.mn. *súnū* (Grobnik); *s'unuti: s'unęm* (Varaždin); *sēynuti: sēynam* (Bednja).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **suti* „udariti“. Praslavenska n.p.a je očekivana s obzirom na akut u korijenu (usp. lit. *šáuti: šáuja* „pucati“). Za razliku od polazišnoga glagola odraz praslavenskoga nazalnog prezenta **sunŋti* dobro je potvrđen u govorima svih triju narječja hrvatskoga jezika.

⁹²³ Dybo 2000: 401. Derksen 2008: 473; *Zaliznjak 2010: 133.*

⁹²⁴ Za razvoj značenja usp. hrv. *mraz* i *mrziti*.

⁹²⁵ Korijenska kračina u češkom također bi uupućivala na n.p.a.

⁹²⁶ Vaillant 1966: 233; Derksen 2008: 474; *Zaliznjak 2010: 133.*

73. psl. *svьtnǫti: *svьtnǫ (n.p.b) „svanuti“ (rus. *свѣнуть* „zapuhati“; stpolj. *świetnǫć: świetnę*)⁹²⁷. Hrvatske potvrde: *svànuti: svànēm* (ARj); *svanūt: svāne* (Brač); *svanūt: svànē* (Grobnik); *sv'anuti: sv'anēm* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **svьtětī* „svijetliti“. Dostupni hrvatski primjeri upućuju da je akcentuacija praslavenskoga primjera bila n.p.b, što je povijesno opravdano. Odras ovoga glagola potvrđen je u govorima svih triju narječja hrvatskoga jezika.

74. psl. *sъsnǫti: *sъsnǫ (n.p.b) „posisati“ (rus. *соснуть: сосну́*, 3. l.jd. *соснѣт*; polj. *ssnǫć: ssnę*; sln. *sasnīti: sásnem*)⁹²⁸. Hrvatske potvrde: *s'ęsnuti: s'ęsnem* „sisati“ (Cerje).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **sъsati* „sisati“. Odras ovoga glagola u suvremenim hrvatskim govorima potvrđen je samo u rubnim kajkavskim govorima s mlađom korijenskom akcentuacijom.

75. psl. *tęgnǫti: *tęgnǫ (n.p.b) „povući, potegnuti“ (rus. *тянуть: тяну́*, 3.l.jd. *тянет*; polj. *ciagnǫć: ciagnę*; slovin. *tāgnōuc: '-tagńa, '-tagńěš*; češ. *táhnouti: táhnu*; sln. *tegnīti: tēgnem*)⁹²⁹. Hrvatske potvrde: *potęgnuti: pòtęgnēm* (ARj); *potęgnūt: potęgnen* (Brač); *potęgnūt: potęgneš* (Grobnik); *potęgnuti: potęgnem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **tęgati* „potezati“. Na hrvatskom prostoru odras ovoga glagola potvrđen je samo s prefikslnim izvedenicama. Na praslavensku n.p.b posredno upućuju i zapadnoslavenski primjeri.

76. psl. *topnǫti: *topnǫ (n.p.b) „tonuti“ (rus. *тонуть: тону́*, 3.l.jd. *тоне́т*; polj. *tonǫć: tone*; slovin. *tūgnōuc: tūgnā, tūgněš*; sln. *tonīti: tōnem*)⁹³⁰.

Hrvatske potvrde: *tònuti: tònēm* (ARj); *tonūt: tōnen* (Brač); *tonīti: toniš* (Vrgada); *tonūt: tōneš*, 3.l.mn. *tōnū* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **topiti* „topiti“. Akcentuacija koja upućuje na praslavensku n.p.b je povijesno očekivana. Odras ovoga glagola odražen je u govorima svih triju narječja hrvatskoga jezika, a nestanak završnoga suglasnika u korijenu prema zakonu otvorenih slogova upućuje na arhaičnost ove tvorbe.

⁹²⁷ Vaillant 1966: 238.

⁹²⁸ Zaliznjak 2010: 133.

⁹²⁹ Vaillant 1966: 238; Dybo 2000: 406; Derksen 2008: 493; Zaliznjak 2010: 137.

⁹³⁰ Dybo 2000: 408; Zaliznjak 2010: 137.

77. psl. *tręsnǫti: *tręsnǫ (n.p.b) „tresnuti“ (rus. *тряснѹть*; polj. *trząsnąć: trząsnę*; sln. *tręsniti: tręsnem*). Hrvatske potvrde: *tręsnuti: tręsnēm* (ARj); *tręsnuti: tręsnen* (Gacka); *tr'ęsnuti: tr'ęsnem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **tręsti* „tresti“ Primjeri iz hrvatskih govora upućuju na sinkronijsku n.p.A (v. gore), dok je na istočnoslavenskim izvorima ovaj glagol rubno potvrđen sa zaosnovnom akcentuacijom.

78. psl. *tęknǫti: *tęknǫ (n.p.b) „taknuti“ (rus. *ткнѹть: ткнѹ, 3.l.jd. ткнѣм*; polj. *tknąć: tknę*; slovin. *tknǫc: tkńǫ, tkńęš*; sln. *tękniti: tęknem*).

Hrvatske potvrde: *tąknuti: tąknēm* (ARj); *tąknūt: tąknen* (Brač); *tąknūt: tąkneš, 3.l.mn. tąknū* (Grobnik); *t'ęknuti: t'ęknem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **tękati* „dirati“. Na južnoslavenskom području poluglas je u korijenu vokaliziran iz fonotaktičkih razloga radi uklanjanja suglasničke skupine *-tkn-*. Akcentuacija koja upućuje na praslavensku n.p.b je očekivana.

79. psl. *tęknǫti: *tęknǫ „udariti“ (rus. *толкнѹть: толкнѹ, 3.l.jd. толкнѣт*; polj. *tluknąć: tluknę*). Hrvatske potvrde: *tųknuti: tųknem* i *nătuknuti: nătuknēm* (ARj); *tųknut se: tųknen se* „kucnuti se“ (Brač); *tųknut: tųknen* „smrdjeti“ (Gacka); *nat'uknuti: nat'uknem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **tęlkti* „tući“. Istočnoslavenski odrazi potvrđeni su sa sinkronijskom n.p.C, dok hrvatski govori redovito imaju naglasak u korijenu. S obzirom na glasovna obilježja polazišnoga oblika oba naglasna obrasca bila bi mlađega postanja. *Zabilježena je i štokavska varijanta natųknuti*⁹³¹.

80. psl. *tęrgnǫti: *tęrgnǫ (n.p.b) „trgnuti“ (stsl. *istręgnǫti*; rus. *отторгнѹть*; polj. *targnąć: targnę*; sln. *tęgniti: tęgnem*)⁹³². Hrvatske potvrde: *třgnuti: třgnēm* (ARj); *t'rgnuti: t'rgnem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **tęrgati* „trgati“. Odras ovoga glagola potvrđen je uglavnom s prefiksanim izvedenicama. Primjeri akcentuacije koji upućuju na odraz praslavenske n.p.a zacijelo su postali prema ostalim primjerima ovoga tvorbenog tipa.

⁹³¹ Mate Kapović, osobno priopćenje.

⁹³² Vaillant 1966: 247; Zaliznjak 2010: 133.

81. psl. *tърpnŏti: *tърpnŏ „trpnuti“ (rus. *тёрпнуть: тёрпну*, 3.l. jd. *тёрпнет*; polj. *cierpnąć: cierpnę*)⁹³³. Hrvatske potvrde: *tърpnuti: tърpnēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **tърpěti* „trpjeti“. Odras ovoga glagola nije potvrđen u suvremenim hrvatskim govorima. Dostupni primjeri upućuju na odras praslavenske n.p.a, što je zacijelo nastalo analogijom prema drugim primjerima ove tvorbe.

82. psl. *vęznŏti: *vęznŏ (n.p.b) „veznuti“ (rus. *вѣзнуть: вѣзну*, 3.l.jd. *вѣзнет*; polj. *wiąznąć: wiąznę*; češ. *vážnouti: vážnu*; sln. *vęzniti: vęznem*)⁹³⁴.

Hrvatske potvrde: *veznuti: veznem* (ARj od 16. do 18. st.); *zavęznŏti* (Žumberak prema Skoku)

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **vęzati* „vezati“. Na hrvatskome je području odras ovoga glagola vrlo oskudno potvrđen u starijim tekstovima i u etimološkom rječniku Petra Skoka (III: 583.). S obzirom na tu potvrdu i zapadnoslavenske podatke, može se rekonstruirati n.p.b. To znači da je istočnoslavenska akcentuacija mlađega postanja.

83. psl. *vinŏti: *vīnŏ (n.p.c) „poviti“ (stsl. *povinoŭti*; rus. *обинуть*; polj. *rozwinąć: rozwinę*; sln. *vīniti: vīnem*)⁹³⁵. Hrvatske potvrde: *vīnuti se: vīnēm se* (ARj); *pov'inoti se* (Sveti Đurđ); *pov'inuti se: pov'inęm se* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **vijati* „vijati“. Odras ovoga praslavenskoga glagola potvrđen je uglavnom u prefiksanim izvedenicama. **Kao i u primjeru **minŏti* Dybo (1981: 257.) rekonstruirao n.p.c.**

84. psl. *vīsŏti: *vīsŏ (n.p.a) „pasti; uginuti“ (rus. *вѣснуть: вѣсну*, 3.l.jd. *вѣснет*; polj. *wisnąć: wisnę*; slovin. *vjīsŏŭc: -vjīsŏŭŭ, -vjīsŏŭŭš*; srbug. 3.l.jd. *vīcum*)⁹³⁶.

Hrvatske potvrde: *visnuti: visnem* „umrijeti, crknuti“ (ARj prema Mikalji).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **visěti* „visjeti“. U hrvatskim izvorima odras ovoga glagola vrlo je slabo potvrđen (v. gore). **Dybo na osnovi dostupnih potvrda rekonstruirao n.p.a.**

⁹³³ Vaillant 1966: 238; Dybo 2000: 404.

⁹³⁴ Vaillant 1966: 248; Dybo 2000: 407; Zaliznjak 2010: 137.

⁹³⁵ Vaillant 1966: 231; Zaliznjak 2010: 139.

⁹³⁶ Dybo 2000: 400; Zaliznjak 2010: 133.

85. psl. *vŷknŷti: *vŷknŷ (n.p.a) „naviknuti, naučiti“ (stsl. *vyknŷti*; rus. *привы́кнуть* *привы́кну*, 3.l.jd. *привы́кнет* „naučiti“ polj. *wyknŷć: wyknę*; češ. *vyknouti*; gluž. *wuknyć*; sln. *vŷkniti: vŷknem*)⁹³⁷. Hrvatske potvrde: *vŷknuti: vŷknēm* (ARj); *vŷknūt: vŷknen*, 3.l.jd. *vŷkne* (Brač); *vŷknūti: vŷkneš* (Vrgada); *vŷknuti: vŷknem* (Cerje).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **vykati* „običavati“. Pored povijesno opravdane n.p.a na hrvatskome je području u više čakavskih govora sinkronijski potvrđena sekundarna n.p.B (v. gore). S obzirom da bi pravilnim glasovnim razvojem općeslavenski oblik bio **vinŷti*, moguće je da je riječ o tvorbi nastaloj nakon raspada praslavenske jezične zajednice. Druga mogućnost je da je korijen **vyk-* sekundarno obnovljen prema polazišnome obliku dobro potvrđenom u svim slavenskim izvorima.

86. psl. *vŷrtnŷti: *vŷrtnŷ (n.p.b) „okrenuti“ (rus. *верну́ть: верну́*, 3. l. jd. *вернѐт*; sln. *vŷnŷti: vŷnem*)⁹³⁸. Hrvatske potvrde: *vŷnuti: vŷnēm* (ARj); *vŷnūt: vŷneš*; 3.l.mn. *vŷnū* (Grobnik); *vŷrnuti: vŷrnēm* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **vŷrtjeti* „vrtjeti“. S obzirom na postojeće znanje o akcentuaciji prezentskih osnova nazalnim sufiksom, potrebno je rekonstruirati n.p.b. Istočnoslavenski izvori, koji upućuju na sinkronijsku n.p.C i južnoslavenski govori s potvrđenom n.p.A predstavljaju mlađe naglasne inovacije. Na hrvatskome području odraz ovoga glagola sačuvan je u govorima svih triju narječja, premda nije uobičajen za suvremene štokavske govore.

87. psl. *zŷbnŷti: *zŷbnŷ (n.p.a) „trgati; klijati“ (rus. *зѣбнуть: зѣбну*, 3.l.jd. *зѣбнет*; polj. *ziębnŷć: ziębnę*; češ. *zábnoti*)⁹³⁹. Hrvatske potvrde: *zŷnut: zŷnem* „klijati“ (ARj); *zŷnut: zŷnen* „klijati, pupati“ (Brač).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **zŷbti* „zepsti“. Na hrvatskome je području odraz ovoga glagola potvrđen samo u čakavskim govorima, gdje je izvorno značenje „trgati“ (usp. hrv. *zepsti*) zamijenjeno novim značenjem „klijati, pupati“⁹⁴⁰. Akcentuacija koja upućuje na psl. n.p.a mora biti sekundarna prema ostalim tvorbama s nazalnim prezentom, Vladimir Dybo na osnovi češke potvrde za praslavenski rekonstruira n.p.b

⁹³⁷ Vaillant 1966: 244; Dybo 2000:396; Derksen 2008: 534; Zaliznjak 2010: 133.

⁹³⁸ Ovaj glagol ne navodi se ni u jednom referentnom priručniku koje ovdje navodimo.

⁹³⁹ Vaillant 1966: 248; Dybo 2000: 405; Derksen 2008: 543.

⁹⁴⁰ Usp. još imensku tvorbu *zeb* „klica“ (Brač) izvedenu iz glagolskoga korijena.

88. psl. *zīnqti: *zīnq (n.p.a) „zinuti“ (strus. *зінуту*: 3.l.jd. *зінеть*; polj. *zionąć*: *zionę*; češ. *pozinúti*; sln. *zíniti: zīnem*)⁹⁴¹. Hrvatske potvrde: *zīnuti: zīnēm* (ARj); *zjānut: zjānen* (Brač); *zīnut: zīneš*, 3.l.mn. *zīnū* (Grobnik); *z'inuti: z'inem* (Sveti Đurđ); *z'inuti: z'inem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. **zijati* „zijati“. S obzirom na akcentuaciju polazišnoga glagola (v.) rekonstruirana n.p.a u ovome je primjeru očekivana. Na hrvatskom je području odraz ovoga glagola, za razliku od polazišnoga glagola, potvrđen u govorima svih triju narječja.

b) Nazalne osnove s nepotvrđenom polazišnom osnovom

89. psl. *bręknqti: *bręknq (n.p.a) „naduti, napuhnuti“ (csl. *bręknqti*; rus. *брякнуть: брякну*, 3.l.jd. *брякнет*; sln. *nabrękniti: nabręknem*)⁹⁴². Hrvatske potvrde: *bręknuti: bręknēm* (ARj); *bręknut: bręknem* (Brač); *bręknuti: brękneš* „udariti batvom u jednu stranu zvona unutra“ (Vrgada).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †**brękti*: **brękq* < **brenk-* „povijati“ (lit. *brįnkti: brįnksta*; stnord. *bringa* „prsa“). U slavenskome se iz izvornoga značenja „naduti“ razvilo novo značenje „vikati, urlati“. Distribucija i fonetska obilježja korijena (prenazalizacija) upućuju na sjevernoeuropsko supstratno podrijetlo.

90. psl. *blęknqti: *blęknq „blijedjeti“ (rus. *блęкнуть*; polj. *blaknąć: blaknę*)⁹⁴³.

Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †**blękti*: **blękq* < bsl. **bleik-* (lit. *nubliękti: nublięka* „izblijedjeti“). Odraz ovoga glagola u južnoslavenskim jezicima nije potvrđen.

91. psl. *bręsnqti: *bręsnq „opaliti, udariti“ (sln. *bręsniti: bręsnem*)⁹⁴⁴.

Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †**bręsti*: **bręsq* < bsl. **brouk'-* (lit. *brųkti: bruńka* „pritisnuti“).

⁹⁴¹ Vaillant 1966: 232; Derksen 2008: 545; *Zaliznjak 2010: 133*.

⁹⁴² ESSJa 3:22; Vaillant 1966: 247; *Dybo 2000:397*; Derksen 2008: 62.

⁹⁴³ ESSJa 2:112; Derksen 2008: 48.

⁹⁴⁴ Derksen 2014: 98.

92. psl. *čeznŋti: *čeznŋ „čeznuti“ (rus. *чѣзнуть: чѣзну*; polj. *czeznąć: czeznąę*; bug. *чѣзна*)⁹⁴⁵. Hrvatske potvrde: *čeznuti: čeznēm* (ARj); *čeznut: čeznen* (Brač).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †*čezti: *čezŋ „željeti“ < bsl. *kes- (lit. *kèsti: keñta* „poželjeti“). Psl. *čeznŋti nema pouzdanu etimologiju (ERHJ: 140.). Prema našem mišljenju, praslavenski primjer vjerojatno je srodan s navedenom litavskom usporednicom. Neočekivani odraz završnoga suglasnika u korijenu moglo bi se tumačiti ozvučenjem *s > *z, što je potvrđeno u psl. *kьrzьno „krzno“ < ie. *(s)kers- „rezati“ (ERHJ: 516.). U tom slučaju inačica korijena sa zvučnim završetkom bila bi iz nazalnoga prezenta poopćena u drugim izvedenicama poput psl. *kaziti. Akcentuacija u dostupnim izvorima upućuje na nepomični naglasak u korijenu (sinkronijska n.p.A), što se zbog kračine korijenskoga sloga ne može rekonstruirati i za praslavensko razdoblje jezične povijesti. U mnogim slavenskim izvorima, uključujući hrvatske govore kajkavskoga narječja, odraz ovoga praslavenskog glagola nije potvrđen.

93. psl. *krьnŋti: *krьnŋ „kúpiti“ (strus. *крьнути*)⁹⁴⁶. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †*kriti: *krijŋ „kúpiti“ < ie. *k^wreih₂- „kupiti“ (stind. *krīñáti*; stir. *crenaid*; lit. *kriėnas* „kupovna cijena“). Trag indoeuropskoga korijena *k^wreih₂- „kupiti“ potvrđen je samo u staroruskom. Izvorno se iz korijena *k^wreih₂- tvorila prezentska osnova nazalnim infiksom, što je u praslavenskome preoblikovano u tvorbu nazalnim sufiksom. Staroruska potvrda ujedno je jedini dokaz postojanja odraza indoeuropskoga korijena *k^wreih₂- u slavenskom budući da trag toga korijena nije sačuvan ni u jednom drugom glagolskom ili imenskom odrazu.

94. psl. *krьsnŋti: *krьsnŋ „ustati“ (stsl. *вьскрьsnŋti* „uskrsnuti“)⁹⁴⁷.

Hrvatske potvrde: *uskrsnuti: uskrsnēm* (ARj); *uskrsnūt: uskřsnen* (Brač); *uskrsnūt: uskřsneš* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †*krьsti: *krьtŋ (usp. lit. *kristi: kriñta* „pasti“). Prihvatimo li etimološku vezu s baltijskim primjerom baltoslavenski korijen glasio bi *krit-. Baltijska usporednica odražava tvorbu prezentske osnove nazalnim infiksom. Odraz ovoga praslavenskoga glagola na hrvatskom je području odražen jedino u navedenoj izvedenici

⁹⁴⁵ ESSJa 4: 100; Vaillant 1966: 252; Derksen 2008: 87; [Zaliznjak 2010: 137](#).

⁹⁴⁶ ESSJa 13: 74; Vaillant 1966: 304.

⁹⁴⁷ [Dybo 2000: 409](#).

crkvenoslavenskoga podrijetla. Samim time značenje nepotvrđenoga polazišnog glagola nije posve jasno.

95. psl. *льпнѣти: *льпнѣ (n.p.b) „približiti; mazati“ (rus. *льнуть: льну́, 3.l.jd. льнѣт*; stčes. *lnúti: lnu*)⁹⁴⁸. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †**lp̃ti: *lp̃p* „lijepiti“ (usp. lit. *l̃pti: l̃mpra* „mazati, lijepiti“). Baltijska usporednica odražava tvorbu prezentske osnove nazalnim infiksom. Ovaj arhaičan glagol na većem dijelu slavenskoga područja nije potvrđen. Vladimir Dybo na osnovi dostupnih potvrda rekonstruira n.p.b.

96. psl. *moknѣти: *moknѣ „močiti se, kisnuti“ (stsl. *moknѣти: moknѣ*; rus. *мокну́тъ: мокну́, 3.l.jd. мокнет*; polj. *moknѣć: moknѣ*; češ. *moknouti*)⁹⁴⁹.

Hrvatske potvrde: *moknuti: moknem* (ARj prema Belostencu); *m'oknuti: m'oknem* „kisnuti“ (Cerje); *moknѣti: 3.l. jd. mѣkne* „stajati na kiši, kisnuti“ (Đurđevac); *m'oknuti: m'oknem* „kisnuti“ (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †**mokti: *mokp* „močiti“ ← **mok-* „močiti“ (usp. lit. *màkti: mañka* „opijati“). Baltoslavenski korijen **mok-* uglavnom je potvrđen u imenskim izvedenicama (v. Derksen 2008: 322.). Baltijska usporednica odražava tvorbu prezentske osnove nazalnim infiksom. Akademijin rječnik ne donosi potvrde iz suvremenih govora, a pretragom dostupne hrvatske građe vidljivo je da je odraz ovoga glagola dobro očuvan jedino na kajkavskome području. Vladimir Dybo na osnovi oskudnih potvrda rekonstruira n.p.b.

97. psl. *mьgnѣти: *mьgnѣ „mignuti“ (csl. *mьgnѣти*; stpolj. *mgnѣć: mgnѣ*; češ. *mehnouti*; sln. *megnīti: mēgnem*)⁹⁵⁰. Hrvatske potvrde: *màgnuti: màgnēm* (ARj); *m'ėgnuti: m'ėgnem* „mignuti“ (Cerje); *m'ėgnuti: m'ėgnem* „mignuti“ (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †**mьgti: *mьgp* „mignuti“ (usp. lit. *mìgti: miñga* „zatvoriti oči, mignuti“). Polazišni glagol **mьgti* nije odražen ni u jednome slavenskom izvoru. Baltijska usporednica odražava tvorbu prezentske osnove nazalnim infiksom. U svim slavenskim izvorima potvrđen je međutim odraz nazalnoga prezenta **mignѣti* (v.) koji je tvoren iz polazišnoga glagola **migati*. Na hrvatskome području odraz psl. **mьgnѣti* danas je

⁹⁴⁸ ESSJa 17: 92; Dybo 2000: 410.

⁹⁴⁹ ESSJa 19: 129; Dybo 2000: 409; Vaillant 1966: 251; Zaliznjak 2010: 137.

⁹⁵⁰ ESSJa 21: 97; Vaillant 1966: 237; Derksen 2008: 340.

karakterističan za kajkavske govore (v. gore), dok je u čakavskim i štokavskim govorima poopćen jedino odraz psl. **mignŋti*.

98. psl. **sęknŋti*: **sęknŋ* „isušiti“ (n.p.b) (rus. *сѣкнуть*: *сѣкну*, 3.l.jd. *сѣкнет*; polj. *siąknąć*: *siąknę*; češ. *sáknouti*)⁹⁵¹. Hrvatske potvrde: *sěknuti*: *sěknēm* „obrisati nos“ (ARj); *sěknuti*: *sěknem* (Cerje); *s'eknoti se*: *s'eknem se* „ispuhnuti nos“ (Sveti Đurđ); *sěknuti se*: *sěknem se* „ispuhati nos“ (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †**sękti*: **sęko* < ie. **sek-* „sušiti“ (usp. lit. *sėkti*: *señka* „opadati, sušiti se“). Primjer **sęknŋti* pored tvorbe nazalnim sufiksom *-*nŋ-* sekundarno upućuje i na tvorbu nazalnim infiksom koja je potvrđena i u baltijskoj usporednici. Odraz ovoga praslavenskoga glagola na hrvatskome je području potvrđen samo u kajkavskim govorima. Vladimir Dybo rekonstruirao na osnovi zapadnoslavenskih potvrda n.p.b.

99. psl. **sъxnŋti*: **sъxnŋ* „sahnuti“ (strus. *схнѹти*⁹⁵²; polj. *schnąć*: *schnę*; češ. *schnouti*; slovin. *sxnŋuc*: *sxnŋã*, *sxnŋěš*; sln. *sahnŋti*: *sahnem*)⁹⁵³.

Hrvatske potvrde: *sahnuti*: *sahnēm* (ARj); *sahnüt*: *sahnem* (Brač); *sahnüt*: *sähne* (Grobnik); *s'ehnuti*: *s'ehnem* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †**sъsti*: **sъxo* < ie. **sh₂eus-* „biti suh“ (lit. *sùsti*: *sũsta* „sušiti se“). Baltijska usporednica odražava tvorbu prezentske osnove nazalnim infiksom. Odraz ovoga glagola vrlo je dobro potvrđen u govorima svih triju narječja.

100. psl. **тъxnŋti*: **тъxnŋ* „pasti, umrijeti“ (rus. *тѡхнуть*: *тѡхну*, 3.l.jd. *тѡхнет*; polj. *tęchnąć*: *tęchnę*)⁹⁵⁴. Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †**тъsti*: **тъxo* < bsl. **tus-* „baciti“ (lit. dij. *tùsti*: *tuñsa* „baciti na hrpu“). Baltijska usporednica odražava tvorbu prezentske osnove nazalnim infiksom. Čini se da je tako izvorno bilo i u praslavenskome jeziku s obzirom da je u poljskom primjeru sačuvan trag nazalnoga samoglasnika u korijenu. Odraz ovoga (vrlo rijetkoga) praslavenskoga glagola nije potvrđen na hrvatskome području.

⁹⁵¹ Vaillant 1966: 240; Dybo 2000: 404; Derksen 2008: 450; Zaliznjak 2010: 137.

⁹⁵² Zaliznjak 2019. U suvremenom ruskom je *сѡхнуть*: *сѡхну*, 3.l.jd. *сѡхнет* (n.p.A).

⁹⁵³ Vaillant 1966: 238; Dybo 2000: 410; Derksen 2008: 479; Zaliznjak 2010: 137.

⁹⁵⁴ Vaillant 1966: 240.

101. psl. *vĕdnŏti: *vĕdnŏ (n.p.a) „venuti“ (rus. *вѣнуть: вѣну*, 3.l.jd. *вѣнет*; polj. *więdnąć: więdnę*; slovin. *vjādnŏuc: vjādnā, vjādnĕš*; češ. *vadnouti*; sln. *venĕti: venim*)⁹⁵⁵.

Hrvatske potvrde: *vĕnuti: vĕnēm* (ARj); *vĕnut: vĕnen* (Brač); *venūt: vĕnen* (Senj); *vĕnūt: vĕneš* (Grobnik); *v'ĕnuti: v'ĕnēm* (Varaždin); *vānuti: vānam* (Bednja).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †**vĕsti: *vĕdŏ* < *(s)*wend*^(h)- „venuti“ (stvnjem. *swintan* „nestajati, venuti“). Polazišna prezentska osnova, koliko nam je poznato, nije potvrđena ni u jednom slavenskom izvoru. U baltijskome ovaj korijen nije odražen pa nema raspoloživih usporednica za baltoslavensku rekonstrukciju. Samim time rekonstrukcija naglasnoga obrasca praslavenskoga glagola nije posve sigurna. Istočnoslavenski govori, kao i brojni hrvatski dijalekti, upućuju na nepomični naglasak u korijenu, zbog čega Derksen (2008.) rekonstruira praslavensku n.p.a. Ipak, vjerojatnije je da je takav naglasak nastao naknadno ujednačavanjem prema brojnim ostalim primjerima toga akcenatskoga tipa, dok bi za polazni obrazac trebalo pretpostaviti fonetski opravdaniji n.p.b⁹⁵⁶. U štokavskome je zabilježena i varijanta *vĕnuti: vĕnēm*.

102. psl. *vĕrgnŏti: *vĕrgnŏ (n.p.a) „baciti, udariti“ (strus. *вѣргнути*; rus. *отвѣргнуть: отвѣргну*, 3.l.jd. *отвѣргнем*)⁹⁵⁷. Hrvatske potvrde: *vĕgnuti: vĕgnēm* (ARj); *vrgnŏti: 3.l. jd. vĕgne* „udariti“ (Đurđevac); *v'rgnuti: vĕgnēm* (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent ← psl. †**vĕrgti: *vĕrgŏ* < **verg-* (usp. lit. *virgti: virgsta* „umoriti“). Prijevojna punina korijena potvrđena je u psl. **vergti* (v.). Odras ovoga praslavenskoga glagola na hrvatskome je području potvrđen je uglavnom u govorima kajkavskoga narječja.

⁹⁵⁵ Vaillant 1966: 248; Dybo 2000: 401; Derksen 2008: 520; Zaliznjak 2010: 133.

⁹⁵⁶ Interpretacija u ovome slučaju ovisi o načinu na koji se tumači n.p.a i kako se rekonstruira korijen. Ako pretpostavimo korijen *(s)*wend-* teoretski moguće je da je akut u korijenu nastao prema Winterovu zakonu unatoč postojanju nazala između samoglasnika i zvučnoga neaspiriranoga suglasnika. Međutim, ako prihvatimo da u takvom fonetskom okružju ne može nastati akutirani samoglasnik, tada podrijetlo korijenske akcentuacije valja potražiti u ujednačavanju prema drugim primjerima ove tvorbe. Međutim, imajući na umu njem. *schwinden* „bljedjeti“, valjalo bi ipak rekonstruirati praoblik *(s)*wend*^(h)-

⁹⁵⁷ Derksen 2008: 538.

Praslavenske osnove tvorene nazalnim sufiksom	Baltijske usporednice tvorene nazalnim infiksom	Značenje
*blēdnōti: *blēdnō	-	„bljednuti, postati blijed“
*bodnōti: *bodnō	-	„ubosti“
*blōknōti: *blōknō	-	„bljedjeti“
*brēknōti: *brēknō	-	„naduti, napuhnuti“
*brōsnōti: *brōsnō	lit. <i>brūkti: bruñka</i> „pritisnuti“	„opaliti, udariti“
*bōdnōti: *bōdnō	lit. <i>būsti: buñda</i>	„buditi“
*česnōti: *česnō	-	„udariti“
*čeznōti: *čeznō	-	„čeznuti“
*dūnōti: *dūnō	lit. <i>dūmti: dūmia</i>	„puknuti, dunuti“
*dvīgnōti: *dvīgnō	-	„dignuti“
*dōxnōti: *dōxnō	lit. <i>dūsti: duñsa</i> „disati“	„dahnuti“
*dōrgnōti: *dōrgnō	-	„povući, protresti“
*dōrznōti: *dōrznō	lit. <i>drīsti: drīsta</i>	„drznuti“
*gāsōti: *gāsō	lit. <i>gēsti: gēsta</i>	„gasnuti“
*glēdnōti: *glēdnō	-	„pogledati“
*gornōti: *gornō	-	„zapaliti se; granuti“
*grēdnōti: *grēdnō	-	„zakoračiti, krenuti“
*grēznōti: *grēznō	-	„greznuti“
*gōbnōti: *gōbnō	lit. <i>gūbti: gum̃ba</i> „povnuti“	„poviti, ganuti“
*gūbnōti: *gūbnō	-	„poviti; ginuti“
*kāpnōti: *kāpnō	-	„kapnuti“
*klepnōti: *klepnō	-	„udariti“
*klēknōti: *klēknō	-	„kleknuti“
*klešnōti: *klešnō	-	„udariti“
*kosnōti: *kosnō	-	„taknuti; lecnuti“
*kōsnōti: *kōsnō	lit. <i>kāsti: kānda</i> „ugristi“	„ugristi; kušati“
*krādōti: *krādō	-	„ukrasti“
*krēsōti: *krēsō	-	„kresnuti“
*krēpnōti: *krēpnō	-	„ojačati“
*krētnōti: *krētnō	lit. <i>kristi: kriñta</i> „iznenada pasti“	„krenuti“
*kriknōti: *kriknō	-	„kriknuti“
*krotōti: *krotō	-	„ukrotiti“
*krōnōti: *krōnō	-	„kupiti“
*krōsnōti: *krōsnō	-	„ustati“
*kvōtnōti: *kvōtnō	-	„procvjetati“
*kūdōti: *kūdō	lit. <i>kūsti : kuñda</i> „trgati, parati“	„raskinuti“
*kūpnōti: *kūpnō	-	„zakupjeti“
*kūsōti: *kūsō	-	„kiseliti; kisenuti“
*lanōti: *lanō	-	„zalajati, nehotice reći“
*legnōti: *legnō	-	„legnuti“
*letnōti: *letnō	-	„poletjeti“
*lēknōti: *lēknō	-	„trgnuti“
*līnōti: *līnō	-	„politi“
*liznōti: *liznō	-	„liznuti“

<i>*lupnōti: *lupnō</i>	-	„udariti“
<i>*l̥p̥nōti: *l̥p̥nō</i>	lit. <i>l̥ipti: l̥impa</i> „mazati, lijepiti“	„približiti; mazati“
<i>*maxnōti: *maxnō</i>	-	„mahnuti“
<i>*manōti: *manō</i>	-	„manuti“
<i>*māznōti: *māznō</i>	-	„maznuti“
<i>*metnōti: *metnō</i>	-	„metnuti“
<i>*mēknōti: *mēknō</i>	-	„postati mekan“
<i>*mīgnōti: *mīgnō</i>	-	„mignuti“
<i>*minōti: *mīnō</i>	-	„minuti“
<i>*moknōti: *moknō</i>	lit. <i>màkti: mañka</i> „opijati“	„močiti se, kisnuti“
<i>*m̥knōti: *m̥knō</i>	lit. <i>mùkti: muñka</i> „guliti, trgati“	„maknuti“
<i>*m̥lknōti: *m̥lknō</i>	-	„umuknuti“
<i>*m̥gnōti: *m̥gnō</i>	-	„mignuti“
<i>*m̥rk̥nōti: *m̥rk̥nō</i>	-	„zamračiti“
<i>*m̥rznōti: *m̥rznō</i>	-	„mrznuti“
<i>*myknōti: *myknō</i>	-	„pomaknuti“
<i>*nīknōti: *nīknō</i>	-	„niknuti“
<i>*pād̥nōti: *pād̥nō</i>	-	„pasti“
<i>*pāxnōti: *pāxnō</i>	-	„ispuštati miris“
<i>*plynōti: *plynō</i>	-	„gorjeti“
<i>*polnōti: *polnō</i>	-	„planuti“
<i>*prēdnōti: *prēdnō</i>	-	„prenuti“
<i>*puxnōti: *puxnō</i>	-	„puhnuti“
<i>*p̥xnōti: *p̥xnō</i>	-	„gurnuti; dotaknuti“
<i>*rēznōti: *rēznō</i>	-	„zarezati“
<i>*rēgnōti: *rēgnō</i>	-	„zarežati“
<i>*ryknōti: *ryknō</i>	-	„riknuti“
<i>*rygnōti: *rygnō</i>	-	„podrignuti“
<i>*sēknōti: *sēknō</i>	lit. <i>sèkti: señka</i>	„isušiti“
<i>*sēgnōti: *sēgnō</i>	-	„dohvatiti, dosegnuti“
<i>*sinōti: *sinō</i>	-	„sinuti“
<i>*slābnōti: *slābnō</i>	-	„postati slab“
<i>*slynōti: *slynō</i>	-	„postati slavan“
<i>*stīgnōti: *stīgnō</i>	-	„stignuti“
<i>*stýdnōti: *stýdnō</i>	-	„hladiti, mrznuti“
<i>*strignōti: *strignō</i>	-	„postríci“
<i>*sūnōti: *sūnō</i>	-	„sunuti“
<i>*s̥xnōti: *s̥xnō</i>	lit. <i>sùsti: sūsta</i>	„sahnuti“
<i>*sv̥tnōti: *sv̥tnō</i>	-	„svanutí“
<i>*s̥snōti: *s̥snō</i>	-	„posisati“
<i>*tegnōti: *tegnō</i>	-	„povući, potegnuti“
<i>*topnōti: *topnō</i>	-	„tonuti“
<i>*tr̥snōti: *tr̥snō</i>	-	„tresnuti“
<i>*t̥xnōti: *t̥xnō</i>	lit. dij. <i>tùsti: tuñsa</i> „baciti na hrpu“	„pasti, umrijeti“
<i>*t̥knōti: *t̥knō</i>	-	„taknuti“
<i>*t̥lknōti: *t̥lknō</i>	-	„udariti“

<i>*tǫrgnōti: *tǫrgnō</i>	-	„trgnuti“
<i>*tǫrpnōti: *tǫrpnō</i>	-	„trpnuti“
<i>*vǣdnōti: *vǣdnō</i>	-	„venuti“
<i>*veznōti: *veznō</i>	-	„veznuti“
<i>*vinōti: *vinō</i>	-	„poviti“
<i>*visnōti: *visnō</i>	-	„pasti; uginuti“
<i>*vyknōti: *vyknō</i>	-	„naviknuti, naučiti“
<i>*vǫrgnōti: *vǫrgnō</i>	-	„baciti, udariti“
<i>*vǫrtnōti: *vǫrtnō</i>	-	„okrenuti“
<i>*zǣbnōti: *zǣbnō</i>	-	„trgati; klijati“
<i>*zīnōti: *zīnō</i>	-	„zinuti“

Tablica 29. Praslavenske prezentske osnove tvorene nazalnim sufiksom i njihove baltijske usporednice tvorene nazalnim infiksom.

Zaključak

U ovome poglavlju pojedinačno smo raspravili 102 prezentske osnove tvorene nazalnim sufiksom. Za 14 primjera naveli smo da nisu potvrđene osnove iz kojih su izvedene tvorbe nazalnim sufiksom, zbog čega je nazalna osnova posredni dokaz postojanja pojedinih neposvjedočenih prezentskih osnova u praslavenskome jeziku. Nepotvrđene polazišne prezentske osnove su **brękǫ; *brǫsnǫ; *blǫkǫ; *čezǫ; *krijǫ; *krǫtǫ; *lǫpǫ*⁹⁵⁸; **mokǫ; *mǫgǫ; *sękǫ; *sǫxǫ; *tǫxǫ; *vędǫ*⁹⁵⁹.

U više primjera praslavska tvorba nazalnim sufiksom u baltijskom ima usporednice tvorene nazalnim infiksom. Riječ je o korijenima koji završavaju okluzivima *k*, *g* ili frikativom *s*, o čemu se, koliko nam je poznato, do sada nije govorilo. Iz toga je moguće zaključiti da u je baltoslavenskome razdoblju tvorba nazalnim infiksom bila živa i vrlo plodna te da je u više primjera tijekom praslavenskoga razdoblja izvorna tvorba preoblikovana nazalnim sufiksom, možda pravilnom metatezom iz korijena u sufiks u navedenim fonetskim kontekstima. Desetak tvorbenih usporednica između praslavenskoga i baltijskoga predstavljaju dokaz zajedničke baltoslavenske jezične prošlosti.

Nakon raspada praslavske jezične zajednice tvorba nazalnih prezentskih osnova ostala je plodnim tvorbenim mehanizmom u mnogim slavenskim jezicima. U hrvatskome jeziku potvrđeni su primjeri poput *bjęgnuti: bjęgnēm*, a izostanak njihovih usporednica u drugim slavenskim jezicima upućuje da nije riječ o odrazu psl. **bęgnōti* nego o mlađem razvoju. Naime, nakon nastanka aspekatskih opreka sekundarnom nazalnom prezentskom

⁹⁵⁸ Potvrđen iterativ **lępiti* (v.).

⁹⁵⁹ Potvrđen kauzativ **vǫditi* (v.).

osnovom izražavao se svršeni glagolski aspekt: npr. hrv. *bjěgnēm*. To je dovelo do stvaranja novih infinitiva prema takvim sekundarnim prezentskim osnovama pa nastaju novi glagoli kojih nije bilo u praslavenskome razdoblju.

3.9. Tematske osnove izvedene neplodnim tvorbenim morfemima

Pored ranije opisanih tvorbenih mehanizama kojima su se izvodile prezentske osnove u praslavenskome jeziku moguće je pronaći i odraze nekih starih prezentskih tvorbi izvedenih različitim afiksima koji u praslavenskome jeziku više nisu bili plodni. Primjeri takvih prezentskih osnova u sinkronijskim se klasifikacijama ubrajaju u različite glagolske vrste i razrede s obzirom da ih na sinkronijskoj razini nije moguće segmentirati ni izdvojiti kao zaseban tvorbeni tip⁹⁶⁰. Međutim, u radu koji se bavi indoeuropskim nasljeđem u praslavenskim prezentskim osnovama potrebno je istaknuti i ove primjere te navesti njihovo podrijetlo i usporednice, pa ćemo na sljedećim stranicama pokušati navesti osnovne tvorbene tipove i opisati njihova obilježja.

Naziv	Opis	Zastupljenost
Prezentske osnove tvorene infiksom *-n-	Skupina od desetak primjera koja upućuje na nekoć plodan tvorbeni tip.	9 primjera
Prezentske osnove tvorene sufiksom *-dʰ-	Nekoliko primjera karakterističnih za sjeverne grane indoeuropskih jezika.	5 primjera
Prezentske osnove tvorene sufiksom *-t-	Jedan primjer naslijeđen iz razdoblja indoeuropskoga prajezika i jedna nova praslavenska tvorba.	2 primjera
Prezentske osnove tvorene sufiksom *-skʰ-	Dva primjera vjerojatno naslijeđena iz indoeuropskoga razdoblja.	2 primjera

Tablica 30. Tipovi prezentskih tvorbi neplodnim afiksima, njihova obilježja i zastupljenost u praslavenskome jeziku.

⁹⁶⁰ Vondrák takve primjere uklapa u postojeće glagolske vrste i razrede, premda je bio svjestan njihove različite tvorbe.

3.9.1. Praslavenske prezentske osnove tvorene infiksom *-n-

3.9.1.1. Indoeuropsko nasljeđe

Ovaj tvorbeni tip razlikuje se od svih ostalih jer je za njega karakteristična *infiksacija* ili umetanje tvorbenoga morfema u korijen umjesto sufigirane osnove karakteristične za ostale tipove izvedene prezentske osnove.

Tvorba prezentske osnove nazalnim infiksom dobro je potvrđena u brojnim granama indoeuropskoga prajezika. Osnovno obilježje ove prezentske tvorbe je prijevorna praznina korijena u koji se umeće infiks *-ne-/ *-n- i atematska tvorba⁹⁶¹.

Očekivano, staroindijska građa ponovno je najrelevantnija za rekonstrukciju naslijeđenoga obrasca. U staroindijskome prezentske osnove tvorene nazalnim infiksom ubrajaju se u zaseban, peti glagolski razred: npr. stind. *bhanákti* „lomi“: 1.l.mn. *bhañjmás* „lomimo“; *hinásti* „ozljeđuje“: 1.l.mn. *hiñsmás* „ozljeđujemo“ (MacDonell 1916: 146.). Prijevorni obrazac ovoga tvorbenoga tipa slijedi obrazac ostalih tipova atematskoga prezenta.

U latinskome je nazalnim infiksom tvoreno više desetaka primjera treće (konsonantske) konjugacije: npr. *findō* „cijepati“; *fiñgō* „mijesiti, oblikovati“; *rumpō* „lomiti“ (Meiser 2010: 192.), a postojanje nazalnoga infiksa na sinkronijskoj je razini vidljivo kada se prezentska osnova usporedi s odgovarajućom perfektskom osnovom.

U baltijskome je tvorba nazalnim infiksom vrlo dobro posvjedočena: npr. lit. *ràsti: rañda* „naći“; lit. *smègti: smeñga* „tonuti“; *kìsti: kiñta* „mijenjati“ (Schmalstieg 2000: 150-156.). Jedan dio baltijskih primjera tvorenih nazalnim infiksom sigurno su mlađega postanja jer nemaju usporednica u drugim granama indoeuropskih jezika te se tvore ne samo iz prijevorne praznine, nego i iz punine korijena: usp. gore navedene primjere *ràsti: rañda* „naći“ i *smègti: smeñga* „tonuti“⁹⁶².

Iznimnoj očuvanosti i plodnosti nazalne infiksacije u baltijskome suprotstavljena je slaba posvjedočenost ovoga tvorbenoga tipa u praslavenskome jeziku, gdje su tragovi stare infiksacije potvrđeni u svega desetak prezentskih osnova. Jedan dio praslavenskih prezentskih osnova ovoga tipa ima baltijsku usporednicu, dok su drugi primjeri ograničeni samo na praslavenski jezik. Međutim, istraživanje je također pokazalo da više primjera koji su u baltijskome tvoreni nazalnim infiksom u praslavenskom usporednicu imaju samo u

⁹⁶¹ Za opće napomene o infiksaciji u tvorbi prezentske osnove v. Beekes (2011: 258f.).

⁹⁶² Ranoposvjedočeni indoeuropski jezici (usp. primjere iz staroindijskog i latinskog) nedvosmisleno upućuju da se prezentska osnova nazalnim infiksom tvorila isključivo iz prijevorne praznine. Primjere koji upućuju na prijevornu puninu pojedini autori smatraju sekundarnima i određuju ih kao „prenazalizirane korijene“ (Beekes 2000: 3-23.).

primjerima tvorenima nazalnim sufiksom, što upućuje na povezanost dvaju tvorbenih tipova, odnosno da je jedan postao od drugoga.

O praslavenskim prezentskim osnovama tvorenima nazalnim infiksom pisalo se u više navrata. Relevantniji osvrti nalaze se u Vaillant (1966: 179-185.); Arumaa (1985: 226-231.); Matasović (2008: 258-259.). Svi oni navode nekoliko istih primjera i zaključuju da se za praslavensko razdoblje može rekonstruirati svega nekoliko primjera koji upućuju na indoeuropsko nasljeđe.

Pretragom građe pronašli smo nekoliko indicija koje upućuju da je tvorba nazalnim infiksom bila poprilično dobro zastupljena u ranijim razdobljima jezične povijesti. Jedna od njih je postojanje praslavenskih imenskih tvorbi koje upućuju na moguće podrijetlo u osnovama nazalnoga prezenta. Također, u prethodnome poglavlju pokazali smo da je za više prezentskih osnova koje su u praslavenskom razdoblju bile tvorene nazalnim sufiksom izvorno bio karakterističan tvorbeni obrazac s nazalnim infiksom, što upućuje da je vrlo rano nastupila metateza nazalnoga infiksa iz korijena.

Samim time u praslavenskome razdoblju nije preostalo mnogo primjera ovoga tvorbenog tipa, a na narednim stranicama pokušat ćemo detaljnije opisati njihova obilježja i posebnosti.

3.9.1.2. Pregled praslavenskih osnova tvorenih nazalnim infiksom

LIV: 98; IEW:146-150.

1. psl. *bŷti: *bŷdŷ (n.p.a) „budem“ (rus. бŷды: 3.l.jd. бŷdem; polj. będe; slovin. bŷudŷ; sln. bŷm)⁹⁶³. Hrvatske potvrde: bŷti: bŷdēm (ARj); bŷden, 3. l. mn. bŷdedu (Gacka); bŷdem, b'udeju (Cerje); bŷm, 3.l. mn. bŷjo (Varaždin).

• Tematski izvedeni prezent < ie. *b^heuh₂- „postati; rasti“ (stind. bhāvati; grč. φῶω; lat. fiō). Praslavenska prezentska tvorba nazalnim infiksom i sufiksom *-d^h nema odgovarajućih usporednica u baltijskome i drugim indoeuropskim granama. Odrazi su dobro potvrđeni u sva tri narječja uz pojedine inovacije koje se uglavnom odnose na treće lice množine (v. gore). Za kajkavsko područje karakterističan je allegro oblik (v. primjer bŷm/b'uju; Cerje). Na dijelu štokavskoga područja ovaj je glagol sekundarno preoblikovan nazalnim sufiksom i vokalizmom preteritne osnove: npr. bŷdnem/ bŷdnem, bŷdneš (Bačka). Akcentuacija svugdje dosljedno odražava praslavensko stanje za koje se pretpostavlja nepomični akut u korijenu (n.p.a).

⁹⁶³ ESSJa 2: 233; Vaillant 1966: 177; Derksen 2008: 71; Zaliznjak 2010:133.

2. psl. *lĕgti: *lĕgŏ (n.p.a-b) „leći“ (stsl. *lešti: lęgŏ*; rus. *лечь: лягу*, 3.l.j. *ляжет*; stpolj. *lec: ležę*; sln. *lĕči: lĕžem*)⁹⁶⁴. Hrvatske potvrde: *lĕči: lĕžēm* (ARj); *lĕc: lĕžen* (Brač); *lĕc: lĕgneš* (Grobnik); *lĕči: lĕgne* (Đurđevac); *l'ĕči sę: l'ĕgnęm sę* (Varaždin, Sveti Đurđ).

• Tematski izvedeni prezent < ie. **leg^h*- „leći“ (grč. *λέχω*; toh. B. *lyasām*; got. *ligan*).

U ovome primjeru tvorba nazalnim infiksom potvrđena je samo u slavenskome, a usporednice iz ostalih indoeuropskih grana upućuju na tematsku neizvedenu tvorbu. Ako je tvorbeni mehanizam u praslavenskome jeziku sačuvao indoeuropski obrazac, tada je prezentska osnova tvorena iz prijevorne praznine korijena: dakle, **l-n-g-* ← ie. **leg^h*- . To, međutim, ne možemo znati jer psl. **lęgŏ* pravilno može nastati iz oba prijevorna stupnja. Nakon raspada praslavenskoga jezika moguće je u više jezika pratiti nestanak oblika **lęgŏ*, odnosno njegovu zamjenu drugim tvorbama: npr. u poljskom je jeziku izvorni oblik *leżę* (15. st.) zamijenjen sekundarnom tvorbom *legnę*. Ista je tendencija zabilježena i na hrvatskome području, gdje prevladava novija tvorba pa su prezentski oblici tvoreni nazalnim sufiksom dobro potvrđeni na većem dijelu hrvatskoga govornog područja uključujući i standardni jezik; nalaze se u većini kajkavskih govora, kao i u sjevernočakavskim te mnogim štokavskim govorima.

LIV-

3. psl. *gŏsti: *gŏdŏ (n.p.c) „gudjeti“ (csl. *gŏsti: gŏdŏ*; rus. *зѣмѣ: зѣдѣ*, 3.l.jd. *зѣдѣм*; polj. arh. *gŏść*; češ. *housti: hudu*; sln. *gŏsti: gŏdem*)⁹⁶⁵. Hrvatske potvrde: *gusti* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent < bsl. **goud-* „šumjeti, zvečati“ (lit. *gaūsti: gaūdzia* „šumjeti“). Praslavenski primjer upućuje na tvorbu iz prijevorne praznine baltoslavenskoga korijena **gud-* s nazalnom infiksacijom, dok baltijski primjeri upućuju na odraz iz punine istoga korijena i tvorbu sufiksom **-j-*. S obzirom na nepostojanje usporednica iz drugih indoeuropskih grana, rekonstruirala se samo baltoslavenski oblik korijena.

LIV: 203; IEW: 456.

4. psl. *gręsti: *grĕdŏ (n.p.c) „gresti, íći“ (stsl. *gręsti: grĕdŏ*; rus. *грястѣ: грядѣ*; 3.l.jd. *грядѣм*)⁹⁶⁶. Hrvatske potvrde: *grĕn*, 2. l. jd. *grĕš* (Brač); *grĕn, grĕmo* (Senj); *grĕn*, 3.l.jd. *grĕ*, 1.l. mn. *grĕmŏ* (Brač); *grĕn, grĕmŏ* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent < ie. **g^hreid^h*- „koračati“ (lit. *gridyti: gridija* „lutati“; stir. *in: greinn* „slijediti“; got. *grid* „korak“). Tvorba prezentske osnove nazalnim infiksom potvrđena

⁹⁶⁴ ESSJa 19: 99; Vaillant 1966: 181-182; Derksen 2008: 270.

⁹⁶⁵ ESSJa 7: 85; Vaillant 1966: 151; Derksen 2008: 183.

⁹⁶⁶ ESSJa 7: 123; Vaillant 152; Derksen 2008: 188; [Zaliznjak 2010: 139](#).

je u praslavenskom i keltskom. Za razliku od prethodnoga primjera nazalizacija se proširila i na infinitivnu osnovu, što uz keltsku usporednicu upućuje na arhaizam tvorbe.

U hrvatskim dijalektima ovaj je glagol najbolje potvrđen na čakavskome području; pritom infinitiv na više lokaliteta nije potvrđen, pa se njegovi finitni oblici koriste uz infinitiv *ići* (v. gore).

IEW: 884-7; LIV: 513.

5. psl. *sěsti: *sędŏ (n.p.a) „sjesti“ (stsl. *sěsti: sędŏ*; rus. *сесть; сяду, сядем*; polj. *siąść: siąde*; sln. *sęsti: sędem*)⁹⁶⁷. Hrvatske potvrde: *sjęsti: sjędnēm i sędēm* (ARj); *sęst: sędeš*, 3.l.mn. *sędū* (Grobnik); *sāsti: sādnam i sādnam* (Bednja).

• Tematski izvedeni prezent < ie. *sed- „sjesti“ (prus. *sindants, syndens*⁹⁶⁸; grč. *ἕζομαι*; lat. *sedeō*; got. *sitan*). Osim navedenih oblika potvrđeni su i primjeri koji upućuju na indoeuropski reduplicirani prezent: ved. *sīdati*, lat. *sīdō* < ie. *si-sd-é-. Tvorba nazalnim infiksom potvrđena je samo u baltoslavenskome, a pruski primjeri upućuju da je nazalni prezent tvoren iz prijevojne praznine korijena: bsl. *s-n-d- ← ie. *sed-.

LIV: 501; IEW: 1160.

6. psl. *ręsti: *rętŏ (n.p.a) „naći; sresti“ (stsl. *sъręsti: sъrętŏ* „sresti“; polj. *pośrżeść* „sresti“; sln. *sręsti: srętem*)⁹⁶⁹. Hrvatske potvrde: *sręsti: srętnēm* (ARj); *srřst: srřtnen* (Brač).

• Tematski izvedeni prezent < *wreh₁t- „sresti“ (?). LIV uz zadržku rekonstruira korijen *reh₁t- potvrđen samo u praslavenskome. Međutim, ta rekonstrukcija nema uporišta izvan slavenskih potvrda koje su poprilično rijetke i ograničene samo na prefigurane izvedenice⁹⁷⁰. Na hrvatskome području odraz ovoga glagola potvrđen je u govorima svih triju narječja. U ikavskim govorima poopćena je osnova infinitiva *srřst*, odnosno prezenta *srřst* (v. potvrdu s Brača).

⁹⁶⁷ Vaillant 1966: 181; Derksen 2008: 447; *Zaliznjak 2010: 133*.

⁹⁶⁸ Part. prez. akt.

⁹⁶⁹ Derksen 2008: 482; *Zaliznjak 2010: 133*.

⁹⁷⁰ Usp. još stsl. *obręsti: obręstŏ*, što bi upućivalo na tvorbu sufiksom *-j-. Vjerojatnije je, međutim, ujednačavanje prezentske prema infinitivnoj osnovi.

7. psl. **segti*: **sego* „doseći“ (stsl. *prisęsti*: *prisęgo*; slovin. *sīc*: *-sīgna*, *-sīgñeš*; sln. *sęci*: *sęzem*; bug. *сэгня*)⁹⁷¹.

Hrvatske potvrde: *seći*: *segnem* (ARj od 19. st.); *dosēc*: *dosęgneš*, 3.l.mn. *dosęgnū* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent < ie. **seg-* „doseći“ (stind. *sájati*; lit. *sęgti*: *sęga* „učvrstiti, spojiti“). Kao i u prethodnome primjeru potvrđena je i tvorba s nazalnim sufiksom: psl. **segti*: **segnō* koja je prevladala u većini govora (v. gore).

8. psl. **tęti*: **tnō* „rezati, sjeći“ (strus. *тяти*: *тъну*; polj. *ciąć*: *tnę*; slovin. *cīc*: *tnā*, 2.l.jd. *tnęš*; češ. *títi*: *tnu*)⁹⁷². Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent < ie. **temh₁-* „rezati“ (lit. *tinti*: *tina*; grč. *τέμνω*; lat. *temnō*). LIV ovaj primjer tumači kao odraz tvorbe nazalnim infiksom, što je vjerojatno ispravno tumačenje. Grčki i latinski primjeri upućuju na tvorbu nazalnim sufiksom. Nasuprot tome baltoslavenski primjeri mogli bi biti odraz nazalnoga infiksa uz asimilaciju **nm* > **n*. Dakle, polazišni baltoslavenski oblik bio bi **t-n-mh₁-*.

9. psl. **žędāti*: **žędājō* (n.p.b) „žeđati, željeti“ (rus. *жадать*: *жадать*; polj. *żądać*: *żądam*, češ. *žádati*: *žádám*)⁹⁷³. Hrvatske potvrde: *žęđati*: *žęđām* (ARj); *žę'ati*: *žęjam* (Cerje); *žęjati*: *žęjam* (Varaždin)⁹⁷⁴.

• Tematski izvedeni prezent < ie. **g^{wh}ed^h-* „željeti“ (lit. *pasigesti*: *pasigenda* „žudjeti“; gr. *ποθέω*; stir. *guidid*). Praslavenski primjer odraz je iterativne *aj*-osnove prezenta iz neposvjedočenoga polazišnoga glagola psl. †**žęsti*: **žędō*, čija se etimološka i tvorbeno usporednica nalazi u navedenome litavskom primjeru koji također svjedoči i da tvorbu nazalnim infiksom valja datirati u baltoslavensko razdoblje. Na osnovi podataka iz ruskog i hrvatskog rekonstruirao se zaosnovni naglasak, na što upućuju i zapadnoslavenski jezici⁹⁷⁵.

⁹⁷¹ Vaillant 1966: 166; Derksen 2008: 449.

⁹⁷² Vaillant 1966: 193; Dybo 2000: 267; Derksen 2008: 494.

⁹⁷³ Derksen 2008: 560.

⁹⁷⁴ Na hrvatske oblike utjecala je imenica *žęđ* < psl. **žędjъ*.

⁹⁷⁵ Stražnji nazal u korijenu poljskoga primjera svjedoči o neoakutskoj dužini koja je nastala retrakcijom naglasaka s unutrašnjega sloga (Ivšić-Stangov zakon). Isto potvrđuje i dužina u češkom.

Zaključak

Naslijeđeni nazalni infiks u praslavenskom je razdoblju bio očuvan u nekoliko primjera tematskih prezentskih osnova. U jezicima koji su očuvali nazalne samoglasnike postojanje nazalne infiksacije na sinkronijskoj je razini vidljivo kada se primjeri s nazalnim infiksom usporede s oblicima bez nazalnoga infiksa: npr. stsl. *sędǫ*; *lęgǫ*: inf. *sęsti*, *lešti*. U većini primjera nazalna infiksacija poopćena je u obje osnove uključujući i izvedene glagole, pa je jedini način za utvrđivanje postojanja nazalnoga infiksa poredbenopovijesna analiza.

Usporedbom ovoga tipa prezentske tvorbe s ranije opisanom tvorbom nazalnim sufiksom moguće je zamijetiti određene sličnosti. Prva podudarnost je usporedno postojanje prezentskih osnova tvorenih nazalnim sufiksom i onih tvorenih nazalnim infiksom, što upućuje da su se brojni primjeri nazalne sufiksacije razvili iz starijih infigiranih osnova. Druga podudarnost je postojanje baltijskih tvorbenih usporednica u više primjera, što upućuje na nasljeđe u tvorbi i zajedničko razdoblje jezične prošlosti.

U suvremenim slavenskim jezicima nazalna infiksacija više ne postoji kao tvorbeni tip prezentske osnove te se u sinkronijskim opisima ne spominje. Ipak, tragovi nazalnoga infiksa sačuvani su u većini slavenskih jezika: rjeđe neposredno (poljski i ostali lehitski jezici), a češće posredno (posebnim odrazom nazalnih samoglasnika u mnogim slavenskim govorima). Samim time nazalne prezentske osnove ostaju dijelom dijalektoloških opisa slavenskih jezika. Usporedbom baltijskih i slavenskih primjera doznajemo da neke tvorbe valja datirati u baltoslavensko razdoblje jezične povijesti.

3.9.2. Prezentske osnove tvorene sufiksom *-d^h*-

3.9.2.1. Indoeuropsko nasljeđe

Sufiks **d^h*- odraz je indoeuropskoga imperativnog nastavka **-d^hi*, dobro potvrđenoga u grčkome (npr. grč. *ἴθι* „idi“) i indoiranskome (ved. *edhi* „idi“; stperz. *pādiy* „čuvaj“). Osim kao nastavak imperativa ovaj nastavak potvrđen je i kao tvorbeni sufiks prezentske osnove u više indoeuropskih grana; npr. u grčkom je sufiks **-d^h*- potvrđen u više primjera prezenta i aorista : npr. grč. *πέθω* „puniti“⁹⁷⁶; *φλεγέθω* „gorjeti; paliti“⁹⁷⁷ (Risch 1974: 278-280.), dok je u baltijskome potvrđen samo jedan primjer: lit. *virti* : *vérda* „kuhati“.

Nadalje, u baltijskome postoji još jedan tvorbeni sufiks istoga oblika kojim se iz polazišnih glagolskih osnova tvorilo iterativne glagole: npr. lit. *pūti* „puhati“ → *pūdyti*. Podrijetlo tog sufiksa povezuje se s prijevajnom prazninom korijena **d^heh₁-* „staviti“ (Stang 1966: 320-322.), zbog čega je, barem u baltijskome, potrebno govoriti o dva različita izvora ovoga prezentskog sufiksa.

Za praslavensko razdoblje moguće je pretpostaviti pet primjera čija je prezentska osnova tvorena sufiksom **-d^h*- koji uglavnom imaju usporednicu u baltijskom i germanskom.

S obzirom da u slavenskim jezicima ovaj tvorbeni tip više nije plodan, primjeri koje ćemo navesti na narednim stranicama u sinkronijskim se opisima slavenskih glagola obrađuju unutar postojećih glagolskih razreda i vrsta. Također, pojedini primjeri nisu potvrđeni na cjelokupnome slavenskom području, dok su drugi potvrđeni kao primjeri različitih razreda i vrsta, što sve upućuje da je ovaj tvorbeni tip vjerojatno bio plodan tijekom praslavenskoga jezičnog razdoblja.

⁹⁷⁶ Usp. lat. *pleō*.

⁹⁷⁷ Usp. osnovni (nesufigirani) oblik *φλέγω* i lat. *fulgeō*.

3.9.2.2. Pregled praslavenskih osnova tvorenih sufiksom *-d^h-

LIV: 309-310; IEW: 296.

1. psl. *ǰti: *ǰdŋ (n.p.a) „jahati; voziti“ (stsl. *jaxati: jadŋ*; rus. *ѣхать: ѣды*, 3.l.jd. *ѣдем*; polj. *jechać: jadę*; slovin. *ǰc: ǰdŋ, ǰžěš*; češ. *jeti: jedu*; sln. *jāhati: jāham i jāšem*)⁹⁷⁸. Hrvatske potvrde: hrv. *jāhati: jāšem* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent < ie. *yeh₂- „ići; jahati“ (stind. *yāti*; lit. *jōti: jōja*). Prezentska osnova možda je tvorena analogijom prema psl. *ǰdŋ (v. sljedeći primjer). U svim slavenskim jezicima naknadno je prevladao odraz infinitiva *ǰxati (v. gore), zbog čega je u većini slavenskih jezika ovaj glagol potvrđen sa supletivnim glagolskim osnovama. U južnoslavenskim je jezicima poopćena prezentska osnova nastala naknadno prema infinitivu.

LIV: 232; IEW: 293.

2. psl. *ǰti: *ǰdŋ (n.p.b) „ići“ (stsl. *iti: idŋ*; rus. *удѣи: удѣи*, 3.l.jd. *удѣм*; polj. *iść: idę*; sln. *īti: grēm*)⁹⁷⁹. Hrvatske potvrde: *ići: idēm* (ARj)⁹⁸⁰.

• Tematski izvedeni prezent < ie. *h₁eimi „ići“ (stlit. *eimi*⁹⁸¹; stind. *ēmi*; grč. *εἶμι*, 1.l. mn. ἴτον). Sufiks *-d^h-, osim u slavenskome, potvrđen je i u imperativnim oblicima drugih indoeuropskih jezika: grč. *ἴθι!*; stind. *ihī!*; het. *īt!*

U indoeuropskome prajeziku prezent ovoga glagola pripadao je atematskome razredu, što je potvrđeno u više ranoposvjedočenih indoeuropskih jezika, a donedavno i u litavskom. U praslavenskom je ovaj izvorno atematski glagol tematiziran imperativnim sufiksom -d^h⁹⁸² i novonastala tematska prezentska osnova beziznimno je potvrđena u svim slavenskim jezicima. Uzrok tematizacije ovoga glagola, pored opće tendencije eliminacije atematskih glagola iz sustava, može se potražiti i u fonološkom razvoju praslavenskoga jezika. Naime, nakon monoftongizacije diftonga stari atematski prezent glasio bi *imь, što je homonimno s više ostalih praslavenskih oblika: npr. s dativom množine anaforičke zamjenice *oni.

Prema novome obliku prezentske osnove stvoreni su i novi infinitivi zabilježeni u rus. *удѣи* i polj. *iść* < *ǰdti.

⁹⁷⁸ ESSJa 8: 183; Vaillant 1966: 176; Derksen 2008: 151; **Zaliznjak 2010:133.**

⁹⁷⁹ ESSJa 8: 247; Vaillant 1966: 175; Derksen 2008: 216.

⁹⁸⁰ U mnogim čakavskim govorima finitni prezentski oblici ovoga glagola zamijenjeni su oblicima glagola *greti*: npr. *ić* : *grem*.

⁹⁸¹ Danas u standardu postoji samo nazalni prezent *einu*.

⁹⁸² Arumaa (1985: 206.) rekonstruira prezentski sufiks *-d, ali tome se suprotstavlja akcentuacija: psl. *ǰdŋ pripada n. p. b (rus. *удѣи, удѣи*) a dentalni neaspirirani prezentski sufiks *-d izazvao bi akutiranost korijenskoga samoglasnika (Winterov zakon), te ne bi nastupio akcenatski pomak (tzv. Dyboov zakon).

LIV: 362; IEW: 599.

3. psl. *klāsti⁹⁸³: *klādŋ (n.p.c) „klasti“ (stsl. *klasti: kladŋ*; rus. *клас̄тъ: кладѹ*, 3.l.jd. *kladēm*; polj. *klaśc: kladę*; slovin. *klāsc: klādŋ, klāžěš*; sln. *klāsti: klādem*)⁹⁸⁴.

Hrvatske potvrde: *klāsti: klādēm i klādēm* (ARj); *klāst: klāděš*, 3.l.mn. *klādū* (Grobnik); *klāst: kladěn* (Orlec).

• Tematski izvedeni prezent < ie. **k^(w)leh₂-* „klasti, položiti“ (lit. *klóti: klója*; stvnjem. *hladan*). Imperativni nastavak koji je preuzeo ulogu sufiksa u ovome primjeru prihvaća LIV i, sa zadržkom, Derksen (2014: 252.). Za dublju analizu nedostaju podatci iz drugih izvora budući da je odraz ovoga glagola potvrđen samo u baltoslavenskom i germanskom. Zanimljivo je pritom da slavenski i germanski upućuju na tvorbu sufiksom *-*d^h*- kojoj nema traga u baltijskome.

LIV: 367; IEW: 617

4. psl. *krāsti: *krādŋ (n.p.c) „krasti“ (rus. *крас̄тъ: крадѹ*, 3.l.jd. *krādēm*; polj. *kraśc: kradę*; slovin. *krāsc: krādŋŋ, krādŋěš*; sln. *krāsti: krādem*)⁹⁸⁵.

Hrvatske potvrde: *krāsti: krādem* (ARj); *krāst: krāděš*, 3.l.mn. *krādū* (Grobnik); *krāst: kradě* (Orlec).

• Tematski izvedeni prezent < bsl. **kre_{h2}-* (latv. *krāt: krāju* „skupljati“). Korijen **kre_{h2}-* potvrđen je samo u baltoslavenskom i njegovo daljnje podrijetlo nije pouzdano (Derksen 2014: 539.), a baltijska usporednica potvrđena je bez sufiksa *-*d^h*-. U praslavenskom je prezentska osnova ovoga glagola imala pomičnu akcentuaciju, dok je infinitiv imao n.p.a.

LIV: 676; IEW: 1111-1112.

5. psl. *volsti: *voldŋ „vladati“ (stsl. *volsti: voldŋ*; rus. dij. *володѣтъ*)⁹⁸⁶.

Hrvatske potvrde: Nema.

• Tematski izvedeni prezent < ie. **welh₁-* „htjeti, željeti“ (lit. *veldėti: veldėja*; got. *waldan*). Čini se da je u ovome primjeru riječ o istome korijenu koji se nalazi u psl. **velēti* (v.). U baltijskome su potvrđeni e i o stupanj ovoga korijena u kojemu je sufiks rano reinterpetiran kao dio korijena. Osim u slavenskome identičan tip tvorbe potvrđen je i u baltijskome i germanskome (v. gore), što bi upućivalo na zajedničku tvorbu u tri sjeverne indoeuropske

⁹⁸³ Infinitiv prema n.p.a.

⁹⁸⁴ Vaillant 1966: 152; Derksen 2008: 222.

⁹⁸⁵ ESSJa12: 102; Vaillant 1966: 153; *Zalizinjak 2010: 133*; Derksen 2008: 245.

⁹⁸⁶ Vaillant 1966: 154; Derksen 2008: 524.

grane. U više je jezika, uključujući i hrvatski jezik, ovaj glagol potvrđen samo sekundarno, kao denominativni a-glagol (hrv. *vládati: vlâdam*)⁹⁸⁷.

Zaključak

Odrazi prezentskih osnova sa sufiksom **-d^h-* u praslavenskom su razdoblju slabo posvjedočeni. Za razliku od nazalnoga infiksa iz čijih se potvrda može ponešto zaključiti o razvoju od indoeuropskoga i baltoslavenskoga prema praslavenskome razdoblju jezične povijesti, primjeri ove tvorbe ne omogućavaju nikakav jednoznačan zaključak. Međutim, moguće je primijetiti da u četiri od pet navedenih primjera glagolski korijen završava dugim samoglasnikom, a u takvim primjerima očekivali bismo tvorbu sufiksom **-j-*. Potvrđeni nastavak **-d^h-* još je teže objasniti u korijenima neindoeuropskoga podrijetla jer nije odviše vjerojatno da bi se neplodni naslijeđeni sufiks dodavao na nenaslijeđene glagolske korijene. Samim time potrebno je pretpostaviti da u primjerima poput psl. **klasti* i **krasti* praslavenski tvorbeni sufiks ima nepoznato podrijetlo.

⁹⁸⁷S obzirom na značenje ovoga glagola, možemo pretpostaviti da u ovome primjeru možda nije riječ o sufiksaciji nego o složenici korijena **welh₁-* „htjeti, željeti“ i **d^hh₁* „staviti“ > „staviti volju“. Međutim, takva pretpostavka je spekulativna.

3.9.3. Sufiks *-t-

3.9.3.1. Indoeuropsko nasljeđe

U više zapadnih grana indoeuropskoga prajezika moguće je iz prezentske osnove izdvojiti sufiks *-t-. Takav tvorbeni tip može se promatrati kao mlađa inovacija europskih grana indoeuropskoga prajezika. Matasović (2017: 37-43.) pretpostavlja da je okidač za širenje ove tvorbe bila tvorba *pek'-t- „grepsti, češljati“ u kojemu je *-t- analogno prošireno iz imenske tvorbe. Tradicionalnije tumačenje povezuje ovaj sufiks s nastavkom *-to- karakterističnim za particip preterita pasivnoga. Tendencija širenja u oblike prezentske osnove zasigurno je vrlo stara s obzirom da je ovaj tip sufiksacije potvrđen u istim primjerima nekoliko različitih jezičnih grana: u latinskome je tvorba novih glagola sufiksom -to- postala plodna: usp. *canō* (inf. *canere*) „zvečati; pjevati“ ~ *cantō* (inf. *cantāre*) „pjevati“, a novonastali glagoli uklopljeni su u prvu konjugaciju⁹⁸⁸.

U grčkome su zabilježene dublete poput *ἀνύω* i *ἀνύτω* „izvršiti, učiniti“ bez razlike u značenju. Prema Vaillant (1966: 172-173.) u baltijskome je iz ovoga sufiksa nastao novi sufiks -st- potvrđen u sva tri baltijska jezika i iznimno plodan u mnogim naslijeđenim primjerima.

Ipak, tumačenje sufiksa *-t- kao odraza participskih osnova nije posve pouzdano. Naime, oblici participa preterita pasivnoga redovito su se tvorile iz prijevojne praznine korijena, dok su svi primjeri ove tvorbe postali iz prijevojne punine. Tragovi sufiksa *-t- posredno su vidljivi i u nekim primjerima *ja-prezenta*: npr. psl. **pytati*: **pytajō* „pitati“; **pitati*: **pitajō* „hraniti“.

U dostupnoj građi pronašli smo samo dva pouzdana primjera ove tvorbe. Kao i u prethodno opisanim primjerima prezentske tvorbe sufiksom *-d^h- primjeri prezentskih osnova tvorenih sufiksom *-t- u sinkronijskim se opisima ne izdvajaju kao zaseban tvorbeni tip. Oba primjera koja navodimo u radu pripadaju prvoj glagolskoj vrsti prema Vondrákovej klasifikaciji.

⁹⁸⁸ Osim sufiksa -to- u latinskome je poznata i tvorba drugim sufiksima participne osnove: npr. *correō* „trčati“: part. pret. *cursus* → *cursō* „trčkarati“. Novonastale tvorbe imale su izvedeno deminutivno značenje.

3.9.3.2. Pregled praslavenskih prezentskih osnova tvorenih sufiksom *-t-.

LIV: 486; IEW: 834-835.

1. psl. *plesti: *plētq (n.p.c) „plesti“ (stsl. *plesti: pletq*; rus. *плести: племý*, 3.l. jd. *плетēm*; polj. *pleść: plotę*; slovin. *pljesc: plùotq, pljēcš*; češ. *plésti: pletu*; sln. *plésti: plétem*)⁹⁸⁹. Hrvatske potvrde: *plèsti: plètēm* (ARj); *plèst: pletěš*, 3.l.mn. *pletû* (Grobnik); *plèst: 3.l.jd. pletě* (Orlec).

• Tematski izvedeni prezent < ie. *plek'- „plesti“ (grč. *πλέκω*; lat. *plectō*; stvnjem. *flechtan*). Navedeni grčki oblik kao i latinski perfekt *plexī* (< *plek-s-) svjedoče da -t- nije dio korijena. Razvoj osnove tekao je *plek't- > *plest- (satemizacija) > *plet-t- *plet-. Sufiksacija je osim u slavenskome potvrđena još u latinskom i germanskom.

LIV: 299-300; IEW:326-329.

2. psl. *orsti: *ōrstq (n.p.c) „rasti“ (stsl. *rasti: rastq*; rus. *расту: растý*, 3.l.jd. *растēm*; slovin. *rùosc: rùostq, rùoscš*; sln. *rásti: rástem*)⁹⁹⁰. Hrvatske potvrde: *rásti: rástem* (ARj); *rást: rāstěš, rāstû* (Grobnik).

• Tematski izvedeni prezent < ie. *h₃er- „dizati; potaknuti“ (lat. *orior*; grč. *ὄρνυμι*). Premda ova etimologija nije općeprihvaćena, zbog arhaičnih obilježja (o-vokalizam) dopuštamo si pretpostaviti da je psl. *orsti odraz ie. korijena *h₃er-. Iz sufiksa *-t- u neposrednoj blizini infinitivnoga nastavka očekivano je postala skupina *-st- koja se onda proširila i na prezentsku osnovu pa je umjesto očekivanoga *orsti : *ortq svugdje posvjedočena nova osnova. Prema takvome tumačenju psl. *orstq bio bi jedina praslavenska usporednica baltijskim primjerima tvorenima plodnim sufiksom -st-.

⁹⁸⁹ Vaillant 1966: 150; Zaliznjak 2010: 139.

⁹⁹⁰ Vaillant 1966: 173; Zaliznjak 2010: 139.

3.9.4. Praslavenske prezentske osnove tvorene sufiksom *-sk'-

3.9.4.1. Indoeuropsko nasljeđe

Sufiksom *-sk'- u indoeuropskom su se prajeziku tvorile prezentske osnove različitih izvedenih značenja. Sufiks *-sk'- u nekoliko je indoeuropskih grana vrlo dobro potvrđen, dok je u drugima, uključujući baltoslavenski, sačuvan samo u pojedinim reliktima.

Indoiranski, grčki, latinski i albanski najbolje čuvaju odraze ove stare prezentske tvorbe koja se izvorno sastojala od korijena u prijevornoj praznini, sufiksa i naglašenoga tematskog vokala. U staroindijskome su potvrđeni primjeri poput *gácchati* „ići“ < ie. *g^wem- „ići“ (usp. i grč. imp. *βάσκε!* „idi!“) ili *ucchāti* „rasvijetliti“ < ie. *h₂eus- „svijetliti, razdaniti“, koji nemaju tvorbenih usporednica u drugim indoeuropskim granama. U grčkome su zabilježeni brojni primjeri uz reduplikaciju koja se ne susreće u ostalim indoeuropskim granama: npr. grč. *γινώσκω* „spoznati“ < ie. *g'neh₃- .

U latinskome su se sufiksom -sk- uz nekolicinu naslijeđenih primjera tvorili sekundarni inhoativni glagoli, odnosno glagoli kojima se izriče započinjanje neke radnje ili ulazak u neko stanje: npr. lat. *albescō* „zabijeliti“; *nascor* „roditi se“.

U albanskome ie. *-sk'- > h, što je kao sufiks zabilježeno u više naslijeđenih i inovativnih tvorbi : npr. alb. *njoh* „znati“ < ie. *g'neh₃-sk'- (v. Orel 2000: 183-184.).

Osnovni problem s kojim se susrećemo prilikom određivanja sudbine ovoga sufiksa u baltoslavenskome je što su njegovi mogući odrazi raznoliki. Ne ulazeći u sve interpretacije odraza indoeuropske skupine *sk' na baltoslavenskom području⁹⁹¹, zadržat ćemo se samo na primjerima za koje se smije pretpostavljati odraz spomenutoga prezentskog sufiksa.

U sakupljenim primjerima susrećemo se s dva moguća odraza indoeuropskoga sufiksa *-sk'- Prvi odraz upućuje na ie. *sk' > psl. *-sk-, što se, barem u nekim kontekstima, može tumačiti kao pravilan odraz navedenoga indoeuropskoga sufiksa⁹⁹²: takav fonetski kontekst potvrđen je u primjerima poput **pr̥sknōti* (polj. *parsknąć*; hrv. *prsnuti*) ili u (neposvjedočenim) naknadno tematiziranim atematskim tvorbama (v. prvi primjer).

Druga mogućnost je poopćavanje imenskoga (pridjevskoga) sufiksa *-sk- koji bi se naknadno proširio i na glagolsku tvorbu, zbog čega je u baltoslavenskome umjesto sufiksa *-sk'- posjedočena varijanta *-sk-.

⁹⁹¹ Vrlo dobar pregled problema iznosi se u Villanueva Svensson 2009: 5-24. Ovom prilikom zadržat ćemo se samo na najvažnijim podatcima za ovu temu.

⁹⁹² Za više o tome v. Matasović (2006: 147-157.).

3.9.4.2. Pregled praslavenskih prezentskih osnova tvorenih sufiksom *-sk'-

LIV: 260; IEW: 16.

1. psl. *jъskāti: *jъskō (n.p.b) „tražiti, iskati“ (stsl. *iskati*: *iskō*⁹⁹³; rus. *učkátъ*: *уу́*, 3.l.jd. *úuęem*; polj. dij. *iskać*: *iszczę*; sln. *iskāti*: *iščem*)⁹⁹⁴. Hrvatske potvrde: *iskati*: *iščēm* (ARj); *iskāt*: *išćeš*, 3.l.mn. *iščū* (Grobnik); *iskāt*: *iščēn*, 3.l.jd. *išće* (Orlec).

• Tematski izvedeni prezent < *h₂ei- „tražiti, iskati“ (lit. *ieškóti*: *ieškója*; stind. *icchati*; lat. *aeruscō*; stir. *escaid*). Glagol *jъskati navodi se kao najpouzdaniji tvorbe sufiksom *-sk'- u praslavenskome jeziku, što je popraćeno usporednicama iz drugih grana indoeuropskoga prajezika.

LIV: 493; IEW: 809.

2. psl. *prъskati: *prъskō „prskati“ (polj. *parskać*: *parskam*; sln. *přskati*: *přskam*)⁹⁹⁵. Hrvatske potvrde: *prskati*: *přskām* i *přščēm* (ARj).

• Tematski izvedeni prezent < ie. *prou- „prskati“ (lit. *praūsti*: *praūsia* „umivati“; stind. *pruṣṇóti*). Ukoliko je navedena etimologija točna, praslavenski je glagol tvoren iz prijevorne praznine navedenoga korijena, što podsjeća na obrazac koji je za ovu tvorbu potvrđen i u ostalim indoeuropskim granama.

⁹⁹³ Potvrđena je i prezentska osnova *ištō*.

⁹⁹⁴ ESSJa 8: 238; Vaillant 1966: 171; Derksen 2008: 214.

⁹⁹⁵ Derksen 2014: 314.

Zaključak

Tvorba sufiksom **-sk'*- u praslavenskom jeziku više nije bila plodna te je poredbenom metodom moguće rekonstruirati samo dva pouzdana primjera. Pored njih u praslavenskome jeziku moguće je sinkronijski izdvojiti više glagola u čijim se glagolskim osnovama nalazi sufiks **-sk-*. U pojedinačnim slavenskim jezicima takvi glagoli potvrđeni su s različitim konjugacijskim tipovima: sinkronijski to mogu biti a-glagoli (npr. hrv. *iskati*: *iskām*); je-glagoli (npr. hrv. *iskati*: *īščēm*) ili e-glagoli (stsl. *iskati*: *iskǫ*).

Čini se da je izvorni flektivni tip ovoga glagolskoga tipa bila e-fleksija potvrđena rubno u pojedinim staroslavenskim izvorima. Kasnije je većina primjera ove tvorbe potvrđena kao je-glagoli, što je zacijelo sekundarnoga postanja.

Za razliku od mnogih drugih naslijeđenih tvorbenih tipova u praslavenskom je jeziku ovaj tvorbeni tip ostao poprilično plodan. Sufiksom **-sk-* tvoreni su i primjeri koji, unatoč tome što ponekad imaju odgovarajuće baltijske usporednice, nemaju indoeuropske etimologije te njihovo podrijetlo valja pripisati onomatopejskome postanju, zbog čega ih se u radu zasebno ne obrađuje.

U takve primjere ubrajaju se psl. **piskati* „svirati, pištati“ (Vaillant 1966: 338; Derksen 2008: 400.); **plěskati* (Vaillant 1966: 338.); **trěskati* (Vaillant 1966: 339.); **viskati* (Vaillant 1966: 339.). Takve nenaslijeđene ekspresivne i onomatopejske tvorbe nastajale su i nakon raspada praslavenske jezične zajednice. U hrvatskome jeziku odgovaraju im tvorbe na *-ščati* / *-štati* (npr. *vriščati* / *vrištati* pored dijalektnoga *vriskati*) i *-ckati* (npr. *grickati* < **gryskati*) uključujući i brojne novotvorenice (v. Babić 1990: 491-492.).

4. Baltoslavenske inovacije u tvorbi prezentske osnove. Rasprava i zaključak rada.

Uvod

U prvome dijelu rada prikazali smo teoriju indoeuropskoga prezentskog sustava onako kako ga se opisuje u postojećoj literaturi. Nakon toga smo u središnjem dijelu rada predstavili i analizirali svu sakupljenu građu navodeći etimološke i tvorbene usporednice zasebno za svaku praslavensku prezentsku osnovu. Konačno, u završnome dijelu rada pokušat ćemo odgovoriti na istraživačka pitanja postavljena u uvodu i pokazati u čemu se sadašnje znanje o naslovnoj temi razlikuje od onoga u prvome poglavlju.

Od ukupno deset navedenih tipova tvorbe prezentske osnove za praslavensku i baltoslavensku glagolsku morfologiju i etimologiju irelevantna su samo dva, tematski prezent izveden sufiksom **-ěj-* i tematski prezent izveden sufiksom **-uj-*, s obzirom da se oba navedena tvorbena tipa tvore isključivo iz potvrđenih imenskih osnova. U svim ostalim tvorbena tipovima izravno i neizravno potvrđeni su odrazi različitih glagolskih osnova.

Na narednim stranicama ukratko će se raspraviti tri osnovne istraživačke teme kao svojevrsan zaključak rada. Najprije ćemo prikazati kako su se naslijeđeni oblici i tvorbena mehanizmi prezentske osnove odrazili u praslavenskom razdoblju, potom ćemo sažeti baltoslavenske posebnosti i inovacije u tvorbi prezentske osnove, a na kraju ćemo se osvrnuti na podatke iz hrvatskih dijalekata.

4.1. Opći razvoj od indoeuropskoga prema praslavenskome glagolskom sustavu

Prvo istraživačko pitanje rada bilo je protumačiti indoeuropsko nasljeđe u praslavenskim prezentskim osnovama. Na narednim stranicama osvrnut ćemo se na pojedina obilježja indoeuropske glagolske morfologije i protumačiti njihove odraze u praslavenskome razdoblju. Neka naša objašnjenja razlikuju se od tumačenja koja se nalaze u citiranim priručnicima. Svaku takvu tvrdnju potkrijepit ćemo primjerima koje smo prethodno u središnjem dijelu rada obradili.

Reduplikacija

U uvodu smo naveli da je u indoeuropskome prajeziku reduplikacija bila uobičajen morfološki mehanizam za tvorbu više glagolskih tvorbi: od glagolskih vremena reduplikacija se može pretpostaviti za osnove *prezenta* i *perfekta*, a od sekundarnih glagolskih osnova za tvorbe *desiderativa* i *intenziva*. Reduplikaciju kao tvorbeni mehanizam prezentske osnove na osnovi podataka iz baltoslavenskih jezika nije moguće rekonstruirati jer se ni u jednom baltoslavenskom jeziku ne može na sinkronijskoj razini razlikovati reduplicirane od neredupliciranih glagolskih osnova. Međutim, poredbenopovijesnom analizom moguće je pronaći ostatke nekih redupliciranih osnova. Dva takva primjera spomenuli smo u poglavlju o atematskom prezentu: to su atematski glagoli **dati: *damь* i **dēti: *dēmь*. U odraze starih redupliciranih osnova moguće je ubrojati i psl. **bojati*⁹⁹⁶, što se rekonstruira na osnovi baltijskih usporednica (lit. *bijóti: bijo*; latv. *bijāt: bijāju*). Pored ovih primjera LIV u reduplicirane osnove ubraja još tematske prezente tvorene sufiksom **-j-* s prijevajnim o-stupnjem korijena. Postanak takvih primjera u radu smo tumačili utjecajem polutematskih iterativnih glagola.

Prijevoj

U indoeuropskome prajeziku različite glagolske osnove nalazile su se u nekom od prijevojnih stupnjeva. Prijevajni e-stupanj smatramo neutralnim u tvorbi prezentske osnove pa stoga ne iznenađuje da većina navedenih primjera upućuje na takav tip tvorbe. Prijevajni o-stupanj prethodno smo povezali s perfektskim i denominativnim osnovama kao i osnovama nastalima pod utjecajem polutematskih iterativnih i kauzativnih glagola.

Nekoliko glagola tematske neizvedene tvorbe, kao i tematske tvorbe izvedene sufiksom **-j-*, potvrđeni su samo u prijevojnoj praznini; to su psl. **dьlbq; *nьzq; *lьžjq; *pьxq; *sьljq; *sьsq; *sьrǫ; *tьkq; *vьrǫ; *žьdq*.

Premda je u većini praslavenskih glagolskih osnova poopćen neki prijevojni stupanj, u više primjera tematskoga neizvedenoga prezenta, kao i prezentskih osnova izvedenih sufiksom **-j-*, karakteristična je prijevojna alternacija između prezentske i infinitivno-preteritne osnove. Takva alternacija može upućivati na različite starije izvore, a najčešće smo je tumačili kao odraz stare opreke između prezentske i aorisne osnove.

⁹⁹⁶ U suvremenim jezicima svugdje samo povratni oblik od **bojati se*.

Tematske neizvedene osnove s prijevajnom alternacijom u različitim glagolskim osnovama su psl. **bьrati*: **berǫ*; **рьrati*: **perǫ*; **dьrati*: **derǫ*; **gьnati*: **ženǫ*⁹⁹⁷; **čьrpti*: **čьrǫ*; **čьrsti*: **čьrtǫ*; **čьsti*: **čьtǫ*; **kvisti*: **kvьtǫ*; **melzti*: **mьlzǫ*; **merti*: **mьrǫ*; **nerti*: **nьrǫ*; **supti*: **supǫ*; **terti*: **tьrǫ*; **telkti*: **tьlkǫ*; **vergti*: **vьrgǫ*; **verti*: **vьrǫ*; **verzti*: **vьrzǫ*; **žerti*: **žьrǫ*.

U prezentskim osnovama tvorenima sufiksom *-j- prijevajna alternacija zabilježena je u primjerima **рьsati*: **pisjǫ*; **stьlati*: **steljǫ*; **zьdati*: **zidjǫ*.

Osim prijevaja između različitih osnova istoga glagola u prezentskim osnovama u indoeuropskome prajeziku postojao je i prijevaj među različitim oblicima iste prezentske osnove: u jednini se pojavljivala punina, a u dvojini i množini praznina. Takav obrazac **postojao je samo u atematskih glagola** i dobro je potvrđen u najarhaičnijim granama: indoiranskoj, grčkoj i anatolijskoj, dok je u svim ostalim granama unutar cijele paradigme poopćen jedan od prijevajnih stupnjeva. Raznolikost prijevajnih praslavenskih (i baltoslavenskih) prezentskih osnova, barem kada je riječ o starim naslijeđenim tvorbama, upućivala bi da je u vrijeme baltoslavenskoga prajezika još bio očuvan stari prijevajni obrazac. Podatke za to nalazimo u tematskim neizvedenim prezentskim osnovama i tematskim prezentskim osnovama tvorenima sufiksom *-j- (v. dalje).

Tvorbeni vrddhi i stativni prezent

Pojedini istraživači pretpostavljaju postojanje morfološki uvjetovanih vokalskih dužina u baltoslavenskome prajeziku (LIV; Snój 2003; Matasović 2008.) vidljivih u imenskoj i glagolskoj morfoloiji. Najvažnija tvorba takvoga tipa za našu temu bio bi tzv. *stativni prezent* s morfološkom dužinom u korijenu. LIV za praslavenski navodi više takvih primjera: npr. psl. **sěkǫ* (< ie. **sěk-*); **smějǫ sę* (< ie. **směy-*). Takve osnove tumačili smo poopćavanjem vokalizma prema drugim tvorbenim tipovima: iterativa prezenta (usp. psl. **sěkatī*) ili staroga perfekta na koji upućuje značenje u primjeru **smějǫ sę*. Neočekivane korijenske dužine (i kračine) osobito su zastupljene u primjerima polutematskoga prezenta o čemu zasebno govorimo dalje.

Drugi tip morfoloških dužina koje smo u uvodu spomenuli odnosi se na duženje korijenskoga vokalizma u izvedenim durativnim glagolima poput psl. **čitati*: **čitajǫ* (← **čьtiti*: **čьtǫ*). S obzirom na arhaičnost takvoga prijevajnoga duženja i postojanje usporednice u baltijskim jezicima, za takav tip duženja smije se pretpostaviti morfološka uvjetovanost.

⁹⁹⁷ Prijevajna punina u prezentskoj osnovi prva tri primjera možda je nastala naknadno iz prijevajne praznine posvjedočene u baltijskome, što bi upućivalo na sekundarni prijevajni obrazac. Dakle, polazišne osnove bile bi **bьrǫ*; **рьrǫ* i **dьrǫ*.

Dakle, iz prikupljenih podataka o praslavenskim prezentskim osnovama zaključujemo da nema pouzdanih dokaza o postojanju tvorbenoga mehanizma naslijeđenoga iz indoeuropskoga razdoblja te da su naslijeđene vokalske dužine u praslavenskom (i baltoslavenskom) isključivo fonetskoga tipa; jedini primjer morfološke dužine bili bi primjeri praslavenskih durativnih osnova tvorenih sufiksom **-aj-*.

Perfekt

Tragovi perfektske osnove indoeuropskoga perfekta očuvani su u baltoslavenskim jezicima. Perfektsko podrijetlo određuje se morfološki (prijevojni o-stupanj ili praznina, ostatci reduplikacije), a u pojedinim primjerima djelomično je očuvano i značenje. Od tematskih neizvedenih prezentskih osnova perfektsko podrijetlo određuje se za psl. **mogŋ* i **padŋ*; od polutematskih prezenta perfekt morfološki odražavaju psl. **bojŋ*; **gorjŋ* i **poljŋ*, dok se za psl. **xotjŋ* o tome može nagađati. Primjeri nekih polutematskih prezenta tvorenih iz prijevojne praznine (psl. **bъdjŋ*; **dъrŋjŋ*; **grъmjŋ*; **mъnjŋ*; **pъrjŋ*; **smъrdjŋ*; **svъtjŋ*; **sъpjŋ*; **tъrpjŋ*; **tъljŋ*; **vъrjŋ*; **vъrtjŋ*; **zъrjŋ*) također bi mogli potjecati iz množinskih oblika stare perfektske osnove, pogotovo ako njihove usporednice u arhaičnim indoeuropskim jezicima upućuju na *media tantum*. U skupini tematskih izvedenih prezenta nismo pronašli ni jedan pouzdani primjer odraza indoeuropske perfektske osnove.

Desiderativ

Pojedini istraživači neetimološko **-s-* u različitim praslavenskim prezentskim osnovama povezuje s ostacima indoeuropskoga desiderativa, dok drugi autori izdvajaju zaseban sufiks **-s-* (Beekes 2011; Kapović ur. 2017.). Neetimološko **-s-* potvrđeno je u sljedećim praslavenskim osnovama: **pasŋ* (< ie. **peh₂-s-*); **slusjŋ* (< ie. **k'leu-(H)s-*); **qaxjŋ* (< ie. **h₂enh₁-s-*). Osim toga, trag nastavka **-s-* nalazi se i u brojnim glagolima (npr. **ĕxati*: **ĕxajŋ*; **maxati*: **maxajŋ*) tvoreći tako sufiks koji je ostao plodan i nakon praslavenskoga razdoblja.

Problem povezivanja navedenih tvorbi s indoeuropskim desiderativom problematično je zbog nepostojanja semantičkih obilježja; naime nijedan glagol ne izražava desiderativno ili desiderativu slično modalno značenje. Nasuprot tome, rekonstrukcija sufiksa **-s-* također se čini kao pomalo *ad hoc* rješenje s obzirom da ne postoje prijevojne smjene takvoga sufiksa.

Treća mogućnost bio bi utjecaj osnove sigmatskoga aorista, premda ni takvo tumačenje nije uvjerljivo zbog izostanka prijevojnih obrazaca karakterističnih za aorisnu tvorbu (v. ERHJ pod *jăhati*).

Dakle, zaključujemo da nema dokaza o odrazima indoeuropskih desiderativnih osnova u praslavenskome, iako se pojedine tvorbe mogu tako tumačiti.

Intenziv

LIV dosljedno praslavenske prezentske osnove tvorene prijevojnim o-stupnjem i sufiksom *-j- opisuje kao odraze indoeuropskoga intenziva. To su osnove: **bodǵ*; **borǵ*; **kolǵ* **polǵ*; **porǵ*. Tumačenje kakvo nudi LIV problematično je jer ne postoje tragovi reduplikacije karakteristične za intenziv u baltijskome, kao ni u drugim granama indoeuropskoga prajezika. Osim toga, čini se da je intenziv već u indoeuropskome prajeziku bio slabo produktivna tvorba (npr. u homerskom grčkom potvrđeno je svega par primjera ove tvorbe), dok su primjeri koje LIV određuje kao odraze intenziva dobro posvjedočeni u praslavenskom i (još bolje) u baltijskom.

Dva su moguća tumačenja takvih tvorbi. U radu smo, umjesto povezivanjem s indoeuropskim intenzivom, navedene primjere uglavnom tumačili poopćavanjem prema oblicima iterativa..

4.2. Baltoslavenske inovacije u tvorbi prezentske osnove

Drugo istraživačko pitanje odnosilo se na zajednička obilježja baltoslavenskih jezika koja se mogu tumačiti kao dokaz zajedničke jezične prošlosti. U središnjem dijelu rada spomenuli smo više takvih obilježja, a na ovome mjestu pokušat ćemo ih zajedno interpretirati. Pod nazivom *baltoslavenske inovacije* podrazumijevamo sva obilježja baltoslavenskih jezika za koje se smije pretpostaviti da nisu naslijeđena iz indoeuropskoga razdoblja jezične povijesti, odnosno da su karakteristična samo za baltoslavenske jezike. Takva obilježja moguće je uočiti na fonološkoj, morfološkoj i leksičkoj razini, a na narednim stranicama pokušat ćemo predstaviti takve primjere.

Glagolski korijeni neindoeuropskoga podrijetla

Zajednički leksik ne može biti dokaz zajedničke jezične pretpovijesti s obzirom da je to jezična razina koja se najlakše i najčešće posuđuje. **S druge strane zajednički tvorbeni obrasci i morfemi za koje se može dokazati da su naslijeđeni iz zajedničke jezične prapovijesti relevantan su argument za utvrđivanje genetske srodnosti.** Ipak, zajednički leksik svjedoči o postojanju govorne zajednice, a imajući na umu sustavna fonološka i morfološka podudaranja, zajednički leksički korijeni postaju relevantan čimbenik u dokazivanju uže srodnosti praslavenskoga i baltijskih jezika.

Glagolske korijene neindoeuropskoga podrijetla može se podijeliti na ekskluzivni baltoslavenski i ekskluzivni slavensko-germanski leksik. Ekskluzivnim baltoslavenskim leksikom odredili smo korijene koji nemaju usporednica u drugim granama indoeuropskoga prajezika. Vrlo često takvi korijeni sadrže nazal koji nije tvorbeni formant, pa ih nazivamo nazaliziranim korijenima⁹⁹⁸. U radu smo prilikom pojedinačne obrade prezentskih osnova naveli petnaestak glagolskih korijena ovoga tipa⁹⁹⁹. Neki od njih potvrđeni su samo u baltijskome, dok je postojanje njihovih slavenskih usporednica potvrđeno jedino u imenskim izvedenicama.

Obradili smo sljedeće takve primjere: bsl. **blend-* (psl. *blędŏ*); bsl. **grimz-* (psl. **gręzŏ*; nazalni prezent **gręznŏ*); **grouHž-* (psl. **gryzŏ*); bsl. **jout-* (psl. **jutjŏ*); bsl. **klent-* (psl. **kьlnŏ*); bsl. **lenk-* (psl. **lękŏ*; iterativ **lŏčjŏ*; durativ **lękajŏ*); bsl. **melk-* (psl. **mьlčjŏ*); bsl. **menH-* (psl. **mьnŏ*); bsl. **remb-* (psl. **rŏbjŏ*); bsl. **(s)prend-* (psl. **prędŏ*; durativ **prędajŏ*); bsl. **(s)preng^h-* (psl. **pręgŏ*; iterativ **prŏžjŏ*; durativ **pręgajŏ*); bsl. **olHk-* (psl. **olčjŏ*); bsl. **(s)vend-* (psl. **vŏdŏ*; nazalni prezent **vędnŏ*); bsl. **trenk-* (psl. **trŏtjŏ*). Za neke od navedenih primjera može se pokušati uspostaviti indoeuropska etimologija, dok je za druge prihvatljivije pretpostaviti neindoeuropsko podrijetlo.

Atematski prezent

Atematska prezentska osnova najrjeđi je tvorbeni tip u praslavenskome jeziku, dok je u litavskome dobro posvjedočena u sedamdesetak primjera u tekstovima 17. i 18. stoljeća. Osim prezentskih osnova naslijeđenih iz indoeuropskoga razdoblja u baltoslavenskome su postojale i prezentske osnove bez usporednica u drugim indoeuropskim jezicima, što upućuje na

⁹⁹⁸ Takav tip korijena iznimno je čest u finskim jezicima koji su arealno bliski izvornom baltoslavenskom govornom području: npr. skupina *-nt-* u fin. *lintu* „ptica“; *luonto* „priroda, narav“; *kantaa* „čekati“.

⁹⁹⁹ Dakle, za određivanje ekskluzivnoga baltoslavenskog leksika neindoeuropskoga podrijetla nije dovoljno da je neki leksem potvrđen samo u baltoslavenskim jezicima. Za pokušaj razrade kriterija po tom pitanju v. Kuiper (1995.).

plodnost ove tvorbe. Usporedbe praslavenskih primjera s potvrdama iz drugih jezika ukazuju da su atematske prezentske uglavnom odražene kao tematske neizvedene osnove, dok je atematska tvorba u primjerima psl. **bajǫ*; **stajǫ* preoblikovana u tematsku tvorbu sufiksom *-j-.

Tematski neizvedeni prezent

Tematski neizvedeni prezent najzastupljeniji je tip tvorbene osnove u svim indoeuropskim jezicima. Samim time, nabrojanjem baltoslavenskih tematskih neizvedenih prezentskih osnova ne dokazuje se uža srodnost baltoslavenskih jezika. Međutim, postoje pojedine podudarnosti koje vrijedi spomenuti. Prije svega u nekim glagolskim osnovama na sonant poopćena je prijevorna praznina, dok su puninski oblici potvrđeni u drugim indoeuropskim granama, npr. psl. **sъsǫ* ; latv. *sūkt*: *sūcu* < ie. **suk*'- „sisati“.

O mogućim uzrocima takvoga ujednačavanja ranije smo govorili i povezivali smo ih s izvornim tvorbama na prijevornu prazninu (tzv. *tudāti* tip), ili eventualno poopćavanjem iz aorisne osnove.

Politematski -ě-/i- prezent

U baltoslavenskome prajeziku prema politematskom -ě-/i- obrascu sprežali su se odrazi indoeuropskih stativnih glagola i, njima značenjski bliskih, pojedinih osnova staroga perfekta.

Najvažnija baltoslavenska inovacija ovoga tvorbenoga tipa su glagoli s prijevornim e-stupnjem korijena i sufiksom *-ē- u infinitivnoj osnovi (psl. **běžati*; **sěděti*; lit. *bėgėti*; *sėdėti*). Takve tvorbe formalno podsjećaju na odraze indoeuropskoga stativa, ali s uglavnom aktivnim značenjem i poopćenom korijenskom puninom. To je moguće tumačiti poopćavanjem plodnoga stativnog tvorbenog obrasca na nestativne glagole uslijed nestanka morfološke opreke između eventivnih i stativnih glagola.

Politematski -i- prezent

U baltoslavenskome prajeziku prema politematskome obrascu sprežali su se odrazi indoeuropskih iterativnih, kauzativnih i denominativnih glagola. Naknadno su brojne iterativne tvorbe i u slavenskome i u baltijskome istisnule svoje polazišne osnove; u radu smo naveli više od trideset takvih primjera čija se polazišna osnova može rekonstruirati na osnovi podataka iz baltijskih i drugih indoeuropskih jezika, a ponekad i iz drugih praslavenskih osnova iz istoga korijena.

U više praslavenskih primjera ove tvorbe potvrđen je neočekivan korijenski vokalizam: dužina umjesto kračine ili kračina umjesto dužine u korijenu. Etimološki neopravdanu dužinu u primjerima psl. **vadjō*; **valjō*; **svarjō*; **kazjō*; **gasjō*; **varjō*; **razjō*; **paljō*; **grabjō*, vodeći se ranije postavljenim teorijskim okvirom, nismo tumačili kao dio tvorbe, nego poopćavanjem prema drugim osnovama, u prvom redu durativa tvorenog sufiksom **-aj-* i aorista. Usporednice takvim ujednačavanjima postoje i u baltijskim jezicima. Nasuprot tome kračina u primjerima psl. **dojō*; **krojō*; **pojō* može se tumačiti pravilnim glasovnim razvojem (Pinaultov zakon).

Tematski prezent izveden sufiksom **-j-*

Sufiksom **-j-* u baltoslavenskom se prajeziku tvorilo više prezentskih osnova koje su mogle završati samoglasnikom ili suglasnikom. Najvažnija baltoslavenska inovacija je da osnove koje su završavale dugim samoglasnikom postalim zamjenskim duženjem uslijed nestanka laringala prezentsku osnovu redovito tvore na ovaj način. Neke od takvih vokalskih osnova u ranijem su razdoblju jezične povijesti sigurno imale atematsku tvorbu: npr. psl. **bajō*; **stajō*.

Druga posebnost ovoga tvorbenog tipa nalazi se u više prezentskih osnova koje su tvorene iz različitih prijevojnih stupnjeva. Ako neki primjeri doista potječu od starih naslijeđenih tvorbenih tipova poput atematskoga prezenta, tada bi postojanje dubletnih odraza upućivalo na to da je u baltoslavenskome razdoblju još postojao prijevoj unutar iste paradigme. Primjeri takvih usporednica su psl. **gryzti* prema lit. *gráužti* i psl. **plyti* (pored **pluti*) prema lit. *pláuti*.

Tematski prezenti izvedeni sufiksom **-n-* i infiksom **-n-*

Premda smo ih u radu zasebno obrađivali, ova dva tvorbeno tipa međusobno su povezana. U poglavlju o tvorbi nazalnim sufiksom pokazali smo da više praslavenskih primjera tvorenih nazalnim sufiksom ima baltijske usporednice tvorene nazalnim infiksom. S obzirom da prijevojni stupanj takvih glagola (praznina) upućuje na indoeuropsko nasljeđe, smijemo pretpostaviti da je u praslavenskome razdoblju nazalni infiks u mnogim primjerima metatezom pomaknut iz korijena. Sljedeći primjeri praslavenskih prezentskih osnova tvorenih nazalnim sufiksom imaju baltijsku usporednicu tvorenu nazalnim infiksom: psl. **gьbnōti*: **gьbnō* (lit. *gùbti*: *guñba*); **kosnōti*: **kosnō* (lit. *kąsti*: *kánda*); **mьknōti*: **mьknō* (*mùkti*: *muñka*); **krьsnōti*: **krьsnō* (lit. *kristi*: *kriñta*); **lьpnōti*: **lьpnō* (lit. *lìpti*: *liñpa*); **moknōti*: **moknō* (lit. *màkti*: *mañka*); **mьgnōti*: **mьgnō* (lit. *mìgti*: *miñga*); **sьxnōti*: **sьxnō* (lit. *sùsti*:

sŷsta); **ṭḫnṭi*: **ṭḫnṭ* (lit. *tūsti*: *tuñsa*). Navedene usporednice svjedoče da je nazalna infiksacija bila vrlo dobro zastupljena u baltoslavenskome razdoblju jezične prošlosti.

Problem sufiksa *-v-

U citiranoj literaturi navodi se praslavenski sufiks *-v- kojim je tvoreno nekoliko osnova. Stang (1942: 52.) navodi primjere **živṭ* i **plěvṭ*. Vaillant (1966: 196-198.) navodi još primjere **plovṭ*; **slovṭ*; **trovṭ* i **rovṭ*. Svi takvi primjeri mogu se tumačiti kao dio osnove nastale nakon provođenja monoftongizacije i „cijepanja“ diftonga u heterosilabičkom položaju (v. Ivšić 1970: 63-66.).

Akcentuacija

Ranije smo naveli da se baltoslavenska akcentuacija rekonstruira na osnovi podataka iz imenske morfologije te da se u prezentskim osnovama baltijskih jezika razlikuju dva naglasna obrasca: akutirani s fiksnim naglaskom u korijenu i neakutirani s naglaskom u korijenu u prvome licu jednine te naglaskom na nastavku u svim ostalim licima. U praslavenskim prezentskim osnovama razlikujemo, kao i u imenskoj morfologiji, tri naglasne paradigme: osnovnu (n.p.a), osnovno-zaosnovnu (n.p.b) i pomičnu (n.p.c). U atematskim prezentima pojavljivao se uglavnom pomični tip, u tematskim i polutematskim prezentskim osnovama sva tri tipa, dok je u tematskim izvedenim osnovama, izuzev rubno u nazalnim prezentima, nije bilo primjera pomične paradigme: prezentske osnove izvedene sufiksima *-aj- *-ěj- *-uj- imaju samo dva tipa akcentuacije (korijensku i zaosnovnu), dok je za polutematske *-ě-/i- glagole karakteristična razlika između korijenske i pomične akcentuacije (n.p.a i n.p.c).

4.3. Posebnosti u tvorbi prezentske osnove u hrvatskim dijalektima

Treće istraživačko pitanje odnosilo se na posebnosti praslavenskoga nasljeđa u govorima hrvatskoga jezika. S obzirom da dosad nisu postojala sustavna istraživanja ovoga tipa unutar povijesne gramatike hrvatskoga jezika, pojedini podatci nastali usporedbom prezentskih osnova hrvatskoga jezika s prezentskim osnovama drugih slavenskih jezika čine se zanimljivima. To se odnosi na praslavenske lekseme nepoznate hrvatskome jeziku, a potom i na specifične tvorbene i naglasne preoblike naslijeđenih prezentskih osnova. Ponekad se takve inovacije mogu vezati uz pojedina narječja pa ćemo tako ranije analiziranu građu predstaviti na takav način. Za detaljnije i iscrpnije podatke ovu bi temu trebalo obraditi unutar okvira hrvatske dijalektologije.

Prezentske osnove bez potvrda u hrvatskome jeziku

Mnoge praslavenske prezentske osnove koje smo u radu naveli ne nalaze se u rječnicima hrvatskoga standardnog jezika, a ponekad ni u govorima triju hrvatskih narječja. Praslavensko leksičko nasljeđe u govorima hrvatskoga jezika još nije sustavno ni temeljito istraženo pa je moguće da se u budućnosti pronađu potvrde primjera za koje smo u radu naveli da nemaju odraza u hrvatskome jeziku.

Od izvornih prezentskih osnova to su sljedeći primjeri: psl. **bredq*; **ləkq*; **skrebq*; **(s)pregq*; **stergq*; **nbzq*; **vbrq*; **tęq*; **čbrtq*; **vbrzq*; **poljq*; **kvapjq*; **navjq*; **sqčjq*; **kazjq*; **měžjq*; **mušjq*; **trqtjq*; **nyjq*; **poljq*; **porjq*; **steljq*; **tinajq*; **tirajq*.

Vodeći se citiranim leksikografskim izvorima moguće je razlikovati tvorbenu arhaičnije kajkavsko područje, na kojemu je sačuvano više starih praslavenskih tvorbi, od inovativnijega čakavskoga i štokavskoga područja. Za preciznije podatke trebalo bi posegnuti za detaljnijim dijalektološkim opisima pojedinih govora i dijalektnih područja, zbog čega bi ovu temu trebalo sustavnije istražiti.

Posebnosti kajkavskih govora

Iz podataka predstavljenih u radu može se zaključiti da se u govorima i izvorima kajkavskoga narječja može pronaći više relevantnih podataka za povijesni razvoj glagolske tvorbe. Pored više leksema koji nemaju usporednica u standardnome jeziku, kao ni govorima drugih dvaju hrvatskih narječja, kajkavski govori čuvaju i više tvorbenih **specifičnosti o čijem se podrijetlu i uzroku može raspravljati**. Već smo naveli potvrde prezentskih osnova tvorenih

sufiksom *-ěj- u primjerima poput *běleti: bělejem* i *žōteti: žōtejem* (Varaždin)¹⁰⁰⁰ koji su u ostalim narječjima uglavnom dosljedno preoblikovani u odraze polutematskoga *-ě-/i- tipa: usp. hrv. stand. *bijéljeti se: bijélīm se; žútjeti se: žútīm se*¹⁰⁰¹. Također, u kajkavskim govorima dobro su očuvani odrazi nazalnih prezenta poput **m'ęgnuti: *m'ęgnem* (Cerje) < psl. **mьgnōti; *s'esnuti: s'esnem* < **sьsnōti*; dok su govori ostalih narječja poopćili osnove s prijevajnom puninom iz mnogo frekventnijih durativnih tvorbi: usp. hrv. stand. *mìgnuti: mìgnēm* < psl. **migati*. Osim toga, u kajkavskim je govorima potvrđena tvorba glagola poput *mahati: maham* (Zagorje) i *vohati se: voham se* (Sveti Đurđ) čije su usporednice u standardnome jeziku potvrđene kao *j-prezenti*: usp. hrv. stand. *máhati: māsēm*. Takav tip tvorbe razmatrali smo kao mogući arhaizam, ali uzrok izjednačavanju dviju osnova lako može biti naknadna analogija mlađega postanja.

Od naglasnih osobina najvažniji arhaizam je čuvanje n.p.C u primjerima prezentima *sadiš* koji je u govorima štokavskoga i čakavskoga narječja uglavnom nestao (v. Kapović 2011.).

Posebности čakavskih i štokavskih govora

Prema iznesenim podacima za čakavske i štokavske govore karakteristično je više inovacija u naslijeđenim prezentskim osnovama. Primjeri prezentskih osnova tvorenih sufiksom *-ěj- odraženi su uglavnom kao polutematski *-ě-/i- glagoli, što je, između ostaloga, uvjetovano odrazom jata: *bijéljeti se: bijélīm se* < psl. **bělěti: *bělějō*. **Iznimka su pojedini sjevernočakavski govori poput Orleca na Cresu, gdje je očuvan odraz sufiksa *-ěj- u primjerima poput *obelět: obelēju*.**

Brojni primjeri praslavenskih prezentskih osnova tvorenih sufiksom *-aj-, poput psl. **maxati: *maxajō* i **brysati: *brysajō* dosljedno su odraženi kao *j-prezenti* (*máhati: māsēm; brìsati: brìšēm*)¹⁰⁰².

Od naslijeđenih praslavenskih glagola bez usporednica u kajkavskim govorima spomenuli smo primjere *miždati: miždīm* (Lika); *pústi: púzēm; stínuti: stínēm; njòriti: njòrīm* (Dubrovnik).

¹⁰⁰⁰ Isti izvor donosi i mnogi i-glagola nastalih prijelazom iz ovoga tipa tako da je čuvanje ovoga tvorbenoga tipa rubno. Osim toga, iako je sufiks star, mjesto naglaska nije.

¹⁰⁰¹ Odraz sufiksa *-ěj- potvrđen je i u nekim sjevernočakavskim govorima (v.dalje).

¹⁰⁰² Navedena tendencija karakteristična je za šire južnoslavensko područje.

5. Literatura

5.1. Izvori i građa

a) Hrvatski izvori

ARj

1880-1976. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb. JAZU.

Bačka = Sekulić, Ante.

2005. *Rječnik govora bačkih Hrvata*. Zagreb. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Bednja = Jedvaj, Josip.

1956. „Bednjanski govor“. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 1:279-330.

Boljun = Francetić, Ivan.

2015. *Rječnik boljunskih govora*. Pula. Sveučilište Jurja Dobrile.

Brač = Šimunović Petar.

2005. *Rječnik bračkih čakavskih govora*. Zagreb. Golden Marketing.

Cerje = Šatović, Franjo; Kalinski, Ivan.

2012. *Rječnik Cerja zagrebečkoga*. Sveti Ivan Zelina. Pučko otvoreno učilište.

Đurđevac = Maresić, Jela; Miholek, Vladimir.

2011. *Opis i rječnik đurđevečkoga govora*. Đurđevac. Gradska knjižnica.

Gacka = Kranjčević, Milan.

2003. *Ričnik gacke čakavščine*. Otočac/Rijeka. Grafrade.

Gola = Večenaj, Ivan; Lončarić, Mijo.

1997. *Rječnik govora Gole*. Zagreb. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Grobnik = Zubčić, Sanja; Lukežić, Iva.

2007. *Grobnički govor XX. stoljeća*. Rijeka. Katedra Čakavskog sabora Grobnišćine.

Krk = Turčić, Branko.

2002. *Sedmoškjani. Prvi čakavski rječnik*. Rijeka. Adamić.

Mursko Središće = Blažeka, Đuro; Rob, Gordana.

2014. *Rječnik Murskog Središća*. Zagreb. Učiteljski fakultet.

Orlec = Houtzagers, Hubert Peter.

1985. *The Čakavian dialect of Orlec on the Island of Cres*. Amsterdam. Rodopi.

Pazin = Gagić, Marija.

2017. *Rječnik pazinskoga govora*. Pazin. Matica hrvatska.

Pitve i Zavala = Barbić, Ante.

2011. *Rječnik Pitava i Zavale*. Zagreb. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Povljana = Tičić, Ante.

2004. *Rječnik govora mjesta Poveljane na otoku Pagu*. Zadar. Matica hrvatska.

Senj = Moguš, Milan.

2003. *Senjski rječnik*. Zagreb. HAZU.

Slavonija = Jakšić, Martin.

2015. *Rječnik govora slavonskih baranjskih i srijemskih*. Zagreb. Dominović.

Sveti Đurđ = Belović, Stjepan; Blažeka, Đuro.

2009. *Rječnik govora Svetog Đurđa*. Zagreb. Učiteljski fakultet.

Varaždin = Lipljin, Tomislav.

2013². *Rječnik varaždinskoga kajkavskog govora*. Varaždin. Garestin.

Vrgada = Jurišić, Blaž.

1973. *Rječnik govora otoka Vrgade*. Zagreb. JAZU.

Zagorje = Vranić, Stanko.

2015. *Rječnik središnjega kajkavskog područja*. Konjščina. Vranić-Dom.

zapadna Hercegovina = Kraljević, Ante.

2013. *Ričnik zapadnohercegovačkoga govora*. Široki Brijeg, Zagreb. Matica hrvatska.

b) Ostali slavenski izvori

bug. = Gerov, Najden (ur.).

1894-1905. *Речникъ на българскый языкъ*. Plovdiv.

češ. = Havránek, Bohuslav. (ur.).

1960-1971. *Slovník spisovného jazyka českého*. Praha. Academia.

kaš. = Sychta, Bernard. (ur.).

1967-1973. *Słownik gwar kaszubskich*. Warszawa. Wydawnictwo PAN.

dluž. = Muka, Arnošt (ur.).

1911-1915. *Wörterbuch der nieder-wendischen Sprache und ihrer Dialekte*. Sankt Peterburg. Verlag der Russischen Akademie der Wissenschaften.

polj. = Doroszewski, Witold (ur.).

1950-1969. *Słownik języka polskiego*. Warszawa. PWN.

polj. dij. = Karłowicz, Jan (ur.).

1906-1911. *Słownik gwar polskich*. Kraków. Nakładnictwo Akademii Umiejętności.

rus. dijal. = SRNG = Filin, Fjodor Petrovič (ur.).

1965- *Slovar' russkich narodnych govorov*. Moskva. Nauka.

srp. = Belić, Aleksandar (ur.)

1959- *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*. Beograd. SANU.

stčeš. = Gebauer, Jan (ur.).

1903-1913. *Slovník staročeský*. Praha. Academia.

stpolj. = Urbańczyk, Stanisław (ur.).

1953-2002. *Słownik staropolski*. Kraków. PAN.

slč. = Peciar, Štefan. (ur.).

1959-1968. *Slovník slovenského jazyka*. Bratislava. Vydavateľstvo SAV.

slovin. = Lorentz, Friedrich.

1908-1912. *Slovinzisches Wörterbuch I-II*. Sankt Peterburg. Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften.

sln. = Pleteršnik, Maks.

1894-1895. *Slovensko-nemški slovar*. Ljubljana. Knezoškofijstvo.

strus. = Avanesov, Ruben Ivanovič (ur.).

1988. *Словарь древнерусского языка (XI-XIV вв.)*. Moskva. Akademia Nauk SSSR.

stsl. = SJS = Kurz, Josef (ur.); Hauptová, Zoe (ur.).

1966-1997. *Slovník jazyka staroslovenského*. Praha. Academia.

5.2. Bibliografija

Ackermann, Katsiaryna.

2016. *Die Vorgeschichte des slavischen Aoristsystems : mit der kommentierten Belegsammlung der Aoristformen und Formen des prääteritalen passiven Partizipiums im Altkirchenslavischen*. Leiden. Brill.

Aitzetmüller, Rudolf.

1978. *Altbulgarische Grammatik als Einführung in die slavische Sprachwissenschaft*. Freiburg. Weiher Verlag.

Andersen, Henning.

1996. *Reconstructing prehistorical dialects: : initial vowels in Slavic and Baltic*. Hague. Mouton.

1999. „The Western South Slavic Contrast Sn. sah-ni-ti / SC sah-nu-ti“. *Slovenski jezik - Slovene Linguistic Studies* 2 : 47-62.

Anthony, David.

2007. *The Horse, the Wheel and Language*. Princeton/New York. Princeton University Press.

Arumaa, Peeter.

1985. *Urslavische Grammatik. III. Band: Formenlehre*. Heidelberg. Winter Verlag.

Babić, Stjepan.

1990. *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*. Zagreb. Nakladni zavod Globus.

Barić, Eugenija (ur.).

1995. *Hrvatska gramatika*. Zagreb. Školska knjiga.

Beekes, Robert.

1995. *Comparative Indo-European Linguistics*. Amsterdam/Philadelphia. John Benjamins Publishing Company.

2000. „Roots with nasal infix in Pokorny.“. *Amsterdamer Beiträge zur älteren Germanistik* 54: 3-23.

2010. *Etymological Dictionary of Greek*. Leiden. Brill.

2011². *Comparative Indo-European Linguistics*. Amsterdam/Philadelphia. John Benjamins Publishing Company.

Birnbaum, Henrik; Schaeken, Jos

1997. *Das altkirchenslavische Wort: Bildung - Bedeutung - Herleitung*. München. Otto Sagner Verlag.

Boryś, Wiesław.

2005. *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Kraków. Wydawnictwo Literackie.

Brugmann, Karl.

1916². *Grundriss der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen*. Strassburg. Karl J. Trübner.

Comrie, Bernard.

1976. *Aspect. An Introduction to the Study of Verbal Aspect and Related Problems*. Cambridge. Cambridge University Press.

Cowgill, Warren.

1963. „Review of *Laryngeals and the Indo-European Verb* by Jaan Puhvel“. *Language* 39: 248-270.

Chantraine, Pierre.

1961². *Morphologie historique du Grec*. Paris. Klincksieck.

Derksen, Rick.

1999. „Rozwadowski's change in Baltic“. *Baltu filologija* XI/1: 5-12.

2008. *Etymological Dictionary of the Slavic Inherited Lexicon*. Leiden. Brill.

2014. *Etymological Dictionary of the Baltic Inherited Lexicon*. Leiden. Brill.

De Vaan, Michiel.

2008. *Etymological Dictionary of Latin and the Other Italic Languages*. Leiden. Brill.

Dybo, Vladimir, Antonovič.

1981. *Slavjanskaja akcentologija. Opyt rekonstrukcii sistemy akcentnyx paradigm v praslavjanskom*. Moskva. Nauka.

2000. *Morfologizirovannye paradigmatičeskie akcentnye sistemy. Tipologia i genezis*. Moskva. Jazyki russkoj kul'tury.

Dybo, Vladimir, Antonovič; Zamjatina; Nikolajev, Sergej Ljvovič.

1990. *Osnovy slavjanskoj akcentologii*. Moskva. Nauka.

Endzelins, Jānis.

1952. „Drevnejšije slavjano-baltijskie jazykove svjazi“. U: Endzelins, Jānis, *Darbu izlase III/2*: 429-446. Rīga. Zinātne.

ERHJ. v. Matasović 2016. (ur.).

ESSJa v. Trubačev 1974- (ur.).

Fraenkel, Ernst.

1950. *Litauisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg. Winter.

Garde, Paul.

1976. *Histoire de l'accentuation slave*. Paris. Institut d'Études Slaves.

Goląb, Zbigniew.

1968. „The Grammar of Slavic *Causatives*“. U: *American Contributions to the 6th International Congress of Slavists*: 71-94. The Hague. Mouton.

Hock, Wolfgang.

1995. „Die slavischen i-Verben“. U: *Verba et Structurae. Festschrift für Klaus Strunk zum 65. Geburtstag*: 73-91. Innsbrück. Universität Innsbrück.

2006. „Baltoslavisch. III. Teil: Die baltoslavische Sprachgemeinschaft, Nachträge“. *Kratylos* 51/1: 1-24.

Holzer, Georg.

1995. „Die *Einheitlichkeit* des Slavischen um 600 n. Chr. und ihr Zerfall“. *Wiener Slavistisches Jahrbuch* 41: 55-89.

2011. *Glasovni razvoj hrvatskoga jezika*. Zagreb. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

2020. *Untersuchungen zum Urslavischen: Einleitende Kapitel, Lautlehre, Morphematik*. Frankfurt. Peter Lang.

IEW v. Pokorny 1959.

Ivanov, Vjačeslav Vsevolodovič.

1981. *Slavjanskij, baltijskij i rannebalkanskij glagol*. Moskva. Nauka.

Ivić, Pavle.

1974. „O uslovima za čuvanje i ispadanje poluglasa“. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* XVII/22: 37-47.

Ivšić, Stjepan.

1970². *Slavenska poredbena gramatika*. Zagreb. Školska knjiga.

Jasanoff, Jay.

1978. *Stative and Middle in Indo-European*. Innsbrück. Universität Innsbrück.

2005. *Hittite and the Indo-European verb*. Oxford-New York. Oxford University Press.

2017. *The Prehistory of the Balto-Slavic Accent*. Leiden. Brill.

Kapović, Mate.

2005. *Reconstruction of Balto-Slavic Personal Pronouns with Emphasis on Accentuation*. PhD dissertation.
2009. „Rising mobility in Slavic i-stems“. u: Lühr Rosemarie; Ziegler, Sabine (ur.), *Protolanguage and Prehistory. Akten der XII. Fachtagung der Indogermanischen Gesellschaft, vom 11 bis 15. Oktober 2004 in Krakau*: 236-243.
2011. „The accentuation of i-verbs in Croatian dialects“. u: *Accent Matters: Papers on Balto-Slavic accentology*: 109-233.
2015. *Povijest hrvatske akcentuacije*. Zagreb. Matica hrvatska.
2017. (ur.) *The Indo-European Languages*. London-New York. Routledge.
2018. *Povijest glagolske akcentuacije u štokavskom (i šire)*. Rasprave. Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 44/1 : 229-335.
- 2018a. „Naglasak u rukopisnom rječniku Bartola Kašića (1599)“. u: Košutar, Petra; Kovačić, Mislav. *Od dvojbe do razdvojbe. Zbornik radova u čast profesorici Branki Tafri*. Zagreb. Ibis grafika.
2020. „On the Retraction of the Neo-circumflex in Čakavian.“ u: Bratulić, Josip; Čupković, Gordana; Galić, Josip (ur.), *Dijalekti, jezična povijest i tradicija. Zbornik u čast Josipu Liscu*. Zadar. Sveučilište u Zadru. Ogranak Matice hrvatske u Zadru: 373-408.

Kazlauskas, Jonas

- 2000². *Lietuvių kalbos istorinė gramatika*. Vilnius. Mintis.

Klingenschmitt, Gert.

1978. „Zum Ablaut des indogermanischen Kausativs“. *ZVS* 92: 1-13.
1982. *Das altarmenische Verbum*. Wiesbaden. Dr. Ludwig Reichert Verlag.

Kloekhorst, Alwin.

2008. *Etymological dictionary of the Hittite inherited lexicon*. Leiden. Brill.

Koch, Christoph.

1990. *Das morphologische System des altkirchenslavischen Verbums*. München. Laßleben.

Kortlandt, Frederik.

1977. „Historical laws of Baltic accentuation.“ *Baltistica* 13/2: 319-330.

1989. „Lithuanian statyti and related formations.“ *Baltistica* 25/2:104-112.

1997. „PIE. lengthened grade in Balto-Slavic“. U: Adams, Douglas (ur.), *Festschrift for Eric P. Hamp*, vol. II: 26-31. Washington. Institute for the study of man.

2016. „Baltic, Slavic, Germanic“. *Baltistica* 51/1: 81-86.

Kuiper, Francis.

1995. „Gothic bagms and Old Icelandic ylgr“. *North-Western European Language Evolution* 25: 63-88.

Kuryłowicz, Jerzy.

1956. *L' Apophonie en Indo-Europeen*. Wrocław. Zakład Imienia Ossolińskich.

Lamprecht, Arnošt.

1987. *Praslovanština*. Brno. Univerzita J.E. Purkyně Brně.

Lehfeldt, Werner.

1993. *Einführung in die morphologische Konzeption der slavischen Akzentologie*. München. Otto Sagner Verlag.

LIV v. Rix 2001. ur.

Lubotsky, Aleksander.

2011. „The origin of Sanskrit roots of the type sīv- ‘to sew’, dīv- ‘to play dice’, with an appendix on Vedic i-perfects“. u: *Proceedings of the 22nd Annual Indo-European Conference*: 105-126. Bremen. Hempten.

Machek, Václav.

1968. *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha. Academia.

Mayrhofer, Manfred.

1978. *Sanskrit-Grammatik*. Berlin. De Gruyter.

McDonell, Arthur.

1916. *A Vedic Grammar for Students*. Oxford. Clarendon press.

Meillet, Antoine.

1934². *Le slave commun*. Paris. Librairie ancienne H. Champion.

Matasović, Ranko.

1997. *Poredbenopovijesna gramatika latinskoga jezika*. Zagreb. Matica hrvatska.

2006. „Toward a relative chronology of the earliest Baltic and Slavic sound changes“, *Baltistica* 40/2: 147-157.

2008. *Poredbenopovijesna gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb. Matica hrvatska.

2011. „Proto-Indo-European *sk- In Slavic“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 34/1: 467-478.

2016. (ur.) *Etimološki rječnik hrvatskoga jezika: A-NJ*. Zagreb. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

2017. „Latin presents in *-t-* and the etymologies of *necto* 'to weave' and *flecto* 'to bend, curve'“. *Pallas* 103: 37-43.

Mažiulis, Vytautas.

2013². *Prūsų kalbos etimologijos žodynas*. Vilnius. Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.

Meier-Brügger, Michael.

2010⁹. *Indogermanische Sprachwissenschaft*. Berlin/New York. Walter de Gruyter.

Meiser, Gerhard.

1993. *Zur Funktion des Nasalpräsen in Indogermanischen*. u: *Indogermanica et Italica: Festschrift für Helmut Rix zum 65. Geburtstag*: 280-313. Innsbrück. Universität Innsbrück.

2010³. *Historische Laut- und Formenlehre der lateinischen Sprache*. Darmstadt. Wissenschaftliche Buchgesellschaft.

Mikkola, Jooseppi Julius

1950. *Urslavische Grammatik. III Teil: Formenlehre*. Heidelberg. Winter.

Olander, Thomas.

2011. *Balto-Slavic Accentual Mobility*. Hague. Mouton.

2014. *Proto-Slavic Inflectional Morphology: A Comparative Handbook*. Leiden. Brill.

Oettinger, Norbert.

1979. *Die Stammbildung des hethitischen Verbums*. Nürnberg. Hans Carl Verlag.

Orel, Vladimir.

2000. *A Concise Historical Grammar of the Albanian Language*. Leiden. Brill.

Pokorny, Julius.

1959. *Indogermanisches Etymologisches Wörterbuch*. Bern. Francke Verlag.

Puhvel, Jaan.

1960. *Laryngeals and the Indo-European Verb*. Los Angeles. University of California Press.

Rasmussen, Jens Elmegård.

1989. *Studien zur Morphophonemik der indogermanischen Grundsprache*. Innsbrück.
Universität Innsbrück.

RSA v. srp.

Rejzek, Jiří.

2008. *The Proto-Slavic Word Initial x-*. Praha. Univerzita Karlova v Praze.

Risch, Ernst.

1974². *Wortbildung der homerischen Sprache*. Berlin/New York. Walter de Gruyter.

Rix, Helmut.

1976. *Historische Grammatik des Griechischen*. Darmstadt. Wissenschaftliche Buchgesellschaft.

2001 ur. *Lexikon der Indogermanischen Verben*. Wiesbaden. Dr. Ludwig Reichert Verlag.

Sabaliauskas, Algirdas.

1990. *Lietuvių kalbos leksika*. Vilnius. Mokslas.

Saussure, Ferdinand.

1879. *Mémoire sur le système primitif des voyelles dans les langues indo-européennes*. Librairie Payot. Berne.

Schleicher, August.

1871. *Laut- und Formenlehre der polabischen Sprache*. Ghent. Eggers.

Schmalstieg, William.

1974. *An Old Prussian Grammar: The Phonology and Morphology of the Three Catechisms*. University Park/London. The Pennsylvania State University.

2000. *The Historical Morphology of the Baltic Verb*. Washington. Institute for the study of man.

Schmid, Wolfgang.

1963. *Studien zum Baltischen und Indogermanischen Verben*. Wiesbaden. Otto Harrassowitz Verlag.

Schrijver, Peter.

1991. *Reflexes of the Proto-Indo-European Laryngeals in Latin*. Amsterdam. Rodopi.

Sihler, Andrew.

1995. *New Comparative Grammar of Greek and Latin*. Oxford/New York. Oxford University Press.

Skardžius, Pranas.

1943. *Lietuvių kalbos žodžių daryba*. Vilnius. Lietuvos mokslų akademija.

Skok, Petar.

1971. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb. JAZU.

Smoczyński, Wojciech.

2005. *Lexikon der altpreussischen Verben*. Innsbrück. Universität Innsbrück.

2007. *Słownik etymologiczny języka litewskiego*. Kraków. Uniwersytet Jagielloński.

Snoj, Marko.

2003². *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana. Modrijan.

Stang, Christian.

1942. *Das slavische und baltische Verbum*. Oslo. I kommisjon hos J. Dybwad.

1957. *Slavonic Accentuation*. Oslo. I kommisjon hos H. Aschehoug & Co.

1966. *Vergleichende Grammatik der baltischen Sprachen*. Oslo. Universitetsforlaget.

1972. *Lexikalische Sonderübereinstimmungen zwischen dem Slavischen, Baltischen und Germanischen*. Oslo. Universitetsforlaget.

Szemerényi, Oswald.

1997⁴. *Introduction to Indo-European Linguistics*. Oxford. Clarendon Press.

Trubačev, Oleg Nikolajevič ur.

1974-. *Etimologičeskij slovar' slavjanskih jazykov*. Moskva. Nauka.

Vaillant, André.

1966. *Grammaire Comparée des Langues Slaves. Tome III: Le Verb*. Paris. Éditions Klincksieck.

Vasmer, Max.

1950-1958. *Russisches etymologisches Wörterbuch I-III*. Heidelberg. Winter Verlag.

Villanueva Svensson, Miguel.

2009. „Indo-European *sk' in Balto-Slavic“. *Baltistica* 44/1: 5-24.

Vondrak, Wenzel.

1928. *Vergleichende Slavische Grammatik II. Band: Formenlehre und Syntax*. Göttingen. Vandenhoeck und Ruprecht.

Watkins, Calvert.

1969. *Indogermanische Grammatik. Band III: Geschichte der indogermanischen Verbalflexion*. Heidelberg. Winter.

Young, Steven.

2017. „Balto-Slavic“. U: *The Indo-European Languages*: 479-486. London-New York. Routledge.

Zaliznjak, Andrej Anatoljevič.

2010. *Trudy po akcentologii. Tom 1*. Moskva. Jazyki slavjanskoj kul'tury.

2019². *Drevnerusskoe udarenie: Obščie svedenija i slovar'*. Moskva. Jazyki slavjanskoj kul'tury.

Zinkevičius, Zigmantas.

1966. *Lietuvių kalbos dialektologija*. Vilnius. Mintis.

